

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

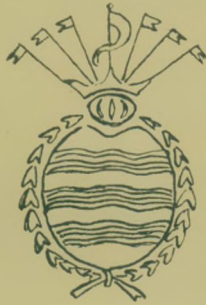
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FR. GRØNVOLD

SLÆGTS-KRØNIKER

II

1800—1900

OSLO

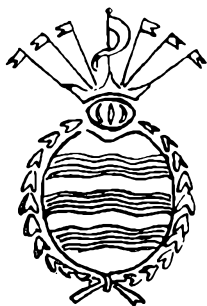
JACOB DYBWADS FORLAG
KJØBENHAVN: G. E. C. GAD

Fr. Grønvold læser op af sit Manuskript for sin Hustru.

FR. GRØNVOLD

SLÆGTS-KRØNIKER

(ANDET BIND)

1800—1900

OSLO

JACOB DYBWADS FORLAG

KJØBENHAVN: G. E. C. GAD

1925

INDHOLD.

	Side.
Oberst-Lieutenant Fridrich Martinus von Grønwald og Hustru Karen Holders 6 Børn	1
Marthe Elisabeth Grønbold	3
Capitaine Christen Martin v. Grønbold	6
Capitaine Nicolay Fridrich Grønbold von Reichwein	8
Capitaine Just Christian von Grønbold	16
Anne Holter Grønwald	24
Major R. D. D. O. Fridrich Helle von Grønwald	84
Major Fridrich Helle v. Grønvalds Børn paa Gullaug. Gullaug-Grøn- vold'ernes sidste Tider paa Gullaug	127
Carl Holter Grønbold	154
Major Fridrich Helle v. Grønvalds næst yngste Datter: Hanna Petronelle	162
Cathinca Ovidia Grønbold	189
Noter.	
<i>Tvende cognatisk-vexlende Stamtavler (Stemmata).</i>	

Oberst-Lieutenant Fridrich Martinus von Grønvold og Hustru Karen Holters 6 Børn.

Ved den nærmere Omtale af disse 6 Børn forudskikkes, at denne — ligesom Tilfældet var med Hensyn til Beretningen om Lieutenant M. v. Grünwalds og Else Elisabeth Ornings mange Børn — kun saa nogenlunde følger den kronologiske Orden (uden at dette Arrangement bør betragtes som en Hulter til Bulter-Orden eller «Ordning iflæng»). Der er flere baade ydre og indre Grunde til at gjøre saaledes, og jeg formener, at Følge-Rækken kan være ligegyldig, naar blot hvert Barn faar den rigtige Karakteristik og der gjøres, saa godt jeg formaar, Ret og Skjel for Vedkommendes Liv, Levnet og Karaktertræk. Saaledes nævner jeg her først den yngste Datter og tredie Søn Capt. Christen Martin ganske kort, da der om disse, som døde temmelig unge, ikke er stort at berette og de dermed er ude af Sagaen og kan give Plads for andre, som kræver en længere Omtale. Den betydeligste af Børnene og anden i Ordenen af Sønnerne: Major Fridrich Helle v. Grønvold («Majoren», min Farfar) faar derimod den sidste Plads, netop fordi han som Eier af Gullaug fortsatte sine Forældres Virke paa dette Familiesæde, hvortil saa megen Tradition var knyttet, og hans Børn efter ham; derfor bør — synes mig — han omtales i Sammenhæng hermed, netop fordi hans Linie fortsatte at være knyttet til Familiesædet, indtil dette gik ud af Slægten (1858/59).

Jeg skal forsøge at undgaa Gjentagelser, men maa betone, at dette ikke er saa let; jeg henviser Læseren til de mange spredte Bemærkninger, der andetsteds tidligere maatte forekomme med Hensyn til den Person, som maatte være under Omtale, jeg havde nær sagt «under Behandling»; thi jeg kan ikke paata' mig altid at huske specielt paa da at gjøre opmærksom derpaa.

Marthe Elisabeth Grønvold.

Født $\frac{4}{8}$ 1772, † $\frac{12}{7}$ 1799.

(Datter af Oberstl. Fridrich Martinus v. Grønwold og Karen Holter og gift med Røken-Præsten (den navngjetne Hr. Christian Holst.))

Efter Systemen Anne Holter Grønvold (Tante Rosings) Sigende var Marthe Elisabeth (opkaldt efter Mosteren «Foged over Ringerige Dorphs» Hustru) en flink, ferm, godlidende Pige, stor, vakker (Farens skønne Øine) og kjæk som alle hendes Syskende. Men hun syntes at være noget koldsindig «och ikke uden satyrisk Lune». Hun lod sig slet ikke anfægte af de mange unge Officerer, som «inclinerede» for «Majorens Datter» under hendes Opvæxt paa Skoftestad, særligt i det sidste Aar der (hendes 16. Aar). Hun var allerede bleven henimod 25 Aar, da hun (formentlig af Moderen, som sværmede for Præster) lod sig overtale til at gifte sig med den ca. 53-aarige gamle Enkemand Christian Holst, «Sognepræst til Røgen» («Røken-Præsten», «Svartebok-Præsten», som Asbjørnsen fortæller om) «efterdi han hende svarligen begjærede»; thi «da hun ey særligt inclinerede for Nogen», kunde hun jo ligesaa godt tage denne «indkloge, dyphsindige» Mand, som en anden (der maaske var «bedre til Udseende», thi Holst var — som det sagdes — «visseligen ey Noget at skue paa», men sandsynligvis «mere at lite paa»). Hendes gamle Barnepige sa': «Jøsses, det er da reint synbarligt, at Gamlen er justement saa forlift i Frøkena som e' Rotte etter Ost». Det var nok

træffende sagt; thi Hr. Christian havde nok noget særligt rotteagtigt ved sig og var saa «sterbens forlift», at det «hartad var ubegribeligt, at en slik «Klokas»³³⁴ kunde udi slik Elskoff «i Fyk og Fei» henfalde».

De blev gifte i 1797, men efter 2½ Aars Ægteskab døde hun i 1799, 27 Aar gl. Hun efterlod en Datter, der hed Marthe Fridericha; denne som skulde ha seet godt ud (hun lignede nok meget sin Moder) blev gift med en rig Trælasthandler i Drammen, som hed Christensen og som nok (formentlig «visseligen») var af Bondeæt. Det skulde ha været en «særdeles vakker, men noksaa bondsk Person» (fortalte Fru Professor Dietrichson, hvis Svigerfar (Commandør D.) Christensens omgikkes). Ægteparret havde flere Børn, deriblandt en Trælastgrosserer og Consul C., en særdeles vakker Mand. Som Skolegut i Drammen saa jeg ham imellem, uden dengang at have nogen Anelse om Slægtskabsforhold. Der var nemlig ingen Forbindelse mellem Marthe Friderichas Børn og Gullaug-Grønvold'er, og Tante Lisa havde endnu ikke bæret mig med sine Slægts-Krøniker. Senere var jeg derimod Lærer for Consulens Søn, som gik paa Skole herinde, og da boede hos sin Fars Fætter, den originale og irritable Kammerherre Holst, der var Søn af hans Farmor, Marthe Friderichas Halvbroder Statsraad Paul Christian Holst.

Røkenpræstens Børn af første Ægteskab, særligt den begavede Student Paul Christian (1776—1864) dengang 20 Aar (senere bekjendt Statsraad) havde vistnok ønsket, at Faderen ikke havde giftet sig igjen, men naar dette skulde saa være, kunde «Holstebarna» ikke tænke sig en i alle Maader bedre Stedmor end den smukke Fru Marthe Elisabeth, som gjorde Hjemmet lyst for dem, hvad Faderen neppe bemøiet sig med at gjøre. Datteren af første Ægteskab, den mandhaftige, grovslagne, men særdeles kloge «Bente», som levede i mine Guttedage i 1850-Aarene i Drammen som gammel ferm Jomfru og Opdragerinde for Skolegutter, og som jeg imellem saa og talte med, var Stedmoderen meget hengiven, beundrede hendes særdeles gode

Udseende og hendes rolige, behagelige, uselviske Væsen. Præsten, («Røkenpræsten») Ægtemanden, sørgede ved hendes Død saa dybt, at denne realistiske Natur endog fik Anfald af poetisk-sentimentale Stemninger ved hendes tidlige Bortgang. Da hans meget prosaiske Natur imidlertid hos sig selv ikke kunde finde Udtryk for disse Følelser, søgte han sine Billeder i det gamle Testaments poetiske Skrifter, særligt i Salomos Høisang («Sangenes Sang, den ypperste Sang») som disse: «Du var den Deiligste blandt Kvinder, Du var Sarons Rose, Du var Dalenes Lilje». (Søsteren Tante Rosings Erindringer.)

Capitaine Christen Martin v. Grønvold.

Født 1769, † 1809 (39 Aar gammel).

(Søn af Oberstl. Fridr. Mart. v. Grønvold og Hustru
Karen Holter.)

I Oberstl. Hirsch's Samlinger om danske og norske Officerer (Kgl. Bibliothek, Kjøbenhavn) staar: «Christen Martin, Søn af Major (senere Oberstl.) i 2. Aggershuusiske nat. Inf. Rgmt. Fridrich Martinus von Grønvold, født i Aas (Skoftestad) $^{25}/_2$ 1769, Elev af den matematiske Skole i Christiania 335 , $^{25}/_5$ 1786—Septbr. 1788, Fændrik $^{20}/_0$ 1788 i 2. Aggersh. natt. Inf. Rgmt., fortsat til 1ste Aggersh. Inf. Rgmt. ved Omorganisationen $^{30}/_5$ 1789, Second-Lieutenant $^{10}/_6$ 1789, Premier-Lieutenant $^{11}/_{11}$ 1791, fortsat til nordenfj. Inf. Rgmt.'s natt. Compagnier $^{1}/_1$ 1792, const. Capitaine $^{16}/_9$ 1803; virkelig Capitaine og Chef for Askerske Comp. $^{21}/_6$ 1805. Død ugift 1809 som Capitaine og Commandant paa Fortet Kongsten ved Fridrichstads Befæstninger.

Men Hensyn til Capt. Christen Martin henvises til flere Udtalelser om ham i det Foregaaende, særligt i Stykket om den privilegerede Sædegaard Gullaug og Duellen i Ridersalen. Jeg tilføier, at han var en for de Tider mere end almindelig fin og nobel Mand; han stod i den Henseende over sine Brødre, som var mere robuste og barske Herskernaturer, om de dog — særligt den ældste Capitaine Nicolay Fridrich v. Reichwein — slet ikke savnede Sands for Noblesse og Ridderlighed. Capt. Christen Martin havde

fra Gut af røbet mere end almindelig Begavelse for Tegning; men han blev paa Grund af sin Livsstilling og Forholdene forøvrigt kun en «ypperlig Carten-Tegner och Tegn-Mahler»⁸⁵⁶. Det skulde være en Arv fra Farfaren, den engang saa muntre og ligeglade Landsknecht-Natur: Dragoncapitaine Fridrich Christian Grønwald (1692—1757), «mit seinem Sinnen von Kunnst undt Musique aber mehr hervorragend undt mit sehr Vermoegen vor dem beiden Arten war». (Fruen, Justine Cathrines, Siigelse.)

Capitaine Nicolay Fridrich Grønvold von Reichwein.

Født 1765, † 1813 (48 Aar gammel).

(Ældste Søn af Oberstl. Fridrich Martinus v. Grønvold og Hustru Karen Holter.)

Oberstl. Hirsch noterer i sine oftnævnte Officers-For-tegnelser:

Nicolaus Fridrich von Reichwein, Søn af Major i 2. Aggershuus. natt. Inf. Rgmt. Fridrich Martinus v. Grønwald, f. i Aas (Skoftestad) ^{10/1} 1765, Elev af den mathematiske Skole ³³⁷ i Christiania ^{1/5} 1780 til April 1783. Fændrik à la suite i 2. Smaalehnske natt. Inf. Rgmt. ^{6/8} 1787, virkelig Fændrik ^{5/9} s. a., fortsat til Thelemarkske Inf. Rgmt. ^{29/6} 1788, k. Secondlieutenant ^{12/11} 1790, virkelig Secondl. ^{7/10} 1791, ansat ved Rgmt.'s gevorb. Compagnier ^{4/11} s. a., Capitaine og Compagni-Chef ^{14/7} 1797. Afsked med Pension ^{5/12} 1797, † 1813, 48 Aar gl.

Nicolay Fridrich Grønvold v. Reichwein havde antaget det da i Norge med hans Grandoncle General Nicolay Fridrich v. R. uddøde Navn: v. Reichwein, som tillige var et af hans Døbenavn. Han er før omtalt paa flere Steder, hvortil henvises.

Capitainen, som var Ungkarl og tidligere som oftest holdt til paa Gullaug, men som i sine senere Tider boede paa det skovrige Nyhus i Udnæs der tilhørte hans Fader, tilbringer Julen i Slutningen af 1790-Aarene paa Gullaug og faar følgende «snaale» Brev fra «Rusta'en», som havde faaet Orlov til at ture Julen paa Nyhus og «se lidt efter» under

Capitaine Nicolay Fridrich Grønvold v. Reichwein,
f. 1765, † 1813.

Capitainens Fravær. (Han var ogsaa «ifvrigen effter Rævefangst» og der var megen Ræv der.) «Rusta'en» var Analfabet, men en Skolelærer i Bygden var hans Pen:

«S. T. Hær Kaftain Niccolayus von Reckvinn!

Alt her i Synderlighed er gaaen udi god Aarden aa mestendels gaaed got, men likvel ingen Fangst at See, da fellen er gaat sund ok vi ey heller faat noget. Ræfven vil en ok ey Tage en Smule Talg. Saa tok Wi till Ræfgiften att læge paa flere plaser. Wi har lakt ude saagar gifft udi den selfdøde purke dens Isster ok suundskaaren i smaae beter ok lakt disse ut, men er han bare derborte ok «snuusker» ok ansnuuser uden Blusel men ey vil røre me sin Snudespis. Han gaar bare ok smaasqvætter paa alt Detane den Svinepelsen. Wæiret har været strængt men got paa Nor ok Norøsten me klar luft ok Døstille. Wi lefver alle freske ok raske likvel me undtagels af lit Kløese udi angsektet formedelst Fraastens skarpe Bitsel (sic).

Med helsen ærbødigster

Hans Rustad.

M. p. P. af Skolelærer Lars Graff».

(Udenpaa Brevet):

Hr. Caphtaine Niccolayus von Reckvinn, Høivelbaarne p. t. paa dend Gullu Adels ok priviligert Sædisgaard udi Lier. Med budd.

(Ingen Datum, intet Aarstal.)

Capitaine N. F. von Reichwein var med Hensyn til Udseende af samme Type som Forældrene (især Faderen) høi, lys, velbygget og meget vakker af Ansigt. Han var af en stille, noget indadvendt, sindig og godlynt Karakter og Temperament, havde et «rigtig godt» Nemme og var meget musikalsk «med Sands for Poesie» og tillige for «philosofisk Speculatz» (sic). Hans Hu havde staaet til at studere, men han fik ikke Lov til at bryde Slægtstraditionen: han skulde og maatte bli' Officer. At han ikke fik Lov til at følge sin Lyst, men maatte «trække i den røde

Kjole», tilgav han aldrig sin Moder, som han med rette mente var den, som havde stillet sig absolut «hinderlig» til hans Ønske. Han lod engang den harmfulde Ytring falde: «Hun fortæner ey at nævnes: Moder.» Han havde i 3 Aar frekventeret den mathematiske Skole, var en grei, pligtopfyldende Mand og blev endog noksaa tidlig (32 Aar) Capitaine; men hans Misfornøielse med sin paatvungne Livsstilling forøgede hans vel af Naturen noget tungsindige Temperament og hen i sin ensomme Ungkarltilværelse gik det ham som saa mange Officerer i den Tid: han «henfaldt udi Melancholiskhed» og dulmede sit stadige Mismod, sin triste Tilværelse, — foruden ved Jagten — især ved Bacchi Glæder. Min Slægts- og Sandhedskjære Fæster «Tante Lisa», hans Brordatter, som var ca. 16 Aar, da han døde, omtalte ham altid med stor Sympathi for hans noble, gode Hjerte, hans Vennesælhed og — som hun mente — «dybsindige Væsen», men vilde ikke finde tilgivelig Undskyldning for den Svaghed for «det Stærke», som efterhaanden sløvede den kjække Mand³⁸⁸. Da Tante engang fortalte om hans ensomme Ungkarleliv og tidlige hastige Død paa hans (og Moderens) Gaard Nyhuus i Udnæs, som var hans Hjem, efterat han, noksaa tidlig (kun «vel 32 Aar gammel») havde tat Afsked fra Krigstjenesten (1797), kom jeg med Spørgsmaal om hvoraf han døde. Da sa' Tante noksaa iltert: «Af Spiritus, min Ven, naturligvis af Spiritus: Det er et farligt Liebhaberi, der har været saamangen stolt Officers Bane i de Tider!» Han er tidligere omtalt paa flere Steder, hvortil henvises. I hans sidste Leveaar flyttede Moderen, som siden 1803 var Enke, til ham paa Nyhuus og pleiede ham med stor Opofrelse. De blev forsonede inden Døden indtraf³⁸⁹. At han var en vennesæl Mand fremgaar ogsaa af omstaaende (et af de mange) Sørgekvad, der hidsættes som et karakteristisk Exempel paa Datidens mere velmente end netop eleverede poetiske Udgydelser, og dog er det neppe af ringere Kvalitet end flere af de Udgydelser, som selv de «bestaltede Poeter» præsterede; det var vel ogsaa fra en af dem, maaske af Præsten Fr. Schmidt paa Eker,

som han kjendte fra Besøg hos Slægtningerne der. (Tordenstjerne-Grønvold'erne.)

Ved

Capitaine Nicolay Friderich v. Reickvins (sic) Grav. 1813.

(Indsendt af en Ven.)

Uværdig Skjalden tidt sin Harpe slog
Og roste Niddingsdaad, naar man hans Sang betalte:
Paa mangan Grav, der gjemmede et Drog,
Der Marmormonument og prægtig Lovsang pralte;
Men oftest den beskedne ægte Dyd
Nedlagdes ubemærkt i Gravens tause Gjemme,
Ei til dens Minde hørtes Harpelyd,
Og Verden snart man saae dens Navn forglemme!
Saa, ædle Reickvin! (sic) kaldtes Du til Fred,
Og ingen Lovsang til Dit Minde lyder!
Dig Jorden dækker, og Dit Hvilested
Ei noget prægtigt Mindesmærke pryder.

Aviserne fortalte ei Din Daad³⁴⁰,
Faa kiendte ret Dit ædle skjeldne Hjerte,
Men dine Venners uforstille Graad
Bevidner, at de savne Dig med Smerte!
Men midt i Smerten trøster os saa blidt
Det Haab, at hist, hvor Dyden ei miskiendes,
Hvor støvets Sorg og Kummer evig endes:
Der straalers Du, henfarne Ven! saa skøn
Af Dydens sande lyse Glands omgivet;
Der fuldelig modtager Du Din Løn³⁴¹
For hvad Du lønlig led og virkede i Livet!

En Fortælling om Capitaine N. F. v. Reichwein, hvis Alder dengang var ca. 44, hidsættes:

Der var i Juletiden 1809 et stort Middagsselskab hos Justitsraad og Sorenskriver over Nedre Romerige Nils Nilsson³⁴² paa hans Eiendomsgaard vestre Bingen i Sørum. Blandt de Budne var Capt. v. Reichwein, som paa Modrens Side var en kjødelig Fætter af Justitsraadinden: Karen Lemmich Dorph (Datter af Foged over Ringerige Christian Dorph og Marthe Holter, Syster af v. Reichweins Moder, Oberstlieutenantinde Karen Grønvold). Efter en animeret

Middag slog — ifølge Datidens Skik — Herrerne sig ned for sig selv og bænkedes sig ved et med «fortræffelige Drikkevarer til Opliffuelse» besat udstrakt Langbord i «den store Hiørnestue». Og til dampende Piber og varm Toddy bølgede Stemningen festlig glad og gemythlig. Munter Passiar og «unizon» Sang til «Fornøyelse og Kvægelse» vexlede efter Tidens Skik i det gammeldags hyggelige og koselige Samvær. Men nu var der i Selskabet en Person, som Justitsraaden ellers meget nødig vilde have Noget at gjøre med udenfor Forretningerne, men som han paa Grund af Vedkommendes Stilling i Embedsmedfør ikke godt havde kunnet undgaa at bede dengang. Det var en «Skarv» af en Procurator, en ægte Bondeflaaer (dengang iallefald betragtedes Procuratorerne (Sagførerne), hvem Bonden kaldte «Hispaafanter», i Almindelighed — ligesom nu? — omtrent som en «legaliseret Røverbande»). Denne Procurator bar et Krybdyrs lumske og giftige Had til Capitainen, ikke alene fordi denne havde hjulpet en stakkels Bonde, som var i hans Klør, men ogsaa fordi Capitainen — stadselig, mandig, vakker og behagelig som han var — altid gjorde stor Lykke hos Damerne — hvad Capitainen ikke selv hverken attraaede eller brød sig synderlig om og endnu mindre «tilstræbede». Den stygge, halvvisne Procurator, som var «qvindegal indtil den rene Satyriasis», indgjød dem derimod, trods eller maaske rettere paa Grund af sine flaeue og krampagtige Anstrængelser, kun det rene Ubehag lige til Væmmelse.

Procuratoren havde kastet sig ned paa en Stol ligeoverfor Reichweins Plads og i sin mere end halvberusede Tilstand, som han bar yderst ækkelt, havde han tillige styrtet i sig et Glas glohed Toddy, for feig — som han naturligvis ogsaa var — at faa Mod til at angribe den anselige Capitaine, som paa sin Side vistnok havde drukket godt, men som iallefald bar Rusen (om han havde nogen; thi han «taalte utroligt») med en Officers og Adelsmands Anstand. Reichwein pleiede, naar han en sjelden Gang havde den Uhygge at træffe sammen med Hispaafanten, da at behandle

ham som Luft: han saa ham ikke eller saa forbi ham, han lod som Personen ikke existerede. Og Capitainen — som ellers var saa vennesæl — kunde, naar det gjaldt og maatte til, ogsaa optræde med sit Imperator-Ansigt og værdige Holdning yderst aristokratisk-knusende. Ogsaa dette sved naturligvis i den plebeiiske Procurators inderste Syndesjæl.

Den raptungede Procurator begyndte at bruge sit giftige Snakketøi mod Reichwein, men denne sidder hele Tiden uanfægtet og fortsætter sin Passiar med sine Sidemænd uden med en Mine at røbe, at han var Gjenstand for Procuratorens Fornærmelser: han lod som om han overhovedet Intet hørte fra den Kant. Rasende herover begyndte Procuratoren at rippe op i en 15-20 Aar gammel Historie, som naarsomhelst og hvorsomhelst maatte være et yderst kildent Emne og i et Selskab «hartad en vanvittig Frækhed». Sagen var den, at Capitainen som ung Fændrik eller Lieutenant havde haft et uægte Barn med en Bondepige fra Nordraach (Nordraak-)Gaarden i Land. Baade Pigen og Barnet var døde, og Capitainen havde, indtil dette indtraf, sørget rundelig som en Gentleman for dem begge. Men naturligvis hverken kunde eller vilde han gifte sig med den tarvelige Bondepige, hvad ligesaa «naturligvis» heller aldrig havde eller kunde have været Forudsætning fra nogen af Siderne. Til denne Sags rette Sammenhæng og Capitainens særdeles gentlemanlike Opførsel havde netop Procuratoren det nøieste Kjendskab, da Underholdningspengene fra Reichwein blev udbetalt gennem en — for eengangss Skyld — hæderlig Procurator paa den Kant; hos denne havde den her omhandlede Romerige-Procurator i den Tid været «paa Kontoret». Saa anslaaer Skandal-Procuratoren — hvad han mindst af alle havde Lov til at gjøre — Tonen om de Stores Overmod og Overgreb ligeoverfor de Simple og Fattige, navnlig om Officersstandens grænseløse Hovmod og løi saa en hel Historie sammen, som skulde — om den havde været sand — ha' plettet Capitaine v. Reichweins Ære; tilslut sa' han skrigende frækt: «Ja det er en artig Historie fra en Mands Side, som bærer et saa høiyadeligt

Navn ligeoverfor en forsvarsløs Pige!» Da endelig reiser Capitainen sig, og da fik Procuratoren føle, at han ikke i det Øieblik blev behandlet som Luft. Reichwein hælder sig i hele sin vældige Skikkelse over Bordet og siger koldt og haanskt: «Ingen ved bedre end De, at Alt, De gylper op af Deres skidne Kjæft, er infam Løgn; jeg burde vist ikke plette min Haand ved at røre et Krybdyr, en Giftslange som De er, men kun legemlig Tugt bider paa en saa skamløs fræk Person og derfor — tag dette, din Procurator-Snude!» Saa gir han Procuratoren, som i dødelig Angst havde skubbet sig saa langt tilbage mod Stolryggen som muligt, et godt Slag over Fjæset, sætter sig derpaa roligt ned og fortsætter Passiaren, som om Ingenting er hændt, som om Procuratoren ikke eksisterer. Denne var falden som en Klud sammen i Stolen, og Ingen agtede videre paa ham. Da der skulde spises tilaften, var han ikke at finde. Man mente, han var gaaet over til Nabogaarden, hvor han pleiede at have sin Hest staaende og oftere tilbringe Natten. Og Ingen savnede ham, man var glad til ikke længere at belæmres med denne ugidelige Person i Selskabet. Men da en af Sorenskriverens Tjenestepiger Morgenen efter skulde rydde op i Hjørnestuen, fandt hun Procuratoren liggende i en urolig Døs og hutrende under Langbordet. Han var — formentlig bedøvet af Rusen og Slaget i Forening — lidt efter lidt gledet ned af Stolen og ind under Bordet. Den barmhjertige og nok ogsaa af Naturen meget imødekommende Pige fik ham med Møie op, praktiserede ham ind i «Jentekammerset», klædte ham af og lod ham nyde godt af den animalske Varme, hendes Krop havde efterladt i Sengen. Der udspandt sig snart et nærmere og meget intimt Forhold dem imellem; det endte med at den ganske vakre, men meget erotisk erfarne — eller «kærmanns-vante» som det hed — «Tøs» blev hans Kone.

Men efter sin raa og løgnagtige Opførsel mod Capitaine Reichwein kom Procuratoren ikke mere i godt Selskab paa Romerige. Dette og Giftermaalet gjorde, at han søgte og fik et Fogedembede paa en anden Kant af Landet³⁴³.

Jeg har fortiet hans — forøvrigt ved sin plebeiiske Almindelighed næsten anonyme — Navn, fordi dette moral- og samvittighedsløse Krybdyrs ligesindede Avl har hylet med i det radicale Kor i de senere Decennier af forrige Aarhundrede og været ivrig med at udsaa i Landets politiske Jord den Klinte, som nu voxer, trives og frodigt breder sig og synes at ville kvæle den gode Sæd, som ogsaa er saaet, men som er saa sørgelig vanskjøttet og vanpleiet.

Capitaine Just³⁴⁴ Christian von Grønvold.

Født ²¹/₆ 1771, † 1833.

(Yngste Søn af Oberstl. Fridrich Martinus v. Grønwold og Karen Hellesdatter Holter.)

Oberstlieutenant Hirsch noterer om ham i sine Officers-samlinger: Just Christian, Søn af Major i 2. Aggershuus. natt. Infanteri-Regiment Fridrich Martinus v. Grønwold, f. i Aas ²¹/₆ 1771, var ²⁶/₆ 1788, 16 Aar gammel Corporal-Fændrik à la suite i 2. Aggershuusiske Inf. Reg. fortsat til de geworb. Compagnier af Regimentet ¹¹/₁₁ 1791, const. Second-Lieutn. ⁶/₁₁ 1792, virkelig Second-Lieutn. i Regimentets natt. Compagnier ⁷/₃ 1794, Premier-Lieutenant ²⁸/₆ 1795, const. Capitaine ¹³/₆ 1809, virkelig Capitaine og Compag.-Chef ved Øvre Hallingdalens Compag. ¹⁴/₁₂ 1809, fortsat til Oplandske Infant. Reg. ¹/₇ 1810. Capitaine og Chef for Fronske Compagnie i Gudbrandsdalen i den nye norske Armé (1814); Chefsgaard Graffer i Fron. Død i Tjenesten 1833, (62 Aar).

Om Just Christian gjælder hvad som oven er bemærket om de 2 tidligere nævnte Brødre, at han er omtalt paa flere Steder, hvortil henvises.

Just Christian lignede sine fire høie lyse Brødre af Udseende og var — næst «Majoren» — den høieste (73 Tommer) og stærkeste af disse, og var han altid «parat til at tage et Tag». Der er flere Fortællinger, der vidner om mere end almindelige Kræfter og Villighed til at bruge dem.

En Dag i Slutningen af 1700-Tallet var Lieutenant Just tilhest paa Hjemveien fra et Besøg, han havde aflagt hos

sin ældste Syster Anne Holter Rosing, Præstefrue paa Næs, Romerige. Paa en Benvei i Nærheden af den (senere) af Kjølstad-Visen bekjendte Gaard møder han en svær Bonde, som bar en stor Kurv med Høi paa Ryggen og bred og mægtig spærrede Veien. Uagtet Lieutenantens Tilraab vilde Bonden ikke engang vige saapas undaf, at han kunde komme forbi. Da dette var den aabenbareste Chicane, vilde Just — som ellers var en godmodig Mand — ikke finde sig i Uforskammetheden eller Kautheden, men sprang af Hesten og tog fat i Bonden, som havde sat Kurven fra sig og var lysten paa Slagsmaal. Bonden var bekjendt for sin Styrke, sit raa, overmodige og «kjiptne» Væsen. Der fandt da Sted et voldsomt Basketag, som endte med, at Lieutenanten tilslut smed Bonden ned i Kurven og bandt ham med Bæremmene gennem Hankene fast til denne, saa han laa der saa at sige «nedsyttet i Høi» uden at kunne røre sig. Saa flidde Lieutenanten sig; thi hans «Mundur» havde lidt Noget under Slagsmaalet, red sin Vei og lod Bonden ligge der bandende, skjældende, brølende, aldeles «fra sig sjøl» af Raseri. Langt om længe blev han befriet af en tilfældig Forbipasserende. Om denne Historie gik der længe Fragsagn i Næsbygden til stor Ros for «Præstefruas Bror» og dyb Beskjæmmelse for Bonden, hvem hans Hjembygdinger undte ilde, da han ved sin brutale Raahed var en Skræk for Egnen.

Lieutenanten rastede i den da beskedne Smaaby Christiania, som da var adskilligt mindre end Bergen ogsaa med Hensyn til Folketal. Byen strakte sig ikke stort udenfor de af Christian Kvart i 1624 optrukne Kvartaler. Han fik Herberge «udi Voldgaden» hos en «Mor Kappeln»³⁴⁶, som drev Gjæsteri. Da Lieutenant Just en Morgen nogen Dage senere var kommen saa langt paa Hjemveien som til Toppen af Paradisbakkerne i Lier, møder han en Kammerat Lieutenant Gill, som kom fra Drammen paa Opturen ind til Christiania. Disse to ansaaes for de kraftigste Officerer i Regimentet. Efter Datidens Skik brødes ofte Officererne indbyrdes; dette havde disse to ofte gjort, men

uden afgjørende Udfald. Nu var Gill, som udsovet og frisk havde redet kun en Halvmilsvei eller vel det, mægtig opsat paa at tage et Tag med Just Grønvold. Denne havde umiddelbart efter et muntert Officersgilde i Hovedstaden redet hele Natten igjennem, men vilde alligevel ikke undslaa sig for Udfordringen. Hvorledes det gik fortæller nedenstaaende Vise, som en hel Del Aar efter Begivenheden blev laget af en samtidig Visedigter i Lierdalen og blev meget populær i sin Tid. En Husmandskone paa Gullaug havde oftere sunget den (i Folkevisetonen) for Tante Lisa (Lieutenant Just's Brordatter) i hendes Ungdom, og jeg gjengiver den som et naivt-karakteristisk Tidsbillede:

Hans Gill og Just Grønvold var Løytnanter baade,
Og «spendztige» vare de offver al Maade.

De mødtes en Morgen, Enhver paa sin Foll
Med Sabell, Sjako ²⁴⁶ (sic) og i rødene Kioll

De mødtes paa Paradisbakkans Top,
Den ene red nedad, den anden red op.

«Kom an nu, Hr. Just!» udraabte Hr Gill;
«Thi slaa Dig i Bakken ret gierne jeg vill!»

Af Hesten stege de Løytnanter two,
De tog af sig Sabell og Kiol' og Sjaco.

Saa toge de Ryggtag de Løytnanter baade,
Og nu maatte Lykken for En af dem raade.

De brødes fra Morgen til langt ud paa Dagg;
Da stupede Gillen og laae paa sin Bagg.

Saa red' fra hinanden de Brydere two,
Og Gillen han bandte, men Grønvold han loe!

De Munderings-Brocker ey mer er saa stramme:
I Filler var Gill's og hans Rumpe i Schramme!

Just Christian havde vist Bravour under Krigen 1807—09, hvori baade han og to ældre Brødre var udkommanderede (den ældste N. F. v. Reichwein var siden 1797 ude af Tjenessten). Han var og viste sig som en ganske flink Fyr; hans

Moder siger vistnok i et Brev af ^{13/11} 1807 (aftrykkes senere): «Just var herhjemme forgangen Dag. Han roser sig selv for sine Bedrifter. Gud give det var saa vel!» (Se tvende Breve fra Oberstlieutenantinde Karen Grønwald, Side 21 og 22.) Men hertil maa peges paa, at Moderen var hyper-kritisk, især ligeoverfor sine Børn, og forholdt sig altid tvivlende, selv ligeoverfor næsten oplagte Kjendsgjæringer, naar disse var til Ros for dem; (hun og ældste Søn stod saaledes og ogsaa derfor paa spændt Fod med hinanden). At Just Christian var en habil Militær og hvad man kalder «flink Fyr» var ellers ganske sikkert. Han gik over i den «nye Armé» efter 1814 og døde i 1833 som Capitaine og Chef for Fronske Compagnie — Chefsgaard Graffer i Fron i Gudbrandsdalen ³⁴⁷. Han og hans Sønner var bekjendt over store Dele af, for ikke at sige hele, Dalen som vældige og uforfærdede Jægere. Just Christian var som sagt en habil Militær ³⁴⁸, men han erhvervede sig en næsten herostratisk Berømmelse som saadan. Under Øvelserne paa Pladsen gir han som Capitaine en Dag en fuldkommen berettiget Commando i Anledning af en noget — men ei meget — indviklet Manøvre (Svingning), men en Underofficer, som var bekjendt for sin chicanøse Vrangvillighed, gjør sig skyldig i en saa tilsigtet oplagt og gjentagen overhørig Holdning, at Capitainen i sin berettigede Harme ikke længer kan styre sig eller rettere vil det som nu sker: han hugger med Sabelen til Maleficanten, saa hans ene Øre falder «plent afskaaret til Marken». Sagkyndige (Officerer) mente, at Capitainen, som var en meget dygtig Sabelfægter, havde med fuld og hel Villie og Overlæg netop hugget saaledes og med saa god Beregning: han vilde kun mærke, ikke dræbe den «infame Knægt», som paa underfundig Vis la an paa at harcellere og irritere Officererne, var disse end aldrig saa velvillige, hyggelige og gemüthlige. Alle, selv Mandskaberne, undte «Vrangpeisen» denne «Mærkning»; thi han var tillige en skurkagtig Tyran mod dem, naar han kunde «komme til». «Det var et saare fint og galant Snit», sa Capitainens beundrende Kamerater, som undte

saa godt Slyngelen sin vistnok ureglementerte, men yderst fortjente Afstraffelse. Krigsretten, sa en Officer til Tante Lisa, frikjendte Capitainen, men han maatte betale Sergeanten, som Folkevittigheden nu kaldte «Malcus» (og som nok var det «Mærke», som sved Sergeanten føleligst) for «Cuur, Svie og Smerte». Men Capitaine Just Christian led dog den Tort, at han ikke opnaede Oberstløjtnants Grad, som hans Dygtighed ellers havde berettiget ham til efter Kameraternes Mening. (Fortalt af en Officer, der var Søn af Just Christians Efterfølger som Capitaine for Fronske Compagnie.)

Capitaine Just Christian var gift med en Præstedatter Sophie Middelfart, som overlevede ham i adskillige Aar. De havde 2de Sønner:

A. *Fridrich Martinus*, f. 1800, † 1836 som Skibskaptein (eller Styrmand), gift 1831 med Johanne Nilsdatter Borgen, Datter af en Gaardbruger i Asker. (Enken blev gift med Justitarius Junghans.) Tvende Børn: 1) Just Christian, Real-Candidat og Cand. medicinæ, f. 1833, † 1896 som Læge i America (Wisconsin). Gift med Ely Brandt. (Børn i America.) 2) Nils Kasper, f. 1834, † 1899 som Bureauchef i Kirke departementet; ugift. Begge Brødre «meget dygtige Folk».

B. *Carl Holter Grønvold*, f. 1802, † 1874 som Lensmand i Vinger og Eidskogens Thinglag. «Flink Fyr»; havde i adskillige Aar været Stiftsamtsfuldmægtig i Christiania. Gift med sit Syskendebarn Lovise Grønvold, f. 1802. (Datter af Major Fridrich Helle v. Grønvold og Anne Karine Flor.) 4 Børn: 1) Anna, f. 1835, † 1869, gift med Kjøbmand og Bankchef paa Hamar A. Steen. (Børn). 2) Karen, f. 1836, † 1889, gift med Kjøbmand paa Hamar Imislund. (Børn.) 3) Lensmand i Vinger og Eidskogen Thomas Anton Rosing Grønvold. Gift, men børnløs, † 1875. 4) Cand. juris Paul Christian Nilson Grønvold, f. 1842, † 1871, ugift.

Uddrag af et Brev fra Fru Oberstlieutenantinde Karen Grønvold til Datteren Enkefru Anne Rosing paa Enkesædet Huuser i Næs, Øvre Romerige, skrevet i den sørgelige Krigens og Uaarets Tid 1807 og saalydende:

Allerkiæreste Barn!

Tak for dit kiære Brev, det er en stor Glæde, ja Lægedom for min Siæl, at Du lever og lider vel i disse Tiders Pinagtighed. Vær velkommen hid i Vinter, bedst er det for Dig, naar det bliver koldt med Føre. Gud give os Fred til den Tid!

Just* ligger paa Kongsberg. Gud bevare ham der; der er vist 300 Engelmænd der i Arest, iblandt er en uægte Prins, 2 Grever, 2 Skipper-Koner, den ene ligger nu i Barselseng. Just var her hjemme forgangen Dag. Han roser sig selv for sine Bedrifter. Gud give det var saa vel!

Fra Fridrich** har jeg nylig haft Brev. Han og Martin*** er ofte sammen. Nyt vidste de ei Andet end at der udi England er et stygt Oprør: om det kan hielpe os noget!

Jeg reiser til Jyssestad for at sige Fridrich Farvel †.

Hils Hr. v. Reichwein ††. Han gjør vel for din Skyld hvad han kan med Hensyn til Afgiften. Det er vel bedst at slaa det om i Penger for det trænger jeg mest til, for her slaaer Alt feil: jeg maa vist kjøbe Sommerføden.

Kiære Barn, Du vil vel vide, hvordan Jeg lever, men min Pen kan daarligt udsige det. Sorg og Møye er min Tidsfordriv i denne Tid, som er fyldt med Kriegslarm, Uaar og Nød allevegne! Uhygge paa alle Kanter, Gud opløse mig! †††

* Just Chr. v. Grønvold, hendes 4de og yngste Søn, Lieutenant, Capitaine ved 1. Aggersh. Inf. Rgmt.

** Fridrich Helle v. Grønvold, Capitaine for Aggerske Compagnie, hendes 2. Søn.

*** Christen Martin v. Grønvold, Capitaine og Chef for det Askerske Compagnie, hendes 3. Søn.

† Capt. Fridrich Helle v. Grønvold boede da paa sin anden Ejendoms-gaard Gyssestad i Vestre Bærum (Tanum Sogn) og var netop udkommanderet med sit Compagnie i Krigen (mod England og Sverige).

†† Den Fruen saa formelt kalder Hr. v. Reichwein var hendes ældste Søn, forhenværende Capitaine Nicolay Fridrich Grønvold v. Reichwein. Han boede paa Gaarden Nyhuus i Næs, Øvre Romerige. Moder og Søn stod ikke paa nogen god Fot med hinanden.

††† Hun døde først i 1822.

Tænk jeg har ey seet Holst* siden Du sidst var her. Jeg veed ey hvad der kan stikke Præsten.

Mor Holter og Jomfru de Sundt** som har besøgt mig, siden Barna reiste, er nu reiste herfra.

Krigsraad Grønvold*** var her i Høst. Han er rent gal! Gud hielpe den stakkels Kone, der skal leve sammen med ham. Uheldig er han ogsaa. Nu ligger hans sidste gode Skib paa Tangen og kan ikke komme ud, altsaa Lidet at leve af. Den Kone, han blev skilt fra, er død, som vel er.

Just lod mig vide, at hans Kone og Barn kommer her i Vinter, medens han er ude i Kriigen. Kunde hun og Du komme her paa een Tid var det snilt.

Hils din Jomfru, beed fra mig hun jager Dig afsted. Hils min Broder † og sig jeg lever endnu.

Vær Hilset og Velsignet af din Moder
Karen Grønvold.

Gullaug d. 18 November 1807.

Et udateret Brev (formentlig 2 Aar senere) fra ovennævnte Fru Oberstlieutenantinde Karen Grønvold til foran-

* Fruens Svigersøn Præsten Christian Holst, «Røkenpræsten». (Far til hendes Datterdatter Marthe Fridericha Holst.)

** Beslægtede: Kancelliraad Holters Enke og Oberst U. von Sundts Datter (Sønnedatter af Generallicut. Michael v. Sundt til Evjegaard: hvilken adel. Sundt-Slægt Intet har at bestille med de fleste nulevende Slægter af dette Navn (fra et Sund) og Tante til Lieutenant og senere Præst i Rygge († 1861) og Baronesse Susanne D'Albedyll (svensk).)

*** Krigsraad Grønvold (forhenv. Lieutenant), en Ulleberger. (Ældste Søn af Oberstl. Bernt C. Grønvold) tog tidlig Afsked som Premier-Lieutenant fra Armeen, var større Eiendomsbesidder i Borre Sogn og stor Skibsrheder, en driftig og engang rig Mand; men i Krigsaarene 1807—14 kaprede Engelskmændene flere af hans Skibe og gjorde et betydeligt Skaar i hans Formue. Han var dog i det Hele en endda ganske holden Mand. Han var meget smuk, 4 Gange gift og havde Ord for at være en «Blaaskjæg». Hans to Døtre med sidste Kone, en Syster af Majorens Frue, blev gifte: den ene med Capt. i Generalstaben (senere Toldkasserer) Jacob Bendixen Hoff, den anden med den bekendte Corpsslæge John Lie. Krigsraaden var i 1820-Aarene 2 Gange Storthingsrepræsentant.

† Hendes Broder Cand. juris Christen Holter paa Hvamb.

nævnte yngste Søn, Capitaine Just Chr. v. Grønvold, som var en munter Herremand og levede over Evne, er saalydende:

«Men Just! Hvad tænker Du paa? Du betynger mine gamle Dage med uskiønsom Uartighed, naar jeg med øm Moderfrygt (advarer)* Dig! — men ey nok med dette — Du skal og anvise Gield paa mig, som i Tiider, som nu, er mig — endog af det bedste Hierte — umuligt at udrede.

Veed Du icke dine Indkomster? eller kand Du ikke beregne saameget, flink Officer, som Du dog hafver Lovord at være? Hvad vil blive af Eder alle, naar jeg er borte — naar blot i Drikke-Vare, Kaffe og dumme Slikkerier skal medgaae i din Øslen mere end jeg næsten i 6 Aar forbruger — hvad vil da vel Følgen blive?

Om jeg nu med al Anstrængelse redder Dig ogsaa denne Gang — som 2de før, hvor Du dog hver Gang har faaet over 100 Rdlr. — saa har jeg dog den bedrøvelige Vished, at Du — enten selv eller ved andre — paa nye bestormer mig!

Men jeg siger Dig bestemt, at hvis Din Opførsel og Din Husholdnings Førelse ikke forbedres — da kand jeg ikke føle længere Modergoedhed mod Dig!

Hils Din Lene** — hils Dine uskyldige Børn!

For at Du kand leve en Gang lykkelig — saa lev tarvelligt! dette ønsker

Din troe Moder».

* Ulæseligt.

** Hans Kone Sofie Helene Middelfart.

Anne Holter Grønwold.

Født $\frac{4}{2}$ 1763, † $\frac{22}{9}$ 1839, ca. 77 Aar gammel.

(Datter af Oberstlieutenant Fridrich Martinus v. Grønwold og Karen Helledatter Holter.) Gift 19 Aar gammel i 1782 med Sognepræst og Provst Thomas Anton Rosing. Hun var børnløs og blev altid i Slægten kaldt: «*Tante Rosing*».

Motto: Han synger fra Gondolen op til den Elskedes Altan:

«Over Havet Aphrodite
I en gylden Musling gled!
Min Gondol er gylden Musling:
Elskte kom, oh kom herved!»

(Gammel veneziansk Barcarole,
«Kalckreuths Yndlingsang».)

«Sie hätten am liebsten geherzt und geküsst —
— — Dann jagen von hinnen die Rosse.»
(Goethe).

Hun var Oberstlieutenantens ældste av de «oplevendis Børn» (3 ældre var døde som Smaabørn). Hun var lyslet, frisk og meget fager, lignede meget Moderen af Ansigt med «den let krummede Næse og den fornemme Profil», men mest Faderen af Figur med de «skønne Linier»; thi «war hun offermaade høi, meget slank og dock kraftig skafft», maaske noget henimod det amazoneagtige, der var en Antydning i den Retning. «Fra sit 7de Aar war hun saa stor, at saa hun ud, som war der minst 5 Aar i Tillæg». Hovedet var smukt formet og sat let og ledigt paa den kraftig-slanke Hals, Ansigtet «angenehmt», och «havde hun Faderens store «mandelformlige» (sic) Øyne, men af dybeste

Anne Holter Grønwald, f. $\frac{1}{2}$ 1763, † $\frac{22}{9}$ 1839,
i Konfirmationsdragt (15 Aar).
* 1786 med Thomas Anton Rosing, Sognepræst til
Næs, Romerige (børnløs).

mørkeblaae Farve» («Stjerne-Øyne», som hendes Farmor og Kalckreuth kaldte dem). Hendes fint krummede Næse kunde vel efter strængeste Skjønhedsregler maaske synes en liden smule forliden (hvad dog en Skjønner som Kalckreuth ikke mente), dertil en rød og fyldig Mund (efter Faderen), «ock war den dannetz ligerviis som dend Amors Bue».

«Hun er jo en ren Aphrodite», havde Husets Ven og Frænde Capitaine v. Kalckreuth engang erklæret. Hendes Farmor Fru Justine Cathrine v. Reichwein sa' engang om hende, da hun var omtrent 7 Aar, men saa ud som var hun mindst 12: «Min Sønnedatter Anne Holter vil blife en Wohlgefallen (Velbehaguelighed) for ältern Mandtfolk», hvortil den livlige og vittige Kalckreuth* (ca. 35 Aar), som var tilstede og vel maatte siges at høre til denne Kathegori, muntert og med Varme indskjød: «Ja, men jeg tror, min naadige Frue, ogsaa for yngre saadanne!» Og Kalckreuth, som foruden sine mange andre Gaver ogsaa besad Poesiens (han var en ren Kunstnernatur) la' til i stort Alvor og sært bevæget: «Og Jeg vil si' Dem, min Naadige, at naar det maatte ske, at en Mand nød den store Lykke, at Anne Holter som voxen Pige skjænkede ham et varmt Blik fra sine vidunderlige Stjerneøine, da vilde hin, — Mand eller Yngling — faa et stort Øieblik: han vilde faa en dyb Følelse af, at Poesiens Gudinde med den blaae Blomst³⁴⁸ i sin Haand havde svævet ham langsomt og dvælende forbi i sagte dæmpede Bølgeslag af de mest henførende, sjælfulde og beaandede Tonestrømme!» Et Aar efter sa' Kalckreuth om hende, «at hun allerede nu havde en Inderlighed i Forstaaelsen, en Dybde og Finhed i Opfatningen, som var langt, langt over hendes Alder», og han tilføiede: «Hun vil blive en i Aand og Legeme fuldendt Qvinde, og Hierterne vil som Roser blive strøet for hendes Fod»³⁴⁹.

Saa var hun et godt Hoved med meget hurtigt Nemme som Moderen. Som Faren var hun i høi Grad musikalsk, og «kunde hun med sine lange, smidige, bøielige Spillehænder ock udaff sin lydhøre Tonesands (Gehör) sætte harmonisk

* Om ham se senere i Note 401 b.

Accompagnement paa Spinnet eller Luth til de Melodier, hun havde hørt»³⁵⁰. Spinettet havde tilhørt Bildt'erne paa Nes og senest hendes Farmor (eller Grand-Mamma, som den ætstore Dame helst vilde kaldes), og var skjænket hende af denne, som ogsaa havde givet hende Undervisning, «eftersom Fru Justine en sær god Spillerske war».

Endelig tegnede Anne Holter til at blive en god Husmor; hun havde megen Lyst for Husgjerningen og tog med sine smidige og kraftige Hænder ivrig Del i denne til sin Husholderiske Mors fulde Tilfredshed (til «sær Frydsomheds (sic) for Fru Karen», som det udtrykkes). — Men baade Far og Mor sørgede omhyggelig for, at Skoleundervisningen ikke maatte forsømmes, selv af Pigebørnene³⁵¹.

Anne Holter voxede op som hun lovet til en meget fager ung Kvinde, vistnok vel høi, men dog — som sagt — slank og smidig af Figur og Lemmer. Men eftersom Aarene gik i hendes Ægtestand, blev hun i sit daglige børnløse Velvære til en næsten amazoneagtig Skikkelse, men som alligevel virkede harmonisk og tiltalende særligt paa Grund af det noble skønne Ansigt og den særdeles sympathiske Stemme. Hun havde i 14—15 Aars Alderen adskillige endog meget gode Tilbud, navnlig af Officerer, som sværmede for Oberstlieutenantens (da Capitainens) skønne Datter³⁵²; der var især en af meget god adelig Byrd og med nogen Formue, som ihærdig bød sig frem, men Anne Holter lod til ikke at bry sig noget om ægteskabeligt «Engagement», som efter Datidens Skik og Børnenes Optugtelse maatte gaa igjennem Forældrene, thi «personlige Følelser» spillede som Regel endnu kun en underordnet Rolle. Faderen havde mere Hjerter for Børnene og havde nok sin hemmelige Formening om Aarsagen til Datterens Ulyst, den han dog ikke meddelte sin mere kolde, verdsligkloge, energiske og partiberegrende Mage; han vilde mere end gjerne beholde Datteren for Hjemmet, som hun gjorde lyst. Men Moderen undlod ikke at trænge paa, og en Dag i 1782 (da hun var i 18-Aarsalderen) og netop Dagen efterat det Budskab var naaet Huset, at dets kjæreste Ven og

Oberstlieutenantens Frænde Capitaine (da Oberst og Regimentschef) v. Kalckreuth var falden — kom hun stille ind til Moderen paa Skoftestad og sa', at hun modtog Tilbudet fra Præsten Thomas Anton Rosing³⁶³ til Næsodden. Det var en stadselig, vakker og i alle Maader udmærket Mand. Moren sa': «Ja, hvad var der vel at betænke sig saalænge paa? Du faar en saare brav Mand og blir en lykkelig Kone!» Og det blev hun paa en Maade ogsaa i mange Henseender, maaske dog med Undtagelse af det, som enkelte unge Piger ogsaa dengang satte Pris paa — Elskoven. Hun var en sjelden livskraftig Kvinde. Og hun blev sin Mand en værdig og virksom Mage i de Præstekald, denne anseede Mand derefter virkede i: Spydeberg i Smaalenene og Store Næs paa Romc-rige³⁶⁴. Efter Mandens Død i 1799 sad hun børnløs Enke i ca. 40 Aar paa Enkesædet Huuser ved Vormen i Næs. Denne større Gaard styrede hun med vel saa stor Dygtighed «som noen Kærmand» — sa' Bønderne i Nabolaget. En af hendes Brødre Major Fridrich Helle v. Grønvold havde 13 à 14 Børn, hvoraf 8 Døtre. Af disse sidste blev de to: Helene og Lovise hos hende til Stadighed som hendes Pleiebørn, særligt Lovise, som blev hendes Hovedarving; hun blev gift med sin kjødelige Fætter, Tante Rosings Brorsøn, Carl Holter Grønvold, Lensmand i Vinger og Eidskogens Thinglag og Søn af Majorens Bror Capitaine Just Christian Grønvold, Chef for Fronske Compagnie i Gudbrandsdalen.

Snart efter Giftermaalet blev Rosing, som sagt, Sognepræst til Spydeberg i Smaalenene. Spydeberg var et godt Kald, og paa Præstegaarden holdt det børnløse og gjæstfrie Herskab et formeligt Hof, hvor den smukke, stadselige, intelligente, men ogsaa temmelig myndige, Præstekone selv sagt var Dronningen. En af hendes Beundrere (og hun havde mange af dem — en af Huitfeldt'erne) har udtalt, «at hun eyedede Hovedets Klarhed og Hiertets Varme i en smuk og inderlig Forening».

Der udfoldedes paa Spydeberg Præstegaard en efter Datidens Forhold storstilet Gjæstfrihed, og der var stadig

Indryk i Huset, der særlig var landskjendt for sin nafnkundige Ziir-Hauge^{35b}, saagodtsom det hele Aar rundt.

En Stambog fra 1793 med Guldsnit og Guldforziiringer betitlet: «Stame-bog for Anne Holter Rosing fød Grønwald 1793», hvori Slægt, Venner og Bekjendte har udgydt sine Følelser for Husfruen, er i mit Eie. Den arvedes af hendes Bror- og Pleie-Datter (Majorens 6 Barn) Lovise Grønwald, (senere — som før nævnt — gift med Fætteren Carl Holter Grønwald, Lensmand i Vinger og Eidskogen). Jeg skal gjengive nogle iflæng valgte Uddrag af disse Stambogsblade, hvoraf flere er «ziirede» med indfældte Sløifer og Fletninger af vedkommende Digtters eller Digtterskes Haar og prydede med egenhændige Haandtegninger. Enkelte af de sidste er ikke uden en vis kunstnerisk Sving. Saaledes er der blandt Andet et Billede, hvori Tante Rosing i Empiredragt sidder paa en pragtfuld Balustrade og under en Urne, som bærer hendes Initialer. Smukke, endnu grøn-løvede, Trægrupper danner Baggrunden, og en romantisk Høstmaane gyder sit sølverne Skjær over hendes Skikkelse, som med smægtende Ynde hviler i en let tilbagelenet Stilling. Det er Søren Hagerup Stabell, som er Mester for dette Kunstværk og for nogle yderst sentimentale Hyrdevers, som ledsager Billedet.

I. Af Slægtens Medlemmer

aabner Faderen Oberstlieutenant Fridrich Martinus v. Grønwald med sin sjelden smukke Haandskrift Samlingen med følgende Vers, omslynget af en egenhændig tegnet og coloreret Krands af Rosenblade; paa hver Side hæver sig op to fuldtudsprungne Roser, som er saa korrekt tegnede og malede, at man tydelig kan se, at de er af den Slags, som nu kaldes la France:

Annel

Jeg Høylig elsker Dig

Og ønsker, Du maa blive

Ældgammel og derhos

Lyksalig udi Live!!!

Skrevet idag den 1. July 1793 af din Fader udi Hans
73 Aars Alder. Fridrich Martinus Grønwald.

Moderen skriver:

«Høylig elsker jeg Dig som min Datter,
Mere for Du bær min Moders Navn;
Himlen giv Dig, hvad dit Hierte skatter,
Glad oprettes da din Moders Savn!

Gullaug Sædegaard d. 4. July 1793.

Karen Grønvold.

Broderen, daværende Lieutenant (senere Major) Fridrich Helle Grønvold skriver:

Fordum lallede vi Glæder
I vor Barne-Spøg og Leeg;
Ach, min Søster! nu tilstæder
Himlen Dig med «andet Jeg»:
Dydens Løn med Held og Freed,
Først da glædes nu derved.

Spydeberg 18. July 1793.

Fridr. Grønvold.

Svigerinden, Lieutenant (Major) Fridr. Helle Grønvolds 1ste Hustru, Anne Karine, født v. Flor:

«At Held og Lykke følger Dig,
Det glæder ingen meer end mig!»

Semb d. 16. July 1795.

A. K. Grønvold.

Broderen, daværende Lieutenant (senere Capitaine) Christen Martin Grønvold:

«Var min Pen en Tolk for Hiertet,
Sagde den, min Søster, Dig,
Hvor jeg ønsker Du fra Smerte
Maatte leve lykkelig, —
Finde Held og Fryd og Freed
Med din Mand i Varighed.»

Spydeberg d. 18. July 1793.

Mart. Grønvold.

Farbroderen, Oberstlieutenant Bernt Christian v. Grønvold paa Ulleberg skriver:

«Kjære Venner, Herren glæde Eder toe:
Thomas Rosing, Anne Grønvold,
Giv, at de før Aaret ender,
Maa bestille tre * Par Skoe!»

* Dette skal naturligvis være en fin Hentydning til, at han ønsker det barnløse Ægtepar en Arving inden Aarets Udgang.

Fætteren (Ullebergeren) daværende Lieutenant (senere Oberst) Hans Mow Grønvold:

«Vil Du mig minde
Elskte Maseur!
Det vil mig forbinde
Til jeg døer!»

Hans Mow Grønvold.
(Han var «go'(d)» i Fransk.)

«Saa Reen som Faaraars Soel
Paa Skye Fri Himmel Smieler
Saa Reen og øm en Pligt
ieg i mit hierte Føler:
Lev, elskte Tante, Fri
For alle livets Sorger,
Min Tak mit ønskes maael
Er statter Himmelen ej!»

Spydeberg den 3. September 1793.

F. C. von Hadelen.

«Das Tugendstarkes Glück
Beständig Sie geleiten,
Das Wunsch von Wahrer Freynd
Bis an die endlosen Zeiten.»

Weng 28. December 1793.

Huitfeldt.

(General W. V. H. H. til Elingaard.)

«Gid held og løke følge hende
Til livs og Dages sidste ende,
det ønskes oprigtig, høystærede Veninde,
af en forbunden Tiener-Inde.»

Weng d. 28. December 1793.

I. Huitfeldt.

(Generalens Frue «Tante Ingeborg».)

Tremenningen Capt. (senere Oberst og Commandant paa Kongsvinger Fæstning Nic. Fridr. Reichwein Huitfeldt) skriver med næsten ligesaa fin Smiger (navnlig i sidste Linie) som en eleveret Franskmand følgende Distichon:

«J'ai beaucoup de respect pour Ismene,
Ismene est un Grace, Elle est une Serene,
De Son ton et des Sa voix que j'aime les Accens,
Des mes Ans, vollantiers proulongerois ses Ans.»

Spydeberg le 28me Decembre.

Huitfeldt.

«Dyd fortæner Held i alle Livets Dage,
Da bliver Livet let,
Dyden krones ræt
for Dig og kærleg Mage.»

Spydeberg Præstegaard den 3. September 1793.

W. E. von Hadelen.

«Hvad er saa godt som Venskabs rene Glæder?
Det lindrer Modgang, skjænker varig Fryd;
Det er en Skat, som Fromhed sig bereder,
Ja — Venskabs Glæde nydes kun ved Dyd.»

Joachim v. Stockfleth.

Gid Du med Elskværdig Mage
Maa Lyksalig Leve mange Dage

ønskes oprigtig af

Spydeberg, 8/10 1795.

C. A. Hals.

(senere Oberst).

«Saa elskelige Sind og heder (sic)
som jeg her finder hos Eder
for tiener vor tak og Fris.
Thi ønsker ieg Eder at leve,
om ikke som Adam og Eva,
Dog stedse i et Paradis.»

Spydeberg den 9. January 1794.

von Schlösser.

«Sorg og Plage
Aldrig Nage
Min Venindes ædle Bryst.
Mange Dage hos sin Mage
Gid hun nyde Fryd og Lyst.»

Fridrichstad den 5te Martis 1794.

I. Huitfeldt,

(formentl. «Tante Ingeborg»),

(Generalens Frue).

Justitsraad Thomas Rosing de Stockfleth skriver:

«Hvad Følelser din ANNAS værd kan give,
Det, slemme Præst, Du fordrer af en Ven
at skriftende han skal Dig her beskrive . . .
og Du fandt Tolk i mangel sanddru Pen;
hvem seer saa skøn saa mild saa god en Kone,
Og føler ei hvor — een er lykkelig.
Ja kunde Bod mig med mig selv forsone,
din ANNA ieg endog misundte Dig.³⁶⁶

Stockfleth.

(Justitsraad Th. Rosing de Stockfleth.)

Guderne skabte nye Glæder for
mig, ved at kiende Dem; gid
min erindring maatte opvække
samme følelser hos Dem.

Bragnæs 12. Julii 1795. Johanne Marie Stockfleth.
f. Arbin.

Dit Venskab skal mig helligt være;
thi Dydens Venskab er en Ære.

Drammen 11. July 1795.
Elisabeth Antoinette Stockfleth.

II. *Fra Venner:*

Lev froe og glad og lykkelig,
Og Himlen Dig sit Bifald giv.

Weidemann.

Lev bestandig som det ønskes
af en tro obrigtig (sic) Wæn (sic).

Drøback d. 5. Juli 1793. H. C. E. Pawels.

Immer heiter, rein und helle
Wie die reinste Silberquelle
Fliesse ruhig bis ins Grab
Ungetrübt Ihr Leben ab.

Dieses wünscht Ihnen
Ihr Freund

15. Aug. 1799. J. W. v. Bülow.

Naar Dyd og Yndighed er Hiertets sande Smykke,
Ved elsket Mages Favn at føle Livets Lyst.
Og skyldfri Himlen see, erkiende denne Lykke,
Hvad Ønsker mangler den til Glæder i sit Bryst.

Spydeberg d. 3. September 1793. Flemming.

O! Hun var haard som Diamant
mod de Forelskte, Skiønheds Slaver,
Hun elskede kund Siælens Gaver,
Og Rosing hendes hierte vandt.
Thi Anna saae at Dydens Magt
var størst. Hun derfor selv foragter
Sin Skiønhed, og kund Dydens Pragt
Som sin Lyksalighed betragter.

Spydeberg den 18. September 1793. J. Bassøe.

A Madame Anne Holter de Rosing,
née v. Grønwald.

Je ne dis plus qu'un mot: j'admire
vos vertus et vous adore.

15. Fev. 1794.

Jean Henri Berg.

Lev lykkelig og vel og und os ofte Deres
behagelige Nærværelse i Friederickstadt.

Fried. Christ. Bing.

Nyd leve Dage uden Tal,
Deres leve Tid froe henrinde.
Bliv fri for Sorgens bitre Qval
Og lad mig blive i Deres Minde.

Spydeberg, den 21. Febr. 1797. J. K. Kreutz.

(Maaske Slægtning, cfr. den under Styk-
ket Oberstl. Orning omtalte Major K.)

Hæld og Glæde til din Grav.
Hiærtet dette Ønske gav.

Janna Robsahm.

Hvad skal jeg i hast udfinde
at tilønske min Veninde.
Jeg i Korthed ønsker saa:
Gid De altid nyde maa
Alle Livets sande Glæder,
Varig Lykke, held og Hæder.

Spydeberg, d. 13. Marti 1795.

C. J. Hørbye.

Gud give Dig og Mand
En rad af glæde Dage,
At Du ret smage kan
Lyksali (sic) Ægtestan. (sic).

R. C. Ramm.

Kan Held og Fryd.
Til sildigst Leve-Alder
Belønne Dyd,
I Annas Lod de falder.
Alt tidt ieg seer den Løn
Tilønsket Dem.
Men for ieg fandt den skøn
Vil ieg gientage den:

Bliv Bedste graae
Til Held for Deres Mage,
Og sildig gaee
I Jordens Skiød tilbage.
Og naar De saa af Dage bliver medt (sic),
Den Trøst skal følge Dem — De døer Begrædt.

Christiania, 25 April 1799.

Til Erindring af
S. H. Stabell,

(med det førømtalte sentimentale Billede.)

Kjendte, fornemlig Sognebørn, skriver:

Til Glømen ikke meer
Langs Spydbergs Grændser flyder,
Skal skiønsom Sogne-Folk
Erindre Dine Dyder.

Hougen, d. 6. Febr. 1794.

A. Roll.

Du Kiønnets Ziir, Du Sognets Ærel
Du altid fro og glader være.
Til Du, O Dyd! gaee vel bered
Til Hæders lyse Evighed!

Hougen, d. 6. Febr. 1794.

C. Roll.

Det hele Sogn med mig
Her ønsker inderlig:
Du alle dine Dage.
Maa Glæde, Sundhed smage
Til Du graahærdet bliver
Og os dit Farvel giver.

Jens Roll.

* * *

Men for de æsthetiske Adspredelser i Datidens Aand, som forskjønnede Livet paa Spydeberg og hvorom Stam-bogen er et Vidne, blev dog de materielle, de culinæriske Nydelser ingenlunde tilsidesatte. De trivedes ved Siden af hinanden og udfyldte hinanden gjensidig til Gjæsternes — jeg tænker — fulde Tilfredshed. Der er ogsaa i Familien bevaret to i tykke Læderbind indbundne haandskrevne Koge-Bøger. De er afskrevne med Faderens (Oberstlieutenantens) smukkeste, mest nitide Haandskrift. Oberstlieute-

nanten har formentlig aldrig skrevet skjønnere Bogstaver — maaske fordi Emnet ogsaa særligt interesserede ham, men i ethvert Fald, fordi Bøgerne var en Gave til hans elskede intelligente Datter, da hun var i sit 17de Aar og havde haft flere Ægteskabstilbud og Moderen fandt, at hun burde forberede sig til det. (Man tog det alvorligere og grundigere i de Dage end nu: «at føre Huus»). Bøgerne er prentede med den reneste Kalligrafi. Den ene Bogs Titel er

Denne Bog
indeholdende
Kaagen, Sylten, Destilleren m. V.
tilhører mig
Anne Holter Grønwald.
Skoftestad den 24. Decbris 1779.

(Titlen paa den anden Bog er afreven).

De er naturligvis Afskrifter af ældre «Koge- eller Kaage-Bøger»; thi trykte saadanne havde man vel ikke hertillands dengang. Om de Retter, som Bøgerne giver Opskrift paa, har et Par nulevende erfarne Husmødre i gode Madhuse erklæret, at de er langt rigere og overflødigere end de af Hanna Winsnæs et Par Menneskealdre senere sammensatte, og hendes Kogebog er jo, som bekendt, temmelig flot.

Jeg synes det er noksaa interessant at faa et Indblik i Levemaaden hos vore Forfædre, naar disse var i slig «Velstand», at de formaaede at føre et «godt Bord» efter Dattidens Smag og dens Fordringer, og de sidste var aldeles ikke smaa. Jeg forbigaar Oxe- og Gjøkalvestege, Smaagris (Ferkel-Steg), Skinkesteg og andre gode, men mere almindelige Retter, men skal kun bemærke, at Gjøkalvene blev «immer opfødede» med varm nysiet Melk og at Mæske-Fodringen af Smaagris for at gjøre deres Kjød delikat, var over al Maade sybaritisk. Jeg skal kun omtale nogle af de formentlig finere Retter, som Kaage-Bogen nævner:

Der var ikke mindre end 11 Maader at tilberede Østers paa, deriblandt «Østers at fylde i Kapuner med stærk Viin-

Sauce»³⁵⁷. I det hele synes Kapuner at være meget anvendte, saaledes synes Kapuner med stærk engelsk Sauce (Saus) at have været en ren Delicatesse. Der var 5 Maader at tilberede Duer paa, deriblandt «Duer med Andiven», 5 Maader at tilberede Giedde paa, deriblandt «Giedde med Serdelen Sauce» og 7 Maader at servere Lax paa, 5 Maader at tilberede Kyllinger paa, deriblandt Fricasée av unge Kyllinger med Blomkaals Pepeton og Kapuner i stærk Viinsauce, Kalkunsk Hane à la Tobe og syltede Negenaugen (Havlampret, en sjelden Bruskfisk) — hvad siger man til det? Der var af Mellemretter eller Forretter 10 Slags Posteger og 6 Maader at servere Reger paa, deriblandt Reger med Asparges, hvilken Ret jo nu i den senere Tid er gjenoptaget. Store udhulede spanske Løg fyldte med Kjødfarce og Krebs og serverede i skarp Sauce synes ogsaa at have været en delikat Ret. Af de mange Supper skal jeg kun nævne en, bestaaende af bare Vin (1 Pot), Æggeblommer (20 Æggeblommer til 4 Personer) og Fløde (1½ Pot) med flere sjeldne Krydderier i (+ Rosenvand!!). Der var mindst 12 Slags Tærter, deriblandt en yderst compliceret Taarn-Kage. Af Desserter var der ellers 9 Slags Pudding, hvori Citron (dengang temmelig dyr) spillede Hovedrollen, deriblandt «Citron med Philleson» (vistnok et Slags Frugtkjerner), 5 Slags liflige Bobbert'er, 7 Bagværk og Kræs, hvori Mandler spillede Hovedrollen og Moes af alle mulige Slags, deriblandt en liflig Vin- og Mandel-Moes og en hel Masse Marmelader. Melk (Fløde) var anvendt i det Uendelige, deriblandt en «Citron-Melk» til Kvægelse samt en saakaldt «Pistacé-Melk»³⁵⁸, hvis «Destillation och Præparation» fordrer 1½ Side at beskrive, og hvori der ikke forekommer end een Draabe Melk, men Pottevis af sød Fløde og Snesevis af Æggeblommer samt Sukker.

Disse Uddrag af Overflødhedens Mangfoldighed faar være nok. Thomas Anton Rosing døde som Sognepræst til store Nes paa Romerige 1799; hans Hustru overlevede ham i 40 Aar og døde paa Enkesædet Huser i Næs 1839 næsten 77 Aar gammel. Ægteskabet var barnløst.

Tante Rosing førte et godt Madhuus med mangeslags Overflødheder baade i Smaalenene og i Næs paa Romerige, men hun skulde dog engang, da saadant kom paa Tale, ha' ytret, at aldrig havde Maten smagt hende saa godt som paa Gullaug; der var der en «piquant Variation» i Retterne — og saa denne herlige Lax! — — —

Nedennævnte Smaafortælling (Historiette) kommer, det indrømmes, noget «mal à propos» hvad Stedet angaar, da den burde ha' staaet tidligere. Eftersom den imidlertid jo nærmest angaar Tante Rosing, som baade er Adressaten og Referenten, saa noteres den her, forat den ikke skal gaa i Glemmebogen.

Tante Rosings Far, da Premiermajor, havde paa en Jagtur paa Smaalehns-Kanten i 1783 seet «rare (sære) Luftspeilinger», og fra sin Farmor Fru Justine v. Reichwein hørte Tante senere følgende om det mærkelige Jertegn «udi det Wetter» som siuntes udi Sillejord samme Aar. Efter «Siigelse fra Tellemarken» blev det saaledes gjenfortalt af nævnte Farmor, som da var ca. 95 Aar gammel og boede «siden længe» hos sin yngste Søn, Oberstl. B. L. v. Grøn-wold paa Ulleberg i Brunlanes:

«Udi dend Monath Junius bleff der i Sillejord en brændendiz Hitze udi dend Luftesse med stickendiz Soel-Schiin, huorvidt det Wasser udi Hast afftørritz (sic) undt bleff en tyk Røeg offver de Fielde undt Soelens Schein eines Feuers och war der udi dend Luftgend en sonderbare Luckt undt Schmakt udaff Beck undt Schwaffel. Och bei Abenztiiden war dend Nebelrauch so dick undt starcker, at det Mondtschein wie Bloed bleff og eet Schutz von Gewehr gaff en Lärme liigerviis dend Donners»³⁵⁹.

«Tante Rosing» er omtalt tidligere ved mange forskjellige Leiligheder, hvortil henvises³⁶⁰. Men der er blandt mange karakteristiske Fortællinger om hende to som særlig bør anføres; den ene er fra hendes høie Alderdom, den anden fra hendes Barndom eller — om man vil kalde den saa — hendes meget tidlige Ungdom.

Der er stort Officersbal i Fredriksstad (i Begyndelsen

af 1830-Aarene, jeg tror det var i 1833) hvor Tante af og til var i Besøg, selv i ældre Alder, hos en høiere Officer af Slægten. Tante, vel 70 Aar gl., sidder i Balsalen i sin praktfulde tykke blaa Silkekjole med indsyede gule og røde Roser («Itzehoe-Kjolen», den hendes Mor havde faaet af sin Mand ved Hjemkomsten fra Holstener-Feldttoget 1758—1762). Hun sidder imponerende i al sin mægtige og værdige Gammelfrue-Skjønhed og «beobachter» Dansens Gang og lægger herunder Mærke til en rank rask Herre, som hun skjønnte maatte være Officer, men i Civildragt (hvad dengang var sjeldent). Han udmærkede sig ved sit smukke distinguerede Væsen fremfor de andre uniformerede Herrer, som hun syntes faldt rent igjennem. Det var en mørkøiet, mørkhaaret og mørkladen Herre, let i Dansen og meget chevaleresk. Hun syntes han saa temmelig ung ud og at have en vis flygtig Lighed med Kalckreuth, og netop denne Lighed indtog hende naturligtvis for ham. Han kommer et Øieblik lige op i hendes Nærhed. Den myndige Tante Rosing lægger med en halv moderlig-fortrolig beskyttende Mine Haanden paa hans Arm, og siger ligetil med sin vakre, sympathiske Stemme: «Hvem er De, min unge smukke Mand?» Han svarer galant bukkende: «General Spørck⁸⁶¹, min naadige Frue!» Tante ranker sig endnu rettere op, og si'er djærvt-frimodigt: «Guds Død, der gjorde jeg nok en Blamage; jeg troede De, Hr. General, var en ung Lieutenant eller Capitaine!» «Nei — tvertimod — min Frue, De gav mig netop en stor Compliment, som jeg sætter Pris paa!» Og Generalen tog Sæde ved Tante Rosings Side og de converserede en lang Stund med saadant Liv og Lystighed, at Generalen endog gandske glemte, at han havde engageret en meget fremstaaende Dame, som han saaledes kom til at svigte. Generalen havde et Par Gange seet Tantes staute Far og endog været i Feldten sammen med tvende af hendes Brødre, troede som femaarig Gut ogsaa at ha' seet hendes majestætiske Farmor Fru Justine Cathrine von Reichwein, hørt Tale om flere af hendes Farfar Dragoncapitainen Fridrich Christian Grønwalds Rytterbedrifter,

hvorom der endnu i hans yngre Dage havde gaaet Sagn i Smaalenene samt — hvad der gjorde mest Indtryk paa Tante — hørt flere Fortællinger om den muntre, mandige og ridderlige Kalckreuth: der var mange for hende yderst interessante og minderige Conversations-Themaer. En af Officererne paa Ballet, hendes Vært og Ven, sa' siden til hende: «Der vandt De Dem en stor Beundrer i Generalen;» han sa' «at man af Deres ædle dinstinguerede Udseende og behagelig-djærve Væsen og Conversation kunde skjønne, at der var blaat Blod i Deres Aarer!»

Tante Rosing, der ikke var ufølsom for saadan Hyldest, var saare tilfreds.

Den anden Fortælling, fra Tante Rosings 8-9de Aar foregaar i 1771 under en større Barnedaabsfest paa Skoftestad. Den forsøger tillige at skildre Levemaaden i Datidens velstaaende «Embedsmandshuse» under Madfestens Tegn, og Conversations-Tonen ved Datidens selskabelige Sammenkomster. Her var samlet Typer af flere Samfundslag og tildels Modsætninger: Af høi Cultur og Intelligens³⁶², af den djærvt frittalende Officersstand, af den øvrige (lavere) Embedsstand (Cappelanen) og af den ubestemmelige saakaldte «conditionerede» Stand (Huslæreren Hagerup). Den bør derfor, synes mig, gives en Overskrift og saadan:

Barnedaabs-Festen paa Skoftestad i September Maaned 1771. Gjæstebuds-Livets Milieu (Art). Tante Rosings Roman.

Udi sin Huus-postille har — dengang Capitaine, senere Oberst-Lieutenant Friderich Martinus v. Grønwoold noteret Følgende:

«Anno 1771 fræddagen dend 21 Junius Kl. 5 om Morgenen, Nafn-Dagen Albanus, blev min kiære Kone forløst med En Søn. Hand blev udi den hellige Daab kaldet Just Christian. Hiemme Døbt af Capelanen Herr Studt. Gud lade ham opvoxe til Guds Hellige Navns Æres Forfremmelse, Sig og Sine til Glæde og fornøjelse Ønsker ieg af Hiertet i Dend Herres Jesu Navn. Hans Daabs stadfæstelse blev holden ved Aas Hoved Kierke. Herr (sic) Frue Obriste

Lieutenant-Inde von Brüggemann holdt ham ved Daaben, stod hos frøken von Stibolt, Obriste-Lieutenant v. Brüggemann og Major v. Stibolt Samt Herr Lieutenant Lem.»

F. M. Grønwold.

Barselgildet var en større Middag og Forventningen var stor; thi Værtsfolket var i meget gode Kaar og Anretningen altid rigelig i Huset. Gjæsterne vare: a) de 5 Faddere, b) Værts Slægtninge: Oberst Huitfeldt³⁶³ til Elingaard og Frue og Capitaine v. Kalckreuth, = 3, c) Præsten og Huslæreren = 2, d) Vært og Værtinde = 2, tilsammen 12 Personer³⁶⁴. Den gamle Romerske Selskabsregel: ikke over Musernes Tal (9) og ikke under Gratiernes (3) sloges her sammen. Hovedsagen var at undgaa det skjæbnesvangre Fatum-Tal 13. Der var dækket i den temmelig store Dagligstue paa Skoftestad (Schoftestad). Man tog i Regelen ikke Damer tilbords dengang: Værten med de mandlige Gjæster sad ved den ene Bordende, Værtinden med Damerne ved den modsatte. Midtpartiet ved Bordet holdtes for de laveste Pladse.

Retterne vare følgende: 1) Indbagte syltede Østers samt stuede Ræger med Asparges (stærk Oporto-Viin). 2) Fersk Lax³⁶⁵ med Selate af flere Slags og sød-suur-syltede Agurker (Rhinsk Viin). 3) Saltret med Grønsager og andre Garten-Gewächster (Brændeviin og Øl-Dram og Øl). 4) Stegt Smaagriis³⁶⁶ med brunsteegt delicate Svor og dertil «Sauerkraut», syltede Ingefær og syltet Bambus-Asie (flerfoldig destileret Aquavitæ (stærk Dram) for Herrerne og for Damerne Canel eller Citron-Aquavitæ samt Øl (Brunsviger-Mumme og Rostocker-Øl). 5) Fricassée af unge Kyllinger med Blomkaals Pepeton eller opskaarne møre Stykker af Due-Kjød «med Andiven» efter Behag (en fransk Viin, maa ske en Slags Sauterne eller endog Chateau d'Yquem eller Prototypen for disse herlige Viine) og — saa endelig som en Slags «Nachgeschmack» for at «sætte» den consumerede Mad — 6) efterlignet Negenaugen, en efter et feedt Maaltid hensigtsmæssig skarp Afslutnings-Gout (dertil reqvirerede man

af Drikke hvad enhver fandt for godt af de ovennævnte Sorter). Det bemærkes, at der paa den Tid i Drøbak var en rundt om Christianiafjorden bekjendt (berygget) Kjøbmand Carlsen, særligt Viin-Handler, som førte første Classes Drikkevarer, især hede Vine; han havde Ord for at være en slu Smugler; man paastod, at der førte en hemmelig Gang fra en af Kjælderne i hans prægtige Gaard (Skrivergaarden) under Jorden ned til Stranden; der skal i den senere Tid være stødt paa Spor af den ³⁶⁷.

Opvartningen besørgeades af to af Capitainens Compagni-Soldater, som dertil var udvalgte og velskikkede, eftersom de havde været med «udi det Land Holsten» under Ledelse af Husets Faktotum Vice-Corporal Hans Rustad, som ogsaa havde været med i Holsten og udelukkende ved Intendanturen og som Overtjener og Sølvpop hos Capitainens Morbror General Nicolay Fridrich v. Reichwein ³⁶⁸.

Det var en god gammel Skik og senest i Medfør af Aanden og Tonen fra Christian 6tes Pietist-Tid, at selve Festmaaltidet indledes med en Bordbøn fra Værten eller — hvis en Præst var tilstede — da af denne samt ved Afsyngen af en Bordpsalme, vanligvis «Vor Disk og Dug er alt beredt!», hvor da Præsten altid var Forsanger. Men under Mellemmrummene mellem Retterne og Anretnings-Skifterne istemmede Selskabet «unisont» verdslige Sange og Viser, delvis til at opstemme Lystigheden, dog «ogsaa som en behagelig og bequemme Maade til Synkelse og Fordøyelse item Digestion af den consumerede Spiise och ligerviis som nye Appetit-Opvækkelser til nye Indtagninger»

Og Lystigheden og Gammen over det rigtbesatte Bords Glæder var stor og smittende. «Ædespalten», som ved den Leilighed aad mindst for tre, kunde ikke dy sig da 4de Ret (stegte Smaagris) kom paa Bordet, men maatte — trods Respekten for de høje Gjæster og Værtskabet — uvilkaarlig hvisle frem et uimodstaaeligt Udbrud af forventningsfuld Nydelse, som forøvrigt druknede i den almindelige Lystighed og særligt Oberst-Lieutenant v. Brüggemanns højlydte Tilfredsheds-Udraab: «Ha, Hei, Gut! Vortreffliche Ferkel!

eine Gottes Gabel!» hvilke lydelige «Appetit-Ausruff» forskaffede ham et straffende Blik fra den fortørnede og beskjæmmede Mage, medens Oberst Huitfeldt gemytlig lo saa han fik Taarer i Øinene, især over den forventningsfulde «Trut», hvormed v. Brüggemann stillede sit Madindtag til Disposition for den nye lækre Nydelse ³⁶⁹!

Under Skiftet til 5te Ret reiste Præsten sig, halede op af Samarielommen og oplæste med stor Pronunciations-Stemme følgende som han formentlig troede aandfulde og vittige, Distichon, som han til og med stor «Fripostighed och Offerdriffuelse benæffnede midt (sic) det ruhmvolle Naffn: «carmen» ».

«Vor høye Vært, den tapfre Martis Søn
Ædle Capitaine Fridrich Martin von Grøn-
Wold af gammel Krieger-Stamme,
Der kand med stort Bravour udi Campagner bramme,
Med sær dydziirede Madame ædle Karen
von Grønwold: af dend hele Børne-Skaren
Nu hodie i Dag (de hafver sammen hafvt)
Til førre Daabes Stadfæstelses-Krafft:
En Pode angenehm, ved denne Leylighed:
Thi ey han skreg, hvad ey han græd med Obsternasighed!»

Jeg skal forskaane Læseren for Resten (4 Vers) af dette gyselige Rimsmed-Produkt, der alene kan forklares, men ikke undskyldes ved den Kjendsgjerning, at Manden led af en baade legemlig og aandelig «daarlig Fordøielse», som Tante Rosing senere sa', og kun bemærke, at denne usædvanlig poesiforladte og forvrøvlede «Lirim-Larumius» dog ved det rene og skjære Tilfældets Gunst denne Gang syntes at slumpe til at opnaa eller forlenes med en Quasi-Seers Intuition. Daabs-Barnets Navn var Just Christian, og Poeten spaar ham og hans Efterkommere «store krigerske Ærer udi begge Hemisphærer» (formentlig for Rimets Skyld) og saa skede — mærkelig nok — ogsaa i Virkeligheden — ja saa nogenlunde da efter fattig Leilighed ³⁷⁰.

Værten, som netop havde Sands for god Poesi og derfor i sit stille Sind ynkedes over dette jammerlige «Singgedickt», maatte for Værtskabets og Digterens gode Menings Skyld

takke for Opmærksomheden. Oberst Huitfeldt brummede sotto voce, og Kalckreuth smilede halvt spydigt, halvt velvillig overbærende, medens Damerne geheimt begyndte at udlee Digtet bag deres Næseduge; men de noget omslørede Mands-Faddere gav tilkjende sit ubetingede Bifald til Poetens store og — som han naturligvis selv syntes berettigede — Tilfredsstillelse. Den snedige og indfule Huslærer (som formodedes pro tempore at huse Madnid til Præsten, fordi denne — ufrivillig rigtignok — havde berøvet ham et lækkert Stykke af Smaagrisestegen, som Itersprækken netop havde tat Sigte paa, thi dette ansaa han næsten som en Dødssynd) dristet sig at optræde som «Schwatz-Jonglør» og gjorde det godt: mundrapt og morsomt. I sit Hjerte og Sind haanede og foragtede han naturligvis Præstationen kanske mere end nogen anden, men han roste den i høilydte og tvetydig morsomme Complimenter «som en varm lyrisk bevæget Lovsang», navnlig expektorerede han med farceagtig Dygtighed en grammatisk Forklaring om det berettigede i, at Poeten havde brugt Udtrykket: «hodie i Dag», der vistnok kunde synes at være en Pleonasme og ogsaa var det i sin Almindelighed, men her, netop her var paa sit rette Sted som et forstærket Udtryk for «ablativus temporis», vide — og han nævnte en Sølvalder-Forfatter, som vel ingen kjendte og som formentlig aldrig har eksisteret — kort sagt: det hørtes som et aandfuldt historisk-grammatisk Tanke-Causerie, men var i Virkeligheden et eneste, omend skuffende «Ordgyder-Vrøvl». De fleste af Selskabet, der naturligvis var rent uforstaaende med Hensyn til Realiteten, fornøiede sig dog over den dristige, for ikke at sige frække, Huslærers schwatzig-morsomme Snak. Men Værten, der som de fleste af de Reichweiners Blod, var en ganske god Sprogmand (han talte godt Tysk og forstod almindelige Talemaader i Fransk) og som Gut havde lært noget Latin af en flink Huslærer, som tidligere havde været paa Nes, og ellers havde en god naturlig bonsens, skjønte instinktmæssig, at Ædespalten tillod sig at drive Haan og Spas med Digteren; og desuden harmedes han

over, at en saadan «Inferiør» tillod sig at føre det store Ord ved hans Bord, hvor nu saapas anseede Mænd eller «Superiørs» var tilstede; han gav derfor Huslæreren et saa alvorlig-dybt, hvast Blik, at denne pludselig holdt op med sine grammatiske Krumspring, Fixfaxerier og Løier. Men Digteren selv skjøjnte ikke andet end at det Hele var en eneste oprigtig Lovtale og saa ud «ligervis som en seyerrig Hane», som Fru Ingeborg Huitfeldt sa'. Hun alene forstod tilbunds Alt og moret sig kostelig; men — fin som hun var — vilde hun for alt ikke røbe sin Lystighed; det holdt haardt, men hun greiede sig som altid. Den hyperkritiske Værtinde, som vel ikke var overdreven boglærd, men dog havde Datidens almindelige Kundskaber med en hel Del franske Conversations-Talemaader, hverken kunde eller vilde beherske sig: hun takkede saa tørt fornærmet, da Digteren overrakte hende sit Produkt til «Afmindelse» og smilede med en noksaa haanlig Mine. Hun kaldte senere Digteren for et «poetisk Udgangsøk» og indlod sig med at han «burde bortkaste (t)'en i sit Navn og skrive sig «Stud» simpelthen, for det er han».

Formentlig baade egget og tilskyndet af en af Æde-spaltens hidsende Sarkasmer «och opflammet i Fyrighed og stor Courage» over sin «Poetiskhed» och af sine formodede digteriske Triumpher begyndte Præsten at føre det store Ord om, hvor sørgeligt den offentlige Moral var gaaet tilbage i Tvillingrigerne siden høiselig Christian den 6tes Dage (1730—46) med hans store Guds frygt, hans moraliske (sic) Regjering, hans herlige Sabbatsforordning, særligt formedelst Mulkt for Undladelse af Kirkegang, huilket var en Frugt af ægte Kristensind, och hans iffrige Had til de for-dervelige til Sindets Zerstreung saa genegne Fornøyerler: Dantz, Skuespil, Masquerade, Julestuer og lignende umoraliske verdslige Lystigheder, som strængt forbødes. Præsten harmedes særligt over den gudløse Professor Holdberg (sic), som rigtig slap sig løs efterat den høiselige Konge «var inddraget udi Himmelen til Lyden af Engle-Hobolisternes Musique⁸⁷¹». Medens reputerlige Folk var «i Jam-

mer och Trauer over Tabet af denne Rigernes Soel och Smycke, drev han, Holdberg (sic), uafsladeligt obesternasige Løyer og Spatz med Alt mellem Himmel og Jord, ja til og med under Jorden (Nils Klims underjordiske Reyse) og Intet achtede han helligt, naar det til en Spatz-Fordreyelse «Mundpladder-Spitz» bruges kunde». Og den hellige Konges Efterfølger, Kong Friderich 5te (1746—66), «en ret Lustig-Broder og Leffvemand», aabnede ikke alene det Kgl. «Co-moedie-Huuis», men indkaldte endogsaa dend Musiquanter Glück («den ret artige Musiquanter och Consertmester Christoph Willibald Glück») at give «applausible Conserte och Opera paa Charlottenborg. Og den nuværende Konge Christian 7de (1766—1808) var formentlig en Mand af ret den samme «Suur-Deig» ³⁷².

Herimod protesterede baade Huitfeldt, Kalckreuth og Værenten, som alle roste Kong Fridrich 5te for den Gjerning mod Norge, som lovede saa godt for de norske Officerers theoretiske Uddannelse: hans Oprettelse (1750) af den fri mathematiske Skole i Christiania, der blev Prototypen for den senere norske Krigsskole. (I et anseet norsk Konversations-Lexicon kaldes den mathematiske Skole ligeud «Den norske Krigsskole».). Men særligt imødegik de Præsten for hans haanlige og smaalige Omtale og Opfatning af Holberg, som de alle holdt for en «gavnlig satyrisk og genialisk Schribenter» (Peder Paars), hvorhos de fremhævede den fordævelige Skinhellighed, som i Christian 6tes Tid gjennemsyrede Staten og fremkaldte og begunstigede baade den modbydelige Last Hykleriet og hidtil uanede og naturstridige Forgaaelser, endsige uterlige Fornøyer, Alt nærmest formedelst den urimelige Tvang, de utaaelige og meningsløse Forbud. Kalckreuth der som ung Fændrik havde gjort Tjeneste i Kjøbenhavn, fortalte, at endog Trolddom og Magi øvedes under den pietistiske Konge; saaledes var der en Landsoldat fra Vendsyssel, som havde forskrevet sig til selve Fanden for den rigtignok høist ubetydelige Godtgjørelse af 8 Rdr. ³⁷³, men saa havde igjen den snedige Forskriver «arrangeret sig saa listeligen med den god-

troende och gemytlige Onde, at denne havde indgaaet paa fluxens at giffue ham de tre paa Haanden. Og saa var der den norske Korporal Johannes (Johan) Jeremiassøn (Germiæsson) fra Thelemarken, hvis drastiske Forskrivning blev fremlagt i Retten og lød saaledes: «Jeg hilser Dig som min Herre og Gud, Hr. durchlauchtige Satan, at jeg Dig huld och tro være vill och giffue Dig min Siel och Kropp, desformedelst Du mig 200 Daler giffue vill och det udi atten Aar; naarsomhelst de atten Aar ude monne være, da Du længe nok mig till Dig tage kand!» — — —

Ædespalten var bleven saapas animaliseret eller dyrisk satisficeret af den rigelige Mads brave Æden og dertil næsten halvberuset (han kunde ikke blive helberuset, hvor meget han end drak) af den lifflige «Viins Drikkelse», hvilke begge Dele han med «Grandiositet» og uden smaalig personlig Hensyntagen havde nydt til Overmaal, at han ikke længer husket Capitainens advarende Blik, eller han var bleven saa desperat, at han ikke længer «vølte sig». Han tog «med Næseperliskhed» Ordet fra Kalckreuth og begyndte saa: «Ja, det er sandt hvad anføres med Trolddom og Magi, men der gik ogsaa i Svang mindre mystiske Hexerier: der var «Spaakjellinger, Sandsigersker og anden Lyvelse-Qvind», som «grangiveligen spaaede udi Haanden, udi Grums og udi Kortenspil». Fine, endog adelige Damer «udi Fontange och Adrienne» gik hemmelig for at «spaaes och hjælpes udi Elskoffs-Affairs». En saadan Lyvelse-Qvinde, naflig Mdme. Müller-Mejer, boede udi en forfalden Gaard i Skidenstrædet ligeoverfor en Konkurrent Tarmkigeren Capplens Bod; jeg har selv engang været der», indrømmede Ædespalten. «Et stort Glanehul var anbragt udi Døren til hendes mørke Hule; derfra bekigede hun de Besøgende. Inde i Rummet lugtede det «synderligt suurligen» af alle Slags forskjellige Hexe-Medicamenter: Graabens-Plaster, Kampher, Annis-Brændeviin, og eftergjort Mekka-Balsam, saa mange fine Damer førstens maatte «svime». Fra Loftsbjelken hang ned Bundter med tørrede agnus castus-Urter, som ere gode mod Elskoffs-Svie och Skindsygs-Qvide

(sic). Paa smudsige Hylder laa Hiertensfryds-Sukker, Fattigmands-Rumpetarm, Pandebens-Salt, syltet Mandehælps-Rod, Flasker och smaa «Giemme-Kar» med Helsen-Vand, Hierte-Vand, Jomfrusveed-Olie, kosteligt och kostbart engelsk Annelide- och andet Orme-Fedt och andre til Elskoffs Opvækkelse och Skinsygens Neddriffuelse genegne Vande och Olier enten til Indtagelses-Brugelse eller til udvendige Smørelser paa geheime Steder». Capitainen havde hidtil nøiet sig med uroligt at røre sig i Stolen, men da Ædespaltten fortsatte at bidrage til Underholdningen ved med sin pibende Stemme i «Hvisketonen» at ville meddele en Bestialitets-Historie om en Slagter i Hovedstaden «nafnlig Peter Petersen och en Kvige», fandt han at burde skride ind. Uden at agte paa Ædespaltens ligesom undskyldende Indledning om, at det at henvise til Fortællingen om Zevs og Europa næsten var at nedværdige Mythen, selv om den antydede Bestialitets-Historie betegnedes som kun den vulgæreste og raaeste Travesti af denne, hvilken «Undskyldnings-Siigelse» ogsaa — som Capitainen rigtig opfattede det — var en let gennemskuelig captatio benevolentiae for «latteligen» at faa Adgang til at «amussere» sig med at udmale «Svinskeriet», standsede han øieblikkelig Ædespaltens Hvisken. Den kjæmpehøie Capitaine heldede sig langt fremover, strakte sin lange Hals hen mod Synderen og sa' sagte, men commandobarskt paa Latin: «tace, taceto spurce!» (paa godt norsk: «Hold Kjæft, din Svinepels!») Damerne sad for langt borte til tydelig at kunne opfatte det Sagte, men Fru Ingeborg Huitfeldt var utrolig lydhør naar Latin forekom; hun spidsede Øren, forstod, nikkede fornøyet og anerkjendende til sin Fætter, som vilde hun sige, at det var et godt Ord i rette Tid, hvad hun da ogsaa senere sa' til ham med Tilføiende, at hun var forbauset over, at der var saapas Latin igjen hos ham efter den korte Undervisningstid af Nes-Pædagogen. Men den, som blev mest forbauset og consterneret var Svinepelsen selv. Han havde ingen Anelse om, at hans Husbond havde nogen Kjendskab til Sproget og syntes det var næsten mystisk forbausende, at Capitainen

kjendte en Glose (spurcus) som han selv, han den gode Latiner, ikke kjendte, men som han nu af Sammenhængen forstod Betydningen af. (Fru Ingeborg Huitfeldts Anmærkning til sin Tantes Fru Dragoncapitaine Fr. Chr. Grønwalds og Tante Rosings Beretning.) Den Metamorphose, Ædespaltens hæslige Fjæs undergik, var ellers grotesk-latterlig. Hans smaa stikkende og dog grumsede Snogøyne flakkede ligesom forvildede omkring i hans flade Pandekagefjæs, hans Flab forsøgte i sin fortabte Forbauselse ligesom at tage Tilløb til at danne et kantet Nul-Tal og han sank sammen i Stolen. Gjæsterne — selv Præsten — kunde ikke bare sig for at le høit, Kalckreuth endog demonstrativt spotsk over Hr. Hagerups haabløse Opgiven af den frække og næsvise Mine, han sædvanlig optraadte med, særligt naar han havde Noget i Toppen.

Angaaende ugemene Forlystelser fortalte von Brüggemann — efterat han havde skottet hen til sin Mage «Fru Obrist-Lieutenant-Inden» om hun «anhørte» (han foragtede nemlig at bruge Hvisketonen) at «i den Tid truffedes ochso den uterlige og licheglattede Leichtsindichhet, omend noget gedulcht; han haffte som junge undt ugiffte Capitaine enganck været til «Kysse-Tour» i den Bagstuen hos Mutter Meyer samt observeret de Schellmer, som sich forlystede mit det verbudte Pharao-Spil, spanische Viin och andten Drank udi Mester Kienckes Hauge med indimellem schiønne Hyrdetimer i dennes schwale Grotte, hvor de twende Vipstierter Jungfrouerne Leopoldi och Meyer immer var tilstedes. Tillige haffte han været udi Vestre-Paradiis udi Voldtstrædet, huor lystiche Bandter af Kro-Rendtere, Leffels-Svendte och Øl-Dorer sich fornøuede mit artich Franskviin undt Rostocker-Øl samt kielne Smincke-Deyer och andre Haarhoer-Duller, Glæte-Schnisker och Nusse-Klisser, indschmurte med Laffvendel-Jomfru-Olie undt andre hardtsche (harske) Balsamica undt Cosmetica».

«Udi dend Bachstue gaar Dantz och andet Schlemmerei fore. Der war iblandtz de antre en Qvindt udi blaae guldbroget chagrins Kiortel oder Adrienne foret mit papegøi-

grünt Taft, och gyldent po de Ærmen, en Casiangk, en Gyldenstychs Huhe, et Paar Skoe mit Sølfspændtze und Handtsche-Manschette. Hun traadte den ene Løchn (Løgn) effter den antre op aff det Gulfft om sin Mandt, hun achgiereede undt gestichtulierede mit Kniptz po den Næse aff ham, lachte sine Oerd richticht well, teede sich mit dydich Oprichtichheit undt tørrede sine Øyne mit det Hjørne udaff sin Lommekludtz undt sachte, att da hon nyssens indt til en Barbere kom, just som hendis Mandt under den Saxe war, handt da foer op mit det lidet kierliche Oerd: «Der haffve vi det Schandalum, den ugemene Sencke-Warmersche, mon der icke wære Børnshus eller Kagge for sodandt Tandtze-Tæffe? Ich da sachte: «Och er der iche Bremerholm foer sodanne Canalche?» Undt er hans's Nafn iche dendt Posechiiger Peder Kier undt wære Søn aff dend Ærche-Djæffule, hvis Nafn er Gasse-Kier, huilcken dend Bødtel ham en Dach, efterdie han en Hexemacher war, tache fatt undt po det Wasser kaste, huorudie handt schwammedt licherwiis en Gasse?» Han sachte dann: «Och wære Du iche Dotter aff den Racherens Mithilff, nafnligan Reymerz, der ochso beschire de Hingckste, huorfore han ochso «Hingckste-Reymerz» benefntes? Och est Du och tilliche en Hore-Mærr?»

Undt so ginge de hinandten po Liffvet mit Fichtenschmeldt undt Nagel-Kloering undt Klædters Søndterriffvelse undt endtlich endtwige dend Papegøigrüne sehr zerzaufen.

Udi dend Forstue under en Lyskrandtz med 3 Spiddelys dricker, hicker och «tarmdynster» brafvtt «formedelst Buch-Rørelser» et Kompagni af lærde Personer: Studenter och Lichbærere. De tidkortede och fornøyede sig med goed och nytticke Lærdomsudsiiigelser. Der var en sær lærdt skrutt-rücket Studiosus ifra dend Stadt Glückstadt, der særdelis kündich wære udi Affgiffuelse udaff nyttefulde Oerdsprock, huilcke handt med Fliidt tydtet haffte utaff dendt høyaandelich Bibelbock, kalditz «Schruiffen»; naffnligan hos Lucum, huilcken handt med nøyachtsomme Observantz bekiigede udi sort Carduan, huori handt dendt

indcorporere ladtet haffte, saasom: «Gack hen att opsøcke Dich eet Rum och Gelegenhedt, huorsom Du Dich hedderligen undt well forsørge kandt». Item huorsom Syrach det siicker: «Littichheidt (Ledighed, Dovenskab) er Menne-skets en Vitterstycheltz.» Item om Koener (giffue Qvindter) sicker dend wiise Salomon: «Du est een Roose udti Saron ock een deylich Lillie udti Tahlene», thi med de Koener och de saalundte Qvindtz, hvorsom sich her befinditz: lickerviis som Gedtske och Pertzille undt Annecken — de maleditedte Hoerer — dem imellems kandt det høyhellich' Oerdt utsicke, huilcket schreffuet sto'er: «Mellem oss'etz undt Ederz er der et suelgendis Dybbtz befetstüz.» Och sto'er der licleledes: «Huert Ricke huilcket er spliidtack-ticken med sig selfver, worder ødslicht», huilcket udi det Grundtsprock uudytes kandt: «Kiffes icke po Veyen.» Der sto'er ochso: «Alexandriiner, Syriiner, (Syriere), Libertiner, huilcket utlæckes wie Fribyttre, Musicanter och Drabanter undt udi det Grundtsprock er lickerviis huorsomme Parther, Medter, Elamyter und disse, huilcke boe udti Mesopotamintz.» — Opvartnings-Pigerne: Geske, Annecke, Hilleborch und Pernille gjør Tjeneste po «adskilligtz Viis»; thi de vare «sær-delis mechet agreable»; de lode sich lettelichen af de geile Studenter umarmen, so der gaffwes och toches baade «Bryst- und Spalte-Kys» und andre «Caresser». — Alt unter kaadte Hvine och Latter; undt — la v. Brüggemann til — «de immer hinanden beschupften wie Hundte!»

Nu var der mere Ehrlichhet, mente v. Brüggemann; «man kunnte doch so den Ding mit sit richtige Nafn neffne».

Præsten — som selv ved sin tossede Vigtighed havde fremkaldt disse «udi Elskoffs-Sager» galante Udtalelser — himlede med Øinene, men tog det ikke ufornuftige Parti at tie.

En Tid efter betroede v. Brüggemann Værten, at hans «Obrist-Lieutenant-Inde» doch haffte den Samsnach «anhørt, men gedulcht sich undt ladet wie Nichts»; men undterveis haffte hun «eine fürterliche Sparlackens-Prædicht holdt undt endt och widt Hiemkomst mit sin haarde Nagel-Kloe

i hans Pandte pricket, fordi han so den Ding mit sit ehrlicher Naffn næffnt hafftel v. Brüggemann la' til: «ach ja, det war en sehr grausamer Salbe»; hier man det Ord-sprach hat: «at den Ondte sich ey ret widetz huad et Helffvedte ist bevor han giffet bleffven war.» Von Brüggemann syntes just ikke at have været i Besiddelse af nogen udpræget Finfølelse og det uagtet Sagen angik hans personlige Værdighed.

Indtil nu (den sidste Fjerdedel af Aarhundredet) havde Politik — især indre — ikke optat stor Plads selv hos de Meningsberettigede (i vor Slægt havde af og til Misnøie med Danskstyret og Tanke paa Selvstændighed kommen til Orde, men naturligvis indenfor den militære Disciplins Grænser); nu begyndte imidlertid Interessen saa smaat at vaagne. Det var ligesom Oplysningstidens Aand nu var bleven saa stærk, at den snart vilde kunne sprænge de Lænker, som hæmmede Statssamfundenes sunde Udvikling Europa rundt. Ogsaa en Pust af Frihedsaanden begyndte at lufte over de nordiske Lande; men blandt den — dengang i det mindste — koldblodige og under naiv-tilfredse og nogenlunde levelige Vilkaar værende Befolkning virkede den nærmest som en sagte sval Luftning om de rolige Pander. Al Meningsudvexling var gjerne lidenskabsløst venskabelig, saa ogsaa her. Det var netop i Begyndelsen af Struenseetiden. Huitfeldt, v. Brüggemann og Værten mente, at det var en Feyl af den da endnu lovende og ikke fuldt 21 Aar gamle Konge (Christian d. Syvende)³⁷⁴ at han siden September ifjor (1770) havde afskediget den overmaade dygtige Grev Bernstorff, (som «justement» med Held for bestandigt havde ordnet det ømtaalige Forhold mellem Tvillingrigerne og Rusland med Hensyn til Slesvig og Holsten) og givet sig Struensee i Vold. Denne var vistnok dygtig og foretagsom, men for dristig i sine mange «tvivlsomme Grundsætninger» som Værten ikke ueffent udtrykte sig. Kalckreuth derimod, den meget kloge Kalckreuth, men ogsaa ildfulde og let begeistrede Kalckreuth, kunde ikke heri være enig med sin ellers saa samstemte Ven, men

hævdede, at Struensee og den med ham indledede «Struensee-Tid» vilde blive til Held for Rigerne og at den kloge, kraftfulde Mand vilde vide at greie godt og udrensende op i den gammeldagse omsvøbsfulde og hæmmende Statsstyrelses hele Forvaltnings-Roderi og Røre³⁷⁶. (Tante Rosing tilføier i sin Del af Beretningen meget spydigt: «Derimod var v. Stibolt — som ellers — mest genegen til at formene og sige — Ingenting, medens Lieutenant³⁷⁶ Lem — ogsaa som ellers — aldrig mente eller sa' — Nogenting.) Men v. Brüggemann var endnu ikke færdig med Hensyn til The-maet «Struensee»; han saa meget hemmelighedsfuld ud og gottede sig øiensynlig ved at kunne berede Selskabet en Nyhed, en Overraskelse vedkommende den mægtige Person, som siden 14/18 Juli (1771) var bleven udnævnt til Geheime-Cabinetsminister med uindskrænket Fuldmagt og altsaa Tvilling-Rigernes almægtige Styrer. v. Brüggemann trak et Brev op af Lommen og sa': «Ja, meine Herrschaften, jeg fik for en Ugestid siden dette Breff fra Dittleff» (en Søstersøn, som gjorde Tjeneste som Lieutenant ved Garnisonen i Kjøbenhavn) «meget articht og særdelis amusant Breff formedelst det delicate Forhold, som Rychtet siger som sandtfærdigt at skulle stedfinde mellem Dronningen³⁷⁷ och den Geheime-Cabinetsminister. Obgleich», la' han in-konseqvent til, «jeg for min Dødt ey tole kann den Karl vit Naffn at næffne». Han aabner Brevet og oplæser af Indholdet følgende: «at den 1ste Juli nedkom Dronningen med en Datter³⁷⁸, om hvis virkelige Fader (Struensee) der nok ikke kunde være Tvivl, den 10de Juli modtog Kongen «huldsaligen» Lykønskninger som (officiel) Fader til Prin-sessen, den 14 (18) Juli undertegnede han det Aktstykke, der overlod Magten til Struensee, den 22de — Dronningens Fødselsdag — udnævnte han Struensee til «Greve» och — la' v. Brüggemann til — «nu kommer noch det Artichste: at Dronningens Tjenere i længere Tid havde været paa det Rene med de hemmelige Besøg, som Struensee aflagde hende og dem, hun undertiden gjorde ham; især havde den kvindelige Betjening længe holdt Øie med Forholdet

og skaffet sig Rede paa Sagen ad hundrede Veie. Snart var der et Par vellugtende Strømpebaand, som hun (Dronningen) havde faaet af sin Elsker, snart var det hans Miniatur-Portræt, som hun Nat og Dag bar paa sit Bryst og siden gjemte i en Bog, hvori hun læste i sine (faa) frie Øieblikke, medens hun laa i Barselsengen. Saa havde de slue Qvinder opdaget, at Struensee havde en Hovednøgle til Slottet og en særlig Nøgel til den hemmelige Dør til Dronningens Rum; de havde derfor overtrukket Nøglehullet til Døren med Vox og derved faaet Rede paa, at Døren var bleven lukket op om Natten. Saa havde de strøet Pudder i den mørke Gang foran Rummet og fundet Spor af Mandfolkefødder derudi ⁸⁷⁹. Dittleff citerer: «Nec deerant in ipso reginæ lecto suspecta quaedam vestigia ⁸⁸⁰».

Imidlertid var 5te Ret vel afspist og «Nachgeschmacken» eller «Afslutnings-Gouten» havde sat Maverne saa nogenlunde istand til at taale de Krav, som Desserten, der var kommen paa Bordet, fremdeles stillede til Appetitens Ydeevne. Den bestod af den yderst complicerede «Taarn-Kage», «Citron-Budding med Philleson», flere «Moes» som «Engelsk Fløde-Moes» og «Mandel-Moes» og endelig som «Haupt-Gout» Prototypen for den senere til Hanna Winsnæs's Navn knyttede Dessert-Ret «tilslørede Bondepiger», men som her bestod af «Mandel-Krandse» «istedetfor Hanna Winsnæs's tørrede Brød og derfor heller burde hedt «tilslørede Damer eller Frøkener». Den prangede med et overvældende Slør af det tykkeste Fløde-Skum over en Mængde overdaadige Lag af Mandel-Kranse med fine Syltetøier mellem Lagene; dertil serveredes «Kræs», «Corint-Brød» og tørre Kager: Makroner, Sukkerbrød samt Iis'er (Citrone og Vanille-Iis). «Dessert-Drank» var Madeira-Viin, Canalie Sect (Canarie Sect: vino secco = hvid sød Viin fra de canariske Øer) og Allicanter (igjen et tilfredsstillet Forventnings-Grynt fra Ædespalten).

Det var ikke Datidens Skik, at Barn var tilstede eller endog blot viste sig ved saadanne Taffel-Fester, men før Desserten havde Oberstinde Huitfeldt efter Conference med

Værtinden faaet udvirket, omend efter nogen Modstræben, at hendes Yndling: Husets Datter: Anne Holter skulde indfinde sig pyntet i Selskabet. Tante Ingeborg havde selv været et Øieblik oppe i hendes «Kammers» for at inspicere Dragten, som i den Tid — ialfald paa Landet — var af Børnenes friere ledige mere klædelige Snit end de voxne Kvinders endnu saa stive Dragter. Faa Forandringer af Tante Ingeborgs kunstfærdige Haand havde den Virkning, at Pigebarnet nu traadte ind i Salen næsten som en Voxen at se til, idet Barnet alene særtegnedes ved de lyse tykke Fletninger, som strakte sig langt nedover Midjen, og med hendes Oldemor Fru Marina Rosensværds pragtfulde Topas-Naal — en Gave fra Tante Ingeborg — fæstet paa Brystet.

For at Selskabet kunde faa et lidet «Amusement» med ægte poetisk Nydelse ovenpaa Præstens dumme og flau Rimerier bad Tante Ingeborg hende om at synge sin Yndlingssang: de tvende Vers, som Fru Siselle Juel kjendte af den «vemodelig-deylige» (fra Tysk: Frühlings-Zeit i 1600-Tallet) oversatte Viise:

«Och en Blom' har mit Hierte ieg schiencket,
 Och ieg veed, at dens Blomstring er kortt,
 At ved Qveld er mot Iorden dend sencket,
 At i Veemod dend wiissner sich bortt.

Ieg anraaber Jer, Forsommrens Winde,
 Att Ih schirmer min Lillie saa schier;
 Hun for mig er dend eeneste Qvinde;
 Hendis Borttgang, dens Wunde, er näher (nær).»

(Cfr.«De norske Orninger», Stykket om Admiral Bernt Orning.)

Da dette var udført til Fru Ingeborgs og de øvrige Gjæsters «særdelis Tillfredsheds-Siigelse», ønskede Kalckreuth at høre den yndefulde Chanzonette (=liden Vise) fra Velskland (Italien), som han havde lært hende «och huilcken hun qvædet saa særdelis med Agreement och Charmerie»:

«Fiernt sang Du deden och i Tonen bævet
 Den Længsel, som i Hiertet stadig levet;
 Men da din Sang lœed till mig fra det Fierne,
 Da tendtes for mig Haabets lyse Stierne!»

Efter den velske Visestump bad atter Kalckreuth om de Kvad, han fremfor alle satte Priis paa: de schiønne vee-
modsfulde Sange: «Ditmarsck-Viisen», men særdelis «Both-
well-Kvadet». Ditmarsk-Viisen havde hendes musikalske
Far bragt med fra Holstener-Toget i 1758. Den handlede
om Ditmarskernes «Niederschmetter und Niederschlachten»
i 1559³⁸¹ og var overført fra «Platt-Deutsch». Den malede
i haabløst-hiertegribende, «weemodelige» Toner et slagent
Folks stumme dumpe Underkastelse under de seirende, over-
modige og ubarmhjertige Undertrykkere. Første Vers lød:

«Intet Ord blev talt: ingen Røst, ingen Lyd:
Som Faar paa Marken de stod.
De stod som Rest af en fældet Skov,
Heides Tomter for deres Fod!»

«Bothwell-Sangen», endnu mere hjertetagende, var den
Ballade, som er omtalt under Stykket om «Orningerne» og
som endnu levede paa Slægtens Mund. Det freidige Barn
var da kun henimod 9 Aar gammel, men havde fra sit 7de
seet ud som var hun mindst 5 Aar ældre end sin virkelige
Alder. Nu præsenterede hun sig som en næsten voksen ung
Pige: høi og rank, frisk og fager, fri og ledig placerede
hun sig ved Tante Ingeborgs Stol, medens den musikalske
Kalckreuth forlod sin Plads og gik hen til Spinettet for at
accompagnere, hvad han saa ofte havde gjort. Uforknytt
sang saa det til Ungpige forvandlede Pigebarn med sin
klare, bløde Stemme til Kalckreuths fortrinlige Accompag-
nement de vemodig-skjønne Sange³⁸². Alle ved Bordet, selv
«Itersprækken», havde holdt op at æde og lyttede til mere
eller mindre paavirkede især ved «Bothwell-Sangen». To-
nerne glødede af stolt Kampmod, de harmdirrede ved Skil-
dringen af Forræderiets List og Modstandernes Brutalitet,
de bønfuldt forgjæves Dronningen om hendes Tillid, indtil
de endte med det haabløst vemodige Farvel til Skotlands
fortabte Dronning. Da de sidste Toner af det betagende
Omkvæd, det haabløst hendøende: «Queen Mary, Queen
Mary, Farewell!» endnu vibrerede, knælte den impulsive
Kalckreuth ridderlig ned for Sangersken og greb hendes

Haand. Og hun, ogsaa betagen, bøiede sit formuskjønne Hoved med det fagre Ansigt og de store mørkeblaa Stjerneoie ned over ham og saa paa ham med et sødt barnlig- uskyldigt Udtryk i sit sjælfulte Blik. Stillingen var klassisk i sin stemningsfulde Skjønhed! Alle Gjæsterne, selv Iter- sprækken, som nu sagte citerede et passende latinsk Kilde- sted, saa og beundrede. Kalckreuth hævede sit varme Blik op mod hende, og hun syntes ligesom det brusede om hende af Vinger for at føre hende ind i Romantikens be- daarende Drømmeland, da han med sløret, ømt bevæget Stemme sa': «Meine liebe Anne Holter, Du singst ja wie ein Nachti —» længer kom han ikke; thi Oberstinden, som troede, at hendes Yndling var bleven forlegen ved denne uvante Hyldning i hele Selskabets Nærværelse, sa' noksaa skarpt-ceremonielt til Kalckreuth: «Herr Capitaine und Ba- ron von Kalckreuth! setzen Sie sich wieder da, sonst will die kleine Anne Holter nicht mehr singen!» Kalckreuth reiste sig øieblikkelig op, bukkede chevaleresk for Oberst- inden og Sangersken, og gik rank og let, ikke Spor af forlegen, tilbage til sin Plads ved Bordet — men der blev ikke mere Sang. Anne Holter gik ud af Salen, for første Gang i sit Liv misfornøiet med den kjære snille Tante Ingeborg, og for første Gang med en Følelse overfor Onkel Kalckreuth som var hun en voxen Kvinde. Men siden den Dag var hun ikke at formaa til at synge Bothwell-Sangen, og er denne nu forlængst gaaet ud af Slægtens Erindring.

Da nu Desserten med tilhørende Vine var vel og lykkel- lig kommen tilhuse eller — som Kalckreuth, der yndede at bruge almuagtige Udtryk (eller — som vi nu vilde kalde det — folkelige) sa' — «tilvoms» hos Bordselskabet, endte den overdaadige Middag med en Bordbøn og Afsyngelsen af 1ste Vers af Kingos Taksigelses-Psalme for Maaltidets «Vederquægelse», saalydende:

«Vort Maaltid vi da slutter nu
Og folder vore Hænder,
Og kommer Dig, vor Gud, ihu
Med Tak til Jordens Ender:

For Ro og Fred og Førlighed
og dette Maaltids Spiise:
Af Luft og Vand, af Skov og Land.
Vi Dig af Hjertet priise.»

Denne Lovsang var gemenligvis en fuldstændig unison Præstation, hvori navnlig Herrerne — her særligt Ædespalten — fik Anledning til i al Hemmelighed at udræbe sin Overmættelse og forskaffe sin stinde Vom nogen «Luffelse och Lettelse» for den trykkende udspændte og forstoppede Tyngsel, «hvorunder den ømmede sig», formedelst de mange Lag af ufordøiet Mad den nu indeholdt. Saa efter «særdelis complæsante Taksiigelser for Maden», gik Damerne ind i det særdeles rummelige «Kammerset» «at tage sig en god Slum». Efter Slummen kom ind til dem en duftende Pecco-The fra selve den gamle «Selmerske Kram- og Urtebod udi Skidenstrædet i Kjøbenhavn» med nürenbergske Kager. Den fortrinlige The kvikket op, og Samtalen blev livlig til Strikketøiets Gang.

Oberstinde Ingeborg havde nok «anhørt» Udtalelserne om de skinhellig-pietistiske Tider under Christian den 6te og om den bagvendte, ligesom forkrøblede Guds frygt — ja, der var mange ilde Foreteelser, men hun vilde dog sige, at der ogsaa var baade dyb og sund religiøs Følelse hos mange, og der fremstod store Personligheder, som Psalmedigteren Brorsøn og fortrinlige Oversættere af den reformatoriske tyske Psalmeskat, som Birgitte Kristine Kaas-Huitfeldt. I 1742 fødtes Fru Cathrine Boye, som hidtil har skjænket os flere «kosteligste Psalme-Perler», disse Høitids-Hymner til Kirkens store Hovedfester, «de kunne ey dø och ville siunges saalænge den norsk-danske Kirke monne leffve, det vil forhaabentligen sige usqve ad finem mundi ultimum». I Anledning af et lidet fint Rokokko Toilet-Speil (nu i mit Eie), som betitledes «veneziansk», (men vist ikke er det, skjønt det er meget fint, meget nydeligt) gik Conversationen over paa de mere verdslige Felter, som mere kunde forliges med Landsherrens og Tidens Sentiments, og fortalte den lærde Frue en hel Del «artige» Historier fra en Bog, hun nys havde læst om Livet i Italia, særligt i «Rom og Venedig udi 1400-1500-Tallet». Der «spillede op» og «legede» da de saakaldte «Cortegianes» (Courtisaner): «ærbare Skiøger», som kun levede for Elskov og Legemets

mest udsøgte Pleie, for «et Legemets — og ogsaa tildels Aandens — overvættes Cultur». De søgtes saavel af Paver, Cardinaler og Biskopper, hele det høie catholske Cleresie, som — naturligvis — af høie verdslige Potentater (ogsaa Oldenborgernes Stamfar Kong Christian I (Kristiern) «den bundløse Pung» besøgte Rom i 1474 med stort Følge og gjorde «desperate Depentzer» — 40 000 Gylden). «Pave Alexander den 6te (den «forfærdelig-frygtelige» Borgia) hans ærværdige Ceremonimester Buchardi, dennes Bog» havde Fru Ingeborg ogsaa læst og fortalte deraf: «En Søndag i October 1501 «Allehelgenes vigilia» dansede 50 «ærbare» Skiøger eller Courtisaner nøgne hos Pavens Søn Hertugen af Valentino (den vel saa frygtelige Cæsar Borgia). Paven selv, Hertugen og Donna Lucretia (hans Syster) var tilstede og «beskuede med Lyst dette hedenske Bachanal», staar der; «ja», sa' Fru Ingeborg, «der staar mere, som Buchardus beretter uden at blinke, men det vil jeg ey gjen-give selv blandt Qvinder alene.» Disse Courtisaner tjente Formuer, men havde dog ogsaa faste legale Taxter (Tariffa delle putane) for deres Gunstbevisninger. Mange af disse Kvinder var meget vellærte, aandfulde, vittige ³⁸³; flere har efterladt sig henrivende Digte (ikke alene glødende Elskovs-digte, men — og mærkelig nok hyppigst — sentimentale, sværmerisk-følsomme Vers). Et italiensk Mundheld siger:

«Adskillige Courtisaner endte vel som Nonner,

Men adskillig flere Nonner ³⁸⁴ endte som Courtisaner.»

Under en Samtale mellem en Courtisane (en forhen-værende Nonne) og en af hendes Tilbedere i et af disse med al optænkelig Luxus udstyrede Cabinetter, en ren «Cyprias Løndom», spurgte han hende om Navnet paa hendes Barns Far. Som Svar tog hun en paa hendes elegante «Skrifve-Tabula» liggende Pen og skrev blot de fire berømte classiske Bogstaver: S. P. Q. R. Senatus Populus Qve Romanus = «Senatet og det romerske Folk» (Statsstyrelsen og Folket). Denne Vittighed med de verdensberømte 4 classiske Bogstaver syntes den lærde Fru Ingeborg var storslaet-mønstergyldig, og det var den jo ogsaa

unægtelig. Den største Ophøielse, som er bleven en Courtisane tildel var vel, da Storhertugen af Toscana Francesco dei Medici (et Sidestykke til Gian Visconti, der tilbragte hele sit Liv med enten at myrde Slægtninge eller bygge Kirker) i Slutningen af 1500-Tallet giftet sig med Bianca Capello fra Venedig (hun aflivede ham senere ved Gift, «thi somme Ægtefolk ere saaledes sindede, at de ombringe hinanden ved saadant Middel»). Bruden bar Smykker til Værdi af 2 Millioner Gylden og en Dragt til 300 000 Zecchiner. Storhertugen satte selv Kronen paa hendes Hoved, og Patriarken af Aquileia lyste Velsignelsen. Men Florentinerne sang:

«Storhertugen af Toscana har ægtet en Skiøge,
En fiin Courtisane fra Venedig.»

Berømte Courtisaner var den i Note 383 omtalte høie, imponerende, junonisk-skjønne Imperia (i Rom), malet af Rafael, straalende i Guld og Purpur, og den fine, slanke, poetisk smægtende, ligesom i Maanestraaler svævende Veronica Franco, som, malet af Tintoretto, lyste dæmpet i Blaaf og Sølv (i Venedig). Den skønneste Stanze, Veronica digtede, var til det elskede Venedigs Pris:

«Denne Adrias høie havombruste Herskerinde,
Denne Kongelige Jomfru, ren ubesmitten!
I Verden uden Mage uden Lige:
Hende alene burde al Ros gives;
Eders deilige Fosterland, hvor I fødtes,
Og hvor ogsaa — Gud være lovet — min Vugge stod».

Under Pave Sixtus den 5te (ca. 1585—90) var der i Rom ca. 17 000 Skjøger, de fleste dog «Landsknægt-Duer», saa gik det fort tilbage med denne ukristelige Levevei.

«Men nu har vi længe nok,» sa' Oberstinden, «dvælet ved Buchardi Fortællinger om det mærkelige, men ikke for os — Nordens Kvinder — videre tiltalende Courtisaneliv i Italien³⁸⁵. Nu skal I høre noget Lysteligt af Forfatteren Sansovina om Festlighederne i Venedig, da Kong Henrik af Polen paa sin Hjemreise til Frankrig (1574) la Veien

over denne By, som var en mægtig Stat i Italien, nemlig «Republikken» Venedig. Denne Kong Henrik var fransk Prins og nærmeste Arving til den franske Throne, naar hans ældste Bror maatte dø, eller som en Pamphletist siger: «naar Tiden var kommen, til at Fanden kunde hente ham». Dette skede i 1574, og Kong Henrik rømte fra sin Valg-throne i Polen uden at bemøye sig med nogen formel Afskedstagen³⁸⁶, saa saare forhippen var han paa at forlade det kiedsommelige Polen for at komme tilbage som Konge over det muntre Glædesland: Frankrig. Da det rygtedes i Venedig, at Kongen vilde besøge denne By, «hans Længsel alletider havde staaet til at se», fik Republikken en kjærkommen Anledning baade til at takke Kongen for hans Interesse for Byen og ved at optræde i hele sin fulde Glands af daarende Pragt at gjøre sig Gjæsten politisk forbunden og jage alle Tyrkerkrigens blege Skygger bort (det var vel to Aar efter Slaget ved Lepanto)³⁸⁷. Republikkens Styrelse — Signoria: Senatet — besluttede at modtage Kongen med en Pragt, som «skulde leve evindeligen i Historien», ja endog hente ham fra Fastlandet og føre ham til Venedig paa Republikkens vidunderlige Statsskib «el Bucintoro»³⁸⁸, det Skib, som ellers kun var i Brug, naar det smykket med al optænkelig Pragt een Gang om Aaret førte Republikkens Hoved: Dogen, ud paa det adriatiske Hav for at formæle Republikken med Adria³⁸⁹.

«Nu», siger Sansovina, «gik Kongen ombord paa «el Bucintoro», som straaede af Guld og Purpur og vaiede med Flag: hvide, røde, blaa og gule med Guld- og Sølv-Stikninger og Marcus-Løven i Midten. «El Bucintoro» var omgivet af en hel Flotille og Coursen sattes mod Byen.»

Ved Indgangen til Canale Grande «brød Jubelen løs og under hele Seiladsen fortsattes der med bragende Salver, Trommers Rullen og Trompeters Klang, Kimen af Klokker og Lyd af sammenslagne Cymbler» samt vældig Folke-Jubel. «Gud give min Moder Dronningen var her og kunde nyde dette Skuespill!» raabte Kongen aldeles betagen.

Ved Midnat landede «el Bucintoro» ved Palazzo dei

Foscarini. Kongen tog hjertelig Afsked med Dogen og blev staaende paa Paladsets Balcon og saa ham roe tilbage og nød det pragtfulde Skue af den rigt illuminerede By. Folk stod Hoved ved Hoved paa Canalens Bredder, i Vinduer, paa Balconer og paa Tagene. «Og det var sandeligen ogsaa værd at skue altsammen.» Hele Canalen fra San Marco til Santa Lucia (der var et S. L. ogsaa i Venedig) var som et eneste Lyshav: der var de herligste Former af Illumination: Lillier, Roser, Pyramider og Kroner fra Vinduer og Tage, «oc fordi alle Lysene gav Gienskin i Vandet med deres Glands, var der som om der under selve Canalen var en anden stjernebestrøet Himmel.»

Hele Natten til langt ud paa Morgensiden hyldedes Kongen med Musik og Sang «i usigelig Harmonie» fra en «svømmende Loggia». Og saaledes var det omtrent hver Aften og Nat. En Nat var der stort Fyrværkeri paa Canale Grande. Det var som om «det Bierg Ætna monne sig aabne og huorledes det lynedis fra alle Kanter».

«Hans Majestæt var mægtigen fortryllet af det herlige Venezia.» Festlighederne fulgte Slag i Slag, herligst var Banketten i «det store Raads Sal».

Paa den Dag hentede Dogen atter Kongen i «el Bucintoro», som landede ved Marcuspladsen³⁰⁰; gennem pragtfulde Æresporte, dækkede med Silketæpper, kantede med Guldbremmer foroven og neden, gik Kongen ind i Marcuskirken og knælende paa en guldindvirket Bedeskammel hørte «te Deum». Saa gik man op Kjæmpetrappen ind i Raadssalen, hvor det pragtfulde Taffel var dækket. Kongen og Dogen sad paa hver sin Throne for Enden af to uhyre lange Borde, som strakte sig parallelt gennem Salen, og hvor Fyrster, Gesandter, Adelsmænd af Følget og Republikkens høie Embedsmænd havde Plads. I de andre Sale var der dækket til 300? Personer af lavere Rang. Under Banketten, som varede næsten hele Dagen ud, var der Taffelmusik og Consort af berømte Kunstnere fra Europa; «disse kom altid strømmende til Venedig».

I de 12-14 Dage, Kongen festede i Venedig, gav han sig

dog Tid til «ret ofte» at besøge den henrivende Courtisane Veronica Franco «samt» — som det fortælles i en gammel Beretning — «at skue den «berømte eller berygtede Amors Laas», som Tyrannen i Padua «haffte ladet paahefte sin Kone» (Frille) formedelst hendes store Begierlighed (til) at elske «udi Flæng», som mangesteds udi Italien er brugelig.

Ogsaa Værtinden Fru Karen gav sit Besyv med i Laget. Hun havde ellers ikke synderlig Sands for «Fortællinger» (hendes altfor realistisk-kritiske Sind — Snusfornuft — vægrede sig i Regelen for at tro paa slige «Ammestue-Reggler»), men undtagelsesvis maatte hun ha' havt særlig Tillid til nedenstaaende Historiers Paalidelighed — og det med Rette — og gouteret dem. Og naar hun saaledes tog Ordet, gjorde hun altid sine Ting godt, trods det at hun var ikke netop Fortæller, thi hun memorerede med en knusende Overlegenhed, ret i fuldeste Overbevisning om den absolutte Sandhed af det hun anbragte. Disse to nedennævnte Fortællinger havde Slægten fra hendes Svigerfars Mormor Fru Siselle Børgesdatter Juel (den første Stjerne af Slægts-Kronikørerne), De kom igjen fra hendes Svigermor Fru Karen Andersdotter (Mouatt), som saa at sige havde dem «friske fra Fadet», eftersom de var «tildragits ikkuns faae Aar» forinden hun (og hendes Mand Herr Erik Ottesen Orning) havde «reyst udi Landtflychtighed» til Scotland. I Fortællingen «Skolegutterne» optræder desuden ogsaa en Slægting af Fru Karen Mouatt: en Hepburn. Det bemærkes, at disse to Fortællinger er af selve Walter Scott fundne værdige til at optages i hans i 1820-Aarene udkomne «Scotlands Historie» som to karakteristiske Træk til Belysning af Forholdene i Scotland ved de Tider. (De sidste Aar af 1500-Tallet.) Jeg har naturligvis holdt mig til W. Scotts Fremstilling, hvorved Sprogtonen er bleven anderledes (naturligvis mere moderne) end den, hvori de blev fremførte af Fru Karen, men saa har jo Fortællingerne selvsagt nydt godt af hans Mesterhaand. Denne sidste Bemærkning faldt mig uvilkaarlig i Pennen, skjønt jeg er mig dens fuldkomne Overflødighed bevidst.

Død eller Ægteskab.

Paa Grændsen mellem Scotland og England boede endel Klaner, der alle førte et rent Fribytterliv, — hvilket paa den Tid, i de sidste Aar af 1500-Tallet, ikke ansaaes for det mindste uhæderligt, — og en af de mægtigste af disse Grændse-Klaner var Ætten Scott. Om den daværende Laird af Scotts Levevis fortælles, at naar den sidste Oxe var slagtet og fortæret, pleiede hans Hustru, den for sin Skjønhed navnkundige Mary, kaldet «Yarrows Blomst», at præsentere et tildækket Fad for sin Mand. Naar Lairden tog Dækket væk, laa der kun et Par blanke Sporer i Fadet. Dette var en Opfordring til Lairden om, at der nu maatte paa vante Vis skaffes ny Forsyning til Huset. En Søn af dette Ægtepar, «den smukke William Scott», havde en vakker Dag tilladt sig at plyndre paa Lord Gideon Murray af Elibancs Besiddelser, men blev overrasket, slaet og fanget af Lorden selv. Da Fangen var kommen til Murrays Borg, gav den forbitrede Lord paa sin Frues Spørgsmaal om, hvad han vel vilde gjøre med den unge Scott, det Svar, at han vilde hænge denne Røverknægt strax paa Stedet. Men den slue Lady forestillede sin Mand, at dette vilde medføre en Feide paa Liv og Død med den mægtige Klan Scott, og at han ikke kunde handle klogere end at give ham Valget mellem Strikken eller Ægteskab (Notabene: uden Medgift) med deres yngste Datter «Meg med den store Mund», som de ellers vanskelig vilde faa forsørget. Lorden gav hertil sit Samtykke, men Lady Meg var saa styg med sit kolossale Madindtag, at den uheldige Fange selv med Galgen for Øie en Tid var tilbøielig til at foretrække den. Endelig seirede dog Livslysten, og han førte Meg Murray til Alteret. Hun blev dog sin Mand en udmærket Hustru. Det siges forøvrigt, at Megs Mund nedrvedes hos Efterkommerne i flere Slægtled, men heldigvis i gradvis aftagende Størrelse. En af Ægteparrets Sønner var Walter Scott af Raeburn, fra hvem den berømte Forfatter af samme Navn nedstammer.

Raske Skolegutter.

I hine Tider var ogsaa Ungdommen, navnlig den mandlige, meget vild og voldsom. Dette var ganske naturligt, eftersom Tidens Aand og Tænkemaade samt de Voxnes Exempel med Nødvendighed maatte ytre sin Indflydelse paa Børnene og præge deres Karakter og Sæder. Endog Skolegutter bar i hine Dage ofte Vaaben, og der forefaldt ikke sjelden Feider paa Liv og Død mellem Disciple af forskellige Skoler eller Tvekampe mellem Skolekammerater indbyrdes. I Glasgow kom det saaledes til et formeligt Feltslag mellem Elever af tvende Skoler; det ophørte ikke, før et Par Gutter «laa ihjelslagne paa Pladsen, medens Resten af Slagsbrødrene var blevne udygtige til at fortsætte Bataillen formedelst alvorlige Blessurer.» I Aberdeen fandt en Tvekamp Sted mellem tvende Skolegutter, en af Slægten Hepburn og en Mac Donald af Glengarry. Den endte med dødelig Udgang for begge. De kjæmpede hver med sin Daggert fastbunden til Haanden og formelig slagtede hinanden i ustyrligt Raseri. I Aaret 1595 var Eleverne af Gymnasiet (The High School) i Edinburgh komne paa Kant med sine Lærere i Anledning af Længden af Ferierne. Gutterne, der var skuffede og rasende forbitrede over, at Ferierne blev givne for korte, blev enige om med Magt at tiltrodse sig den Fritid, de fandt passende. Anførte af trende forvovne Knægte, Sønner af høilandske Lairder, væbnede de sig med Sværd, Øxer, Daggert og nogle Pistoler. De satte sig i Besiddelse af Skolebygningen, drev Rektor og Lærere ud og nægtede dem et og et halvt Døgn igjennem Adgang til Huset. Rektor henvendte sig endelig til Byens Øvrighed, og Raadmanden Mac Morran drog da ivei med væbnede Bysvende for at sprænge Indgangsdøren. Men de unge, determinerede Slyngler modtog Ordenens Haandhævere med Pistolskud, hvorved Raadmanden selv og et Par af hans Svende blev skudt paa Stedet. Der blev vistnok senere foretaget Undersøgelse i Sagen, men — ingen blev straffet, «eftersom» — som det hed sig — «man ei

kunde udfinde, hvem de Skyldige var.» Tingen var nok den, at disse netop var de høibaarne Lairde-Sønner, og at man ikke turde vove at straffe dem efter Fortjeneste, fordi man derved risikerede en blodig Gjengjældelse fra de stolte, overmodige og voldsomme Fædres Side.

En af disse oprørske Skolegutter havde forøvrigt den Frækhed at besyngte deres Udaad i en Vise, hvori det blandt andet heder:

«Og Rektor og Hørere blev i en Fart drevne ud,
Og Raadmanden Mac Morran skudt ned som en Stud.»

Imidlertid var Herrerne gaaet ind i Værtens Kontor: nogle (de ældre) placerede sig i Øhre-Stohler og snorkede væk, andre (de yngre) tog fat paa Pibe og Tobak, «idet de med en Fidibus stak Piberne an» for ad «den narkotiske Vei at raade Bod paa sin Besværelse». v. Brüggemann var en ren Rygekunstner og snart stod ud fra hans Næsebor, som lignede Mundingerne paa et Par Dobbelt-pistoler, to vældige Straaler af Røg. Passiaren begyndte med at v. Brüggemann bemærkede, «at den bedste Tobak, han nogensinde havde røgt, købte han for en Tid siden af en Hausirer (Kramkar), som vankede om paa Landsbygden med sine Kasser med «verschiedene Waren» und han nok fra det «Schweitzer-Landt» war och nafnlig hed «Heftich» eller so — so. «Ja», sa' Kalckreuth, «ham har jeg ogsaa raaket paa, han hed Heftye³⁹¹ og var en liden jødisk Bisse, som saa saa usædvanlig jødepræget ud («Jøden flaut ham utor Aua»), at han for den Sags Skyld godt kunde have været med til Korsfæstelsen.» Den grundærlige v. Brüggemann, som ikke var meget forstaaende og navnlig aldeles ikke var istand til at opfatte Witzer, hvor tydelig de end monne være applicerede, indvendte, at han ikke kjendte andet til den uselige Kræmmer end at han vistnok «en theurer Hundt war und judelt sehr», men die «Waren», huormit han bissede, war doch «immer guten», och at han wirklich et Aasiun haffte «wie die Juden», som han haffte seet noch aff in Kopenhagen, men at han ey kjendte til

nogen Korsfæstelse. Oberst Huitfeldt lo, saa han fik Taarer i Øinene, og Værten, som med Nød og Neppe kunde beholde Contenancen overfor v. Brüggemanns dumærlige og horrible Stupiditet skyndte sig at falde ind med, at hans Svigermor paa Hvamb engang havde handlet med dend samme Skræppekarl og havde denne da et Øg til at trække sine Kasser. Svigermoren havde blandt andet kjøbt nogle meget smukke Thekopper, som Bissen bedyrede at være «fra det China-Land». «Ja tro den snedige Jødetamp,» indvendte v. Kalckreuth, «Koppene kunde saa sandelig lissaa godt være fra Kjøbenhavn eller endog herfra Landet — man laver jo ogsaa godt «Postelin» nede paa Fredrikshaldskanten.»

Ligesom i Velstandshuse paa den Tid — og det var som sagt Capitainens — kom nu efter en halv Times Tid ind et Par Kaffekander (deriblandt den som Capitainen havde brugt i Holsten: den var kjøbt i Hamburg og var af en ny dengang mærkelig Konstruktion; den er nu i mit Eie) med den forfriskende Nektar og snart efter den vældige Punschebolle, som var brædfuld med den søde sterke Drik, tillavet af Vice-Corporalen (Rustad'en) efter de bedste «udlandske Forskrivelser» og af de bedste «Inredenzer» som han sa'. Vice-Corporalen havde fulgt Værtens Morbror General Reichwein som Overtjener til Holsten og der lært «udlansk Folkeskik» og ellers «Lidt af Hvert», ikke mindst at opvarte ved «store Taffæler»; han bedyrede, at den udmærkede Bolle, han nu havde lavet, var af samme «sortiment», som den han udi Itzehoe havde «laget» og serveret for «baade høie Generaler og Fyrster».

Saa da af Punschebollens Indhold var bleven omdelt i Bægere, Støp og Jagt-Tumlinger af Sølv samt i nogle fine, virkelig «venezianske Kelchglas» og de første Drag var tagne med Ytringer af tilfreds Velvære: «Gut, gut: immer artiger und galanter Dranck!» læspede von Brüggemann, som nu var særlig opsat paa at faa høre den drastiske Historie om Ludvig den 14de og Hertuginde og slog paa at den Historie maatte han og Selskabet høre. Kalckreuth

havde nemlig under Middagen fortalt v. Brüggemann, at Værten under Felittoget i Holsten 1758—62 som Adjutant hos sin Morbror General Nicolai Fridrich Reichwein kom meget med i de mange Festligheder, som da fandt Sted og derunder havde gjort Bekjendtskab med en fransk Colonel og Baron, som var Adjutant hos Overgeneralen, den franske General Grev Saint Germain. Den franske Colonel — fortalte Kalckreuth — var en mørk, væver liden Herre med intelligente, smaabrune, ligesom brændende Øine; han havde — muligens paa Grund af Modsætningernes forunderlige Tiltrækken — ved første Syn af Fridrich Martinus beundret dennes slanke, smidige Kjæmpeskikkelse, hans lyse, friske, vakre, ungdommelige Ansigt med de smukke, store, klare, mandelformede, rolige og modige Øine. Og da Colonellen ved en senere Leilighed tilfældigvis blev Vidne til, hvilke svære fysiske Kræfter, Fridrich Martinus ogsaa var i Besiddelse af, blev det til et nærmere Bekjendtskab, der endte med Vaabenbroder-Venskab. Franskmanden forærede ham to smukke Pistoler i Etui, prydet med hans Vaaben og til Gjengjæld gav Capitainen ham et lidet Sølvbæger, som i sin Tid havde tilhørt hans Farmors Far, Admiral Bernt Orning. Det var forfærdiget af en navnkundig Sølvsmed paa Stordøen og var af en eiendommelig udsøgt national gammeldags Form. Det var bleven brugt som Jagtbæger og vandt den høit kultiverede Franskmands særdeles Beundring for sit «delicate» Udseende; han skulde bruge det ved sine Jagter paa sit Slot i Berry og vise sine Gjæster, hvilket formskjønt Arbeide en Guldsmed fra en Landsby i «ultima thule» kunde præstere.

Da Fridrich Martinus ikke forstod stort Fransk udover de almindelige Datidens Fraser, men meget godt forstod og tillige noksaa «geläufig» kunde tale Tysk, medens Franskmanden talte Tysk til Fuldkommenhed, blev dette deres Conversationssprog, men — sa' Kalckreuth — Franskmanden kunde ikke godt udtale Navnet «Grönwold» eller «von Grönwold», som det da hed, men kaldte Oldefar bestandig: «Capitaine Martin de Grandval», som laa bedre for hans Udtale.

Der var en drastisk-morsom Historie om Ludvig den 14de og en Hertuginde (Oldefar kunde ikke huske andet end at Navnet begyndte med C.) som Franskmanden havde fortalt ham. Denne Hertuginde var Colonellens Mormor, og Fortællingen maatte visselig være sandfærdig. Fridrich Martinus var ikke meget talende og vilde nødig fortælle «vovede» end sige «obscone» Historier; han var usædvanlig «blyg» i saa Henseende. Ingen vidste dette bedre end Kalckreuth, og det var netop til Kalckreuth at han engang havde fortalt den i Fortrolighed, da Ludvig den 14des utaalelige Egoisme kom paa Tale. Nu siger Kalckreuth til sin Ven: «Du Fridrich Martinus, jeg ved at Du er traad til at gaa igang med at fortælle Historier, men nu kan Du gjerne fortælle Gjæsterne den morsomme Historie om Ludvig den 14de og Hertuginde, som din Ven, den franske Colonel, fortalte Dig nede i Itzehoe; naar Du endelig engang slipper Dig til, saa fortæller Du ogsaa rigtig godt!» Gjæsterne stemte i med, og Fridrich Martinus maatte, særlig for Værtskabets Skyld, bide i det sure Æble og fortælle:

«Ludvig den 14de var et saa fuldkomment selvsk Meneske, at der ikke maatte lægges det ringeste Baand paa ham — Solkongen — i nogensomhelst Henseende, selv ved de mest aabenbare, oplagte Nøds-Tilfælder. Hans smaalige, egoistiske Haardhed anerkjendte ingen Grændser. Han foretog altid sine Reiser (uden de rene Jagtture) med Vognene fulde af Qvinder. Der var ikke Tale om, at selv hans Haupt-Maitresser kunde blive fritagne for at følge med, hvor lidet deres Tilstand end maatte egne sig for saadanne Anstrængelser. Om de var frugtsommelige, syge, havde barslet for kun kort Tid siden o. s. v., saa maatte de i Selkskabsdragt og indsnørte tage med endog til lange Udfarter: holde sig oppe, feste, soupe, være muntre, underholdende, farte fra Sted til Sted, ikke vise Frygt eller Ubehag ved nogenslags Veir: Hede, Kulde, Træk, Støv og til alt dette punktlig parat paa fastsat Dag og Time uden at forvolde et Øiebliks Forsinkelse.

Colonellens Mormor Hertuginde, som var en munter og

kvik Dame, vilde Kongen altid have med paa sine Reiser. En Dag gik Turen fra Versailles til Fontainebleau, men efter en Stunds Kjørsel kom der over hende et Naturens Krav af den paatrængende Slags, som det ikke synes muligt at kunne modstaa. Kravet blev mere og mere paatrængende, men Middagsmaaltidet kom iveien og forøgede hendes Trængsel, hvorlidet hun end forsøgte at stjæle sig til at undlade at tage ind af Maden. Men hun holdt heltemodig Stand lige til Maalet for Reisen, men da var hun ved at tabe Bevidstheden. Der stod ved Vogndøren Hertugen af Buville³⁹³ (saa syntes Fridrich Martinus han hed) og dreven til det Yderste gjorde Hertuginde sig skyldig i den utilgivelige Feil istedetfor at slutte sig til Kongens Følge, at tage Hertugens Arm og sige ham sin frygtelige Stilling: at det var ude med hende, hvis hun ikke øieblikkelig fik forrettet sin Nødtørft. Hertugen var forstaaelsesfuld og velvillig galant til Trods for Udsigten til Kongens Mishag. De gik ind i et Kapel, som laa lige for Haanden og heldigvis stod aabent, da der forrettedes Messe der. Nød bryder alle Love. Hertuginde forrettede sin Nødtørft fuldstændigt netop her i Kapellet bag Døren, som Hertugen slog tilbage og vogtede. Kongen fik senere Nys om Sagen (men ikke fra Hertugen); han var meget misfornøiet, og Hertuginde fik aldrig mere Anledning til at komme i en lignende Situation. Selv derimod generte han sig ikke nogensinde for at stige ud, naar han, han selv (Solkongen) var i Trang, omend Situationen var aldrig saa generende for Omgivelserne. Selv hos Madame Maintenon, hvor han meget ofte havde Forhandlinger med en eller anden af sine Ministre, og hvor hun i Baggrunden af Rummet beskjæftigede sig med Kvindearbejde eller Læsning, havde han sin Natstol staaende, (ikke engang med Forhæng). Uden nogen- somhelst Genence gik han til og fra, naar Trangen var der! Det er saadanne tilsyneladende Smaating, som tilfulde aabenbarer og kaster det skarpeste Lys over ens Karakter. «Et Haar kan vise, hvor et Vilddyr er skjult», siger Ordsproget³⁹³. Kalckreuth kom med den Oplysning, at Ludvig

den 14de aldrig vasket sig. Solkongen indskrænkede sig til — istedetfor at bruge Vand og Saape — kun at lade sit Ansigt og Hænder (og blot disse to Legemsdele) indgnide løseligst muligt med et Lommetørklæde, fugtet med en liden Smule crème à froid. Den ærlige, grundhæderlige v. Brüggemann bemærkede: «Ach ja! den Kong Ludvich, den Soelkonge, var doch en sehr unsauberer Kerl!»

Saa blev Kalckreuth efter Oberstens Ønske opfordret til at forlyste Selskabet med muntre Historier, og det var han — i Modsætning til Værten — mer end villig til. Kalckreuth og Værten blev paa Grund af sin Samstemmighed, hvad de vigtigste Livsværdier angaar, og trods Aldersforskjellen (15 Aar mindst) hengivne Venner, de havde camperet en kortere Tid i Holsten som Vaabenfæller og kaldte hinanden bestandig Fættene (den første Grünwalds Mor, Værtens Farfars Mor, skulde nok været af Slægten). Kalckreuth skulde ellers selv været født Normand, men Slægtens Overhoved formentes at være af tysk Greveslægt, og han havde nære anseede Slægtninger paa Morssiden (Kalckreuth'er) i Preussen. Han var en eiendommelig tiltalende Kriger-Skikkelse. Han havde været i preussisk Krigstjeneste og deltaget i Syvaarskrigens vistnok kun i Begyndelsen, men særligt de sidste to Aar med Bravour (han bar Mærker af Sabelhug i sin modige Pande), men han omtalte aldrig sine virkelig tapre Bedrifter, men han skrønte — det kan ikke nægtes, at han skrønte — men dog paa Grundlag af historisk Sandhed — skrønte op med alskens lystige og vittige Historier, som vistnok kunde have fundet Sted, men som i Regelen kun var «Digtelser» fødte i Nuet af hans opfindsomme intelligente Hjerne, rene Fantasifostre og som vanligvis kun angik Bagateller, rene Ubetydeligheder, ja var ofte til og med rene «Ablegøier», som han heller ikke forlangte, at nogen skulde tro paa; men særdeles morsomme var de og «saa som han fortalte dem: oftest i Almuens ukunstlede djærve Idiom og med saa gemytlige Bondsprogs-Vendinger (nu vilde man sige «folkelige») og ikke sjelden med «et Pointe», «en dristig Tanke, et manende Ord»

eller endog en forbløffende Slutning ligesom en Spaadom som Finale. «Den satte Mærke i Tilhørernes Sind og gik dem ikke af Minde». (Tante Rosings specielle Bemærkning.)

I denne Aftenstund var han i sit Es og fortalte «Løst og Fast» som man siger til Tilhørernes særdeles Lystighed, som t. Ex. følgende Forsvar for Kong Ludvig den 15de af Frankrigs overvættets Sandselighed og Maitresse-Holden:

«Engang» — sa' Kalckreuth — «da dette kom paa Bane ved det Lothringske Hof, skulde den oprigtige og ærlige Kong Stanislaus ha' undskyldt sin Svigersøn med følgende Ytring: «Jeg elsker min Datter, Dronningen af Frankrig, høit, men jeg maa indrømme, at Sandheden tro, er de to kjedeligste Damer, jeg i mit lange Liv har kjendt: den ene min Kone Catharina Oplinsky og den anden min Datter Maria af Frankrig.» Og han burde jo vide det; thi han havde havt utallige Damebekjendtskaber.

Omtalen af Ludvig den Femtende gav igjen Anledning til følgende Causeri om Norges og Danmarks daværende Konge Christian den Syvende. Der var paa denne Tid en Dame i Paris, den unge Enke Marquise de Coislin af Huset de Nesle. Af denne Slægt, som var creme de la creme af Frankrigs Adel³⁹⁴, havde 3 Søstre staaet i Elskovsforhold til Ludvig den 15de. Det havde ogsaa været Tilfældet med Marquisen, som Ludvig var aldeles fortabt i, men Intriger havde skildt dem. Hun var en høi, elegant, udsøgt, vel-dannet og smidig Skikkelse, overmaade smuk og dertil over-ordentlig aandfuld; hun førte den mest eggende-kildrende piquante Conversation og bedaarede selv de mest kritiske Herrer. Disse forgydede hende, saameget mere, som hun som oftest var imødekommende. Men hun var hadet af Damerne, fordi hun overstraalede dem alle. Hun førte et selv for fransk Beaumont-Damer paa den Tid frivolt Liv, men hendes utallige Elskovshistorier generede Ingen, dertil var Tonen for letlivet og overbærende; hendes Svoger Prinsen af Montberry fandt hende dog «undertiden lidt besværlig» (quelque fois embarrassante) — det var det Hele. Ogsaa den kongelige Mandsling Christian den 7de faldt paa

sin Pariserreise (1768) for denne Aphrodite anadyomene, faldt helt tilbunds i dette Elskovs Hav, dette «ocean d'amour». Hele Paris sang om ham denne livlige Chansonette:

«Je cherche des graces legères
Un Coeur honnete, un esprit fin.
Retirez vous beautées grossieres
Et laissez approcher Coislin!»

Tvilling-Rigernes unge Monark gik, ledet af Hoffets 1ste Kammerherre, Hertugen af Duras, Pariserlivets festlige Stradbader saaledes igjennem at der snart ikke var meget tilrest hverken af hans Helbred eller af den Smule Forstand, han engang maatte ha' haft, sa' Pariser-Levemændene. «Det var «Læss-Kaput», som Piquet-Spilleren Kalckreuth udtrykte det.

Ingen uden Oberst Huitfeldt forstod tilfulde den franske Gatevise, men den ærlige og noget stupide Oberstl. v. Brüggemann var oprigtig nok til at be' om en Oversættelse, som den intelligente kvikke K., der «kunde fast Alt», gjorde paa staaende Fod i følgende Gjengivelse. Den var ikke i den stive, kolde, ordrette Verbotenus-Translation, men i en fri smidig Transformation, netop i Visens sande Aand og — synes mig — med endog mere fransk Verve end selve Originalens. Den lød:

«Udi Grafternes Midte jeg finder
En rig Skjønhed, varm, aandfuld og fin!
Bort I Glædens bestaltede Quinder!
Kom til mig, hulde Fru Coislin!»

Men de artigste Historier var dog om den store Konge Friedrich II af Preussen, en af dem var om følgende gemytlige Sammentræf:

«Jeg kommer en Da'» — fortæller Kalckreuth i sin Bonde-Idiom — «ved Eftastia ridende ind i Kongens Leir, det var indpaa Kvælden før Slaget ved Burkersdorph (Kongens sidste Slag i Syvaars-Krigen). En Gefreiter tar min Hest, aa jeg rusler op over Leirgata. Saa kommer der mig imøte en Gamling i noen rustrøe Rytterstøvler, som var

saa reint utvidde ta stændigt Bruk, at de slang om Beina has som Krukker — en Gamling ældet og krumbøiet i en slit laset Vaabenfrak med hvite Bøtesøm ved den ene Flak aa med Rester af Snus-Tobak sølet utover hele Rokken, men med en diger Stjerne paa Brystet. Jeg syntes nok, jeg skulde dra' Kjendsel paa'en — sælig da paa Frakken — men jeg kunde alligevel inte rekti ta'en. Men saa kommer vi nær ind paa hinanden, han ser op: aah de Øyne, de Øyne! Det var den store Fridrich, han sjøl! Jeg formelig for telbars, men saa stod jeg ret som et Lys aa saluterede med høyeste og ærbødigste Salutation! Saa si'r Kongen mye gemythli': «Naa, er Du naa der igjen, din Spillefugl?» «Ja jeg er, Deres Majestæt.» (Her faldt Oberst Huitfeldt ind med et forbauset): «Men kjendte Kongen Dem da personlig, Capitaine Kalckreuth?» «Ja, bevars! jeg hadde jo oftere spelt Piquet me'en, han var som desperat etter Korta, og han spelte virkelig aassaa en go' Piquet, men han taalte daa'li aa tape, da bante han som en «Tørker» (Tyrker) og ropte op paa Revanche: Jeg har hørt'en akkurat som en Fiskerkjærring skjelle ut sin Adjutant, som han beskyldte for «Fusk i Korta» og set'en spænne Synderen etter Læggene ut af Rummet⁸⁹⁵, men det vocket han sig vel for at by mig,» sa' Kalckreuth med Selvfølelse⁸⁹⁶.

«Altsaa» — fortsætter Kalckreuth — «jeg sier til Kongen: Ja, jeg er her, Deres Majestæt, med en Skrivelse til General Ziethen!» «Naa, er Du det! ja naar Du er færdi' me' Dit, saa ser Du vel ind til mei? Vi skal vel ha' os en Piquet ikvæl'?» «Ja Tak!» sier jeg. «Men det sier jei Dei» — sa' Kongen, «jei vil inte vita ta noen a dine Fixfaxerier lisom sist, da vi spelte omtrent hele Natta før det Helvedes Kollin-Slaget; da holdt Du mei saalænge oppe med dit snedige Spel, at jei blei rent tommelomsk i Hue aa saa søvnløs som jei var! saa Da'en derpaa kommanderte jei reint paa «Maa-Faa» aa begik aabenbarlige Fadaiser; det var s'gu igrunnen Dei, som skaffa mei dettane skandaløse Nerlag paa Halsen, din maledidede Fuchsschwanz, me' dine Lurendreierier i Korta, men — nok derom! jei synes ellers

Du glaner saa vist paa Rokken min — ja de' er værkeli den gamle ifra Kunersdorff, som Du hjalp til at bøte, da jei stak mei saa niedersächsisch³⁹⁷ me' Naala . . . ja den ser nok inte vi'ere præsentabel ut, men den er da snurpet saa godt ihop, saa den holler endda, aa Du veit, jei li'er mei best i gamalt indgaat Tøi, de' er saa bekvemt³⁹⁸. Jei har ellers det beste Haap for Morrada'en: jei tror Czernitschew vil indgaa paa min Plan før Slaget, aa gjør han de', er de' oplagt Seir for mei, og derme' er vel dennane Fanens Syvaarskria færdi' i min Favør: ja Du ser saa nysgjerri' ut; men Du kan tro Du Ingenting faar aa vite naturligvis, de' min aa Czernitschews Hemmelighet alene. Men Du skal faa Lov aa følle mei aa see me' dine eine Auer, haassen jei rekti skal tomle omkring me' Daun aa Maria Theresias Krabater³⁹⁹!»

Naa, jeg kom sent om Kvællen til Kongens Kvarter, men maatte alligevel vente en god Stund, for Chernitschew var endnu inne hos Kongen, som naturligvis længtet efter sin Piquet. Saa gik endelig den russiske Overgeneral, aa jei kom ind. Der gaar Kongen fram aa telbars aa gnir sig inderli' gla' i Hænderne og mumler flere Gange: «De' gik, de' gik: Morrada'en er min: de' skal Du nok faa se og nu til Spelle'!» Naa, vi spelte en go' Stund, aa Kongen, som var særdeles oprømt, var ved den Leilighet fabelagti' heldi': han vandt uafbrudt; saa sa' han tilsist: «Ja naa er det nok, Tak for ikvæl', naa vil jei forsøge at blunde lidt, og ina jei kom afsted, hadde han strækki sei i fulle Klær aa me' de besporede Krukker af Støvler paa Beine paa sin haar'e fattislie Feldtseng. Kalckreuth sluttete saaledes: «Jeg burde si, at i disse Pjalter, paa denne Fillehaug sov den store Konge ind, men med Morgenrøden hævede hans høibaarne Sjæl sig op for at ombølges med Seyerens lysende Glands, men i mindre poetiske Udtryk vil jeg si': Saaledes sov den store Konge ind til den sidste berømmelige Seier i den navnkundige Krig, som skaffede ham Verdenshelte-Ryet, og — la' han til — formodentlig vil indlede Preussens kommende Stilling som Stormagt⁴⁰⁰.»

Saa brød Herrerne op fra Kontoret og gik ind til Damerne i Dagligstuen for snart atter at indtage et bastant Maaltid: Aftensmaden. Den bestod af alskens kold Mad: Stuede Ræger med Asparges, Lax med kold Peberrodfløde-Sauce, Spegelax med Æggerøre, fyldte Oxetunger, farceret Kalve-Brøst, Lever-Pølser og andet koldt Kjød samt skarpe Oste; saa til Afslutning: Citron-Ost og en mægtig Brød-Bodding.

Før Maaltidet converserede Kalckreuth Oberstinde Huitfeldt og Oberstlieutenantinde v. Brüggemann og denne fortalte, huor særdelis Oberstinden havde amuseret de strikkende Damer om det mærkelige Courtisanevæsen udi det Land Italia, om det schiønne Venedig oc om Kong Henrik af Frankrigs Vistelse der, (hun brugte ofte svenske Gloser, da hendes Mor eller Mormor var svensk) og om alle de schiöna förtjusanne Fester, som holdtes der for ham. Kalckreuth som var inde i Alt eller ialfald lod som han var det, da hans rappe Intelligens aldrig svigtede og han kunde skrøne saa troværdigt, sa': «Men ved min naadige Oberstinde, hvad Kong Henrik engang sa' om Venezianerne?» «Nei!» «Jo, Hertugen af A. (ulæseligt i Originalen) fortæller: En Nat, da Kongen og han var uden Følge ude paa Avenirer, holdt Kongen, som var fuld som en Alke, paa at falde lige lukt udi Canalens skidne Vand! Jeg fik støttet ham op og han mumlede: «Folk her i Venedig lever akkurat ligervis som Vandrotter ved en Cloak.» Damerne lo godt, men Oberstinden mente i sit stille Sind, at det var godt muligt, at den intelligente og fantasirige Baron kunde have lavet Situationen og Udtalelsen paa staaende Fod; det var han nok Mand for.

Anne Holter havde, da Kalckreuth begyndte at fortælle sine Historier, ubemærket sneget sig ind i Kontoret og fundet sig en lur Plads paa en Skammel mellem den svære bugstærke Ovn og det gamle Bogskab; der sad hun og nød hans morsomme ligetil fortalte Historier og hans livlige Væsens Trylleri: aah de Historier! de var saa inderlig morsomme og saa grangivelige! men hun likte sig alligevel ikke rigtig, da hun skjøjte, at Onkel Kalckreuth oftere gav

sig til Pris for sarkastiske Tilhørere, der som Ædespalten (hvor hun hadede ham!) skumlede i Hemmelighed i Krogene (thi aabenlyst turde de ikke, dertil var Kalckreuth for imponerende og knuste dem med en Mine «von Oben herab»), og det taalte hun ikke godt for den kjære snilde Onkels egen Skyld! Saa sluttet Kalckreuth og satte sig med Obersten, v. Brüggemann og v. Stibolt til Spillebordet, hvor de Orningske Guldstager med tændte «Cron-Lys» (Voxlys) indbød til et lidet hyggeligt Kortparti inden Aftensbordet serveredes og Gjæsterne, hvoraf flere havde Mile at kjøre, tog Afsked. Hun var her falden isøvn og sov over baade Spil, Aftensmad og Gjæsternes Afreise. Hun vaagnede endelig ved ligesom at høre sit Navn udtalt af Kalckreuth. Der var kun Kalckreuth og hendes Far i Kontoret og de sad hyggelig sammen i hver sin Øhrestol og samsnakkede dæmpet. Hun hørte sin Far si' til Kalckreuth: «Ja, min kjære Ven, jeg kan jo Intet ha' at si', mod det. Du er min bedste Ven og Frænde og Du har alle Betingelser for at kunne gjøre hende tillags — det eneste er Aldersforskjellen.» «Ja, det kan nok synes saa, min kjære Fridrich Martinus! men den er ung, som føler sig ung!» «det er nu engang mit Valgsprog.» «Det er godt!» sa' Far, «men Du bør ikke snakke endnu paa no'en Aar, tænk paa hendes Alder.» «Ja, det er vist det rigtigste,» sa' Kalckreuth, «men —» længer kom han ikke, for nu reiste jeg mig fra Skammelen og kom frem paa Gulvet. Jeg saa først paa Kalckreuth; jeg har aldrig seet den dristige Mand forlegen, men det var han nu; saa sa' Far mod Sædvane næsten iltert: «Men i Herrens Navn, har din Tøsunge siddet her aa luret aa hørt paa vort Samsnak?» «Nei,» sa' jeg, sandhedskjærlig som jeg var; «jeg vaagnet netop, da jeg syntes han sa' mit Navn.» «Hvad sa' han?» «Jeg syntes han sa' Anne Holter, men jeg var jo ikke rigtig vaagen.» «Nei, det skal Du faa mig til at tro, for vi talte netop om et Hunføl, som gjennem flere Led er falden efter en Hoppe, som har tilhørt din Mormor, den virkelige Anne Holter, og som Kalckreuth ønsker sig til Indridning, da den lover saa godt. Det var

din gamle Mormor, han nævnte!» «Ja, men saa hørte jeg ogsaa lidt til om, at hun var «for ung» og «gjøre tillags» og «Aldersforskjel.» Kalckreuth sad der fremdeles lidt forlegen, men Munterheden var begyndt at spille op i hans varme, brune Øine. Far, som havde faaet et rigtig morsomt skøieragtigt Udtryk i det ellers saa rolige Ansigt og som klædte ham saa godt, for han var saa svært vakker, sa': «Ja, det var fremdeles om Hoppeføllet, det var Hesteprat, det! der var jo Tale om det vilde gebære sig tillags, naar den Folen skulde gaa i Spænd med et ældre Dyr. Aldersforskjel mellem Parheste kan være betænkelig: det var det sædvanlige Hesteprat, vi Mærrabyttere betjener os af!» Nu lo Kalckreuth overlydt og sa': «Ja, det er rigtigt, saadan var det!»

«Men Du, Fridrich Martinus», hørte jeg ham si', da jeg nu ilede ud af Kontoret, men blev standset et Øieblik i Dagligstuen af Husjomfruen, «Du er da Pokker til gløg Fyr til at redde Dig ud af en Knibe! Ingen skulde tro, naar man ser paa dit rolige skønne Apolloasyn, at der lurer slig snedig dobbelt Rævepels⁴⁰¹ inde i Dig!» Dette forvirrede mig igjen, og jeg begyndte at tvivle paa, at det var sandt dette om Hestepratet, som Far havde sagt, men Far skrønte jo aldrig, han var i det Stykke ikke som Onkel Kalckreuth! ja det var rart og floket. Nei, Far var at stole paa, det var naturligvis mig, som havde hørt Feil, søvndrukken som jeg var — naa! det Hele var noget Vaas, ikke at agte paa.

Saa roper Far inde fra Kontoret: «Anne, er Du der?» «Ja!» «Spring ud og sig Rusta'n, at Kalckreuth vil afsted, og at han sørger for, at Hesten hans strax er færdig!» Da jeg kom ind i Kontoret med Besked om, at Alt var i orden, sa' Far: «Du faar følge Kalckreuth ud for jeg har no'e at ordne her og en Tjenesteordre at udfærdige, som jeg nær havde glemt af over Gjæstebus-Morroen.» Saa fulgte jeg naturligvis, glad og stolt over at agere Værtskab ligeoverfor den kjære Gjæst.

Udenfor Trappen stod Hesten færdig; Gutten fik den sædvanlige Drikkeskilling og sprang fornøiet afsted; thi

Onkel Kalckreuth gav altid rigeligt; han var bekjendt i Egnen for sin Rundhaandethed. Saa snakket vi lidt sammen om Festen; saa siger Kalckreuth pludselig i stort Alvor: «Anne, min staute, skjønne Pige, dyrebare end alt Andet paa Jorden! Jeg maa sige Dig Farvel, maaske for bestandig, jeg gaar i udenlandsk Krigstjeneste igjen!» Og han tog mig indtil sig og kyssede mig atter og atter som man kun gjør med en voxen Kvinde, og jeg gjengjældte Kyssene, det var en deilig, en himmelsk sødmefyldt Følelse; jeg følte ogsaa, at som var det den første, saa var det ogsaa den sidste Gang, det var lidenskabelige Afskedskys! Saa rev han sig løs, sprang som en Yngling op paa Hesten, greb Tøilerne, bøiede sig ned til mig og nynnede sagte, dybt smertelig Omkvædet til Bothwell-Sangen, men nu med Ordene: «Queen Annie, Queen Annie, Farewell!» Saa gav han Hesten af Sporerne og red raskt ud i den maanelyse Nat. Jeg var betagen, taareblændt, vilde uvilkaarlig strække Armene ud efter ham og raabe: «Reis ikke fra mig, Kalckreuth!» (og denne Gang vilde jeg ikke have anvendt det sædvanlige: Onkel, det følte jeg), men saa skjulte en Krumning af Veien ham, og et nyt Indtryk gik gennem min Sjæl: jeg kom til at tænke paa, at saaledes omtrent, rank og ledig maatte min Farfar ha' redet, da han gjorde sit over Smaalenene navnkundige Ridt ved Solopgangstiden! Saa kom Afskedens Sødme og Bitterhed igjen over mig, og Taarer fyldte mine Øine; jeg gik stille ind og op i Kontoret til Far. Han havde travelt med at skrive sin Ordre, men standsede, vendte sig i Stolen og saa forskende paa mig. «Far», sa jeg, «Kalckreuth reiser ud i Krigen!» og Taarerne kom frem igjen. Far sa': «Jeg mener s'gu at Du din lange Tøsunge, agerer voxen Dame og er sterbens i Kalckreuth, Barn, som Du er!» Jeg blev frygtelig undselig, en Hedebløge brusede gennem mig trods min Smerte. Men da Far la' til: «Ja han gjør kanske det, han talte ogsaa om det her iaften; men Du kan stole paa, at han kommer igjen; der bider ikke Staal paa den staute Karen!» — Da trøstede denne min Fars paalidelige og troværdige For-

mening mig jo endel, Barn som jeg dog var, og jeg hengav mig for en Tid til yndige Ungpige-Drømme!

Men Skjæbnen vilde, at det var den sidste Gang, jeg havde seet Kalckreuth, da han ved Omdreiningen af Veien blev borte for mine betagne stirrende taareblændte Øine, men den mandige Krigerskikkelse stod saadan længe, længe, altfor længe i min Erindring!» ^{401 b.}

«Jeg var paa Hvamb hos Mors Slægtninge, da Kalckreuth et Fjerdingaar efter drog ud i udenlandsk Feide. Far bragte mig senere hans varme Afskedshilsen, og der var altid mellem os en hemmelig, aldrig udtalt Forstaaelse med Hensyn til Kalckreuth; thi Far var jo lidet talende, og Brev fra min Ven, om han sendte, hvad jeg altid haabede, og tror forvist, kom aldrig frem. Kun det om Dødsbudskabet kom fra en Slægtning i Tyskland. Det fremskinnede af Brevet, at Slægtningen troede, at Kalckreuth, som havde tat Afsked fra Fædrelandets Krigstjeneste og nu tumlede om fra Feyde til Feyde som en Middelalderens Condottiere, var bleven som en Blodhund, der søgte Kampen for Kampens, Kamprusens egen Skyld, men jeg følte, følte dybt, at det var anderledes: Kalckreuth søgte Kampen for Kampdødens Skyld; han havde engang ytret, at den skjønneste Død maatte være paa Valpladsen for en god Sag, helst for Fædrelandets. Og Kampdøden havde han nu endelig fundet ^{402.} Kalckreuth var falden i Spidsen for sit Regiment i den lange Kamps sidste Time, da Regimentet var smeltet sammen til et Par Compagnier, som alligevel seigt og ufortrødent bød den seirende Fiende Trods. Det var Heltens skjønneste Død paa Slagmarken Ansigt til Ansigt med Fienden!»

«Jeg er en Officers Datter, Efterkommer i adskillige Slægtled — baade paa dens Fædre- og Mødre-Side — af Officerer, alle Orning-Grønvolder og Grønvolder har hidindtil været Officerer, mine mange Brødre, Fættre og Halvfættre tilhører Officersstanden, min Slægt er en udpræget traditionel Officersslægt. I Tiden fra den første Grūnewalds Indtræden i den norske Armé til Nutiden nedstammer fra ham Mand efter Mand mindst 30 à 35 Officerer,

som alle har været kjække Fædrelandsforsvarere: flere er faldne eller har faaet «Ulivssaaer» i Krigen. Jeg har selv seet min Far og 4 Brødre (Gullaug-Grønvolder) 1 Farbror og 3 Fætttere (Ulleberg-Grønvolder): 9 Grønvolder paa Farsiden drage ud til Kampen for Fædrenelandet og jeg har hørt si', at to Orninger (kanske flere: ogsaa Farsslægt) har været med: rolige, uforsagte, næsten mere end villige, uden Brask, Bram og høye Talemaader, uden Taarer og Jammer fra de efterladte kvindelige Paarørende, men — som til en ligefrem næsten daglig Gjerning og — det den sidste Gang til en Kamp, som paa Forhaand for en nøktern, snusfornuftig Betragtning maatte synes haabløs!»

«Hvad Under da, at jeg — skjønt jeg vist neppe kan siges at sværme for Uniformen i og for sig som saamange, helst unge Qvinder, gjør — dog kan nære dyb Følelse for og Forstaaelse af Standen, dens Bedrifter, dens Ære, at jeg altid har følt en Ildstrøm gennemfare mig ved Lyden af den taktfaste Krigsmusiks kraftige Toner, ja følt dens ildnende, hidsende Magt endog blot ved en enkelt Krigstrompets smettrende Klang! Jeg er nu en gammel Præstekone paa Gravens Rand, jeg burde — Gud bedre det! — huse andre og mildere Tanker, men jeg er vist formeget bunden i den fra Slægten arvede Tilbøielighed og Tænkemaade, af den krigerske Traditions Magt: jeg kan ligesom ikke for, at jeg føler, at Heltens Fald paa Valpladsen — særligt for Fædrenelandet — er en skjøn, en ophøiet Død!»

Saaledes talte og fortalte den gamle Præstefrue en September-Aften 1839 i Lysthuset i sin vakre «Hauge» paa Enkesædet Huuser ved Vormen. Det var en skjøn Høstkvæld, mild som hin Augustaften for over 2de Menneskealdre siden, da hun som 8-9-Aarigt Barn under Daabsfesten paa Skoftestad for sin yngste Bror oplevede sit «romantiske Eventyr» med Kalckreuth, som man vel maa kalde det: denne sælsomme Oplevelse, denne for et Barn forunderlige Tildragelse, Sjælsrørelse, som kunde have rystet en svagere, en mere sensibel Natur end hendes i sin inderste Bund, i sin Grundvold!

Tante Rosing, der som de fleste af sin Slægt ikke var meget talende, men dog ved Leilighed en god og interesseret Beretter (om hun end ikke — som sin Brordatter Tante Lisa — netop var særlig Fortællerske af første Rang) var ved en eller anden Tankeforbindelse, ved en eller anden nærliggende «Idéassociation» gleden ind i Mindernes Verden, og de søde Erindrings gyldenslørede Stemninger sænkede sig som Aftenrøde over den gamle Dame, beaandede hende, og aabenbarede, at denne hendes Barndoms og Ungdoms fagre blaa Blomst alene i Tiden var en Mindets; thi den levede uvisnelig i hendes Sind og Tanke, udødelig i hendes Hjerter: ligesaa frisk og duftende som da den fødtes!

Saa fik hendes Brordøtre denne Fortælling, som tykkes mig værd til Optegnelse; dens Slutning fremførtes med næsten testamentarisk Høitidelighed, den fik sin Farve af hendes Hjerterblod, den var hendes Svanesang!

«Ja» — sa Tante og hendes Tilhørere syntes hun fik et fjerntskuende, ligesom ophøiet majestætisk Udtryk i sit skønne rolige Ansigt og hendes vakre sympathiske Stemme en høitidelig dæmpet Tone af dyb Bevægelse: «ja, han faldt Ansigt til Ansigt med Fienden i den lange Kamps sidste Time: i et Øieblik, da den synkende Sol i sin Nedgang kastede sine sidste Straaler henover den blodige Valplads, og han med sin mandige, ildfulde Stemme commanderede «Vorwärts!»

«Men da jeg fik Underretningen herom — da: (jeg har sjelden, selv som Barn fældt Taarer), men da — da graat jeg, graat ustandseligt! Det var som skulde mit Hjerter briste; jeg graat alle de Taarer, jeg skulde ha' grædt i Livet, ud paa een Gang og — saa aldrig mere!»

«Dagen efter gik jeg ind til Mor og sa', at jeg modtog Tilbudet fra Sognepræst Thomas Anton Rosing; dygtig, anset, af godt Udseende var han, en i alle Maader betydelig Mand. (Var det den uudgrundelige Skjæbnes Villie: Fatum eller et naadigt, kjærligt Forsyns Styrelse! Jeg vil saa gjerne tro det sidste!) Vi levede et godt Samliv i Enighed og Fred; hans sidste Ord til mig var: at jeg havde

været ham en fortræffelig Hustru; men — Kalckreuth, Kalckreuth! Du hævede mig op til de solbelyste Tinder i Drømmelandet. Du lod mig ahne den høie romantiske Kjærlighed og dens hellige Ret, — dens Fryd og Smerte var smeltet uløselig sammen i min Sjæl! . . . Du skjænkede mig den underfulde blaa Blomst, men den blev for mig til en Smertens, en Offerets . . . ja, la' hun sagtelig til i en ligesom «blødt henaandende» Tone, «jeg skal se Dig igjen i al din stolte Manddoms Pragt — det tror jeg forvist, og der . . . der . . .

«Og der skal jeg si' Dig, hvad ikke Du vidste: ⁴⁰³
Som Du var den Første, forblev Du den Sidste!»

De hjertesnille Tilhørere var sært bevægede og med taareblændte Øine over den baade betagende Varme og skjære fine Ynde, der ligesom lyste over den gamle Tantes vemodige Minder; min romantisk-sværmeriske søde Tante Helene ytrede senere, at hun syntes «Alt mellem Himmel og Jord maatte ha' standset for at lytte til den Heden-gangnes Afskedsord, hendes sidste Tanke!»

Saa sa' Tante Rosing snart efter: «jeg føler mig træt, jeg gaar tilhvile med Psalmistens Ord: «Paa grønne Enge lader han mig hvile, til Hvilens Vande leder han mig hen.»

Og en dyb Hvile fik hun; thi Morgenen efter laa hun død i sin Seng. Der var et roligt, vakkert, ligesom lyk-saligt Udtryk over den gamle Frues smukke, classisk marmor-rene Træk. Hendes gamle, tro Pige sa' ogsaa: «Min Frue var allenstider en skøn Frue, men aldrig har hun tykkets mig vakrere end som Lik!» En af Husmændene sa': «Den-nane staute Frua saa ut tel aa kunne blet Hundre Aar gammal!» Hun blev 77.

I Næs Kirke fandt Bisættelsen Sted med stort Følge ⁴⁰⁴. Over hende blev sunget den baade fra Text og Melodis Side vidunderlig skjønne Gravsang, «Jam moesta qviesce qverela» af Kirkens sidste og vel største Psalmist den hispaniske Romer Aurelius Prudentius. Den er første

Gang oversat af Biskop i Ribe Peder Jenssøn Hegelund under Benævnelsen: «Med Sorgen og Klagen hold Maade!» Hvorvidt Oversættelsen er heldig faar staa derhen, mig synes, at den gamle ærværdige Psalme er betagende, særligt 8de Vers:

«Tag warligt det Guld udi Gjæmmel
Gud vil ey dend Hytte forglemme,
Huor Aanden har sukket och smilet;
Han kræver det, naar det faaer huilet!»

Det er Slægtstildragelser af den Slags, som Mindet fæster sig ved og fordyber sig i.

Major R. D. D. O. Fridrich Helle von Grønwald.

Født $14/3$ 1767, † 1834 (67 Aar gammel).

(Søn af Oberstlieutenant Fridrich Martinus v. Grønwald og Karen Hellesdatter Holter.)⁴⁰⁶

I sine «Samlinger om danske og norske Officerer» (Kgl. Bibliothek, Kjøbenhavn) siger Forfatteren Oberstl. Hirsch om Majoren:

«Fridrich Helle, Søn af Capitaine (senere Oberstl.) Fridrich Martinus v. Grønwald — f. i Aas $14/3$ 1767, Elev af den Mathematiske Skole i Christiania $1/5$ 1783 til April 1786; Fændrik i 2det Aggershuusiske Nation. Infanterie-Regiment $25/8$ 1786 v. Fændrik $26/9$ 1788, fortsat til 1ste Aggershuusiske Infanterie-Regiment $29/6$ 1789, Second-Lieuten. $19/6$ s. A. (1789), Premier-Lieut. $6/3$ 1790, fortsat til nordenfj. Infregmt. $1/1$ 1792, const. Capitaine $5/11$ 1802, virk. Capitaine i Rgmtets nat. Comp. $1/4$ 1803, fuld Gage $21/6$ 1805, Chef for 4 gevorb. Comp. i Regimentet $24/3$ 1809, R. D. O. $28/6$ 1809, resv. Major, Anc. $30/4$ 1812. Afsked i Naade med Pension $9/3$ 1813⁴⁰⁶.

I den $22/12$ 1803 afholdte foreløbige Skifteforretning i Boet efter afdøde Obrist-Lieutenant Friderich Martinus von Grønwald, (hvoraf jeg har en verificeret Afskrift) opregnes blandt Arvingerne:

«Anden Søn Hr. Fridrich Helle von Grønwald, Capitaine og Chef for det Aggerske Compagnie under det nordenfj. gevorbne Infanteri-Regimt., boende paa Gaarden Semb i Asker Sogn»⁴⁰⁷.

I Skiftebrevet i samme Bo, som betegner sig «Skiftebrev efter afgangne Hr. Oberste-Lieutenant F. M. von Grønwald

Fridrich Helle v. Grønvold («Majoren») som
Lieutenant, f. 1767, † 1834.

paa Sædegaarden Gullaug i Lier Sogn, begyndt ¹³/₄ og sluttet ¹⁵/₇ 1809 (Stemp. Papir No. 112: 115 Rigsdaler 30 Skilling, 94 Folie-Sider) bekræftet af Sørenskriveren over Lier, Røgen og Hurum Jørgen Tandberg, opregnes igjen Arvingerne; blandt dem:

«Anden Søn Fridrich Helle von Grønvold, Capitaine og Chef for det Aggerske Compagnie under det nordenfjeldske Infanteri-Regiment boende paa Gaarden Semb i Asker Sogn, men for Tiden ude ved Armeen» (i Krigen mod Sverige).

Sikrere og mere legal offentlig Bekræftelse baade af militær og civil (juridisk) Autoritet paa det Faktum, at daværende Capitaine (snart efter R. af Dannebrog's Ordenen og senere (1812) Major) Fridrich Helle v. Grønvold — almindeligvis kaldet «Majoren» — var saa legitim Officer som muligt, kan jo ikke gives⁴⁰⁸.

Skjønt disse offentlige Vidnesbyrd er saa overflødig nok, vil jeg alligevel pege paa mange private, der stadfæster samme Faktum; efterladte talende militære Effecter: Uniformer, Vaabenstykker (Sabler, Epauletter), Portræt i Uniform med Ridderkorset, Udsagn af Samtidige med Majoren levende Personer, men jeg vil betone specielt en Episode, som foregik netop hos nedennævnte Oberstlieutenant, som dengang var Pladsmajor paa Fæstningen (Akershuus) og gift med min kjødelige Cousine. Der traf jeg en Søndag i 1860-Aarene en ældgammel Raring, en overliggende Officer fra Tiden før 1814: Lieutenant Broch. Han pleiede at besøge Officershjem (særligt Efterkommere af gamle⁴⁰⁹ Militær-Slægter). Da han hørte mit Navn, blev han øiensynlig interesseret og vilde partout vide om jeg var af den gamle Militær-Slægt Grønvold og særligt med «Majoren paa Gullaug». Værtens Opførsel var ligesom noksaa nervøs-snaalforlegen, men Lieutenanten fik da vide, at Majoren var min Farfar, hvorover han kvikket op i den Grad, at vi fik et langt Foredrag om Krigene før 1814: Lieutenant Broch havde staaet under Majoren, som da var Capitaine og roste ham som en særdeles dygtig og tapper Officer, hvorfor han ogsaa saa tidlig blev Dannebrog'sridder, ja han havde endog

faaet en herlig Pokal af Fælles-Kongen (og det er ganske rigtigt, den er endnu i Familien). Alt dette hørte naturligvis Værten, som var Oberstlieutenant, senere Krigskommissær, Christian Dorph Hals, gift med en Datterdatter af Majoren («Tante Lisas» ældste Datter).

Fridrich Helle v. Gr. havde (ligesom Broderen Christen Martin v. Gr. og maaske Nicolai Fr. v. Reichwein) som unge Fændrikker været med i det af Danmark «som Ruslands Auxiliator» foranledigede, men i det slet rustede Norge ikke populære og «nytteløse» Felttog mod Sverige i 1788. Under Anførsel af Landgreve Carl af Hessen rykkede Nordmændene ind i Baahus Lehn, men med en Skaansel og Landstugt, som stod i stærk Modsætning til tidligere Indfald. Endnu 10 Aar efter sa' Lagmanden i Udevalla: «Det var ædle, høysindede Fiender, de betalte hvad de fik; Landsmænd kunde ikke ha' faret pynteligere frem; ellers er hver Bonde i Norge født Soldat.» En svensk Styrke under Oberst Tranefelt maatte overgive sig ved Kvistrum Bro⁴¹⁰, hele Baahus Lehn og endel af Dalsland faldt i de Norskes Hænder, Udevalla, Venersborg og Kongelf blev besatte og Gøteborg truet. Men Magterne, særligt England og Preussen, nødte Danmark til at standse; en Vaabenstilstand blev indgaaet, ifølge hvilken den norske Hær, frygtelig medtaget af Farsot⁴¹¹ opgav sine Erobringer og trak sig tilbage over Grænsen. Hermed ophørte dette lille Felttog, som til ingen Nytte havde kostet store Summer og «mangfoldigt Menneskeliv»⁴¹².

Fridrich Helle, Christen Martin og Just Christian, disse 3 Brødre, (men ikke den 4de Nicolay v. Reichwein som havde taget Afsked fra Krigstjenesten i 1797), var senere som Capitainer med i Krigene 1807 og fremover (tillands mod Sverige 1807/08—1809⁴¹³, Sjøkrig mod England 1807—1814).

Den svenske Hær: 20000 Mand under General Gustav Moritz Armfeldt, «den svenske Alkibiades» faldt ind i Norge, men blev slagen af den norske Overfeltherre Prins Christian August af Augustenborg⁴¹⁴ ved Toverud (Urskog), Blaamyra el. Trangen (Hof — Solør) og Præstebakke (ved

Enningdalens Kirke). Ved Midtsommer var den svenske Invasion vist tilbage, ingen Fiende mere paa norsk Grund, ja Nordmændene førte Krigen ind i Värmland. Det saa farligt ud for Sverige, som samtidig førte den ulykkelige finske Krig med Rusland, men den norske Overgenerals forsonlige, næsten venskabelige, Holdning gjorde det imidlertid muligt for Svenskerne at bli kvit sin udelige, formentlig sindssvage, Konge og faa Fred (til Jönköping ^{10/12} 1809).

Fra Krigsaaret 1808 fortæller en Militærforfatter i en Beskrivelse af Hølands og Setskogens Herreder Følgende om daværende Capitaine for 4. gevorbne Grenadercorps af nordenfjeldske Regiment (senere «Majoren») Fridrich Helle v. Grønvold:

Senere paa Sommeren (1808) blev Brigaden Holst — hvor Hølændingerne fremdeles stod — trukket sydover til Trakten ved Fredrikshald og Fredriksstad til Bevogtning af Sydgrænsen. Under denne Tjeneste fandt ingen Kamp af nogen Betydning Sted, men der blev jevnlig foretaget Streiftog mod Fienden; den 8. August var Hølændinger med. Da blev nemlig Capitaine Grønvold, som commandede Nordenfjeldske Regiments 4. Grenadercompagnie — hvor de fleste Hølændinger stode — beordret til med et Detachment at recognoscere de svenske Poster ved Mon og Skåtaholt. Ved denne Leilighed blev adskillige Svensker taget tilfange. Et andet Sted fortælles, «at Svenskerne gav sig stygt, da Nordbaggerne tilslut med Ilske rusede frem». I December 1808 indmeldte Capitaine v. Grønvold, at en af Hølændingerne, som saaret var bleven afskediget fra Krigstjenesten. Der blev sluttet Vaabenstilstand ^{1/12} 1808, men Hæren blev ikke hjemsendt. Som Følge af den daarlige Forpleining, lidet af Klæder og usle Inkvarteringsforhold «slet Soldaterne meget Ondt Vinteren 1808/09 og mange af Hølændingerne døde». Se tidligere i Stykket om Skiftesamlingen i Oberst-Lieutenant Fridrich Martinus v. Grønwolds Bo i en Note, hvor det anføres, at Capitaine Fridrich Helle v. Grønvold under en «Attaque» var bleven noget bleseret.

«Hand endoch dreimahl soret bleff, doch de Gancke

mehr undt mintert leichtlichen» siger Feltskieren: «hand sehr resolutter war undt ein sehr müthiger Officere undt siuntes nicht Frychtachtighet (sic) at kiende, huorhos hand aff særdelis grosze Kräfte war undt kunnte Allestings (sic) entholte undt tole». (Feltskiæren, formentlig «Hr. Christian», den samme som havde «beaufsigtet» undt «bekiiget» hans Far Oberstl. Fridr. Mart. von Grønwoold paa Dødsleiet i December 1803.)

Paa Grund af sin Dygtighed og gode «conduite» i Krigsaarene blev Capitaine Fridr. Helle v. Gr. — som før nævnt — uagtet kun Compagnichef — allerede paa et saa tidligt Tidspunkt som $\frac{28}{6}$ 1809 udnævnt til Ridder af Dannebrogsg-Ordenen (et dengang sparsommere anvendt Hæderstegn), hvorhos han blev udnævnt til Major med Anciennitet fra $\frac{80}{4}$ 1812. Han blev ogsaa skjenket en Pocale «af god bemersk Slibning af sin Konge med hans Nafne-Treck» (sic).

Det er før nævnt og paavist, at Major Fridrich Helle v. Grønwoold var en saavel med Hensyn til Aands- og Legems-Evner mere end almindelig veludrustet Mand og overgik sine tre andre Brødre, som forøvrigt ikke stod saa langt tilbage for ham. Det er nævnt at han lignede meget sin Far med sin høie, kraftige Statur, ægte nordisk lyse rød-mussede Hudfarve og Ansigtsslød, med de store blaa mandelformede Øine men med adskilligt mere dristig-kraftigt Udtryk og med sin Mors sjelden vakre fintbøiede romerske Næse. Da han, som sagt, var særdeles høi (74 Tommer som sin Farfar) og baade slank og hærdebred, var han en mandig vakker Krigerskikkelse, «ret som en Kriiger-Ørn at see til». Han holdtes ogsaa — ialfald i sine yngre Dage — for at være «den smukkeste Officer i den norske Armé» som baade General Harboe fandt og til og med en Ulleberg-Grønwoold, en Slægtning, som var bekjendt for sin kritiske Sands og for ikke at «kjyte» af sin Slægt, udtrykte det. «Han var» — som Generalinde Huitfeldt engang sa: «en ægte Grønwoold, og de Orning-Grønwoolder var alle overmaade smukke personæ med sine høyreiste imponerende staturæ et lineamenta formosa, colore adjecta» ⁴¹⁸.

Ligesom sin Far (og sine Brødre) var han derhos en vældig Jæger og ellers stor Idrætsmand; hans Træfsikkerhed baade med Gevær (Rifle) og Pistol var «hartad fænomenal», som General Huitfeldt høitidelig udtalte. En af hans Soldater, som jevnlig var med ham paa Jagten, tilkjendegav sin Beundring over hans Skydefærdighed i følgende snaale Udtryk: «Majoren slyter fodrere end fodrest aa træffer sækrere end sækrest, men saa har han naa aassaa stændi' Bøssa ve' Kjinne.»

Som Premier-Lieutenant boede han fra ca. 1790-Aarene af paa sin Eiendomsgaard Semb⁴¹⁶ i Asker Sogn, men tilbragte gjerne med sin unge første Hustru (Anne Karine Flor) Julene hos Forældrene paa Gullaug. Saaledes ogsaa Julen 1796/97. Saa faar han en Dag over Nytaar fra sin Slægtning, Ritmester (Major) Johan Mangelsen Orning⁴¹⁷ paa Gaarden Blecher (Bleger) i Asker en Indbydelse i et Brev, som her gjengives som Prøve paa den Tids Brevstil fornemlig med Hensyn til den complaisante Tone, som særligt ansloges i Breve, selv blandt nære Slægtninge endog i temmelig dagligdagse Anliggender. Brevet er saalydende:

Blecher 5 Januar 1797.

«Efter Aftale haaber jeg at være saa lykkelig at profitere aff Hr. Premier-Lieutenantens med Frues ærede Nærværelse paa Blecher næstkommende Torsdag Eftermiddag for tillige at takkes hos mig med een (sic) Seng til Natten. Mine Monfrères paa Gullau deres Nærværelse hos mig er altid behagelig. Jeg har den Ære at forvente Eders Bestemmelse, dog om jeg maa bede efter Ønske for mig, der vil særdeles fornøyes ved Eders Ankomst hertil. Min Respect for Oncel og Tante⁴¹⁸ især Dig at være erindret med Frue med sand Høyagtelse af den, der henlever al sin Tid uforanderlig sand venskabelig.

Orning.

Till Velbaarne Hrr. Premier-Lieutenant Fridrich Helle von Grønwoold til Semb i Asker; p. t. paa Gullau Sædegaard. (Med eget Bud.)

(Seglet viser det sædv. Orning-ske Vaaben: de 3 blaa Bølger i rødt Felt, men Skjoldet har kronet Hjelm, fra hvis Takker de 7 Fahner vajer.)

Udpaa Eftermiddagen en kold, maaneklar Januar er Lieutenanten og Frue i Bredslæde og med en halvvoxen Gut bagpaa paa Veien til Bleker gennem de dengang store og ensomme Skovtrakter i Røkenbygden. Fruens Yndlingshund laa i Dumpen foran i Slæden og en af Lieutenantens Jagthunde sprang ved Siden. Pludselig kommer der fra en Lysning i Skoven saa smaat rækende, næsten nølende den ene Graabein efter den anden og stiler mod dem. Hesten reiser sig paa Toben og vil til at springe ud, men Lieutenanten kaster sig raskt af Slæden, griber Hesten i Hovedlaget og holder den fast, medens Gutten faar de skræmte Hunde villige ind under Fælden, hvor de forsvandt som Skildpaddehoveder under Skallen. Saa byder Lieutenanten Gutten sætte sig fort op i Slæden til Fruen og tage Tømmerne. Selv trækker han sin Sabel (han var som vanligt for den Tids Officerer i Daglig-Uniform) kaster sig bagpaa og afventer — usædvanlig stærk og med sine smidige Muskler i fuldendt Vigør — med Sabelen i Haand uforfærdet det, han vidste maatte komme. Nu er Ulveflokken lige bag Slæden, Hesten farer afsted i vildeste Sprang, og det er saavidt, at den af Rædsel næsten daanfærdige Gut formaar — trods Lieutenantens barske Commandoraab — at holde fast paa Tømmerne. Allerede springer den forreste Graabein frem ved Siden af Slæden og snapper, men et kraftigt Hug af Sabelen over Dyrets Snude kaster den blødende overende. Lieutenanten ser, at de andre Ulve under vilde Glæfs og Bid kaster sig over den saarede, for — efter Ulvens Skik — at sønderrive og sluge den. Dette gir endel Minutters Forsprang, men snart er Flokken, som nu har faaet Blod paa Tand, der, endnu vildere og mere rasende efter Blod. Men Lieutenanten holder dem i lang Tid i Ave ved at meie med sin lange Sabel bagud mod Flokken, som maaske i Mindelsen om den faldnes Skjæbne ikke rigtig tør gaa paa. De er nu komne næsten ud af Skoven og er — om ikke længe — ved Begyndelsen af den lange Bakke op til Bleker. Men Hestens Fart sakner, den er næsten sprængt! Saa med een Gang gjør et Bæst af en Graabein

en Omvei, kommer op paa Siden af Hesten og gjør saa et høit Sprang i Luften for at kaste sig over denne. I Dødsangsten gjør Hesten et langt Hufs fremover, Ulven forfeiler Maalet og ruser istedet over Slæden. Da fører Lieutenanten raskt et saa vældigt Hug mod Dyret, at dette stønnende og med brudt Ryg blir liggende i Dumpen. Fruen, som var af de stille, villiestærke Kvinder, bevarede en urokkelig Ro hele Tiden. Hun mælte ikke et Ord, hun sad bleg, men rank og ubevægelig i den hoppende og slingrende Slæde i den farlige og pinlige Stilling. Gutten var derimod daanet af, og Tømmerne var komne ind under Ulven, som laa der fræsende, men magtesløs, med sin Tyngde næsten lammende Fruens og Guttens Ben og persende de pibende Hunde sammen som til Sylte. Det brudte, men rasende Dyr forsøgte at dreie det frygtelige Hoved med det røde, fraadende og blodigt dampende Gab mod Lieutenanten, som heldende sig over Slæden med Sabelen pressede Hovedet ned ligesom i en Skruestikke.

Da snur Ulveflokken helt om, og Hesten gjør den sidste Anstrængelse op over Bakken. Netop oppe paa Toppen møder de Ritmesteren, som raskt griber og leder Hesten frem, medens han i fuld Forstaaelse af Situationen hilser Gjæsterne med et lystigt «Velkommen! Det er en artig Gjæst, som Monfrère bringer med sig tilgaards!» Kommen ind paa Tunet falder Hesten sammen, medens Ritmesteren iler ind efter et Skudvaaben og gjør det af med Ulven, hvis Hoved hele Tiden ligesom var sat paa Spid af Lieutenants Sabel. Snart sidder Gjæsterne i Ritmesterens rige og hyggelige Hjem, fortæller Eventyrets Forløb og modtager den artige Mands udsøgte Complimenter, særligt da til Fruen, hvis stoiske Heltero han «høylig» berømmer. Lieutenanten havde ingensomhelst Mên af Begivenheden, men det varede en Stund, inden Fruen kunde komme sig tilrette og faa rigtig røre sine Ben. Forresten havde Lieutenants Sabel faaet en «Gebræk» ved at «collidere» med Ulvens Rygrad, og Hesten var sprængt og maatte skydes.

Men i den varme Drengestue kom ogsaa Gutten sig

snart. Da han mæt og i Velvære efter Husets fede Julekost med Drammer og Juleøl var kommen til Kræfter, maatte han for en lyttende Kreds af Gaardens interesserede Piger og Gutter fortælle Reisens Hændelser, og eftersom han la' ud, mærkede han, at han — hidtil sig selv uafvildende — havde Anlæg for at fortælle Skrøner. Der blev da ingen Ende paa de Bedrifter, han tillagde «Løgtnantens frøktelige Kræfter», man maatte faa det Indtryk, at mindst et Snes Graabeiner laa igjen bortover i Skoven og Lieutenantens Kjæmpehaand havde saa omtrent udryddet den daværende Ulvebestand i Asker. Gutten hørte til paa Gullaug, og efter Hjemkomsten diskede han naturligvis ogsaa der op med sine Münchhauseniader. Men da gamle Oberstlieutenanten (Lieutenantens Far) fik Nys herom og af Sønnen havde faaet den sandfærdige Beretning om Eventyret, fik Gutten af selve Oberstl., som hadede al Slags Overdrivelser og Skrøner, en Dragt Prygl af Ridepisen. Men saa seig er Skrønernes, især de uhyrlige Skrøners Liv, at Fortællingen om Ulvefærden, iklædt Guttens Fantasi dragt, endnu spadserede om i Lier helt ind i 1860-Aarene, altsaa to Menneskealdere efter Tildragelsen.

Da Capitaine (Major) Fridrich Helle v. Grønvold i 1809 i omtr. 42 Aars Alderen overtog Gullaug privilegerede Sædegaard (nu noget yderligere reduceret, som før omtalt), forsøgte han i de første 3—4 Aar at holde det gaaende baade som aktiv Officer og Landmand i Forening, men en forsvaerlig Bestyrelse af den store Eiendom og hans voxende Barneflokk lagde saa store Krav paa ham, at han fandt det nødvendigt at træde ud af Armeen, hvor han syntes at have en gunstig og lovende Stilling. Han havde allerede som Capitaine nydt den Ære at blive Ridder af Dannebrogordenen og ikke længe efter Major, og var desuden Chef for Landets bedste Infantericomp. (det Aggerske). Met det kunde ikke godt gaa i Længden; i 1813 gik han ud af Armeen, neppe til Hele for sig selv, men vel for Familien, for Slægten⁴¹⁹. Han var — med Hensyn til de politiske Forhold — efter al Sandsynlighed aldeles ikke Unionsven,

men snarere — ja ganske vist — «Selvstændighedsmand». Min Farfar «Majoren» var som sin Far (Oberstlieutenant Fr. M. Gr.) ikke meget talende eller discuterende, men af adskillige spredte Ytringer af ham synes det at fremgaa med Vished, at han holdt paa sit Fædrenelands «politiske Selvstændighed»; han mente, at Landet vistnok nu laa temmelig tilbage, men han troede ubetinget paa dets fremtidige Muligheder, naar dets — som han engang udtrykte det — «mange frugtbare Herligheder blev tilbørligen tilgode-seede, ophjulpne og udnyttede ved Oplysning og godt ærligt Arbeide». Han havde særligt stor Tro paa «Bonden og Sømands-Standen». Han sa' en anden Gang: «Vi har engang staaet alene og staaet godt, og vi kan ogsaa gjøre det nu!» Han kunde i den Henseende paaberaabe sig Meningsfællesskab med saadanne Mænd som Eidsvolds-præsident Diriks (og Grev H. Wedel-Jarlsberg), begge Medlemmer af den vigtigste Comité, som bar Dagens Byrde og Hede paa Eidsvold, «Constitutions-Commiteen»⁴³⁰.

Det tilføies: Freden til Kiel ¹⁴/₁ 1814 modtoges almindeligvis i Norge med megen Uvillie. Selv de, som mente, at Norge stod sig bedre ved Forening med Sverige, harmedes over, at Norge saadan «Mir nichts, Dir nichts» blev saa at sige «transporteret fra Oldenborgeren til Bernadotten» (saa var nok i Virkeligheden denne smukke politiske «Overføring» (Overflytning) som baade i Indhold og Form snarere kunde kaldes eller «benævnes» «Transportation» (for ikke at sige «Transmutation»), og som de Indviede og Forstaaende i de politiske Kunster vistnok kjendte til. Selv om der var taget Forbehold «at Nordmændene skulde beholde de Love, Rettigheder, Friheder og Privilegier, som de var i Besiddelse af», blev dog Norge knyttet til Sverige i en Forening, hvis «Væsen» Landets egne Indbyggere ikke var bleven «spurgt om» og som det heller ikke saa ud til, at de skulde blive uleiligtet med at udtale sig om. Freden til Kiel stod for Nordmændene — ialfald for de tænkende og forstaaende — som det sidste Udslag af slet dansk Styre af det «sødladent saakaldte Tvilling-Rige Norge».

Men Norges Stilling og Forhold tog snart et heldigt Forløb, takket være den forøvrigt yderst korte «Selvstændigheds-Periode», som vistnok Eidsvoldsmændene væsentlig har Æren for, men som ogsaa — det bør ærlig indrømmes — hædrer den kloge Prins (Konge) Christian Fredrik som primus motor til Eidsvolds-Grundloven⁴²¹. Stormagternes Gesandter respekterede i det Væsentlige Eidsvolds-Grundloven, men Carl Johan i Spidsen for den svenske Hær vilde sikre sig, at Norge føiede sig efter Sveriges Ønske (Unionen) og gjorde uantagelige militære Fordringer, som tilbagevistes. Det 14-dages Felttog begyndte. Paa Befaling af den valgte Konge, som formentlig nærmest ansaa hele Krigen som kun en nødvendig militær Demonstration, trak Nordmændene sig (paa faa Undtagelser nær) tilbage. Felttoget endte ved Conventionen til Moss ¹⁴/₈ 1814. Christian Fredrik opgav alle sine Rettigheder, medens Sverige erkjendte Eidsvolds-Grundloven med de Tillempninger, Foreningen nødvendiggjorde. Christian Fredrik, «vor 5-Maaneders Konge», tilrettede saaledes — idet han opgav alle sine personlige Rettigheder — de fordelagtigste Betingelser for Norge med Hensyn til det paagaaende Forenings-Forhold med Sverige. Han har derfor i Sandhed gjort sig fuldt fortjent til dyb Erkjendtlighed fra Norges Side, hvad ikke altid og iallefald ofte modstræbende er bleven ydet ham.

Norge indgik derfor i Unionen med Sverige ikke — «hvad fra først af tilsigtet var» — som et overgivet (transporteret) og heller ikke som et erobret Land, men paa Vilkaar, som maatte siges at være som en ligestillet Personal-Unions; den gjorde Norge ialfald langt mere selvstændigt end det havde været i sin «intime Tvilling-Forening» (Annex-Forhold) til Danmark.

Men saa fik da «Majoren» Ret i sin Spaadom: «vi voxede os atter op», vi arbejdede og tog os frem, «vi fik atter «Villie til selv at ville».

Forstaaelsen af Foreningens Vilkaar, Udøvelsen af dem og stærke Krav paa Ændringer i Forholdet har derfor i senere Tider været en stadig, en idelig Stridsgjenstand mel-

lem de personal-unionerede Riger indtil Norge — efter 90 Aars Kjægl mellem svensk-aristokratisk Øfverhøgfårds-Lyster med Høgmødgest paa den ene Side og norsk-folkelig Uafhængighedstrang med demagogiske Næsestyvere og Bondekneps paa den anden, brød ud og skiltes fra «söta Bror» i 1905. Og — «causa sublata tollitur effectus» (ordret: «med den borttagne Aarsag fjernes Virkningen» eller friere: «med Aarsagen ophører ogsaa Virkningen»).

Majoren var 2 Gange Gift: 1) 1794 med Anne Karine Flor⁴²³ († 1805), og 2) i 1806 med Søsteren Maren Lorentze Flor (Døtre af Generalauditør Jens V. Flor)⁴²³, da boende paa Gyssestad i Asker, og Hustru, født Hegaard (dansk). Han havde 13 Børn (nøiagtig 14, «da eet Barn døde ved Fødselen»); af flere af dem giver jeg her en foreløbig kortfattet Karakteristik udenfor hvad senere vil meddeles om dem i den egentlige fremadskridende Fortælling.

Med første Hustru, Anne Karine Flor († 1805), havde Majoren følgende Børn:

Motto: «Und wenn wir von einandern geh'n,

Dann sagen wir auf Wiederseh'n, auf Wiederseh'n.»

Karen, f. 1795, † 1815. Hun var meget høi af fuldendt slank Figur, blond med friske Farver, af fuldkomne renskaarne Ansigtstræk med den fineste svagt krummede «delicateste» Næse og med et Par mørkegraa Øine (graa-blaa) («de ligner en dyb, blaagraa Indsø, som Solstraalerne speyler sig udi», sa' Generalinde Ingeborg Huitfeldt, da K. var 9 à 10 Aar), som ikke kunde være smukkere, lysende af Kjækhed, Skjælmeri og Humor: vittig, morsom, kanske noget vel djerv, straalende af Livskraft og Sundhed, men alt klædte hende og henrev. Det var hende som Baronessen fra Riddersalen som Barn kaldte den «kjække, lille Marquise», og det var hende, om hvem en virkelig Digter sa', da hun var 15 Aar gammel: «Det er Typen paa det evigt Qvindelige, det er Qvinden i vore Drømme, hun som lyser for os i Romantiquens Skiær ved Solnedgangen og i Maa-nens Skiin».

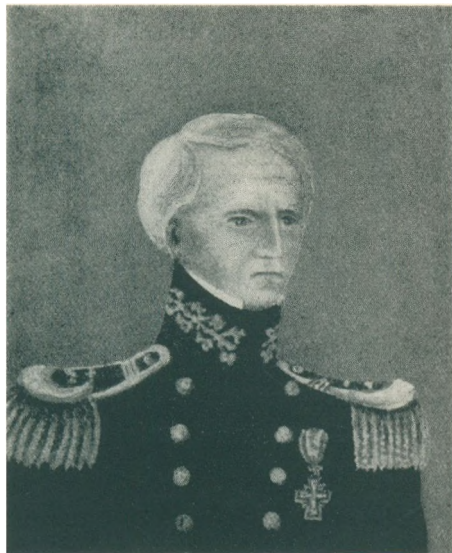
En gammel Oberst, som havde været Hof-Page, og som

havde seet og kjendt Datidens smukkeste Kvinder, sa' til Majoren: «din Karen overstraaler alle andre unge Piger som Solen Maanen».

Hun blev meget tidlig forlovet med sit Næstsyskende-barn Cand. juris Paul Christian Nilson, (Søn af Justitsraad, Sorenskriver paa Romerige Nils Nilson og Karen Lemmich Dorph). «Han tilbad den Jord, hun traadte paa»; da hun døde meget ung var hans Sorg uden Grænser. Han forvandt aldrig Tabet, men forblev altid en sørgende Mand, der, — om Nogen — efterlevede de høie Love som har fundet det dybeste Udtryk hos tvende senere Digttere: «et evigt Tab er det dyreste Eie» og «evig eies kun det Tabte», uagtet han senere giftede Søsteren Anne Elisabeth («Tante Lisa»). Det var den fælles Betagenhed af den Afdødes Fuldkommenheder, som bragte dem til at slaa de kummerlige Rester af deres jordiske Livshaab sammen i en ægteskabelig For-ening, hvis fornemste Formaal var den stadige og selv-forglemmende Dyrkelse af den Hedengangne og evigt Sav-nede ligesom til en Slags Cultus, en «adoratio».

Den dybe Kjærlighed tvinger saadanne Toner frem fra denne skarpe Jurist's inderste Sjæleliv som: «Jeg holdt hende tæt omslynget, og jeg saa for den ene Gang et Udtryk komme i hendes skønne Øine, som vel bare kommer én Gang i en ung Piges Liv: den fulde Opgivelse af Selvet, den henførende Hengivelse! Livet er karrigt med saadanne Øieblikke, og dog er det blot i saadanne Stunder, at vi til-fulde forstaar, hvad det er at leve». Et andet Sted siger han: «Hun kom mig imøde med Hænderne fulde af Blom-ster, og over den duftende Pragt løftede hun sit deilige Ansigt som den skjønneste Blomst af alle; hendes vidunder-lige Øine straalte i et saa betagende Aasyn, at det syntes at have forenet de skjønneste Blomster: Lilliens og Rosens Farver».

Brev fra Karen til Søsteren Anne Elisabeth, som da var hos sin Farmor paa Nyhuus. Karen er i Julebesøg hos sine tilkommende Svigerforældre Sorenskriver Nils Nilson og Frue paa deres Eiendomsgaard Vestre Bingen i Sørum;

Major Fridrich Helle Grønvold,
f. 1767, † 1834.

Fru Maren Lorentze Grønvold, f. Flor.,
(Majorens 2. Hustru), f. 17 . . , † 1850.

derfra skriver hun til sin Søster (hendes Forlovedes senere Hustru), følgende Brev, dateret 24. December 1814.

«S. T. Frøken L. Grønvold.

Til Nyhuus.

Kjære Lisa!

Til min store Bedrøvelse ingen Gaze, da heller ingen Baand ⁴²⁴. Aarsagen er, at Arne var alt reist til Byen før Nilson kom hjem. Der kommer ingen til Bingen til Juulen, ikke før efter Juul. Tænk Gulbrand var saa skammelig fuuld, at han faldt af et og altid og rokket med Tømmerne altid-et, og dertil kom, at han vilde kjørt over ved Præstegaarden, som ingen kan kjøre — endnu — og Fryden-Luund vilde han skulle være Vormsnes — saa gal i Skallen var han! «Ja her bur Klokker Reisch» — Tænk bare! Gud give Bronen var vel hjemme. Bed Bestemor — ifald hun vil komme til Huuser, — at hun faar Ole Fjøråas, for jeg mærker nok, at Gulbrand er kommen til Finholt, og det kan hænde Bestemor det samme som mig og det bliver værre. Denne hellige Hans Hauers Kone er død — døde i Barselseng med en Søn. — Du kan tro Kari Braaten har læst over hende!!! 5 Mennesker i Næs Prostegaard har liget syge i «Krilla»: Lise, Grete, Ritmester Beichmann og Pastor Bierch's Kone. Beichmann var syg, da han kom og blev liggende i «Krilla» og har nu liget i 5 Uger. Igaar kom Omsen og Frue der og Biskop Bech kommer der sidst i Juulen og skal ligge der en Nat over paa Reise til Odalen til Datteren ⁴²⁵. Se til at faa lovet Hest for at spare Bestemors Bron, for Gulbrand har faret ilde med ham. Hermed sendes Dig 12 Daler. Lev vel og fornøy Dig godt, min kjære Lisa!

Din Karen».

«Anden Jule-Dag er alle fra Bingen i Præstegaarden — saa det er bedst, Du bier til 3die Dags Morgen og faar fat i en Hest».

En Mand med Digtergave skrev om Karen: Hun svævede bort fra Tilværelsen og alle de rige Muligheder, den syntes at byde hende her paa Jorden».

Tante Lisa fortalte følgende Tildragelse, som viser Søsteren Karens kjække Mod og Resoluthed. Karen, som var i Besøg hos sine tilkommende Svigerforældre: Sorenskrivers paa Bingen (Sørum), skulde faa Lov til at hente sin Forlovede etsteds i Bygden (en vel halv Mils Vei fra Bingen) hvor han vilde indtræffe fra en Embedsreise. Hun maatte, saa nødig hun vilde, tage den fordrukne Gaardsgut Lars Ingstad med; thi saa fordrede Anstanden og «Embeds-Convenientzen» og desuden var Hesten ung og vilter. Det bærer raskt afsted: Karen i den rummelige tosædede, men noksaa tunge Eenspænder-Reisekjærre, Ingsta'en bagpaa, som sædvanlig i Bagrus, slusket med Tømmeføringen og ligeglad med den stærke Fart. Saa blir Hesten skræmt og sætter afsted i vildeste, næsten løbsk Fart. Ingsta'en dratter af, men Karen er rask til at faa Tag i Tømmerne, og hun kunde kjøre, hun var ikke forgjæves sin Farfars Sønnedatter og sin Fars Datter. Med stærk og kjørelevant Haand holder hun Hesten i stramme Tøiler paa ret Vei under den nu rent løbske Fart. Men saa kommer der imøde flere Kjørende med store tunge Las og saa er Kollision uundgaaelig og da: en eneste Rote med Hest, Kjærre og Karen i et Røre med brukne Skjæker, Armer og Been: det gjælder Lemlæstelse, kanske Liv. Men den kjække uforfærdede snarraadige Pige ser en Udvei. Hun fik i sidste Liten ved at hale kraftigt i den ene Tømme viget Hesten ind paa en Bivei, men Farten er saa susende stærk i Svingen, at Kjærren gaar et Øieblik paa det ene Hjul og er saa hældende nær at vælte som vel muligt — men det gik. Saa er der en stærk Grind indtil en Gaard ved Biveien. Den blir smaddret i Filler, saa Stumperne fløi Karen om Ørerne og rev Flænge i hendes Arm, heldigvis den venstre, medens Hesten sank i Knæ med oprevne Knoer. Trods Smerten i Armen fik hun «Gampen» op ved et kraftigt Tømmegreb. Og da var Galskaben af den: den stod og ristet som et Espeløv. Karen fik sin Arm afvasket for Blodet og i Hast ombundet, et sprængt Sted i Sælen gjort hurtigt i nogenlunde Stand og trods Modforestillinger tog hun strax afsted for at komme

tidsnok til at hente sin Ven. Hun kom ogsaa i god Tid, men Ingsta'en, som nu endelig var kommen ruslende til, vilde hun aldeles ikke have med. Han maatte værsgo' traske hjem og fik der en ordentlig Røffel af den ellers mod sine Tjenestefolk yderst skaansomme Sorenskriver (Nils Nilson). Men Ingsta'en var dog ærlig nok til at erkjende sin Skyld og til Gjengjæld høylydt at udbasunere Karens («den fan's staute Frøk'nas») Berømmelse.

Motto: «Lysna till den Granens Susning, vid
hvis Rot din Bo er fästat».

(Ordtöke från Suomis Land.)

Anne Elisabeth (Tante Lisa), f. 1797, † 1879. Uden at være vakker (hun lignet formeget paa Flor'erne), saa hun med sine mørke, skarpe, intelligente Øine og noksaa distinguerede Skikkelse, temmelig anseelig ud. Hun var meget klog, men ved Siden deraf romantisk-sværmerisk nok af Sind til at virke tiltrækkende og fængslende. Hun blev i sit 29. Aar gift med ovennævnte Stiftsoverrettsprokurator Paul Christian Nilson, († 1841), sit kjødelige Søskendebarn. De beboede den betydelige Eiendomsgaard Fløgstad i Sørum og havde 2 Døtre, hvoraf den ene Karen Nilson, f. 1827, blev i 1846 gift med daværende Premierlieutenant (senere Oberstl., tilsidst Krigskommissær) Christian Dorph Hals, † 1896, den anden: Anne Karine døde som 19-aarig Pige, forlovet med sin Morbror Per Grønvold (Majorens Søn).

«Tante Lisa» er omtalt paa mangfoldige Steder, hvortil henvises.

Jensine Fridricke, f. 1798, † 1875. Høi, lys, vakker med renskaarne Ansigtstræk — lignede meget Broderen Arild —; særdeles ferm og virkelysten. Ugift. Styrede Huset for Brødrene (og Søstrene) paa Gullaug.

Jens Fridrich, f. 1799, † 1870. Skibskaptein. Tog Ekamen 24 Aar gl. ²⁴/₃ 1823 med Charakteren: «Beqvem» ⁴⁹⁶. Middelsstor, meget kraftig bygget, mørk med et smukt fint Gentlemans-Ansigt. Velvillig og venlig, men af megen selvstændig Viljekraft. Var en meget dygtig Skibsfører, men la noksaa tidlig op, da han var adskillig formuende. Var Odelsmand

til Gullaug, som han snart efter sin Tiltrædelse (1834) solgte til Broderen Arild. Ugift; boede paa Gullaug (senere paa Gjøsegaarden i Vinger Sogn).

Helene, f. 1801, † 1876. Liden sød, yndig Dame med fine vakre Træk, særligt var hendes næsten meislede svagt krummede Næse «aldeles charment»; temmelig romantisk af Sind, meget reiselysten og altid velkommen og velseet overalt (baade i og udenfor Familien). Havde ikke liden litterært Skjøn. Naturligvis ugift.

Louise Fridricke, f. 1803, † 1885. Middelsstor, kraftig bygget, kanske noget svær. Hun havde et velvilligt Sind, men en kraftig Vilje uden at være selvraadig, dertil var hun for klog. Hun havde de smukkeste mørkegraa Øine, som man «nogensinde skulde ha' set», som Husvennen Toldinspektør Ulrik Stang udtrykte sig, og hendes Ansigt forøvrigt (skjønformet Pande) var vistnok fra Naturens Side «æslet for Skjønhed», men saa var det uheld hændt hende, at hun i sit 7. Aar faldt ned fra Riddersalen paa Gullaug og hele Trappelængden nedover, og slog sin oprindelige velskabte Grønvold-Næse næsten flad, «men naar vor Herre har la't 'a beholle sine sjøna Øgon ifre', saa faar det være det samre med Næsa», sa' en gammel halv-svensk Pige hun havde i sin første Ægteskabstid. Hun var Tante Rosings Yndlings-Niece, omtrent opdragen hos hende paa Huuser og hendes Hoved-Arving. Gift med sin kjødelige Fætter Carl Holter Grønvold, Lensmand i Vinger og Eidskogen (Søn af Infanteri-Capitain Just Christian Grønvold og Helene Sofie Middelfart).

Arild, f. 1804, † 1892 (88 Aar gl.). Han var stor, overmaade kraftig og særdeles velbygget, ganske lys med sjeldent smukt nobelt Ansigt med en formfuldendt Pande og ædle, aristokratiske Træk (med en Grandseigneurs Lader og Manerer), selv hans Hænder og Fødder kunde vanskelig være mere veldannede.

Ogsaa var det hans Øine! De var — som Farens og Farfarens — meget store, aabne, formskønne, mandelformede, men — ialfald i hans senere Alder — formeget skarp-

blaa: der laa Aarhundreders Commando-To i disse lyse, strænge, ubarmhjærtige Øine, i deres kuende Blik! De var begyndt med en Forsommers rene, sarte, himmelblaa Teinte, de endte med en Høstafstens Klarhed, men ogsaa med dennes truende, graaliglyse skarpe Kjølighed ⁴²⁷.

Allerede som Gut var han tænksom og skarpsindig med en Tilsats af megen humoristisk Gløghed. Det var en Eftermiddag paa Gullaug. Majorens Svoger, Sognepræst Christian Holst «Røkenpræsten», «proponerede med megen dybsindig Expectoration og profererede den sententiam», at det i enhver Henseende var til det sande Bedste for Landmanden — at det — som Vorherre det «viiseligen anordnet havde — flød med Regn (himmelsk Mannaregn) fra Skyerne ned paa Jorden og særligt paa de tilberedte Agre og ikke skyllede ned f. Ex. med Sølvpenge». Præsten havde ofte fæstet sig ved de humoristisk-kloge Svar, som Arild, da en Gutunge, altid med sit rolige Væsen ligesom havde paa rede Haand, og han henvendte sig nu til ham uden at bry' sig om at en Henvendelse til en «Dreng» om at afgive sit Besyv maatte støde an mod den strænge Militær-Disciplin, som herskede i Majorens Huus og si'er saa (mir nichts — dir nichts):

«Naa Arild, hvad si'er saa Du hertil?»

Hvortil «Drengen» ligesom fremsatte Slutsatsen efter en veloverveiet Fundering og i stort tænksom Alvor, der derfor virkede saameget mere humoristisk, svarede:

«Jeg tænker, Onkel, at en Skur af hvert, inte skulde være afveien!» — en Tanke, som Præsten anerkjendte Beretigelsen af ved at indrømme: «Jeg skulde saa sandelig tro, at Du ey deri har Uret, min kloge Dreng!» ⁴²⁸.

Majoren oversaa Indisciplinen og honorerede Situationen ved et blandet Smil, halvt billigende med Hensyn til den udæskede Søns gode Witz, halvt spottende over at den kloge Præst havde reduceret endog sin egen «sententiam» in absurdum. Svogrene var nemlig ikke videre fine Venner. Majoren var aaben, noksaa aristokratisk og noget steil, Præsten en stor Fulas!

Fra Onkel Arilds Ungdomstid berettes tvende Oplevelser:

I et interessant, men ikke helt paalideligt Stykke om «Gullaug» (i Bogen: «Gry-Jagten» af Thorleif Bache — Drammen 1917) heder det: Major Grønvold (Fridrich Helle) omkom (1834) under en Kjøretur over Isen fra Husmandspladsen Engersund⁴²⁹ (skal være: Engershavn) og hjem til Hovedgaarden, og da man savnet ham, fandtes kun Slædeputen igjen ved Israaken, hvori Majoren med Hest og Slæde var forsvunden. Gaarden overtoges af hans ældste Søn Skibskaptein Jens Fridrich Grønvold, som siden med sin Broder Arild og et Par Søstre beboede Gaarden. Denne Arild Grønvold, som drev Gaarden for sin Broder og siden selv eiet den, var kjendt for sit lune, gemytlige Humør samt for sin svære Styrke⁴³⁰. Naar saaledes Lovemanden stod der og ikke kunde faa Rugsækken paa Ryggen, tog Arild den uden Besvær og i rake Armer og lettet den op paa Mandens Ryg, udtalende: «Naa kan Du vel greie Dig!»⁴³¹.

I samme Bog staar blandt Andet: at det var ovennævnte Major (Fridrich Helle v. Gr.) som købte Gullaug; det er feilagtigt; det var Majorens Far Oberstlieutenant Fridrich Martinus von Grønvold, som købte Sædegaarden i 1787, men han var dengang ikke endnu Oberstlieutenant, men «Major» (Premier-Major) deraf formentlig Forvexlingen.

Onkel Arild var — som hele den tidligere mandlige Grønvoldslægt en dygtig Jæger, en sikker Skytter og «som en Grønvold selvsagt en modig Mand», som en af Husets Venner udtrykte sig, og selvom det var en Vens Udtalelse var den dog absolut sand, dengang ialfald. Han var ellers Links Skytter: han sigtet med venstre Øie og skjød med venstre Haand. Men desuagtet skjød han lige godt og sikkert, ja maaske sikrere end om han møisommelig havde øvet sig i at skyde paa almindelig Vis; Links-Maneren var naturlig for ham og det var derfor fornuftigt, at han fulgte sit naturlige Anlægs Anvisning. Han var fordetmeste Hare-Jæger, som var Lier-Jægerens Specialitet i de Dage. Under sine hyppige Besøg hos Slægten paa Hvamb, hvor hans Gran-Onkel (hans Farmors Bror) Cand. Juris Christen Holter

levede til 1818 — fik han Anledning til ogsaa at jage Storvildt, særligt Elg; den holdt til i Hvambgodsets vidstrakte Skove og Trakterne deromkring. Hans første heldige Elgjagt forefaldt, da han nylig havde fyldt sit 13de Aar.

Der var paa den Tid i Hvambskogene en vide berygtet mandevond Elg-Oxe af usædvanlig mægtig Størrelse og usædvanligt grumt Sinne, Ondskab og Vildhed; den angreb uden Foranledning og vedtskræmte Tømmerhuggere og andre Skogsmænd, som sædvanligvis — dengang ialfald — ikke tillige var Jægere. Ved flere Leiligheder havde den holdt en virkelig god Jæger fra Egnen for Nar. Oxen kom saaledes engang over denne i et saa pludseligt og voldsomt Angreb, at han i Overraskelsen ikke fik «Børna» rede; han maatte «ta' Beina gesvintligen med sig», men fik sig heldigvis «kastet op» i det nærmeste Træ, som forøvrigt var mindre høit og kraftigt end han vilde have valgt det, om Oxen havde været saa hensynsfuld at levne ham Tid til at «vrage og vælge». Men det viste sig dog tilstrækkelig stærkt til at modstaa Udyrets stangende hadefulde Anfald paa Stammen. Fra sin trygge Gren skjælte nu den beskjæmmede Jæger Dyret ud i saa udsøgt injurierende Udryk, saa dette — hvis det tilstrækkelig havde forstaaet Graden af den Udhaaning, der serveredes det, utvivlsomt vilde ha' «nedsat» sig under Træet til dets Hævn var bleven fuldbyrdet ved Udsultning; thi Udyret var saa «groveligen ondsindet» og saa «indmari fuul», at «dettane kunde En nok tru'n tel». Men dengang undslap Skytten, men betakkede sig herefter for at have mere at gjøre med dette «Helvedes-Udyr». Saa fik den 13-14-aarige Onkel Arild, som uagtet sin Guttealder havde Ry for Mod, Styrke og Skydefærdighed, indtrængende Anmodning fra Hvambfolkene, som gjerne vilde bli kvit «Helvedes-Branden», om at gjøre Forsøg. Og det gjorde han med Held. Ledsaget af en staut Bonde at se til, en «overlæg karslig» Kjendtmand i Skogen med Tømmerøxen sin, antraf han Bæstet. Da «den karslige» saa det rasende Dyrs «utrulige Gebærder», fik han «Dyrskjælva» maa' tru, slængte «Øxa» fra sig og strøg «likegla'

med Alt, naar han bare berja Live» op i det største Træ, han i Skyndingen fandt, og glante derfra med de vildt opspilede Øine ligesom paa Stilker paa Dramaets Udvikling. Han saa Onkel, resolut og koldblodig, gaa imøde det rasende Dyr, som reiste sig paa Toben i hele sin Vælde og slog lynsnart de knivskarpe Forhove mod ham. En yderst farlig Situation: Onkel havde været fortabt, hvis hans koldblodige Mod kun et Øieblik havde svigtet eller Aftrækkeren klikket; det var paa Knivseggen, at Døden lekte. Men med et koldsindigt næsten lige op i Dyret velrettet Linksskud endte han den navnkundige Elg-Oxes Saga. Det paastodes af Egnens Folk at være det største Dyr af den Slags, der var seet paa de Kanter i flere Menneskealdr.

Men siden var der ikke Ende paa «den Karstliges» Berømmelse af Onkels Daad, den fik Oplandsry. «Den Karstlige» smurte tykt paa, ja lige op i Onkels egne Øine, dels for at undskylde sin Feighed «med den fankens Dyreskjælva, maa tru», dels for at indynde sig, saa Onkel skulde bære over med hans skammelige Umandighed. Men heri tog han Feil. Onkel var vel i sin Ungdom bekjendt for sin Gemytlighed, men Feighed og Smiger: det bød ham imod, det hadet og foragtet han mest af Alt. Han overlod Liget til «den Karstliges» Forsorg og fjernede sig uden at mæle et Ord.

Et Curiosum. Man kunde — mystisk-philosofisk seet — næsten sige: «Nachspielet er dog det Artigste». Godt præpareret og «skjønt baldyret» dækkede Elghuden siden meget dekorativt et Hjørne i Riddersalen paa Gullaug, som var bleven noget medtaget af Alderdom (Bygningen var fra 1500-Tallet) og Pistolskud⁴³⁹. Efter mit Giftermaal blev den vel noget reducerede, men endnu godt vedligeholdte Elghud som Skjermtæppe omtullet Tip-Tip-Oldemor Else Cathrine Bildt's († 1709) «skønne Drag-Kiiste» fra Nes Sædegaard i Borge paa dens lange Reise herind. Denne Kiste var skjænket mig af Faster Jensine Fridriche. Ved en senere Flytning herinde forsvandt Elghuden. Jeg bragte siden i Erfaring (ikke ved Politiets Hjælp; thi jeg gjorde

Intet ved Sagen og har i det Hele Sky for alslags Offentlighed, men ved et «aparte mærkeligt Tilfælde») at de rød-næsedede Flyttefolk havde neglet den og omsat dens Værdi i betydelige Kvanta Brændevin. Dette var nu langt fra saa mærkeligt, desværre, men det rent besynderlige var, at Hovedmanden for Flyttekarene og Omsætningen var en fortrukken Sønesøn af hin ovenomtalte Bonde fra Nes paa Romerige, hin «karslige Kjendtmand», som ledsagede Onkel Arild paa ovenomtalte Elgjagt og viste sig saa skammeligt feig.

Jeg har den dybeste Respekt for Filosofiens «Dybheder», for de «dybdesøgende og dybdetagende «Dybsindigheder», som Tankeevnen formaar at lodde i Sjæle-Dybet (cfr. indisk Mysticisme og dennes Adepter). Ja her kunde jeg tænke mig Stof for den filosofiske Doctorgrad, kanske betitlet: «Aarsags- og Virkningsforhold med Hensyn til Menneskeskjæbner i Berøring med den dyriske Magnetisme» med følgende Momenter:

«Den Karsliges» Livrædhed (Nuance af Feighed — «Dyreskjælva»), hans simple smiskende Ynkelihood, hans svinske Afflaaen af Dyreligets Hud, hans slagtermæssige med de mest raabarkede Gloser, Gluffer og Bespottelser foretagne Sønderlemmelse af hans Forfølgers dampende Legeme og saa tilslut: den obligate Dodtsup i det dengang overfuselholdige Brændevin — saa den rød-næsedede Sønesøns Tilegnelse ved Tyvsforbrydelse af den alderstegne, men i meget stilfuld Form tildannede Elghud og endelig hans paa engang snedige og frække Transformation af dennes Salgsværdi til en bedre, mere civiliseret Rusdrik end Dodtsupen var — men til Husvalelse i de indvendige Dele af et endog lavere Individ end «den Karslige» var.»

Skulde Nogen synes, at dette er noget umotiveret «snodigt» Vrøvl som kunde utlægges som «Senilitet», skal jeg hverken blive fornærmet eller modsige ham, men kun henviser ham til, at jeg har lært tyske Specimina for Doctorgraden, særligt med dette «Schwung» af «Rappiderschnelligkeit», som langt, langt overgaar dette Snak i — formentlig Vrøvl.

Den tænksomme og skarpsindige baade ære kjære og i Bevidstheden om sine aandelige Kræfter — ærgjerrige Arild havde tidlig havt sine Drømme om at gaa den studerende Vei og bli juridisk Embedsmand, hvad visselig «laa for ham»; men han maatte nøie sig med en Tid at faa Beskjæftigelse paa et juridisk Kontor, hvorfra han tilegnede sig et godt praktisk-juridisk Omdømme, som ofte senere kom ham til nytte, saa at han med «megen Fortjeneste» bestyrede et Aarstid et floket Lensmandsombud i Vacancen og det uagtet han var «temmelig ung». Men han maatte dog for det meste «blive paa Gaarden», da Faren mente at kun han, den kloge, besindige, viljefaste og med kraftig Commando-To udrustede Søn bedst formaaede at holde den «endnu anseelige» Gaard sammen for den talrige Gullaug-Slægt.

Efter Farens Død «drev» han Gullaug for sin Bror, Odelsmanden Jens Fridrich (Skibskapteinen) men kjøbte den snart af denne. Da han var en «framifraa» Landmand, drev han den efterhaanden op til en ren Mønstergaard, navnlig i Kornavl. Han var en fortrinlig Leder af et saadant stort Jord-Bruk, og om han end havde fuldkommen Arbeide nok i denne Stilling, var han ikke «ræd for» «af og til» personlig at ta' fat med sin svære Styrke, hvoraf der blandt «Folka» stod den dybeste Respekt (uagtet han aldrig la' Haand paa Nogen, selv om han blev udæsket; dette skulde nok være hændt een å to Gange; men han saa blot Vedkommende saadan «von oben-herab» og da «føget dom sei strast», sa' Tjeneren Lars Roll). Det var ellers kun, naar Omstændighederne absolut krævede det, at han brugte sine «Bjønne-Kræfter». Lars «fortalte», at engang var der «læssa saa altfor groft mye» paa Lasset med Kønn (Korn) som skulde kjøres ind paa Laaven. De «to store Gampa dat i Knæ aa vill' inte meire, og der sto Lasse, aa vi ville naa nødi spænne Gampa fraa aa dele Lasse, maatru, aa Folka sto' der reint han'falne. Saa gik je in aa hænta Hosbond, som sat aa aat Medda. Aa han reste sei stras aa kom op paa Lovbrua. Saa befalte han

mei aa ta Tomma aa la' gaa, aa saa sjøyv han, forsyne mig, slik paa Vogna, atte Hesta næstan stupte in' paa Lovgolve; ja de' Lasse kom s'gu galant nok in! Men Folka sto' reint forfæla aa undra seil!»

Før er berørt Onkel Arilds Temperament. Hans fra saamange Officers-Fædre arvede og fortættede Overmyndighed gjorde Fordring paa ubetinget Autoritet og stum Underkastelse af de Hørige, ialfald i Slægten. Han kunde i sin Slægts Midte, i Kraft af sin ubændige Vilje og sine skaanselsløse Ords kunde Magt uimodsagt øse ud en Overflod ligesom af et stærkt ladet Batteri af de mest bidende Epigrammer og sviende Sarkasmer⁴⁸³. Det var nok fremgaat af en Slags Paterfamilias-Følelse og var kanske ogsaa velment trods Tonen og Manèren, men han blandet sig for meget op i Alting og vilde stedse «lede». Men saa tog han dog — i Regelen — Ansvar. Han var dog ikke saa sjeldent underkastet sit Lunes Inkonsekventser: med sit klare Hoved og med sit Kritikakler-Sind, som væsentlig reagerede mod al Sentimentalitet, og med sin Egenvilje og stærke Energi var han dog neppe i det lange Løb — utrættelig⁴⁸⁴.

Han var ugift. Han havde i sin tidlige Ungdom været forlovet med en vakker «ramsvart», vistnok noget beregnende Kvinde, Datter af en Naboproprietær⁴⁸⁵ med et af disse besynderlige tyske tarvelige Navne, som deriveres fra Verber, dette incasu fra et tysk Gjærningsord, som betyder baade at «skylle» og «snu om». I denne sidste Betydning fik det ogsaa afgjørende Betydning for Onkel. Der viste sig nemlig bedre pecuniære Udsigter, syntes det, for hende ved Giftermaal med et Handelslys i Drammen, som for en Tid var i stærkt opgaaende. Han var Søn af en indvandret svensk Gartner. Da hun efter endel Aars Forløb sat igjen som Enke efter denne vistnok dygtige, men let-sindige, levelystne, uheldige Spekulant og Fallent, sat igjen med 5 smaa Børn i smaa Kaar, overtog Onkel Arild (skjønt Enken havde en «mindst» Velstandsbror) saagodtsom hele Familiens Forsørgelse. Den ældste af Sønnerne, som efter god Uddannelse var (gjennem Onkel) bleven anbragt i en

god Butiks-Forretning, fandt, paavirket af Uniformen og yderst skinsyg (der havde været noen Kadetter i Julehelgen i Drammen og gjort stor Lykke blandt de unge Damer) at ville ind paa Krigsskolen og senere paa Høiskolen. Ogsaa det maatte Onkel gaa ind paa. Det fik han forsaavidt Glæde af som vedkommende uniformsgale og sjaloue Yngling blev en af vore fremstaaende Generaler. En anden Søn holdt han paa Veterinærskolen i Kjøbenhavn. Men jeg skulde tro, at der ikke blev vist Velgjøreren nogen særlig Taknemmelighed, ialfald havde Sønner af Generalen ingen Anelse om, at deres Far stod i nogensomhelst Bekjendtskabs- end sige Taknemmeligheds-Forhold til Onkel⁴³⁶, og Dyredoktoren, som havde en stor Forretning herinde, som det blev sagt at Onkel maatte være med at financiere, viste ialfald ved en Leilighed en paafaldende økonomisk lurvet Opførsel mod en af Onkels Brorsønner, som dog ved dennes kloge Holdning og Afstandstagen ikke blev til Skade for ham, men det var ei Veterinærens Skyld.

Jeg hørte en Gang en af Onkels Venner sige til en anden halvt i Spøg, halvt i Vemod: «Ja hendes letsindige Mand havde den hele Fornøielse af at sætte Børnene ind i Verden og Arild, som altid havde hadet letsindig Letlivethed, overtog den tunge Byrde at forsørge dem og føre dem frem. Det er isandhed en nobel Handlemaade, men det kan ikke nægtes, at denne Opofrelse ogsaa gik ud over hans egen Slægt, hvor der netop dengang ogsaa trængtes megen Hjælp og naturligvis langt, langt mere berettiget Hjælp; thi det første (næsten ikke netop paatrængende) Krav var ligeoverfor Slægtens dog igrunden høist uberettiget». Og dette var vistnok ligesaa sandt som sagt; thi Slægten (den gamle Slægt) led under denne Tilsidesættelse baade i Henseende til det Økonomiske og det Kumeniske (= i sin Almindelighed).

Det kan vel synes og medgives, at Efterfølgende er en saakaldt Smaating, men det bør dog meddeles.

Onkel Arild syntes og var vist ogsaa temmelig ligegyldig for alslags Titelvæsen (han var ialfald kemisk fri for noget-slags Snobberi). Jeg husker, jeg som Gutunge (1848—49)

paa Gullaug overvar en halv sarkastisk, halv godmodig-raillerende Udtalelse af ham; den morede mig ubetinget; thi han kunde — som før sagt — tale rigtig godt for sig, især naar det gjaldt Railleri. I Anledning af et simpelt Fruentimmers utrolige Snobberi med Hensyn til Titel (hun var rig og tilhørte den opadstræbende Handelsstand) var «Væsenet» kommen paa Tale. Onkel var nok ikke saa nøie inde i dette (han havde saare liden Sands for det) men mente — hvad vel forholdt sig nogenlunde rigtigt — at omtrent som i tidligere Tider, saa var (ogsaa siden 1814) i Norge Stillingen i denne Henseende saadan, at f. Ex. Hustruer og Døtre af Stabs-Officerer (og dermed ligestillede Civile — som Øvrigheds-Personer, Stift- og Amtmænd, Bisper, høiere Dommere, Provster) havde Krav paa Titel («inde» eller Frue) og Frøken, medens Capitainers, Lieutenantere, Sorenskriveres, Byfogders, Fogders og Præsters (Capellaners) kun havde Ret til «Madam-Jomfru». Hvad Borgerklassen angik, saa havde deres Kvinder ingen legal «Ret» endog til sidstnævnte lavere Titulatur, men man gav dem dog denne af en Slags «naadig Høflighed», især naar de var «rige og førte Huus» (og fornemlig naar de tilhørte Grosserer- og Kjøbmands-Standen: f. Ex. Madam Anker, Madam Collett⁴⁹⁷, Madam Meyer, Heftye, Egeberg, Kiær o. s. v.) da man syntes at man ikke kunde genere dem ved at deshabilere, deprimere eller endog desorientere dem ved kun at bruge den næsten stødende Benævnelse «Mor»; kun, naar vedkommende Handlende havde tilkjæmpet eller tiltrukket sig den saakaldte «Gryn-Consul»-Titel blev det: Frue — Frøken. Jeg ser bort fra Borgerbevæbningens Officerers Præentioner for sig og Hustruer. De virket kun latterlig.

Hvad de faa almindelige (ikke baroniserede) Adlige angaar, saa gav man nok ogsaa dem den finere Titel, især naar Adelen var af den ægte gamle, selv om Mandens borgerlige Stilling ikke kunde gjøre Krav paa den: Man kaldte saaledes ikke Copist Huitfeldts Hustru Madam H. (det skulde bare mangle!) men vel Haandværkeren Munds

Kone: Madam Mund, thi Manden var jo i den lavtstaaende Haandværksstand af hvor gammel Adel han end monne være.

Saa la' han spydig til med Hensyn til sin egen Familie: Ja det er jo saa rart med det: Efter saa megen Officers-Bram og Adel, endog Ur-Adel, sogar europæisk navnkundig Adel (Hepburn) i Slægten er dens Stilling nu saaledes: Jens er «Skipper», jeg «Bonde», Harald «Kræmmer» og Per «Noget paa et juridisk Kontor»; «Lisa» («Tante Lisa») er maaske saavidt Frue, men «Lovise» (Mand: Lensmand Grønvold), «Rina» og «Cathinca» (Mænd: candidati theologiæ og Klokkere: Narvesen og Fearnley) ubestridelig kun «Madamer» (Ikanske tvivlsomt det ogsaa) og de gjør jo heller ikke Fordring paa mere (de to første ialfald, de er jo saa beskedne!), men «Hanna» («Skinnabølsfrua») blir nok — hvad hun selv saa inderlig attraar — for sin Positions Skyld kaldt Frue, men er det jo ikke (Manden var kun udnævnt til almindelig Præst, men frasa' sig Embedet og henlevede sin hele Livstid som formuende Godseier). Og dog var de alle som ugifte «veritable Frøkener», de er jo alle degraderede i Rang ligesom hele Slægten, la' han spydig til, i titulær og kanske ogsaa i virkelig sand Værd. Men «never mind», (han brugte ellers sjelden fremmede Talemaader, selvom han var dem raadig) det er jo ei Rangen det kommer an paa — la' han tilslut godmodig-trøstende til.

Det var i Slutningen af 1840-Aarene. Siden har jo baade det virkelige og indbildte Rangvæsen (gradus opinatus) undergaat adskillige Forandringer og Lempninger. Nu i 1900-Tallet har de uberettigede Titulaturers Vildskab tat saa over alle Grænser overhaand, at endog Løs-Arbeideres Kjærringer kaldes Fruer og Døtrene Frøkener (ogsaa Tjenestepigerne det samme) og Vedkommende er paapasselig observant og — fornærmet, hvis den usurperede Titel ikke blir anvendt.

«Man synes jo, at «Frøken» Stubberud, Kubberud, Kaa-lerud og Kurud passer latterlig sammen, men at Frøken Meyer, Møller, Zapfe, Bumpe, Kumphe, Sauermilch og de paa

— mann!» o. s. v. lyder noget bedre — ja saa henimod «standsaktig»; det er det fremmede isotypiske Navn, som duperer og forvirrer: det kan nok i Virkeligheden være Hip som Hap; «jeg skulde helde endog til den Mening, at de norske Navne — som Steds-Benævnelser — næsten er at foretrække», sa' en ganske kyndig og vel anseet Genealog, «fremfor disse (i Regelen tyske) Arbejder- eller Haandverker-Navne».

Med sin anden Hustru Søsteren Maren Lorentze Flor († 1850) havde Majoren følgende Børn:

Anne Karine («Tante Rina»), f. 1807, † 1883; høi, vakker Dame med fine Træk, mørkegraa livlige Øine, mørkagtig Hy og mørkbrunt Haar. Hun var en meget ferm, grei og praktisk dygtig Husmor. Hun blev gift med Cand. theol. Martin Narvesen, Søn af en Høker i Drammen af god Bondeæt fra Asker. Candidaten havde været en Tid Huslærer paa Gullaug for Majorens yngste Søn Peter Andreas (Onkel Per) og derfra fik han den overmaade gode økonomiske Stilling som Klokker i Sande Præstegjæld i Jarlsberg. Stillingen var dengang anseet for meget bedre end et almindeligt tarveligt Præstekald Nordpaa, da der til Ombudet laa en noksaa stor og god Gaard, som i sin Tid var skjænket det af en af Greverne paa Jarlsberg, der tidligere havde benyttet Gaarden som Opholdssted, naar han jagtede i de store, dengang ialfald, vildtrige Skove, der strakte sig langt, langt i Vest for Sandebygden. Samme Greve havde i Sande Kirke ladet bygge et dekorativt Pulpitur, hvor det grevelige Wedel-Jarlsbergske Vaaben prangede foran paa den smukt buede Hjal.

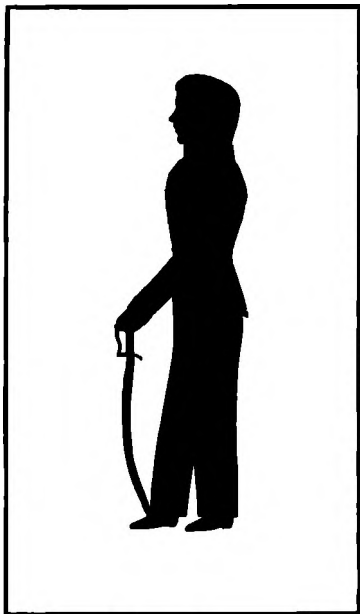
Min afdøde Bror Nicolai Reichwein var Pleiesøn i det børnløse Hus, og der tilbragte jeg ogsaa nogle Aar og fik Undervisning for at komme ind paa Drammens Latinskole, som min Far ogsaa i sin Tid havde frequenteret. Cand. og Klokker Narvesen var en ganske flink Lærer «efter Datidens Skik og Maade». Tante Rina blev noksaa tidlig Enke og overtog senere Stillingen som Husbestyrerinde hos Søsteren Fru Cathinca Fearnley, da dennes Mand var

bleven Sognepræst i Eidskog ved Svenskegrændsen (Wärmland) og trængte kyndig Hjælp til at føre Landhusholdning, som de begge havde liden eller ingen Kjendskab til. Og Tante Rinas Hjælp var grei og god; det var hende, som omtrent styrede hele Gaardens Drift, ikke blot dens indre Side. Efter Ægteparret Fearnleys Død (begge i 1880) stelte Tante for Børnene herinde i Byen.

Bernt Martin(us), f. 17/6. 1808⁴⁹⁸, † 21/6. 1845. Land-Cadet fra 1/1. 1825—26/6. 1828, gik over i den Christianssandske Brigade som Cadet-Underofficer, kom i samme Stilling til Thelemarks Regiment hos sin Fars Fætter Oberst Hans Mow v. Grønvold (Ulleberg-Gr.) og skulde taget Officersexamen, men foretrak at blive Toldbetjent i Arendal for at han, en forlovet Mand, kunde gifte sig⁴⁹⁹.

Han var over Middelhøide, kraftig bygget, særdeles dispos, stærk som Broderen Arild, men langt mere smidig og øvet; han lignede meget denne, men holdtes for at være hans Overmand med Hensyn til Udseende og Styrke; han var temmelig mørk af Haar og Hy, og med store mandelformige næsten sortgraa Øine og meget formskønne Lemer. Han døde i 1845, omtrent 37 Aar gammel. Han — min Far — er omtalt og vil blive omtalt paa flere Steder, hvortil henvises. Gift i 1835 med Ingeborg Børkrem, Datter af Kjøbmand B. i Christianssand. 5 Børn.

Hans Harald Holst, f, 1811, † 1877. Han havde en høj slank Figur, meget velbygget, halvmørk men med store blasse lysblaa Øine, med temmelig stirrende skarpt-kritisk Blik; hans Hænder lignede Florer'nes (særligt Onkelen Pierre Paumeau's) mere vulgære Former, modsat Grønvold'ernes Race-Hænder. Hans Pande var derimod høj og veludviklet, og han maatte ved sit noksaa stadslige Væsen passere for en «pen» Mand, uagtet hans oprindelig velskabte Næse havde faaet en Bræk eller Bulk derved, at han i Guttedagene under et voldsomt Slagsmaal med min Far var styrtet nedover Trappen fra Riddersalen, saaledes — som fortalt — ogsaa var Tilfældet med Tante Louise (som fik sit Lugteorgan ganske anderledes grundigt

Bernt Martin Grønvold
som Landcadet (18 Aar).

Bernt Martin Grønvold
som Toldbetjent i Arendal,
f. 17/8 1808, † 21/8 1845.
Selvportrait.

ødelagt i samme Trappe — dog ikke som Følge af Slagsmaall!). Der var ellers et Træk ved Onkels Karakter, som kan — skaansomt betegnes: som «lidet tiltalende». Han var aldrig Sønnen af den Bror, som havde slængt ham udover Saltrappen, god og skaffet denne i Gutedagene mangen bitter Time.

Majoren og hans Slægtning Oberst C. A. Hals havde i Samraad besluttet at sende Onkel Harald og Oberstens 2 Sønner (de senere Pianofortefabrikanter) til Aarhus i Jylland i Snedkerlære. Det danske Haandværk stod høit i Anseelse, og at Gutter fra saa gode gamle Officers-Slægter skulde oplæres i det var ligesom en nødtvungen Tribut til den nye Tids «demokratiske Tankegang og Sværmeri for praktisk-nyttigt Arbeide»; desuden var de tre Gutter af Naturen «meget nævenyttige». Men ingen af dem holdt ud. Onkel gik snart over til Handelen først en Stund i Danmark, senere hos Kjøbmand Jul, en danskfødt Mand herinde (Digteren A. Munchs Svigerfar) og senere hos Trælastgrosserer Collett i Drammen, hvis tidligere Forretning i Colonial han overtog som selvstændig Kjøbmand. Men han ligte aldrig sin Stilling, som var saa modsat hans naturgivne Interesser og Sympathier; hans Hu havde altid staaet til at bli Sømand (hvad Moren saa nødig vilde), og snarest muligt sluttede han sin Forretning og købte Gaarden Holmen paa Nøtterø. Han giftede sig i 53-Aars Alderen (1864) med sin Husbestyrerinde Amalie Adamsen, Datter af en Sagfører i Holmestrand. De havde tvende Sønner, som har antaget Navnet «Orning» og hvoraf den ene, som ogsaa havde været Cadet og Reservelieutenant, er død som Forretningsmand i Frankrig, og een Datter død ganske ung. Den anden Søn har efter længere Tids Ophold i Frankrig som Agent, slaaet sig ned her i Byen som Kjøbmand i Isenkramvarer.

Snart efterat Onkel Harald havde ophørt med sin Forretning og Onkel Arild solgt Gullaug, reiste de begge (i 1860 og 1861) en Stund i Udlandet. Arild i Rhinegnene og Schweiz (Interlachen), Harald i Holland, hvilket Land interesserede ham i sær Grad. Der havde Onkel Harald en morsom

Oplevelse. En Dag, han skal reise paa Jernbanen (jeg tror det var i Gelderland) og havde taget, som sædvanligt, Billet til god Klasse, blir han vist ind i en Vaggon, hvor der kun fandtes et Par Personer: en meget distingueret civil Herre med stort Ordensbaand og Stjerne, og et Par uniformerede Herrer. Hans Indtræden synes at vække Opmærksomhed, og en af Officererne reiser sig ligesom for at interpellere Onkel; men den høie civilklædte Person viser Officeren tilbage, reiser sig og indbyder Onkel til at ta' Plads ved hans Side. Onkel var jo ikke Sprogmand og forstod aldeles ikke Hollandsk, men noget Tysk kunde han dog. Da den høie Person hørte, at Onkel var Nordmand og reiste i Holland for sin Fornøielses Skyld og beundrede Landet i høi Grad, blev han interesseret og gjorde adskillige Spørgsmaal om Norge og Sverige. Da Onkel jo var Nordmand og havde adskillige Gange reist i Sverige, særskilt i Wärmland, Båhuslen og i Gøteborg-Trakterne, kunde han, som var en noksaa god Iagttager, jo berette endel Fakta, som den høie Civilist syntes at finde interessante. Ved et Stoppested gik hele Selskabet ud, og Hovedpersonen tog sit Visitkort og leverede Onkel. Stor Forbauselse, da dette viste, at det var Arveprindsen af Nederlandene, Onkel havde havt den Ære at conversere. Det var Far til Carl den 15des Dronning Louise; han skulde netop i Nærheden af Stoppestedet lægge Grundstenen til en eller anden Veldædighedsbygning.

Aaret efter synes Onkel Harald, han kunde trænge til at drikke Brunnsvatten ved en Helsobrunn i Nærheden af Gøteborg. Der gjør han Bekjendtskab med en Baron von Düben, en ung «livad Rytmästare», som med nogle Venner, deriblandt en stor mørk pragtfuld Ingeniør Coultt, ogsaa laa der for at «dricka Vatten» og afmagres, men i det Sted souperede og drak Herrerne Svensk Banco (sød Svensk «Kall-pönsch») og blev end mere «fetlagde». Bekjendtskabet «tilkomm» sig saa. Da Baronen «varseblefvat namnet», fortalte han, at han ifjor havde paatruffet «samma namnet» paa en «ofantlig» stærk og «ofantlig» sjøn «Gubbe af en Nordmand», som havde vakt Beundring blandt de Tilstede-

værende i Interlachsens Omegn ved med sit Mod og sine Kjæmpekræfter at standse en «rusande» Hest, som holdt paa at «ruse ut» paa et farligt Sted med en Reisevogn. Jo, Onkel Harald mente efter Beskrivelsen at det kunde ha' været hans Bror, som netop i den Tid var i Interlachen. Onkel Harald havde vistnok tilbragt Julen sammen med ham*, men hans Bror havde rigtignok ikke mælt et Ord om sin Bedrift, «men det lignede ham saa aldeles, slik var han»: han nævnte aldrig Noget om sine Styrkeopvisninger som altid var nødtvungne, ufrivillige. Baronens kom til det Resultat, at den «okände Hjelte» vistnok maatte være Onkel Haralds Bror, som altsaa bar det gamle Adelsnavn «Arild», som passede saa godt til hans hele kraftige Person og bedyrede, at havde han udført sliG Gjærning, skulde han saa vist ikke holde den hemmelig. Han havde endog forsøgt at indlede Bekjendtskab med den «ståtliche Gubbe», men denne syntes at være «mycket retiré» («ja det ligner ham», sa' Onkel Harald).

Da Baronens endvidere hørte, at Onkel var af gammel Officersslægt og endog af Bildt-Slægten, hvortil ogsaa Baronens var i «Skyldskab», blev Bekjendtskabet til «Bror-Skål-Skap», og Onkel, som var en meget nøgtern Mand, maatte af og til være med paa Baronens «livade Tillställningar»⁴⁴⁰. En Dag maatte Onkel være med v. Dübenselskabet paa en kjøretur til Gøteborg, som simpelthen var livsfarlig. «Kördonet» skulde absolut være en «Hö-Vagn», og Baronens tvende Rideheste, to iltre Blodsheste, skulde spændes for. Disse Heste havde aldrig trukket en Vogn, end sige en Høivogn, men se det var just «pigger-Lék». Ja, da de viltre Heste endelig var kommen i det uvante Sæletøi og foran det uvante «Kördonet», som var rigelig fyldt med duftende Høi, bar det afsted med det muntre halvfulde dristige Selskab og den trekvartfulde Baron som Kusk. Det var en halsbrækkende Tur. De rusede og lynede afsted med Veddeløbsfart, Hestene var som desperate, og

* Paa Gjøsegaarden i Vinger hos Søsteren og Svogeren Lensmand C. H. Grønvold.

Baronen, som vistnok var en spræk Karl, og ellers nok kunde tumle en Hest fra Hesteryggen, kunde aldeles ikke greie Kjøringen med to, han havde snart «totaliter» tabt Herre-dømmet og lod det «Fanden ivold» staa til. Selskabet maatte holde sig fast i Vogn-Sprinklerne; thi ved Bøiningen af Veien slingrede og hoppede Vognen saa umanerlig, at man holdt paa at sprettes lukt ud af «Kördonet». Og saa vilde Ulykken, at et Stykke udenfor «Göteborg Stad» kommer dem imøde en stilfuld, kirkelig-Procession med Bannere, Fahner, Flag og Choralmusik. Psalmesangere var i Spidsen, med tvende Biskoper, en Domprovst og Præster i Mængde, med salvelsesfulde kirkelige Tillidsmænd, og værdige (høitidelige) Communemænd: værdige og alvorsfulde skridende bagefter, Alt til en Indvielseshøitidelighed af et Kapel strax udenfor Byen. Processionen blev i et Nu til en drastisk-latterlig Farce, «én fasansvård, faslig Fasa!» I et feiende Stryk gaar «Kördonet» gennem den sprængte Procession, hvis ærværdige Lemmer med Bisperne i Spidsen strøes omkring paa Veikanterne og ned i Grøfterne, medens de næsten lybske Heste ruser ind i Staden, hvor Befolkningen, som netop paa Grund af Høitideligheden er talrig paa den Kant, tror, at det mindst er Aasgaardsreien, som er ude at tumle sig, og i vild Panik under Forfærdelsesskrig flygter til alle Kanter. I Omdreiningen ved Indkjørselen til et Høtel, heldigvis strax indenfor Bygrændsen, tørner «Kördonet» mod en i Porten staaende Kjærre, som vælter og smadres i Stumper og Stykker. Onkel og de øvrige Gjæster famler sig ud af Ruinerne og Høidotterne og er mærkelig nok — paa nogle Skrammer og Klæders Sønderrivelse nær — slupne noksaa velbeholdne fra Lystturen. Baronen, der som det sømmer sig en god Kjørekar, ikke vil slippe Tømmerne drages af de rasende Heste helt ind i Gaarden, hvor tililende Stalddrenge dog snart faar befriet ham. Men hvor han ser ud! Hans Overfrak er helt i Laser, hans Benklæder revnet, hans Person, særlig Hænder og Ansigt, temmelig tilsmudset. Han er vistnok noget forstødt, men han er ikke saaret! Hele Selskabet tar sig først

et grundigt Bad inden de tar fat paa den tillokkende Middag; thi Turen har haft den Virkning, at de allesammen er skrubsultne. Det lange og sene Taffel er foruden en udsøgt kulinarisk Nydelse af den fortræffelige svenske Dinér, ogsaa krydret ved den lystige Stemning, hvori Foreteelserne fra den uheldige kirkelige Procession stadig hensætter Selskabet. Mange ere de enkelte pudsige Træk, som hver af Selskabet — uagtet Farten — dog har opsnappet af den opløste Processions enkelte Vragstumper. En har seet et Glimt af Bagdelen paa den «vomstærke» Bispen af Skara, da han væltede sig ned i Grøften, en anden har seet den heller ikke magre «Domprovsten» paa alle Fire «klatre sig op af et Vashøl», han var plumpet op uti, en tredie har «skådat» de tvende «fedtlagde» kirkelige Tillidsmænd Brødrene Nyqvist i de «rysligaste» Situationer: Den ældste «Fetaliehandlaren» ogsaa kaldet «Gammalqvist» var meget derangeret med Hensyn til sønderrevne, og det upropre Undertøi blottende, Permissioner, den anden «Vognmanden og den mest fedtlagde» haltede og «rulta» «framåt» med nedhængende Brokbag formedelst det, at en «Fahnespetz» havde haget sig et Øieblik fast i hans overmaade kjødfulde Bagdel; han virrede og spjættede desto stærkere med Armene — ligesom for Balancens Skyld en vandrende Fedtgaas vralter afsted. En fjerde endelig havde seet Choralmusikeren «Blåsa-Skiöld» ligge svimslagit ved Veikanten desformedelst, at Tudstykket til hans Tuba havde vrængt sig og spoleret flere Tænder i hans Overmund. Og for Baronen, som fra sit ophøiede Stade foran i Vognen havde bedre og fuldere Overblik over Opløsningen, havde denne i sin Helhed fortonet sig ligesom en Valplads af trinde Aadselbiller eller lignende fede Insecter: de til alle Kanter sprængte Deltagere i det kirkelige Optog kravlede fortumlede omkring og virrede med Snuderne ligesom med Følehorn for at orientere sig i de yderst krænkende, latterlige Stillinger: der var Kappers og tunge Kaabers Sønderrivelse, Hatters og Hovedbedæknings Sammentrykning, Bulkninger og Forfladninger, Spjæt «och Studds» af ærværdige

Prælaters Armer og Ben med «Strå-plack» og lignende gymnastiske Vridninger og Strækninger, Brus af Præstetalarers Ordning, Rensning, Pyntning og Foldekast og en hel Del andre nødtvungne grinagtige manuelle Rørelser og Morsomheder med Hensyn til det derangerede Toilettet for at bringe det i nogenlunde Orden — Alt dette var et «livad» Underholdningsthema for Selskabet.

Men «Dagen derpå» forteede sig «ogsaa» for Selskabet i den Skikkelse, at Baronen og hans Følge blev truet med Indkaldelse for «Consistorie-Rätten». Rigtignok sa' Baronen, kjæphøi, at han henholdt sig til den svenske Stormand, som tidligere nødtvungen havde begaaet en Usømmelighed i en Kirke og blev truet med Sag. Men Sveriges daværende Erkebisp, som var bekjendt for sin drastisk-lune Humor, advarede derimod med den Begrundelse: «Har hans Excellence Greven tilladt sig at «p . . .» i Kirken, er han vel ogsaa Mand for at «ski . . .» i Consistoriet». Baronen fandt det dog ligevel raadeligst ligeoverfor den mægtige Kirke heller at erlægge en rigelig Bod end at taale offentligt Sagsanlæg og dettes mulig uheldige Følger. Baronen og hans Fæller lo saa rigeligt og godt i lange Tider, at de paastod, at denne Lungerystelse gjorde bedre Virkning med Hensyn til Legemets Velbefindende end en hel Brunnskur, og at Bodens Kostende derved blev rigelig opveiet, ikke at tale om den inderlige Fornøielse den forskaffede Sindet!

Hanna Petronelle, f. 1812, † 1890. Særdeles høi, slank Skikkelse med en sjelden formfuldendt Figur, i Barndommen hvidt Haar, som Ungmø fagre gule Lokker; med Midtalderen blev Haaret mørkt cendré; velskabte Ansigtstræk (især Panden), men med vel blasse, lyse Øine, som havde et koldt, kritisk Udtryk; hun kunde neppe kaldes vakker (særligt med Hensyn til Ansigt), men havde en meget stadselig Holdning og en imponerende pompøs-aristokratisk Slotsfrue-Air: Man gav hende i Vinger Navnet: «Dronninga paa Skinnarbøl». Gift (i 1837) med titulær Pastor Mentz Rynning, men virkelig Godseier paa Skinderbøl i Vinger. (4 Børn.)

Cathinca Ovidia, f. 1814, † 1880. Middelstor, velskabt, mørk Dame med mørkegraa, intelligente, meget vakre Øine, særdeles musikalsk og med en for sin Tid sjelden Uddannelse i Musik og Sang; herlig, sympathisk, skoleret Stemme, som der gik Ry af, da endog den kritisk-satiriske Welhaven havde givet hende oprigtige Lovord. Gift med cand. theol. Klokker i Garnisonskirken og senere Præst til Eidskogen: Henry Emil Fearnley. (6 Børn).

Peter Andreas, f. 1818, † 1850. Overordentlig høi og slank, men meget hærdebred, meget mørkt Haar, mørk Hy, meget mørke, næsten sortgraa Øine, og en «fint bøiet aristokratisk Næse, som neppe kunde være fuldkomnere», kaldtes paa Grund af sin Høide «lange Per», muskelstærk, men ikke vitalstærk, da han havde skudt for stærkt op i Ungdommen.

Examinatus juris. Han var forlovet med sin Søsterdatter: Anne Karine Nilson («Tante Lisas» Datter), hun døde ganske ung, han døde tidlig (31 Aar) ugift. Han var overmaade musikalsk, «Musik helt tilbunds» med «fine lange nervøse Spillehænder», men havde ikke havt nogen methodisk Uddannelse; «han kunde ellers spille (paa Pianoforte) vanskelige Ting (Opera'er) rent efter Gehør, selv om han kun havde hørt vedkommende Opera en eneste Gang», og «kunde der være Smaating, han ikke altid huskede og derfor selv «satte til», saa var det aldrig udenfor Operaens Aand og i fuld Harmoni med dens særegne Tone»⁴⁴¹. (Udtalelse af en Expert.)

Jeg bemærker, at alle Majorens Børn — undtagen Tante Lisa — havde Fædrenes smukke, formfuldendte Pande og store mere eller mindre aabnespaltede Øine, men kun Karen, Louise, Arild og Bernt Martin den eiendommelige, langstrakte, fuldkommen, mandelformede Spalt (ved Overlaagets Sammenløb med Underlaaget), som skulde være en Slægtsarv fra Mouatt'erne, og tillige disses smukke Hænder.

Da Majoren havde — som før anført — gjenkjøbt Gul-laug Sædegaard fra den Prokurator, som paa Speculation havde kjøbt Godset paa Auktionen efter Faren, Oberst-lieutenanten — fik han ikke Eiendommen som Nogle troede

og sagde «for en rimelig Penge» — tvertimod han maatte til og med lide Reduktion med Hensyn til Arealet, men med Arven efter Faderen (senere efter Moderen) og med de Midler, han fik med sine Hustruer, slog han sig dog ved sit dygtige Styre af Gaarden pent igjennem de haarde Tider som netop hjemsøgte Landet fra den Tid, han tiltraadte sin Eiendom og udover i lange, lange Tider⁴⁴². Men Majoren var paa den anden Side ikke anlagt for den penible huslige Økonomi, og havde tvertimod Noget af Faderens Grandseignør-Manerer⁴⁴³, og ikke lidet af Farfarens Selskabs- og Levemandsinstinkter. Desto større Ros tilkommer Majorens anden Hustru, som under saadanne Forhold forstod at holde Huset godt og vel sammen med dens store Børneflokk og dennes voxende Krav. Nogen større Bekostning paa Børnenes Opdragelse kunde eller turde man saaledes ikke indlade sig paa. Min Far (Bernt Martin) gik dog nogle Aar paa Latinskolen i Drammen. Efter Tidens Skik hos «bedre Folk» holdt vistnok Majoren i mange lange Aar en Huslærer til sine Børn, men af flere — forøvrigt skaansomme — Ytringer af mine Onkler og Tanter forstod jeg, at det pædagogiske Skrog af en gammel dansk Student (Heide), som fungerede som saadan, neppe var værd Kosten end sige Lønnen, og at det alene var af Barmhjertighed, at det virkelig snille Herskab vægrede sig ved at skille sig af med ham⁴⁴⁴.

Den næstældste Søn Arild, var indskrevet som Landcadet og han var som skabt for Officers-Stillingen, — men da det kom til Stykket, forblev det med Tanken fordi Majoren netop da havde en vanskelig Tid formedelst Udbetalinger for en flot Slægtning. Derimod blev min Far, Bernt Martin, virkelig Landcadet og frekventerede Krigsskolen fra Aarene 1824—28, hvorom nærmere skal berettes, naar Turen dertil kommer. Den ældste Søn, Jens Fridrich, (i Sind og tildels Skind en Flor), var ogsaa indskreven, men vilde tidlig tilsjøs, blev en flink, yderst paalidelig og stø Skibscaptein, som havde megen Anseelse hos og blev søgt stærkt af Drammens Rhedere.

Den yngste Datter, Cathinca, der — som før sagt — var meget musikalsk, fik en efter Tidens Medfør og Husets økonomiske Evne særdeles god Uddannelse i Pianospil og Sang. Det kunde rimeligvis «blevet til Noget med hende», men saa blev hun meget courtiseret af Beilere og var fornuftig nok til at foretrække Giftermaal og Familielykke fremfor en Kunstnerbane. Den yngste Søn, Peter Andreas, blev holdt frem til Examinatus juris. Han var imidlertid noget svagelig, væsentlig paa Grund af for stærk Væxt i Barne- og Ungdomsalderen (15-16 Aar gammel var han over 72 Tommer høj). Kun en kort Tid befattede han sig med praktisk-juridisk Virksomhed, som ellers — formentlig naturnødvendigt — bød hans musikalsk-romantiske Temperament imod. Snart tvang hans tiltagende Sygelighed (Tæring) ham til at tilbringe sine sidste Dage i contemplativ Ro paa Gullaug, hvor han gik helt op i Dyrkelsen af Musiken.

Man kan næsten sige, at han paa ophøiede, sublime Tonebølger gled ind i Evigheden til sin ventende Brud^{44b}.

Alle Majorens Børn var forstandige, ja vel begavede, men særligt den næstældste Datter, Anne Elisabeth, den næstældste Søn Arild og næst yngste Datter Hanna havde alle tre mere end almindelig «gode Hoder». Hanna blev — som sagt — gift med en større Landeiendomsbesidder: Cand. theol. (Tit. Præst)^{44b} Mentz Rynning paa Skinnarbøl Gods i Vinger Sogn (Søn af Krigskommisær Ludvig Rynning og Engelcke Flood) og fik som Husfrue der («Skinnarbøl-Frua», «Dronninga paa Skinnarbøl») snart et stort Virkefeldt for sin Arbejdslyst og energiske Kraft. Den navnkundige Eilert Sundt kunde — efter et længere Besøg paa Skinnarbøl og indgaaende Iagttagelser og Undersøgelser der — ikke noksomt i et af sine Skrifter rose hendes usædvanlige Dygtighed som Husfrue og Leder af det indre Stel paa et norsk Storgods. Om «Tante Lisa» (Slægts-Kronikøren) og Onkel Arild er talt ovenfor og paa flere andre Steder, hvortil henvises.

I gamle Officersslægter var i henrundne Dage den van-

lige Omgang mellem Forældre og Børn væsentligt et Commando-Forhold. Børnene blev strængt, næsten militært opdragne, vante til ubetinget adræt Lydighed og — man kunde næsten kalde det — Svaghedens «pinlige Underkastelse». De blev tidlig holdt til at arbeide og «gjøre sig nyttige» (nævenyttige) selv undertiden med Arbeide, som næsten oversteg Kræfterne og som man nu vilde betænke sig to Gange paa at sætte nogen hver til. Næsten alle Børnene blev derfor selvhjulpne, arbeidsomme og dygtige Personligheder, og deres gode physiske og moralsk-ethiske Kræfter blev godt indøvede og opstivede. Som et talende Exempel paa Opdragelsens militære Tone skal jeg anføre hvad Tante Lisa fortalte, at Børnene, indtil de blev confirmerte, som Regel ikke turde «tage Sæde» i Forældrenes Nærværelse, og at de staaende maatte indtage sine Maaltider ved Bordet, ved dets nederste Ende helst efter Fødsels-Anciennitet.

Baade Natur og Opdragelse virkede til, at næsten alle disse Søskenes Karakter blev kraftig og viljebevidst. Naar den ældste Skibskaptein Jens Fridrich delvis undtages⁴⁴⁷ blev Mændenes Væsen, isærdeleshed og genuint, Onkel Arilds: barskt, selvsikkert og særdeles commanderende. Men det maa dog medgives, at flere af dem havde, som man siger, «Hjertet paa rette Sted», om det end ogsaa maa indrømmes, at de tildels illustrerede Rigtigheden af det gamle, om den almenmenneskelige Svaghed vidnende, Ord-sprog: «Ude af Øie, ude af Sind» — iallefald hvad angaar Enkelte af den allernærmeste Slægt, med Hensyn paa hvilke de absolut havde moralsk Forpligtelse, om de end ikke havde noget aabent Øie for nogen «Oblation» for den gamle Slægts egen Skyld.

Men det er jo saa menneskeligt-egoistisk, at det er og maa føles som en Byrde, hvor den ubekymrede Tilfredsstillelse af en Husfars ubegrænsede Produktionskraft med Tiden vælter et Slægtsansvar over paa en enkelt Slægtsperson, som ikke er i Besiddelse af det sande opofrende religiøse Sind, denne Kjærlighedens Offervillighed, som

alene kan hjælpe En til at finde sig i Forholdet paa den rette Maade.

Jeg kommer uvilkaarlig — uden paa nogen Maade at ville anvende det efterfølgende filosofiske Tankeexperiment paa de her berørte konkrete Forhold — til at citere Følgende: «Den overdrevne fanatiske Egoist har mistet Sandsen for al Forholdsmæssighed. Hans egen Vilje, hans egne Interesser har udvisket enhver Pligt ligeoverfor Andre og Samfundet. Det er sagt, at man hele sit Liv spiller med en useet Modpart, som kun lader sin Nærværelse mærke ved at kræve en Bod, hver Gang man gjør et Feiltræk i Spillet, og at den Spiller, hvis Feiltræk er udsprungen af bunddyb Egenkjærlighed, kan faa — desværre nok ikke altid, ialfald her i Livet — en frygtelig Bod at betale, og det bør han ogsaa!»

Men denne filosofiske Trudsels-Maxime synes mig at maatte kunne faa en aktuel og betimelig Anvendelse særligt paa vore Dages fortvivlet forvredne Politik og ligeoverfor disse Smaaforfængeligheder, disse fanatisk-frække Politici, som behager sig i at optræde og spille flot-samvittighedsløst hen paa Verdenstheaterets forskjellige nationale Scener!

I 1818 døde Frue «Oberstlieutenant-Inde» Karen v. Grønolds Bror Cand. juris Christen Holter paa Hvamb Gods og efterlod sig en betydelig Formue⁴⁴⁸, der dog væsentlig bestod i denne overmaade store Eiendom med værdifulde, vidstrakte næsten urørte Skoge og Tilliggelser (f. Ex. den betydelige Gaard Tomter m. fl.) omtrent 48 Skylddaler. Arvingerne var — foruden nævnte Søster (min Oldemor, der som Enke boede paa Nyhuus i Næs, som hun helt havde overtaget efter sin i 1813 afdøde Søn Capitaine Nicolay Fridrich v. Reichwein) — hendes afdøde yngre Søsters Børn eller Foged Dorphs 6 Døtre (der altsaa var Major Fridrich Helle Grønolds og Søkendes kjødelige Søkendebørn). Disse 6 Dorph-Døtre var gifte: a) med Major Piro og som Enke efter ham med Oberst John Collett Müller⁴⁴⁹, b) med Generalmajor Edvard Nicolay Finne, c) med Justitsraad Sorenskriver Nils Nilson, d) Kjøbmand Cappelen i Drammen,

e) med en Provst Schnitler og f) med en Mægler Faye (Drammen). Der var desuden en Arving til, en Datter af hans Bror Cancelliraad Nils Holter og gift med . . . Tybring. Da — siges det — de fleste af Slægtningerne ikke var kloge nok til at indse Eiendommens høie Værdi og de, som det gjorde ikke fik Lov til at overtage Hvamb⁴⁶⁰ (hvortil Gul-laug-Grønvold'erne var nærmest, da Oberstlieutenantens Frue var Christen Holters ældste Søster) blev denne herlige Eiendom nærmest ved General Finnes Machinationer og Paatryk solgt ud af Slægten for en Sum, der var altfor liden til endog at kunne karakteriseres som Spotpris, det var den latterligste Ubetydelighed; Salget var nærmest at regne for den reneste proforma-Gave. Godset blev, som tidligere nævnt, købt af en af disse Udvoxter paa Tømmertrafikken, som lyder Navnet «Tømmermærkere». Denne Tømmerspekulant Bredesen fra Solør var eller havde været i Trælathuset Colletts Tjeneste i Christiania. Som et Bevis paa Eiendommens Værdi kan anføres, at denne Tømmermærker eller nærmest hans Søn den senere saa bekjendte eller rettere berygtede Eiendomssvindler John Collett Bredesen (opkaldt efter Tømmermærkerfamilien Bredesens Principal Tømmergrosserer John Collett) grundlagde sin engang saa betydelige Formue paa Købet af Hvamb med dettes udtømmelige Skove, at Hvambs Skoge stadig maatte støtte hans vidløftige Affærer (Svindlerier) naar det kneb, og at sluttelig Hvamb endda var den betydeligste Faktor paa Indtægtssiden i hans vældige Concoursbo.

Men af den Holterske Arv, der kunde bleven stor ved Overtagelse af nærmest Berettigede (Grønvold'erne) eller fornuftig rimelig Realisation af Hvamb, blev der saaledes kun en Ubetydelighed til Fordeling blandt Arvingerne.

I 1822 døde Fru «Oberstlieutenant-Inde» Karen Grønvold, hvorved Majoren og hans dalevende tvende Søskende Tante Rosing og Capitaine Just Christian Grønvold paa Chefs-gaarden Graffer (i Lom) samt Efterkommerne af en tredie Søster (Præsten Christian Holsts — «Røkenpræstens» — Datter) fik en ikke ubetydelig Arv.

Majoren, som ikke kunde forvinde sin Misnøie med at han saa tidligt var udtraadt af Armeen og havde forspildt sine militære Chancer, blev med Aarene i mere og mere tungt Humør og søgte — ligesom Farfaren — ved Selskabelighed at dulme sin Bitterhed. Vel kan det ikke siges, at han til Stadighed trøstede sig ved Bægeret og Kortspil; men han var altfor ofte i Selskabssalen, og det lystige Leben førte Meget med sig af Uregelmæssigheder, fraseet at det naturligvis kostede ikke Lidet og i allefald mere end en forsvarlig Økonomie burde tilsige. Majoren var en mere end almindelig vakker Mand og tillige intelligent og gjorde ligesom sin Farfar og Far altid stor Lykke hos Damerne⁴⁵¹. En ældre høitstaaende og erfaren Dame fra hans Samtid lod engang den Ytring falde: «Jeg tror, der ikke var ret mange Qvinder, som kunde staa imod, naar først Major Fridrich Helle vilde!» Det blev ialfald desværre sandt for idetmindste to Kvinders Vedkommende og det paa et Tidspunkt, da Majoren var over 50 Aar. Den ene, med hvem han havde en Søn, var hvad man kaldte et «Konditioneret Fruentimmer», den anden, (med hvem han havde et Pigebarn) var Datter af en Generalsperson. Den sidstes Forældre havde efterladt Datterdatteren lidt Formue. Da Pengene var opbrugte, tog Familien paa Gullaug sig af hende, og behandlede hende som om det var Husets rette Datter. Hun efterlod sig endog ved sin Død lidt Formue (skjænket hende af Onkel Arild, i hvis Hus hun boede til hans Død). Pengebeløbet efterlod hun sin uægte Halvbroder. Ogsaa for denne blev der forsvarlig sørget, ja maaske endog mere end forsvarligt; thi flere af Tanterne og Onkel Arild gav ham i sit Hjertes Medlidenhed — særligt da han havde stiftet Familie — ikke smaa Midler, en Ejendom o. s. v., men — hvad der forekommer mig aldeles unødigt og urigtigt — flere kostbare gamle Familie-Pretiosa. Disse, de rette Søskenes Forhold til de to uægte, er vist ikke almindeligt, var det ialfald ikke ellers i hin Tid, og geraader dem derfor til desto større Hæder.

En Vaarnat (i Dagbrækningen) i 1834 i Isopløsningstiden

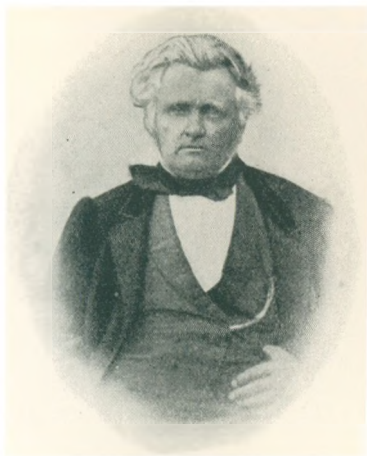
kjorte Majoren fra et muntert Selskab i Drammen over Isen paa Hjemveien til Gullaug. Flere i Selskabet havde indstændigt fraraadet ham at kjøre Isveien, men da Majoren, der som hele Slægten var altfor dyrevenlig, nødigt vilde anstrænge Hesten med at gnage sig frem den lange og hovedsagelig bare Landevei i Tøsjappet, satte han, dristig som han var og i lynende Fart, som han helst kjørte med sin raske Traver, ud paa den skrøbelige Is. Han kom aldrig frem og trods al Sokning fandtes der ikke Spor efter ham ⁴⁵². Han var bogstavelig talt som sunket ned i Drammensfjorden. Gullaug Gravkapel kom saaledes ikke til at huse hans Levninger.

Saa overtog for en Stund Odelsmanden Skibs-Kaptein Jens Fridrich Eiendommen, men solgte den snart efter til Broderen Arild, som aldrig kan tænkes paa eller omtales uden i Forbindelse med Gullaug, saa uopløselig kan de siges at høre sammen. Ved sin flinke staute, høireiste, kraftige og statselige Søster Jensine Fridriches Hjælp holdt han Gaarden vel og vakkert sammen for sig og de mange af Slægten, som for kortere eller længere Tid der havde sit Tilhold. Ja, han mente endogsaa at have baade Ret og Raad til at hjælpe ikke faa udenfor Slægten med betydelige Summer. Derom er talt paa andre Steder, hvor der er bleven nævnt Exempel paa, at endog hans nærmeste Slægt maatte staa tilbage for disse gentlemansmæssige Tilfredsstillelser af hans «Grand-Seigneur-Følelse».

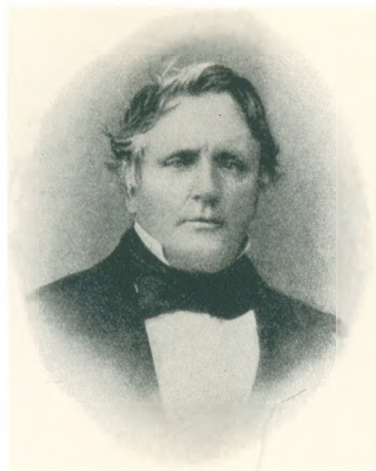
Major Fridrich Helle v. Grønvolds Børn paa Gullaug. Gullaug-Grønvold'ernes sidste Tider paa Gullaug.

Paa Gullaug fordums Sædegaard førte i Tiden fra Aaret 1834 til Aaret 1859 (da Gaarden gik ud af Grønvold-Slægtes Eie) i de sidste 25 Aar endel af de daværende Medlemmer af Gullaug-Grønvold'ernes Hovedgren et meget stilfærdigt Familieliv. Det var 6 Søskende af Majorens 13 Børn, som her holdt tilhuse: tre Ungkarle: Brødrene Jens Fridrich, Arild og (senere) Per (Peter Andreas), to ældre Frøkener: Tante Lena (Helene) og Sina (Jensine Fredriche) og (siden 1849) Enkefru Anne Elisabeth Nilson («Tante Lisa»). De levede et saa godt, enigt og hyggeligt Samliv i økonomisk Velvære, som vist sjelden finder Sted. Og hvor var ikke ogsaa Gullaug et skjønt Sted at henleve sine Dage paa som det laa der mod Sydvest paa en skraanende Bakke ved Fjorden med det vide Udsyn over dens smukke Vande, idelig pløiet af Seilere, og i den henrivende Lierdal med Paradisbakkernes sidste Udløbere mod Nordvest indtil den gik over til langstrakte Sletter. Den gamle Hovedbygning var i den første Tid, da de 4 Søskende boede sammen der, endnu ikke omkalfatret (det skede først i 1840-Aarene, 1843—1844), og laa der som et eiendommelig stilfuldt Udslag af gammel Herregaards-Arkitektur fra 1500-Tallets Tider, omgivet paa to Kanter af den smukke gamle og gammel-dage Ziir-Hauge med sin Urtegaard: med de vakre Strande med de henrivende Linier og med de frodige Enge og rige Agre i vidtstrakte og atter vidtstrakte Bølgeflader mod Øst

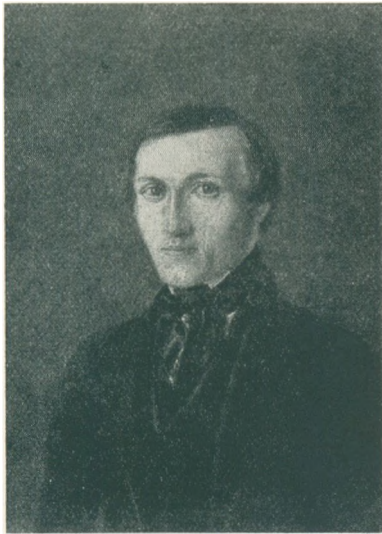
indtil Foden af den steile, men Løvklædte Fjeldside, som paa den Kant dannede Grændsen mod Røken-Høiderne. Hvor var der ikke Vaar og Sommer yndigt i den store Urtegaard, hvor Abilden dryssede sin Sne, hvor Kirsebærtræernes hvide Blomster sendte sine fine Dufte udover: i denne gamle minderige Have, hvor Sagnene hviskede i Lysthusene og Erindringerne dvælede under de ældgamle Træers Kroner og i de dunkle Alleers Skygge og sødt trylledes frem ved Mindets betagende Magt! Et Billede fra 1850-Aarene fuldt af Ynde og Vemod — staar for mig frem i Erindringens milde Lys: Den gamle røde Sidebygning ud mod Haven — der var Gaardens ældste Bygning og havde undgaaet Svenskernes Plyndring og Brand i Syvaarskrigen — farves af den tidlige Eftermiddags Sol og rødmer i dybeste Glød som var den betrukken med et tykt varmt rødt Klædes-Stof; Fuglene kvidrer fra Taget, Bierne fylder den varme Sommerluft med sin Summen, og Blomsterduften fra den gamle Ziir-Hauge blander sig med den svagere, men eiendommelige Duften fra Lindetræerne udenfor Vinduerne i Tordenstjerne-Kamrene, disse ældgamle Vinduer med de morsomme i Blyrammer indfattede Flaskebunds-Ruder. En af mine Tanter, den 55-aarige høivoxne stadselige Tante Sina, lyslet med de ædle Træk — klædt noget gammeldags i en af sin høie Farmors fine Sommerkjoler, som hun fyldte saa godt — vandrer omkring og leder uvilkaarlig Tanken hen paa, at saaledes maatte de gamle Adelsfruer «stolzerende» have bevæget sig omkring i sin qvægende Urtegaard. Der rusler Slægtens Hovedmand den stiltfærdige Onkel Jens (Jens Fridrich) op igjennem Alleen. Saa kommer den næstældste: den blonde stadselige Onkel Arild, Gaardens Eier, med sit lyse, sjeldent smukke Ansigt af Imperator-Typen⁴⁶³: med en Hoveddannelse, Pande og Ansigtstræk, værdig en Heros: et roligt, mandigt, viljefast Udtryk, med store aabne mandelformede Øine, men med et skarpt, noksaa koldt, Blik; en høi, meget kraftig, men dog spændstig ridderlig Skikkelse, der vilde være som skabt til at klædes i Pantser og Plader! Han burde været Officer

Jens Fridrich Grønvold,
Skibskaptein, f. 1799, † 1870.

Arild Grønvold, f. 1804, † 1892.
Eier af Gullaug («Onkel Arild»).

Exam. juris Peter Andreas Grønvold («Onkel Peer»), f. 1816, † 1851.

Anna Karine Narvesen, f. Grønvold («Tante Rina»), f. 1807, † 1883.

Hanna Petronelle Rynning, f. Grønvold («Tante Hanna»), f. 1812, † 1890.

som hans Fædre i saamange Slægtled; thi Kommandotonen var skjænket ham i Fødsels gave. En meget dygtig Landmand var han, og han styrede den store Eiendom særdeles vel, men han var aldrig tilfreds med sin Livsstilling (hvad forresten heller ikke nogen af Brødrene var). En fast Karakter, en stærk Vilje, en temmelig barsk, eenvis og egenraadig Herre, for hvem Omgivelserne uvilkaarlig og uden Modstand bøiede sig, men inderst inde var der dog god Bund og — saavidt hans selvsikre Egenraadighed tillod det — var han en retfærdig Mand eller mente at være det. Han gjorde meget godt og var en økonomisk Støtte for mange baade i og udenfor Slægten ⁴⁶⁴, utvivlsomt dog mest i sidste Retning ⁴⁶⁵.

Saa træder ind i Haven en paafaldende høi Mand, mager, slank som en Mast men med brede Skuldre: det er den tredie Bror, Majorens yngste Barn, den meget mørkhaarede og mørkladne «Onkel Per» (Peter Andreas) «Juristen» med brunlig Ansigtslød, dybe, mørke, næsten sort-graa Øine og en ualmindelig fin, let krummet, Næse. Med hans Jus var det vist ikke saa stort bevendt, men hvor var han ikke musikalsk begavet! Den Sands for Musik (ja for Kunst i det Hele taget) som var almindelig i Slægten, havde hos ham kulmineret i den Grad, at han kunde være bleven til noget Stort, om Skjæbnen havde saa villet. Nu blev hans utvivlsomme Talent til Glæde for en kun liden, men dog forstaaelsesfuld Kreds. Naar han, helst i Skumringstimerne, satte sig til Pianoet og lod sine lange, fine, nervøse Kunstnerhænder glide henover Tasterne: hvilket sjælfult Spil, hvilke henrivende Toner i den aandfulde Fantasileg! Havde han f. Ex. engang hørt en Opera, kunde han strax spille den efter Gehør, vel naturligvis ikke Note for Note, men det Hovedsagelige, og han gik aldrig udenfor den Ramme, som den rette Forstaaelse af Aanden, Grundtonen, i Operaen tilsagde. Han kunde frit fantasere (variare) over hvilken som helst Melodi og altid i dens Aand, altid i fuld Forstaaelse med Sjælen i Toneværket! Dette blev udtalt af en anseet Kunstner, som ved en Leilighed hørte ham og

blev forbauset over hans fine Musiksands og sjælfulte Spil, og trist over, at saadanne Evner ikke kom til Udfoldelse. Samme Kunstner sa' til en af Husets Venner, at han syntes, at Onkels Sangbund var stemt i sælsomt sørgmodige Toner, at den Mand «maatte ha' en dyb Sorg at bære paa». Og saa var det ogsaa, som før berørt. Døden havde berøvet ham hans Forlovede, hans næstældste Søsters Datter, i hendes tidligste Ungdomskaar. Dette Skjæbneslag forvandt han aldrig, og han døde ikke saamange Aar efter Tabet af hende, som han hverken kunde eller vilde glemme! Ja visselig var han en sorgfuld Mand, og Kunstneren havde med sit følsomme Instinct og Intuitet anet det Rette: at det Drag af dyb Melankoli, som blev Grundtonen i hans Sindsstemning og Væsen, med Nødvendighed ogsaa maatte præge hans Spil⁴⁶⁶. Den samme Kunstner føiede til: «der er en betagende Ynde og vidunderlig Sødme i disse Toner med den melancholske Understrøm», «det er som et Bad i Skjønhedens Kildevæld at lade sig overrisle af disse saa vemodig bløde og dog saa stærke Tonebølger»⁴⁶⁷.

Onkel Per satte sig strax hen i Lysthuset til sin Søster, Enkefru Anne Elisabeth Nilson («Tante Lisa»), hans for- dum tilkommende Svigermor. Som tidligere sagt havde Tante Lisas Mand og Næstsøskendebarn Stiftsoverrets-Procurator Paul Christian Nilson, (f. 1789, † 1841), været forlovet med Tantes ældste Søster «den skønne Karen», som døde saa ung og saa dybt savnet. Paul Christian var af Landets Embedsslægter⁴⁶⁸ og Nevø af den danske Statsminister Julius Kaas († 1827), som i 15 Aar havde været fremragende Embedsmand i Norge, saaledes fra 1809—10 Medlem af Regjeringskommissionen. Kaas skrev til sin Svoger Soren-skriver Nils Nilson, Paul Christians Far, at han «skulde sende min unge kundskabsrige Neveu med det gode Hoved ned til mig, saa skal jeg gjøre noget Stort ud af ham i Diplomati; thi forbliver han i Norge, kommer han kun til at virke som en almindelig Thingstud». Men den unge Paul Christian vilde for Alt i Verden ikke forlade sin Karen og heller ikke sit Fædreland. Saa forblev han da der,

men den tilbødte Karen døde snart efter og den altid sørgmodige Mand blev omsider gift med Søsteren «Tante Lisa». Dette er foran omtalt, men her kommer en anden Forklaring med Hensyn til Motiverne for dette Ægteskab ⁴⁵⁹. Tante Lisa var — ialfald i den ældre Alder, jeg kjendte hende — ikke vakker som sine Søstre, og sammenlignet med Karen skulde hun neppe været engang som «Maanen mod Solen» som en gammel Ven af Huset udtrykte det. Men hun var dog en pen, zirlig, anselig Dame, klog, skarp — «kanske vel skarp i Tanken, men mild i dens Udtryk» (Husvennen). Hun var intelligent, videbegjærlig, af megen Læsning og med en tiltrækkende Blanding af kritisk Sands og følelsesfuld Romantik, som virkede overraskende og fængslende. Hun var levende interesseret for alle Tidens og Dagens Spørgsmaal baade i Ind- og Udlandet; dertil var hun med sin store Interesse for og dybe Forstaaelse af Livet og Forholdene i svundne Tider, særligt med Hensyn til Slægtens «Krønike», og med sin ypperlige Hukommelse saa at sige Familiens «levende Chronograph».

Det siger sig selv — havde jeg nær sagt — at hun var en dyb og dertil — hvad vist er vanskeligere — forstaaelsesfuld Beundrer af Henrik Wergelands Digtning. Hun og Manden havde til og med personligt kjendt Digteren meget godt og han var oftere Gjæst paa Fløgstad ⁴⁶⁰.

Saa tilbage til den høie, slanke, blonde «Tante Sina» (Jensine Fridriche) der hun vandrede inde i Urtegaarden i dens ældste Del med sin ligesom hengjemte romantiske Stemning. Hun med de ædle Træk som lignede Broderen Arilds, hun som i 17-Aars-Alderen paa et Bal mødte sin Skjæbne og siden ikke kunde glemme. Som hun dengang var hin Balnat i en tarvelig, hvid Kjole med kun et eneste Smykke (men det var til Gjengjæld eiendommelig, gammel-dags smukt, en Arv fra en Stammor: Fru Marina Rosen-sværd) ⁴⁶¹, gjorde hendes friske, fagre, renskaarne Ansigt og ranke Skikkelse hende til en Ballets Prinsesse. Ogsaa for ham den unge Officer blev Mødet skjæbnebestemmende. Men ved hans Ansættelse i Stockholm, hans strax paaføl-

gende Hofcharge og Livet derinde med alle sine Tillokkelser begyndte Baandet at slappes og vilde ganske vist være løsnet, hvis det ei var bleven brat overskaaret ved hans Død. Dog hun var større end sin Skjæbne og kom ved sin kraftige Vilje over denne; men glemme kunde og vilde hun ikke, og kunde med Digteren (Henrik Wergeland) sige: «Ve mig, at jeg Dig ei kan glemme, vé Dig, at Du har kunnet det!»

Den hvide Kjole og det Rosensværdske Smykke blev aldrig krænket, ikke ved Brug, ikke ved Beføling, ja end ikke ved at sees af nogen Anden end hende. Det var hellige Minder fra en kort, men fager-venmodig Ungdomsdrøm ^{46a}. Tante Sina forestod Husvæsenet paa Gullaug og var en mere end almindelig dygtig Styrerske.

Saa trippede ind i Urtegaarden til Tante Sina den venne-sæle, milde, lidt overspændt-romantiske «Tante Lena» (Helene). Liden, sød, lys, vakker «med den fineste, «ganske svagt» krummede, Næse af Verden», som Digteren A. Munch sa' om hende, trippede hun et langt Liv igjennem tilende i contemplativ Ro uden nogensomhelst Anfægtelse af nogensomhelst Slags. Hun var ellers noksaa reiselysten og kunde af og til i lange Tider (Maaneder, ja Aar) besøge Slægtninge i Vinger, paa Hamar og i Christiania, hvor hun med Vanskelighed kunde slippe fra sine gamle Veninder Enkerne Fru Juel, født Finckenhagen, Digteren A. Munchs Svigermor, og Fru Dahll, født Herford, Mor af Statsraad, tidligere Artillerioberst Lars Dahll.

Til dette korte Billede af de 6 Søskenes senere Livsforhold og deres daglige Liv paa Gullaug, der det artede sig som en harmonisk Idyl «i Fred, Enighed og Velstand», som Tante Lisa ved en Leilighed ytrede, skal kun føies, at Huset var, hvad man netop maa kalde «et rigtigt Velstands-hus, ja de to ældste Brødre maatte vel efter Datidens Maale-stok og Forholdene i de Tider paa Landet betegnes som endog rige Mænd. De efterlod sig ved sin Død tilsammen vel Kr. 250 000,00. De to Søstre, Sina og Lena, omtrent tilsammen Kr. 70 000,00. Tante Lisa (Anne Elisabeth) som havde givet

sin Datter og Svingersøn (Oberstl. Christian Dorph Hals) sin store ubeheftede Gaard Fløgstad i Sørum til Odel og Eie, havde ogsaa rigeligt at leve af foruden sin Pension; hun var imidlertid meget sparsom for sin Person (uden at være knuslet), da hun altid tænkte paa Eftertiden, paa sine 3 Datterbørn.

Der var paa Gullaug god, ja mere end det, «rigelig» Levemaade; Huset var hvad man kalder «et rigtig godt Madhus» saavel «for de Sjølve», som end mere for Tjenerne; der gjordes nemlig (hvad der var mærkeligt dengang) ingen Forskjel: man maatte si', at Herskabet var altfor velvilligt overbærende («dom var reint forsnille») mod disse, som ogsaa blev «oldgamle og tilpassede» for Huset. Phænomenet den dovne og uduelige Lars Roll, Hosbondskaren, var ca. 67 Aar, da Gullaug blev solgt; da borttinget Onkel Arild ham i Huset hos en rig Gaardmand i Røken mod en aarlig Godtgjørelse, som en hel Familie paa de Kanter dengang kunde leve af. Lars paaskjønnede ogsaa denne splendide Behandling fra sin fordums Husbonds Side ved at vægre sig for at forlade Tilværelsen før han havde opnaaet næsten «et Aarhundrede i Levetal» (97 Aar), og git Onkel rig Anledning til at bli' rost for enestaaende Generøsitet. Lars var ellers en saa egenartet og «snaal» Person, at han baade paakræver og udæsker til en noget nærmere Omtale. Enten han nu var fra «Raal-(Ról-)Gaardene» i det Throndhjemske — hvad der var det sandsynligste paa Grund af hans Idiom eller af en Gaardbrugerslægt Roll i Spydeberg faar staa derhen; selv sa' han engang (han var meget faamælt og likte ikke «Fritting»), «at han havde gjæv Slægt i sjølve Throndhjem og at Mor has va'l e' Norlansjente». Han var slu og stor udi egen Indbildning, lidet duelig og altid paa sin Post mod at anstrænge sig — selv i Knipetak — udover det utrolig lave Minimum, der var Standard (her: Rettesnor) for hans Arbeidstempo: det laveste i det hele Norges Land (maaske med Undtagelse af det «Minisissimum», som Husbondskaren Amund⁴⁶⁸ devoverede sig til at yde paa Gjøsegaarden i Vinger hos Tante Lovise). Lars havde

hele sit Liv været Pensionist paa Gullaug. En Medtjener, der vistnok havde opfattet en Pensionist som en, der Ingenting har at bestille (rigtigt) men gav det Udseende af, at han udrettede Alt (hm!) sa' engang: «Ja han Lars er jussom reint skaft til dennane Bestalling»⁴⁶⁴. Om Lars's Udseende saadan over det Hele kan — uden at være nærgaaende — siges, at det var en absolut Protest mod den almengyldige Standard for Physiognomier; thi jeg kommer formentlig ved specielle Anledninger til at berøre flere særegne af hans uforglemmelige Ansigtstræk: her skal kun peges paa den uhyre komisk-fjollede Maade, hvorpaa han oftere «tafte ner Unnerlæppa si». Man kunde næsten fristes til at formode, at Maneren var gjøgleragtig tilsigtet (thi Lars var ellers aldeles ikke idiotisk, tvertimod, han var ligetil «inmari fuul»). Dertil saa hans tunge Øine jævnlig ud som om han havde «snuet heile Da'en uflid i ei ureiet Kove». Jeg skulde næsten saa sandelig tro, at Onkel Arild, som paa Bunden af sin Natur var en stor Humorist, gjorde sig den private hemmelige Fornøielse og Bekostning, «at holde Lars som et Slags Hofnar for hans usigelige Snaalheds Skyld»; thi Lars var forsaavidt et godt Hoved, at han kunde komme med de mest drastisk-grinagtige Udtalelser uden ligesom han var sig det bevidst; de kom saa naturlige, ligesom «talt uvilkaarlig lige ud af Levera». Han var aldeles ikke utilbøielig til at ta' sig en god Taar over Tørsten (en Uven bemærkede ved Leilighed, at han «har ein Graabein i Magan aa ein Svamp i Strupa»), naar dertil var Anledning, men i den Henseende var der liden Fristelse paa Gullaug. Han skulde engang efter en langvarig Drammens-tur havt et Anfald af «Dilla» (Delirium) eller — som Lars selv benævnte denne acute Sindsforstyrrelse — «Diggediriums-Krilla» og som han selv bedyrede med den uskyldigste og oprigtigste Mine af Verden (Underlæps-Faldet) at komme «plent a' formye Ærbe i Høiaanna i Sommertia som aasse hadde jusom kasta paa' en baae «Leddeværk» aa «Ryggsting» aa «Miltehogg»». (Den indtraf vistnok ogsaa ved denne Aarstid, men Ingen troede paa, at Diagnosen var

rigtig, naar den forudsatte eller sattes i nogen slags Forbindelse med legemlig Overanstrængelse for Lars's Vedkommende, derimod var man stærkt med paa Tanken om Overanstrængelse med Hensyn til Nydelse af Brændevin). Lars udi Dille-Tilstand havde ved Hjemkomsten (fra hin Drammens-Tur) manifisteret sig ved de mest ubeskrivelige erotiske Geberder og ubeherskede Elskovs-Lyde, udstedte med «dels pibende-sød», dels «smiskende-snevlet» Fistelstemme, og med Næse-Mimringer lig en forelsket Kanins, Alt som «Courtoisie» ligeoverfor en kjæk, staut, lidt ældre kvindelig Medtjener, som hans «Hug» i lange Tider havde «staaet til», og som han havde «sværandes Korasi for». Man fik endelig med Møie afbrudt hans ihærdige, amorøse Opvisninger: hans Forsøg paa Sang og Dans, ledsaget af kalkunsk Hanekroing og meget grovkornede Caresse-Fagter «med ublut Væsen, gjækkeligt Snak og letfærdigt Skjemt» (Eph. 5, 3. 4) og bragt ham tilsengs. Den kloge Tante Lisa helbredede ham virkelig ved at beordre ham paa en flere Dages uafbrudt «Suurmelks-Kuur». Dette var ryktedes paa Egnen.

Da Lars — efterat han var virkelig bleven Onkels Pensionist i Kost hos Gaardmanden i Røken — engang havde faaet en rundelig Pengegave fra en af mine snille Tanter og med megen Snedighed havde faaet den omsat i adskillige Flasker Brændevin — indtraf Følgende: Lars stængte sig ind paa sit Kammer med de optrukne Flasker, bekigede dette lovende Mundforraad, med begjærlig-rindende Øine, savlende Mund, og det gevaldtige Snydeskaft veirende som et søgende Følehorn og betændt ligesom en Fyr udi Funktion. Saa gik han tilsengs, og en ren «akmatisk» Sviir tog sin Begyndelse. Pigen, som kom op med Mad, slap ikke ind, men hørte, hvorledes «han Lars» skaaldrak tilhøire og venstre med en hel Del fra hans i den dunkle slumrende Underbevidsthed ophentede Figurer, imaginære Tilstedeværende, mest afdøde ligesindede Sjæle, som Casper Natmand, Jakob Rashøle' og fl., samsnakkede, sludrede og spøjte, gjorde Forsøg paa at kvæde gamle Drikkeviser,

som «mit fulde Glas og Sangens raske Toner» eller de mere stedlige Kvæder, som «min Pige, naar Du blinker til Glasset snedigt hen» eller «en fager Møe, et bredfuldt Maal» og Lignende tiltalende Viser. Lars var ikke at formaa til at lukke op, og den anden Dag sprængte man Døren. Da befandtes samtlige Flasker tømte og Lars laa ikke alene i et frygteligt Bagrusens Katzenjammer med mange og forskjelligartede Evacuationer, men Stillingen saa ligefrem betænkelig ud; man vilde dog nødvendig (for Bekostningens Skyld) tilkalde Læge. Den noksaa kloge Gaardmand, som havde hørt om den Kur med Surmelk, som Lars engang med Held havde undergaaet, fik heldt i ham dette Fluidum, som viste sin læskende og efterhaanden lægende Magt; Gaardmanden overdrev dog Lægemetoden, idet Lars i samfulde otte Dage ikke fik anden Næring end denne Væske, saa man maatte hente Forstærkning fra Nabogaardene. Men Lars blev dog reddet fra «Diggediriums-Syken» og kom paa Benene igjen. Onkel Arild, som ikke glemte Lars, men af og til tog sig en Inspektionstur for at se, hvorledes man stelte med ham, kom dengang netop, som Lars var «over det Værste». Lars klagede over «atte Magan has var stind utor Surmjølka, den var som ei Mjølkebonke aa de' vente sei i Buken has, saa saare han fornå bare Lokta ta den Fan's Mjølka». Onkel Arild fandt Stillingen overmaade humoristisk, særligt, da Lars nu var «retterert», men frabad sig, at Kuren herefter under lignende Omstændigheder blev udstrakt saalænge, at Lars resikerede at bli' metamorphoseret til en Klump Pultost. Bedst var det jo, at Gaardmanden passet godt paa, at den snedige Lars ikke mere fik Anledning til at delikatere sig ved lignende private Festligheder. Og dette gjorde han ogsaa saa ihærdigt (han var saare ængstelig for med Lars at miste en aarlig rigelig Indtægt), at Pensionisten blev berøvet enhver Adgang — var den aldrig saa listeligen udtænkt — af Gjentagelsen af hin uforglemmelige Gammen og dybt savnede repetitio bibendi. Men ved denne nødtvungne Tørlagthed, dette Totalafhold slog Lars Rekorden med Hensyn til

Pensionsælde; han naaede en næsten methusalemsk Alder af vel 97 Aar, ikke til Glæde for sig selv; thi han var forlængst «mæt af Dage»⁴⁶⁵, da Døden heldigvis omsider «omerindret» ham, men for den begjærlige Gaardmand⁴⁶⁶.

Gullaug var — som sagt — et rigtig godt og rigeligt Madhus, kun med Hensyn paa Drikkevarer var man sparsom, det var i saa Henseende et nøkternt Hjem. Og der blev ikke engang gjort Tilløb til Udfoldelse af Luxus, uagtet der netop var baade Midler og Udstyr dertil tilstede. Der var en hel Del gammeldags gedigent Sølvtoi — særligt Bordsølv — og der var adskilligt fint, gammelt Glastoi — tilsammen nok til at danne et lidet beskedent Taffel-Musæum — men det stod indklæmt inderst i Skjænkene eller laa og rugede i Kisterne. Og der var mangan en Flaske god gedigen Vin i de gamle, dybe Kjældere, men særlig Tanterne var saa vare for al Slags «Opvisning» eller en mulig Beskyldning for at «vise sig», at det kunde blive formeget paa den anden Side. Saagodtsom hver Søndag omkring 1850-Aarene var Meddeleeren — da Husets eneste Brodersøn, Skolegut paa Drammens Latinskole — paa Gullaug, hvor der som Regel var en liden udsøgt Kreds samlet: Grosserer Christian Collett med Familie, daværende Cand. juris og Amtsfuldmægtig (senere Justitiarius i Bergen) Jonathan Borch, daværende Overretssagfører Rolfsen (senere Sorenskriver), den danskfødte Eier af Gaard Linnes Bech (Brorsøn af den tidligere Biskop over Aggershuus B. :) og fl.; men jeg har neppe mere end een Gang seet noget i Retning af rigtig festlig Bordopstilling: Det var en af de faa Gange, den skotske Baronet, Sir Robert D . . .⁴⁶⁷ gjæstede Gullaug, hvilket dengang ogsaa — saavidt jeg husker — faldt sammen med et Besøg af en Søster af de sex paa Gullaug: Fru Hanna Rynning paa Skinnarbøl ved Vingersøen, den næsten navnkundige, særdeles høie, stadselige og stilfulde «Skinnarbøl-Frua», som i sine Rigdomsdage holdt formelig Hof paa det skjønne slotslignende Skinnarbøl, «Grænse-Slottet», som Svenskerne kaldte det. Forresten havde vist ikke Skinnarbølfruas Nærvær laast op for Skat-

ten; det var udelukkende til Ære for Sir Robert, at Noget — men ogsaa kun Noget — kom frem. Da saa jeg for første — og ogsaa sidste Gang — et herligt Bordopsats fra den Bildt-Reichweinske Slægt, de Rosensværd-Rytterske store Sølvlysestager (fra Oluf Rytter til Østby og Brandthorpe og Marina Rosensværd, et stort Bæger (det Colbiørnske) af Sølv med Aarstal 1670, vægtigt 115½ Lod og som skrev sig fra Obrist-Lieutenant-Inde Karen Grønwalds Fædrenehjem. Da fik jeg endelig se den smukke Glas-Pokal med Kronet Navne-Ciffer, som var skjænket min Farfar «Majoren» af hans daværende Konge Friderich den Sjette ⁴⁶⁸.

Hvor og naar Bekjendtskabet med Sir Robert fandt Sted kan jeg nu ikke erindre, om jeg ellers nogensinde har hørt det; thi mine Onkler — ja flere af Tanterne med — var meget tause Folk, enkelte af dem i høieste Grad faamælte og tillukkede. Jeg skulde helst tro, at det var Onkel Jens, som først havde stødt paa ham i London, maaske gjennem Mr. Puge; Sir Robert reiste meget, især i Norge. I Aarene — formentlig i 1849 og 1850 — var Sir Robert et Par Gange paa Gullaug. Det var en statselig Herre af den vakre engelske Racetype. Sir Robert, som jo var vant til hele Datidens engelske Luxus og Comfort, lod ikke destomindre til at like sig overmaade godt paa det — navnlig med Hensyn paa hans Forhold og Vaner — tarvelige Gullaug med dets gammeldagse Stel (havde endda «Riddersalen» endnu existeret!) han hygget sig der og sluttede et varmt og hjerteligt Venskab med Beboerne ⁴⁶⁹. Han, af det bedste skotske Blod, syntes at honorere og respectere ogsaa gammel god norsk Slægt. Sir Robert var ifølge sin engelsk-skotske Natur, Sæd og Skik ingen Prættmaker, og mellem ham og den faamælte Onkel Arild var der stor Sympathi: jeg tror nok der var en gjensidig stille Beundring, som fra Sir'ens Side imellem kunde ytre sig noksaa pudsigt, der han f. Ex. — som jeg engang hørte — pludselig udbrød paa sit gebroknede Norsk, som han helst vilde tale: «Du, Ariel, Du have en romersk Imperator-Hudde and lignet meget

good Portræt of the sture Duke of Marlborough!» Og naar Onkel Per fantaserede paa Pianoet for ham, særligt over skotske Melodier som f. Ex. af Riddersangen: «Robin Adair» eller af Folkeviser som «John Anderson my dear John», eller den vemodsfulde: «Mer elsket end Du er Ingen, kommer Du aldrig igjen?» kunde den musikalske Sir Robert med Følelse sige: «Mr. Pir, Du spille overhimplish beautiful!»

Men naar Onkel lod bruse det stolte Høilands-Kvad: «Who'll be King but Charlie?», hvor en krigersk Clans Aand formelig dirrede i hver Tone, da svulmet Sir Roberts Høvdingehjerte, ildnet ved Følelsen af hans Lands store ærefulde Minder!

Jeg husker, at jeg — Skolegutten — blev saa betat af Kvadets krigerske Klang, at det følte som om jeg havde Gaasehud over hele Kroppen ⁴⁷⁰.

Sir Robert havde længe før han efter en fjernere Beslægtet arvede Baronetværdigheden, i sine unge Dage været Officer, og var som saadan med i det Hjælpekorps, som i 1835 under den engelske General Sir George de Lacy Ewans deltog paa Christinernes Side mod Carlisterne i Borgerkrigen i Spanien i Aarene 1833—39. Efter et Slag havde en af hans Soldater taget en Naal af Halsdugen paa en falden Carlist-officer; den var nu i Sir Roberts Eie og prydede hans Halstørklæde som et spolia opima. Det var en pragtfuld Dobbeltnaal: to med en yderst fin Guldlænke forbundne Guldnaale, en større og en mindre, der begge bar en Perle: en stor himmelblaa, en mindre sortblaa med eiendommelige Schatteringer. Sir Robert, som var Kjender, mente, at Perlerne vistnok stammede fra den værdifulde Perleskat af sjeldne Farver, som den spanske Conquistador Hermandez de Soto havde bragt hjem fra sit Røvertog mod de Indfødte i Egnene fra Florida til Mississippi ca. 1505. Den faldne Carlistoberst hed nok ogsaa Noget paa de Soto: Soto Major eller Soto Minor y Dit eller Dat eller noget Sligt.

Sir Robert, der engang havde ladet falde en Ytring om, at der var noget mystisk ved Naalen, gav ved Afskeden,

sidste Gang han var paa Gullaug, denne til Onkel Arild som et Udtryk for sit Venskab, og — havde han lagt til — han var vis paa, at Onkels stærke Nerver og modige Sjæl ikke vilde lade sig skrække om noget «Transcendentalt» — det Udtryk brugte han — skulde indtræffe⁴⁷¹. Onkel Arild, som «ikke var særlig Romantisk» af sig og ikke var tilbøielig til «Overtro», la' ingen Bret paa Sir Roberts mystiske Hentydning, som han vel nærmest opfattede som en venskabelig Spøg. Han havde nu i adskillige Aar næsten daglig baaret Naalen uden at Noget var hændt.

Men saa begyndte Pigerne paa Gaarden at hviske om, at han Lars havde set, at «Guldstaka⁴⁷² inde i Hosbonds Kammers (Soveværelse) «aven aa tel jussom tænt sei a sei sjølv». Og han Lars var nu et Orakel for Pigerne.

Han Lars, nu en ældre Fyr, var eller rettere havde været en Slags Hosbondskar paa Gaarden; nu var han lidt inde og lidt ude, men kun lidt af hver Slags var hans Bestilling. Det mod Tjenerne indtil Svaghed snilde Herskab lod ham blive paa Gaarden, hvorhen han i sin Ungdom var kommen formodentlig fra en af Røl-Gaardene i Inderøens Præstegjeld; man syntes at kunne spore det Throndhjemske Idiom hos ham. Jeg skulde næsten tro — hvad jeg nok ogsaa paa et andet Sted har bemærket — at Onkel beholdt ham ogsaa af den Grund, at han saa ofte efter fattig Leilighed tilfredsstillede hans Sands for det Komiske; thi Lars med sit usigelig ridicule Maalføre, sin lavkomiske Vigtighed og dumstolte Skryderi var en meget, særdeles meget «snaal» Person, en Slags ufrivillig eller maaske — hvem ved — netop «frivillig» Hofnar i Huset. Naar Lars undertiden var fuld⁴⁷³, var der to Ting, han særlig «kjytte af»: at han havde slik gjæv Slægt i Sjølve Throndhjem, og at han var «synsk», fordi «Mor has» hadde væ't æ' ækt' Norlans-Jente».

Om Lars's Ansigtstræk kunde siges, at de gladelig kunde konkurrere med de horrible Pibehoders, som en Træskjærers mest forvredent vilde Fantasi kunde udpønske, men særligt var hans sardonisk-skumle Smilen («Grimasi-Smil») og Blikket fra hans stikkende rundudhvælvede Kiksekugle-

Øine, der var næsten insektagtigt facetterede, saa afskrækkende, at fremmede Heste som intetanende fik det i Fleisen, pleiede at steile, slaa bagud og føle en uimodstaaelig Trang til løbsk at «løpe unna».

Onkel var kommen underveir med Snakket og havde givet Lars en alvorlig Overhaling, fordi han fór med overtroisk Væv og vetskræmte Pigerne, saa disse nødigt turde betræde Kammeret efterat det var blit mørkt.

Men det saa ud til, at den synske Lars Roll skulde faa Ret alligevel.

Onkel Arild havde en Vinteraften i det glatte Føre stødt sin Fod og maatte holde Sengen. Naturligvis vilde han, som ellers aldrig feilet «Noget at snakke om», aldeles ikke ha' Læge, men Tante Lisa, som var adskillig lægekyndig som sin Farmor, var den eneste, som kunde stagge den utaalmodige Patient og dulme Smerterne ved Husraad. I en af de ikke mange Dage, han var sengeliggende, kom to af Omgangsvenerne for at se til ham. Efter Aftensbordet blev et Spillebord flyttet hen til Sengen, de svære Tor-denstiernske Omhængsgardiner slaaet tilside, og man tog sig en trekantet Whist. Da Gjæsterne var reist, havde Tante Lisa stelt med Patientens Fod, men paa hans Bud ladet Alt staa som det nu stod; kun havde hun lagt Kortstokkene bort og anbragt den spanske Naal, som Onkel havde havt paa, ned i det aabne Etui «midt paa Bordet» samt slukket Lysene i de fire Stager, der — som vanligt — fungerede som Spillebordsstager og som stod paa Bordet i samme Hjørne-Stilling, de indtog under Spillet.

Med Tante Lisa var fulgt en liden gammel halvblind Fruerhund, kaldet «Snafse-Kongen», et nervøst, arrigt Dyr, som undertiden fik det Indfald at slaa sig ned for Natten i Onkels Soveværelse. Dette gjorde den da ogsaa hin Nat.

Det var henimod Kl. 12 Midnat, Onkel havde faaet som sædvanlig sin svære Merskumspibe fuldt stoppet og tændt og laa nu og røgte, medens det endnu ulmede i de sidste Gløder fra den gamle svære koselige Mave-Ovn, hvorunder Hunden havde roet sig for Natten.

Og mens Onkel nu ligger der og røger, vil jeg indskyde en Fortælling for at vise, hvilken nervestærk Herre han var, og at det Aandesyn, som snart skulde vise sig for ham, vanskelig — for ikke at sige slet ikke — kan forklares som et Blændværk eller Synsbedrag, fremgaaet af nervøs Hallucination.

Det var en Vinter, vistnok hen i Slutten af 1830-Aarene (1838-39), at Onkel Arild, dengang en nogle og treti-aarig Mand, var i Besøg hos sin Søster «Skinnarbølfrua», som da nylig var gift. Onkel var efter Datidens Skik og Forhold naturligvis reist den lange 4-5 Dages Reise fra Lier til Skinnarbøl (Østbøl) i Vinger Sogn (ved Vinger-Søen) med egen Hest og Slæde. Saa faar han — reiselysten som han altid var — det Indfald nogle Dage før Julaften at tage sig en Tur ind paa Vinger Finskog, dengang en yderst sparsomt beboet Egn. Modforestillinger fra Svoger og Søster vilde han ikke høre paa; han vilde det han vilde, og var ikke engang at formaa til at tage Gut med sig. Alene reiste han da afsted med sin udmærkede Dølehest (Gudbrandsdøl) Alba foran Spidsslæden: Alt gode Greier og naturligvis med rigelig og god Niste. Paa denne 2-Dages Tur blev han den anden Dags Aften overrasket af en overhændig Snestorm og fór rent vild i den uveisomme Skovtrakt. Endelig efter stort Slit og adskillige noksaa farlige Eventyr med en forsulden og paagaende Ulveflok fandt han en Slags Vei og kom sent paa Kvælden frem til en «sær ensomt» liggende Gaard. Manden der slog Hænderne sammen i «forfæra» Forbauselse over at det var lykkedes Onkel at komme «helskapanes» fram paa den Kant «under slik Vildvanke i sjølve «Graabeinbøla». Ja Manden havde intet «andet» Natlogi at by' end i ei Stue, som laa «e' Hold borte» og hvori der ikke «hadde vørti Varme paa fleir' Da'er». Da Onkel nu skal til at lægge sig i den altfor korte, ikke videre appetitlige Seng i det iskolde temmelig lange lavloftede Rum, faar han se, at der i den «bortre» Enden stod et Bord, hvorpaa «Noget» laa, dækket af et Lagen. Det er formodentlig «Julegrisen» tænker han: Landmandens Lyst til at se paa Slagtet

kommer op i ham, han slaar Lagenet tilside. Istedetfor den formodede Julegris ser han — et Liig!

Onkel lod sig ikke paa nogen Maade afficere af Situationen: han resonnerer meget koldsindigt (og som det senere viste sig ganske rigtigt) at den gamle Kjærring, der nu laa Liig, havde været Stuens Beboer og nylig var afleden i den Seng, han nu skulde benytte. Det var jo aldeles ikke noget at tabe Fatningen over, Alt var jo saa ligetil naturligt og paa Landsbygden visselig noksaa hverdagsligt. Kun lagde han sig — nærmest med Indrømmelse til sin Renligheds-sands — i fulde Klær og indsvøbt i Finnemutten paa Sengen og sov efter Gaarsdagens Anstrængelser fast ind og til langt ud paa lyse Dagen. Jeg skulde tro, det maa indrømmes, at den Mand ikke har havt svage Nerver.

Men tilbage til Synet!

Onkel ligger og nyder sin Pibe ved de sidste Gløder af den hendøende Ovnsild; saa gaar de ud og der blir dybt Mørke i Vinternatten. Overalt i Huset er stille: Midnattstimen er inde! Pludselig forekommer det ham, at der falder en Lysning paa Bordpladen, og da han dreier Hovedet mod den Kant, ser han, at Lysene i Guldstagerne brænder med en sær ligesom ulegemlig Flamme: den Lysning, de udsendte, syntes han nærmest lignede et stærkt Maaneskin. Saa hører han en klynkende Jamren: det er Snafsekongen som er vaagnet og har veiret Noget; thi han kan mærke, hvorledes Hunden med en angst-pibende Lyd ligesom i dødelig Vaande kryber fra Ovnen hen langs Væggen og tæt op til Døren, der fører ind til Salen som om den vil bore sig Vei ud af det forfærdelige Kammer. Saa blir Onkel var, at der lidt efter lidt dukker et Brystbillede eller rettere et Hoved med Hals og Skulderparti frem noget under Lysningens Niveau. Det var et mørkt sydlandsk Ansigt, som paa Hovedet bar den hvide baskiske Hue med Guldkvast (Carlisternes Felthue) og med en Stabsofficers Distinktioner paa Skulderen. Ansigtet, som ikke gjorde Indtryk af noget dødningeagtigt, var klart belyst, og dets Øine sænkede Blikket nedad og betragtede intenst Naalen, som laa der

glitrende i Lysningen. Onkel røgte fremdeles, rolig iagttagende, sin Pibe; kun følte han Ubehag ved Hundens uafadelige, men nu dæmpede Rædselspiben, indtil denne med een Gang holder op ligesom med en Rallen. Den Tanke slog ham ogsaa, at han nødig vilde opleve, at Ansigtet hævede Blikket opad og saa ham ind i Øinene. Men ogsaa det var han parat til at ta' imod! Det skede dog ikke. Officeren syntes kun at ha' Øie for Naalen. Lidt efter Lidt forsvandt Synet, idet det ligesom opløste sig i en svindende Taagedunst. Samtidig slukkede Lysene sig. Hvorlænge Synet stod paa kunde Onkel ikke saa bestemt afgjøre, men at det ikke var saa ganske kort sluttede han deraf, at Piben var omtrent udrøgt, da Alt var over.

Onkel, der var — ligesom hele Slægten — meget dyrevenlig, søgte nu med sin mildeste Tone at lokke Snafsekongen til sig, men den kom ikke, han syntes ikke at mærke at den engang rørte paa sig. Og det havde gode Grunde, for da Pigen om Morgenens kom ind for at lægge i Ovnen, fandt hun Hunden liggende stendød i Dørstokken⁴⁷⁴.

Det var Hundens Død, som gav Anledning til, at Tante Lisa fik perset Oplevelsen ud af Onkel Arild, ellers vilde han aldrig af sig selv ha' mælet et Ord om Sagen. Tante troede, at han formelig skammet sig ved og ærgret sig over at saadant «Spøgeri-Syn», som efter hans Mening alene burde være forbeholdt nervøse Kvindfolk at belemres med, havde passeret ham den stærke Mand.

Tante Lisa fik Tilhold om ikke at omtale Oplevelsen til Nogen, hvad hun ogsaa holdt; først langt hen i Tiden førte en Omtale af Naalens senere Skjæbne til, at jeg fik ligesom skimte et Glimt, og da jeg først havde faaet Noget at vide, bestemte Tante sig til at meddele mig Alt.

Sir Roberts tvende ikke meget langvarige Besøg fandt begge Gange Sted i Efteraaret (September), og Tilfældet vilde, at de sædvanlige Omgangsvener ikke besøgte Gul-laug netop i denne Tid. Besøg af en saadan Stormand og Venskabsforhold til ham betragtedes i hin Tid iallefald — da man endnu ikke var kommen saavidt langt i nedladende

demokratisk Gemytlighed, at f. Ex. Keisere besøger Paraplymagere — som en stor Ære for et norsk Hjem. Men det Rare var, at Besøget — saavidt jeg forstod — aldrig blev omtalt for de faa Omgangsvener, og at de fleste endog af Slægten paa andre Kanter af Landet ingen Anelse havde hverken om Gullaug-Familiens Venskabsforhold til Sir Robert, eller Mrs. Penelopes intime Bekjendtskab til Onkel Jens. Jeg ved ikke, til hvilke psykologiske Motiver, jeg skal henføre disse Foreteelser: disse «noli me tangere»-Stemninger, Følelse af Impatientia, mimoseagtig Utilnærmelighed, denne Fornemhed, som forsmaaede de vanlige Arter for «Skik og Brug», denne Sky for Meddelelser, som kunde overraske og maaske virke i Retning af misundelig Forundring; thi den stod forsaavidt, synes mig, neppe i Samklang med den vanlige uafhængige Optræden af disse selvstændige, frygtløse Mænd, særligt af den selvsikre Onkel Arild eller . . . var det maaske netop et Udslag af denne Karakters Aand: denne «Holden fra Livet» med Hensyn til Forhold, som maaske kunde misforstaaes og sætte Sladder-munde i Bevægelse i mulig Retning af Gisninger og Omtale, hvorfor de holdt baade disse sine celebre Venner og sig selv altfor gode til at være Gjenstand for.

Uanfægtet af den oversandselige Magt, der knyttede sig til det mystiske Smykke og ubekymret med Hensyn til mulig Gjentagelse af Tegnene paa dens skjulte Kræfter brugte Onkel fremdeles Naalen i flere Aar «uden at noget Transcendentalt fornummedes». Saa gik en Dag Lænken itu, og Naalen blev sendt til en Guldsmed for at repareres. Da den leveredes tilbage, var der — istedetfor de mærkelige Perler — to — forøvrigt meget smukke — polyëdriske Hoveder af Guld paa Stilkene. Guldsmeden beklagede sig over, at en Klods af en Svend havde knust Perlerne under Reparationen og sat ham i stor Bekostning ved at maatte erstatte dem med disse Guldperler. Onkel, som var en næsten overdreven Gentleman i Pengesager, vilde selv betale Guldperlenes Kjøstende, og derved blev det. En Stund bagefter rygtedes det, at vedkommende Guldsmed havde

været i Udlandet — hvad der dengang var yderst sjældent for en almindelig Haandværker, og vist var det, at han — før en fattig Lus af en Skjelm — efter Hjemkomsten pludselig befandt sig i endog megen Velstand. Dette satte man — og vel med Rette — i Forbindelse med Perlerne, som maatte været afsatte i Udlandet til en betydelig Pris. Onkel vilde Intet gjøre ved Sagen, og det vilde formentlig heller ikke nyttet Noget, selv dengang. Retsudøvelsen i dette Land lod vel ogsaa da adskillig tilbage at ønske. Nu er den — synes det — bleven næsten illusorisk eller ligesaa usikker og uberegnelig som Udfaldet af den af Menigmand tidligere saa yndede naive og enkle Afgjørelses-Methode: Dobbeltkastet «Plat og Krone». Under Paavirkningen af de agerende Advokater med deres Formalisme, Trakasserier, snedige Spidsfindigheder og frække Lovtrækkerier — ja ogsaa forførende Misbrug af — for ikke at sige skamløst Brug af — gode Talegaver irrer Fru Justitia rent opskjortet og fortunlet omkring og leger fuldstændig Blindebuk med den sunde Forstand. «Den Skyldige gaar som oftest fri, og selve Retfærdigheden er som Regel den eneste Lidende»⁴⁷⁵.

I 1859 solgte Onkel Arild Gullaug. Han og hans fire gjenlevende Søskende tingede sig for god Betaling ind paa Gjøsegaarden i Vinger Sogn, en Eiendom som tilhørte deres Svoger, Lensmand i Vinger og Eidskogen Carl Holter Grønvold⁴⁷⁶ (Søn af Infantericaptein Just Christian Grønvold og Helene Sophie Middelfart), gift med sit Søskendebarn Louise Grønvold, Majorens Datter og Gullaugernes Søster. Det var en meget smukt beliggende Gaard paa den saakaldte Jaren-Side ved Vingersøen, og dens tvende store Bygninger havde Rum nok til Husforøgelsen. Naar Gullaug ikke længere skulde forblive de 5 Søskendes Hjem, kunde der neppe findes et naturskjønnere og gammeldags hyggeligere Sted for dem, hvoraf de to var over 60 Aar og de øvrige nærmede sig dette Tal, til at henleve sine sidste Alderdomsdage paa. Desuden laa paa samme Side af Vingersøen, lige i Nærheden det overmaade smukke og stadselige Herresæde «Skinnarbøl», hvor deres yngre Søster Hanna, gift med

Pastor Mentz Rynning saa at sige «residerede». Endelig havde de to Søstre til, boende et Par Mile længere ud mod Svenskegrænsen: Cathinca, gift med Sognepræsten til Eid-skogen, Henry Emil Fearnley, og Anne Karine (Enke efter Klokker Cand. theol. M. Narvesen) som styrede Husholdningen paa Præstegaarden og vistnok ogsaa havde et kyndigt Tilsyn med dens ydre Stel. Og der var jævnlig og hyggelig Omgang mellem denne Søkendeskare, som — fraseet ofte stærkt baade berettiget og uberettiget Kritik fra Onkel Arilds Side — i det store Hele holdt godt sammen, og — naar det gjalt — altid havde den rette Søkende- og Samfølelse for hverandre.

Paa Gjøsegaarden var der et stilfærdigt gammeldags koseligt Familieliv. Det var et velstelt Hjem: et godt Madhus som paa Gullaug, og de, som gjæstede Huset i Ferierne, særligt i Juletiden, som jævnlig de tre Brødre Koren: Gustav, August og Wilhelm, senere henholdsvis Sanitetsoberst, Sanitetscaptein og Præst (Husets Slægtninger), senere Sanitetsoberst Irgens og fl. fandt sig altid saare vel der hos disse venlige Værtsfolk i dette gode hyggelige Velstandshus med god rigelig Beværtning à la Hanna Winsnes. Af de Personer fra Bygden, som særligt hyggede sig der, maa nævnes Husets ældste Omgangsvæn, daværende Grænsetoldinspektør i Vinger, Ulrik Stang (død for endel Aar siden her i Byen som senest Toldinspektør i Stavanger). Toldinspektør U. Stang var Bror af den navnkundige Excellence Fredrik Stang, og der var dem, og det meningsberettigede, som holdt for, at af alle dennes Brødre var Ulrik den, som stod Exellencen nærmest i Begavelse. Det var en høist interessant Mand og i Besiddelse af stor Fortællerkunst og Konversationstalent. Hvor mangan hyggelig Aften hørte jeg ikke denne vakre kraftige Personlighed med sin sonore Stemme fængsle Selskabet ved sine livlige Skildringer, fremførte med fængslende Fortællerkunst i formfuldendte Sætninger og malende Billeder for en Tilhørerkreds, som var meget forstaaende og derfor var ham særlig sympathisk.

Et talende Bevis paa Ulrik Stangs Konversationstalent

skal meddeles: Det er en Dag i Sommerferien i Femti-aarene. En Morbror af mig: Cand. theol. Hans Birkrejm (en velanseet Lærer ved den daværende Borgerskole her) og jeg, dengang Skolegut, var Gjæster paa Gjøsegaarden, og vi gaar sammen med Husets Ungdom ned til Færge-stedet ved Glommen for at overvære Kongens (Oscar I.'s) Ankomst did paa Reisen fra Stockholm til Christiania. Der var da ingen Jernbane til Sverige, ingen Bro over Glommen, kun en Færge, og den var vist ogsaa noksaa maadelig, da det paastodes, at Færge- eller Sund-Manden, Gaardbruger Schøyen, ikke holdt sine Redskaber i den ønskeligste Orden. Medens de kongelige Ekvipager nu indskibes med megen unødig Alarm, Ostentation, Braak og «Geprassel», kommer Kongen hen til den forsamlede Mængde og henvender et Spørgsmaal til Onkel Hans, som havde et meget tiltalende, vakkert og kultiveret Udseende. Det var om et lokalt Emne, nemlig om hvor den paatænkte Bro over Glommen skulde lægges. Onkel, som for første Gang gjæstede Vinger og naturligvis var rent ukjendt med de lokale Forhold, traadte beskedent tilside, men frem steg Toldinspektøren, frank og freidig som Situationen fuldkommen voxen, og snart begyndte, da han havde besvaret Spørgsmaalet greit og ud-tømmende, en livlig Samtale mellem Kongen og Stang; da H. M. fik høre, at den Mand, som underholdt ham saa behagelig livlig og indgaaende lokalkjendt, var en Bror af den navnkundige Statsraad Fredrik Stang, udstrakte Kon-versationen sig i saa lang Tid, at Overadjutanten trippede urolig frem og tilbage med alle en Hofmands dæmpede, retiré'e Tegn paa Utaalmodighed over at Afreisen nu, da Indskibningen endelig var i Orden, blev yderligere forhalet ved denne mellemkommende Episode. Kongen blev endelig opmærksom paa Hofmandens «doleur et peine» og tog Af-sked med Toldinspektøren under gjensidige agreablemente Høflighedsbeviser.

Det er bleven sagt fra velunderrettet Hold, at Ulrik Stang lidt før den Tid tænkte stærkt paa at gifte sig ind i min Slægt. Damen, som var meget vakker, frisk og særdeles

musikalsk, var imidlertid vel ung; hun var vist ikke uvillig; thi Stang var en stor Charmeur, men Stang vilde nødvendig vente. Nu blev han ved disse Tider gift med den henrivende Eleonore Bagge⁴⁷⁷, en fuldendt smuk Dame med et særdeles fint og kvindeligt Væsen; overfor denne sjeldne Fremtoning blegnede min Slægtning, undtagen maaske paa Musikens Omraade. Man sa', «at Stang trak ubetinget et af de største Nummere i Ægteskabets Lotteri».

En anden Husven ved de Tider paa Gjøsegaarden og endnu mere paa Skinnarbøl var en ung Læge, som hen i 50-Aarene nedsatte sig paa Kongsvinger, og hvis Hustru var kjendt i Gullaug-Grønvold-Slægten fra Barn af. Hun var Datter af den Grosserer (Trælasthandler) i Drammen, Christian Collett, der tidligere flere Gange er nævnt som en af Husvennerne paa Gullaug, og hvis anden Kone, en Holter, var af min Oldemors Slægt! Manden var Lægen Daniel Schiøtz, en Stavangermand (Søn af en Foged S. paa Stavangerkanten). Det var et sjeldent smukt Ægtepar: han var en kvik Selskabsmand, en meget smuk og sympathisk Herre og flink Fagmand; hun en navnkundig Skjønhed og talentfuld Sangerinde. De gjorde mere end almindelig Lykke i den hele Egn og de tilgrændsende Dele af Sverige (Värmland). I Begyndelsen af 1860-Aarene blev Schiøtz ansat som Militærlæge ved den norske Garde i Stockholm; ogsaa der gjorde Parret megen Lykke. Da Krigen mellem Danmark og Tyskland brød ud i 1864, gik S. som ivrig Skandinav i dansk Tjeneste og døde under Krigen af Overanstrengelse. Over ham har B. Bjørnson skrevet et af sine vakreste Mindedigte. Fruen reiste siden til Amerika, hvor hun gjorde Furore ved sin Skjønhed, sin Sangkunst og sit varme, ligefremme og dog elegante Væsen. Hun blev der gift med Consul Børs, en født Bergenser, der var en anset Forretningsmand i New-York. Nu lever hun i Paris som Enke ogsaa efter ham. En svensk-norsk nationaliseret Amerikaner sa': «To fremstaaende (repræsentative) Mænd berusede sig i Kjærlighed til denne skjønne distinguerede Kvinde og — døde.»

Jeg husker en Julaften paa Skinnarbøl vi legte Ordsprogsleg, som Fornøyelsen kaldtes. Man kunde naturligvis ta' et virkeligt Ordtdøke, men man kunde ogsaa — og det var ofte lettere — ta' et Substantiv med attribut Adjektiv, der begyndte med de samme to Bogstaver, hvormed vedkommende Persons For- og Efternavn ogsaa begyndte og — hvad der naturligvis var det vanskeligste — maatte karakterisere samme Persons ydre eller indre Egenskaber til Gjenkjendelighed. Den i Alt flinke — ja intelligente — Tante Hanna fremsatte ved den Leilighed (ikke en af sine bedste, geistvolle — langt fra), men den smukke, smigrende og sande Gaade-Gjætning: «Deiligt Syn» = «Daniel Schiøtz».

Foruden disse meget distinguerede og tiltalende Personer var der dengang i Kongsvinger Leir (Byens gamle Navn) og i Vingerbygden adskillige som absolut maatte henregnes til «Raringer eller Snaalinger». Der var gamle forhenværende Sjølehyrde, Prost G. Dallas Bull, en Ungkarl, som nu af flere — mest psykologiske — Aarsager var degraderet til «Huus-Lærer». Der var den «snaale» forhenv. Captein Baltazar Rynning — saa lidet militær som vel muligt — men med meget civil Opfatning paa sit specielle Omraade: Økonomien; der var den fede velstaaende Kjøbmand «Himrum-Balchen», en Slags «Skuespiller-Caricatur» (han prætenderede at «ligne saa Wilh. Wiehe») ⁴⁷⁸ med sin lascive bagdelvrikkende Fremtræden; han var desuden behæftet med ucivile for ikke at sige uciviliserede Tilbøieligheder, og saaes forlængst ikke længere i godt Selskab. Der var den elskværdige, vakre Kjøbmand Sørenssen, ogsaa kaldet «Consulen». Titelen Consul havde han tildelt sig selv: han og hans Ven, Trælastgrosserer Conrad Rynning, reiste nemlig engang i Ungdomsdagene en længere Tur sammen ind i Sverige; da de vidste, hvormeget lettere Alt vilde greie sig for dem, naar de optraadte betitlede i dette titelredne Land, kaldte han sig Consul og Conrad R. «Landraad», og de havde virkelig megen Fordel af sine usurperede Titler.

Der var den krakilske, men særdeles gløgge Captein Wärenschild med sit Satyrfjæs (og med sin særdeles vakre

Frue). Der var den ramsvarte Dr. Heiberg (Distriktslæge), en Bror af Chirurgen Professor H. og den staute, vakre Generalchirurg H. Med sit stereotype Maskefjæs var han en ren Opvartertype: Øine som Kul, glinsende sort Paryk, Øienbryn, Mustache og Kindskjæg sværtede med Datidens mest effective Forskjønnelsesmidler og dertil et skuffende arrangeret ungdommeligt Helgebisz ⁴⁷⁹, som glimtede med blændende Hvidhed — en næsten uhyggelig Parykblok-Figur, en organisk Ledde-Dukke, en ren Paracelsisk Homunculus; man blev næsten forundret, naar man erfarede, at Phænomenet dog kunde «snakke» (hvad han forøvrigt ikke anstrængte sig meget med), saa rent automatagtig virket han.

Ja der var en Overflod af Rariteter og Carricaturer og Exemplarerne kunde forfleres mangfoldig.

En som maatte henregnes til disse, men ialfald til de imponerende Sjældenheder var gamle «General (Oberst og General-Adjutant) Rustad» ⁴⁸⁰. Han var en «bondefødt Mand fra en af de myrlændte «Raastad-Gaa'la stras' paa den are Sia ta' Fæstningen». Han var Søn af Raastadbonden Thorkild Eriksen Raastad og Kone Mathea Aaserud fra Østmarken, en særdeles dygtig Qvinde, om hvem det Ord gik: «Ho' va' ta' Aaseru' aa itte ta' Gaaseru'». Han blev som Soldat udkommanderet. Værnepligten paalaa Bonden og ligestillede Smaafolk; de saakaldte «Conditionerede» slap fri, og Begrebet «conditioneret» var meget tøjeligt; først i 1854 blev der almindelig Værnepligt. Raasta'en viste sig i Krigens Tid flink og kjæk; han var et godt Hoved, blev — trods ringe, Nogle sa' ingen theoretiske Kundskaber — Officer under Navn Rustad, og steg tilsidst til Oberst og General-Adjutant ⁴⁸¹, ja Bondegutten blev endog Kammerherre hos Dronning Desideria ⁴⁸². Efter sin Afsked i 1845 tog han — Enkemand som han var — Ophold i Vinger Sogn, senest i selve Kongsvinger Leir i en liden Leilighed i Kjøbmand Cand. juris Sigvardt Rynnings Hus. Denne S. Rynning var gift med en Enkemadam Hanssen, født Bonderud, med flere Børn af første Ægteskab; disse kaldte

Generalen altid «Bonneru'-Barna» eller «Hanse-Karta», da de var ganske ualmindelig smaa af Væxt. En af disse «Hanse-Karta» var den senere saa bekjendte Advokat Carl Hanssen, kaldet «Puchta» efter en tysk Romerretslærd, som han stadig citerede som Autoritet ved sine Romerretsmanudktioner.

Generalen tog i de senere Tider aldrig ud⁴⁸³, men saa gjerne, at Folk fra Huse han kjendte, afla' ham Visit, især Nytaarsvisit. Jeg var engang — som Gjæst hos Onkel og Tante paa Gjøsegaarden — med paa en saadan. Vi var alle unge Mennesker, men blev overmaade vel modtagne, specielt blev jeg hædret som Repræsentant for Officersslægten Grønvold, hvis gamle Militær-Traditioner, Generalen sa', han kjendte godt til, da der endnu i hans Soldater- og Løitnants-Dage var ikke faa af dem igjen i Armeen. Vi blev trakterede med Viin og Kager, og fik høre en Mængde af hans saftige Historier. Han var anset for — hvad han ogsaa veritabelt var — en stor Skrønemaker, og hans drastige, grovkornede Skrøner, fremførte i hans Ungdoms «Vinger-Idiom», som han nu i sin Alderdom vendte helt tilbage til⁴⁸⁴, var løierlig-morsomme, ikke mindst ved den ligesom den paalidelige, klippefaste Pronuntiation, bedyret ved bestyrkende Soldater-Eder. Han fortalte blandt Andet Følgende: Han boede tidligere paa Gaarden Sæter, en Storgaard en Fjerdingsvei Nord for Leiren lige ved Glomma. «Der» sa' han, «va' de' — Dægelen hente mei slik isnanes Sno i Vintertia, at de' va' reint fælanes, aa Sengkammerse' mit laa alt mot Nor'. Je maatte betale ein Husman' tol Sjelling Natta for aa nøre i Ommen heile Tia, maatru; men — Herren forsyne mei — va' itte Snoa fraa Glase' jenne saa immari stridi', at je alt maatte biti ti' Dyna før at hu' itte skulle blaas' ta' mei!»

Følgende Historie om Henr. Wergeland bedyrede Generalen med de allerkræftigste Eder at være sand:

Henr. Wergeland og Odén, Lærer i Mathematik ved Christiania Kathedralskole, er i Besøg paa Vinger. Odén udmærkede sig ved et stort fuldkommen udtryksløst kugle-

rundt Fjæs med svære Kindbakker og en kjempediger Mundspalt, der naaede længere i horizontal Retning end tilladeligt og sømmeligt er for et Individ af Slægten Homo. Hans «Aasiun» lignede derfor af alt Menneskeligt mest en Bagdel. Den daværende Vingerpræsts (ikke Ole Gaarder Rynnings) halvgamle Datter sagdes efter adskillige Skuffelser m. H. t. ægteskabeligt Arrangement at have fæstet sig stærkt ved Adjunkt Odén. Wergeland og en Fæstningsofficer spadserer en Aftenstund forbi Præstens, og nu gjør den impulsive og just ikke meget pertentlige og fine Henr. W. sig skyldig i en yderst drastisk Kaadhed. Gjennem en Rude ser de, at Jomfruen og en Pige (fra Svenskegrændsen) staar i Rulleboden i Kjældereren med Vasketøi. «Da løsner W. Boxa si'» — sa' Generalen — «aa forsyne mei sætter han itte den bare blanke Rompa in' paa Ruta». «Jomfrua skriker glad lissom gjenkjendende: «Men det er jo Odén!» «Va' de' lik' sei, de'» — sa Pika, «de' va' sjelli R . . . te' ein Karman', saa' glante te' vo's øffver Glase'!»

Carl Holter Grønvold,

Lensmand siden 1832⁴⁸⁵ i Vinger og Eidskogen.
Født 1802, † 1874, (Gullaug-Grønvold). Hans 4 Børn.

Lensmand C. H. Grønvold var Søn af Oberstl. Fridrich Martinus Grønvolds 4de Søn: Capitain og Chef for Fronske Comp. i Gudbrandsdalen: Just Christian Grønvold (f. 1771, † 1833) og Hustru Helene Sophie Middelfart. Han var gift med sit kjødelige Søskendebarn, Major Fr. Helle Grønvolds Datter Louise, og havde 2 Sønner og 2 Døtre, fødte mellem Aarene 1838—42. Døtrene var de ældste.

Sønnerne havde først en dygtig Huslærer, Cand. theol. Johan Storm Munch (en senere meget navnkundig Præst), og gik derefter paa den bekjendte Nissens Latinskole herinde, og Meningen var, at de begge skulde studere, da deres første Lærer mente, at de havde gode Evner, og Faderen saa gode Indtægter, at han trods det gjæstfrie Hus, han førte, havde god Raad dertil og desuden eiede den ikke ubetydelige Eiendom Gjøsegaarden paa Jaren i Vinger Sogn. — Men den ældste Gut Thomas Anton Rosing (f. 1840) havde under Opvæksten — ligesom sin Morbror «Onkel Per» — skudt i den Grad iveiret, at de indre Organer ikke kunde følge med, men tog Skade, særligt Hjertet. Paa Grund af Tryk fra indre Væsker (Vandansamlinger) flyttet Hjertet sig over fra det «rette» Sted til det «urette» (fra venstre til højre) hvad — dengang ialfald — betragtedes som et rent pathologisk Under; han blev saaledes næsten herostratisk navnkundig blandt Lægerne, en Gjenstand for deres interesse-

rede videnskabelige Undersøgelser og omtalt i medicinske Skrifter. Han maatte ophøre med sin Skolegang og tilbringe Aar i kontemplativ Ro i Hjemmet. Da han var et opvakt Hoved med greit praktisk Skjøn, fik han — efter en lang Tilfriskningstid, hvori Hjertet efterhaanden behagede at drage sig tilbage til sin rette Plads — Beskjæftigelse paa et habilt Sagførerkontor paa Kongsvinger By, og han nød der megen Tillid for Dygtighed og Paalidelighed. Da han gjentagne Gange under Farens senere Alderdomssvaghed var constitueret i hans Sted, blev han efter Farens Død i 1874 selv constitueret Lensmand i dette vidtløftige Ombud, som nu skulde deles i tvende. Han var imidlertid aldrig rigtig frisk og døde vel et Aar efter (1875) 34 Aar gammel.

Han havde en god Figur, var en usædvanlig høi og slank Mand med brede Skuldre og — mærkelig nok — med et meget friskt, rødmusset Ansigt, dertil en veludviklet bred Pande og stærke mørkeblaa Øine. Men han kunde alligevel neppe engang kaldes «pen» — ialfald af Ansigt — dertil var hans indfaldne Mundparti (som ikke skyldtes Manquement med Tænderne) og fremskudte Hage formeget Mid-delfartsk.

Thomas havde taget i fuld Arv Grønvold'ernes Musik-Sands, og var i en saa sjelden Grad gennemmusikalsk, at jeg vil betegne ham som en «anden Onkel Per». Men denne Sands blev ikke synderlig praktisk øvet end sige systematisk dyrket, uagtet der netop paa den Tid var god Anledning dertil, da der i hans Hjem var «optat» (som senere skal omtales) en dygtig men havareret Musiker (der underviste hans Søstre med stor Fremme). De tvende Gutter skulde nemlig studere og maatte derfor ikke bortkaste Tiden med andre «Liebhaverier». Den Dygtighed, han la' for Dagen ved sit fortrinlige Accompagnement, var aldeles naturgiven uden at være understøttet af nogen nævneværdig Øvelse.

Jeg tvivler næsten paa, at man vil tro, hvad jeg nu beretter, men det er ikkedestomindre den rene skjære Sandhed. Vi Stamgjæster paa Skinnarbøl i 1860-Aarene skulde divertere Huset og en hel Del indbudne Gjæster med Op-

førelsen af en af Erik Bøghs Vaudeviller. Erika Lie, som dengang havde været en Tid i Udlandet paa Kunstens Vegne, skulde accompagnere paa Pianoforte de mange, men lette iørefaldende Sange, som forekom, men — det gik ikke. Saa fik vi i vor Nød fat paa Thomas, som naturligvis var en af de indbudne Tilskuere, og han klarede det med en eneste Gang hurtig og godt; det maatte Erika selv beredvillig indrømme; thi hun beundrede Thomas's store naturlige Anlæg. De fleste af Melodierne kjendte han ikke; men desuagtet satte han til ikke alene et fuldstændigt brugeligt, men endog elegant og fyldigt Accompanement, naar vedkommende Melodi blev nynnet for ham kun een eneste Gang. Jeg skal tilføie, at Orkester-Forandringen skede paa selve Opførelsesdagen; kun een Time før Opførelsen.

Thomas begik den Svaghed at gifte sig i den sidste Tid af sit Liv med en intricat Kvinde: R. Smith, som var Lærerinde paa Nabogaarden og begyndte sit Spil med at dyrke Thomas's Søster Karen, som var en iegod velvillig Pige, men temmelig svag for dem, som søgte Støtte hos hende og smigrede. Da den snedige Plan var lykkedes, og den halvgamle Lærerinde nu snart blev selvraadende Frue paa Gjøsegaarden, blev Forholdet til Svigerinde Karen, som ogsaa nu var bleven gift med en Kjøbmand paa Hamar, Imislund, et ganske andet: nu var hun ikke længer brugelig, «der Mohr hat sein Dienst gethan, der Mohr kann gehen»⁴⁸⁸.

Den anden Søn Paul Christian Nilson Grønvold f. 1842, fuldendte Studierne og blev juridisk Candidat med Laudabilis. Han skulde efter kompetente Folks Mening ha' været anlagt for «Jussen», men endnu mere interesseret var han for Jagten. Og bedre Jagtfeldt, særlig for Harejægere, end i de store Skovstrækninger i Vinger-Eidskogen-Østmarken, skulde man vanskelig finde. Snart efterat han var bleven Candidat, drev han Jagten med en intens Lidenskab og en Negligence, ja Foragt for rimelige Forsigtighedshensyn, som maatte ende med en Katastrophe. Det var en meget høi, særdeles velbygget ung Mand, usædvanlig muskelstærk

og med de gamle Grønvold'ers Racepræg: lysblond med rene vakre Ansigtstræk, Moderens store smukke mandelformede Øine, men ikke med hendes dybe mørkegraa Farve, de var noget vel lyse som Faderens, men dog «endog meget vakre». Det var en staut ung Mand. Alt var mandigt og tiltalende med Undtagelse af hans Talestemme. Den var som Faderens (og tildels Onkel Arilds) noget for svag; den passet ikke ganske til den ellers saa rolig-staute Fremtoning og mandige Skikkelse⁴⁸⁷.

Efter en voldsom Jagt paa en 2 à 3 Ugers Tid i de store Skove ved Svenskegrændsen, hvor Jægerne var udsat for et lunefuldt Efteraars Overraskelser med Hensyn til Veirforhold og Temperatur, blev han — som Tyskerne siger — «in Grund und Boden verdorben». Forkjølelsen blev ikke agtet videre paa, og da den blev haardnakket ikke taget radikalt nok; det endte med Lungesot (Phthisis pulmonalis); han kjæmpede længe, det var en kraftig Natur, det gik op og ned, men omsider gik han — som Indianerne siger — til de evige Jagtmarker i 1871 i en temmelig ung Alder: 28 Aar gammel.

Under denne lange Kamp, da en deilig Sommer havde kvikket ham op, vilde han endnu engang nyde en tidlig Høstjagts herlige Glæder en Ugestid i et rent «framifraa» Strøg i en Storskov ved Svenskegrændsen. Der fandt han og hans Jagtkammerat et rent idealt Terrain for en «rolig» Jagt: en idyllisk Egn, et Naturens Unicum, milevidt fra Bygderne, næsten uberørt af nogenslags vanlig Menneskefærden, et rent «Robinson Crusoes Land». Der i en Sæterhytte, som kun husede en 16—17-Aars Pige og Bror'en, en 11-aarig Gjætergut, oplevede han sine sidste lykkelige Jagter og et sælsomt Eventyr, da den store Eros paa Livets Afskedsterskel vinket ham imøde, og det gennem en Skikkelse, som fra Naturens Side vanskelig kunde være mere fuldkommen og mere forgjættende! Hvad jeg her fortæller er mig berettet af hin Jagtkammerat. Denne var vistnok en dannet Mand (en Læge) af god Slægt, men aldeles ikke skaaret for Tungebaandet, saa jeg har maattet omsætte

hans noget ubehjælpelige Staccato-Knot i en saa nogenlunde forstaaelig Fremstilling som det er mig muligt — dog med Bibehold af hans Forsøg paa poetiske Billeder. Den 17-somres Karin var høi, slank som et ungt Grantræ, og af den mest fuldkomne Legemsdannelse med Hænder og Fødder, som ingen Prinsesse behøvede at skamme sig ved. Hendes Ansigt var lydeløst, særligt var Øinenes Omgivelser henrivende, hendes mørkeblaa, svømmende Øine dybe og talende, altfor talende! Da hun fik se den smukke Paul: høi, rank, mandig, kraftig bygget, tilsyneladende i fuld Vigør med blanke Øine og rødmussede Kinder blev hun aldeles betagen! Det var den mest oplagte Elskov ved første Syn! «Fra hendes dybe, skønne Øine blaanede Eros's Straaler ham imøde og paa denne Bro svævede Amorerne vingede Skarer fra hende til ham!» (Lægens chanson d'amour.) En Storskogens varme, uberørte, uskyldige og troskyldige Ungmø, men en Mø i Flamme!

Jagtkammeraten kunde Intet mærke paa Paul; han var i sit Væsen som vanlig: altid rolig-venlig, men syntes uberørt af hendes betagne Varme overfor ham. Men var han selv paavirket — og det troede Kammeraten, det kunde ikke godt være andet, det modsatte vilde være rent unormalt, ikke menneskeligt — saa skjulte han det godt, altfor godt, og det faldt ham — Døds-kandidaten — saameget lettere, som denne Naturens Datters sikre Takt bevarede hende for nogenslags smagløs Optræden.

Kun ved Afskeden brast det for hende; hun kastet sig paa Pauls Seng og strakte Armene bedende mod ham, mens Taarerne randt! Og var hun skjøn i sin tidligere, fuldkomne Betagelse, saa var hun endnu skjønnere i sin opløste Sorg! Den dødsmerkede Paul gik hen til hende, kyssede hende ømt paa Panden og sa' vemodig-dæmpet: «Farvel Karin for altid!» Saa laa hun stille hen med Afskedens Smerte i de sjælfulde Øine, mens han og Kammeraten fjernede sig. Tre Maaneder efter døde Paul!

Jagtkammeraten sa' tilslut: «naar jeg tænker paa denne vemodige Episode fra Livet, maa jeg mindes, hvad der i

Udtydningen af Blomstersproget anføres som Høstblomsten (Asterens) Devise:

«Sørg ei saa saart, hist bag de funkende Stjerner
Skal sikkert den Elskte for evig forenes med Dig!»

Jeg kan tænke mig Muligheden af, at en eller anden af vor Slægt — jeg tænker specielt paa Een af den — vil trække paa Skulderen og smile kritisk-skeptisk over, at den «store Eros» her er knyttet til en simpel Pige, vistnok en henrivende Fremtoning, men dog en simpel, udannet og uciviliseret Skovens Datter. I saa Tilfælde vil jeg — med Fare for, at mine Ord vil blive stemplet som Floskler — alligevel med Lægen hævde, at den dybe, sande Kjærlighed, der saa ofte kan fødes pludseligt, viljeløst, med ét, ikke maaler en Menneskesjæls Værd med Samfundsordningens smaalige Maalebaand, men med den store Følelse, med Dødens og Evighedens høiere Maal!⁴⁸⁸.

Medens de fire Søkende var Smaabørn havde de en meget flink Lærerinde, en Frøken Nilsen⁴⁸⁹, som la' et godt Grundlag for deres boglige Uddannelse. Tilfældet vilde, at da Smaapigerne var ca. 8-9 Aar optog den varmtfølende Tante Louise af ren Barmhjertighed i Huset en dannet, men havareret Musiker af god Familie for at hjælpe ham paafode. Skjønt han ikke netop var belæmret med Taknemmelighedsfølelse, fandt han dog paa — kanske nærmest for at faa Noget at beskæftige sig med — at undervise Smaapigerne i Pianospil, da de — særlig Karen⁴⁹⁰ — røbede megen musikalsk Sands. Han forblev paa Gjøsegaarden i adskillige Aar, og under hans Veiledning blev Husets Døtre for sin Tid mere end almindelig dygtige i Pianospil; men Sangens Gave havde ingen af Børnene.

Anna, den ældste, var en høi, slank, mørkhaaret Pige med vakre Ansigtsdrag: smuk, klar Pande, en fin krummet liden Næse og store, mørkeblaa Øine. Mundpartiet var vistnok en ubetydelig Smule ligesom tilbagetrukket, men langt fra indfaldent à la Broderen Thomas's og aldeles ikke skjæmmende; hun ansaaes for en Skjønhed. Karen, Søsteren, var noget mindre, lys med endnu smukkere Pande

og Næse, en udadleg Mund og store, aabne, noget mandelformede Øine, af lysere, men ren blaa Farve. Hun ansaaes for ubetinget den vakreste. Medens Anna var noget stilfærdig-apatisk, var Karen kjæk, frisk med et kanske noget vel aktivt Væsen, men som klædte hende godt, især i den yngre Alder.

En Eftersommer i de første Aar af 1850 blev Tante Lena, som havde roet sig paa Gjøsegaarden saadan omtrent et Aarstid, buden til sin specielle Veninde, Fru Juel, født Finkenhausen, og anmodet om at ta' Louises Smaapiger med «for nu var disse saapas store (11/12 og 12/13 Aar), at de kunde ha' godt af at se Lidt af en Storby og komme paa Theateret». De vakte Opsigt ved sit gode Udseende — trods Mangler ved sit landlige, ikke «fjonge» Toilette, Karen særligt ved sit freidige Væsen. Fru Juels Svigersøn, Digteren A. Munch, nedlod sig til at prise dem, og en dansk æsthetisk Herre var saa høilydt i sine Udtryk, at det næsten blev formeget af det Gode. Men deres fortrinlige Samspil paa Pianoforte (f. Ex. Operaen «Lucia af Lammermoore» af Donizetti), var en virkelig og berettiget Succes, og det Smaapiger fra en norsk Landsbygd! Dansken var henreven og forbauset!

Da Anna i 24 Aars Alderen (1862) blev gift med den meget driftige og rige Kjøbmand Andreas Steen (en Præstesøn)⁴⁹¹ paa Hamar, flyttede Tante Sina, den fordums Husbestyrerinde paa Gullaug med, for med sin store Erfaring at hjælpe den unge Kone med at greie den meget store Husholdning i hendes nye Hjem. Her blev den fine, tendre Anna opslidt ved Hus- og Barne-Kav (hun fik 6 à 7 Sønner) og døde i 1869: 31 Aar gammel. Manden giftede sig siden med en dansk Dame og fik ogsaa i dette Ægteskab flere Børn. Annas Sønner er alle meget dygtige og indtager anseede Stillinger i Forretningslivet, en er Advokat.

Vistnok havde Tante Louise en særdeles dygtig Husjomfru, men efter Annas Giftermaal var Karen, flink og ferm, mere end før sin Mors Medhjælperske i Forestaaelsen af den store daglige Husholdning, det hyppige Indryk og

det udstrakte Gjæsteri i Sommer- og Juleferierne. Ude i 1860-Aarene blev Karen gift med Kjøbmand paa Hamar, Imislund⁴⁹². Hun døde som Enke i 18 . . og efterlod sig 3 Børn: Lilli, Helene og en Søn (Apotheker i U. S. A. og kalder sig Grønvold). Helene er Enke efter Distriktslæge Klem med to særdeles flinke Børn: en Søn og en Datter; den sidste er Student.

**Major Fridrich Helle v. Grønvolds næst yngste Datter:
Hanna Petronelle, født $\frac{3}{4}$ 1812, gift med Mentz Ryn-
ning paa Skinnarbøl.**

Det skønne Slotslignende Skinnarbøl (i de senere Tider ogsaa bekjendt fra vor forrige Dronnings aarlige Ophold der om Sommeren) laa som sagt i Nærheden af Gjøsegaarden, men dens Beliggenhed og Omgivelser var betydelig mere naturskønne. Bygningskunst, Landskabs- og Havekunst var traadt til og havde i Forening virket til en paa engang henrivende og imponerende Helhed. Bygningen var opført efter svensk prøvet Methode af soltørret og «pottetæt» Sten. Den laa paa en dominerende Høide, som mod Vest skraaned ned mod den deilige Vingersø: dette speculum Dianæ, dette fortryllende Dianas Speil, som laa der som et Skjønhedens Billede og særlig om Sommeraftnerne lyste mellem Birkens og Furuens Stammer mildt og fredeligt i Harmoni med den yndige Natur. Og der var vid Udsigt til et storskjønt Landskab med Kongsvinger Fæstning hævende sig i Baggrunden som en Ørn paa sin Fjeldtop. Foran denne Palaismæssige Bygning med sin af doriske Søiler smykkede stilfulde Altan og som Svenskerne kaldte «Grænse-Slottet» strakte sig en stor næsten minutiøst velstelt Have, som mod Søen endte i en større frodig Engskraaning. Mod Nord-Øst gik den over i den yndigste, mest romantiske Lyst-Skov med ældgamle, ærværdige Løvtræer og det blødeste, dybeste, grønneste Mosteppe. Dette henrivende, helt tilsyneladende vilde Stykke Skovnatur, denne

fagre Lund havde et rent jomfruelig uberørt Udseende og ledede uvilkaarlig Tanken hen paa den lille Rødhætte. Saaledes kunde den Skovsnare seet ud, hvor hun vankede omkring paa Mosteppe og de bugtende, irrende Stier. Ved Indgangen fra Haven til Skoven laa et nydeligt Nutids-Lysthus («Lillas Dokkestue», et rent Unicum) og inde i denne, som var gennemkrydset af bekvemme og ryddede Gangstier laa flere morsomme gammeldags Ziir- og Have-Huse, et enkelt var fra Begyndelsen af 1700-Tallet. Alt blev med Omhu vedligeholdt, og en Gartner med Medhjælper var hele Aaret i Virksomhed dermed. Langs Nord-Østsiden af Haven strakte sig en lang indelukket Keglebane og nedenfor denne en Række Drivhuse. Bygningen selv laa kneisende paa Bakken mod den store Vingersø, en face lige nedenfor; det var en særdeles lang enetages Herregaard (hvad Franskmændene vilde kalde Chateau) med Fløie ud mod Gaardstunet (Øst). Den havde en Mængde Rum (ca. 20) hvoraf især skal fremhæves den store baade elegante, kose-lige og yndige Have-Stue (Altan-Værelset), den mægtige Dansesal med tvende elegante Kabinetter, alle mod Syd-Vest og en Billiardstue (mod Gaardspladsen) den var naturligvis meget søgt af Gjæsterne.

Eieren af al denne Herlighed «Tante Hannas» Mand var Pastor Mentz Rynning. Han havde arvet dette store Gods med sine herlige vidstrakte Skove milelange paa Kant ind mod Svenskegrænsen efter sin Far Krigskommissær Ludvig Rynning (1770—1845), kaldet «Saren», Søn af Mentz Rynning, Præst i Vinger Præstegjæld, Solør, fra Midten til Slutningen af 1700-Tallet (hans Mor var Lilla (Christiane) Flood, af Porsgrunds-Flood'erne, Datter af Commerceraad Jørgen Flood). Krigskommissæren havde 3 Brødre, alle Præster: Sigvardt i Vinger, Fredrik paa Moss, Erik i Odalen («Gamle Erik i Odalen» kaldet). Han var Cand. juris fra Kb.havns Universitet, havde siden 1796 været kgl. Procurator for det søndenfj. Norge og blev i 1806 udnævnt til Krigskommissær. Han tog Bopæl i sin Fødebygd Vinger. Han havde tjent gode Penge ved flere heldige Speculationer (Leverancer)

og var en mere end formuende Mand; havde oprindelig købt den betydelige Nabogaard Øst-Bøl længere mod Syd ved Vingersøen, men havde senere efterhaanden tilkøbt den i flere Parter delte Nabogaard gamle Skinnarbøl (Skinderbøl) med store Skove og af disse Complexer + Øst-Bøl dannet et betydeligt Gods, revet de gamle smaa Skinnarbølhuse ned og begyndt at bygge sit stadselige Herresæde paa Toppen af den dominerende Bakke-Skraaning, hvor disse Smaa-Rønner tidligere havde vansiret de herlige Naturomgivelser. Han, «Saren», døde i 1845, men Sønnen (Pastor Mentz) fuldførte det smukke og ved sin Størrelse imponerende Bygverk. Saaledes opstod det store, ved sin natur-skjønne Beliggenhed og sin usædvanlig smukke stadslige Bygning navnkundige Gods Skinnarbøl, som Svenskerne benævnte «Grænseslottet». Husene paa det tidligere Øst-Bøl, som var noksaa anseelige og laa noget afsides fra det nye Skinnarbøl, blev derimod staaende og tjente som Gartnerbolig og Vaaning for Smeden, Snedkeren og andre Funktionærer paa det samlede Gods, der som nævnt blev kaldt «Skinnarbøl». Med Onkel Mentz's Præsteskab hang det saaledes sammen. Da han skulde vælge Embedsstudium, ønskede han absolut at studere Jus, som passede saa godt for hans skarpt tænkende, praktiske Naturel, som var hans aandelige Særpræg. Men hans Far: «Saren» ønskede, at han skulde studere Theologi og bli' Præst, og i den Tid var Forældres Ønske en Lov for Børnene. Saaledes kom han meget imod sin Villie til at bli' Præst, men det forblev ogsaa med Titelen. Han søgte nemlig og fik (i 1830-Aarene) Vangs residerende Kapellani paa Hedemarken. Men da det kom til Stykket og han skulde tiltræde, kunde hans Far ikke undvære ham; han var nu selv bleven saa gammel, at han følte, han selv ikke længere kunde greie Bestyrelsen af den store Eiendom. Saaledes tog Onkel — vistnok med Tilfredshed — sin Udnævnelse tilbage og overtog istedet den ulige behageligere Stilling: Bestyrelsen af Skinnarbøl, som Farens snart paafølgende Død gjorde ham til Eier af. Han var en høi, meget mørkladen, anseelig,

meget respektindgydende Mand med et skarpt skaaret Ansigt. Han var en særdeles forstandig Herremand og en dygtig Styre af sin store Eiendom. Og til dette omfattende Virke havde han en fortrinlig Hjælp i sin dygtige, energiske, villiefaste Hustru (min Fars næst yngste Søster). Det var en særdeles høi, rank, lys, stadselig Skikkelse med et Par store rolige, kolde Øine, med en imponerende Holdning og Væsen, som paavirkede Omgivelserne i den Grad, at hun i Almindelighed blev kaldt «Dronninga paa Skinnarbøl». Der var en stor Landhusholdning. Som et Bevis paa Landboforholdenes Størrelse paa Godset skal kun anføres dette ene Exempel. Under Eiendommen hørte mindst 36 Husmandspladse. Onkel havde et Stykke Vei fra Gaarden paa en mere afsides Plads opført en egen Bolig for Husmændene, naar de i Aanne- (Onne) Tiderne med tildels Hustruer og voxne Børn gjorde Arbeidspligt paa Gaarden. Det saa da ud paa Tunet ved Boligen omtrent som paa en Markedsplads.

Ægteparret Rynnings dygtige Ledelse af denne store Landhusholdning blev ogsaa erkjendt ikke alene i nærmeste Grandelag og Omegn, men ogsaa i videre Kredse. Efterat — som tidligere nævnt — Eilert Sundt ved Selvsyn havde sat sig ind i Stellet og derom skrevet i Folkevennen, fik Herskabet et næsten landskjendt Navn for Dygtighed.

Skinnarbøl var i enhver Henseende et yderst comfortabelt Hus. Allerede i 1860-Aaret indforskrev Onkel en svensk Ingeniør, som anlagde eget Gasværk for Gaarden. Gasen anvendtes dog hovedsagelig i Fjøs, Stald, Madboder, Stabbur og andre Udhuse, samt Kegelbanen og Drivhusene, men i Hovedbygningen kun i de mere udvendige Rum: Kjøkkenet, Fadeburet og Pigekamrene, paa Buffeten i Spisestuen og i Billiardværelset. Tante vilde aldeles ikke have denne «plebeiiske» Belysning, som hun udtrykte sig, i de øvrige Rum. Det var vistnok det første egne Gasværk for et slet og ret Landgods her i Landet.

Pastor Rynning og Frue øvede Gjæstfrihed i stor Maalestok. Der var næsten stødt og stadigt «liggende» Fremmede

paa Gaarden. Saa var der de daglige Gjæster: tidligere gamle Sagfører Mons Lie og Frue født Møinichen (Forældre af Thomasine, Ida og Erika Lie), Ridtmester Carsten Anker, Capteinerne Engelhardt (Far og Søn), Toldinspektør Stang og Frue, Dr. Heiberg, Dr. Schiøtz og Frue, senere Jonas Lie (dengang Sagfører i adskillige Aar paa Kongsvinger og Frue), Sagfører Albert Blix og flere. Saa Feriegjæsterne, som i tidligere Tider Onkels specielle Venner: Professor Halvor Rasch og Brødrene Manthey (Statsraaden og Byfogden) med Fruer og Stiftamtmand Totens fra Danmark, senere Oberst Ramm (Onkels Slægtning) og Frue, Skolebestyrer Gjertsen, Advokat Niels Nicolaysen, Rektor Schreiner, Ida og Erika Lie, Marie Blich (nu Fru Selmer), Sophie Manthey, svensk Frøken Afzelius, den bekjendte Digters Datter (fjern Slægtning af Tante) m. fl. Og — for at nævne Rosinerne i Pølseenden — Bjørnstjerne Bjørnson besøgte oftere Huset, baade som Ungkarl og gift, baade i Sommer-tiden og i Julehelgen, og Ole Bull var der i Julen en enkelt Gang en 8 Dages Tid. Ifra endnu senere Aar erindrer jeg Sønnernes Venner Professorerne Axel Blytt og Yngvar Nielsen, Expeditionschef Alf Collett, Minister Grip, Oberst v. Krogh, Overretssagfører Hjalmar Ohlsen. Der var naturligvis dertil stadige Gjæster af Onkel og Tantes nærmeste Familie: Nielsens (Expeditionssekretærens) og Grønvold, og af og til en Flood fra Porsgrund. Saa tog Kongsvinger-Folk, som havde Julegjæster hos sig, disse med til Skin-narbøl, som f. Ex. Anker, sine saakaldte Halv-Ankere (Ritmesterne Holmboe, Harboe og Vegesack — denne sidste en svensk Baron, som var Lærer ved den norske Krigsskole) —, Jonas Lie som Gjæst, Bergmester Meidell, Dr. Schiøtz sin Bror, den særdeles vakre Cand. jur. Johannes Schiøtz (senere Forstmester) og saa videre.

I Juleferierne kunde der saaledes den hele Tid igjennem være en Bordbesætning af blot de i Huset boende paa omkring 20 Personer. Naar nu dertil kom de stadige daglige Gjæster fra Kongsvinger og Omegn, kunde Antallet stige til et helt, stort Selskab. At Mad og Drikke i dette rige

Hus var af første Sort, er naturligvis en Selvfølge. Men særlig blev Huset rost for den udmærkede Toddy-Cognac, som naturligvis Anker og Halvankerne, der var Experter derudi, gouterede og neppe følte Tilbøielighed til at iagttage nogen større Indskrænkning i Consumptionen, eftersom «Maadeholds-Foreninger», endsige «Afhold», dengang var ukjendte Anordninger, som — i modsat Tilfælde — aldeles ikke vilde ha faldet i vedkommende Herrers Smag. Men det var «vana» Karle, «vana vid» ikke at gaa over Stregen, og i høi Grad salonfåhige Herrer, saa de i værste Tilfælde forstod at bære endog en liden Perial med den fornødne Anstand.

Forresten maa man absolut ikke tro, at der nogensinde var noget «Drikkeri» paa Skinnarbøl, hverken i det daglige Selskab eller paa Balaftrerne; dertil stod der altfor stor Respekt af Onkel og Tante, særligt af Tante! Og saa var der jo ogsaa den Omstændighed, at de til Bal Indbudne (da kunde jo saadant særligt frygtes) var temmelig finsigtede iforveien. Jeg skulde tro, at neppe nogen Gjæst, endog efter Middag og Bal, har forladt Skinnarbøl i «slinkad» Tilstand ⁴⁹³.

Jeg har desuden Grund til at tro, at Tantes imponerende Væsen lagde en gavnlig Dæmper paa de Herrer, som ellers maaske undertiden havde været fristede til at gaa over Stregen: de vilde ikke udsætte sig for den tause Foragt som i Tilfælde vilde have lyst ud af hendes kolde kritiske Øine. Jeg tror nok ellers jeg tør sige, at Tante havde Hjertet paa rette Sted og mod den, hun holdt af, kunde hun være saare behagelig, ja undertiden rent vennsæl; da kunde der komme en Varme, en Blidhed i de ellers kolde Øine, som virkede desto mere overraskende og tiltalende, fordi den viste sig saa sjældent og ligesom ikke netop var i Harmoni med hendes genuine Væsen og Holdning. Denne var vistnok altid Værtinde-forekommende, men altid manende et «tre Skridt fra Livet». Hun var stolt, stormodig og skarp kritisk (hun var ei forgjæves sin Fars Datter) ⁴⁹⁴, og det synes mig, at hun baade i Sind og Skind maatte have havt

saamegen Lighed med de gamle storslagne Hustruer fra Middeltiden, som Nutidens Forhold kunde tillade og medføre. Jeg maa særligt tænke paa en bestemt Kvindeskikkelse fra den Tid, en Kvinde, fra hvem hun ogsaa nedstammede. Om denne Dame, som var af Danmarks urgamle Adel og Hofsinde hos Dronning Margrethe fortælles det, at hun af sin Dronning saagodtsom blev tvungen til at trolove sig med en fremragende Kriger, men som var af nybagt Adel og derfor ikke huede den stolte Dame. Da hun efter Tidens Skik skulde skjænke sin Trolovede «Fæstens-Ringen», lod hun i denne indlægge en Nagle af Kobber og anbringe følgende Indskrift: «Wahr Digh, Kobernagel, Du huiler udi Guld!» Hun blev en fortrinlig Hustru og Husstyrerske, «kier i Magt og kier i Gods», mægtig og anseelig i Væsen, men paa samme Tid baade stormodig og høymodig.

Det var ikke ofte, at Onkel og Tante selv personlig deltog i Selskaber og Baller i Omegnen, men Ungdommen var naturligvis paa Farten. Bjørnstjerne Bjørnson, som dengang var ung baade af Sind og Skind, var stadig med og deltog med Iver i Dansen. Jeg husker specielt et Bal hos Capt. Fr. Engelhardt paa Lier, hvor han var særlig oplagt. Meddeleren dansede med vel Ballets første Dame (en Dame med et fint fransk Navn; Stamfaren, en General, var indkommen fra Frankrig) men med et Glimt af Kat i sine meget vakre mørke Øine. Idet jeg skal til at danse ud, bøier B. B., som var umiddelbart efter mig i Danserækken, sig ind til mig og hvisker: «Mis, Mis!» Jeg vender mig fluxens og faar se, at B. B.'s Dame var den søde lille «Dørthisen» (Dorothea Rynning, Provstens yngste Datter, en Slægning af Onkel); hun var paa sit første Bal: hvid, buttet med lyst, næsten hvidt Haar og lyse Øienhaar; der var et Skjær af fin, hvid, nyvasket Smaagris over hende: øieblikkelig hvisker jeg tilbage til B. B.: «Gis, Gis!» Mens jeg nu danser ud, hører jeg B. B.'s rungende Latter efter mig med Tilføiende: «bra, slagfærdigt!» Det siger sig selv, at denne Hvirken skede saa discret, at ingen af Damerne

mærkede Noget. Men Historien kom ud — formentlig ved B. B.'s ubeherskede Latter og Udraab, jeg ved mig fri — og vakte megen Munterhed i Vinger. Det var i lang Tid en staaende Balvitz, naar i Cotillon-Tour en Danser inclinerede for en anden med en Dame ved hver Arm, da at spørge denne, om han ønskede at danse med «Mis» eller «Gis». Det gemythligste var, at ingen af de to Damer tog deres Balnavne fortrydeligt op. «Mis» blev senere gift med en høi Officer, «Gis» med en Pharmaceut (og reiste med ham til U. S. A.). Nu hviler de begge under Muld!

2den Juledag i Begyndelsen af 1860-Aarene var der stor Middag og Bal paa Mosegren hos Sorenskriver i Solør Wilhelm Josias Bech-Fietzentz ⁴⁹⁵. Onkel og Tante var dengang selv med og vi reiste — en hel Slæde-Karavane udpaa Formiddagen Glommen opover den 3 Mile lange Vei i godt klart Veir og rigtig Solørsk-Kulde. Ovenpaa den lange og kjølige Tour smagte Husets gode Mad og Drikke fortræffelig, og Sorenskriveren selv, som i sin Ungdom havde været Cavalleriofficer og flot Selskabs- og Levemand og fremdeles ikke foragtede Bægeret, sørgede for, at Gjæsterne fik hvad de behøvede og mere til; det blev for Manges Vedkommende mere end de havde godt af; der var ingen Rationering. Det animerede Bal, som begyndte strax efter Kaffen, fordrev imidlertid snart Bordrusen og ved Afskeden ud paa Morgensiden var der ikke ret mange «Synlige». En Undtagelse i stor Stil dannede en ung Cavalleri-Officer (Bay) — ligesaa bred og tyk i Drøide som han var kort i Høide. Han havde ikke dyrket Gudinden Terpsichore synderlig, om han overhovedet havde gidet vise sig i Balsalen, men desto stødigere sad han plantet ved Punschbordet og desto flittigere og nidkjærere foretog han Ofringer til den vinløvkrandsede Gud Bacchus.

Det var en uendelig Række af Slæder, som nu paa Hjemveien i den knagende Brændkulde (paa Kongsvinger Fæstning noteredes 33° R.) raskt kjørte ned paa Glommen. Det var en af de vidunderligste, skjønneste Nætter, som Østlandsnaturen kunde fremtrylle, fraseet Kulden. I gylden

Glands gled Fuldmaanen majestætisk frem sin Bane paa den stjernestrøede Himmel og kastede sit lysende Skin ud over Omgivelserne. Den mægtige Flod skinnede med sit blanke Dække foran os som en Sølvstribе. Hvor Elvebredderne dannede steile Brinker stod Konturerne skarpt tegnede som Silhouetter, hvor de sænkede sig næsten i Niveau med Elven gik de over i vide jevne Sletter, som fik Udseende som en i Kulden størknet Sjø. I Spidsen kørte Onkel og Tante i sin svære Bredslæde med de to kulsorte Parheste med det afstemte Sangværk af «Klokker og Spil» og med Livtjeneren «Per» paa den brede Standplads bag. I raskt Trav gik det og Slæde efter Slæde fulgte med fuld Bjeldeklang efter paa den staalblanke Flade, som dundrede under de mange rappe Hovslag. Der forefaldt flere muntre Hændelser underveis i den langstrakte Slæderække paa den milelange Tour: dristig eller uvorren Kjøring i Svingene med slingrende Slæder og ængstelig hvinende Damer, men heldigvis ingen Vælden. Der udbrød dog engang Panik paa de sidste Slæder; der var en Styrekarl, som vilde have seet en Flok Varger rekende efter os; Slæderækken der bag begyndte at bølge og vakle, og pludselig brød en vet-skræmt Hest vildt frem og susede forbi endel af Rækken indtil den blev standset af den paapasselige og energiske Per. Ingen maatte kjøre forbi «Skinnarbølpræsten», baade fordi han var Egnens Magnat og fordi han fremfor Alle forstod den Kunst at kjøre i den paa engang mest passende, jevneste, raskeste og dog for Hestene mindst anstrængende Fart.

Hen paa Morgenen ved Kuldepunktet i den bitterkolde Luft i Naturens vinterblege Stemningstone var vi ret ud for Kongsvinger By; der skiltes da de i Følget, som skulde op til Byen eller videre ad den Kant. Blandt dem var Cavallerilieutenanten, som kjørte «solo, alene» i en lurvet Spidsslæde med en uselig Sangerpilt foran og en Feld, som saa ud som den led af Svindsot (Phthisis) og røtede som en Kat i Parringstiden. Han var Gjæst hos en Familie, som boede en Fjerdingsvei udenfor Byen paa Veien til Odalen. Kongsvingerfolket saa ham kjøre i den rigtige

Retning. Men saa maa Bagrusen ha' overvældet ham og syltet ham ned i en blytung Søvn, som var alt andet end kortvarig; thi da han omsider vaagnede og sandsede sig var det sent hen paa Eftermiddagen. Han befandt sig da langt ude i Næsbygden, hvor Hesten var standset ved Færgestedet over Vormen, (dengang var der ingen Bro). Det hensynsfulde Dyr havde taalmodigt diltet afsted hele Odalen og endel af Næsbygden igjennem uden at smage hverken tørt eller vaat. Det gjør mig virkelig ondt at maatte meddele, at det skikkelige Kræ heller ikke nu fik tilfredsstillet sin utvivlsomme Trang til Forfriskninger og Hvile, men tvertimod af den fortørnede Kriger øieblikkelig blev sat i en adskillig raskere Gangfart paa Tilbageveien.

Saadanne eller lignende Scener fandt af og til Sted i denne muntre Bygd, hvor den ene Storgaard efter den anden laa rundt Vingersøen. Foruden de nævnte Gaarde: Gjøsegaarden og Skinnarbøl var der Lier (Capt. Thomas Engelhardt)⁴⁹⁶, Vennersborg (Sønnen Capt. Fredrik Engelhardt)⁴⁹⁷, Skandsgaarden (Proprietær Hagerup), Overud (Major Bjerkebæk), Gumpengrud (Capt. Fr. Wærenskiold) og flere. Forøvrigt var — undtagen paa Skinnarbøl, hvor der var saa at sige aabent og stilfuldt Taffel Aaret rundt — den meste Selskabelighed vanligvis henlagt til Julen; men da tog man ogsaa Sagen langvarig og grundig. Der var Baldamer og Balkavallerer, som kunde udføre saadanne Kunststykker eller rettere Kraftkunster: at træde Dansen 10 à 12 Nætter itræk; dette sidste kaldtes at «faa Tylfta fuld».

I gamle Dage havde «13de-Dag Jul» været holdt for ligesom Afslutnings-Dagen for Festerne. Der var gjerne da større Selskaber med Baller omkring Vingersøen. Ved en saadan Fest paa Gjøsegaarden husker jeg, at den kjække kraftige Capt. Rosenqvist, «Veilæggeren» (Svigersøn af Provst Ole Gaarder Rynning, Sognepræst til Vinger Sogn + dengang Kongsvinger Leir) som Forsanger med sin stærke Stemme intonerede det gamle Riim, hvormed man ligesom tager Afsked med al forløben Julemorro:

«Og skjænker i Boller, i Kander, i Kruus,
La' Jula gaa ud med et glædeligt Ruus!
Jula gaar,
Og saa vi faar
Igjen det gamle Gnagel!»

Og Værtskab og Gjæster tog Glasset i Haand og alle som en istemte i unisont Kor Afskedssangen.

Medens jeg er i Stødet med at fortælle «muntre Historier» fra Vingerbygden vil jeg ikke undlade at medtage en grundkomisk en, som foregik noget før 1850-Aarene. Der boede da paa Storgaarden Overud ved Vingersøen den meget velstaaende Enke efter Major Bjerkebæk⁴⁹⁸. Hun var i Julehelgen reist i Besøg til en gift Datter i Arvika Kjøbstad i Wärmland og kun hendes to ugifte Døtre var hjemme. Det var to halvgamle fedladne Piger, snille og godhjertede som Dagen var lang. En Eftermiddag i Romhelgen kommer ind paa Gaarden en Svenske noksaa «träsig» med Hensyn til Garderobe, men med en Holdning og Mine som en Adelsmand hvad han ogsaa virkelig var (han var endog Baron). Det var en temmelig ældre Herre som i «fordna Dar» havde levet med i det eiendommelige «Liv vid Löfsjön» i Wärmland, som Selma Lagerlöf saa fængslende poetisk har skildret i «Gösta Berlings Saga».

Saaledes kunde der af og til ligesom glide indover Vinger Efterdønninger fra denne Wärmlands romantiske Cavaller-Tid fra 1820—30-Aarene, da Livets og Livslystens Bølger gik saa høit i Egnen om «Löfsjön» (i Virkeligheden: «Frykenskjön»), men heldigvis ikke i en saa mislig Skikkelse som dennegang; men saa var det ogsaa i sidste Gang. Den svenske Herre, som jeg vil kalde «Frykenschöld» (men i Virkeligheden bar et af Sveriges store Navne) forstod ved sit slebne Væsen og sine smukke besnærende Talemaader saa grundig at insinuere sig hos de hjertevarme Frøkener, at de, næsten paa Graaten over, at en saadan Mand ikke ved egen Skyld, «vasserra», men ved Skjæbnens Ugunst var kommen i Nød, diskede op med det lækreste Aftensbord, som Huset formaade og bagefter — hvad Baronens satte

mest Priis paa — saamange Toddy'er, som han bare vilde drikke, og det var ikke faa. Om Morgen fik han Alt, han syntes han trængte (Sildesalat og Drammer) for at fordrive «Dagen derpaa» + en udmærket styrkende Frokost med atter Drammer og Øl. Frøken Mina gik i sin Hjertensgodhed saavidt, at hun plyndrede sin salig Fars efterladte Garderobe og undselig indbød den af Skjæbnen hjem søgte Baron til at benytte, hvad han trængte til. Og Indbydelsen blev med «högmodig» Nedladdenhed og ikke ringeste Genance modtaget som en selvfølgelig Tribut, og snart spankede han omkring i den Afdødes bedste Klæder, som han fyldte godt «oc distingverade sig i». Frøken Cilla gav ham en Convolut med 5 Spd. i. Paa Anmodning af Baronen, som fremholdt, at en Anbefaling fra Frøknerne vilde mægtig hjælpe ham paa hans Vandring sydover, skrev efter adskilligt collectivt Hovedbrud de ikke meget intelligente Damer, som aldrig før havde befattet sig med Udstedelse af denslags Attester, i sin Hjertens Enfoldighed og Ubetænksomhed følgende:

«Hr. Baron Calle Frükenschiöld, som har lagt hos os inat, har ved nærmere Bekjendtskab og Omgang vist sig som en Mand af fortrinlige Qvalificationer. Da han har anmodet os om en Attest, er det os en Fornøielse under lignende Forhold at anbefale denne imødekommende, kvikke og meget behagelige Herre.

Overud Gaard i Vinger den 29. December 1849.

Mina og Cilla Bjerkebæk.»

Aldrig saa snart havde den indfule Svensker læst Attesten før han med de høfligste og mest indtrængende Talemaader og med Beklagelse over, at hans Stillings Vanskeligheder nødsagede ham til at bruge enhver Chance, som bød sig, i sin Favør, forestillede Frøknerne, at de maatte afkjøbe ham den for dem yderst compromitterende Attest, ellers saa han sig nødt til at indrykke den i «Arvikas Tidning», hvis Redaktør var hans specielle Ven. Frøknerne, der blev som himmelfaldne over Baronens Forræderi og skammelige

Udtydning af Attestens Indhold og forfærdede over hans Trusel (thi i Arvika boede deres gifte Søster) maatte afkjøbe ham det litterære Produkt for det efter Omstændighederne alligevel ikke forhøit opskruede Beløb 50 Spd. Siden afgav Mina og Cilla det høitidelige Løfte aldrig i Livet at udstede nogen Attest.

Jeg nævnte, at Ole Bull engang besøgte Skinnarbøl, medens jeg var Gjæst der. Jeg husker ikke Aarstallet (ved Juletiden var det), men Erindringen om ham og hans Fortællinger staar levende for mig. Naar Onkel og Tante var gaaet til Ro om Aftenen, flyttede Ungdommen og Bull med Toddybordet og Piberne ind i «Bibliotheket» og slog sig ned der ofte til langt udpaa Natten. Bull tog af sig Frakken, smed sig med Armen om Halsen paa en eller anden af os (i Regelen mig) ned i Sophaen og begyndte at fortælle. Han berørte aldrig sine Kunstnertriumpher, nei: det var om «Cavalleren» Ole Bull, om «den stærke Mand» Ole Bull, om de mange Erobringer og Styrkeprøver, han berettede, og det med Ild, Kraft, Fynd og Lune.

En af vore historiske Forfattere (Øverland), som efter Sigende baade af ham selv og Andre, havde til Hensigt at skrive en udførlig Biografi af Ole Bull og havde faaet vide, at jeg havde været sammen med ham paa Skinnarbøl i ikke kort Tid og var bleven beæret med hans særlige Gunst (og, jeg tør sige, næsten Venskab), henvendte sig for mange Aar siden til mig med Anmodning om at meddele, hvad han maatte have fortalt under sit Ophold der. Denne Anmodning efterkom jeg og gav et noksaa udførligt Referat af disse Fortællinger. Skjønt det drar lovligt langt ud med Biografien, kan den dog maaske engang komme (Forfatteren er død, men vi har jo nok af «Epigoner»), og jeg vil derfor her kun løselig skizzere to af disse Beretninger.

Den ene er fra Kunstnerens Ophold i Portugal. Paa hvilken Tid det var erindrer jeg ikke, forudsat, at Bull markerede Tidspunktet, men det maatte ha' været i hans tidligere Kunstnerperiode. Selve Affæren blev saaledes fremstillet og fortalt af Hovedpersonen med de livligste Ord,

Bevægelser og Fakter og bedyret med Forsikringer i de mest slaaende Ordlag og saftigste Udtryk:

En af hendes Majestæts Hofdamer — naturligvis en ren «Aphrodite anadyomene» — havde kastet sine Øine paa denne nordiske Herkules af en Kunstner, og en underfundig Hofmand, som var Damens Elsker, havde derfor fattet et uslukkeligt, men vel skjult Had til ham; thi Hofsnogen hyklede et varmt Venskab og ildfuld Beundring for ham.

Paa en Ridetur, som de nævnte Personer foretog sammen med en Del Hofsinder, havde Hofskurken faaet arrangeret det slig, at Bull fik en Ridehest, som snart viste sig at være af fuldstændig lybsk Temperament. Den rendte snart ud og tog Herredømmet aldeles fra Bull, som — hvor stærk han end var — dog vel ikke var trænet Rytter som han dog selv mente. I vildeste Fart styrter Dyret mod en Fjeldskrænt. Udover den var den visse Død. «Men da reiste jeg mig i Sadelen» — sa' Bull — «og drev Hesten med min knyttede høire Haand et saa knusende Slag mellem begge Ører, at den i samme Nu svimeslaaet styrtede til Jorden, og jeg var i sidste Øieblik — reddet».

«Men hvordan gik det Dig da?» indskjød jeg, ikke kritisk tvivlende men med Følelsen af, at det i denne Situation maatte ha' været vanskeligt, ja — syntes mig — næsten umuligt for ham ikke at blive udsat for komisk generende Kolbøtter, dobbelt generende ved hans Amantes Nærværelse. «Jo, Du,» sa' Bull, meget suffisant, aldeles unbefangen, «jeg klarede mig godt; jeg var en god Rytter og jeg kjendte et Snit: jeg kastet mig af al Magt tilbage da Hesten faldt, saa mit eget Fald blev aldeles ryttermæssigt elegant, hvad Damen ogsaa senere i Fortrolighed betroede mig, at hun mente ingen Anden havde kunnet gjøre. «Der var en ganske anden Kraft i mig end disse Svæklinger ved Hoffet», bedyrede hun, og derfor havde hun aldeles brudt med Hofskurken!»

Naa ja, det være som det vil med dette, men ialfald er det visst, at der er et svagt Punkt hos Hesten paa det Sted, hvor Bull anbragte sit Kraftslag; og at et saadant, ført af

hans Jernarm, kan ha haft saadan Virkning, det er noksaa rimeligt, forudsat, at hele Historien ikke er en eleveret eller — om man vil — «eligeret» Skrøne.

Da Fortællingen var forbi, indbød Bull hele Selskabet til efter Tur at «kjende paa» hans Muskler, og de var rigtignok ogsaa som Staal.

Jeg maa nu — naar jeg skriver dette — uvilkaarlig tænke paa Scenen mellem Harald Gille og hans Høvdinger (sans comparaison) i Skuespillet «Sigurd Slembe», hvori Høvdingerne efter Tur med Næverne overbeviser sig om de kongelige Bens Hestestyrke.

Den anden Fortælling var fra Ole Bulls Ungdom, da han under sin Studietid i London delte Værelse med den senere verdensberømte ungarske Claver-Virtuos Frantz Liszt. Bull bedyrede, at Liszt var en næsten umættelig Erotiker. En Dag forsvandt han fra deres fælles Logi og forblev borte i flere Dage. Ikke uden Ængstelse søgte Bull efter ham, og ved Politiets Hjælp fandt han ham omsider i et af disse Etablissements, hvor Venus vulgivagas Præstinder holder tilhuse og sælger sin Gunst for kontant Betaling «mens Dyden græder». Han laa der i en ussel Seng paa et usselt Tagkammer, hvor han var «kastet op», da alle hans Penge og Klæder var medgaaede som Offre paa Gudindens Alter; hans Person var af Værtinden formelig taget i Pant for den endnu manglende Betaling, en tributum amoris, som var opført i de courante handelsmæssige Posteringer og Udtryk paa en specificeret Regning over Restbeløbet for Liszt's erotisk-overdrevne «Depentzer» (Ødselhed), og derfor virkede saa over al Maade grotesk-løierlige; f. Ex. 1. Conto Miss Fanny, an o. s. v. 2. Conto Miss Gladys, an o. s. v. Gjælden blev øieblikkelig betalt og Liszt frigiven. Men den interessante Kvittring beholdt Bull som et overmaade talende «document humain», «og jeg har den s'gu endnu», føiede Bull til med en humoristisk Latter, men tilige med et sardonisk Smil. Liszt og Bull var nemlig nu Uvenner paa Grund af en spottende Kritik af L. over B.'s seneste Præstationer, som Liszt mente aabenbarede en betydelig

Tilbagegang med Forsøg paa at imponere ved musikalsk Blendværk og Taskenspillerkunster («Prestige» i den egentlige Betydning af Ordet: «Gjøgleri»), hvilket Udtryk Liszt nok havde benyttet i sin ubarmhjertige Kritik.

Alt dette blev af Bull fortalt med megen Humor og i de mest hyperdrastig-saftige Ordlag og Billeder som jeg hverken tør eller vil gjengive. Da Aviserne netop paa den Tid havde meddelt, at Liszt nu kun befattede sig med Compositioner af religiøs Natur, opholdt sig i Rom, var af Paven udnævnt til Monsignore el. en lignende høi Værdighed i den catholske Kirkeverden, og i det Hele betragtedes som en næsten «sacrosanct Helgen», saa faldt det jo temmelig latterligt at sætte disse lave drastisk-erotiske Diverissements i intim Forbindelse med den nu «høiærværdige» Herres næsten hellige Person, selv om de tilhørte hans meget verdslige Fortid.

Livet paa Skinnarbøl syntes mig og mange med mig at være et ideelt Herregaardsliv, særligt i Juletiden. Det daglige Liv forløb i Regelen saaledes: I rimelig Tid (ikke altfor tidligt) kom Pigerne om Morgenen op paa Soverummene (en Mængde koselige Tagkammerrum for de mange enlige Herrer) og bød frem Boller med kraftig Havrevelling med den delikateste tykke Fløde til eller — hvis man foretrak det — Kaffe med alleslags Kager til. Mange vare de, som tog begge Præsentationer. Saa strakte og morgnede man sig en Stund og gjorde Toilette. Derpaa kom den ene efter den anden — men ofte med Halvtimers eller Timers Mellemrum — ned i Spisestuen, hvor den egentlige Frokost serveredes i Løbet af et Par Timer; thi et saadant Tidsrum var indrømmet Gjæsterne for at enhver efter Behag kunde følge sit Godtbefindende eller pleie sin Magelighed. Husets Overtjener Hr. Ingebret med det brede godmodige Ansigt, det diskrete Væsen og den dæmpede Fremtræden, der ligesom bevægede sig paa Filtsaaler (hvad han ogsaa faktisk gjorde) serverede Kaffen, og taalmodig var Tante, den virksomme Husmor, næsten altid tilstede ved Frokostbordet i dette Tidsrum for at tilgodese enhver af sine Gjæster,

navnlig med den fortrinlige saftige Kjød-pølse, som var en af hendes — forøvrigt mange — Specialiteter, og som hun visselig kunde have budt selv den navnkundigste Lækker-mund. Saa fulgte enhver sin Lyst hele Formiddagen: nogle slog sig røgende ned i Bibliotheket, flere dyrkede Billiard-spillet, andre tog Sundhesture i den kraftige Luft i de skønne Naturomgivelser, især paa den vakre Mo «Gjeit-dansen», som strakte sig vidt Øst for Gaarden indtil den gik over i et couperet Skovterrain. Saa var det dem, som naar Isforholdene tillod det, gik paa Skøiter paa Vingersøen og endelig enkelte, som dyrkede Ski- eller Kjælke-sporten.

En eller to Formiddage i Romhelgen i 1860-Aarene beredte Bjørnstjerne Bjørnson Husets Værtsfolk og endel af Gjæsterne en udsøgt Nydelse. Han læste op for os sin «Maria Stuart i Skotland», som han netop var færdig med i Manuskript. Det er forlidet at sige, at han læste op, han formelig «spillede» de forskjellige Roller, spillede med Liv, Anskuelighed, dramatisk Styrke og Imitation i Stemme og Manerer, som visselig var mesterlig. Jeg har hverken før eller siden hørt noget saa livfuldt og fængslende, og jeg har dog hørt flere navnkundige Oplæsere som f. Ex. Mantzius, som jeg tillige personlig har kjendt, hvilket ikke er uden Indflydelse paa Opfatningen og Forstaaelsen. Jeg noterer, at B. B. spillede den statskloge og listige Lord Lethingtons Rolle med afdøde Advokat B. Dunkers Stemme og Manerer til Fuldkommenhed.

Der blev ogsaa af og til opført Komedier i Balsalen, som i den Anledning fik et saa interimistisk, prægtigt Ud-styr, at mangan Provinscene kunde misunde dette tempo-rære Theater. Der blev spillet lette Stykker, fornemlig af Erik Bøghs, og der blev — mente competente Personer som f. Ex. Thomasine og Jonas Lie — virkelig spillet godt. Marie Kyhn (nu Fru Oberstlieutenantinde Rynning) var flink, særligt i elegante Roller, og Julie Nielsen da! (hun var Expeditionssekretær N.'s Datter og Onkel Mentz's Søster-datter, senere Fru Carstens i Trondhjem). Hun viste strax

meget Talent og saa at sige født Scenevanthed. Ogsaa Meddeleren blev der lagt Beslag paa. Julie og jeg spillede for det meste Hovedrollerne, og vi høstede stadigt meget Bifald, som vi var fripostige nok til at anse som en meget velfortjent Hyldest!

En Jul, hvor blandt Andre Gjertsen og Nils Nicolaysen var Gjæster, havde Tante spøgt med mig om, at jeg var en ren Feinschmecker med Hensyn til Sylte, og jeg citerede til Forsvar Wergelands Sylteverse:

«Julegrisen, Julevisen har fortjent at faa,
Hvis Princip for Dyder, eget Offer byder,
Hvo kan taale, vel at maale sig med Grisen saa?
Og foruden Sylte, kun som luftopfyldte,
Usle Huller, tomme Nuller,
Julens Dage staa!»

En Morgen ved Frokostbordet tillod N. Nicolaysen sig (udenfor alle Regler, da Fremførelse af Vers-Gaader var forbeholdt Siestaen efter Middagen) at plumpe ud med følgende Versgaade om mig:

«Det første er han selv, det andet bestiges med Stylder,
Det hele befinder sig vel i et Hav af persede Sylter!»

Indignatio versum facit, og jeg svarede paa staaende Fod:

«Det første er en Contraktion *
Af sidste Navns Prænom'nation, **
Det Hele en fræk Præstation:
Af en Injuriant-Person!»

Men tilbage til Dagsordenen i Julen: Kl. 4 samledes alle i Huset præcis ved Middagsbordet. Der serveredes altid

* Nils er en Sammendragning af Nicolay (Nicolaas).

** Fornavns-Benævnelse. Det var et af mig i Farten vovet ny-latinsk Udtryk: «prænomination» af et forudsat Verbum «prænominare». En lærd Latiner sa' mig senere, at det var slet ikke ilde gjort. Substantivet var fuldkommen paa Maal med lignende lavede latinske Gloser og var efter bedste Forbillede og Regler.

Jeg tilføier, at Gjertsen spøjte med N. N. over at det havde kostet denne en halv Nats Afkald paa Søvn for at componere denne som han benævnte den «tarvelige Nidverse».

Saadanne controversiæ verborum tog vi os forresten ikke det ringeste nær; det var som at «skvætte Vand paa Gaasa».

en Flerhed af fortrinlige Retter. Af og til fik man til Desert slige Rariteter paa den Aarsens Tid som Havejordbær, der smagte som friske og med saa tyk Fløde til at Skeen formelig kunde staa i den, og saa mægtig, at mange maatte tage sig en Cognac'er bagefter for at klare den overvældende cremagtige Mættelse. Hvorledes Tante bar sig ad med at holde Jordbærene saa naturlig friske var hendes Hemmelighed, og var vist betydelig vanskeligere dengang end nu. Det altid delicate Maaltid endte vanligt med Brød (herligt hjemmebagt sort Grovbrød!), Fløde-Smør og en fortrinlig Cheddar-Ost, som lavedes paa Gaarden og var Tantes særlige Stolthed; dertil Sherry.

Saa fik man Kaffen ved Bordet og derefter gik man ind i de mange Rum, som det ene efter det andet (mindst 5) hele Julen, ja omtrent hele Vinteren igjennem, stod aabne med udmærket «passet» passende Temperatur. Der benyttedes kun Ved overalt i Huset i de fortrinlige store Svenske-Ovne med de skønne, glacerede Fliser og elegante Udstyr iøvrigt. De fleste slog sig ned i Dagligstuen, og det var Skik og Brug, at Ungdommen — ja forresten af og til ogsaa ældre som f. Ex. Daniel Schiøtz, B. B., Jonas Lie — strakte sig med Trøstere under Hovedet paa det bløde Gulvteppe rundt Kaminen; der brændte der stadig Tyrikubber med langsom Ild; de kastede dæmpede Lysstreif ud over Rummet; der ellers var uoplyst netop for ikke at ødelægge Virkningen af det hyggelige Juleblus og den juleagtige Stemning, som derved skabtes. I Sofaen ret overfor Kaminen tog Onkel og Tante stadig Plads. Saa begyndte Julelegene, som hovedsagelig bestod i, at man fremsatte Gaader, som vel at mærke maatte være lavede af vedkommende Fremfører selv; man tog ikke til takke med andet end originale Præstationer, og ingen var fræk nok til at trodse Forbudet. Eller man legte et Slags — om jeg maa kalde den saa — «Ordspils-Leg» (den havde vist en saadan eller lignende Benævnelse paa Skinnarbøl, men jeg erindrer den ikke nu). Jeg har vist i en anden Forbindelse tidligere omtalt Legen, men har ikke Adgang til at se efter netop nu og resikerer

derfor at nævne den to Gange: en Pølse mere eller mindre i Slagtetiden er jo ligegyldig. Altsaa den bestod deri, at man med et Substantiv med dertil hørende Adjektiv eller med to Substantiver (ad libitum) karakteriserede (og det maatte være en slaaende Karakteristik) den Person, som mentes, saaledes at Forbogstavet i Adjektivet (eller det første Substantiv) begyndte med samme Bogstav som Personens Fornavn og Forbogstavet i Substantivet (eller andet Substantiv) med samme Bogstav som Vedkommendes Efternavn (f. Ex. «aandfuld Skjønhed = Anna Schiøtz», «brynjeklædt Brage» = «Bjørnstjerne Bjørnson»). Man holdt sig hovedsagelig (thi det skulde være saa) til de Tilstedeværende, og jeg tror ikke Nogen var boreret nok til at blive fornærmet over denne Julespøg, som ellers i Regelen var smigrende for Vedkommende og iallefald var for det meste ment at være harmløs. Regelen var næsten uden Undtagelse, at Spøgen holdtes i en dannet urban Tone, og kun Advokat Nils Nicolaysen kunde undertiden skeie ud⁴⁹⁹. Der kunde naturligvis ofte præsteres ypperlige Ting af B. B. og vittige af saadanne kvikke Hoder som Adv. Nils Nicolaysen og Skolebestyrer Gjertsen, som baade var vel trænede for saadan Leg, og desuden formentes at anvende endel af Natten til at lave de Vitzer, de gjerne vilde brilliere med. Jeg var jo ogsaa med efter fattig Leilighed. Jeg fremsatte mine altid paa staaende Fod, derfor trængte de vist ogsaa til Correctur. Jeg husker, jeg engang lavet saadan Gaade om den tilstedeværende Ida Lie:

«Det første er et helligt Fjeld,
Saa: Holding, smykt med Løvets Kroner.
Det Hele har i sig et Væld
af Kunstens bedste Toner!»

«Ikke ilde, Johan Fredrik», sa' B. B.

Dagen efter ved Middagsbordet siger B. B. til mig (vi sad ved Siden af hinanden): «Du Johan Fredrik, jeg har lavet lidt om paa din Gaade over Ida!» «Ja har Du det, saa er den vist blit god for det var jo den rene Impromptu fra min Side». «Ja jeg tror det, Du skal faa høre den strax

ved Legen iaften». Og saa kom B. B.'s Omlagning, som vakte almindelig og fortjent Bifald; thi den er ypperlig; den lød:

«Det første er et helligt Fjeld,
Det andet er et Bakkehæld,
Det Hele er et Tonevæld!»

«Men Ideen er naa Johan Fredriks!» sa' B. B. naadig.

En anden Dag fremsatte jeg (forresten efter Opfordring af en Dame, som var saa elskværdig-artig virkelig at tiltro mig Evne dertil) følgende tre Ordspils-Spøg over selveste B. B.

(Nu er han): «Bondens Beundrer».

(Og): «Bondens Barde» eller «Bondens Besynger».

(Men han vil maaske bli): «Bondens Betvinger».

«Tror Du det Johan Fredrik?» sa' B. B. lidt overrasket, synes mig, men ligesom velvillig-smigret; og saa la' han ligesom grundende dæmpet til: «Ja, maaske, maaske» . . .

Jeg troede nemlig dengang, at han før eller senere vilde indtræde paa den virkelig aktive Politik's Skueplads, og saa som Bonden nu gik frem med stigende Vælde og Magtbrynde, vilde det da ikke vare længe (tænkte jeg) førend de røg sammen: To Store i een Sæk! . . . Heldigvis maaske for Nationen og iallefald for B. B. selv kom han ikke til at gaa den Vei. Han var en større og bedre Skueplads værdig!

Der var en Dag Tale om Henrik Wergeland, som flere af Grønvold-Familiens Medlemmer havde kjendt rigtig godt. Onkel Arild var f. Ex. hans gode Ven og Dus-Broder. Der var paa Snak Menigmands Opfatning om Wergelands Forhold til 17. Mais-Festerne, og at det var en gjængs Skaal da: «Hurra for søttendes Mai og han Henrik Wergeland, som har instifta Daen!» Bjørnson talte om, at der burde blive større og hjertelig-gladere Stemninger over Mindedagens Fester, «end om Barna blev med: pyntede, glade, feststemte med Flag, ved Flag!» «Ja» — sa' jeg, betat ved Tanken — «kan Du faa det istand, saa vil der kunne siges om en saadan renere, ideel Fest:

«I syttende Mais — vor Frihedsdags — Favn,
Er sammenknugt Wergelands og Bjørnsøns Navn» ».

«Bravo-Bravissimo, Johan Fredrik», sa' B. B. og slog op en baade hjertelig-smigret og stentorisk-rungende Latter.

Naar Legen saaledes havde varet en Times Tid eller saa, serveredes Husets fortrinlige The med alslags Bagværk. Naar Theakten var forbi, stod Toddy'en parat til at laves paa Buffeten. De ældre Herrer tog sig et Slag Kort⁵⁰⁰ (helst i Havestuen), medens Ungdommen lyttede til det ypperlige Spil, som præsteredes af saadanne Gjæster som Erika og Ida Lie, Marie Blich(-Selmer), eller den sjælfulde Sang, som tonede fra Fru Anna Schiøtz's Læber.

Kom der nu — hvad næsten altid hændte — Gjæster fra Vinger eller Kongsvinger, eller dann og vann fra Sverige — saa var der i et Nu et stort Selskab samlet, og da var det fornemmelig Billiardspil, som især optog de fremmede, mandlige Gjæster.

Derimod forbød hele Husets Indretning og de teppelagte Rum — ja i det Hele Stilen og Tonen i Huset, at der toges nogen «Svingom». De danselystne maatte afvente de ellers ikke faa Baller i Egnen, hvoraf Skinnarbølballet var det fornemste, mest stilfulde, mest exclusive og i enhver Henseende «hors de Concours».

Naar Salen og de to Cabinetter paa Balafner aabnede sig, straalende i Lys fra Lysekroner og Lampetter, og med den med Ballustrade forsynede stilfulde Forhøining, hvorfra den ypperlige Næs-Musiks Toner bølgede henigjennem det store, vakre Rum, saa tror jeg nok, at der var stor Feststemning og forventningsfuld Balglæde over Gjæsterne! Og der var — hvad der naturligvis forhøiede Ballets Glans — mange præsentable og vakre Damer og ikke faa stilfulde og distinguerede Herrer, som bevægede sig der paa Salens i bogstavelig Forstand bonede Gulv. Der var i ældre Tider Kammerherreinde Falsen, Fru Professor Kjerulf, født Anker og Anker-Damerne ofte med Niecen Grev Wedel-Jarlsbergs Datter, Fru Nora Stang, født Bagge, Fru Capt. Wærenskiold, de 7 Præstegaardsfrøkner (Provst Rynnings

Døtre), Constance og Marie Fabricius, Anna, Karen og Ingertha Grønvold, Janna Todsén, Olivia Hansen (Rynning-Hansen), Thale Bagge, Trælastgrosserer Conrad Rynnings 3 Døtre, Ida og Erika Lie, Blanca Juel, Clara Schumann og Amanda Fearnley, og i senere Tider Husets Datter Lilla Rynning, Marie og Signe Kyhn, Helga de Seve, Julie Nielsen, Stephanie Sylow, Cathinca Rynning, Sophie Manthey, Sophie Fearnley, Minda Juel, Caroline og Sophie Diriks, Søstrene Anna, Marie og Pauline Hals, Døtre af Oberstl. Hals og af min nærmere Slægt.

Af Herrer maa nævnes: i ældre Tider Kammerherre, Oberstlieutenant Falsen, Ritmester (senere Oberst, Kammerherre) Carsten Anker og hans 3 Venner Ritmesterne Holmboe, Harboe og Baron v. Vegesack, Lieutenant (Major) Ring, Cand. juris Balchen, en vakker, men noget sygelig Mand med sit fine, blege Ansigt (han døde ung), Jonas Lie, (Fætterén Kasserer Henrichsen kaldt «Elgen»), Bjørnstjerne Bjørnson, Militærlægerne August og Gustav Koren, Candidaterne Andreas Hansen (senere Provst), Carl Hansen (senere Høiesteretsadvokat «Puchta»), Carl og Roald Rynning (senere Amtmand og Borgermester), Ingeniør Peter og Sagfører (Sorenskriver) Albert Blix. I senere Tider: Sigvard Rynning (Sanitetscapt. i Marinen), Husets 3 Sønner Lieutn. (Oberstl.) Ludvig Rynning, Lorentz Rynning (Godseier), Jens Rynning (senere Overretssagfører) med sine Venner: Cand. jur. Anton Grip (senere Minister), Yngvar Nielsen, Blytt (Professor), Alf Collett (Expeditionssekretær), Lieutn. v. Krogh (Oberst) samt Johannes Lie⁶⁰¹ (Sanitets-Commandør i Marinen), Kolderup, Ingeniør Sverre Lie, Cand. jur. Paul Grønvold og fl. (som min ringe Person).

Der dukker Minder op, der lyser i Erindringen frem Glimt af en engang følt betagende Feststemning paa et straalende Skinnarbølbal! Den høivoxne, staute Ritmester Carsten Anker, den stadsligste af Alle, førte den stilfulde, vakre Kammerherreinde Falsen. De dansede ud til Tonerne af en af Straus's mest henrivende, henførende og yndefuldt bølgende Valse «An der schönen blauen Donau», og Par

for Par, friske og smilende, svingede ud i Salen. Det var et mere end almindeligt høistemt Bal! Ud paa Natten forlod endog de gamle Herrer for en Stund Kortbordene, en Stemning fra svunden Tid strømmede ind paa dem! De fik Musikken til at spille op den minderige Melodi til den Dans, som engang havde bevinget deres Fjed i Ungdommens Dage: den vakre, gamle Figaro! Og saa fik man se det paa engang rørende og lidt komiske Syn, at endel gamle, tykmavede, endnu rørlige, om just ikke letvindte Herrer, af Egnens Embedsmænd, f. Ex. gamle Capt. Fr. Engelhardt, engagerede ældre, ja ogsaa lidt gamle, korpulente Damer, og endnu engang forsøgte de sammen med og veiledende Ungdommen at træde den Dans, som saa ofte havde henført dem i svundne Dage. Jeg tror, ja jeg ved, at denne Episode — hvor det Rørende heldigvis spillede saa overveiende større ind end det Komiske — gjorde Stemningen i Salen end mere betagende, gjorde Balgjæsternes Sind i gjensidig Vexelvirkning end mere modtagelig for det Trylleri, denne henrivende Dans med dens henførende Melodi udøvede. Det følte som der spredte sig udover Salen en Stænk, en Duft ligesom af gammeldags hengjemte Potpourri-Roser, som viftede der dem imøde en Luftning fra den svundne romantiske Cavaller-Tid! Der flød en Stemningsbølge fra de gamle, fine, sentimentale, kvindeforgudende Tider: varm og betagende ind over Balsalen, og Mindernes Blomsterflor syntes for de gamle Deltagere endnu at ha' en Friskhed og Duft som kaldte Erindringer frem om deres Vaar-Tids solfyldte Dage!

Ja, der var over Julelivet paa Skinnarbøl en egen Feststemning, og paa Ballerne der en Festivitas, som havde Evne til at løfte Sindet ikke alene i det flygtige Nu, men ogsaa for længere Tid op over Hverdagslivets Kjedsommeligheder, Gnag og Slid, og forlene det med en Minde-Skat af livfulde, stemningsrige, betagende Oplevelser: et Eie, gjemt i Erindringens Tryllesland, hvorfra ofte, ofte i stille Stunder Minder smøg sig frem og kvægede Sindet med rige, stemningsfulde Følelser.

Ja Jul paa Landet i en Velstandsegn, i en cultiveret Storbygd, hvor er Du ikke langt at foretrække for en Jul, selv den livligste, i en By! Der bliver alligevel noget Hverdagsligt over By-Julen, hvor udstyret den end kan være med al et moderne Livs Comfort. Nei, der er noget Ffeststemt og Høitidsfyldt over Julen paa Landet med dets betagende Stemninger i dets Naturbilleder: den dybe, rene Sne, de rige, friske Farver paa Himmelen i Morgentimerne, den vemodig hendøende Aftenrøde ved Solefaldstiden, og Aftens fortryllende og Alt forsølvende Maaneskin!

Og saa Kjøreturerne med klingende Bjeldekranse og Sangværk, de raske Slædefarter, ofte milelange Farter med Rækker af Akedoninger, den ene efter den anden i en Uendelighed, raskt glidende afsted, trukne af udhvilte, julefodrede, spændstige Heste, hvis fyrige Trav snarere synes at være en Trang til Rørelse end et møisomt Arbeide. Og saa Ankomsten til Bestemmelsesstedet! Hvor smagte det ikke efter den lange, friske Kjøretur at komme ind i de varme Stuer, til godt dækket Bord, til al en gemytlig Julelegs Morskab eller ind i Festsalens lysende Rum til livfuld Dans efter en henførende Musiks Toner! Og var det saa 13de Dag Jul, saa blev det gjerne en almindelig, unison Afskedssang til Julen fra hele Selskabet, saaledes som tidligere er omtalt⁵⁰². Ja, Jul paa Landet, ingen Jul er som Du! Og den, som aldrig har turet rigtig Jul paa Landet, aner ikke, hvad Jul og Juleting i sin af god Tone begrænsede Fylde vil sige!

Pastor Mentz Rynning, som i 1837 blev gift med Hanne Petronelle Grønvold (Major Fridrich Helle v. Grønvolds Datter i hans 2det Ægteskab med Maren Lorentze Flor), havde følgende Børn:

1. *Ludvig Rynning*, født 1838, † 1922, Oberstlieutenant, gift med Marie Kyhn, Datter af Amtmand Kyhn. (5 Døtre.)
2. *Lorentzo Rynning*, født 1840, † 1919, forhenv. Godseier og Skov-Speculant, gift med en Slægtning Cathinca Rynning, Datter af Lensmand Rynning, Hjartdal, Telemarken og Hustru, f. Juell. (Ingen Børn.)

3. *Jens Emanuel Rynning*, født 1844, † 1907 som Overretssagfører i Holmestrand, gift med Sophie Aubert, Datter af Amtmand, Sorenskriver E. Aubert. (3 Sønner, 1 Datter.)
4. *Lilla Rynning*, født 1846, † 1877 i Ægteskab med Sognepræst i Porsgrund B. v. Krogh. (2 Sønner.)

Da Pastor Mentz Rynning efter længere Tids Sygelighed afgik ved Døden i 1882, havde det for Tider siden været forbi med det store selskabelige Liv paa Skinnarbøl. Vistnok fortsatte Tante som Enke sin gamle Gjæstfrihed og stadige Omgang med de i Vinger Sogn bosatte to ældste Sønner med opvoxende Børn, og deres Omgangskreds og jevnlige Besøg fra de udenbygds boende Børn og delvis af Slægt og Venner gav endnu en Tid endel Liv paa Gaarden.

Men mange Forandringer saasom hyppige Dødsfald og Fraflyttelser blandt den tidligere Omgang indskrænkede mere og mere Selskabeligheden. Det var forlængst forbi med de store, gamle Tider, de var nu blevne en Saga. Men denne Saga om det fordums rige og storladne Liv paa «Skinnarbøl-Slottet» vil sent dø ud rundt Vingersøens Strande!

Men Husets indre Historie blev trist. Den anden Søn Lorentzo havde været Cadet et Par Aar, men maatte forlade Krigsskolen, da et Vaadeskud havde blindet hans ene Øie; derefter havde han faaet Uddannelse som Landmand ved Aas Landbrugsskole. Det var en dygtig og meget praktisk Mand, men med en altfor dristig og overmodig Karakter. Han var selv i Besiddelse af en pen liden Formue (ca. Kr. 100 000,00) men det var ham altfor lidet. Med denne Kapital kunde han — flink som han var — ved at gaa smaat, men sikkert frem — med Tiden blit en rig Mand; men han vilde ikke vente, han vilde bli Rigmand i en Fart. Derfor indlod han sig i Compagniskab med en særdeles slu Rigmand og Skovspekulant i Christiania i store Tømmerforetagender, nærmest til Udnyttelse af de vidstrakte, næsten urørte Skinnarbøl-Skoge. De var i og for sig, omend dristige, dog langt fra urimelige og — under Forudsætning af, at Tømmerpriserne vilde «holde sig», end

sige «gaa op,» — endog glimrende. Men nu vilde Skjæbnen, at Priserne stadig og stadig faldt og under saadanne Forhold kjæmper — som det heder — selv Guderne forgjæves. Der maatte mange Penge ud, og de laante Penge fra den rige Person⁵⁰³, som var Deltager i Affæren, blev dyrere og dyrere. Her kommer Tantes stolte, storslagne og ærlige Karakter frem. Hun vilde ikke følge den saa hyppig forekomne, simple, ja sjofle Fremgangsmaade, som praktiseres maaske mest af Rigmænd, at de nægter at hjælpe en saadan nærbeslægtet, kjæmpende Existens, men afventer Concurseren og derved overfører Tabet paa Creditorerne og først — naar der saaledes er gjort rent Bord paa Fremmedes Bekostning — da kan støtte en nybegyndende Forretning. Tvertimod med fuld Bevidsthed om hvad hun vovede, og mod sin Advokats bestemte Protest støttede hun Sønnen med sin betydelige Formue — nærmest til Fordel for Sønnens Medspeculant og rigtignok ogsaa indirekte paa de andre Børns Bekostning. Det gik saa langt, at hun fra en rig Dame blev reduceret til at have i Behold saapas, at hun kunde leve — iallefald en Tid — i nogenlunde levelige Vilkaar.

Men Skinnarbøl, det fagre Skinnarbøl, hvor hun havde levet, virket og resideret et langt Liv igjennem, maatte hun forlade for altid; det gik nu ud af Slægtens Eie. Sic transit gloria mundi! Hun flyttede til en anden, beskeden, men dog ganske vakker Gaard (Holt) i Bygden (nærmere Kongsvinger) som hun eiede.

Men hendes Sjæl var saa stærk, hendes Villie saa fast, at hun ikke engang med et Suk lod nogen af Omgivelserne mærke, hvad dette dog kostede og maatte koste hende! Ja den ældre Generation af Slægten bestod gjennemgaaende af sjælsstærke og viljefaste Mænd og Kvinder!

Fru Hanna Rynning, den fordums «Dronning paa Skinnarbøl» døde pludselig Høsten 1890 over 77 Aar gammel, baade aandelig og legemlig rank og majestætisk til det Sidste!

Cathinca Ovidia Grønvold.

Født $24/6$ 1814.

(Yngste Datter af Major Fridrich Helle v. Grønvold og gift med Sognepræst til Eidskogen H. E. Fearnley.)

Paa den hyggelige Præstegaard Matrand ved Svenskegrænsen (Värmland) boede Majorens yngste Datter, den før omtalte musikalske Cathinca som Præstefrue en vel 15 Aars Tid. Hendes Mand Henry Emil Fearnley havde som theologisk Candidat oprettet og bestyret en vel anseet Realskole i Christiania. Han var en dygtig og interesseret Mand med mange Kundskaber, men med særlig udpræget Sands for Mathematik og Astronomi⁵⁰⁴ og ikke forgjæves en Bror af den anseede Professor i sidstnævnte Fag Carl Fearnley. Derefter var han en Tid Klokker ved Garnisonskirken, indtil han i 1857 blev Katheket i Kragerø. Herfra var han i en Storthingsperiode Repræsentant og viste, at han ogsaa som saadan var en virkelig brugbar og skjønnsom Mand. Som Præst i Eidskog var han særlig virksom paa Skolevæsenets Omraade og havde Fortjeneste af, at det gik saa hurtig og godt med Indarbeidelsen baade af Kirke- og Skolevæsenet i det nye selvstændige Præstekald, hvori han var den første Præst. Han var tillige en endog fremstaaende Taler baade hvad Indhold og Form angik, og navnlig gav hans fyldige, sonore Stemme hans Prædikener en høi Karakter «ob pronuntiationem»; hans Gravtale over General Hans Rustad f. Ex. blev af Kjendere betegnet som i høi Grad mønstergyldig, navnlig ved den virkelig forstaaelsesfulde

historisk-realistiske Skildring af Tidsopfatningens Endring, og den Adgang denne nu gav til Ophjælp og Fremme for Menigmanden. Han pointerede i Talen, at vistnok var det alene Bonden og Menigmand (Arbejdsklassen) i Byerne, som endnu var lovbunden til Krigstjenesten, et personligt Stavnsbaand, et Slags Hoveri (derfor Hans Raastads nødvendvungne Iføren af Soldattrøien). Men det var alligevel den i Landet begyndende almindelige Friheds- og Lighedsfølelse (Aandsluftning fra den franske Revolution), der begunstigede den militære Carriere, som den tidligere Bondesoldat, men nu Fændrik Hans Rustad opnaaede ved sit gode Hoved, sit kjække, vakre Ansigt, sit trauste Mod, sin staute, sunde Krop — ja ogsaa sin gunstige Lykkeskjæbne, da det var yderst smaat med theoretiske Kundskaber. Det var stærkt paa Tale at udgive Talen: Forlægger var der, men — saa kom uvedkommende Hensyn eller rettere Hensyn til Vedkommende, hvem den ligetille Sandhed vistnok ikke smagte — man forstaar! Men Synd var det paa Præsten, som havde lagt sin hele — og det ikke ringe — geistlige facultas ingenii — men især sin fortrinlige Foredragsmaade — ind i den vakre Tale.

Præstefruens Søster, Enke efter førømmeldte Cand. theol. og Klokker i Sande Præstegjæld, M. Narvesen: Anne Karine «Tante Rina» forestod Husholdningen og havde tillige et klogt Tilsyn med Gaardens Stel i det Hele, da hun var en grei, praktisk Kvinde og fra Barn af vant med Landhusholdningen. Dertil havde Præsten særdeles god Støtte (hvad han altid havde havt) i sine Svogre, fornemlig af Onkel Arild, som idelig financierte ham, særligt eftersom Børnene voxede til og deres Krav blev større og større. Matrand var et koseligt Hjem og et godt Madhus, da Husfaren satte Pris paa et godt Bord; det var nok en særlig Slægtsarv fra hans engelske Fædre, hvoraf en Disponent var kommen hid til Landet omtrent ved 1700-Tallets Midte. Præstens Far var en Smaakjøbmand paa Fredrikshald og skulde ha' været en flink saadan, om han end ikke forstod at lægge Penge op. Disse Fearnleyerne havde gennemgaaende gode

Evner. Præstens ældste Bror var den fremragende europæisk navnkundige Maler Thomas Fearnley, en anden den i Udlandet anseede Astronom Professor Carl Fearnley. Præsten og Frue havde 6 Barn, som ikke vanslægtede fra Forfædrene, hverken med Hensyn paa Evner eller Dygtighed. Af disse Børn kan nævnes de nylig afdøde Brødre Direktør Thomas Fearnley og Advocat Harry Fearnley. En Datter var gift med afdøde Jernbanedirektør Oxaal, en anden med Rektor Coll. En tredie Broder forhenv. Distriktslæge Fredrik Fearnley eksisterer vel, men skal være retrogradiv i stærk Grad (Slagtilfælde).

Sognepræst Fearnley og Frue døde begge omtrent samtidig Sommeren 1880. Deres Samliv ledet Tanken hen paa de to navnkundige Oltidens Ægtefæller Philemon og Baukis. Deres Dødsleie var i sin Udgang kristelig opbyggeligt. Man kommer til at tænke paa det deilige Vers i en af Grundtvigs Psalmer:

«Kom i den sidste Nattevagt
I en af mine Kjæres Dragt
Og sæt Dig ved min Side;
Og tal med mig som Ven med Ven
Om hvor vi snart skal ses igjen
Og glemme al vor Kvide».

Præsten Fearnley var foruden — som sagt — at være en intelligent Mand tillige venlig og behagelig. Tante liger-vis, men hun havde nok — hvad man siger — «adskilligt mere Ben i Næsen». Begge, især Præsten, følte sin store Forpligtelse ligeoverfor hendes Slægt, som havde støttet dem under hele deres lange Ægteskabsliv. Præsten fandt sig mange Gange med stor, næsten rørende, Taalmodighed i de grundige — og vel ogsaa berettigede — Afhøvlinger, han fik af den myndige Onkel Arild, som læste ham alvorlig Texten — ja i de mest uskaansomme Udtryk — for hans Letsindighed i pekuniære Forhold, som Onkel naturligvis til Slut maatte ordne for Svogeren⁵⁰⁵. Saaledes ved jeg «altfor vist» at Fearnley, som da var Klokker ved Garni-

sonskirken, havde i 1850-Aarene tilladt sig at ta' Aktier for et større Beløb i et tvivlsomt Dampskibsforetagende, som ogsaa viste sig utvivlsomt slet. Onkel Arild maatte ud med flere Tusinder for ham, og derved blev han hindret i at hjælpe en Gren af den agnatiske Grønvoldslægt, som netop da trængte absolut berettiget Hjælp.

Det kan vel være overflødigt at bemærke, at disse foreslaede Affærer var i enhver Henseende baade moralsk hæderlige og legale Gjøremaal, men de kunde lede til Tab for den, som de blev forsøgt paaduttede, særligt da denne var en upraktisk Mand.

Men tilbage fra disse tarvelige Miserabiliteter til lysere Billeder!

Onkel Fearnley var velkjendt og velseet i Värmland, hvor han havde flere gode, ialfald Matvenner, især blandt de store svenske Godseiere. En deilig Sommerdag, jeg var paa Matrand, tog vi os en Tur til den meget vakre Kjøbstad Arvika. En Del af Byen hæver sig terrassevis opover en Høide ved Glafsforden. Vi besøgte en Timestid Skolens Rektor, som tronede øverst oppe paa Toppen af Høiden, hvorfra der var den mest henrivende romantiske Udsigt over Fjorden med Naturomgivelser. Paa Tilbageveien mødte vi ved Jernbanestationen: Bror, kapten von Schantz. Han var af samme Æt, som den af Runeberg i Fänrich Ståls Sagner besungne «Kapten von Schantz», om hvem det i Sangen «Slaget ved Jutas» heder «och bister röt von Schantz» (nemlig af Kampmod). Arvikas v. S. röt derimod af «Kallsup».

En anden Dag kom to celebre Personer som Gjæster tilgaards, den ene var Veidirektør, Major Krag, den anden svensk Oberstl. Lilliehöök. De skulde den følgende Dag med Præsten som lokalkjendt paa Veibefaring i Eidskogen og den nærmeste Del af Värmland i Anledning et paatænkt Veianlæg. Jeg blev med i den bekvemme Reisevogn; Befaringen tog ikke saamange Timer; det var ellers en høist interessant Tur i disse vakre, storladne Skogtrakter. Onkel sa' mig siden, at han var forbauset over, hvor let og fuld-

komment Krag satte sig ind i de store Træk ved Terrainforholdene, medens Lilliehöök ikke havde saadan letvindt Evne til at orientere sig, iallefald i den norske Del af disse. Underveis mødte vi en af Eidskogens Storbønder, som Onkel vexlede nogle Ord med om Stedsforhold. Ved Synet af Lilliehööks glimrende Uniform i blaat, gult og Guld spurgte Bonden stærkt interesseret, om vi skulde til «han Baron Flækföt» paa Sälboda; jeg anfører dette blot for at paapege, hvordan den norske Befolkning ved Grænserne radbrækker svenske Navne⁵⁰⁷.

Jeg kunde oprulle flere behagelige og tiltalende Billeder fra det hyggelige Matrand: Aandsluftninger og Stemningsstrømme fra den intelligente og godlyndte Præsts virkelig for de Tider sjælden eleverede, aandelige Horizont, og fra Tantes Side: en og anden Gang endnu — trods Stemmemidlernes Tilbagegang — gribende Toner fra hendes i sin Tid store og gode Repertoire af de gamle udødelige Sange «som tryller Erindringer frem», af de gamle Operaer som Flotows «Martha» som Donizettis «Lucia di Lammermoor», denne gribende Tonekunst, som lar de ældre Herrer «hensynke i søde Minder».

Jeg kunde nævne Datteren den vakre Sofies melodiske Stemme, som passet saa godt til de daarende og følelsesfulde-romantiske svenske Sange.

Men jeg skal indskrænke mig til at omtale en Episode fra en større Middag paa Præstegaarden. Det er i Jule-tiden, der er Familiefest. Husets nævnte Datter Sofie er blit forlovet med den lovende Stor-Ingeniør Oxaal (død som Jernbane-Direktør). Det er hovedsagelig Familien, som er samlet. Fra Skinnarbøl, hvor B. B., Ida Lie, Marie Blich, min Forlovede og jeg er Julegjæster, er vi paa en rigtig herlig vingersk Vinterdag kjørt afsted til en sen Middag, som giver Alt, hvad et civiliseret Bord med Tilgang fra Land og By kan byde. Der var inderlig koseligt i de hyggelige, lune Rum, og de obligate Taler var ikke alene «ikke-generende» men meget «tiltalende». Særlig holdt Præsten en virkelig god Tale for B. B., ikke meget lang

og ikke — aldeles ikke — svulstig, men endog i høi Grad dybsindig-spirituel, hvori han særlig takket Digteren, fordi han havde skjænket os det karakter- og sjælfulte Drama «Halte Hulda». B. B. sa' ogsaa senere til mig: «Der er en svare Dybde i din præstelige Onkels Tanker, min kjære Johan Fredrik!»

«Ja», sa' jeg, «han er ikke alene «go' paa Stolen», men han er en gjennemdannet, kundskabsrig og forstaaelsesfuld Mand, han burde været Præst i et større Culturcentrum!»

«Ja, Du har vist Ret, men hvormange af os kommer paa sin rette Pla's?»

Ud i Slutningen af Middagen gjorde Bjørnstjerne Bjørnson Gjengjæld ved at holde en vægtig Tale for Fearnley-Slægtens «store Mand», Maleren, som paa Matrand var repræsenteret i en Flerhed af sine ypperste Billeder, særligt et fra Bugten ved Neapel, som er europæisk, for ikke at sige, verdensberømt⁶⁰⁸.

Major Fridrich Helle v. Grønvolds ældste Søn af første Ægteskab den ugifte Skibskaptein *Jens Fridrich Grønvold*, døde paa Gjøsegaarden i 1872 og efterlod sig en for de Tider ikke ubetydelig Formue vel 35000 Spd. (ca. 150 000 Kroner). Den stille Mand, som altid havde holdt sig saa rolig og fredelig for sig selv, var en Morgen efter Frokosten gaaet som sædvanlig op paa sit Rum. Da en Søster en Timestid efter kom derop, sad han ligesom sovende tilbagelenet i Sofahjørnet. «Han gik bort, som han havde levet, uden noget Vrøvl», sa' Skolebestyrer Fr. Gjertsen om ham. Den myndige Onkel Arild Grønvold vilde selv med fuld «Suverænitet» stille med Boet og fik naturligvis hele Familiens Samtykke til, at han og Svogeren Præsten Mentz Rynning paa Skinnarbøl som Skiftekommissærer inappelabelt skulde ordne det og uddele Arvelodderne saa omtrent efter Skjøn. Der var en betydelig Gjældspost i Boets Favør (ca. Kr. 20 000,00) som en fordums Tømmermærker og nu Skoghandler og Spekulant i Vingerbygden stod i til Boet. Med en Sum af samme Størrelse var samme Mand i Gjæld til Onkel Arild, hos hvem han havde forstaaet

at insinuere sig i den Grad, at Onkel Arild endog havde faaet Broderen Jens (rigtignok med Møje) overtalt til dette tvivlsomme Laan. Disse to Laan blev nu udslettede, og denne fremmede Tarvelighed gik saaledes af med den største Profit saavel i Onkel Jens's Bo som i Onkel Arilds Formue. Da der desuden var en Mængde Arvelodder, faldt der saaledes ikke stort paa hver Lodtager i Familien.

Da Lensmand Grønvold paa Gjøsegaarden nogle Aar efter døde, og da Sønnen Thomas Grønvold, der blev const. Lensmand efter Faderen, lod sig «paavirke» til Giftermaal, blev Forholdene, navnlig efter dette sidste, saa forandrede og usmagelige for de gjenlevende Søskende af Gullaug-Grønvolderne, at de fortrak hver til sin Kant. Tante Lisa (Fru Nilson) flyttede til Svogeren, Præsten Fearnley i Eid-skogen, og døde der i 1879. Onkel Arild og to andre af hans Søskende flyttede herind og satte et komfortabelt Bo. Her døde Onkel Arild i Foraaret 1892. Skjønt han havde brugt «mange» Penge, ikke netop for sig selv, men til Understøttelse af Slægtninge og Fremmede (mest til de Sidste), efterlod dog ogsaa han sig en ikke ubetydelig Formue (ca. Kr. 100 000,00). Over denne havde han disponeret ved Testamente, hvorefter hele hans Formue — paa endel Legat-Renteportioner nær til gamle Damer blandt Slægt og især Fremmede — skulde danne et Legat. Til Ihukommelse af hans Far skulde det benævnes: «Major R. D. D. O. Fridrich Helle Grønvolds Legat» til Bedste for trængende Fruentimmer af den bedre Stand med Fortrinsret for Slægten. Den selvsikre Onkel Arild med sine uforgribelige afgjørende Formeninge og sin tyranniske Egenvilje havde ingen videre Tillid til de Yngre i Slægten med Hensyn til deres Indsigter, og dog var der netop da i to af de Kontorer i Kirkedepartementet, under hvem Testamenter og Legatsager hører, tvende Nærbeslægtede, hvoraf den ene: Bureauchef Nils Caspar Grønvold⁵⁰⁹ sad inde med vistnok den største Autoritet paa det Omraade. Onkel Arild henvendte sig imidlertid — eller rettere — selvfølgelig ikke til nogen af dem, men derimod til en Sagfører, vistnok en særdeles

hæderlig Mand og af adskillig Anseelse paa det økonomiske Felt (en dygtig Penge-Formidler), men som havde ringe Forstaaelse med Hensyn til de ovennævnte Sager, der netop nu var dobbelt vanskelig at greie paa Grund af de forandrede Synsmaader, som nyere Tiders mere demokratiske Opfatning gjorde gjældende. Denne Sagførers ringe Forstaaelse med Hensyn paa disse Forhold bevirkede derfor, at Testamentet «blev derefter», og der kunde vist med Føie anlægges flere Processer i Anledning af det! Christiania Magistrat, som skulde bestyre Legatet, nægtede at tage imod dette, medmindre Familien gik ind paa Forandringer i Bestemmelserne. I den Anledning blev der Meningsforskjel mellem Familiens forskjellige Medlemmer. De fleste vilde ha' Testamentet omstyrtet, endel andre (hvoriblandt Meddeleren) ønskede, at Onkel Arilds Vilje skulde ske Fyldest, og at Statutterne maatte blive forandrede i det af Magistraten forlangte Punkt, saaledes at Legatet kunde blive ialfald i det Væsentlige opretholdt ved at nyde Kgl. Stadfæstelse ⁵¹⁰. Den ivrigste af Testamentomstøderne var Oberstlieutenant, Krigskommissær Christian Dorph Hals, gift med en Søsterdatter af Testator. Der førtes nu i flere Aar for Christiania Skifteret (Skifteforvalter Graffl) en Proces mellem Testamentomstøderne og Boet, hvis Bestyrer var Testators Søstersøn Advokat Harry Fearnley, en dengang ganske dygtig eller ialfald da endnu nogenlunde habil Fægmand. Den blev ogsaa af stor økonomisk Betydning for ham som Bobestyreren, og i Anledning af denne Stilling opgav han en god Sagfører-Praxis andetsteds og flyttede herind, hvad han af Hensyn til en Christiania-Advokats tvivlsomme Fremtids-Muligheder, særligt i Forhold til hans personlige Temperamentsfeil dog ikke burde ha' gjort. «Han levede i lang Tid vel og fedt af Boet og anla' aassaa en virkelig god, righoldig, privat Vinkjælder», sa' en af hans intime Advokatvenner, «aa» — la' han til — «dette Liebhaberi fortsatte han med paa andre Steder, da den private Kjælders Indhold var konsumeret, men se dette faldt jo noget kostbarere». Processen blev meget ceber ved sin juridiske Interesse

og sin lange, mangeaarige Varighed. En vittig Advokat sammenlignede den med den fra Dickens's Roman «Bleack House» bekjendte Proces «Jarndyce contra Jarndyce», og den forløb som en ganske rigelig Indtægtskilde for de mange agerende Advokater. Det endelige Resultat blev, at Testamentet omstyrtedes, og Arven faldt i det frie. Men da Procesomkostningerne, som Boet generøst overtog helt, var særlig betydelige og det tillige (hvad der blev det Kostbareste for Boet) — for at dette dog endelig engang kunde afsluttes — blev bestemt, at de, i Testamentet nævnte ikke faa Legatarer skulde ikke alene nyde sine Portioner, men strax faa dem udbetalt hver med en til deres Legatrente svarende Kapital — saa blev Boets Aktiva ynkelig reduceret og Arvelodderne naturligvis i lige Maade ⁵¹¹.

Major Fridrich Helle v. Grønvolds ældste Søn af andet Ægteskab: *Bernt Martin(us) Grønvold*, Landcadet, Cadet-Underofficer og Toldbetjent, (f. 1808, † 1845), var født paa en af Farens Eiendomskaarde Sem eller Gyssestad i Asker, men da Majoren snart efter tiltraadte Gullaug privilegerede Sædegaard blev dette naturskønne, minderige Sted hans Barndomshjem og gav tidlig hans Sind, hans Temperament et vist romantisk farvet Anstrøg. Dette er ikke saaledes at forstaa, at Bernt Martin var en upraktisk Drømmer, tvertimod han var netop en nervestærk, modig Gut af særdeles kraftig Constitution og med mere end almindelige Legemskræfter, øvet og kyndig i al Datidens Idræt, praktisk i alle sine Gjøremaal og dertil nethændt og nævenyttig i høi Grad. At han var mere end almindelig modig og ikke gik afveien for nogenslags Fare, den være fysisk eller metaphysisk, havde han mere end engang lagt for Dagen (han er Cadetten fra Helvedeshund-Historien). Hvad det Ydre angaar lignede han sin Far og Broderen Arild med Hensyn til noble, renskaarne Ansigtstræk, men havde fra Moren arvet en mørkagtig Ansigtsslød med meget mørkegraa, næsten sortgraa Øine og mørkebrunt Haar. Han voxede op til en høi, overmaade velbygget, kraftig Yngling, den vel legemlig stærkeste af alle Brødrene og den efter

Samtidens Dom vakreste af alle Søkende. Hvad hans aandelige Egenskaber angaar havde han almindelig godt Nemme med udpræget Sands for Musik og Malerkunsten; en Kunstner sa' engang, at han kunde være blevet en god Kunstner enten i den ene eller den anden af disse to Kunstarter, men «isærdeleshed en god Portrætmaler». Hans Søster Cathinca (senere Fru Fearnley) som selv var et Stykke af en musikalsk Størrelse mente, at hans Evner «laa bedst for Musikken». Han kom imidlertid i 16-Aars Alderen ind paa Krigsskolen ($1/1$ 1825— $25/5$ 1828), og viste sig som en af de flinkeste Elever hvad Exercits, Gymnastik og alle Idrætsfag angik, men formegen Dyrken af hans kunstneriske Anlæg skede nok — efter hvad en af hans Classekammerater (senere General Irgens) mente paa Bekostning af Læsefagene. Blandt Kammeraterne var han meget afholdt for sit ridderlige Væsen og han gik ogsaa blandt dem under Navnet «Ridderen». I 1828 fik han Afsked fra Krigsskolen paa Grund af som det heder i Testimonet, «uanstændig Conduite», et uheldigt, mindre adæqvate Udtryk efter hvad hans Classekammerater den senere Commandant paa Oscarsborg Philip Sissener og General Irgens absolut mente. Sagen forholdt sig nemlig saa: Min Far var — som flere af Brødrene — i Besiddelse af ikke liden Humor, som navnlig kom tilsyne i hans Carricatur-Tegninger. Han havde en Dag paa Krigsskolen været uforsigtig nok til at tegne en slaaende saadan af Krigsskolens daværende Chef Oberst v. Mannsbach. Tegningen cirkulerede omkring i Klassen til megen Morskab, men ved en Uforsigtighed (maaske tilsigtet, mente Sissener; thi Vedkommende — en Cadet af yderst simpel Herkomst og altid nidsyg paa Kammerater af god Byrd — var en ondsksfuld, ful Fant) af en fnisende Kammerat blev den opdaget og konfiskeret af en Lærer, som var en yderst subsnis Person og gjorde Anmeldelse. I denne strænge Tid og under den haarde Disciplin, som da herskede, var en saadan Forgaaelse, som senere, end sige nutildags, vilde være sonet med kun en Reprimande eller i det høieste med lidt Cachot — utilgivelig, og Følgen blev hans Afsked i det

misvisende Udtryk som Formelen indeholdt. Da han dog havde Adgang til at tage Officersexamen ved Regimentsforanstaltning, gik han midlertidig som Cadetunderofficer over i den Christianssandske Brigade, hvor hans Fars Fætter eller hans Halv-Onkel Hans Mow v. Grønvold (Ulleberg-Grønvold) var Oberst og Regimentschef.

Imidlertid havde han i Christianssand gjort Bekjendtskab med en af Byens Borgerdøtre: Ingeborg Birkrem, Datter af en af Byens da mere formuende Kjøbmænd Jonas Birkrem og Hustru Inger Olsdatter Ryning. Kjøbmand Jonas Birkrem var Søn af en Lensmand B. paa Gaarden Birkrem i Birkrem Sogn i Dalerne (Jæderen og Dalernes Fogderi, Stavanger Amt). Gaardens oprindelige historiske Navn var «Bjarkarheim» og havde givet Sognet Navn. Det var en Storgaard (26 Skylddaler) og af «Bjarkarheim-Ætten», som gennem umindelige Tider havde eiet og beboet den, havde senere (i Dansketiden) Mand efter Mand, saalangt Erindring naaede, været Lensmænd i Bygden og nød stor Anseelse ikke alene for sin gode økonomiske Stilling, men ogsaa for Ætsforhold, fordi den mentes at høre til den høibyrdige urgamle Sole-Æt⁵¹². Saa høit oppe som i 12-Hundreaars-Tiden skulde en Krieger af Slægten, «Biarkrheims-Kiempen» med Æt-Følge, slaet sig ned paa Orkneyar og «der finge hand et godan Naffn», og havde flere af den samme Æt i 1400-Tallet «gingit udi Kriegs-effentyrier udi fremmetz Landt» og en af Ætten vides i 1500-Tallet «till Talsmand for Bonderetten imod Embetzmennenes uloffelige Paahitt (anbelangendis Tiend' och desligiste Uttressler) uttnæffnt warit till dess att greide utt for «han Far udi Kiøbenhaffn», Bondens ældgamble Rett, «och att der ey handles (med dem) end som christeligen och lideligt være kand», «hvorsom och formedelst att hand udaff vort gamble Høffdingebloed war». Men derefter havde den i de sidste Aarhundreder hovedsagelig holdt sig indenfor Bygdens Grænser. Nu fik den imidlertid igjen Anfald af sin tidligere (i Middelalderstiden herskende) Trang til at vandre ud, men nu efter de smaa og fredelige Tidens indskrænkede Forhold. Jonas B. og en af

hans Brødre slog sig i Slutningen af 1700-Tallet el. Begyndelsen af 1800-Tallet ned i Christianssands Stiftsstad, hvor, som sagt, den første blev en formuende Kjøbmand og eiede den meget store Eiendom med tilliggende Marker, som dengang laa ved Enden af (Markensgaden) Markedsgaden⁶¹³. Det var et af det daværende Christianssands største 2-Etages Huse, og var de sidste Levninger af en i tidligere Tider bemærkelsesværdig Eiendom, Frøbusdal (og Kiøllen)⁶¹⁴. Den ældste Søn af Jonas B. (Per) blev Forretningsmand i Hamburg men døde tidlig. Den anden Søn drog i Begyndelsen af 1840-Aarene til U. S. A. og slog sig noksaa godt igjennem der ved Handelsforretninger. Han skulde engang — efter en amerikansk Avis's Sigende — været en efter Forholdene der endog rig Mand (og det vil vel ikke sige saa ganske Lidet efter vore Forhold), men — mistede hele sin Formue ved Chicagos store navnkundige Brand («Kua» spændte, Chicago brændte»), og vandt sig derefter aldrig op. Da han i 1890-Aarene døde som en særdeles gammel Mand, efterlod han sig dog en Smule Penge, som efter mange Viderverdigheder og Trakasserier (baade i Amerika og især i det norske Consulatkontor i Indredepartementet) endelig — formentlig noksaa reduceret — kom Arvingerne her ihænde med en Ubetydelighed, som langtfra svarede til Forventningerne og Bryderiet. Denne Ole Birkrem havde altsaa til sine Tider været paa en grøn Gren, men dels Uheld (f. Ex. Chicagos Brand og en Forretningsforbindelses Svig), dels Reiselyst afbrød flere Gange hans Virksomhed midt i den bedste Gjænge. Hans Reiselyst drev ham engang — i den tidligere Tid af hans Amerikaliv — saa langt mod Vest, at det saavel i amerikanske som norske Aviser omtaltes som en Mærkelighed, at ingen Nordmand dengang havde vandret saa langt ud i det fjerne Vesten. Han besøgte Indianerne i deres urgamle Trakter og røgte Fredspiben med Høvdingerne i deres Wigwams. Den anden og fjerde Søn Cand. theol. Hans Birkrem og Handelsbetjent Martin B. forblev i Fædrenelandet. Candidaten, som absolut ikke vilde blive Præst, døde i Slutningen af 1870-Aarene

som mangeaarig og velanseet Lærer ved Borgerskolen hersteds. Handelsbetjenten, en dygtig Mand — mente en Kollega, som siden blev en Storkjøbmand — laa under for Tuberkulose og religiøse Grublerier (han vilde blive Missionær) og døde sindssyg. Alle fire var ugifte. Faderen Jonas B. selv var en meget religiøs Natur; han var i sin Tid et ivrigt Medlem af det religiøse Broderskab: «Hauges Venner».

Kjøbmand Jonas B.'s yngste Datter Aldine var gift med Christianssanderen Carl Aarstad, der tidligere havde været gift med en ældre Datter. Aarstad havde i sin Ynglingelalder været i adskillige Aar i Frankrig, blev saa Kjøbmand, og senere Assistent ved Norges Banks Afdeling i Christianssand. De havde 3 Sønner, hvoraf 2 — nu døde — var dygtige Forretningsmænd i England og gift med Englænderinder. Den tredie — tidligere Procurist i en Grosserer-Forretning her i Byen — lever nu af sine Midler i sin Fødeby.

Min Far blev i de første Aar af 1830-Tiden forlovet med Jonas Birkrems ældste Datter Ingeborg, som var en liden blegliden, neppe middelhøj, mørkhaaret Dame med mørkeblaa Øine og ellers af meget godt Udseende (paa Grund af sin slanke, vakre Hals kaldte Veninderne hende: «Ingeborg med Svanehalen») med friske, næsten paafaldende, røde Læber, men af noget sart Helbred og meget nervesvag. Hun ansaaes for at have et «godt Hoved», og havde nydt Datidens bedste Opdragelse og grundig Undervisning i en vel anseet Skole (Institut) i en saavidt stor By som Christianssand.

Da min Far nu havde forlovet sig, fik han andre Planer med Hensyn til Livsstilling^{51a}. Da en Løitnants Gage ialfald dengang neppe strakte til at livnære een Person end-sige flere, og der saaledes var saare liden Udsigt til som saadan at stifte Familie, opgav han at tage Officers-Examen, men søgte sig ind i Toldfaget. I 1834 blev han udnævnt til Undertolder i Arendal og i 1836 giftede han sig. Arendals By blev fra nu af Ægteparrets Hjem for altid. Mine Forældre havde følgende Børn:

1. *Fredrik (Fridrich) Johan Grønvold*, født $16/10$ 1837.
2. *Lorentz Nicolai v. Reichwein Grønvold*, født $23/8$ 1838,
† $22/1$ 1859.
3. *Ingertha Marie Grønvold*, født $10/12$ 1839, † $1/8$ 1920.
4. *Carl Peter Orning Grønvold*, født 1842, † $8/4$ 1863.
5. *Bertha Johanne Grønvold*, født 1844, † $18/3$ 1858.

En Undertoldbetjents Gage kunde vanskelig, ja umulig strække til at opfylde de Krav, som den forøgede Husstand fordrede og den Arv, min Far fik efter sin Far, blev ikke stor, fordi den ældste Bror — Odelsmanden — fik Gullaug for en «ganske urimelig billig Pris» og der tillige var mange Lodtagere. Hans Svigerfar, der kunde og vilde have hjulpet, blev snart sat ud af Stand til endog at kunne ernære sig selv, Kone⁶¹⁶ og ugift Datter. Min Far forsøgte da at forøge sine Indtægter ved at undervise unge Arendalsmænd i Tegning og Maling og delvis portrætter Arendals rige Rhedere, skjønt disse efter hvad en Arendallit engang sa' mig «var paafaldende paaholdne, naar det gjalt at honorere andre Institutioner end Fordøielses-Apparatet». Dette skaffede ham dog ikke liden Bi-Indtægt; thi hans behagelige Væsen og Dygtighed gjorde ialfald hans Tegneskole meget søgt. Jeg ser endnu ligesom i et Erindringsglimt fra mine tidligste Barndomsdage det langstrakte Rum i min Fars Hus⁶¹⁷, hvor en hel Del unge Mænd var placerede rundt et langt Tegnebord. Da min Farmor «den fine, stadselige Majorinde» Sommeren 1843 pr. Dampskibet «Constitutionen» besøgte sin Søn, medtog hun til Familien paa Østlandet min næstældste Bror Nicolai, trods hans fortvivlede Protest, (hvorfor jeg tilbød mig at reise i hans Sted, hvilket Tilbud min Far kategorisk afslog). Han blev sat i Huset hos min Faster «Tante Rina», hvis Mand, den tidligere omtalte, Cand. theol. M. Narvesen, Klokker i Sande Sogn i Jarlsberg, havde Ord for at være en flink Lærer; de havde desuden ingen Børn selv.

Det blev min Fars Lod — ligesom hans Brødre — aldrig at kunne forsones sig med sin Livsstilling, som ogsaa var saa stridende mod hans Natur, Temperament og Anlæg,

og saa forskjellig fra hvad der tidligere havde været hans Ønskers Maal. Commandant Philip Sissener, hans gamle Krigsskolekammerat, sa' ogsaa om ham, «at han af alle Klassekammeraterne var den mest skikkede for Militærlivet, navnlig ved sit Væsen, Udseende, smidige Legemskraft og sin store, praktiske Dygtighed». Desuden var det nok ogsaa saa, at han som ægte Østlænding havde vanskeligt for at finde sig tilrette i de vestlandske smaa Forhold og indforlive sig i dets særegne Væsen, som dengang vel ogsaa frembød langt større Modsætningsforhold til Østlandet end som nutildags.

Medens han stod ved den Christianssandske Brigade havde han ivrig drevet sin kjæreste Idræt Jagten sammen med en ligesindet, nogle Aar ældre Kammerat, den svenske Adelsmand Falkenström, en forhenværende svensk Fændrik, som efter flere Viderværdigheder (og som man sa' Deltagelse, kun 16 Aar gammel, i fransk Tjeneste i de sidste Napoleonsslag) havde faaet Ansættelse som Underofficer i Brigaden. De havde sammen drevet Jagt efter Havørn paa de stupbratte Fjeldhæng ude ved Kysterne i Christianssands Omegn, og mange vare de Rovfugle, de nedlagde paa denne vanskelige og farlige Jagt, der fordrede stødt Fodlag og Balanceringskunst, kraftig Viljeanstængelse, stor Koldblodighed og energisk, snarraadig Handlekraft, og fremfor Alt sikkert Øie og Skudfærdighed. Omegnens Bønder, som var særdeles tilfredse med deres for dem nyttige og for Jægerne interessante og spændende Oplevelser, kaldte de dem gjerne «Ørnespidderne». Det var den gamle fordums «Musquetterer» Storjægeren Torjus Netland, som var Far for den Benævnelser; han sa': «Mi kalle dem sonter (saaledes) for di akta ikje Raafaulane svingad' og susad' mot di, men ginge likpaa saa herli' de konnde, sonter varr di Karrle!»

En Dag var min Far alene paa Jagten kommen op gjennem en svært vanskelig Passage paa Toppen af en Fjeldkam og blev vaer et rotet Rede, digert som en hel Vognladning af Grene og Affald. Derfra gabte ham imøde flere halvvoxne Unger — som sultne og fræsende syntes i sin

Skuffelse over at det ikke var Forældrene som kom med Føde — meget lystne efter at angribe ham, medens han interesseret iagttagende nærmer sig helt til Redet. Da hører han rasende Skrig og ser flere voxne Ørne flyvende med fuld Kraft mod Stedet. Han tar sin fortræffelige Fuglebøsse⁵¹⁸ og er parat. Men da Skuddet faldt mod Ørnefaren, springer Bøssen og saarer ham stygt i venstre Haand, og saa er Ørnene over ham. Han havde seet sit Snit til at tage op det største Stykke af den sprungne Pibe; den var dog temmelig varm, men han fik viklet Lomme-tørklædet om høire Haand og svang nu dette mindre effektive Vaaben — det eneste han havde i denne prekære Stilling — mod de skrigende med Næb og Kløer angribende rasende Ørne. Han maatte forsøge at komme den farlige Adkomst tilbage Hak i Hak, hvor hvert Steg var paa Kanten af Afgrunden. Men det lykkedes ham endelig gjennem en ren Skjærsild af susende Vinger, flyvende Fjærdotter, hakkende Næb, gribende og huggende Klør og rasende Hævn-skrig at naa ned til et nogenlunde fast Fodfæste; han var med Nød og Neppe reddet. Som Afskedshilsen fik han Lykke til at give den værste Angriber, som til og med havde faaet hakket ham i den saarede Haand, et saa godt Slag med Pibestumpen, at den enten isvime eller livløs drattede til Jorden.

Ogsaa som Toldbetjent i Arendal var Jagt- og Seilspport de Idrætter, som optog den største Del af min Fars Fritid, især Jagten, og denne herlige Sport er jo ogsaa i høi Grad skikket til at live op Sindet, og yde en forfriskende Modvægt mod et kjedeligt Dagliglivs ensformige Arbeidsgnag⁵¹⁹. Ved disse Friluft-Idrætter la' min Far flere Gange for Dagen sit Mod og sin athletiske Legemsstyrke, hvorom der verserede flere Frasagn, som f. Ex. om en voldsom lang Svømmetur i fulde Klær for at redde Liv, om en vældig, men seierrig Kamp for Livet dybt inde i Storskogen i Raabygdelaget med et vildt, angribende Tater- eller Fante-Følge (der vrimlede paa den Tid af «Fanter» i Trakterne om Arendal). Dette foregik paa en længere Jagtudflugt, som

han selvanden foretog, og hvor han saagodtsom ingen Hjælp fik af sin vege Jagtkammerat, som kun kunde ynke sig og «gaule», saalænge Affæren stod paa, men bagefter rigtignok tog det kloge Parti som Barde at slaa Harpen til min Fars Berømmelse.

Min Far var ogsaa en Mand med ikke faa selskabelige Talenter, især god Sanger med meget musikalsk Øre og Færdighed i at accompagnere; han var derfor meget søgt i Datidens Selskabsliv. En musikalsk gammel Arendalsdame fortalte mig engang, at hun aldrig havde hørt noget mere tiltalende end naar min Far med sin varme mandige Stemme sang: «Dybt i Havet paa Demantehellen» eller «Havet er skjønt, naar det roligen hvælver staaiblanke Skjold over Vikingers Grav»⁶⁹⁰, en Sang, han kjendte længe før den blev udgivet; den er forfattet af Præst i Thelemarken, Simon Olaus Wolff, en af vor Selvstændighedslitteraturs første Digtere, som min Far lærte at kjende og sætte Pris paa under sit Ophold i Thelemarken; Wolff var en god Ven af Oberst H. M. Grønvold, som har givet en af sine Sønner (den senere Præst Bernt Christian Olaus) et af Digterens Fornavne.

Kun kort blev min Fars Levnetsløb. En Vaarnat begik han paa Jagten en stor Uforsigtighed, stolende paa sin stærke Constitution. Det blev hans Bane; efter en kort akut Sygdom døde han i 1845, kun 37 Aar gammel.

Der sat min Mor igjen med 4 hjemmeværende Barn, hvoraf jeg, den ældste, var omtrent 7 Aar gammel. Det blev et slitsomt Liv for min ikke stærke Mor at holde Huset pent sammen; thi hvad Far efterlod sig var ikke stort, især da hans Hus blev saa uheldig realiseret. Min Morfar var ved de Tider afskaaret fra at hjælpe, da, som før omtalt, denne formuende Mand havde paadraget sig saa store Cautionsforpligtelser, at han kom totalt ribbet, men dog uden Gjæld, fra Affæren, men maatte holde op med sin Forretning og kom selv i smaa Omstændigheder. Heldigvis levede endnu min Farmor, Majorens Enke; hun havde lidt Midler og ogsaa Lidt tilovers for sit kjæreste Barns Enke og sine Barnebarn.

Kun et Par Aar efter min Fars Død forblev jeg i Hjemmet og saa det først igjen efter 11 Aars Forløb; jeg blev sendt til Familien paa Østlandet, hvor de nye Indtryk af Forholdene og Omgivelserne snart gav Tilværelsen et nyt, et andet, et østlandsk Præg. Selv Taletonen forandredes; da jeg først ved Frøken Thrine Ottesens ihærdige Arbeide for at faa min skarrende vestlandske «r» omsat til det rungende, mere fuldtonende, mere i Sang anvendelige (og der er Præferentsen!) østlandske «r», var jeg ovenpaa, da gik det gladt.

Enkelte Erindringer fra min tidligere Barndom paa Vestlandet skal jeg meddele.

I min tidligste Barndom i 4- à 5-Aars Alderen var jeg iallefald 2 Gange i Christianssand i længere Besøg hos Bedsteforældrene. Jeg kan godt huske det store hvide Hus, som laa næsten paa Tvers af Markedsgaden, ved en meget snævrere Vei end Bygaden, som var meget bred, tilvenstre, der førte ud paa Landet. Bag Huset strakte sig en meget stor Have, som gik over i en betydelig større Eng, som jeg syntes strakte sig i det Uendelige ud mod Landet. Min Mors yngste Søster «Tante Dina» (Aldine) som døde herinde som en 80-Aarig Enke for endel Aar siden, var ikke saa svært meget ældre end jeg og var min utrættelige Ciccone og Legekammerat. Hun fortalte mig saa levende om en Tildragelse, som havde fundet Sted i Byen i hendes tidligste Barndom og hvoraf hun havde personlig faaet et Glimt, at jeg fuldt og fast troede, at jeg selv havde overværet Begivenheden. Det var den store Folketumult, som fandt Sted i Christianssand og som benævntes: Blehr-Krigen.

Der var i Byen en Kjøbmand ved Navn Blehr (efter den Tid kaldet Brand-Blehr — cfr. naturligvis sans comparaison — den islandske Brand-Flose) som ved Hjælp af Elementet Ild arrangerede en «Realisation» — som det nu «dannet» siges — af sin Varebeholdning paa en hurtig praktisk-radikal Maade. Medens det nu sker paa forskjellig mere eller mindre behændig Vis — ogsaa ved Hjælp af

selvantændelige Automater — var den tekniske Kunst naturligtvis ikke da saa udviklet, saa langt fremskreden. Det maatte dengang ske paa den mere primitive Viis — ligervis som man antænder et Baal — og er følgelig meget lettere at opdage. Da man dengang heldigtvis var forskaaet for Jury-Institutionen ⁵²¹, blev som Regel den Skyldige — naar først Forbrydelsen var paa det Rene — dog retteligen dømt og fik sin fortjente Straf. Saaledes ogsaa med Brand-Blehr og hans Kone (hun var som enig Ægtefælle delagtig i Mandens Gjerning). De blev begge dømt for Mordbrand. Medens Ægteparret nu sad verhaftet under Politiforhør, vilde den oprørte Folkestemning (thi Gjerningen var nok særlig «morderisk») øve en Lynch-Justits. Det blev en yderst truende Bevægelse, Oprørsakten blev oplæst og Militæret maatte rykke ud med Artilleri og ladte Kanoner for at stagge Mængden, som havde omringet Raadhuset og partout vilde have fat i Realisationsparret.

En letsindig Tjenestepige, som skulde passe Tante, Husets yngste Barn, havde istedet taget hende med ud for at «bekige den gaulende og ædderspendte Mængdes «Rumel og Rumor». Tante kunde ikke glemme det forfærdende Indtryk, som Mængdens truende Holdning og vilde Raab, Artilleriets rumlende Vognpark og brændende Lunter, kort hele den farlige Staahei i den ellers rolige, skikkelige By, kastede ind i hendes Barnesjæl. Men saa kom tilfældigtvis gamle Brigadelæge Wolff, som kjendte godt hende og Forældrene (han var Morfars Huslæge). Han blev hende vaer og befalede i myndige Ord Pigen øieblikkelig at pakke sig afsted og hjem med Barnet.

En Begivenhed fra et Ophold i Christianssand, som jeg virkelig personlig kom i Berøring med, staar i enkelte Træk levende for min Erindring. Det var Efterdønninger af det store russiske Linieskib Tredækkeren Ingermanlands sørgelige Forlis paa Kysten mellem Christianssand og Mandal (nærmest den sidste) den ^{11-12/9} 1842. Skibet kom fra Archangelsk og var bestemt for Kronstadt. Det havde — foruden en stor Besætning — tillige en hel Del Passagerer

ombord, vel ialt omkring 900 Personer (nøiagtig — 892 Personer), hvoraf omkring 500⁵²² blev reddede: mange efter store Gjenvordigheder og haarde Lidelser — dels ind til Mandal, dels til Christianssand. Efter de norske Autoriteters Bestemmelse samledes alle de Reddede i Christianssand for derfra at hjemhentes. Mandskabet blev indkvarteret paa Odderøen; Officererne og Passagererne i Byen, hvor Embedsmænd og de mere velsituerede Borgere modtog og pleiede dem paa det Bedste i de vel 3 Ugers Tid, de forblev der. Hos min Morfar var anbragt formentlig det eneste Barn, som blev reddet, en omtrent 3 Aars gammel Gut med en middelaldrende Tjener. Gutten var Søn af en Officer, og baade hans Far og Mor var omkomne. Der var en gripende Fortælling om, at Moren blev skyllet overbord med Barnet i sine Arme, og flød et Øieblik paa Vandet i sine pragtfulde, hermelinbesatte Silkeklæder⁵²³. Saa kom en Styrtsø og skyllede Barnet tilbage til Skibet, hvor det uskadet blev indbjerget, medens Moderen forsvandt i Dybet. Det var rørende at se den altopofrende Omhu, hvormed Tjeneren, der formentlig var Livegen, stelte om Gutten, som han idelig og altid kjærtegnede og ømt kaldte «Ivanuscha, Ivannuschal» Min velstaaende Morfar havde gi't mig en vakker liden Barnevogn (hvad der paa den Tid var et meget sjældent Stykke Legetøi) og denne lagde Tjeneren idelig Beslag paa og drog «Ivanuscha», som frydede sig ved at blive kjørt, omkring i Haven. Jeg mindes nu med Glæde, at jeg ikke alene fandt mig i dette Indgreb i min Eiendom, men at jeg endog følte virkelig Glæde og Stolt-hed over, at min Vogn var til Fornøielse for den fremmede forældrelose Gut (el. «Dreng» som det der hed). Tjeneren havde et fromt, trofast, hengivent Ansigt af Hundefjæs-Typen og en Stemme, som selv for mig, trods det ru fremmede Sprog, lød rørende blid, især naar han ømt talte til Barnet. Men hans lange Haar, endnu længere opleiede Skjæg, smudsige Hænder, ildelugtende lange Talar og fedtede Mushik-Hue, stødte den Renlighedssands, som jeg heldigvis har faaet i Vuggegave og som blev tidlig udviklet og saa

***Fru Ingeborg Grønvold, f. Birkrem
som ung Pige, f. $\frac{1}{2}$ 1812, † $\frac{1}{2}$ 1890.***

***Fru Ingeborg Grønvold med 4 af sine Børn.
Forfatteren staaende til venstre (ca. 16 Aar.)***

ofte til min Fortvivlelse, især i Barndommen, er bleven krænket.

Jeg glemmer ikke min Forbløffelse og Væmmelse, da den Livegne engang, medens han kjørte Ivannuscha i Haven, og jeg som sædvanlig ledsagede dem, tog ud af sin uappetilige Mund den Delicatesse, man i Byen kaldte «Bryst-sukker» og stak et i Ivannuschas og et i min Mund. Jeg spyttede øieblikkelig den velmente Gave ud og undgik senere den Slags Mundgodt. Derfor afholdt jeg mig, trods min barnlige Nyfigenhed, fra nogensinde at besøge Ivannuscha paa hans Rum (de havde 2 Værelser), men jeg var stedse om ham i Haven. En Sorg var det for mig og hele Familien, da vi ledsagede den russiske Gut, som for sidste Gang blev trukken i min Vogn af den Livegne, til Bryggen, da de skulde indskibes paa et af de to store russiske Orlogsfartøier (det forekommer mig at det ene hed Kamtschatka) som var ankomne for at føre de Reddede tilbage til Rusland.

En af de Gange, jeg var i Christianssand, indtraf følgende for mig mindeværdige Tildragelse, som bør anføres, ikke just derfor, men fordi det involverer et Datidens Culturbillede. Min Far er i Byen for at hente mig hjem, og vi gaar ned ad Gaden ifølge med Fars gode Ven og tidligere Jagtkammerat, Fanjunker Falkenström, en svensk Adelsmand og forhenværende Fændrik, senere i fransk Tjeneste (Slaget ved Leipzig) og derefter ansat som Underofficer i Christianssandske Brigade⁶²⁴. Underveis lige udenfor Officerernes Tracteur-Sted (Caffé) møder vi Fars gamle Cadet-Cammerat Lieutenant Hellesen. Han er meget glad ved Mødet og inviterer os til at bli' med op i Salen for at faa en Forfriskning og prate om gamle Dage med Far. Falkenström for sin Part afslaar Indbydelsen, da han ikke vil udsætte sig for at bli' ugleseet eller maaske brutalt fornærmet af et Par unge subalterne Officerer (jeg syntes et Navn lød svært bondsk: paa «-rud» el. «-land» — et andet som et tysk Haandværkernavn: — «Meyer», «Metsger», «Münter» eller noget sligt —) der (som sædvanligt «naar Lorten kommer tilværs» gir «ram Logt tor sei» og er meget «paa det»).

«Aa hvad!» si'er Hellesen, «Du er jo Adelsmand og forhen-værende Officer!» «Ja det «hampar seg» inte her, hvor «Officerarne» ofte er saa «vara på sin Kant» jo «sløare» de er af Härstamm». Mens de staar og snakker, kommer ud af Nabohusets Gadedør en gammel, men rank og impone-rende meget høivoxen Officer i stor Uniform med Sværd-Orden og ellers in Pontificalibus. Det er Fars Halv-Onkel: Oberst for Thelemarkske Regiment, Hans Mow Grønvold, som — uagtet sin Stilling som Surnumerær — havde været indkaldt til et stort militært Møde. Han er i udmærket Humør og kunde da være særdeles behagelig, og blev det end mere ved at se Far, som han holdt meget af. Han vinker Adjutanten bort og gaar hen til os: «Nei er Du der, min kjære Bernt Martin, det var da hyggeligt at se, at Du er like staut og vakker, endda Du maa slite for Føa som Posekiger!» (Han havde aldrig likt, at Far gik ud af Mili-tærtjenesten, som han syntes Far netop i alle Dele var som skabt for) — «men» — sa' han — (han var en gløgg Iagt-tager) «hvad er det, I Herrer her staar aa funderer paa?» Min Far forklarede Sagen. Saa siger Obersten muntert: «Naar jeg nu har den Glæde at træffe saa uventet min kjære Nevø og mine Venner Lieut. Hellesen og Falkenström, saa gjør vel d'Herrer mig den Fornøielse at være mine Gjæster en Stund i den gamle hyggelige Tractør-Sal, og jeg tænker, vi skal faa Lov til at være glade med hverandre uden nogen Indvending fra disse vigtige inferiøre Officerers Side; kom saa I Herrer, kom nu, min gode Falkenström!» «Ja,» sa' denne, «naar Obersten selv inviterar, særdeles — —» «Javist, godt, kom saa!» Og vi gik alle op i Salen, hvor Værten viste sig yderst hædret ved Nærværelsen, og hvor alle, særligt de krakilske Officerer, gjorde store Øine ved den udsøgte Artighed, hvormed Obersten behandlede Fal-kenström, som ogsaa var en sjelden dygtig Militær.

Jeg for min Part var placeret ved Bordet mellem Ober-sten, som formelig kjælede for mig, og Far, som var stolt over, at jeg var gløgg nok til at give raske og livlig-for-nuftige Svar paa hans elskværdige Spøgsomheder.

Det blev en stor Dag, ligesom lidt af en Honnørens Time, for den svenske Adelsmand; Falkenström mindedes og talte om den med levende Interesse 17 Aar efter, da jeg som Student en Aften var hans Gjæst i Kragerø, hvor han da i mange Aar havde været Toldbetjent.

Det blev en saare hyggelig Stund for Oberstens Gjæster, og ved Afskeden forærede Værten, der formentlig troede, at jeg var Oberstens Sønesøn, mig en «imposant» Gave: et Kjæmpe-æble af rødt Sukkertøi, som jeg længe bevarede helt til Beundring for mine Søkende og Legekammerater i Hjemmet. Men saa gik det tilslut ad Kjødets Gang.

Det er selvfølgelig, at det er fra mit Hjem i Arendal, at jeg har de fleste Barndomserindringer, men mest levende er naturligvis Erindringen om de tre Gange, jeg var paa god Vei til at befordre mig ud af Tilværelsen. Den første var, da jeg vel omtrent i 4- 5-Aars Alderen havde faaet fat i min Fars Barberkniv og skulde til at efterligne hans mærkelige Kunst. Det var nok paa et hængende Haar, at jeg havde skaaret Struben over, da min Mor heldigvis kom til og fandt mig blødende nedover Ansigt og Hals. De to andre Gange var i Tiden strax efter min Fars Død. Min Mor kunde ikke godt holde Styr paa og passe paa mig, da jeg var temmelig vilter og havde en ubændig Lyst til at streife omkring paa Byens Brygger, men især paa Heierne om Byen. Jeg havde dengang, i 7-Aars Alderen, erhvervet mig en stor Færdighed i at klatre tilveirs paa selv store Skibe og balancere og dreie mig rundt med Maven paa Mastetoppen som Centrum gravitatis; men jeg er mig ikke bevidst, at jeg nogen Gang var i Livsfare ved denne farlige Sport. Derimod var det Tilfældet engang oppe paa Heiene. Mine Kammerater og jeg traf under et Streiftog langt inde paa de, som vi syntes, vilde Heier paa en mærkelig da sammensunken Stenrøs, men tydeligvis engang opsat af Menneskehænder for at yde Ly (ved de Tider luskede der stadig «Fanteføller» om og i Byen); den havde en Slags tunnelformet Indgang; men sammensunken, som den var, lignede den en Rævekule og har visselig ogsaa senere været

benyttet af disse kloge Dyr. Der var naturligvis Sagn om, at Røsen engang skulde have huset Røvere eller mindst Fantepak. Enten det nu var den reneste, mest tankeløse letsindige Nysgjerrighed eller virkelig lidt af Fædrenes Mod (jeg tror ubetinget det første) visst er det, at jeg — thi ingen af Kammeraterne troede sig til det — forcerede Indgangen med det Resultat at jeg, da jeg havde trængt mig et godt Stykke ind, sad urørlig i Klemme som i en Skruestikke; jeg var skruet fast aldeles som jeg engang senere har seet en Hund, som har gaaet efter Haren «i Berg», sidde borfast. Hvorledes jeg kom ud vidste jeg ikke og ved det heller ikke den Dag idag. Jeg gav ikke Lyd fra mig og nogen «Gaulen» havde heller ikke hjulpet, da Kammeraterne, som var vetskræmte, i Forfjamselse og Forfærdelse strax randt afsted. Men ud kom jeg da ved egen Hjælp paa en Vis, men forskrubbet, forkradset, forslaaet, blodig og med mine Klæder saagodtsom flaaet af Kroppen, med Ansigt, Hænder og Krop oprevne og i høi Grad tilsvinet af Jord og Smuds! Den tredie Gang var Drukning det Middel, som holdt paa at komme til Anvendelse. Udenfor daværende Amtmand Iver Steen Thomles Eiendom Pusnæs paa Tromøen var Aastedet, en meget søgt Badeplads. Den var ellers deilig langgrund, men jeg havde naturligvis vovet mig forlangt ud og befandt mig pludselig paa Dybet. Jeg kunde ikke svømme, men fik dog under idelige «Dukkerter» vrid mig saalangt tilbage, at jeg endelig fik fast Grund. Halvdød, kanske nærmere trekvartdød, er jeg, ravende indover, saa heldig at falde over en stor Sten, saa Maven laa over denne, medens Hoved og Fødder laa langt under Mavens Niveau. Dette bevirkede, at Vandet randt ud af mig ligesom af et til Randen fyldt Kar eller Sjøstøvle eller hvilket Billede, som nu maatte være det mest adæqvate til at illustrere Stillingen. Jeg mindes ikke at have havt nogetsomhelst Møn af Tildragelsen; Gutter, som fører et friskt og uforfærdet Friluftsliv, kan taale meget.

Samme Aar om Høsten druknede min Ven og Friluftsfælle Georg Høyer. Han skulde prøve den første Is paa

«Langsevandet» strax ovenfor Byen og gik tilbunds. Efter Datidens Skik var hans Lig, pyntet og smykket med Blomster og Grønt lagt paa Baare i Familiens bedste Stue. Slægtninge, Venner af Familien og Kammerater af Georg gik ligesom i Procession om Baaren, medens de sørgende Forældre og Søskende stod hos; jeg gik sammen med en anden Friluftskammerat Fr. Schlanbusch. Det greb mig svært at se den før saa raske, muntre, rødmussede Georg ligge der saa stille som i dyb Søvn, men saa bleg, saa bleg, medens de sidste høstlige Asters og Grønt endnu mere fremhævede hans hvide Ansigt!

Vi var da flyttet fra vort forrige Eiendoms-Hus og boede tilleie paa Vestkanten af Byen (hos en Kjøbmand Lund) nær op til Landet (Froland). I denne Tid — de sidste to Aar, jeg tilbragte i Arendal — var jeg idelig og altid om Sommereftermiddagene sammen med min Ven Melchior Frøstrup og hans ældste Søster Bertha, Børn af Prokurator Frøstrup⁵²⁵, en Ven af min Far. De boede paa en liden meget vakkert beliggende Landeiendom, «Kloppene», strax udenfor og ovenfor Byen. Her var en udmærket Tumbleplads for alskens Friluftslige i den overmaade skønne Vestlandsnatur: en couperet Egn med smaa Heier og Fjældknauser, smaa Høie, smaa Dale, smaa Engsletter: Alt saa inderlig smaapent, saa lilleputagtigt i Sammenligning med Østlandets mere vide storslagne Trakter, som jeg senere lærte at kjende; kun Stor-Heierne var mere vidstrakte og af en eiendommelig vild Skjønhed. Vinden peb altid henover de øde Strækninger selv paa de Dage, da der var blikstille i Smaadalene; og om Høsten! — — da jeg Stormkastene hen over Vidderne med en Fart og Vælde som vilde de feie Alt væk og gjøre Ødet saa trøstesløst som muligt!

Jeg vil ikke undlade at bemærke, at min Friluftshang var saa overvældende, at jeg ikke var at formaa til at gaa indenfor Stuedøren paa Kloppene trods Berthas ihærdige (ja ogsaa Moderens) Invitationer. Kun en eneste Gang var jeg der inde i Stuen for at hente en Sko til Bertha, da hendes ene var revnet og rent ubrugelig under vor Friluft-

leg og Melchior med sædvanlig broderlig Ugalanthed ikke gad overtage det Ærinde. Vistnok var jeg af Naturen noget generet og havde særlig Sky for paa nogensomhelst Maade at være «til Bry», endsige paatrængende ligeoverfor Fremmede, men jeg skulde dog tro, at det var en ubændig Trang til saa meget som muligt at være i Friluft; ja det var dengang, senere blev det desværre næsten modsat!

Omtrent ved min Fars Død begyndte jeg at ta' privat Eftermiddags-Undervisning hos en af Byens Lærere, men han syntes støt saa udkjørt træt af Formiddagsvirksomheden, at hans Extraundervisning ikke bestod i andet end en uafbrudt og ubehersket Række af Gjæspninger og andre dyriske Løsslupenheder (som Tarmdunstninger) af hans slappe Legeme, og det var det jo ingen Mening i at betale for at være Vidne til. Han kaldtes ogsaa med et Opnavn, tilsat hans Fornavn, som tilfulde illustrerede hans Svækling-Tilstand. Jeg skal imidlertid ikke genere Læseren ved at nævne dette ikke meget elegante Opnavn.

Snart efter kom jeg paa «Privat-Skolen» hos en Pastor Krog, Katheket i Arendal⁵²⁶. Han boede ved «Pollen» en meget stor rund Dam midt i den nedre Bydel, hvor nu Torvet er beliggende. Fra «Pollen» gik der Kanaler ud og løb gennem kortere og længere Strækning af Byen til de mundede ud dels i Hovedhavnen, dels i Kittelsbugt eller «Kallevigsbogta». For dem, som gik paa de smale Fortog langs Husrækkerne paa begge Sider af Kanalerne eller paa de mange Broer, som var hvælvet over dem, var det i høi Grad interessant og fængslende at iagttage det eiendommelige Liv, som rørte sig der. Baade fór frem og tilbage, mødtes og skildtes, vrikkede frem med en Aare i et Indhak bag i «Plitten»; thi der var i Kanalerne saa knapt Rum, at Side-Aarer neppe kunde bruges. Arendalitterne var saaledes nødt til at vrikke sig frem og opnaaede deri en Færdighed, som var rent phænominal. Endnu mere egenartet Romantik var der om Aftnerne, især Høstaftnerne. Lysene fra Vindusruderne kastede Gjenskin henover Kanalernes mørke Vande, og de oplyste Hus-Rækker rundt «Pol-

len» reflekterede sig paa dens rolige Flade. Det er ikke uden Grund, at Arendal da kaldtes — efter fattig Leilighed — «Norges Venedig». Jeg siger da; thi nu — efter to store «Brande» i 1863 og 1868 — er «Pollen» fyldt og udlagt til Torv, Kanalerne opfyldte og omdannede til Gader, og store karakterløse Murbrakker har afløst de tidligere saa koeselige stedegne Træbygninger. Arendal har tabt sit eien-dommeligste Særkjende og sin Ynde. Det er bleven en stilløs By af Mur som de fleste andre gyselige Murbyer. Kun paa Tyholmen og et Par andre Steder⁶⁹⁷ skal der være lidt igjen af den gamle vakre By. Men dens Havbeliggenhed vil jo altid forblive skjøn, den kan man ikke tage fra den!

Men det var Skolelivet i Krogs Privatskole, som skulde omtales. Krog selv var en lavstammet, bredbygget, smekfed, blodrig Person med et svært, rødblussende Ansigt og et Par særligt afskrækkende, vildt skjelende Øine. Han hørte i Henseende til sit Udseende og Temperament til Slagertypen. Som Lærer var han ogsaa en Bøddel. Juling med Slagternæver eller med de stenhaarde, alenlange Pegepinder, man da brugte som Anskuelsesmiddel (et smukt Skolemateriel!) var det pædagogiske Medium, han anvendte til at indprente Eleverne Forstaaelse; vel at mærke Forstaaelse! Havde han brugt disse Tortur-Redskaber alene som Tugt for Skøierstreger, Uopmærksomhed eller lignende Forgaaelser, fik det tilgives ham, selv om Julingen var for usømmelig haardhændt; thi han laa tilbage i den gamle Barbartids Skik og hverken kunde eller vilde frigjøre sig for dens aflægse Raahed. Jeg selv, som ogsaa har været Lærer længe, holder paa moderat, fornuftig, kropslig Straf for saadanne Forseelser, og jeg mener, at man nu er altfor blødsøden (og derfor blir Nutidens Ungdom saa skammelig, saa oprørende fræk), men jeg synes alligevel ikke om, at man selv for Skøierstreger eller lignende mindre Frækheder brutalt næveslaar Eleven isvime eller bestrør Gulvet i Skolestuen med hans udslaaede Jæksler! Men Sagen var, at Krog anvendte disse Anskuelsesmidler, fornemlig naar

det skortede Eleven paa den rene Fatte-Evne! Det var særligt, naar denne ikke formaaede at løse de ikke lette, og ofte vrøvlet fremsatte Hovedregnings-Opgaver, hans merkantile Forstandsretning yndede at plage Barna med. Da dængte han med bøddelagtig Lyst i de mongolvilde Øine den stakkels Elev med Pegestikken, saa der laa lange, opsvulmede Valker henover Barnets Ryg! Han maa ha' været en Aandsbroder af Skoletyrannen O'Gallagher⁵²⁸ i Marryats Roman «Percival Keene». Det siger sig selv at det aandelige Udbytte for Eleverne ved en saadan Undervisning var omtrent Null und Nichts.

En af mine Medelever paa Krogskolen var senere Distriktslæge Abraham Alexander Pihl, et godt Hoved. Hans Far, gamle Organist Pihl, var en Original med udpræget Sands for fysikalske Experimenter. Engang jeg var i Barne-selskab hos Alexander, udførte gamle, godlynte Pihl, som var barnehyggelig, saadanne for os og viste os blandt Andet «Leidner-Flasken», et elektrisk Phænomen, som baade morede og forskrækkede os, naar vi efter Tur eller dannende Kjæde modtog det elektriske Stød. Jeg tror ellers, at min Ven Alexander blev af Faderen vel meget brugt som «Medium» under Experimenterne; thi han saa i sin Barndom noksaa svækket ud, og vilde aldrig være med paa vore Friluftsflygter.

Af min Mors Omgangsvener i Arendal maa jeg fornemlig nævne Kjøbmand Schefeland og Hustru. Han og hans Familie var meget religiøse og tilhørte ligesom min Morfar Jonas Birkrem i Christianssand det religiøse Samfund «Hauges Venner». Hans Døtre — især den ældste: den meget begavede Johanne, var min Mors Veninde fra Barndommen af. Johanne var ellers paa den Tid, jeg forlod Arendal, bleven gift med en Kjøbmand Jensen i Drammen. Hun blev tidlig Enke og flyttede da for en længere Tid tilbage til Arendal med sine 5 Børn, hvoraf den forhen-værende, navnkundige Stiftsprovst i Christiania Gustav Jensen er den næstældste. De to andre Døtre blev ikke længe efter gifte med hver sin Bror Ruenæs, Kjøbmænd i Arendal.

Den ene, Thalette, var en meget smuk Kvinde med et rent Madonna-Ansigt. Skjønt jeg var Smaagut kan jeg godt huske, at der kom over mig en Slags andagtsfuld Følelse, naar jeg skuede op mod hendes milde, blide, vennesele Aasyn, der syntes mig at have saalidet af almindelig jordisk ved sig i Udtrykket. Saa var der Toldbetjenterne Ridder-vold, Maroni og Tragathon (Bukkejordet), hvormed vi havde Omgang. Gamle Tolder Maroni, hvis Far var en fuldblods Italiener, havde en Datter, den da 15-aarige Christiane, ogsaa en saare skøn Dame af Madonna-Typen, skjønt Udtrykket ikke var fuldt saa overjordisk som Thalettes; formentlig var det en Arv fra en Stammemor i Italien, hvor denne Type i sin ikke altfor ophøiede Form ikke er ualmindelig. Af Maronis Sønner blev den ene en stor Grosserer i Kjøbenhavn, den anden den muntre, skøieragtige Tønnes Søofficer i den amerikanske Marine i Borgerkrigens Tid 1861—65.

Naar jeg sluttelig nævner min Friluftsfælle Georg Fr. Schlanbusch⁵²⁹, saa forekommer det mig, at jeg har nævnt alle mine Barndoms Bekjendtskaber — nei det er sandt: jeg glemmer Dig, Mathilde Strøm, som var kjæk og dristig som en Gut, meget hyggelig-kammeratslig, og Du maa ikke glemmes! Det var en høi, slank 10—11-aarig Pige med store mørkeblaa Øine, lys, hvid og rød, lattermild og uvorren, meget vakker, men af enhver anden Type end Madonna-Typen. Hun vilde altid i Aketiden sidde med paa min Kjælke, naturligvis fordi den (arbeidet af min nethændte Far) var den bedste i Bakkerne. Den blev kaldt «Lynet», og naar vi lynede ned ad de værste, sværeste Bakker fra Kloppene nedover og langt ind i Byens Gader (der var ikke strængt Politiopsyn i de Dage), «gabede», (= «lo», «skreg», «hvinede» i en uopløselig Treklang) den skjønnede Mathilde i den Grad, at jeg flere Gange maatte nægte at la' hende sidde med, hvis hun tillod sig at «gaule» saa rædsomt! Det likte jeg aldeles ikke; jeg har altid været va'r for al Slags voldsom — om man vil altfor «folkelig» — Demonstration. Og Mathilde lod sig stagge og var nogenlunde anstændig til — næste Gang. Til Gjengjæld for min Imødekommenhed

fik jeg Lov til at «rundse» (huske) med hende i en meget attraaværdig Gyng, som var ophængt mellem to Træer i Haven i hendes midlertidige Hjem i Arendal (hun var en rig forældreløs Pige og i Pleie eller i Huset hos to dydzirede gamle Damer Finne). Den raske Mathilde giftede sig allerede i 17-Aars Alderen, satte strax et Barn til Verden, blev meget snart Enke og giftede sig ligeledes fluxens igjen. Men hendes anden Mand havde ingensomhelst Hast med atter at gjøre hende til Enke, han syntes snarere ubetinget at have Tilbøielighed til at spille Rollen som ihærdig produktiv Husfader. Da jeg som ung Student med Mor var i Christianssand som Gjæst hos min Tante Aarstad (min Barnetante Aldine)⁵³⁰, og Fru Mathilde boede lige i Nærheden, gjorde Mor og jeg hende en Visit, som hun modtog med megen Venlighed og mindedes gamle Dages muntre Kjelkeakning. Hun saa fremdeles meget godt ud, rød og hvid og vakker af Ansigt, men noget svær; det vrimlede af hendes Unger i Gaarden.

Ved at nævne Kjelkeagningen med Mathilde rinder mig ihu følgende Historie fra min Barndomstid. En Vinter var usædvanlig snefuld, flere Huse i Smugene laa nedsneede i Ugevis; det var især Tilfældet med et, som laa indkilet i en af Fjeldknatterne. Det var yderst smalt paa 2de Stokværk med kun en Stue i øverste, Kjøkken og Gang i nederste. Der boede Enken efter en Jægteskipper Aanen eller Gunder Torjus Knudsen Kallevig. Den Hedengangne havde været «sværandes hævnngjerrig» paa Brændevinet, hvorfor han i Folkemunde havde baaret det betegnende Klængenavn «Kandevig» (sic), og kunde paatage sig i en «Hei og Hast» at sætte tillivs hele Kander med Brændevin.

Hans Ægtemage, der nok var fra «Dannevig-Bokta» og hed Sørine Tarjesdatter eller Knudsdatter, havde ogsaa stor Tilbøielighed for denne Kvægelse. Det var stor Fornøielse for Gutterne i Nabolaget at følge haanende efter «Kalleviga» eller «Danneviga», naar hun pærefuld ravede afsted gennem Smuget til sit Enkesæde «Fyldpaa». Naar hun vel var kommen indenfor, skjældte hun Gutterne ud i de

raaeste og saftigste Udtryk og derefter (det var altid Slutnings-Tableauet) stak hun -- til deres usigelige Fornøielse -- sin bare blanke Ende ud af en Glugge i Gangen og opfordrede med stor Liberalitet Gutterne til at kysse sig paa dette lidet høviske Sted; dette kaldte Gutterne i sin Jargon «at faa «Endeviga» (saa kaldtes hun ogsaa) til at vise Speil». Naar denne Opfordring til fordomsfri Flirt skede om Vinteren, blev gjerne Kallevigas Speil garneret med Sneballer. Den nævnte Vinter var Huset totalt nedsneet, og Kalleviga laa bogstavelig «for Anker» i Huset, eftersom hun havde været saa «fremsynt» at forsyne sig med en Kag af sin Yndlingsdrik, førend Hie-Tilværelsen indtraf. Alkefuld, som hun til Stadighed i denne Tid var, havde hun i Rusens Dristighed gaaet igang med en ny og yderst praktisk Maade at befordre sin Person paa fra Stuen og ned i Kjøkkenet; hun satte sig nemlig paa Kjælken og «randt» i bogstavelig Forstand ned ad den snebelagte Trappe — ligesom ad en Agebakke — til hun havnede nede i Peisen.

Der var i mine Barndomsdage faa eller ingen offentlige Fornøielser i Arendal. Et Selskab af Borgere det saakaldte «Fugleskydnings-Selskab» afholdt dog en Gang om Aaret en stor Skytterfest paa sin Bane «Skyde-Banen». Den laa oppe paa Høiden mellem Arendal og Barbu og var en jevn liden Flade af eliptisk Form, omringet paa 3 Kanter af smaa Heier eller Fjeldknauser og paa den fjerde afgrændset ved en Stensætning. Paa den ene Side af Pladsen var opført en Række Skytterhuse, og midt paa selve Pladsen var reist en forsvarlig, mastehøi Stang; paa Toppen af den var paa selve Festdagen en stor Fugl af Træ, jernbeslaaet ved Vinger og Stiert, spigret forsvarlig fast. Det gjalt da efter Tur at skyde Vingerne, Halen, Hovedet og endelig Kroppen af Træfuglen ned fra Masten. For Nedskydningen af hver af de nævnte Lemmer var der Præmie, men Hovedpræmien og Rangen som «Fuglekonge» for Aaret tilfaldt den, som skjød selve Kroppen ned. En Række Skibskanonner blev opstillet paa en rund liden Vold noget udenfor Banen og, naar et Præmie-Skud var gjort, affyredes Kanon-

skud til Ære for Præstationen; naar Fuglekroppen faldt, hilsedes Skuddet og Fuglekongen med en voldsom Affyring af samtlige Kanoner. Kanonkommandøren, en gammel Baadsmænd, var i Regelen pærefuld paa denne Dag og ladet derfor Kanonerne propfulde og salutede saa «snodig», at Ruderne i vort Hus, som paa den ene Side vendte ud mod Volden, flere Gange sprang i Smadder. Da vort Hus — som sagt — laa lige i Nærheden af Skydebanen, var jeg naturligvis altid tilstede oppe paa en af Heierne, hvor der var den bedste Udsigt til gratis at nyde dette «snodige» Skuespil.

En varm Sommerdag i det Herrens Aar 1845 var der en ualmindelig Tilstrømning til Skydebanen. En gescheftig Tysker var over Kjøbenhavn kommen til Byen og bekjendtgjorde, at han den og den Dag vilde forbause de Indfødte i Arendal ved, for første Gang, at lade deres Øine skue en Ballon-Opstigning. Underet skulde finde Sted fra Skydebanen, hvor der var arrangeret siddende og staaende Pladse for Betalende, medens — som det stod paa de polyglotte, skriftlige Opslag her og der — «Tilskuerne paa Heyene bezahlen nach Belieben». Jeg tror dog nærmest at Tilskuerne paa Heiene behagede ikke at betale. Det var iallefall Tilfældet med mig og en hel Del Kammerater, som naturligvis var blandt Heie-Tilskuerne. Vor Kammerat den 12-aarige Tønnes Maroni var mødt op med Bue og Pil, i hvis Anvendelse han var en Mester. Det viste sig, at Arrangøren havde været økonomisk og frimodig nok til ikke at spendere noget videre bekosteligt Stof paa Ballonen. Den var paa allersimpleste Vis sammenlimet af kun oliemættet og med skrigende Farver overmalet Papir. Der var naturligvis ingen Antydning til Gondol paa dette Kunstværk. Ballonen var saa primitiv som muligt og hverken mere eller mindre end en kjæmpestor — Papir-Blære.

Naa, ja! Først en kort paa gebrochen Dansk afgiven Tale af Opviseren om at «der stille undt gunstige Windt wollte den Luftballon giffve en hoch Aufsteigung och late den passire über Meer zu den Drômø (Thromøen)» — og

saa en hel Del schneidige Hokuspokus, Fixfaxerier og eggende Taskenspillerkunster, som skulde spænde Tilskuernes utaalmodige Forventning til det «snodige» Syn at «beobachte» Ballonens mægtige Opgang over «Landt och Meer» og saa — slap han endelig «der Wunder-Ballon» løs. Det aerostatiske Kunstværk steg majestætisk og langsomt et Stykke opad i Retning af Barbu under Tilskuernes Arendalsskarpe Hurraer og Tilraab. Men pludselig høres et gewaltigt Smeld, Ballonen begynder at skjære sig paa Skakke som en vingeskudt Kraake, idet Gassen begyndte at absentere sig. Under Tilskuernes harmfulde Protester og Aeronautens ordrige, raptungede og furiøse «Schelten undt Schmelten» og rasende Fagter daler den ned paa Taget af en Hytte paa Veien til Barbu. Den vetskræmte Beboerne der og foranledigede en Barselkvindes fortidlige Nedkomst, der ikke blev uden Betydning for en senere Paternitetssag. Det var naturligvis vor Ven Tønnes⁵⁸¹ som var Mesteren for Katastrophen og al den Hurlumhei, som den førte med sig. Skøieren havde med sikker Haand sendt en Pil ind i Blæren. Den snedige, indfulde Tønnes forblev uopdaget, uagtet flere ilsinte Tilskuere «fra de betalende Pladse» ivrig søgte efter Synderen paa den Kant, hvorfra Pilen tydeligvis kom, men han var for «sløi» til at blive «staaende og indta' en afventende Holdning»; han var naturligvis strax og uformærkelig forduftet. Mange af de betalende Tilskuere vilde nu have sine Penge igjen, da de var saa skammelige snydt for «Plasseren», men den snedige Tysker havde, strax hans værste tautoniske Raseri var over, itide «snappet» Pengebøssen til sig og styrtet afsted «wie en Hase», forfulgt af en yderst skuffet Mængde. Det sagdes, at den irriterede Hob blev standset og talt tilrette af en af de gamle gemüthlige Skippere (Kallevig, Dedekam, Foss, Herlofsen: hvem det nu var af de dengang betydeligere Arendals-Navne i Sømands- og Handelsstanden). Han mødte den, netop som den var ifærd med at slaa Kloen i den uheldige Aeronaut og fik ham med en drøi Spøg, som jeg skal frit a' mig for at referere, befriet. Den misfornøiede og irriterede Stemning blandt

Publikum fik imidlertid Afløb i en Række livlige indbyrdes Slagsmaal (baade enkeltvis og gruppevis) en manuel Adspredelse, som paa den Tid ikke var ualmindelig i Arendal, selv blandt «Bedsteborgere». Jeg har selv seet en Mængde af disse som Hunde om et Storvildt paa Storbryggen i Arendal angribe en Kjæmpe af en Sjauer, som var bekjendt for sin Kauthed (han var nok af Adelsblod). Der vankede braadne Pander og de tynet ham tilslut; han var nok dygtig medtaget, men en daværende Underdokter fik ham lappet sammen. Flere af «Bedsteborgerne» blev ved den Leilighed Invalider.

Uden at jeg vidste det Ringeste om det var det bleven bestemt, at jeg skulde sendes til Østlandet til min Familie der. En Vinterdag, en af de første Dage i December 1847, holder der en Smalslæde med en ældre Mand opi foran det Hus, hvori vi havde vor Leilighed. Det var min Morfar fra Christianssand, som formentlig i et Forretningsanliggende var paavei til Christiania og nu agtede med det samme at tage mig med. Dagen efter skulde vi afsted. Min Udrustning til denne temmelig lange og kolde Tur blev baade paa Grund af de økonomiske Forhold, Mangel paa Kjendskab til en Vinterreises Fordringer, men især Tidens Knaphed meget tarvelig. Jeg havde nok en Slags let Kawai, men den var vist ikke engang saa varm, som en let Vaarfrak nutildags, og jeg mindes ikke at have havt anden beskyttende Fodbedækning end et Par Strømper udenpaa mine lette Sko. Jeg havde aldeles ikke Noget imod at tage afsted, da jeg syntes den var særlig tillokkende en mange Dages Reise i Slæde i friskt Vinterveir med en rask Hest foran, afsted til ukjendte Egne, som for min Barnefantasi stod som blot gjemmende idel Herligheder. Forventningerne mildnede og lod mig snart glemme den momentane Bitterhed, som i Afskedsøjeblikket fra Mor og Søskende dog gennemstrømmede mig.

Men det blev en saare haard Reise. Det var en tarvelig Akedoning, og Fælden en gammel mølædt Fille, som jeg forresten ikke fik Anledning til at nyde godt af, da jeg for

det meste sad bag paa Hundsvotten. Jeg begriber ikke, hvorledes jeg kom i nogenlunde Behold og uden — ialle-fald tilsyneladende — Mén fra den til Bestemmelsesstedet: Gaarden Hauge i Sande Sogn i Nordre Jarlsberg, hvor min Fasters («Tante Rinas») Mand: Cand. theol. og Klokker i Sande, M. Narvesen, boede. Men mit lange Friluftsliv i Arendal har formodentlig trænet en fra Naturens Side ikke svag Konstitution. Det er forresten ikke urimeligt, at min senere Nervøsitet skriver sig fra denne ødelæggende Reise. Da blev vistnok Grunden til den lagt, og det senere for-tvivlede Indsidderliv i Sande og Drammen udviklede Skaden.

Den Dag vi forlod Arendal, var der — efter en tidligere Taaketid — smukt, klart, passelig koldt Vinterveir, og Førret var paa den hele Reise ganske godt. Men Dagen efter satte Veiret ind med stærk Kulde, som vedvarede, saalænge Turen stod paa — vel en 12 Dages Tid, og jeg mindes, at jeg næsten den hele Tid paa mit Sæde paa Hundsvotten følte mig gjen-nemfrosen, saa Reisen af den Grund tabte hele sin for-ventende Tillokkelse. Og det kunde lidet hjælpe, at min Morfar for at opmuntre mig i denne bedrøvelige Stilling, af og til lod mig sidde op i Slæden, faa Tømmerne og kjøre selv, hvad der under andre Omstændigheder vilde ha' været en ublandet Fornøjelse.

Og dog var min Sands for Naturen saapas stærk, at jeg selv i min yderlig gennemfrosne Tilstand alligevel ikke kunde undlade at paavirkes af Omgivelsernes Skjønhed. Den tidligere sure Taake var feiet væk. Rundt Trærnes Grene og Kroner svøbte Rimet sig og dannede de skjønneste Guirlander, det fineste Kniplingsværk i sin skinnende Klar-hed. Udover Markernes hvide Tæppe funkledede Snekor-nene som et Hav af skinnende ædle Stene i Vintersolens Glands, og Bjælderne klang i den frostklare Luft muntert udover de vinterklædte Egne; disse fremviste et stadigt vekslende Skifte, men der var altid et Præg af kjølig rolig Høihed over dem.

Der er tre Episoder fra Reisen, som fremfor andre staar saa tydelig frem for Erindringen. Det er en Eftermiddag

i Skumringen. Vi skal over et stort Vand (en Bugt af selve Havet, en Snarvei) hvor Sneen laa høit over hele Fladen, og hvor Veien tegnede sig med en mørkere Tone langt, langt udover, jeg syntes, i en Uendelighed. Vi er kommen et godt Stykke udover uden at møde et Liv. Pludselig, jeg syntes ligesom skudt op af Isen, kommer i strygende Fart mod os en stor mørk Hest; Morfar viger undaf saameget, at jeg syntes vor Slæde holdt paa at kandre ved at kolliderere med Snevæggen paa vor Side, medens den anden Slæde ikke veg synderlig paa sin Side; dog blev Hesten holdt i langsommere Trit. Idet Slæderne passerer hinanden, faar jeg se den Mødende temmelig godt: et langt rødt ligesom hestagtigt Ansigt med vældig filtret mørkt Skjæg, garneret med Istapper: en i Kappe iført lang Krop, saa lang, at jeg tænkte: naar den Karen staar opreist, maatte han være noget nær saa høi som den navnkundige Sæterdalskjæmpe Bjørge Opsæt (som jeg engang havde seet i Arendal; han saa ud som en vandrende Gran). Paa Hodet havde den mødende Langfant en besynderlig formet sort noksaa høi Hat med meget brede Bremmer. Men det uhyggeligste af Alt var hans Øine eller rettere det Øie, som vendte mod os. Det var stort og dødt ligesom hornagtigt, og tog sig for mit Syn rent forfærdende grufuldt ud som det laa der følelsesløst, ubevægeligt ligesom en graa kold Sten i det røde, onde Heste-Ansigt. Jeg havde erfaret før, at min 60-aarige Morfar ikke var videre ræd af sig; men dette Møde maa ha' altereret ham. Han var, som før sagt, en religiøs Mand, og jeg hørte ham si' — ligesom for sig selv: «I Jesu Navn, det var et styggeligt Møde, han saa ud som den Onde selv!» Uvilkaarlig saa vi os tilbage. Et hvinende Svøbeslag, et skarpt snerrende iltert Skrig til Hesten, og i en rasende Fart svandt Synet hen; det saa ud som om Mørket, der nu vældede frem, optog det uhyggelige Gespenst i sine Fangarme og opslugte det — han ligesom rasede i vildeste Spræng ind i Mørket.

Det var en Aften — saavidt, jeg forstaar nu, var vi paa Skienskanten — at vi gjorde Holdt udenfor et Hus ved en

Korsvei. Jeg ser endnu det graa Huset ligge der foran os med Lys fra enkelte Vinduer skinnende ud i en trist Have foran Huset. Der hørtes Støi og Leven indenfra. I samme Øieblik holdt en finnemutklædt Mand paa at kjøre langsomt forbi os: jeg husker specielt den livlige Lyd fra en Krands af klingende Bjælder, som Hesten bar. Jeg havde aldrig før hørt den Slags Bjældelyd; jeg tror denne Hesteprydelse benævnes «Sangværk». Bedstefar spørger Manden, om ikke Gaarden der var Gjæstgiversted. Saa siger en venlig Stemme: «Jo, det er nok saa, men det er ikke noget godt Sted, kom med mig, jeg har et Gjæsteværelse staaende, det er iallefald bedre der end hos Værten her.» Ja vel, vi vender Hesten og følger efter Manden henad Bygdeveien indtil vi efter en halv Times Kjørsel standser ved en Gaard liggende paa et Bakkeheld med en større Skov bag. Det smagte godt efter Udendørs-Kulden at komme ind i et stort koseligt, varmt Rum, hvor Alt tydede paa Hygge og Velstand. Medens vi spiste til Aften og blev vel forpleiede af Konen, som var ligesaa venlig som sin Mand, blev Gjæsterummet sat istand til os. Det brændte vistnok livligt i Ovnen, da vi kom op paa Rummet, men da dette havde staaet ubrugt i lange Tider, var Sengen, som vi skulde dele, alligevel naturligvis bitterlig kold. Jeg mindes endnu saa grant den iskolde Følelse, som betog mig, da jeg sank ned i Sengen, men jeg sov strax ind. Jeg har senere tænkt, at det dog nok var muligt, vi havde staaet os paa at tage ind i Gjæstgiverstedet, forudsat, at vi der havde faaet et Rum, som i længere Tid havde været opvarmet. Men Ære være den venlige Mand og den venlige Kone, som tog saa gjæstfrit mod os og stelte saa hyggeligt for os! De vilde, at vi skulde blive Dagen over hos dem, men det kunde Bedstefar ikke, da han senere skulde raste en Dags Tid eller to paa Larvikskanten.

Nogle Dage senere er vi paa Veien mellem Larvik og Sandefjord. Det var ubetinget den koldeste af alle de kolde Reisedage, og jeg frøs saa bitterlig, at jeg vist maa have døset hen eller mistet Bevidstheden i nogen Tid. Det sidste

jeg husker før Hendøsingens var, at Bedstefar pakkede mig ned i Slæden, bredte Felden godt over mig, og selv satte sig paa Hundsvotten. Men denne Vestlands-Feld var vist et altfor tyndt og luvslidt Beskyttelsesmiddel mod Østlandets Kulde og ikke at sammenligne med de tykke, lubne, fyldige Felder, jeg senere lærte at kjende paa Østlandet. Saa er der altsaa et Hul i min Erindring. Men da jeg atter kom til Bevidsthed, saa mindes jeg, at mine døsige Øine overfor et langt Rum, kummerligt oplyst af en Tællepraas og jeg befandt mig i afklædt Tilstand ifærd med at puttes ned i en varm Seng, som Datteren i Huset var kommanderet op af. Jeg ser endnu grangivelig i min Erindring det ligesom mørke Hul i en Seng, som jeg blev lagt ned i, og hvori jeg strax sov ind, idet jeg nød godt af den animalske Varme, hendes Legeme havde efterladt. Det har formodentlig reddet mig fra en større Mên, og jeg tror, at jeg ikke engang blev forkjølet efter denne drøie Dyst med Kulden. Jeg burde naturligvis nu faaet Lov til at sove, saalænge mit Legeme krævede det, selv om det havde draget sig ud til langt paa Dagen. Det blev der imidlertid intet af. Temmelig tidlig om Morgenens blev det min Tur til at kommanderes op af Sengen, men det varede nok lang Tid, inden man fik rusket Liv i mig. Sagen var, at Rummet skulde bruges til Skolestue, da der netop for Tiden holdtes «Omgangsskole» paa Gaarden. Ud paa Dagen gik jeg ind i Skolestuen, da det var nyfigent for mig at se, hvorledes en Bygdeskole tog sig ud. Læreren var en ældgammel Hvidskjæg, en forhenværende Corporal fra 1814, der residerede i en Kubbestol ved et lidet lavt Bord. Lige foran Lærerens Bord var en eneste Bænk af det mest primitive Slags: den bestod kun af en raat høvlet Planke, som var lagt over nogle Kubber og hvor et halvt Snes Barn — Gutter og Piger om hverandre — havde Plads. Resten af Barna — vel de mindste — sad paa Tiner, Løb, omvendte «Flødebøtte-Kar», Smørspand o. s. v. spredte rundt omkring over Gulvet i al Gemytlighed. Der saaes intet Skolemateriel: ingen Tavle, ingen af de fatale Pegepinder

— sørgelig Ihukommelse fra Krog-Skolen — til at pine Eleverne med. Jeg syntes, at denne Skolestue — hvori enhver enten var beskjæftiget med Indenadlæsning med sig selv eller døsede hen, idet Læreren kun undtagelsesvis eller ad Gangen beskjæftigede sig med en enkelt — var af en ganske anden tiltrækkende og hyggelig Karakter end det Marterkammer, som Pastor Krog havde omdannet sit pædagogiske Institut til. Desuden forekom Læreren mig at være en saare venlig, gammel Mand, der han sad der i Kubbestolen med sit lange, hvide Skjæg flommende nedover Brystet ligesom Billedet af Vorherre i de gamle A, B, C'-er. Det er et langt Fremskridt, som Almueskolen — (Omforladelse: jeg mener «Folkeskolen») har gjort i disse to-tre Menneskealdre med Hensyn til Udbredelse af Kundskaber⁵³³, men mange — og det meget Sagkyndige — paastaar — vistnok med rette, at med Udviklingen af Børnenes Karakter er det gaaet tilbage, at Moraliteten er bleven rent sørgelig slap og særligt, at raa og fræk Opførsel tiltager ligeoverfor Lærere, Foresatte og de som bør og skal have Myndighed og lydes. Der mangler aldeles Disciplin, og man har berøvet Lærerne, Foresatte og Myndigheder det eneste mulige Middel hvorved denne — da nu den menneskelige Natur engang er saaledes — kan grundlægges, indprentes og opretholdes, nemlig: «Ret til en fornuftig, legemlig Revselse».

Endelig en kold Maaneskinsnat Kl. 12—1 kom vi frem til vort Bestemmelsessted i Sande, og jeg glemmer ikke Tantes indignerede Forskrækkelse, da hun saa det lette Vinter-Kostume, hvori jeg havde foretaget den lange og kolde Reise, og Tante var af Naturen sandelig ikke formeget blød af sig.

Hendes Mand, Cand. theol. Klokke og Bestyrer af Sande Kostskole M. Narvesen, havde været Huslærer paa Gullaug for hendes yngste Bror Per (Peter Andreas) som skulde studere; det var vel nærmest Husvarmen, som havde ført dem sammen. Han, en Høkersøn fra Drammen af en Bondeslægt fra Asker, var en liden sirlig, bebrillet Herre med et hektisk rød musset ganske fint og vakkert Ansigt. Han var en flink Mand, især Skolemand, og Bygdens Folk reiste et

Mindesmærke paa hans Grav for den Dygtighed, hvormed han havde skjøttet sin Skolegjerning. Da Sande Klokkerbestilling paa Grund af den ganske betydelige Landeendom, som en Greve af Jarlsberg* i sin Tid havde skjænket Ombudet, var ikke langt fra at være — økonomisk seet — ligesaa godt, og vel saa det, som et mindre Præstekald, vilde Onkel Narvesen ikke forlade Sande eller sin Skolegjerning; han havde vel neppe heller havt Helbred til at greie Klimaet nord- eller vestpaa; thi Kald paa den Kant kunde han ved flere Leiligheder have faaet. Hans Eftermand var ogsaa en theologisk Candidat: Borchgrevinck. (Svoger af Høiesterets-Assessor Manthey.)

Nu begyndte der for mig et andet Liv end hidtil: et rent Indsider- eller Stueliv. Onkel Narvesen var som Skolemand «af den gamle Skole»: Pug og Pug, Alt skulde pugges nøiagtigt fra Ord til andet, og man skulde stadig hænge over Bogen, i Særdeleshed, naar vedkommende Skolegut skulde gaa den studerende Vei, hvad der var Tilfældet med mig⁵³⁵.

Som før sagt, havde min yngre Broder Nicolai allerede i endel Aar været i Huset hos «Tante Rina», som vi benævnte det, ikke netop derfor at hun absolut var Hovedpersonen, men fordi hun ligesom traadte os i Moders Sted

* Greverne af Wedel-Jarlsbergs Stamfar Gustav Wilhelm v. Wedel var Søn af Jurge Ernst v. W. og var født 1641 i Königsberg, hvor hans Far da var svensk Gesandt hos den store Kurfyrste. 22 Aar gammel begyndte han sin raske og heldige Krigerbane i Keiserens Krig mod Tyrkerne. I 1677 var han i Biskopen af Münster v. Galens Tjeneste i Krig mod Frankrig og førte münsterske Tropper til Danmark til Hjælp i den skaanske Krig. Derpaa gik han i dansk Tjeneste. Han var en overmaade dygtig Mand og endte som Feldtmarskal. Da Griffenfeldt blev styrtet blev Grevskabet Griffenfeldt under Navn Jarlsberg afhændet til ham (cfr. tidligere Note, hvor Griffenfeldt og Gyldenløve er omtalt). Om Wedelslægten, som er en norsk-tysk saa overmaade talrig Slægt, at den — ligesom «Wrangel» — maa benævnes en Clan-Slægt, fortalte en norsk Wedel-Jarlsberg-Dame, at hun under sine Reiser i Tyskland idelig, selv i Wien, stødte paa Navnet, baaret af Individier i de laveste Stillinger og med tilsvarende Manerer, aldeles som Tilfældet er med de skotske Claners saa forskellige Individier under de mest forskellige borgerlige Forhold og Stillinger.

og i og med den Stilling blev hun for os uvilkaarlig «Hovedpersonen». Hun havde altid følt Savn af ikke at have Børn selv, og hun tog sig noksaa samvittighedsfuldt af os i det Hovedsagelige, da hun var af en trofast og ærlig, omend noksaa kjølig Natur, der kom tilsyne i hendes langtfra ømme Opdragelsesform.

Nicolai var en vakker Gut med store aabne blaa Øine, en kraftig Bygning og saa ud til at ville voxte sig høi, hvad dog ikke skede. Han lignede, hvad Ansigt angaar, i den Grad vor Oldefar Oberstl. Fridrich Martinus v. Gr., at Ligheden ikke kunde være større hvad Trækkene angaar, men Oldefars skønne friske, næsten kvindelig fine Hudfarve havde han ikke. Der var paa Gullaug et Miniaturportræt af Oldefar som ung Lieutenant malet paa Elfenben og indfattet i Krystal og Guld (Itzehoe-Billedet som er omtalt før). Dersom Billedet havde været fremstillet med naturligt Haar istedetfor med Paryk, vilde vist Enhver, som kjendte Nicolai, taget Billedet for hans. Nicolai havde Lyst til at blive Officer (eller i Mangel deraf Landmand), men under Paatryk af Onkel Arilds befalende Overtalelse gik han nødtvungen med paa at blive Sømand. Onkel Arild holdt nemlig paa den Tid to Sønner af den Enke, hvormed han engang havde været forlovet, den ene paa Krigsskolen i Christiania, den anden paa Veterinærskolen i Kjøbenhavn og syntes derfor, at han ikke havde Raad til ogsaa at holde sin Brodersøn frem. Og gamle Onkel Jens, som havde Penge nok, havde ingen at spendere i den Anledning, hvad han dog burde havt, om ikke for Nicolais Skyld, saa dog for at opretholde Familiens gamle Officerstradition; thi nu, da den henimod 80-aarige Oberst Hans Mow Grønvold var traadt ud af Armeen, var der ingen «Grønvold» længere i Landets Hær, hvor Navnet før var saa talrigt repræsenteret. Men den Side af Sagen var for Onklerne komplet ligegyldig. Som Sømand (Styrmand) paadrog Nicolai, udsat for en af Stændens mange Farer for Liv og Helbred, sig en voldsom akut Sygdom, som endte hans Dage i 19-Aars Alderen.

Nicolai og jeg kom i det Hele godt ud af det med hin-

anden, naar vi da ikke blev ærtet op af Otto Galleberg, Onkels Faktotum og Medhjælper paa den Skole, han bestyrede.

Otto var en meget opvakt Gaardmandssøn fra Galleberg Gaard i Sande (vistnok paa Mødrene Side af Breda-Slægten). Han kom tidlig i Huset hos Onkel og fik af ham fornøden Undervisning, som han med sit gode Hoved hurtig tilegnede sig, hvorefter han i en Række af Aar blev hans Medhjælper paa Skolen. Senere giftede han sig til en større Formue, blev en af Bygdens mest betroede Mænd, og tilsidst Lensmand i Sande. Han var flere Gange paa Nippet til at blive Storthingsmand (han var Venstremænd). Otto var som sagt et godt Hoved, skarpsindig og tænksum, men han var noksaa bondeful, en svær Ærtekrok og havde stor Morro af at hidse min Broder og mig op i Slagsmaal. Otto havde en drastisk-vittig Aare, og havde udviklet den til en ikke ubetydelig Styrke i den Kunst, man benævner «at kalde». Intet kunde gjøre Nicolai mere rasende end naar han blev kaldt «von Reintklein», som Otto havde omsat hans Navn: «von Reichwein» til.

Otto havde to Venner, som boede paa Nabogaarden til Hauge: Per Rød, Søn af Eidsvoldsmanden Gullik Rød paa Bø, og Mathias Berg (Søn af en forlængst afdød Skibskaptein Berg), Eier af Gaarden Revaa. Begge vare, efter Datidens Fordringer til Landmænd, vellærte og dertil hyggelige unge Mennesker; Mathias Berg var en mere end almindelig vakker og staut ung Mand; han er død for endel Aar siden som Fængselsbestyrer ved Sande Distriktsfængsel. Per Rød, gift med Mathias Bergs yngste Søster Petrine, havde i de senere Aar taget Bopæl herinde i Byen, men er død for et Par Aar siden som en meget gammel Mand. Disse to Ottos Venner var svært hyggelige mod os Gutter, og i deres Hjem har vi tilbragt mangan koselig Stund. Mathias skaffede mig engang en længere Tid i Sommerferierne den mest udsøgte Fornøielse, jeg dengang kunde tænke mig, at ride saa meget og saa langt jeg vilde paa en af hans Heste. Det var rigtignok en Fole, vistnok i Over-

gangen til Hest, men der havde aldrig før været Tømme i dens Mund. Nu forstaaer jeg ikke hvorledes Mathias kunde tillade det, men han var selv en meget modig Karl og vistnok ogsaa temmelig «uvorren». Nok af det, Bidsel blev sat paa Folen og Dækken lagt paa den. Jeg blev løftet op og red stolteligen afsted paa Landeveien. Det gik bra i en Række af Dage; thi Folen maatte vel have været et Dyr af godt Gemyt. Men saa en vakker Dag blev den skræmt og kastede mig saa voldsomt af, at jeg fik mig en forstuvet Arm. Da satte Tante — som hidtil Intet kjendte til Adspredelsen — en Stopper for den kongelige Fornøielse.

De Jevnaldrende, jeg var mest sammen med i Sande, var af Indfødte Proprietær Lars Holsts (af Holmestrands-Holsterne) Sønner Jørgen og Hans, hyggelige og snilde Gutter. Faderen, som var Enkemand, boede paa den vakre høit over Bygden liggende Gaard Vardal, som nu er i Jørgens Eie ⁵⁸⁴. Der har Nicolai og jeg tilbragt mangan en hyggelig Eftermiddag med Leg sammen med Gutterne og deres næstældste Søster Laura, som havde et Par sjelden gode og vakre Øine. Der paa Vardal var dengang i Kost og Logi en ung Pige, som et Aar tidligere havde været i Huset hos Tante Rina, men var kommen derfra, da Tante ikke længere vilde have hende. Det var en tyskfødt Dame af den adelige Slægt von Bose. Hun sagdes at være en Slægtning af den preussiske Armeecorpschef v. Bose, senere bekjendt fra den fransk-tyske Krig 1870-71. Mathilde (egentl. Mechthildis) von Bose var Steddatter af Tante Rinas Halv-onkel Skibscaptein, Musikeren (Componisten) Christian Blom i Drammen (som har komponeret den herlige Melodi til vor virkelige kronede Nationalsang). Han havde i sit andet Ægteskab giftet sig med Moderen, den tyske Enkefru v. B. Hverken Stedfaderen eller Moderen kunde «raade med» Mathilde, og derfor blev hun — som eiede adskillige Penge — sendt snart hid, snart did, saalænge nogen vilde have hende. Og Mathilde var visselig vanskelig at have i Huset. Snild og godmodig var hun paa en Vis, men var rasende vilter, «rent karslig», og havde Alt andet end adelige Til-

bøieligheder, og det hun vilde, det vilde hun; hun var næsten ikke til at stagge. Heste og Hestestel, Ridning og Kjøring, selv det simpleste Gjøremaal paa Gaarden, naar det bare havde med Heste at bestille, det var hendes Liv og Lyst! Røge Tobak gjorde hun som en Karl, og det var et «snaalt» Syn at se Mathilde med Piben mellem sine hvide Tænder (thi velpleiet var hun), sidde i Silkekjole (hun var altid klædt i Silke og havde altid et pragtfuldt Guldkjæde om Halsen) overskrævs og ride Hestene til Havnen, eller kjørende «Møkkalasset» ud paa Akeren traske ved Siden af Kjørren med dens duftende Indhold. At hun rev sine Silkekjoler i Filler eller svinet dem til bekymrede hende ikke det ringeste, hun havde nok af dem. Det mærkelige var ellers, at Mathilde var et godt Hoved og af mange Kundskaber, især i Sprog. Tysk var jo hendes Modersmaal, Fransk talte hun og Engelsk behersket hun meget godt. Norsk talte hun saa godt, at Ingen kunde høre eller forstaa at hun ikke var Indfødt, men hun vilde helst «knote» paa Bondemaalet. Hun var igrunden ganske vakker: en rank, rundlet Figur, et friskt sundt, rødmusset Ansigt, men med en krum — ikke stor — men noget formeget mandlig Næse, og dertil bar hun — hvad der for os Gutter forhøiede det «Snaale» ved hende — altid Brillen, da hun var meget nær-synt. Der var i det Hele noget «aparta Karsligt» — som en gammel Husmandskone paa Vardal sa' — ved den adelige Mathilde. Mathilde var meget snild mod os Gutter, og morede sig aldrig bedre end naar hun kunde komme til at kapride Hestene med os til den langt borte liggende Havn. Hun blev ikke mange Aar hos Holst, og siden kom hun et Sted oppe i Lierdalen. Der kjøbte hun — som nu var bleven myndig — en Gaard og drev den aldeles som en Bondekarl. Adskillige Aar efter — det var vel i Midten af 1860-Aarene — kom jeg paa en Reise gennem Drammen. Idet jeg kjører forbi en Kjøbmand paa Bragernæssiden, kommer ud af Butikken en noksaa høi mager Kvinde bærende en hel Del Pakker, hun anbragte i en Smalslæde udenfor. Hun labbede afsted i store Mands-Reisestøvler

under en kort smudsig, sort Uldkjole, havde en slasket Hat eller Reisehue paa Hovedet og et tykt Plaid (det kaldtes vist Poncho og havde en Aabning midt i Klædningsstykket som man sat Hovedet igjennem) istedetfor Vinterkaabe. Et Par Brillor sad paa Skakke paa en Høke-Næse. Hun saa ud som en Mellemtung af Kvinde og Mand, et Slags Neutrum. Jeg stirrede et Øieblik og kjendte saa Mathilde igjen, Mathilde reduceret og medtaget, temmelig udslidt at se til, og dog kunde hun ikke være stort over 35 Aar gammel! Et trist Møde!

Holste-Gutterne, Nicolai og jeg var af og til og altid en 8-Dages Tid i Julen budne til en Slægtning af Holst: Hans Aasnæs paa Gaarden Selvig ved Sandebugten. Hans Aasnæs, dengang en 30-aarig Mand, var gift med Mathias Bergs ældste Søster Stina Berg, den smukke Stina, som et Aars Tid havde været i Huset hos Tante Rina. Han var en vellært ualmindelig dygtig og foretagsom Mand, som drev sin store Gaard betydelig op, og købte til et Par Nabo-gaarde, som han la' til Hovedbøllet. Han var da, — næst Greven paa Jarlsberg — den største Eiendomsbesidder i Jarlsbergene. Da Hans var en særdeles hyggelig Mand ligeoverfor os Gutter, havde vi det overmaade koseligt i dette Velstandshjem. Hvad der dengang stod for os Gutter som den største Hygge i Juleferierne var at spille Kort. Denne Lyst blev ogsaa rigelig tilfredsstillet paa Selvig: vi spillede saagodtsom fra Morgen til Aften. Det var det høist interessante og skarpsindige Spil, som kaldtes «Lanter» ($2\frac{1}{2}$ Skillings Lanter = Halvtrea-Skjellings Lanter: $\frac{1}{2}$ Skilling Stikket). Der blev Lidet eller intet Friluftsliv: vi var aldeles «splitter-pine-spillegalne». Denne Spillegalskab indskrænkede sig ikke blot til Gutter og Ungdom, nei den fortvivlede Lyst til Kort var desværre raadende ogsaa blandt Ældre og Gamle i Bygden.

Ogsaa den ovennævnte Mathilde von Bose var en Kort-fugl, naar da Heste-Interesserne levede hende Tid til at dyrke Kunsten. Ved atter at nævne Mathilde maa jeg uvilkaarlig mindes en anden adelig Dame, som ogsaa sank

nedad. Der var i Begyndelsen af 1800-Tallet og udover til ind i 30-Aarene i Sande Sogn en gammel Infantericaptain Preben von Ahn (Cognat-Slægt: en von Buchwald) af den i Norge forlængst uddøde agnatiske Gren af den gamle tyske Adelsæt von Ahn zu Ahnenburg) hvis Navn hans Linie (von Buchwald'erne) nu bar⁵³⁵. Captainen — ogsaa en langt, langt ude Beslægtet med Grønvold'erne — var baade af Tænke- Tale- og Levesæt en ren Bonde, og hans tvende Børn voxede op næsten uden anden Opdragelse og Skolegang end den blandt Bønderne da almindelige og den var jo ikke videre rar. Onkel Narvesens gode Ven Oberstlieutenant Christopher Schröder fortalte en morsom Historie om denne von Buchwald-Ahn. Han var en ganske ivrig Jæger⁵³⁶, og Capt. (Oberstl.) Schröder paa Valle og to af hans Brødre var som Unggutter (i 1820—30-Aarene) ofte med ham paa Jagt i de store Jagtrige Skove om Sande. En Dag er en af Selskabet (Jungmand Fridrich Schröder) saa uheldig at sende en Ladning Hagl i begge Laarene paa Captain von Ahn. Denne seg ned paa en Stubbe og Blodet silede ned ad ham; men da Jagtfællerne styrtede hen til ham sa' han ganske flegmatisk: «Aa Jøssu Namn, han skaut mei!» Enten nu Skuddet ikke var saa videre farligt eller Captainen var saa ualmindelig haardfør (Oberstl. troede det sidste), nok af det: endel Hagl blev i største Skynding pillet ud af Saarene, og han var slig en Harhaus, at han ved Jagtselskabets Hjælp hinkede afsted og kom noksaa vel frem til sit Hjem. Der var ikke Tale om Læge eller Forbinding, og snart var Captainen lige brav igjen, ja maaske i egne Øine bedre end nogensinde; thi han havde erhvervet sig en ny og mærkelig Egenskab. Resten af Haglene var nemlig bleven siddende i Laarene, og han mærkede snart, at ved hver — selv den svageste — Veirforandring — fornåm han en Dagstid eller saa iforveien «Mindelse» paa de Steder, Haglene sad, om at Veir-Omslag var ivente. Han havde faaet Evne til at blive en sandspaad Veirprofet, og blev ligesom et Slags meteorologisk Institut i Bygden. Det var en Kilde til uendelig Stolthed for Captainen, at Bygdens

Folk tiltroede ham Evne til «at spaa Veir» og valfartede til ham for at faa hans kyndige og sikre Dom. Captainens Søn bosatte sig paa Sandefjordskanten og blev en Velstandsmand. Datteren Lovise blev først gift med en Gaardmand i Sande og, da han døde tidlig, med en Husmand under Præstegaarden. Hun saa ud og var i alle Maader fuldstændig som enhver anden Bondekone, men indenfor sit begrænsede Omraade, var hun en flink, ferm og bra Kvinde. Der var ikke Spor af Stolthed hos hende over hendes fødte Adelskab.

Af de Familier, Onkel Narvesen omgikkes, maa først og fremst nævnes daværende Capitaine, senere Oberstlieutenant Christopher Schröder paa Gaarden Valle. Valle var en gammeldags egenartet bebygget Eiendom, som havde tilhørt en Gren af den adelige Familie Grüner, men var gaaet over til Oberstlieutenantens Far Major Schröder ved dennes Giftermaal med en Datter af Gaardens sidste Eier af Grünerslægten Oberst G. Oberstl. Schröders Frue, født Gether fra Larvik, blev 91 Aar gammel og døde herinde vel for en 20 Aars Tid siden efter at have været Enke i henimod 30 Aar. Oberstl. og Frue var børnløse, men der var til forskellige Tider i Huset hos dem unge Slægtninge som de to forældreløse Søkende Nils og Hanna Bull (Søsterbørn af Oberstl.), Bomhofferne, nære Slægtninge af Fruen, saavidt jeg husker Søsterbørn, samt jevnlig i Ferierne Brødrene Ole og Hans (Happan) Schröder, Sønner af Oberstl.'s Broder, Procurator, senere Sorenskriver, Schröder i Holt.

Naar Ferierne kom og med dem Ungdommens Besøg paa Valle var der bestandig, helst en vakker Solskinsdag, et større Ungdomslag hos Mor Hammer paa Enkesædet Bonni i Nærheden af Vardal. Mor Hammer var en Datter af nævnte Oberst Grüner og Enke efter en Sognepræst H. til Sande, men hun tituleredes hverken af Slægt, Venner eller Andre anderledes end «Mor» H. Det var den gjængse Benævnelse i gamle Dage paa Præstekoner. Mor Hammer var en liden, fin, fornem Skikkelse, som altid, sirligt klædt, sad i en stor Lehnestol foran et gammeldags smukt Sybord

med en Masse Rum i og hæklede, hæklede uafadeligt. Hun havde i en Menneskealder været stok blind, men hendes Følelse var udviklet til det Yderste: der var ligesom Øine i hendes Fingerspidser, og hun kunde kjende de forskjellige Silkefarver blot ved at beføle dem, hun tog aldrig Feil. En Selskabsdame «Susen» (= Susanne Lorentzen) var hendes rappe Fod. Der sad da den Gamle og hæklede Dag ud og Dag ind de mest kunstfærdige Sager, som hun forærede til Slægt og Venner. Jeg er endnu i Besiddelse af en gammeldags Pengepung med Dusk og Kvaster, hæklet af hende og givet mig til Juleklap.

Naar vi paa Selskabsdagen — den varede en hel Dag — var af «Susen» fremførte efter Tur foran Mor Hammers Stol til Velkomsthilsen og faaet Kaffe med Hvedebrød («Hveitekake»), var det at styrte ud i den store Have og more os paa bedste Maade. Den mest ubetalelige Fornøielse var at bade os i Møledammen strax udenfor Haven. Møllen existerede ikke længere, men Dammen laa der med friskt klart Vand fossende ned fra et lidet romantisk Vandfald. Hu! hvor det Vandet var koldt selv paa den hedeste Sommerdag, men vi morede os kosteligt, særligt naar den «rundfeite» Happan (senere Theaterchef Schröder) vægrede sig ved at gaa ud i Vandet, men trods Protester blev lempepet ud af Fætteren, den raske Nils Bull (død for en Tid siden som Toldkasserer i Drammen). Saa efter Middagen — hvor Mor Hammer trakterede os rigeligt og med Livretter, bestandigt tilsidst (Desert) med Jordbær og Fløde — var det igjen at tage Legen fat udendørs. Efter en tidlig Aftensmad, blev der af «Susen» givet Signal til Opbrud; thi Mor Hammer gik tilsengs omtrent med Solens Normaltid.

Saa var der Ungdomsselskab paa Valle. Der var mange rare, gammeldagse Rum. I et lidet Frokostrum, «Jagtværelset», var Væggene dekoreret med malede jagtscener og behængte med Geværer og Jagttrofæer. Den noksaa store Have var paa den ene Side begrændset af en vakker fiske-
rig Aa; aah, hvor vi morede os med at fiske med Korke-

snøre efter Ørreten, hvor stolte vi var, naar vi fik Bid, og endnu kryere, naar det lykkedes os at faa Fisken op; thi det sidste gik ikke saa ofte paa, da vore Fiskegreier var temmelig maadelige.

Schröder, Onkel, og Gaardbruger Hans Tømmeraas (en Stedfar af de nævnte Søskende Berg) havde om Vinteren en temmelig stadig Kortklub, hvortil Fjerdemand var vaxlende, men som oftest var den vakre og anselige Proprietær Hans Thoresen paa øvre Selvig, en akademisk uddannet Christianiamand, som havde slaet sig ned i Sande som Landmand. Hans Tømmeraas var en slet og ret Bondeemand i gode Kaar og med et meget godt Hoved. Han havde ved tidlig og stadig Omgang med Egnens Honoratiores tilegnet sig et noksaa præsentabelt Væsen. En og anden Gang kunde han vel saa at sige falde ud af Rollen, naar Kortlidenskabem betog ham; thi han var en Spillefugl i Ordets mest udprægede Betydning. Han vilde visselig været istand til at spille fra Morgen til Aften, hvis det havde været muligt at opdrive Medspillere. Kortlaget spillede imidlertid meget moderat baade med Hensyn til Tid og Penge og aldrig andet end almindelig Whist. Oberstl., som ogsaa yndede et Slag Kort, men med al Maade, kunde ikke undvære Tømmeraasen ved Kortbordet, ikke alene fordi denne spillede godt, men fordi hans Væsen var saa ubetaleligt komiskt, at Oberstl. ved Siden af det hyggelige i at have en flink Medspiller — tillige sad ligesom paa Komedie den hele Kvæld og fik sit Lune, sin betydelige Sands for Komik og det Behag, en sund velgjørende Latter giver, tilfredsstillet i allerhøieste Grad.

Oberstl. Schröder var en meget stadselig rank Mand med et distingveret Ydre uagtet han neppe holdt Middelhøiden, og et Par overmaade vakre intelligente Øine. Han havde god Høiskoleexamen, men vilde ikke gaa ind i Special-Vaaben; mod Børn var han rigtig «Onkel-venlig», rent vennehuld, medens Fruen — en «Gether» fra Larvik — vistnok ogsaa var ganske behagelig, men af en temmelig tør og kjølig Natur. De tog omkring 1860-Aarene til sig i Huset

en Søstersøn af Fruen: Frithjof Bomhoff, og flyttede ved de Tider herind til Byen, medens Valle blev deres Sommeropholdssted. Frithjof var en udmærket Gut i enhver Henseende og blev en lovende ung theologisk Candidat, men døde (i 1879) pludselig af en akut Sygdom. Jeg tror, at til Oberstl.'s snart paafølgende Død var Aarsagen Sorg over Pleiesønnens Bortgang.

Den Pibe, jeg stadig røger af, gjenkalder mig ofte i Erindringen den smukke vennesæle Mand. Schröder var som Infanteri-Captain udkommanderet blandt de norske Tropper, som sammen med en svensk Kontingent og under en svensk Overgeneral i 1849—50 fik det Opdrag at besætte den nordlige Del af Hertugdømmet Schlesvig under en Vaabenstilstand i den schlesvig-holstenske Oprørskrig 1848—51. Da Oberstl. sund og frisk kom tilbage fra Feldttoget, havde han med sig denne sjelden smukke Pibe som en Venskabsgave til Onkel Narvesen.

Den sidste Gang, jeg var paa Valle, var i August 1856. Onkel Narvesen var død Aaret iforveien, Tante Rina flyttet og Nicolai tilsøs. Jeg var Gjæst hos Oberstlieutenanten 3 Ugers Tid og delte Værelse med Nils Bull, som da var Stud. Jur., og altid i Jagttiden paa Valle. Mathias Berg, Nils og jeg var sammen med endel andre Jægere en flere Dages Jagttur oppe i de store Skove opover mod Eker-Kantens Egne. I denne Skovtrakt var der en Vexling af de forskjellige Landskabsbilleder: fra de mest idylliske til de mørke og vilde. Der var lyse smilende Skovpartier, hvor den hvide Birk viftede med sine lysegrønne Blade som muntre Flag; der var dybe, dystre hemmelighedsfulde, hvor høie Graner og Furuer stod tæt og mørkt og gav hele Egnen et tungsindigt Præg, og Solstraalen kun imellem kastede en smal Lysstribе gennem hele det majestætiske Mørke; der var kraftige Fjeldformationer, og i Dalens Bund en rivende Elv som tvang sig frem fra Fjeldene i trange Sprækker, i bratte Styrtninger, i dybe Slugter. Der under disse bratte Skrænter maatte det gaa stormende vildt til i den rivende Vaarfloms vilde Leg.

Det var en herlig Tur, det skønneste Veir og Jagtudbyttet ikke lidet. Der oplevede jeg Opførelsen af det oprørende Sørge-Spil som kaldes «at skrue Haren ud af Berg». Det er en saare raa og vederstyggelig Gjerning, men den maatte gjøres, Forholdene var nu engang slige. Vi havde nemlig med os en Hund af allerfineste Race, energisk og paagaaende indtil Døden. Den jagede en Hare, som «gik i Berg», d. v. s. den krøb i Dødsangsten ind i en Stenrøs, og satte sig saa «knakande» fast dybt inde, at den ikke vilde kunne komme ud. Hunden, som med sin mørke, vilde Drift og ustandselige Energi søgte Haren inde i Hulningen, var allerede paa Nippet til at forsvinde inde i denne, da Mathias Berg fik den i sidste Øieblik halet ud ved det ene Ben; fælt opreven og blodig saa den ud, men heldigvis var den uden Mén. Da Haren alligevel maatte krepere ved en langsom Sultedød inde i Hullet, var det — mente de erfarne Jægere — ligesaa, ja vel saa godt, at faa den ud paa hvilken-somhelst Vis, og dertil kom den afgjørende Omstændighed, at lod man Haren forblive derinde, kunde man saa godt som være sikker paa, at hin Racehund tidligere eller senere vilde se sit Snit til at søge tilbage til Røsen, sætte ind efter Haren («slik To, som der er i a'»), og derved nødvendigvis lade sit værdifulde Liv. Mathias, som var en nervestærk Harhaus, paatog sig Operationen. Ladestokken blev bunden forsvarligt til en stærk og lang Stok, og saa kjørtes Skruegangen med fast Haand ind i Hullet. Der hørtes en styg pibende Lyd, men da Kjæppen droges ud, hang der kun Hudfiller og afrevne Kjøtslintrer paa Skruen, og den uaf-ladelige vaandefulde Lyd fra den halvt flaaede og lemlæstede Hare lød uhyggelig ud til os. Det var et rigtigt stygt Øieblik! Men Bøddelen Mathias var tilsyneladende ganske uberørt: han bed Tænderne sammen, og drev nu af al sin Magt Mordredskabet ind og vred og vred det gjentagne Gange omkring i Harens Krop. Der hørtes en underlig ligesom gurglende eller rallende Lyd, og nu lykkedes det: han drog ud Harens hele — vistnok stygt lemlæstede, men heldigvis nu døde Krop, som i Dødskampen formelig var

vredet sammen paa Skruespidsen. Alt dette foregik henimod Solefaldstiden, medens den dalende Sol overøste Skoven, Røsen og alle Omgivelser med et gyldent, men ligesom vemodigt Farve-Skjær indtil de sidste Solstreif svandt hen, og Sommerdagen var rede til at gaa tilhvile i Aftenstemningens blege sørgmodige «Eidolon». Hundene havde hele Tiden staaet i Kobbelt ved Siden af os og overværet Tildragelsen; men den døde Hare blev ikke destomindre specielt synet Racehunden for at denne ved extra Selvsyn kunde blive aldeles overbevist om, at der nu ikke længere var nogen Hare inde i Stenrøsen. Gamle erfarne Jægere har sine eiendommelige Sædvaner, og deres Fremgangsmaade synes at forudsætte, at gode Racehunde skal være i Besiddelse af næsten Menneskevet. Saa blev Kobbelt løst, Haren skaaret op og Indmaden «veidet ud» til de længselsfuldt ventende Hunde. Dodtsupen blev drukket, det hjalp noget paa Stemningen, men det varede en Stund, inden enkelte af os forvandt vor Uhygge.

Den daværende Sognepræst til Sande var Provst Otto Realf Ottesen, en høi særdeles mørk Mand med romersk Profil, sortbrune Øine og sort krøllet Haar, en imponerende Prælatskikkelse. Han havde ikke liden Lighed med Kong Carl Johan, men han var ubetinget smukkere. Han var paa den Tid gift i andet Ægteskab med Edle Aall fra Porsgrund, en liden tyk blaaøiet, ganske lys Dame med lysegult Haar. Derfor var der hos flere af Børnene en særegen, men pikant Farveblanding, som var mig paafaldende. Datteren Elise Ottesen havde saaledes en mørk sydlandsk Lød og mørkebrune Øine, men det krøllede Haar var guldgult, Lauritz, som for et Par Aar siden er død herinde som afskediget Præst og Provst, havde som Barn, Yngling og yngre Mand gult krøllet Haar og mørkblaa Øine; da jeg efter mange Aars Forløb saa ham igjen som ældre Mand var Haaret blevet temmelig mørkt og Øinene brunagtige. Derimod var Otto Realf Ottesen (Ingeniør) afgjort lys og Emanuel — sidst Præst og Provst i Høiland, — ligesom Faderen decideret mørk.

Der var et hyggeligt og gjæstfrit Liv paa den store, gamle Præstegaard med sin meget smukke Have. Gaarden var om Sommeren altid fyldt med Gjæster af Ottesens og Fruens store Familie: fra Hovedstaden (Høiesteretsassessor Ottesens), fra Drammen (Byfoged Ottesens), fra Thoten (Provst Ottesens), fra Porsgrund (Aall'er), fra Hoff (Provst Thurmann — Svigersønnen og Familie), fra Eidsfos (Sønnerne af Provstens 1. Ægteskab (med en Cappelen): Brødrene Per og Jakob Ottesen, Eiere af Eidsfos Jernværk). En af Husets Fættre var Cand. jur. og daværende Copist Otto Ottesen (senere Sorenskriver), Søn af Høiesteretsassessor O. senior. Han var ualmindelig lang og mager med en vældig Næse, som stak «kroget» ud fra et forholdsvis lidet Ansigt. En vittig Christianiaskøier havde engang kaldet ham «Baashakan», den mest adæqvate Betegnelse, som tænkes kunde. Den blev adopteret af Slægten, og han gik i Familien kun under det Navn. Det var saa langt fra, at «Baashakan» ærgrede sig over sit Opnavn; den kloge og yderst vennesele Mand var tillige overlegen og frisindet nok til selv at more sig kostelig over det.

Saa var der Familien Thoresen fra Selvig. Manden er nævnt før. Fruen — en Werner herindefra — var en af de vakreste og sødeste Damer, man kunde se for sine Øine, kun Skade, at hun var noget tunghørt. Deres tvende Døtre, vakre og fine Damer, flyttede efter Forældrenes Død herind til Byen.

Dette var da det Væsentligste af de Omgivelser og sociale Forhold, som saa at sige omrammede Livet paa Hauge i mine Guttedage der. Efter et Par Aars Pug-Undervisning af Onkel kom jeg i 1850 ind paa Drammens Latinskole som jeg frekventerede i 5-6 Aar (til 1856), men hver Sommer og Juleferie tilbragte jeg paa Hauge (hvor Broder Nicolai fremdeles var i Huset) og som jeg betragtede som mit egentlige Hjem.

I de 6 Aar jeg gik paa Drammens Latinskole, hvor ogsaa mine ældre Guttevenner fra Sande: Lauritz og Emanuel Ottesen og Nils Bull var Elever, boede jeg i Huset hos min

Farbror Harald Grønvold, dengang Kjøbmand i Drammen. Det var en midaldrende Mand, dengang Ungkarl, af absolut ikke meget barnevenligt Temperament, temmelig grættet og «grinete», saa mit midlertidige Hjem der ikke var meget tiltrækkende. Og dog trængte vist enhver, som var saa uheldig dengang at komme paa Drammens Skole, saamegen Modvægt i et hyggeligt Familieliv som muligt. Skolen havde tidligere været næsten berygtet for de halvt lovløse Tilstande under den «snaale» Rector Borchs Ægide. Nu havde den faaet en ny Rector, Fredrik Messell Olsen, en kundskabsrig Mand, men stræng, ubønhørlig som en Cato. Han ligesaameget overdrev Disciplinen til mørk, uhyggelig Terrorisme som Borch havde sluppet den til Anarchisme.

Den meget høie, tynde Rector gik der paa Skolen med et saa mørkt, strængt og gravdybt, alvorligt Udtryk i sit uskjønne, men karakterfulde Ansigt (som, naar han en sjelden Gang var blid, kunde være meget tiltalende), at det virkede skrækkindjagende, og i de Undervisningstimer, han selv gav (Latin i 2de øverste Klasser) stod som en Regel Elevernes Tankeevne stille og uvirksom ligesom paralytisk afkræftet af Rædsel. Disciplin var der i hans Timer, Gudbevars, men saa at sige paa Forstandens eller rettere Tankeevnens Bekostning; det var en Skoletugt i Angst og Bæven⁵⁸⁷.

De øvrige Lærere var nærmest en Samling af Karikaturer og enkelte af dem burde ikke baaret Navnet «Lærere», men den gamle Benævnelse «Hørere» vilde passet ganske godt; thi det er næsten ikke nogen Overdrivelse at sige, at man ligesaa godt kunde ha' engageret Bybud, som var istand til at læse indenad, og sat op paa Kathederet. Disse Læreres Funktion bestod nemlig væsentligst i at høre Eleven «efter Bogen»: Sætning for Sætning, Punkt for Punkt⁵⁸⁸. Dette var iallefald Tilfældet med Overlærer Arboe, som tillige var en temmelig haard, for ikke at sige, brutal Person. Vi lærte naturligvis Ingenting i hans Timer udenfor det, vi selv kunde lære os.

Jeg havde engang i en Time været saa uforsigtig at lade

mig forlede af en Kammerat til at skrive et Rim (jeg drev i den Tid meget paa med dumt Rimeri) eller en rimet Gaade paa hans Navn. Den lød saaledes:

«Det Første er et Mærke efter gjenhelet Saar,
Det Andet et digterisk Ord paa en Gaard,
Det Hele er en Hyrde, som vogter Skolefaar;
Men selv som det største iblandt os han gaar!»

Latteren over Verset, eftersom det i Hemmelighed passerede omkring i Timen, røbet, og Gaaden blev konfiskeret af Arboe. Jeg kan formentlig takke sidste Linie for at der ikke blev gjort Noget ved Sagen. Saapas praktisk gløg var han dog at han forstod, at den vilde bleven altfor flau for ham selv.

Overlæreren var ellers ikke til at spøge med og han holdt «barbarisk» Orden i sine Timer.

Saa var der Adjunkt Schultz, kaldet «Usse», ligesom Arboe en gammel Student. Det var en yderst grætten, lei, vrang, krakilsk, ubehagelig Lærer, en ren Horatsisk Orbilius, men virkelig «Lærer» var han dog, hvor skakkjært han end underviste. Han var nemlig et meget godt Hoved, temmelig kundskabsrig i sine Fag (Græsk, Fransk og Tysk), og særlig «Grammatiker» paa sin Hals. Men han havde «forseet» sig paa «Grammatolatrie» og «grammatiske Phænomener», og alle hans Timer var saa at sige opstykket og optrævlet med den rene Form-Dyrkelse, med de smaa-ligste Snurrepiberier. Der var ikke Tale om Indholdet af vedkommende Læse-Stykke, om Aanden eller Tankegangen i det eller Skjønheden af de Forestillinger, det gav Udtryk for! Nei, Oversættelsen fik gaa som den nogenlunde kunde, det var at «øxe» med Grammatiken, helst som sagt, «grammatiske Rariteter», saa at Udbyttet ved hans Undervisning blev saa overmaade meget mindre for Eleverne end det efter hans Dygtighed burde været. Disse grammatiske «Sjældenheder» blev analyserede med en petit-maitreagtig Fordybelse i det Uvigtige, og stadig med yderst krænkende og krakilske Udfald mod de Uforstaaende eller Ligegyldige Der kunde neppe være gjort større Væsen af «det sala-

moniske Visdomsord», om dette endelig var paatruffet eller af hint verdensløftende Ord, som skal have Evne til at løse Tilværelsens Gaader, og som engang skal findes af ham, den sande Yngling fra Saïs⁸⁸⁹.

Der er et Udsagn af Qvintilian, som her synes at passe: «inter virtutes grammatici habebitur aliqua nescire» = blandt en Sprogkyndigs Fuldkommenheder skal det regnes for ikke at vide Et og Andet (eller snarere — ondskabsfuldt — Noget (= Noget af Betydenhed)).

Det mest irriterende var dog den haanende Tone, de krakilsk-kritiserende Ordlag, hvormed han piskede de mindre forstaaende Elever. I det Hele yndede han at kildre sin smaalige Forfængelighed ved fra sit ophøiede og uangribelige Stade, at slaa sig til Ridder paa de stakkels forsvarsløse Disciple: «Usse» var derfor ogsaa grundig hadet.

Jeg har selv i adskillige Aar været Lærer, bl. Andet i Gymnasierne ved Aars og Voss's udmærkede Skole. Hvilken Forskjel paa Skole-Tonen i min Lærertid og Elevtid. Jeg ønsker visselig god Disciplin, NB. fremkaldt og opretholdt ved fornuftige Midler (ogsaa ved fornuftig Bank), derom har jeg ellers udtalt mig tidligere. Men i min Skoletid var der fra Lærernes Side i Regelen enten en forstenende Stræng-
hed (Rektor), eller en haanende skaanselløs Persiflage, en til Marv og Ben gaaende grusom Spot (Usse), eller en brutal «sic volo, stat pro ratione voluntas» (Arboe). Hos de stakkels Elever var det Svaghedens stumme pinlige Underkastelse.

«Usses» Ydre modsvarede hans Indre: paa den tynde, kalkunagtige Hals paa den lille, skrøbelige og uanselige Krop sad et fugleagtigt Hoved, som ledede Tanken hen paa en Bastardform af Ugle og Høne. Paa et stort krumt Næb af en Næse hvilede et Par Hornbriller, stærkt concave, hvorigjennem et Par runde — næsten hubro-insektagtige — Øine glimtede frem ligesom paa Stilke. Med et stikkende Blik saa de gennem Brillerne overlegent-satirisk og kritisk-maalende ud i Tilværelsen. Naar dertil kom, at «Usse» brugte Snustobak og selv i Timerne ugeneret, med synligt

Velbehag og megen Omhu stoppede denne Delikatesse op i de meget rummelige Hulheder i sit Lugteredskab, saa skulde heller ikke denne Operation virke tiltalende paa Gutterne, iallefald paa dem, som besad Renlighedssands; thi han spildte ogsaa under Indladningen rigelig ud over sine Klæder. Dog maa jeg tilføie, at han strax omhyggelig renoverede sig; thi «Usse» var stadig zirlig antrukken, det maa man lade ham. Disciplinen var naturligvis i hans Timer mønstergyldig.

Det sagdes, at den Mørkhed, der prægede Rektors Temperament og den krakilske Grættighed eller Arrigskab, som særtegnede «Usses», skulde skrive sig fra «commune naufragium» i Kjærlighedsaffærer. Det var dog i høieste Grad unobelt og uforsvarligt — om end lavt — menneskeligt — at de iallefald i denne Henseende uskyldige Skolegutter skulde til Stadighed undgælde for den Tort, som en uvillig eller ublid Eros engang havde tilføiet dem. Imidlertid forvandt dog «Usse» med Tiden (men det tog lang Tid) den dybe Indignation overfor Kvinderne, som skulde været den uheldige (for Kvinderne da!) Følge af Havariet. Thi paa sine gamle Dage lod den alderstegne Gespætter sig smede sammen i Hymens Lænker med en forhenværende Tjenestepige, men forøvrigt en i enhver Henseende brav Kvinde. Der er en Historie om «Usse» fra hans erotiske Sværmertid, som er løierligst af alt Løierligt. Den viser, hvor uventet og ubegribelig klodset-naiv selv en saa klog Mand, der ellers altid spillede den overlegne Satiriker, kan té sig eller hvorledes selv en saadan Spotter kan gjøre sig til et momentant Æsel, til komplet Nar, naar Eros er med i Spillet og saa at sige paralyserer Forstanden.

Det er altsaa i «Usses'» erotiske Skjærsommertid (tænke sig den Karikaturen «Usse» sværmende i sildige Skjærsommerdrømme!) at han paa et Bal resolverer sig til at træde Dansen med den Tilbedte. Han kjendte formentlig ikke den «galante Ethica» fra 1718 og den ufravigelige Høflighedsphrase ved Opbydelse til Dans: «Mademoiselle pardonnere, at jeg, Deres ærbødige Tjener, fordrister mig til at byde

Dem op til en slet Dands?» Men ældre som han var har han sandsynligvis faaet en tosset Følelse af, at han — den han strænge Logiker — maatte motivere sit Forehavende med en antagelig saglig Grund. Han indleder derfor sit Engagement med følgende homerisk-latterlige Begrundelse der var værre end Complimentbogens: «Da min Læge har anbefalet mig Motion, tør jeg saa byde Frøkenen op til denne Dans?» Hvorpaa den noget kontante Dame øieblikkelig meget spidst og indigneret svarede: «Nei, mange Tak, jeg ønsker slet ikke at fungere som Deres Medicinkrukke!»

Det var Afslutningen paa «Usses» erotiske Episode i den Omgangskreds, han tilhørte, og indledede hans lange ensomme Furteliv med dets Kvindehad, Bitterhed, Arrigskab og Krakilskhed. Endelig slog altsaa ogsaa Usses' Time, men det var den 11te, og han maatte stige ned til en lavere Sfære. Hans Kvinde var dog — som sagt — meget brav, og «Usse» nød paa sine gamle Dage saamegen huslig Hygge, som hans Naturel nu engang kunde tilstede. Den er ogsaa paa engang rørende og latterlig den Kjendsgjerning, at Usse endog «avlede» en Søn og nød legitime Faderglæder. Gutten var nok med Hensyn til Ydre temmelig «snaal», hvad der var høist rimeligt med et Afkom af «Usse» og dertil, hvad heller ikke var urimeligt af meget svagelig Konstitution og Legemsbygning, en zart og forkrøblet Herbula, der naturligvis ikke taalte Usses overdrevne Aandskultivering i de klassisk-grammatiske «Phaenomena»; men han var særdeles flink og lovende og dertil en saare brav Gut. Han døde ganske ung nogen Tid efter Faderens Bortgang.

Om Schultz's Flamme er at sige, at hun, en Nickelsen, blev gift med senere Sorenskriver Blom, en meget dygtig og dertil vakker Mand (Søn af Amtmand Blom og af min Slægt). Den nuværende Høiesteretsadvokat Blom er en Søn.

Saa var der Adjunkt Elling Hagbarth Fridrichsen (senere Sognepræst) som paa den Tid var Lærer i Mathematik i de høiere Klasser. Han havde god philologisk Examen og var visselig i Besiddelse af gode theoretiske Kundskaber, men havde ikke Spor af pædagogisk Forstaaelse eller prak-

tisk Lærergreb, og savnede aldeles Evne til at holde Disciplin. Til disse for en Lærer saa afgjørende Mangler kom ogsaa, at han var en mærkelig naiv Sjæl og meget distræt. Ikke alene derved, men især ved sin «snaale» Personlighed kunde han siges formelig at frembyde og udlevere sig til Elevernes uskaansomme Lattermildhed. Han ligesom udfordrede dem til at gjøre sin Person til Skive for al den drastiske og kaade Skøi og Hallo, som Elever — der af andre Lærere holdes i utidige og utaaelige stramme Tøiler — saa let er tilbøielig til at tage Opreisning for, ja Overmaal af Revanche for, naar Leiligheden er der. Elling Hagbarth var en meget liden ikke vel- men tætbygget, Karl af gode Kræfter, navnlig havde han et Par store røde Slagter-Næver, som lavskede Elevernes Øren med saa voldsom Kraft, at det i lange Tider suste i den opfikede (nei! det er et altfor mildt Verbum: «den durch und durch tærskede» bør det hede) Discipels Hoved som i et Sangværk. Jeg er forbauset over, at han ikke aldeles ødelagde os ved denne haarde Confect, men der kan ikke være Tvivl om, at jo enkelte havde langvarig, om ikke livsvarig, Mèn af denne brutale Næve-Behandling! Hans anthropomorphe Fjæs var noksaa langagtigt, og dets Udtryk løierligt til Overmaal. Et Par blasse, blunkende, betændte Øine, som ikke syntes at have synderlig Nytte af Brillerne; thi disse laa til Stadighed yderst paa Spidsen af Næsen ligesom altid ifærd med at glide af den, en tynd men vid og elastisk Mundspalte, som jæpede sig saa langt nedover som muligt og derved gav det lange Ansigt et extra — ikke forskjønnende — Tillæg og saa endelig — det mest pudseerlige og snurrigste af Alt — havde han den Vane stadig at stikke Spidsen af sin tynde tørre Tunge ud af Spalten og la' den en Stund dvæle i contemplativ Ro for derpaa at trækkes ind og ud som et Trækspil i Bevægelse, hvad der gav hele Apparationen et yderst naivt-latterligt Særpræg af Idiotisme. Han saa tillige ud med sit magre indgravede Ansigt, som om han til Stadighed led af kronisk Sult. Han gik under Navnet «Tosken». Aa Du søde Emanule! (som en Kammerat altid

sa' ved slige Leiligheder) hvilke Scener jeg oplevede i Toskens Timer, især i det Aar eller to, da Rector var fraværende paa en Udenlandsreise. Arboe som eneste Overlærer skulde ligesom fungere, hvad han yderst vigtig forkyndte os i følgende Ordlag: «Naa er det mei, som styrer Kodiljen!» Ja det blev ogsaa i Sandhed en virkelig Codille; thi dette Ord betyder jo at den Spillende bliver gjort «dobbelte Beet», hvad Arboe formentlig ikke vidste (han var i det Hele ikke meget vidende), men hvis Betydning han fik Erfaring for, om han end aldrig tilegnede sig Ordets «Ety-mologie», som de Lærde deriverer af cauda (en Rump).

Fra Terrorisme drev det henimod Anarchie, og i «Toskens» Timer var der rent Ochlokratie. Den hørte til Smaaterierne og var en dagligdags Foreteelse følgende Forlystelse. De fleste af os læste aldrig det matematiske Pensum, og «Toskens» hovedsagelige Beskjæftigelse i Timerne var at staa ved Tavlen og «beobachte» de idiotiske Bevismethoder, som med den mest ugenerte Frækhed blev præsteret af aldeles uforberedte og uvidende Elever. Medens han vexelvis fikede og vexelvis retledede, blev Ryggen paa hans sorte Frakke saaledes gennemkrydset af Kridtstreger, at den blev stribet som en Zebras Skind. Han anskaffede sig saa (ved sin Klage og praktiske Kones Initiativ) en kort Bomuldstøis Jakke, som han nedlaaste i Kathederet. Ved Timens Begyndelse gjorde «Tosken» ugenert Toilette, idet han ombyttede den med Frakken. Nu kunde Kridtstregerne ikke skade synderlig, men til Gjen-gjæld blev snart alle Kridtstykker og alle Harelabber (som vi brugte til at slette ud paa Tavlen med) pludselig borte, selv det Kridt, den Examinerede havde i sin Haand. Almindelig Forbauselse, allermest paa den naive «Tosken», som første Gang det hændte, ikke var langt fra at anse «For-svindelsen» som et rent Jertegn. Derpaa almindelig Efterforskning, som naturligvis gik for sig med megen Støien. Endelig var Tiden inde til at opdage, at alt Kridt og alle Harelabber befandt sig i de to Sidelommer paa Toskens nye Jakke. Paa Grund af det rige Indhold struttede disse

ud til Siderne som et Slags Kjæmpegewächster. Vi fik indbildt den godtroende «Tosken», at han selv af Vanvare havde stukket alt dette i Lommerne. Han jæpede betænkelig, stak Tungen endnu længere end sædvanlig ud af Munden, og henfaldt en Stund i kontemplativ Forbauselse over sin Distraction. Men en vakker Dag gik det ikke længere. «Tosken» havde ved sin Kones Intuition omsider opnaaet Forstaaelsen! Og den Dag saa Klassen ud som en Valplads. De næveslaatte Gutter tumlede og trimlede næsten sandsesløse omkring mod Tavlen og Bænkerne, og det vilde slet ikke ha' forbauset mig om Pedellen ved Rengjøringen havde fundet diverse Jexler liggende igjen paa Gulvet⁵⁴⁰. Ialfald paastod Michael Hansson, at han savnede en efter Affæren.

Sunt pueri semper et ubique, et periculum dulce est . .

Under dette Intermis-Anarchi tog Gutterne sin Mon igjen, tog Revanche for den tidligere Underkuelse og blev rent uvorne i vild Dristighed. Jeg husker ikke nu alle de Skøierstreger, de fandt paa, men Episoderne med «Knaldsølvet» og «Flaggermusen» staar levende for min Erindring. I en Time, da «Tosken» er ifærd med at sætte sig op i Katheterstolen, gaar der tre høie Smeldskud af under denne. Det er Knaldsølvet, lagt under Stolbenene, som exploderer under Trykket af hans Tyngde. For et Syn! «Tosken» glider næsten sandsesløs ned af Stolen med Øinene stive af Rædsel i det hvide Ansigt, og dennegang gled ogsaa Brillerne ham af Næsen. Han laa der et Øieblik rent «forvildret» med Tungen langt ud af Munden. Men saa sprat han op og irrede ned paa Gulvet ligesom i vild Ørskede; han begyndte allerede at rotere med de røde Næver for at fange an med en General-Afbankning af Klassen, da han udenfor Enden af første Skolebænk traadte paa en der anbragt Knaldperle. Da Knaldet lød lige under hans Hæl, hoppede han først op som en Mort af Vandet, men sank saa opgivet ned paa Bænken! Da Knaldsølv-Banden havde strøet Smeldstoffet rigeligt ud over Gulvet i flere Klasser og i Gangene, var der ogsaa andre Lærere, som fik voldsomme Choc ved

Explosionerne. Saaledes mistede Adjunkt Wilhelm Hansteen — en vakker og ganske yndet Lærer — aldeles den høie Værdighed, hvormed han ellers bevægede sig omkring, medens «Wilddeutscheren» Adjunkt Fay, en indfødt Hamburger af Jødetypen, fik et Anfald af teutonisk Raseri og fræsede, aldeles som en Vildkat. Det lykkedes ikke den fungerende Rector at faa Greie paa de Skyldige; det sagdes ellers med en til Vished grænsende Sandsynlighed, at disse var nogen Bedstemandsbarn og høie Embedsspirer, som han (og andre Lærere) nødig vilde røre af Hensyn til Forældrenes Samfundsbetydning! Da Bevægelsen desuden opførte af sig selv, fordi Examen nu stod for Døren, fandt ogsaa Lærerraadet det bedst at lade Sagen dø hen.

Vore Sommerferier var i min Skoletid rent fjollet knappe, ikke længere end omkring 3 Uger, og vi havde en Følelse af, at netop som vi havde sluppet Skolen, saa begyndte Trædemøllen igjen. Gutternes daarlige Humør fik da ofte Udslag i nye saa at sige friske Skøierstreger. En Dag i Slutten af August medbragte Hjalmar Thorne paa Skolen en Flaggermus gjemt i en Æske med Lufthuller for at holde Liv i den. Midt i «Toskens» Time flagrede det udslupne og af Dagslyset blændede og fortumlede Dyr omkring i Klassen og stødte an paa alle mulige Steder, ogsaa engang — til vor høieste Fryd — mod Næsen paa Tosken, som i sin Befippelse holdt paa at gaa bagover. Der begyndte en vild Jagt for at fange Dyret, hvad der naturligvis kun lykkedes os efter svært Stræv ledsaget af utrolig Støi og Spektakkel. «Tosken» var naiv nok til at lade sig indbilde, at Flaggermusen naturligvis var om Aftenen kommen ind ad den aabenstaaende øvre Vindusrude, en Antagelse, som han fandt meget fyldestgjørende og høist sandsynlig. Den interessante Fange blev af «ham» selv bragt til Adjunkt Fay, som — foruden at være «Altmulig-Mand» i den saakaldte Handelsklasse — tillige agerede kyndig i den zoologiske Videnskab. Han var nemlig Bestyrer af det under hans Ledelse og Forsorg nysdannede «Naturalie-Cabinet», en yderst primitiv og mager Institution. Hvad Faunaen

angaar, bestod den kun af endel af den Slags Insecter, som vanlig paatræffes i Søbyer, samt en exotisk Landskildpadde (af Fay udtalt: «Lantschiltpatte»), hjembragt af en Sømand paa Langfart og af ham splendid skjænket sin gamle Skole. Fay og Tosken complimenterede hinanden gjensidig med Hensyn til Fundet af Flaggermusen, som Fay fandt var et «sehr rühmlich specimen». I det netop indtraadte Frikvarter stillede Fay sig høit oppe paa Skoletrappen for at «syne» det mærkelige Dyr for Gutterne, og «Tosken» stod hos — i sit Velvære med Tungen længere ud end sædvanlig — og overmaade stolt over, at han var indirekte Aarsag til den Forøgelse af Skolens Samling, hvortil det snart skulde blive Dyrets lykkelige Lod at tjene. Da under Fremvisningen en Solstraale traf det plagede Zodion, og det udstødte en smertelig-pibende Lyd, begik Tosken den eneste Vittighed, som nogensinde i hans lange Liv kan overføres ham eller noteres paa hans Konto. I sin vestlandske Mundart og med sin brægende Stemme, som mindede om en Gjeds Mækren, ytrede han, ubekymret for Flaggermusens Vaande, i en spotsk-ironisk Tone: «Det lader til at den ikke li'er Solen!» Senere i Frikvarteret saa vi, hvorledes Adjunkt Fay oppe i Vinduet i sit Klasseværelse agerede Bøddel og tog Livet af den hjemsøgte Skabning. Det skede paa den enkle Maade, at han simpelthen strupte den med en Traad og lod det døde Legeme dingle paa Vinduskrogen, saa det saa ud som om det plagede Dyr havde endt sine Gjenvordigheder ved at begaa Selvmord ved Hængning.

Det zoologiske Under blev derpaa præpareret og indlemmet i Samlingen.

Ved de Tider var Adjunkt Fridrichsen endelig kommen til fuld Forstaaelse af, at hans Stilling som Lærer var uholdbar, at han overhovedet ikke duede for Lærergjerningen. Han tog da, fremdeles ved sin Kones Indskydelse, en rask Beslutning, søgte Permission og reiste ind til Hovedstaden. Der begyndte han at studere Theologi, og takket være sine philologiske Kundskaber, receptive Evner og Jernflid erholdt han i Løbet af 2 Aar theologisk Embedsexamen med

bedste Karakter. Han fik strax Kald og blev i sin nye Stilling en meget habil Præstemand. Han døde for endel Aar siden herinde som Pastor emeritus.

Jeg nævnte ovenfor Tyskeren Adjunkt Fay, som næsten udelukkende underviste i en med Skolen forbunden merkantil Undervisningsanstalt: den saakaldte Handelsklasse. Denne Mand havde strax efter sin Nedsættelse i Drammen giftet sig med Datteren af en af Byens Borgere, Hotelvært Gude, som forresten nok var af den gamle adelige Gude-Slægt (die Göden). Om denne Mand sagdes det, at hans Regninger var af saa kolossal Størrelse, at de rent forfærdede de Gjæster, som havde været uheldige nok til at søge hans Værtshus, Det hændte en Gang, at den for sin vittige Tunge bekjendte Professor i Medicin, Schjelderup, ved et Besøg i Drammen tog ind i hans Gjæstgiversted. Den Regning, som ved Afreisen blev præsteret Schjelderup, var nok mere overdreven end sædvanlig, men Schjelderup betalte uden et Muk. Gude, som vel havde en Følelse af, at han var gaaet forvidt, vilde sandsynligvis ligesom søge at formilde Professoren ved at godsnakke med ham. Han spurgte derfor Professoren, om ikke han kunde give et godt Raad i Anledning af, at hans Hotel var saa ilde plaget af Rotter, om der ikke gaves et sikkert Middel til at fordrive dem. Hertil svarede den vittige Professor, som stammede Noget og derfor talte temmelig langsomt og med stor Pondus: «Jo, Høistærede, send dem blot en saadan Regning, som den, De har udstedt til mig, saa kan De være forvisset om, at de ikke kommer igjen!»

Ved samme Adjunkt Fays Forsorg var en af vore Skolekammerater, Elev af Handelsklassen, bleven anbragt hos en af Byens Kjøbmænd for at dygtiggjøres i den merkantile Kunst at — som en alderstegen Bodsvend udtrykte det — «overføre saameget som muligt fra Andenmands Lommer i sine egne». Han kom da i «Bua» hos en Høker-Kjøbmand — lad os kalde ham A. Pedersen (det er jo anonymt nok) — som var bekjendt for den grovkornede eller raabarkede Maade, hvorpaa han snød Kunderne og øgede sit Gods.

Vor fordums Kammerat fortalte en Mængde drastiske Historier om Principalens sjofle Operationer, den ene mere skøieragtig og raakomisk end den anden, men følgende synes mig dog er den, som saa at sige slaar Rekorden og samtidig viser, hvad Smaakjøbmænd endnu i den Tid vovede at byde sine Kunder, ialfald i den gode Stad Drammen.

En vakker Dag formener Principalen, at to Fade Porter, som han længe havde haft liggende i hans Kjælder, vistnok havde undergaaet betydelig kemisk Forandring og Forringelse. Fadene blev slaaet op med det Resultat, at Frohatten af den nu edikkesure og overgjærede Væske stod høit tilveirs. Det var jo et Tab for Firmaet og hvad var at gjøre? Hr. A. Pedersen var ikke raadløs, det var en velvillig Sjæl, som saa gjerne vilde overføre sine Tab paa Andre. Han gir' Ordre til at bringe tilstede et større Kvantum Sirup og styrte den op i Porterfadene. Ved flittig Omrøren forvandlede han nu den sure Porter til et sødligt eller sødsurt Fluidum, som blev tappet paa Flasker, givet Etiketten «Extra-Mjød» og saaledes færdig til Afsætning. Denne «Suttungs-Mjød» viste sig i Besiddelse af en overmaade stærk forløsende Evne, hvad et Par Exempler tilfulde vil godtgjøre. Netop som Lavningen var i salgbar Stand, kom to saakaldte Røyerter (Roere, som paa den Tid i sine store Baade transporterede Varer mellem Drammen og Hoksund (Hougsund)), ind i Kramboden for — tørstige som de altid var — at købe sig en forfriskende Svaledrik til Turen opover Elven. Hver blev prakket paa et Par Flasker af den fortrinlige og forholdsvis billige Drink. Saadan Rosjau pleiede ellers at tage blot endel Timer, men denne Gang varede den næsten to hele Døgn, saavel formedelst de overordentlig hyppige Besøg, som Røyerterne blev nødte til at aflægge paa Elvebredden (hvorunder det ikke i Længden blev dem muligt at overholde endog den tarveligste Dekorum — hvad der morede Tilskuerne paa det kosteligste!) som paa Grund af den yderlige Afmattelse og Kraftløshed, som deres patologiske Tilstand affødte.

Netop paa samme Tid havde en Haandværker paa Land-

faldøen i Anledning af sin Førstefødtes Daab kjøbt endel Flasker af denne fortræffelige Drik med den uventede og høist generende Virkning, at hele Selskabet under Gjæstebudet som Regel befandt sig mindre indendørs end uden-dørs. Gjæster og Værtskab var nemlig i idelig og hidsig indbyrdes Konkurrence-Løb, enhver for at naa først frem og begunstiges med det lisebringende Ophold paa den kun eensædede Retirade, medens de Distancerede stod i Trængselens Kval i en lang afventende «Kø» udenfor dette Sted, som paa Dansk betegnes med den evfemistiske Omskrivning: «Madam Meyer». Vi er naturligvis for ligetil raa til at indlade os paa saadanne «dannede Besmykkelser». Ved den Leilighed skulde en Latin-Skolegut gjort opmærksom paa, at en Elev paa Lærerens Spørgsmaal om hvad Nomader var havde svaret, at det var Folk, som «bare af Nødvendighed opholdt sig en ganske kort Tid paa et vist Sted».

Da den rasende, men meget medtagne Vært et Par Dage efter var kommen saavidt til Kræfter, at han formaaede at kræke ned i A. Pedersens «Bu», holdt han — trods sin Svækkelsestilstand — alligevel et saadant «Leven» med Trudsel om at klage til Politiet, at A. Pedersen — hvor fræk han end var — ikke længer vovede at afsætte sit Mjødlager i Drammen og Opland. Heldigvis laa der ved Bryggene en Stavangerslup for Retour. Den snedige A. Pedersen fik afhændet hele Beholdningen for en billig Penge til den pengebegjærlige og tillige patriotiske Stavangerskipper, hvem det paa sin Side var knusende ligegyldigt om han forgiftede hele Amtet, naar han blot tjente godt paa Varen. Den havnede i en Landkræmmers Bod i Høilands Præstegjeld, og blev ved Juletider udbudt som en extra god Festræk. Paa Grund af sin Prisbillighed gik den ogsaa som varmt Brød. Den fede Julekost trækker jo vanligvis stærke Vexler selv paa Bondemaverne, men da A. Pedersens Bryg kom til, opstod der i Høiland og tilgrænsende Bygder en rent koleralignende Farsot. Den artede sig rent epidemisk og antog snart saa kraftige Former, at Distriktslægen mest sled Helsen af sig ved at kjøre grasat fra den ene Kant

af Distriktet til den anden for at tilse Drikkens talrige og stærkt hjem søgte Ofre. Der paraderer da ogsaa i Medicinal-Indberetningen fra Distriktet i et af de Herrens Aar omkring 1860, som en mærkelig «Kolerine-Epidemie», som «utvivlsomt skyldtes en fra Drammen indkjøbt Beholdning af saakaldet Extra-Mjød».

Men i Drammen fik A. Pedersen som Ophavsmand til al denne Røre, det drastiske, og om en vis raa Vittigheds-sands vidnende Øgenavn «Magasjuken»⁶⁴¹.

Skoleferierne tilbragte jeg stadigt i Sande, hvor der i Sommerferien (der som sagt dengang var hensynsløs, idiotisk korte: ca. 3 Uger), var Anledning til megen Adspredelse med Sæterturre og fornemlig Fisketurre i Sandebugten. Der var dengang (i 1850-Aarene) ganske anderledes fiskerigt end nu. Jeg var stadig sammen med de vanlige Kammerater, som ogsaa tilbragte Ferierne i Sande. En saadan Fisketur skal jeg forsøge at beskrive.

Vi — Laurits og Immanuel Ottesen, Nils Bull, Ole og Happan Schröder, Nicolai og jeg — var endelig med vore Fiskegreier og Niste vel anbragte i Baaden. Thore Bruun var vor Rorskarl. Det var en forhenværende Matros: en omstreifende og fortrukken Vagabond, men en kvik Person med megen naturlig Humor og ikke uden en Smule af Dannelse. Han var Søn af en Lieutenant B., efter Nogles Sigende af samme Familie som den bekjendte Pengemattador og Pengeformidler afdøde Høiesteretsassessor Eskild Bruun, efter Andres fra Holmestrand. Thores Forældre døde i hans Barndom, og Gutten maatte omtrent skjytte sig selv. Som Sømand havde han faret meget paa de tyske Østersøhavne og havde tilegnet sig endel tysk. Naar Thore var mægtig fuld — en hyppig forekommende Foreteelse — pleiede han at stille sig op ved den meget befærdede Korsvei lige ved Sande Kirke og med Stentorstemme slynge sine tyske (tildels uartige) Gloser udover Bygden. Han kom oftere til Hauge; thi Tante syntes Synd i ham som et «bedre Mands Barn», gav ham Mad og af og til Penge (som han da naturligvis converterede i Spiritus) og med sin Sands

for Humor morede det hende at snakke med den kvikke Thore. Engang i Thranitertiden (ca. 1850) spurgte hun Thore, hvad han syntes om Thrane, hvortil Thore med en meget dybsindig-filosofisk Mine svarede: «Naar Thrane ikke kan bage Kage, saa faar vi ingen Kage, og han kan, Fanden spleise mig, lade Kloden blive som den er!»⁵⁴². Af de mangfoldige komiske Historier om Thore og hans Bedrifter maa jeg fortælle følgende:

En Vinteraften i Skumringen, da Thore var omtrent «trekvarter-fuld» møder han Husholdersken hos «Schröders paa Valle», den gamle ziirlige, pertentlige med Ørekrøller prydede Jomfru Winge, som bedagelig moverede sig paa sin «Rekreationstur». Denne udmærkede Dame havde kun een Svaghed, og det var med Hensyn til sin Alder. Hun indrømmede at hun var firti Aar, en Indrømmelse, som var aldeles overflødig ved den øiensynlige Kjendsgjerning, at hun var høit oppe i de sexti. Thore gaar øieblikkelig hen til Jomfruen, tager med et chevalereskt Buk Hatten af (han gik sædvanlig med en af Ælde rødbrun saadan), krummer den venstre Arm og siger indsmigrende: «maa jeg by' Dem min Arm, dydzirede Mø!» Jomfru W. turde ikke andet; thi Thore kunde blive yderlig krakilsk, naar han, i den Tilstand han var, ikke fik sin Villie. Arm i Arm spadserede nu disse to Modsætninger (ikke mindst i Dragt) nedover mod Valle. Thore, som morede sig kosteligt over Jomfruens Skræk, Undseelse og krænkede Mine, anslog en øm beskyttende Tone: «thi jeg skal sige Dem, høitærede og dydomhyllede Mø, at jeg vilde svævet i den allerdødeligste Angest, nærmest for Deres Jomfrudom, om jeg havde ladet Dem alene her paa Landeveien, hvor saamange Slags Farer kan true Dem, min sødeste Putte!» o. s. v. i samme Genre. Da Thore saaledes havde godtet sig ved paa Skrømt at anslaa en romantisk-sentimental Tone, gjorde han Baut og regalerede Jomfruen med sine «saltlagede» Skrøner. Jomfru Winge befandt sig saaledes just i den Situation, som Riddervisen saa betegnende udtrykker det: «da bøied' sig mod Jorden den tugtige Møe, af Blussel og Angest var

hun nær ved at døe!» Hun søgte forgjæves at faa sin Arm ud af Thores, hun maatte døie nogle saa saftige Skrøner til, at de kunde have bragt en gammel Kabysvæg til at rødme. Heldigvis var Befrielsen nær; thi netop som Parret kom strax nedenfor Telthuset paa Veien til Valle, møder det Capitainen (Oberstlieutenanten), som gik sin sædvanlige Aftentur. Da fik Jomfru Winge endelig sin Arm fri (thi nu gav Thore «los») og fór saa hurtig afsted som hendes aldrende Ben tillod det, medens den gode Hr. Thore fik sig en ordentlig Røffel af Oberstl., som ikke var naadig, naar hans Harmen var berettiget. Efter den Tid kunde Jomfru Winge saa gladelig spadsere sine Rekreationsture i Fred for Thore Bruuns Paatrængenhed.

Men tilbage til Fisketuren. Thore ror os nedover den ganske vakre Sandeaa (Rævaa'en) forbi blandt andre den overmaade vakkert beliggende Hersgaard, hvor der i Smaakongetiden skal have boet en «Herse», indtil vi ved Lersbryggen kom ud paa selve Sandebugten, hvor Fisket skulde foregaa. Under hele Turen morede Thore os med sine «be-gede» Skrøner, men om Gaarden Lersbryggen gav han følgende Beretning, som tilfældigvis er historisk sand. Lersbryggens gamle oprindelige Navn var «Ræva». Skjønt dette Navn formenes ikke etymologisk at ha' nogen Forbindelse med det uanstændigt ugenerte for Øret ligelydende Ord paa Naturens Bagdør, som Luther betegnende kaldte «Hintermaul» (Bagmulen), paa Norsk ligefrem «Bagdelen», blev det dog dengang (ca. 1780) i Folkemeningen holdt for samme Ord. Det gav naturligvis Anledning til mangan raavittig Bondeskjæmt om Gaarden, og dens Beboere blev stadig og ubarmhjertig latterliggjorte. Dette kunde den daværende Eier ikke længere taale, han vilde have sin Gaard «om-døpht». Han bad sammen til et stort Lag, hvor der blev spist «paa Spræng» og drukket «i Seng». Under Bægerklang blev det af Gjæsterne vedtaget, at herefter skulde «Ræva» hede «Lersbryggen». Da Selskabet efter flere Dages Turing skulde skilles, var der en vittig Hund blandt Gjæsterne, som reiste sig og lagede følgende infame Propemptikon:

«Naa er Tønna tom og Tappen tør,
Naa kan Lersbrygga hette «Ræva», som det har het før.»

Det fordums «Ræva» staar dog nu i Landets Matrikul under Navnet «Lersbryggen».

Der var dennegang jevnlig godt «Nap» at faa i Sandebugten, og vi var alle ivrig optagne med at skjøtte vore Snører; kun Immanuel Ottesen — til dagligt kaldet «Mimle» — interesserede sig hverken for Fiskeri eller overhovedet for nogen Slags Sport og lod som oftest sit Snøre ligge i Bunden. Derimod diverterede han os med sine Skolehistorier og især med Deklamation, hvori han var en Mester. Hans bedste Skolehistorie var «den med Adjunkt Hansteen»* Vilhelm Hansteen var en noksaa afholdt, meget zirlig udseende og ganske vakker Herre**. Men da jo ethvert Menneske i mere eller mindre Grad har Lighed med et eller andet Dyr, kan det ikke nægtes, at Adjunkten — trods sit gode Udseende — dog havde, med sin krumme Næse og stolzerende Gang, nogen Lighed med en Getebuk, hvortil vel ogsaa hans Skjæg-Façon (blot Hageskjæg) bidrog. Derfor gik han paa Skolen (hvor næsten enhver Lærer bar et karakteristisk Klængenavn) under Opnavnet «Bokken». Engang i en Declamationstime havde Mimle valgt et af disse sindssvage Digte, som i gamle Dage gik under Benævnelsen «didachtisk Poesi» (Læredigt), og som skulde under Form af Samtaler mellem Dyr (f. Ex. mellem den «gamle og unge Regnorm», «den gamle og den unge Aftenbakke» eller «Flaggermus», «Musen og Rotten», «Rotten og Katten» o. s. v.) indskjærpe en eller anden Livssandhed. «Mimle» traadte op paa Kathederet og begyndte paa sit Nummer «Hunden og Bukken». Men den indfule Skøier stammede og hakkede saaledes i Bukkens Parti, at Hansteen — som vist kunde udenad alle Læsebogens Digte — fandt sig beføiet til at overtage dens Rolle. Saaledes blev Mimles Declamationspræstation paa denne mindeværdige Dag omformet til en

* Død som Sognepræst til Voss over 90 Aar gammel.

** Han har en Søn, som er Stiftsprovst i Bergen; det er en overmaade vakker Mand med et fint aandfuldt Ansigt.

ren Vexelsang, en Duet mellem «Bukken og Hunden», hvori Hansteen repræsenterede det første Dyr og Mimle det sidste, og hvori de afløste hinanden med samme taktfaste Regelmæssighed som Damon og Menalkas udi Vergils Ekloger. At faa Hansteen til saaledes at «gaa i Vandet» var jo en ubetalelig Morro for Mimle og hele Klassen, og først da Nummeret var ude og Munterheden blandt Gutterne blev noget udisciplineret — først da gik det op for Hansteen, som godt kjendte til sit Øgenavn, at han var gaaet i Fælden. Høirød i Toppen og temmelig forbitret, hvad den rolige Mand ellers sjælden blev, vendte han sig til Mimle og sa' med sin skarrende Stemme: «Jeg forstaar godt dine svinagtige Hentydninger» — en noksaa klodset Reprimande, som derefter blev — ikke et «bevinget Ord» men — et «Ordspil» paa Skolen.

Saa afløstes Skolehistorierne af Declamationer. Det var især nogle for Datiden ukjendte satiriske Digte af den fra Danmark landsforviste Peter Andreas Heiberg⁵⁴⁸, som Mimle declamerede med Fynd og Klem. Skjønt vi naturligvis ikke forstod neppe nogen af Allusionerne, var Versene dog — selv uden denne Betingelse — i og for sig saa ubetalelig morsomme, at det endog hendte, at en og anden af os blev saa dybt optagne af at høre efter, at det gik ud over Fisket. Paa denne Fisketur skulde Nils Bull hævne sig paa Mimle for noget Mellemværende. Og han havde særlig præpareret sig paa Hævnen. Under Mimles Pronunciation — da han var ligesaa aandsfraværende og blind med Hensyn til sine Omgivelser som en Aarhane under Spillet — trækker Nils ganske rolig op Mimles tomme Snøre, der naturligvis som vanligt laa i Bunden og fæstede til Krogene paa begge Fortømmer nogle medbragte raa Gullerødder med lange Græsflær paa. Mimle, som naturligvis sad med Linen i Haanden saa løselig som muligt, kjender ikke destomindre pludselig — hvad der ellers aldrig hændte ham — et vældigt Nap, som næsten rev Snøret ud af hans Haand. Han huggede Verset brat over og raabte saa gladelig interesseret som hans noget gammelmandsagtige værdige Væsen tillod:

«Sandelig et Nap!» Med en af rolig Værdighed dæmpet passende Iver trækker han op, Enden af Snøret begynder at nærme sig Vandskorpen, det blinker ligesom i rødt og grønt, og Mimle skjeler (han havde et saa stærkt Kast med Øiet, at det næsten var = permanent Skjelen) mod Vandskorpen, sigende næsten stolt: «Sandelig Tvebet!» Vi bøier os alle yderst forventningsfulde over Ripen, og saa Mimle praktisere de mærkelige «frutti del mare» ind i Baaden. Homerisk og vedholdende Latter, taus, dyb og langvarig Fornærmelse paa Mimle, saa han endog afslog at delikatere sig med forskjelligt Mundgodt, som var medsendt Nils fra Tanten, Fru Schröder, og aldeles ikke vilde gjenoptage den afbrudte Declamation.

Vi kom hjem med tomme Nistebommer, men med mange omend smaa Fiske; af dem havde dog Thore Bruun trukket de fleste.

Paa Hjemturen sang den relativ kyndige Visesanger Thore for os flere af Thoms Viser i Marryats «Jacob Ærlig» som f.Ex.:

«Maanen er oppe og spreder sin Lue
Ned over Skove aa Enger aa Boe —
Pige! den lyser, at godt Du kan skue
Veien til ham, Du har givet din Troel!»

og:

«Oh England, Du straalende Perle paa Sjøen,
Hvor lyser din frugtbare Herlighed vidt!
Ja, dit er hvert Hiærte, som banker paa Øen,
Og skiller end Have — det Alt er dog dit!»

Samme Sommer havde vi — Nicolai, jeg, Holstegutterne og endel andre — en Tur til nogle Sætre, som ligger paa det store Høiplateau indenfor de mægtige Aase, som mod Vest begrænder Sandebygden. Lige bagved Opstigningens høieste Punkt, hvor den egentlige Sætervei kan siges at begynde, ligger der et Flatberg (Flaaberg) paa Størstedelen af sin vidstrakte Flade jævnt og slet som et bonet Gulv. Herfra har man en «Kringsjaa — Udsigt» over Land og Hav. Man kan glane helt ind i Bunden af Christianiafjorden og langt ud over Havet udenfor Færder. Det af Naturen dannede høitliggende Salsgulv heder da ogsaa «Glaneren».

Ved Begyndelsen af Aasveien traf vi paa en liden temmelig afsidesliggende næsten bortgjemt Afdal af et ganske besynderligt, dystert, ligesom skiddengraat melankolsk Præg. Det var som om Naturen her havde havt et Anfald af Galdesot (hvad jo Melancholie ogsaa betyder) og ligesom afsat i Træk for Træk en yderst muggen Sindsstemning eller som om den havde været befængt med en eller anden smitsom Sygdom f. Ex. sorte Kopper, skallet af og efterladt dybe Ar paa Ar. Maaske kan det phænomenale Særsyn rettere illustreres saaledes, at det saa ud som om Græs, Planter, Væxter — ikke var hvad de burde været: de friske Udslag af en sund og frodig Natur — men som et Slags «uhyggelig Udslet» af en sygelig Jordbund.

Da Mennesket jo til en vis Grad præges af den Naturs Væsen, som omgiver det, kan det maaske heraf forklares, at der for en Tid siden var i Dalen fremstaaet to religiøst grublende Individuer⁵⁴⁴. Disses religionsfilosofiske Meditationer havde skudt Væxt og for en Tid truet med at frembringe et Schisma inden de ellers rolige, sunde, ædruelige kirkelige Forhold i Sande. Det var heldigvis ikke de kirkelige Læresætninger (Dogmer), men snarere de religiøse Skikke (Ritus) som var Gjenstand for den reformatoriske Trang og Tvivl af de to Apostater, som ved sin forvirrede psychiske Aberration havde været ifærd med at udpønske hver en ny Sekt. Den enes kristelige Daabsnavn var enten Knut Gundersen eller Gunder Knutsen, men hans Opnavn var «Tussen», og han er nævnt før, Hans borgerlige Gjøremaal var egentlig at drive Dank eller at «tusse» omkring; deraf Navnet. Han forkastede energisk den brugelige Kirkeskik, at de vordende Ægtefolk lod sig vie i Kirken med dertil hørende Ceremonier. Istedet herfor vilde han, at Manden ganske enkelt og ligetil skulde «leie sin tilkommende Kone trende Gange rundt det vordende Hjems Huggestabbe». Derved mente han, at Ægteskabet var langt sikrere og naturligere constitueret end ved den lovformelige Vielse i Kirken. Og det var desuden betydelig billigere, da man slap at betale Penge baade til Præst og Klokker. Han

selv havde naturligvis indaugureret den nye Ritus ved at stille Huggestabben ude paa Tunet og leie sin «Qvinde» de symbolske tre Gange rundt. Om dette Symbolum skulde antyde eller være ligesom et sindbilledligt Særkjende eller Mærketegn paa de Hug og Skraber, som gemenligen overgaar Ægtefællerne under Samlivet, derpaa fik jeg ikke Greie; men vist er det, at denne yderst letvindte og lidet bekostelige Maade at stifte Ægteskab paa, begyndte at finde Efterlignere i Grænden. Gamle-Provsten havde maattet lægge hele sin Autoritet imellem for at faa Udbredelsen af dette yderst bekvemme Dissentervæsen standset. Der stod dog endnu Respekt af Øvrigheden, navnlig af Præsterne. Det var heldigvis før den Tid, hvori samvittighedsløse Smaaergjerrigheder havde kværvsynet vort i mange Henseender taabelige Folk. «Tussen» og hans Epigoner maatte værs'go' troppe op i Kirken og underkaste sig den almindelige kirkelige Vielse. Men hvad enten det var «Huggestabbe-Vielsen» eller den kirkelige Ritus, som var Aarsagen: nok er det, at det var hvad man populært kalder et «velsignet Ægteskab»; thi det yrede med «Smaa-Tusser» omkring paa Gaardstunet.

Den anden Convertit var «Syvert» Lærum (fra «Lærum-grænna» i Østbygda) med Opnavnet «Jeg». Syvert var ogsaa en «grublende» Natur, men heller ikke han forkastede de almindelige Troes-Dogmer. Men han vilde delvis indføre det mosaiske Spisereglement i Bygden. Han — som saamange Andre baade før og efter ham — forstod ikke Moseloven i det Punkt — om ellers overhovedet i noget-somhelst Punkt. Som bekjendt havde den med Hensyn til «rene og urene Dyr», «ren og uren Spise» alene for Øie diætiske Sundhedsforskrifter, som skulde gjøre Israels Afkom til et kraftigt, seigt, udholdende Folk, hvad der da ogsaa opnaaedes. Syvert var ellers høist inkonsekvent, da han ikke nægtede sig Nydelsen af Flesk og anden Svine-mad. Det vigtigste Punkt i Syvert «Jeg»s Forkyndelse var hans «Afsky for Blod», hans absolute Forkastelse af dette Fluidum som Ernæringsstof. Med en Propagators fanatiske

Iver udbredte han sin Lære i kraftige Ord, drastiske Billeder med larmende «ildmørjede» Trusler, saa en af hans Proselyter kunde betegne, hvad der prægede Syverts Maade at vidne paa saaledes: «Elden han knetra og Thora' hu' slo' aa der lukta ta' baa'e Bekk og Svafvell!» Det var fornemlig i Slagtetiden, at Syverts Virksomhed udfoldede hele sin missionerende Kraft med saa stort Fremme, at de Nyomvendte kappedes om at slaa Blodet ud, idet de dog nok passede paa at anbringe det paa Komposthaugen, saa det alligevel kom til nogen Nytte. De Forhærdede — som Syvert med Haan benævnte Amalekitter — sørgede over, at «slik gjæv Go'mat gjek tilspills». Provsten maatte tilslut til her ogsaa og fik efter adskilligt Besvær Hr. Syvert — der som alle fanatiske Tosser var meget stædig — til at falde fra og fornægte sin tidligere Lære. Og da Syvert og hans Hus omsider havde «omvendt sig», var der ikke Maade paa hans og Familiens «Glubskhed» efter Blodmad. Med Renegaternes fanatiske Iver for det, som de før havde forkastet, var det ligesom de vilde hævne sig for sin tidligere Afholdenhed ved formelig at dublere sin Appetit paa Blodmad. Han og hans «aat Klub, naarsom atte de' var muli' aa faa fat i 'en, aa døm var saa hævngejerri' paa 'en, at døm mest aat sei helselaus!»

Syvert «Jeg»s Frafald var ogsaa Signalet til hans Propagandisters, og det allerede dannede sære Samfund ophørte af sig selv. Den blodhadende Sekt opløstes i blodelskende Individuer, for hvem varm Klub og Blodpølse var den lækreste Æde, og efter hvilken de var ligesaa lystne som en «døbt Jøde efter Flesk».

Vi fortsatte Veien fra «Glaneren» indover og efter Timers møisommelige Gang paa den yderst «kronglede», vredne og stenede Sætersti, kom vi endelig til «Stølene», hvor vi blev gjæstfrit modtagne i den Støl, som tilhørte Gaarden. Her stelte en sjelden smuk Sæterjente, en Pige med dybe blaa svømmende Øine «Rise Cariolsdatter», en Fremtoning af fin Skjønhed i de renskaarne Træk og den slanke Skabning, især af en Bondejente at være i de Tider. Hun var en af

Døtrene fra en liden Gaard oppe i Sandebygden. Hendes Genesis, hendes Tilbliven, havde et Skjær af grotesk Romanik over sig. Moderen, som havde været en meget vakker, men temmelig letlivet og lystig Kvinde, var allerede flere Aars Ægtefælle, da hun en vakker Sommerkvæld træffer paa Landeveien en «fin» Reisende. Han standser hende, gantes med den lystige Kone, skjænker hende under Skjæmt og Latter Glas paa Glas af Reiseflasken og faar hende tilslut op til sig i Kariolen. Denne gjorde da en — forhaabentlig ikke hyppig forekommende — Tjeneste som «lectulus Veneris». Enten det nu var fordi Scenen var seet eller Konen var kløgtig nok til at indse, at oprigtig Tilstaaelse var den bedste Udvei — nok er det: hun fortalte sin Mand Historien, men med det vigtige Tillæg, som hun ihærdig fastholdt, at det var skeet mod hendes Villie. Manden var jo til en Begyndelse «mye harm maatru», men tog snart Sagen med filosofisk Ro, hvortil vel væsentlig bidrog, at den fine Herre ved Afskeden havde stukket til sin «victum vesperi» en Femtidaler-Seddel. Men da i Tidens Fylde et Pigebarn kom til Verden, fastholdt Manden bestemt, at dette ikke skulde bære hans Navn. Provsten fik det da ordnet saaledes, at «Faderen» i Kirkebogen blev indskrevet som «ubekjendt» eller som den «der havde glemt at opgive sit Navn», medens Pigebarnet blev døbt: Rise Carjolsdatter»⁶⁴⁵. Naa-ja! Rise voxede op til en komplet Skjønhed; blid og munter var hun i Sind og «ferm» i al sin Gjerning. Hun var nu forlovet med Sønnen paa en af Bygdens største Gaarde, og Bernt — saa hed han — var med os paa Turen. Om Kvelden ved Peisilden fortalte Bernt — som var en lystig Fætter og lidt af en Skrønemaker — følgende Historie, som skulde være hændt ham og Kjæresten og givet Anledning til deres Trolovelse.

Senhøstes det foregaaende Aar laa Rise tilstøls i «Springoversætera» — et Sæle i Nabolaget — Bernt havde ligget paa Skytteri i de store Skove ved «Præstesletaas» og agtede sig hjem med «mye Fugl i Sækken»; han fortalte omtrent Ord til andet i sit Idiom Hændelsen saaledes: «Det kunne

vel væle saallessen ve' ni-Tia om Kvællen, stommanne mør't val'e aa blaaste jor'en, saa de ulte i Skauen. Som je' naa' gaa'l Stitrokka op tel «Springoversætera», saa førnam je' de' knaka saa fælt i Møne paa Sæle': je' synes de' va'l som e' spist Hue me' langt Snyteskaft jussom krøgte sei over Take fra den are Sia aa laa aa glante in' i Sæle' aat den vesle Vinøysgluggen. Je' hørte Budeia (Rise) liksom jamre sei inne i Sæle' aa sjønte naa, at de' va'l en Unnerjordisk, som val' etter 'a. Je' jik naa me' lat Bøsse, maatru, aa tok for Sekkerhets Sjyl en Søl'toskjelling, je' hadde i Vestlomma, aa la føran i Løpe'. Saa sneik je' me va'li paa Baksia ta' Sæle' for je' hadde Morro ta' aa see, haassen Kællen saa ut bakenifraa, maatru. «Aa Jøsses, aa long han va'li!» han sto' me' Foten paa Grasbakken, der Sæle' laa, aa krøgte sei over heile Take', saa han hadde Hue, som sagt, paa Forsia ta' Sæle' der Gluggen va'l, aa glante in'. Je' kunne grangiveli' sjelne, at han hadde kvitgraa Vømmelsboxer paa. Je' syntes' de' va'l bæst aa slynne mei: saa la' je' Bøssa aat Kjinne' aa trække ta'. De' smalt herli' for Sølle' gir slik Knal, maatru, aa traf 'en jole je' aa de' mit ende i Rova, for de' rauk op ta' a like ende tevers. Langfanten jole et Byks me' Rova aa slo op et fælt Ul, aa saa svant 'en bo't akkerat som en Røjk. Men da je' endli' braut me' in' i Sæle' — for hu' Rise hadde stænkt — saa laa 'a, forsyne me', næsegrus paa Gaalve' aa va'l næstendels fraa Vette'. Saavidt Bernt, og Rise lagde til at «i Springoversætera ville a' itte meire sætte Foten sin».

Og Morgenen kom vi paa en Tur til Præstesletaas forbi Springoversætera, hvor da Bernt paa Aastedet maatte paa-vise hele Begivenhedens Gang. Men en noget ældre Budeie — Barbro — som nu laa i Sælet (og nok efter Sigende havde havt et godt Øie til den kjække, vakre Bernt) kom med endel kritisk forklarende Anmærkninger til Bernts Berettelse; de gav os Tvivl og betog noget af det Trylleri, vi følte ved at være paa selve Skuepladsen for «Abenbarel-sen» og have en Underjordisk's Banemand som Kammerat midt iblandt os. Barbro mente nemlig, at «de lange Beina

i kvidtgraa Vadmelboxer» ikke var andet end et Par tykke graa Staurer, som netop den Sommer var sat op for at støtte Taget paa Bagsiden af Stølet, og at det spidse Hue med Snydeskaftet aa de digre Auer, som Bernt syntes glante ind ad Vindusgluggen paa Forsiden, ikke var andet end et lidet Træ paa Mostaget foran; det voxede krøget nedad og Blaasten havde hin Aften dasket dets Grene ind mod Ruden. Bernt protesterede og fremholdt, at Rise jo var bleven «reint vetskræmt» af Troidet; men Barbro mente, at vistnok «var Rise ligesom lidt følsom» af Natur «aa inte vi'ere hjerta ta' sei»; men Kvælden var naa reint uhyggelig og det var Skuddet, som skræmte hende mest. «Aa Du din Skøjer», la Barbro til, «fek a' inbilt, at Du hadde skøti sjelve Hautussen aa frid a' fraa aa bli' hautaken, aa saa blei a' saa liddeli' gla', maatru, at hun tok Dei strast, din inmarjfulde Fant! Ja, Du hadde naa gaat aa lirka længe me a' forut au maatru!» Bernt var med engang bleven meget forlegen og paaskyndede nu Gangen for at blive fri for den skarptungede og forsmaaede Barbros Haan.

Det var en besværlig og uhyggelig Gang paa flere Timer væsentlig over lange graa Myrdrag. Hindringer mødte os næsten for hvert Skridt i dette tunge Lænde: der var sleipne Myrhul med vredne graa Trærøtter, som lignede kjæmpe-mæssige Edderkopben, der var Hængedynd med sygeligt ligesom smitteførende Sivgræs, der var Sumper, fulde af de styggeste strittende Græstuer, der æsede op som usunde Blærer. Der var med os en Gjøtergut, som lød Navnet «Lars Rove» (Rumpe) paa Grund af sin vældige Podex, som han vrikkede afsted med ligesom et Ror, der styrede hans Gang; han gjorde os «glisende» opmærksom paa Myrernes Fauna og Flora: der var alt i et Flækker af ufyselig usund, sumpig Vegetation, afskyelige decadente snyltende Former, der ligesom livnærede paa Dødens Raaddenskab. Purpurrøde og gule Sopper skjød op som om Naturen var befængt med uhyggelig Sygdom, og der kravlet det modbydeligste Kryb omkring og snoede sig mellem dette pestsvangre Ukrudt, og Sværmer af giftige Insekter sum-

mede om og forsøgte ved Stik at besudle os med sin forpestende Gift.

Udkjørte naaede vi frem til Præstesletaas. Den hævede sig som en meget bred, græs- men ikke træ-bevoxet Bakke (Terrasse) til ganske betydelig Høide op fra Myrdragene, og faldt saa brat af mod et noksaa stort Vand (et Kjæmpe-Kjærn (Tjern)). Fra Toppens brede Flade var der en vid dystert Udsigt over det skumle Amphitheater; thi saa langt Øiet kunde se strakte sig myragtigt Lænde ud saa godt som paa alle Kanter, indtil Udsynet standsede ved de store mørke Skogvidder mod Nord-Vest. Omtrent midt mellem Springoversætera og Præstesletaas, men langt mod Nord, sortnede frem et større, skummelt, mørkt Vandspeil med en underlig graa Tone omkring sig, ialfald mod vor Kant. «Dettane Vanne' e' de' fælaste Vashøl, no'en vil sjaa!» mente Bernt, og vi bestemte os til paa Tilbageveien at gjøre den lange Omvei mod Nord for at faa se denne Naturmærkværdighed. Efter en god Kvil paa Aasen gav vi os da paa Vei, uagtet det mørknede til og vi havde Uveir ivente. Uden Hjælp af Bernt, som var lisaa godt kjendt der i Eggen som i «Vestlomma si» og Lars Roves «Rove-Ror» var vi aldrig komne frem, men var formodentlig sunkne ned i det farlige, underfundige Myrbløde med dens forræderske Fælder. Langt, langt strakte sig disse brede Flader af Myr og smaa skiddengraa Vashøler, som vexlede og blandede sig sammen i det vildeste Kaos ligesom en Del af Verden, som var ifærd med at dannes. Hist og her paa Overfladen af denne vasstrukne Myr var der den væmmeligste Kladder — li'som Udslet paa et Legeme — af sygeligt-gulagtigt Siv og af bleggraat-kvalmt Grønt, som blot tjente til at betegne den usunde Aande og Em, som æsede ud af «Myrhølene» og forstærkede det gjennemuhyggelege Indtryk af den hele miasmatiske Natur. Der var intet høiere organisk Liv at spore, ikke en Fugl flagrede henover denne afskyelige Sump-Plet, denne Pestbyld paa Jordens Legeme.

Da vi endelig var fremme med Skoene fulde af jordblandet Myrvand og vaade helt op til Knæerne, blev vi alle

paany grebne af den sælsomste Uhygge og angrede næsten, at vi havde maset saa paa for at faa et saadant Skræmselsbillede kastet ind i Sjælen. Der laa det mest begsorte og troldmørkeste Vand, Nogen vilde se: «Svartstrømmen». Det laa ligesom sunket dybt ned i de omgivne vastrukne Myrer og saa ud som om det kunde huse uudgrundelige Dybder i sit Skjød. Der gik ogsaa Sagn om, at der nede skulde holde til en kjæmpestor «Orm», som var saa umaadelig gammel, at den nu var næsten blind og ganske snehvid af Farve⁶⁴⁸. Denne hæslige Indsø strakte sig langt, langt i Retning Øst-Vest og var temmelig bred, og «Vanne' va'l saa dyft, at de' va'l næsta bonlaust». Men det sælsomste, det mest dæmoniske var, at paa dens Bredder stod nøgne uddøde Træer og sprigte iveiret med sine livløse Grene ligesom med stive Fingre paralyserede af Angst. Det var som om Alt i «Dybsøkket» her forholdt og teede sig paa tvers af baade Geologiens og de nugældende Vextforholds Love, og man kunde godt tænke sig, at det var et Stykke Natur, som var glemt igjen fra en tidligere Jordperiode eller skyldtes et af Verdensaltets bizar-spøgefulde Indfald.

Med dette dybmørke Vand, som den nu helt overtrukne Himmel gjorde end mere kulsort, for Øie, laa den Tanke tvingende nær, at dette flydende Mareridts-Billede kunde i sine dybe Understrømme huse Urverdenens Dyr af grufulde Former og gigantisk-frygtelig Størrelse. Pludselig kunde op fra dets natsorte Dybder hæve sig det rædsomste af alle de Vanddyr, som Verden nogensinde har fostret: «Fiske-Øglen» (Ichtyosavros) og rulle de tallerkenstore, facetterede, grusomme og vilde Øine speidende omkring efter det Bytte, som skulde mases sammen af dets kjæmpemæssige Knusemaskine af et Gab, hvorimod vor nuværende Krokodilles er som en Barnemund! Ud fra Strømmens fjerneste Punkt, hvor en Gruppe uddøde Træer syntes ligesom at danne en Port ned til Underverdenen, maatte pludselig kunne seile frem den gigantiske «Svane-Øgle» (Plesiosavros el. Kyknosavros) med Krop i Lighed med en Svanes, men af dens mangedobbelte Størrelse med ormbugtende

Hals af maaske større Længde end den nulevende kjæmpe-mæssige Vandslanges «Anakonda», med frygtelige Rovtænder i sit store svanelignende Næb kunde den med sine svære Luffer bruse sin Fiende imøde med rasende Fart, hvæsende af Ædderskab og Mordlyst! Og disse golde døde Træer kunde netop passe som Hvilesteder for «den flyvende Øgle» (af Ydre en modbydelig og kolossal Sammensætning af Flaggermus og Kjæmpepadde) paa sin ækle krybdyrbugtende Flyven henover de øde sorte Vande!

Ligesom for at gjøre Stillingen fuldkommen uhyggelig begyndte Lyn at knitre og Tordenen at rulle henover den vilde Indsø, som maatte Himmelen selv udslynge sit Anathema over den. Vi hastede for at komme væk fra dette Vand, hvor der maatte ha' kunnet aabenbaret sig saa grufulde Syner, at Træerne ved dets Bredder var visnede og havde mistet Løv og Bark af Skræk og blevne graa lige ind til sin inderste hensmuldrende Marv af Rædsel.

Ud paa Kvælden kom vi tilsølede og vaade til Skindet tilbage til Sæteren, hvor Rise havde nøret op en saa herlig stærk Peisild «aa læmpa saa dugelige Ve'-Fang paa Baale'», at Rummet forekom os som en Badstue, og Rovegutten koset sig rekti' «ve', at der var brasa op tel e' aarntli' Brising», «aa de' trænkt'en for Vassrierne hadde grøssa tvertover Ryggen has». Og Varme trængtes der ogsaa for at tørke os selv og vore Klær. Snart hang vore vaade Plag omkring Peisen paa udspendte Vidjebaand, medens vi selv i mindst muligt Toilette (En havde intet Andet paa end Rises Hoser og en af hendes Særker) trængte os op i Peisen for at knastørres. Saa satte Rise frem Trauget med «Fløtegrøt» (Rømmegrøt). Den var kokt af den herligste Fløte, men desværre med blot almindeligt Bygmel. Vi aad forøvrigt som Tærskere. Det oljeagtige flydende Smør, som blev tilovers i Mængde, heldte Bernt i sig som var det Vand (mens Rovegutten saa langeligt og begjærlig-siklende til), og følte kun Velbehag og Mersmak ved denne overvældende fede Drik, mens vi mere civiliserede Gutter fik næsten Kvalme alene ved Synet af denne barbariske Nyden!

Hvilket misundelsesværdigt Fordøielsesapparat disse, ialfald dengang, sunde og kraftige Bondegutter var i Besiddelse af! Bernts Mave var et fuldkomment udstyret Organ i allerskjønneste Orden og let at leve Livet med!

Da nu den gode Grød, som Bernt fandt var «ovanlig lækker» var sat tillivs, begyndte han at «gnaale» paa Rise om at «sjunge sine Viser» for os. Vi stemte ivrigt i med for vi havde hørt, at Rise skulde ha' en «framifraa» vakker Sangstemme. Hun var «navngjæten» rundt om i Sætrene for sin «Budeielokk», ingen var saa bløt og fin og tillige «lydhørt» i sin Stigende og Falden i Moll som hendes. Af sin Mormor havde hun lært en Mængde gamle «gilde» Sange. Den alderstegne Mormor var nok et levende Sangværk, og havde i trofast musikalsk Hukommelse bevaret Viser og Sange, disse Viser som er bleven nynnnet, trallet og sunget i vore Bygder Slægt efter Slægt, og som endnu da eiede en forunderlig Livskraft. Rise vægrede sig længe, men da hun først «bævende» var begyndt, kom den ene Vise, den ene Sang efter den anden frem ligesom af et uudtømmeligt Væld. Eftersom hun sang, blev hendes Stemme sikrere, hendes Toner rigere; den mod hende gavmilde Moder Natur havde ogsaa givet hende i Eie den herligste Stemme. Det var især een Vise, jeg syntes var meget betagende. Den var yderst sentimental-romantisk og handlede om en Hyrde, «nafnlig Fingal», som boede ensom men tilfreds i en Afdal; saa kommer en — naturligvis vidunderlig skjøn — Kvinde til hans Bo, det var som om «selve Cypria var dalet ned i Hyttens Skjød», og de lever i lange Tider et erotisk-idyllisk Liv sammen. Men en vakker Dag er hun forsvunden for stedse. Hyrden kan ikke i Længden udholde Savnet og saa skyder han sig en Aften udenfor Døren til den Hytte som havde været deres Kjærlighedstempel. Jeg husker af de temmelig mange Vers kun første og sidste; de lød omtrent saaledes:

«Eensom i skovrige Daler,
Tæt ved den svulmende Flod:
Der bo'de befriet fra Kvaler,
Fingal den Hyrde saa god!

Sin Skyder⁵⁴⁷ han tager. Hun kalder,
Ham vinker til Elskovens Ør⁵⁴⁸;
Han spænder, han skyder, han falder,
Mod Himlen han blegner og — dør!»

Det kan vel være at Ordene i det Hele var saa temmelig flau-sentimentale gammeldags og afblegede, naivt hyperromantiske og ubehjæpelige, men det lød iallefald for tidligere Slægtled som tiltalende Poesi og høi Følelse og havde noget elegisk Rørende over sig. Paa mig, som snarere var en Gutunge end en Unggut virkede Visen vemodsfuld og stemningsrig. Men Melodien — den var betagende! Det forekom mig, at den havde Lighed med en Arie af «Joseph og hans Brødre», («et toi Benjamin»). Dette skønne Toneværk af den fra Midten af 1700-Tallet levende Franskmand Etienne Mehul, som ansees for en af de talentfuldeste og mest gedigne Komponister af den daværende franske Skole. Jeg havde flere Gange hørt — enten Onkel Per eller hans Halvonkel Christian Blom — spille Melodier af denne Opera. Hvormange Kjæmpeviser, Stev, Lók, Viser og Sange (de sidste vistnok noget vel dum-følelsesfulde for den nuværende Slægt), som i sin Tid levede paa Folkets Læber, er ikke nu for altid tabte!

Den følgende Dag var der det skønneste Sommerveir. Himlen hvælvende sig høi og blaa med glitrende Sol og drivende hvide Skyer. Om «Efta'en» drog vi nedover mod Bygden og fra «Glaneren» havde vi det samme vide Udsyn, det samme aabne og omfattende Rundskue, men nu i Aftens hændende Belysning: det saa ud som om Himmel og Hav flød sammen langt, langt henne i det uendelige Fjerne! Strax nede i Bygden skilte Bernt sig fra os; jeg ved ikke senere at ha' set ham eller Rise; men jeg har hørt, at de har levet et meget lykkeligt Samliv, og at Livet har i det Hele været nænsomt mod og taget varligt paa denne Sandebygdens vilde, men yndefulde Rose: den skønne og fintfølende Rise Cariolsdatter!

Ikke saa sjældent tog Ottens-Gutterne, Nils Bull og jeg Benene paa Nakken og gik Lørdag Eftermiddag den ca.

2 Mile lange Vei fra Drammen til Sande Midtbygd, hvor vore Hjem laa. Som Regel vendte vi ogsaa tilbage med Tobens-Hestene (en Datidens staaende Vittighed) Søndag Eftermiddag eller Aften. Paa en saadan Lørdagstur senhøstes havde Ottens-Gutterne engang med sig endel Skolekammerater. Af dem var der En i Handelsklassen, som allerede havde begyndt at «sværme» for Damerne, hvilket Føleri vi yngre dengang iallefald ansaa for en uværdig og ukarslig Beskjæftigelse for en rask Skolegut. Nu drev dengang Gutterne i Drammen ivrigt paa et stedegent Slags Fiskeri. De lavede sammen en Deig af Rugmel og Vand med noget Alkohol i, rullede deraf Smaakugler og kastede disse ud i Vandet til Fiskene, som begjærligt slugte denne saakaldte «Svimledei» med det Resultat, at de snart flød op i Vandskorpen aldeles svimle, komplet berusede af den splendide Beværtning. Det var da en let Sag at tage med Haanden de døddrukne Fiske ind i Baaden. Nu kom der paa den Tid til Byen fra en af Vestlandsstaderne en ganske ung, overmaade smuk Pige, Søster af en i sin Tid her i Byen bekjendt Skuespiller. Jeg tror ikke, at jeg med egne Øine har skuet denne henrivende Erscheinung; thi dels var jeg noksaa nærsynt, dels hverken kjendte jeg eller gad gjøre Noget for at lære at kjende Backfischerne i Drammen, men efter den almindelige Mening var hun en ren «Sagaens Ingeborg». Hun fordreiede i den Grad Hovedet paa Byens mandlige Ungdom (medens de indfødte Ungpiger hvinede af Ærgrelse), at hun i Folkemunde blev sammenlignet med hint fra det eiendommelige Fiskeri anvendte Fangstmiddel og givet Opnavnet «Svimledeia». Vor Kammerat Fritz var aldeles væk, dødelig fortabt i denne kvindelige Svimledeig, og uudsigelig var al den Haan, vi i Begyndelsen af Turen udøste over ham: ja jeg er tilbøielig til at tro, at det var blandt os og paa denne Tur, at Klængenavnet blev «sat» paa hende. Men det Rareste, det Snaaleste for os var Fritz's Holdning. Ellers pleiede denne raske og baade despote og dispose Unggut resolut at «klabbe» til, naar Nogen var nærgaaende mod ham; men nu modtog

han alle vore jeg vil ikke sige Stiklerier eller Drillerier: det er for tamt sagt, men vore gutagtige, raabarkede Grovheder med en Engels milde Taalmod og et melankolsk-sygeligt Smil. Da vi endelig begyndte at skimte, at her var dyb alvorlig Følelse tilstede, maatte vi undres og forbauses over, hvilken Magt Eros kan udøve, at den saaledes havde forvandlet en Løve til et Lam. Saa begyndte vi at skamme os over os selv og holdt op med vore Plagerier. Om Fritz er ellers at sige, at han strax efter gik ud af Skolen og tilsøs. Da hans Fader var en rig Skipper, varede det ikke længe inden vor fordums Kammerat var Kaptein paa «*eja Skute*» og snart efter «*Svimledeias*» lykkelige Ægtemand, medens flere af os endnu sad igjen paa Skolebænken.

Det traf sig saa, at jeg Søndag Eftermiddag maatte trække alene tilbage til Drammen, da jeg paa Grund af indtrufne Omstændigheder maatte være der absolut senest mellem Kl. 9 og 10 om Aftenen og mine Fæller fra Lørdagen ikke vilde begynde Tilbageturen før 7- à 8-Tiden. Onkel lod Gutten skydse mig et ganske godt Stykke paa Veien indtil Fos Gaard, hvor der boede en Sofa-Bonde ved Navn Rønneberg. Rønneberg var en ægte Sofa-Bonde-Nordmand: kaut, skrytende og dumvigtig, uagtet han Intet havde at være kry af, ikke engang af Rigdom; thi han var «*raka Fant*» der han sad paa den betydelige Eiendom. Om Rønneberg fortaltes følgende noksaa karakteristiske Historie: Landeveien gaar lige forbi Gaarden, og en Dag træffer han der en Reisende i en let saakaldet Jagtvogn. Den Reisende byder sin Kusk holde og spørger R. om Et og Andet vedkommende Eiendommen, hvor der var et mægtigt Vandfald, som drev Sag, Mølle, Stampe o. s. v. Da Konversationen, som fra Rønnebergs Side førtes med en viss overlegen og tvær Mine, var tilende, spurgte den Reisende om med hvem han havde den Ære at tale, hvortil Rønneberg bondekry mælede: «*Jeg er Hr. Proprietær Rønneberg af Fos, og Di da?*» «*Jeg*» — svarede Herren — «*er kun en simpel Greve af Jarlsberg.*» Det var den fine, omgængelige, godmodige, men — naar det maatte til — ogsaa

skarpe Per Wedel, forhenværende Søofficer og den sidste norske Greve af Jarlsberg. Pudsigt nok blev R., som snart efter maatte forlade Fos, efterfulgt af en Christiania-Borger af næsten samme Skrot og Korn, iallefald hvad forfængelig Kryhed angik. Det var en Malermester Nordraach, Fader til Componisten Richard N. Han havde været Lieutenant ved «Borgerne» her i Byen, og nu gik han omkring paa Fos Gaard og tilsaa sine Folk udstafferet med diverse Dele af sin tidligere Borgeruniform paa sin høist umilitære Krop, og altid med Officershue paa det meget borgerlige Hoved med det yderst civile omend meget kloge Fjæs. Hvor snedig end N. havde Ord for at være i Forretninger, maatte dog ogsaa han efter en kort Tids «Ageren Herremand» væk fra Gaarden. Fos tilhørte i Virkeligheden en endnu snedigere Person, en Sagfører her i Byen, som væsentlig opererede med Pengeforretninger og Eiendomme. Efter Avertissementerne bød disse Eiendomme uhørte Fordele, medens det i Virkeligheden forholdt sig saa, at de Intet kastede af sig undtagen den saakaldte Eier, naar han havde siddet paa Eiendommen den kortest mulige Tid⁵⁴⁹, og saa — vendte altid Eiendomsretten tilbage til sit Udgangspunkt hin edderkoplignende Sagfører. Men tilbage til min Tilbagetur! Strax før man kommer til Fos laa der oppe i Lien en liden Stue, hvortil jeg havde Ærinde med noget Mad og Penger fra Tante Rina. I Stuen boede en gammel, meget fattig Enke, som nu i over 20 Aar havde pleiet sin sengeliggende Datter. Denne var i sit 15de Aar bleven lam, fordi hun, som det sagdes, havde sovet ude paa fugtig Jord. Pigen havde det mest yndefulde, vemodigt-blide, mest vennsæle Udtryk, som tænkes kan, i sit søde, blege, rene Ansigt som hun laa der ubehjælpelig fængslet til sit Martyrleie. Jeg skal aldrig glemme hendes yndige Smil og blide Øine eller Moderens ligesom forklarende Meddelelse, som syntes at forudsætte, at hun ikke kjendte det almindelige Verbum for Begrebet (Abstraktet) «Smil». Det lød i hendes Bygde-maal saaledes: «Hu Netta, hu ler naa saa inde'li' vakkert, hu' ler baa'e laakt (tyst, stille) aa hu' ler længe!»

Betagen af dette Billede paa Lidelse og uendelig kvindelig Taalmod var jeg bleven opholdt længere end paaregnet i Nettas Hjem, og maatte derfor skridte ud, hvis jeg vilde naa Drammen i rette Tid. Klokken var over 6, det var allerede bleven temmelig mørkt; fra den hele Dagen overskyede Himmel var det begyndt at øsregne, saa sagtnede Regnet lidt efter lidt, men Blæsten tog til og for (før, foer) susende og stormende hen over de store Bakkekamme, som dannede Egnens Særpræg og satte Træer og Buske i en stønnende Bevægelse. Vistnok var der en Smule Maane, men det aftagende Himmellegetes smale Horn evnede kun af og til at sende matte Streiflys ned, naar Vinden for et Øieblik splittede de ilende, forrevne mørke Skyer og frembragte hastige og korte Aabninger i Skydækket. Det var et rigtigt uhyggeligt Høstveir! Jeg var kommen over Egnens Høidepunkt forbi Eeg Gaard i Skoger (Skauer) og vandrede nu den meget mørke ensomme Vei, der svagt heldede nedover mod Drammens-Sænkningen. Saa kommer raskt kjørende efter mig en Vogn, som sagtner i Farten lige ved Siden af mig. Det var saavidt jeg kunde skimte to Personer, som sad paa Forsædet i en liden let Vogn. Vognen holdt, og den ene af de to Herrer tændte en Cigar, blev ved Lyset var mig og spurgte meget venlig om mit Navn, hvor jeg skulde hen og om jeg var ræd for at gaa her alene paa den ensomme, mørke Vei; dette sidste benægtede jeg karslig, uagtet der netop stod extra stor Stygge af Veien, fordi der for en Tiaars-Tid siden var foregaaet et Mord netop der ved den skumle Sommerlaave i Brynet af et endnu skumlere Skovstykke som vi snart skulde forbi. Jeg hørte den venlige Mand sagte spørge den anden, om de ikke skulde tage mig op paa Bagsædet, men hertil svarede denne med en særlig ubehagelig Stemme et rigtigt grættent og kategorisk: «Nei!» Jeg skal ikke glemme min dybe Skuffelse, som afløstes af et rasende Had til Fyren, og en gutagtig Lyst til at kunne plante min Næve i hans sure Fjæs (for surt maatte det være for at passe til slig en grættent Stemme) tiltrods for min ellers — som de Unges dengang

i Almindelighed — store Respekt ligeoverfor Voxne og ældre Personer.

Men jeg fik dog en Slags Hævn, som forresten da ogsaa gik ud over mig selv. Netop som Vognen nu begynder at skumple afsted og var ret ud for en Sidevei tilvenstre, en dyb Hulvei, der førte ned til en trang Dalslugt, kommer klasktrampende op af denne en svær mørk Skikkelse, standser et Øieblik ved Grinden, som spærrer Veien og udstøder en stærk, forunderlig ligesom snarkende Lyd. Ved Maanens Streiflys saa jeg en vældig Dyreskikkelse med en ligesom snabelformet Udvæxt, som hang ned fra et stort uformeligt Hoved der løftede sig høit over Grinden. Det havde Lighed med en Elefant, en Mastodont. Der lød et Brag, Stængselet blev sparket op, og det sære Væsen styrtede ud paa Kongeveien, vældigt hvinende og vrinskende. Det maatte være en stor lybsk Hest! Jeg hørte den grætnede Herrestemme, som jeg kjendte igjen trods Angstpræget, skrigende uhyggeligt op: «For Guds Skyld, kjør paa!» Jeg skvætter netop betids nok tilside, idet Udyret i svære Sprang ruser forbi mig og lige paa Vognen som vilde den borde denne. Den grætnede Fyr formelig hyler af Skræk, medens den Anden reiser sig og retter et kraftigt Svøbeslag bagud mod Dyret, saa dette styrter afsted henover Marken ved Veiens høire Side. Saa pisker den Kjørende paa, og jeg hører Vognen plaskende suse afsted gjennem Sølespruten og den er snart ude af Hørevidde. Jeg er alene, mutters alene paa Veien med Udyret paa høire og Mordstedet paa venstre Side. Jeg tror ikke, at jeg kan kaldes modig — desværre; thi dertil har jeg vist arvet formeget af min svage nervøse Moders Temperament. Men jeg har dog flere Gange med Tilfredshed mærket, at naar det gjælder, saa kommer der Noget af mine krigerske Forfædres Mod op i mig, og jeg har da gaaet virkelige Farer eller — hvad der for den Sags Skyld og i denne Forbindelse er præcis det samme — indbildte Farer resolut og kjækt imøde. Forresten var jeg dengang ikke mere end 13—14 Aar. Jeg bed Tænderne sammen, holdt min gode Briskekjæp fast parat i Næven og svor paa

— en kjæk Ed virker under saadanne trykkende Forhold befriende og determinerende — at kom Hestebæstet igjen, saa skulde det allenfals faa et ordentlig Slag af Stokken. Tanken herpaa nøttraliserede aldeles Spøgelsesfrygten, hvad vistnok er meget psykologisk forklarligt. Da jeg skulde til at passere Ugjerningsstedet, husker jeg saa tydeligt, at jeg formelig haanlo til Tanken om Frygt for Aander, og begik den gutagtige Kaadhed at række Tungen demonstrativt ud mod Mordstedet, da jeg gik det forbi.

Og Modet fik sin Belønning; jeg saa ikke mere til Hesten og kom godt og vel omend gjennemblød og temmelig til-sølet i rette Tid til mit Hjem i Byen. En Stund efter fik jeg Greie paa Tildragelsen med Hesten. Denne var en stor, sotet, vild folkevond Hingst, som tilhørte en bekjendt Hestekar i Skoger. Den havde hin Aften slidt sig, var kommen ud af Stalden, og for nu altsaa omkring paa «Viotta». Ved Slidningen var Grimen sprængt istykker paa den ene Side og hang i Tafser nedover Mulen. Dette bevirkede, at Hovedet i Aftenens Mørke tog sig saa sært uformeligt ud og syntes ligesom forlænget med en Snabel. Bæstet var galopperet afsted mod Gaarden Lolland, og vakte ved sin Fremkomst der den største Skræk. Den skambed en gammel Husmand, som netop fredelig passerede over Tunet og ikke vidste Ord af, førend et «overhæندي» svært Dyrebeist kom dundranes», hug Tænderne i hans Arm og ristet og skaket saa «Trøiearmen flau' i Filler og Bløe' rant». Husmanden bæljet, Bandhunden ulte, Hingsten hvinet, vrinsket og galopperte rundt paa Tunet, der blev Uro blandt Dyrene i Stald og Fjøs, kort: der blev en ren Hurlumhei paa Gaarden, inden det lykkedes Folkene at faa Dyret fanget og indsat paa Stalden. Dengang var jeg heldig — svinagtig heldig, som det i Guttessproget lød — at jeg ikke atter mødte dette Ubæst paa min Vei.

I de første 3-4 Aar af min Skolegang var jeg en ganske flink Gut; i den Klasse, som svarer til første Latinklasse, var jeg gjentagne Gange No. 1, saaledes ogsaa ved Opflytningsexamen. Men saa begyndte jeg at dale. Dels var jeg

bleven træt og ligegyldig ved den idelige Indesiddende og Pug, dels kom dertil et nyt Fag, som jeg for at kunne greie maatte have anvendt adskillig Tid paa, men jeg vilde ikke engang ofre nogen: jeg læste bogstavelig talt aldrig paa Mathematiken. At dette kunde gaa i Længden begriber jeg ikke nu. Det var da vel ogsaa kun muligt under en Lærer som Elling Hagbarth Fridrichsen. Ogsaa kom dertil, at en interessantere Læsning end Skolepensæet begyndte at optage en saa stor Tid, og det var Romanlæsning. Min Klassekammerat Axel Bech (død som Lagmand) stak til mig saamange Bøger, jeg vilde have, fra sin Moders — Præsteenens — Leiebibliothek. Ved Læsningen af særligt historiske Romaner blev jeg mere og mere romangal og i tilsvarende Grad ligegyldig for Lexerne. Lidet Friluftsliv var der, som antydet, ogsaa; thi det var dengang Forældres, Foresattes og Læreres kjæreste Pligt at passe som Smede paa, at Gutterne — især Latinskolegutterne — sad paa sin Podex inde paa Hybelen og pugget, pugget og atter — pugget! Men det reagerede: vel maatte man sidde inde, men paa mangt et Skolegubord laa Lærebogen som et beskyttende og illuderende Dække over den langt interessantere Roman.

I den Halvtimes Frikvarter, vi havde i Midten af Dagens Skoletid, var der en fornøielig Leg, vi især drev paa med: det saakaldte Rytterslag. Vi opstillede os i to Rækker med hver sin Anfører, alle høit tilhest: det vil sige en Gut, mindre og lettere, var Rytter, den anden, større og tungere, var Hest. Det var Regelen. Saa gik Rækkerne mod hinanden, og det gjaldt da for Rytterne at rive hverandre af Hesten. Hesten maatte ikke hjælpe til her, den maatte kun fungere som Hest. Den Afdeling som ved Kampens Afblæsning havde mistet de fleste Ryttere, havde tabt. Det gik mest — for ikke at sige udelukkende — ud over Rytterne. Jeg var stadig Rytter og min stadige Hest var Job Stillesen, dengang Elev af Handelsklassen (nu Generalmajor). Da Job og jeg — uagtet Aldersforskjellen — var gode Venner, havde vi ogsaa en anden Forbindelse sammen. I en eller

to Timer om Ugen sad Handelsklassen inde i vor Klasse (3) som da havde latinsk Stil eller en anden skriftlig Øvelse. Handelsklassen havde Geografi, og Fay, den saagodtsom eneste Lærer i Klassen, skulde ved Siden af at examinere denne, ogsaa passe paa os, at vi ikke fusket. Ja, det var en deilig Pas! Da Handelsklassen i disse combinerede Timer var indrømmet første Bænk, hvorfra vi maatte fortrække, og jeg i Regelen var No. 1 i min Klasse, blev min Plads lige bag Jobs. Fuskearrangementet, iscenesat af Job, var ordnet saaledes, at jeg bag hans brede Ryg havde hans Geografi opslaat. Naar han nu blev examineret — og det skede altid siddende paa Plads (der var ikke Tale om Vægkarter) læste jeg op (som en Sufflør en Rolle) Pensumet, som Job da mekanisk gjentog. Jeg begriber ikke, at Fay Intet hørte af Fuskeriet; thi jeg generede mig sandelig ikke med at dæmpe min Stemme, og det hændte iallefald een Gang, at Job og jeg røg op i en Disput, der udviklede sig næsten til en Disputats, om Udtalen af et Ord ⁶⁶⁰ midt under hans Examination! Og dette kunde lade sig gjøre! Ja, Alt var gjørligt med disse gamle, sløve Lærere! I denne Forbindelse og til Belysning af, hvorledes Forholdene samtidig var paa Christiania Kathedralskole, skal jeg meddele Følgende, fortalt af en af mine Artiumskammerater fra denne Skole. Det var i Ludvig Kristensen Daaes Timer. Saa begavet og kundskabsrig end Overlærer Daae var, saa var han mindst af Alt Lærer, det var det sidste, han skulde ha' været. Han tog sig derfor ogsaa saa Lidet af sin Skolegjerning som vel muligt for ikke at udtrykke det krassere. I hans Timer (Historie) hændte det meget ofte — for ikke at sige, regelmæssigt — at en af Meddelerens Klassekammerater, en Gut (Johan Nordahl Brun v. d. Lippe) med et stort Skuespillertalent (han blev senere Præst) listede sig op foran Kathederet og under dens fremstaaende Læsepult. Det foregik helst i den mørke Vintertid. Iført et Slags Maskerade- eller Skuespiller-Kostume for og efter Leiligheden: et rødt Skjærf som en Slags Turban vundet om Hovedet, vrængt Frak eller i Skjortærmer deklamerede

han fra dette Stade i vilden Sky ud i Klassen midt under Examinationen! Meddeleeren mente, at da der i almindelighed var en ren Helvedeslarm i Klassen, gjorde det ikke stort fra eller til, om der kom Deklamationshyl indimellem. Kun enkelte Gange, naar den Agerende, som havde sin Force i at efterligne Byens Skuespillere, efterabede den danskfødte Aktør Jørgensen med hans dybe, dumpe Kraft-Bas-Røst, og Brølene formelig rungede gennem Klasseværelset, kunde Daae ligesom søvntung vaagne op af sin Døs og — idet det dæmrede op for ham, at der ligesom var kommen en ny Tonedur ind i den sædvanlige Larm — pibe op: «hvad er dog dette for en Støi?» Men det faldt ham aldrig ind at anstille Undersøgelser eller se efter under Læsepulten; han gad det maaske heller ikke! Saa vidt drev vi det paa langt nær ikke paa Drammens Latinskole!

Naar jeg saaledes forreven af Dagens Rytterkamp kom hjem fra Skolen, var det at henvende sig til Onkels Husholderske Lina, om hun godhedsfuldt vilde reparere Skaden. Den aldrende Pige var ikke nogen elskelig Sjæl, og havde ikke noget udpræget venligt Gemyt, men hun gjorde dog — maaske dertil paavirket af mine Gullaug-Tanter — omdend modvillig min Dragt saa nogenlunde præsentabel, saa jeg kunde undgaa at faa Skjænd af Onkel. Han var nemlig ikke spar paa den Slags Konfect, men kunde regalere En i de mest saarende Udtryk, saa det gik til Marv og Ben. Dette kunde i det Hele de fleste af Slægten, ialfald af den mandlige. Deres Ordforraad var ikke ringe — for ikke at sige righoldigt — og, naar der skulde straffes — som næsten bestandig skede ved «verbis, ikke ved verberibus» — var de næsten geniale i sin Opfindsomhed med hvasse Ord, bitre Udtryk og saarende Talefigurer. Men saa kom Lina til at flytte, hvilket kom sig saaledes: Hun, som vist engang havde seet godt ud, havde for adskillige Aar siden i en noget modnere Alder været forlovet med en rask yngre Mand af Drammens søfarende Stand. Rask havde han ogsaa været til en vakker Dag hurtig og uden Varsel at

kvittere Landet, Lina og alle sine Forpligtelser for bestandig. Fremdeles havde han været rask til at bevirke, at Lina i den Tid gik omkring med et organisk Tillæg til sin Person, et Tillæg som i Tidens Fylde udløste sig som et Pigebarn: Datteren Gina. Lina havde nok lidt Penge, og ved Hjælp heraf og sit Arbeide som Selskabskokke greiede hun sig igjennem med Barnet. I de senere Aar tog hun — træt af Kokkeriet — Plads som Husholderske (og en særdeles dygtig Madlaverske var hun), men en ufravigelig Betingelse var, at Barnet Gina fulgte med. Lina og Datteren havde været i adskillige Aar i Onkels Hus, hvor der var Rum nok, og hvor en Mund fra eller til neppe mærkedes i den noksaa store Husholdning. Gina havde netop staaet til Confirmation.

Formodentlig havde den raske letsindige Faders Natur hvilet længe latent hos Gina og kom nu til Udbrud. Snarest muligt efter den hellige Handling indlod hun sig — som til Stadighed lød Navnet «Sjuskjørta», formentlig paa Grund af at hun bar en overflødig Mangfoldighed af dette indre kvindelige Beklædningsstykke — i et Kjærlighedsforhold. Det var Krambodens laveste Betjent Bodguten Tinus (forkortet af Stinius el. Tinius, Søn af Ole fra Padderud med Tilnavnet «Gomp-Gompe»), som blev den lykkelige af flere Rivaler. Tinus var en ganske rask Karl, men hans Udseende var alt andet end tiltalende. Der var noget Galt fat med hans Gommer og Stemmebaand, og hans Udtale var derfor yderst kløset. Det maatte have været en Svir for Guder at høre Tinus forme og hviske Elskovsord! Dertil havde han en forunderlig graa-grøn-brun og ligesom baade hullet og nupret Ansigtshud, ikke ulig Overfladen af en Gammelost. Derfor fik han ogsaa — med Menigmands temmelig sikre Instinkt for at finde Ligheder — Klængenavnet: «Gammal-Osten». Gammalosten var i den senere Tid bleven dorsk og efterladet i sin Gjærning, og en forskudt og skinsyg Rival opdagede, at «Sjuskjørta» og «Gammalosten» holdt Møder oppe paa Loftet, hvor en gammel fladlaaget Kiste fra Collett-Tiden gjorde Tjeneste som Sæde

for deres erotiske Séancer. Saa maatte «Sjuskjørt» ud af Huset. Vistnok billigede Moderen stærkt Afbrydelsen af Forholdet med «Gammelosten», men vilde ikke give Slip paa sin Datter, hvorfor ogsaa hun tog afsted til første Flyttetid. Vi fik nu istedet den kjække friske Gaardmandsdatter Lena, men hun vilde ikke befatte sig med Reparationer for mig. Det var derfor forsaavidt et Held for mig, at Rytterslagene ved den Tid blev forbudt paa Skolen, fordi en Elev havde havt det Uheld at falde af Hesten og brække sin Arm stygt. Men en Sorg var det for Gutterne, at denne ridderlige Idræt blev afskaffet; den Legen Soldat med Trægeværer, som nu traadte istedet, havde paa langt nær ikke den Charme som de stolte Rytterslag.

Det var som sagt ikke meget opmuntrende det daglige Liv i Onkel Haralds Hus for en ung Gut; jeg kunde næsten ligesaa godt have boet ensom paa en Hybel, hvad den huslige Hygge angaar. Engang imellem var der dog til Afvexling Selskab hos Onkel. Han boede dengang i den store saakaldte Collettgaard, en fordem herskabelig Bolig med Spor af gammeldags Pragt i Rummenes Dekoration; den havde tilhørt en Gren af den tidligere mægtige Handelspatricierfamilie Collett i Christiania. Foruden Onkels større Leilighed (de fordums Pragt-Rum) i 1. Etage husede den Byens Borgerskole i Side-Leiligheden og 2 af dennes Lærere i 2. Etage. Selskaberne hos Onkel bestod saagodtsom udelukkende af Familierne Collett og Blom samt Onkels gode Ven daværende Lieutenant Blichfeldt (senere død som Oberstlieutenant). Af og til den «snaale gamle Ungkarl» Wittus Cappelen og Doctor Ellefsen, en meget pen Mand. Grosserer Christian Collett (Navnet af Drammenserne jævnlig udtalt: «Collert») var en vakker overmaade livlig, kvik Mand, fuld af Lune og Vid, ladet med muntre Historier og saaledes en høist interessant Selskabsmand. Hans anden Frue (en Holter af min Oldemoders Slægt) var en stor, frisktudseende, lys og rødmusset Dame af venligt Væsen, men især var de tre Døtre af hans første Ægteskab (med en Arveschaug) Anna, Mina og Christiane navnkundige i

Drammen paa Grund af deres gode Udseende og dameagtige Væsen. Anna, dengang vel en 17—18 Aar, var forøvrigt en ren Skjønhed. Hun blev gift først med den smukke og mandige Militærlæge Stavangeren Daniel Schjøtz og — efter flere Aars Enkestand — med Bergenseren Consul Børs, og lever nu atter som børnløs Enke i Paris. Mina blev gift med den kvikke, vittige, muntre Studentervisedigter Lægen Andreas Aabel (Forældre til Skuespiller Hauk Aabel), Christiane med Læge Paul Blich⁵⁶¹. Desuden var der af første Ægteskab en Søn, den elskværdige flinke Christoffer, hvis triste Livsskjæbne jeg senere hen kommer til kortelig at omtale. Han var paa den Tid en ældre Latinskolegut.

Min Grandonkel paa min Fars Morside, gamle forhenværende Skibskaptein Christian Blom, gik ellers sjelden ud, men til Onkel kom han engang imellem. Han, og hans Søkende: Oberstlieutenant Blom, Jensine Flor f. Blom og Mina Blom var kjødelige Fættre og Kusiner af min Farmor; de var Børn af Sorenskriver, Justitsraad Jan Blom og Anne Cathrine Hegaard. Christian Blom — som tidligere nævnt Componisten af Melodien til vor Nationalsang — var en særdeles musikalsk Mand, og hans Spil og Tolkning af gamle Musik-Mestere var nok yderst betagende for de Forstaaende. Selv jeg, Gutunge og ikke netop særlig musikalsk, omend med stærk Sands for Kunsten — laa under for hans mægtige Spil, og aldrig skal jeg glemme min Kvide, da han engang opfordrede mig til at spille Lidt for sig.

Jeg havde vel spillet Pianoforte saadan et Par Aars Tid og skulde nu producere mig for den store Tonekunstner, det gik naturligvis galt! Onkel Bloms anden Kone⁵⁶², den tyskfødte v. Bose, har jeg ikke seet; hun var nok uformelig fed og gik aldrig ud af sit Hus. Derimod var han som oftest ledsaget af Søsteren Tante Mina, et harmløst, elskeligt gammelt Væsen, som boede i Broderens Hus. Ved at nævne Tante Mina Blom rinder følgende Historie mig ihu. Tante Mina og Søsteren Tante Sina Flor (Onkels Dobbelt-Tante eftersom hun ogsaa var Enke efter en af hans Mors Brødre) var engang imellem til en liden Familiemiddag

hos os. Det var netop i den Tid, at Spørgsmaalet om Nydelsen af Hestekjød, som en af Drammenslægerne var meget begejstret for, stod paa Dagsordenen. Tante Mina havde dyrt og helligt forsikret, at denne ufysiske Spise aldrig skulde finde Vei over hendes Læber. Onkel Harald var i mange Stykker en fordomsfri Mand, han fandt Aversionen mod Hestekjød meget borneret; han havde selv engang paa en Reise i Danmark nydt det som Beef og fundet det kraftigt og ganske velsmagende. Netop paa den Tid havde han en ung vakker fed Hest, som ved et Fald brød Benet og maatte slagtes. Saa besluttede han at bede Tante Mina til Middag for at overbevise hende om det Tossed i hendes Fordom. Ja Tante, som var lidt af en Feinschmecker, kunde ikke noksom rose den udmærkede Beef, det fortrinlige saftige Oxekjød, som den gode Vin gjorde dobbelt behagelig for Smagen o. s. v. Ved Kaffeen spurgte saa Onkel Tante Mina, om hun ikke ahnede, hvad Slags Kjød, Beefen var lavet af, og pludselig gik der et Lys op for hende! Ligbleg stønnede hun: «Det er da vel aldrig Hestekjød, Du har trakteret mig med, din skammelige Dreng?» (Tante, hvis Mor var dansk, brugte mange danske Gloser og brød lidt paa Sproget.) «Jo, netop! og Du fandt det jo saa fortrinligt, ja der kan Du selv se, hvad Fordom . . .» Længere kom han ikke, Tante for paa Dør og ind i Husholderskens Værelse, hvor hun afleverede hele Menuen i det Kar, som vanligvis befinder sig under Sengene. Saa tog hun sit Tøi og strøg afgaarde, bedyrende, at hun aldrig mere vilde sætte sin Fod i Onkels Hus. Nogle Dage efter var hun der igjen; hun aabnede Døren — vistnok med en ligesom krampagtig blid Mine, men med en saa dyb ængstelig Forsigtighed som var den Indgangen til et Bur med Ørkenbestier. Paa Onkels høitidelige Forsikring om, at «aldrig mere skulde i hans Hus Hestekjød blive anvendt som Vomitiv ligeoverfor Tante» følte den troskyldige Sjæl sig ganske beroliget, og Alt blev godt som før. Ak ja! snilde gode naive Tante Mina!

Saa kunde der ogsaa engang imellem være Ungkarslag

hos Onkel Harald. Der var blandt Andre da Vennerne Cand. jur. Jonathan Borch (død som Justitiarius i Bergens Stiftsoverret), Overretssagfører Rolfsen (død for ikke saa længe siden som Sorenskriver i Lier m. m.), Lieutenant Blichfeldt, og vor langt ude beslægtede Cand. jur. Gustav Blom (Amtmandens Søn, død forlængst som Overretssagfører). Denne sidste var et godt Hoved og en af de smukkeste Mænd, man vilde se for sine Øine, men han var en altfor lystig Fætter med stort Hang til al Slags Vellevenet, og tilslut laa han under for sine Divertissements. Jeg kan aldrig glemme det bedaarende Syn, hans skjønne og mandige Skikkelse frembød paa Scenen, da han engang i «Drammens dramatiske Forening» spillede Tordenskiold i Broderen Hans Ørn Bloms Stykke af samme Navn. Den dramatiske Forening, ja — det var et Aktieselskab, som eiede Byens eneste Theater, en ganske respektabel Skueplads til et Provinstheater at være. Der blev hvert Vinterhalvaar spillet «Comoedie» af Foreningens Medlemmer, og der var flere af disse private «Comoedianter», som ved sit naturlige Talent + Øvelsen præsterede meget seværdigt Spil, medens andre «fremstillede» det Modsatte, den rene Karrikatur. I et fra tysk oversat saakaldt Lystspil men som var temmelig flaut og plumpt, forekom bl. andre en fortrukken Herskabsjæger, hvilken Rolle Direktionens daværende Formand (det var ikke Collett) som tillige agerede artistisk Direktør, havde ved en ubegribelig Misforstaaelse givet til den forpjuskede og langhaarede Adjunkt Fay, en født Hamburger. Han kunde vistnok præstere den blandede Mundart af Norsk og Tysk, som Rollen fordrede; thi dette gebrokne Tungemaal var jo hans daglige Ideom; men han skulde tillige divertere Publikum med en Sangpræstation! Nu havde Adjunkt Fay et Mæle, som umuligt kunde forvexles med nogen andens; i den Grad var hans Stemmeredskab egenartet, at det var ganske udelukket, at nogetsomhelst andet Menneske i den hele vide Verden kunde konkurrere med et lignende Tale- og Sang-Organ. Stemmen lignede mest af Alt en usmurt Trillebørs Knirken

og — modsat Orphevs's — var det istand til at drive endog vilde Dyr paa Flugt. I Syngescenen var Situationen denne: Jægeren skulde — ledsaget af sin Hund — gaa over en Bro ind i Skoven, hvor Luna netop (efter et nødvendigt Fravær) med sit milde Aasyn begyndte at lyse over Trætoppene; saa skulde han istemme et Aftenkvæde til den samme hulde Maanegudinde⁵⁶⁸. Nu: Hunden havde paa Prøverne spillet sin — forøvrigt temmelig passive — Rolle uden Udskielser, men paa selve Forestillingsdagen gik det galt. Formentlig har Fay skullet anstrænge sig til det Yderste for at affire sine Toner saa velklingende som muligt; men se dette pretentiøse Forsæt burde han ikke have forsøgt at udføre! Det havde nemlig den Virkning paa det arme Dyr, at det gav sig til at uhlude ligesom i stærk Kvide og accompagnerede saaledes en Stund Fays Sangafiring, indtil det med Halen mellem Benene tog Flugten ind blandt Skovcoulisserne, som blev væltet overende. Stærk Fnisen blandt Publikum baade over Fays forvanskede Sang og Hundens Flugt, teutonisk Raseri paa Fay. Teppet gaar ned under Latterbølger, som steg til Paroxysmer, da man bag Teppet paany hørte Hunden hyle, men dennegang af Smerte under den rasende Fays straffende Pisk. Nogle Dage efter var Fay uforsigtig nok til at spørge sin Collega Adjunkt Schultz, om ikke Stykket blev spillet godt? «Jovist» — sa' den moquante Satiriker haanligt — «jovist spille Bikja høist naturligt og sandt og fik jo ogsaa stor Applaus!»

Den intelligente og æsthetisk-dannede Grosserer Christian Collett var saagodtsom stadig Selskabets artistiske Leder eller Direktør. Der gik mange Historier om hans slagfærdige Kvikhed og den Overlegenhed og Takt, hvormed han formaaede at udjevne de mange Kontroverser og Intriger, naturligvis opkomne af den guleste Misundelse. Den æsede ud og bredte sig blandt de yderst latterlige og spillegale Smaaergjerrigheder, især blandt Opkomlingfamilierne i den Ravnekrog, som Drammen dengang var. Jeg husker nu ikke længere nogen af disse tossede Historier; men en drastisk-vittig Spøg af Collett, hvormed han stagede Mun-

den paa en yderst næsvis Pyntekone har jeg ikke glemt, rimeligvis fordi den saa at sige var i Folketonen og derfor blev saa populær. Pyntekonen roste sig stadig af at være og var ogsaa i nær Slægt med de rige Kjærs og Solbergs paa Tangen, hvad der forøvrig var høist rimeligt. Hun var et yderst simpelt, udannet og frækt paagaende Fruentimmer, men flink var hun. Hun havde formodentlig hørt, at fremragende Skuespillere og Skuespillerinder af Levebrød imellem fik Tilladelse til at give en saakaldt Beneficestilling til Indtægt for sig selv. Med den for den norske Menigmand særegne ublue fordringsfulde Frækhed, som nu i den Grad tiltager, at den nær sagt er bleven almindelig Landfarsot, overhang hun stadig Collett med næsten Fordring paa en saadan Benefice. En Dag brast endelig Colletts Taalmod, og han udbrød rasende, men alligevel uden at miste sin Humor: «Nei nu gaar det forvidt, hold op med det Gnaale! Det er latterligt! Jeg har jo idelig og altid sagt Dem, at De ikke kan faa nogen Benefice! Men — enfin! vil De da endelig have noget paa «Bene» . . . saa kan De jo faa en «Bene-Fjært», den staar til Tjeneste!»

Af Bykarrikaturer i Drammen var der — foruden de tidligere nævnte Latinskolelærere — temmelig mange, saavel harmløse som ondartede, men over dem alle hvilede der det eiendommelige Smaastadspræg, der ofte virker forsonende. Jeg skal nævne nogle. Der var den meget dygtige og hæderlige Skibsmægler Bang, yderst «snaal» af Udseende. Skjønt af noget nær almindelig Længde i Ryggen var hans Stubbeben saa paafaldende korte, at han næsten blev Dværg. Ansigtet med de kolde ligesom søvntunge Øine saa ud som var det æltet sammen af graahvid Deig. Han havde en hel Del Børn — 23 — tyve og tre — med 1 — siger og skriver een — Kone. Han boede i sin Eiendomsgaard paa Strømsø, et mægtig paralellogramagtig Komplex med stort Gaardsrum og Have: Alt, som ikke begrænsedes af Bygninger, omgivet af et høit forsvarligt Gjærde med saagodtsom stadig lukket Port. Stod Porten en sjelden Gang aaben, kunde Forbipasserende glæde sig ved at skue ind paa et rumme-

ligt Tun, hvor det myldrede af Unger som i en Kanningaard. Alle disse Børn — især Sønner — var saadan «ikke videre at se til» (en af dem gik under Navnet «Dobbelstyggen»), men de var, ligesom Faderen, meget flinke Folk. Da de alle giftede sig med de smukkeste Kvinder, som var at opdrive i Miles Omkreds i det søndenfjeldske Norge, stod Børnebørnene — hvad Udseendet angaar — i stor Modsætning til Urophavet: hin karrikaturmæssige Mægler.

Til «Særlingerne» i Drammen hørte ogsaa Trælastgrosserer Capjon. Det sagdes almindeligvis, at Familiens paa-viselige Ophav var en Arbejder, «en viss Jon» fra Pladsen Kap («Kapjon») og at Slægten, da den gik op, gav Navnet et mere fint Sving ved at skrive det med C, og prætenderede, at den tilhørte den oprindelig franske Skuespillerfamilie Capion, som i Midten af 1700-Tallet spillede i Kjøbenhavn. Det Sidste formoder jeg er rigtigt; thi den gamle Grosserer havde et saa skarpt skaaret klogt og cultiveret Ansigt, at jeg tror ingen Franskmand vilde fornægte hans romanske Afstamning ligesom hans Efterkommere havde meget smukke og urbant prægede Ansigter. Den gamle tørre Trælastgrosserer Capjon — som havde noget overligget indtørket ved sig — havde Ord for at være overordentlig paaholdende, udspekuleret og gløgg Forretningsmand af saa snedig Sindelag (sagacité aiguë), at han tilfulde forstod at bringe den største Fordel for sig selv ud af hvilkensomhelst Forretning eller at vende og dreie enhver Forretning saaledes, at den altid blev til den største Vinding for ham selv. Han var en af Drammensvasdragets Storgrosserere i Tømmer. Han maatte ved sin Mangel paa Almensands og paa nogensomhelst Slags Offervillighed, sin Alt Andet udelukkende Interesse for sin Bedrift, hvorfor ethvert andet Hensyn maatte vige, havt stor Lighed med den for selv-samme Forhærdelse navnkundige Grosserer Jakob Meyer fra den første Halvdel af 1800-Tallet herinde. Denne havde ellers den Slags Form af ikke ueffen Almensands, at han var en stor Hestekar og interesseret Kapkjører. Han foretrak ubetinget Hopper som Løbere⁵⁵⁴.

Der verserte i Drammen adskillige «Hikstrier» om Capjon: de illustrerede væsentlig hans Handelskløgt og hans dybe Uvilje mod at komme i nogensomhelst Forpligtelsesforhold, selv det uskyldigste, ligeoverfor Andre. Saaledes følgende Curiosum: En næsevis og snobbet Stræber af en Handels-Opkomling havde en Aften i «Klubben» (hvor C. ellers meget sjelden indfandt sig) været i den Grad paa-trængende opmærksom mod ham, at Capjon ikke kunde undgaa at modtage Smiskens Hjælp til at faa Ytterfrakken paa; thi Snobben sælede den formelig paa Grossereren. Tilfældigvis kom umiddelbart ovenpaa denne næsten skandaløse «Investitur» en af hans ældre Bekjendte ud i Forgangen og fik se det mærkelige Syn, at C. der trak af sig Frakken og igjen tog den paa sig. Ved denne Handling vilde han — det maatte han modstræbende tilstaa for den anden — symbolsk betegne, at ligesom han nu trak af sig Frakken, saa befriede han sig med det samme fra den forhadte Forpligtelse, som var bleven ham paatvungen.

Det rige Trælastfirma Kiær & Solbergs Indehavere i Drammen var i mine Skoledage Brødrene Hans og Nils Kiær og deres Svoger Andreas Solberg (en Bjelkehuggers Søn fra Tangen). Brødrene var Sønner af en Anders Kiær (født omtrent 1760) og Hustru Oline. Han begyndte som simpel Matros, blev først Jagteskipper og fik senere en Skonnert at føre. Med denne kom han, dengang en Mand i 30-Aarene, en Efteraarsdag til Frankrig. Det var under den franske Revolutions værste Periode (Terrorismen 1793—94) og Tilfældet vilde, at to af Revolutionstribunalet dømte Fanger, som var undvegne, paa Flugten kom til den Havn (— jeg tror: Honfleur) hvor Kiærs Skude laa, søgende Leilighed til at komme over til England. De var rige Folk og førte med sig store Pengesummer. Ved Hjælp af disse fik de Kiær overtalt til at smugle dem med sig, hvilket var et farligt Vovespil. Da Kiær kom hjem med den ikke ubetydelige Sum, som Franskmændene havde betalt for at redde sine Hoveder, slog han sig paa Kjøbmandskabet, især Trælasthandel, og døde i 1830-Aarene som en meget

rig Mand og Grunder af en blomstrende Trælastforretning, som vel nu er en af Landets største. Det sagdes i Byen, at hans Sønner, de nævnte Brødre, som i mine Guttedage var temmelig ældre Mænd, vistnok var saavel brave som dygtige Folk, men at Svogeren Solberg, der saa ulige bedre ud end de bondeagtige Brødre Kiær, var det ubetinget bedste Hoved og saagodtsom den eneraadende i Firmaet. Disse gamle «Kiær-Guttane», som de ofte kaldtes af ældre Folk i Byen, var temmelige snaale Fremtoninger med et ligesom hengjemt Præg over sig. Deres Ansigter var vistnok saadan gammeldags alvorlige og værdige i Udtryk, som det — især i den Tid — høvede sig for rige Folk, men hvor var dog deres hele Udseende og Manerer bondsk i sine Former! Hvilken Modsætning, hvilken Kløft f. Ex. mellem Grosserer Chr. Colletts cultiverede Skikkelse og Holdning med de tvangfrie, belevne Manerer, og disse almueprægede Fremtoninger med sit tunge, stive, keitede Væsen! «Der skal tre Generationer til for at danne en Gentleman» siger Ordsproget, og dette skal nok ogsaa ha' stadfæstet sig paa deres Sønner, iallefald hvad den ydre Apparition angaar. Særlig har af disse Sønner Trælastgrosserer Hans Kiær junior i Drammen af Meningsberettigede det Lov, at han er en fremstaaende Mand i enhver Henseende.

Saa var der gamle, rare ligesom antediluviansk forstenede Doktor Peckel, født «saadan hen i» 1700-Tallet, og i min Skoletid indehavende det aflægse Embede som Landsphysicus i Buskeruds Amt. Han var en kjødelig Fætter af den navnkundige Videnskabsmand Dr. medicinæ Vilhelm Boeck og selv vistnok ogsaa en ganske kundskabsrig Mand. Men hans gammelmodige, stive, ubevægelige yderst løierlige Væsen, præget af det Aarhundrede, hvori han var født, stod ham saaledes iveien, at hans Praxis blev høist ubetydelig. Til sine faa Sygebesøg jollede han omkring i en Kariol, som vel var den snurrigste Chaise, man kunde se. Den gav Indtrykket af, at den var sat sammen i de langt henfarne Dage, hvori dette Slags Kjøretøi først kom i Brug; den saa ud som kunde den være Prototypen for dette senere

her i Landet eiendommelige og praktiske Befordringsmiddel, Kariolen. Men den Peckelske Rumlekasse af en Doktorstol adskilte sig ligesaa meget fra Nutidens som en «Agekarm» fra Merovingernes Tider fra de senere Dages elegante Pariser-Coupé'er. Og den firføddede Skabning, som var den bevægende Kraft foran denne rullende Natstol, havde i sit lange Liv erhvervet sig alle de Skrøbeligheder, som Specimenet «equus» overhovedet er istand til at opnaa. Den var saa alderstegen som det for en Ganger nogensinde er muligt at blive. Den havde alle Invaliditetens iøinefaldende Mærker, saaledes var den bl. Andet eenøiet og sjente derfor altid ud til den ene Side, hvorfor gamle Peckel — for at undgaa hvert Øieblik at havne i Grøften — stadig sad saa intenst paa Vagt med det ene Øie og halede ihærdig i Tømmerne med den tilsvarende Arm, at han selv holdt paa at bli' baade sjeløiet og skak. At den Peckelske «Springer» i Tilgift var bovlam og spattet faldt næsten af sig selv, og selvsagt var ogsaa, at dens Gangart var som Skildpaddens. Det var evige Løier for Gutterne at overvære de Peckelske Kjøreture; det gik ikke fortere end at de saa overmaade godt kunde følge deres Forløb: det skede under megen Haan fra deres Side, men naturligvis «dulgt»; thi dengang havde den opvoxende Slægt endnu, Guskelov, Respekt for ældre, især «conditionerte» Folk, hvor udfordrende end deres Særheder kunde virke; nu er det modsat; den nuværende er i Almindelighed den reneste Raa-Pøbel, den raaeste Ramp. Kun engang erindrer jeg tilfældigvis, at ha' overværet, hvorledes Naturen gik over Optugtelsen hos den forøvrigt ikke uopdragne — Axel Beck og bevirkede en Carambolage og et Mundhuggeri, hvori stakkels gamle «Peke» selvfølgelig trak det korteste Straa. Efterat Peckel havde tilbragt saadan henimod tvende Menneskealdre i den ugifte Stand (hvilken Stilling saa ubetinget laa for ham), blev han endelig af sin viljefaste Husholderske moveret op til Alteret og formelig puffet frem til Knæfaldet. Da det Naturstridige, det Unaturlige virkelig indtraf, at Ægteskabet blev velsignet og det endog med en Søn, og Peckels Praxis samtidig var

svunden ind til omtrent Ingenting, saa søgte han og fik virkelig ogsaa, hvor alderstegen han end monne være, Embedet som Postmester paa Kongsvinger. Der har jeg en Jul udi 1860-Aarene i et Selskab gjenseet den gamle Drammensfigur, næsten uforandret i Væsen, kun endnu mere tør, forstenet og reduceret. Særlig syntes hans Skalle, som nu lignede et Flatbjerg, et Høiplateau, omkranset af ynkelige stive Buskvæxter, at være en brilliant Tumbleplads for vedkommende Rums Flue-Bestand.

Stakkels gamle Peckel! han holdt af økonomiske Grunde ud ikke alene saalænge, men endog meget længere end han evnede. Endelig tog han Afsked fra dette for en gammel Mand saa saare byrdefulde Embede med stadig Uro og Nattevaag og bosatte sig herinde. Her havde han en Bror, som var endnu «gamlere» og om muligt endnu mere indtørket, men alligevel langt fra saa trægtig stivnet; tvertimod! Han bar siden «Syttenhundrede og den Tid» den ældgamle Titel fra Dansktidens Embedsværk «Kammer Assessor», og havde i de seneste 2 à 3 Menneskealdre haft en Stilling som «Sportel-Kasserer» i Statssekretariatet i den ældgamle Departementsgaard⁵⁵⁵. Han boede i sit gamle snurrige, endnu i betydelig reduceret Tilstand eksisterende Hus «Peckelgaarden» i Pilestrædet⁵⁵⁶. Dette hyggelige, gamle Rede opviser fremdeles noget af den mest antike Bebyggelse, man endnu kan paatræffe indenfor Byens Grændser, hvor saamange virkelige Karakter-Huse ere revne og erstattede med disse moderne, stilløse Einerlei-Kaserner, disse ofte rædselsfulde, sammenklinede⁵⁵⁷ og udstyrede Vrængbilleder af Menneskeboliger; men i gamle Peckelgaarden er indkoselige, hjemlige Rum, rummelige Svalgange med et stort, gemythligt Gaardsrum, romantiske Mørkegange, kirkehøie, udstrakte Mørklofter, fulde af Tomtegubber og Nisser, snaale bortgjemte Kot og morsomme lune Kvister, ja disse hyggelige, gammeldagse Kvister (Qvister), hvor den beskedne Stillings Tilfredshed med sin Lod kunde undfange saadanne nøisomme Stemnings-Udbrud i sin Høisang som f. Ex.:

«Jeg bytter ei med selve Excellensen
Min lille Qvist hos Michelsen i Grændsen!»

Og saa til alle disse arkitektoniske Herligheder en stor, ziirlig med Rosenbuske og andre «Ziir-Væxter», med «Svale-Træer» beplantet «Lysthouge», som dengang strakte sig langt opover næsten til Akersgaden, med sine snorlige Gange, som alle løb sammen mod det pyntelige «Lysthuus», «beprydet» med en Top, der — formet som et Hierte — kronede Taget.

«Kammer-Assessoren» var, som antydet, Landsphysicus'en modsat, en omgjængelig noksaa munter og snaksom Olding, som gerne vilde høre Historier, men helst selv fortælle «Erindringer». Jeg var engang i 1860-Aarene sammen med ham i en Frokost hos afdøde Kammerherre J. Rasch. Jeg fik en Følelse af, at ligesom et Pust fra Paryktiden gled ind i Salen, da gamle «Kammeret» med sin snehvide, rige, letkrusede Haarmasse, der virkede aldeles som en «buklet Perruque», ziirlig-høitidelig, og dog med et vist galant Sving i sin gammeldagse Compliment entredede, men end mere blev denne Stemning fra gamle henfarne Tider forøget, da «Kammeret» opløftede sin spinkle, ligesom aandeagtige Stemme: den lød som de spæde Toner fra Tipoldemødrenes Spinetter! Og saa de hengjemte Erindringer, disse «Mindeblomster», tørre som tørrede Roser fra de gamle «gode», fra de gamle «ak! hensmuldrede Tider». Han talte i en $\frac{3}{4}$ dansk Mundart om Forholdene i de høisalige Konger «Christian den Syendes» og «Friderich den Settes» Tidsalder, om «Struensee-Tiden», «den franske Revolution» og «Napoleons Consulattid». Allerede «Ohlenschläger-Baggesen-Perioden», «Knud Lyhne Rahbek», «Peter Andreas Heiberg og Samtidig» var ligesom «fra senere Tider» for ham.

Da Tiden ligesom ikke eksisterede for Kammer-Assessoren eller ialfald for ham — modsat alle andre samtidige Dødelige — hengled i en Slags retrograd Orden, i en ren Krebsgang, kan det neppe forbause Læseren at høre, at Præliminarierne til hans Ægteskab strakte sig hen i 2 mærkelige Aarhundreder, hvad der i Byen ellers med rette betragtedes som et enestaaende Under, det virkede hartad som et «Jertegn!»

I det næstforgaaende Seculum, ved den store franske Revolutions sidste Tider resolverede «Kammeret» sig efter lang Betænkningstid til at indgaa «Trolovelse» med en Dame, han havde kjendt i mange Aar. Men den ikke meget erotisk ildfulde Herre var saa lidet utaalmodig efter, hastede saa saare ringe efter at komme i Besiddelse af sin Brud, at den efter Datidens Skik Forbindelsen indledende «Trolovelse», som altsaa fandt Sted i det foregaaende Aarhundredes (1700-Tallets) sidste Halvdel, først fuldbyrdedes eller «copuleredes» ved Ægteskab paa den anden Menneskealder ind i det næste (1800-Tallet). I denne lange Ventetid var imidlertid de to alderstegne Individuer, som tidligere havde tilhørt den respektive Han- og Hun-Kjønssklasse, ved en Ovidisk Metamorphose blevne forvandlede til Neutraer. Dette Ægteskab — eller rettere sagt — dette kjønsløse Sambaand var selvsagt barnløst!

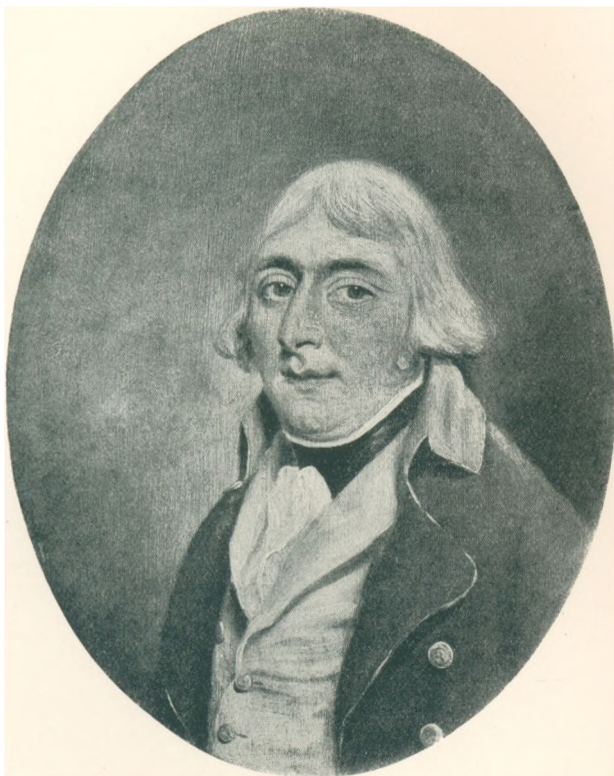
Da jeg i hin Frokost for første og sidste Gang saa den mumieagtige og dog bevægelige, den tørre og dog ganske livlige Kammerassessor, som til og med havde noget Behageligt ved sig, var han som Ægtemand af ikke saa paa-faldende mange Aar. «Kammeret» og hans «Kammerske» opnaaede selvsagt hver en methusalemisk Levealder.

Doktoren, Landphysicus'en eller Postmesteren (hvilken Titel man nu vil give den gamle Drammens-Peckel) havde altsaa paa sine gamle Dage opreist sig Afkom eller — kanske rettere sagt — faaet en Søn. Ham gik det daarligt. Modsat sin Far gik han tidlig ind i Ægteskabet. Strax han var bleven Student, fandt Sted denne «menage d'amour», som gjerne begynder som en livlig Farce, men siden udvikler sig til et Sørgeespil. Hans Stilling som Familieforsørger illustrerede Rigtigheden af den Malthusiske Lære, idet Familien øgedes efter den «geometriske» Progression, medens hans Evne til dens Forsørgelse eller hans Indkomster forholdt sig i Henhold til den «arithmetiske» og langtfra engang det. Derfor maatte han, et godt Hoved, afbryde sine Studier og søge Erhverv, hvor han kunde faa det. Han var saa uheldig at maatte tage tiltakke med en Post, hvortil næsten

al Konkurrence var udelukket paa Grund af Lønnens Ubedydelighed; han kom paa Kontoret, vistnok som eneste Kontorbetjent, til en ligesaameget for sin Rigdom som for sin Gjerrighed bekjendt Grosserer herinde, en værdig Søn af en navnkundig Pengematador fra den første Halvdel af forrige Aarhundrede (en Trælastgrosserer hersteds, som var en af de mange, som havde hævet sig iveiret ved de store Ankerske og Collettske Firmaers Sammenbrud.) Den unge Peckels Principal var saa shylocks-gjerrig, at det hedte i Folkemunde om ham, at naar han skulde ud med en Daler, var den vaandefulde Kval, der da betog ham, ligesaa stor som om han skulde være ifærd med at undergaa en smertefuld Tandoperation. Han var en stor Skibsrheder og som saadan bekjendt eller rettere berygtet, fordi han udsendte den ene pilraadne «Plimsol-Skude» efter den anden. Provianten var hovedsagelig indkjøbt i de dengang ikke faa Forretninger (Skibsprovianterings-Handel) som averterede saaledes: «et Parti bedærvet Kjød og Flesk, men fremdeles særdeles vel skikket til Skibsbrug, er tilsalgs»; den var derfor af den Beskaffenhed, at den omtrent gik af sig selv, og skulde derfor ikke give Besætningen Anledning til noget-slags «overdaadigt Levnet». Tvertom det sagdes, at endog Skibsrøtterne vragede Kosten og flyede disse svømmende Ligkister, hvor der kun var levnet Mandskabet Valget mellem at omkomme ved Forlis eller afgaa ved Udhungring. Det er de tidligere Affairs-Mænd af den Slags «Schrott und Korn», som i Virkeligheden er Ophavsmænd, Fædre til den senere opstaaede og omsiggribende Socialisme, som vistnok var en nødvendig Sammenslutning mod skammelige Misbrug, «et nødvendigt Modtræk», uden at det dog derfor behøvede at udarte til et «nødvendigt Onde». Og Reaktionen er kommen med voldsom Kraft! Omslaget til human Behandling af Arbejderne gaar nu næsten over rimelige Grændser. Det er f. Ex. i Skibsbranchen gaaet den Vej, at der nu næsten ikke er Ende paa de Fordringer, som Mandskabet sætter til Kost, Forpleining, Kabysarrangement og Velvære i det Hele. Det er gaaet saavidt med Hensyn til

overflødige Separat-Rum, som velmenende, men upraktiske Theoretikere har hylet op om, at Søfolkene selv finder dem mindre hyggelige end de gamle fortroligere, kammeratslige Fælleskabysser.

Nu ja, til denne fintfølende Gentleman kom altsaa den unge, men allerede med talrigt Afkom forsynede Familieforsørger og var nødt til at beholde Posten, uagtet Lønnen var den uslest mulige, ja saa ussel, at neppe en Husmand paa Landet vilde kunne livnære sig deraf. En Aften, han var særlig trykket af Nød og Sygdom i Hjemmet, gjorde han i sin sorgfulde Distraktion et Feilgreb i den Skuffe, hvori han opbevarede Kontorets Mynt og sin egen private, eftersom disse to Kasser — uagtet høist forskjellige med Hensyn til Indhold — dog befandt sig i selvsamme Pult eller Skab, og det desuden var ved Tusmørketiden! Den høist moralske Principal, som var næsten fanatisk nidkjær med Hensyn til Forgaaelser, naar det gjaldt hans eget Gods, selv om det dreiet sig om et aldrig saa ringe Beløb lod, ham strax anklage og straffe uden at den Ulykkelige fik — som man siger — «Suk for sig» eller Udsættelse for at forsøge at rette for sig. Efter udstaaet Straf blev han af Principalen igjen taget paa Kontoret, ikke af nogen Slags Barmhjertighedshensyn overfor den Ulykkeliges ulykkelige og uskyldige Familie i deres haarde Nød, men ene og alene for at han af Familiefaderens usle Løn kunde pine ud maanedsvise Afdrag, indtil Deficiten var dækket. Saa blev han kjørt paa Porten. Relata refero: jeg har hørt dette af Principalens egen Slægtning, hans Søstersøn, som var høilig indigneret over hans hjerteløse Onkels sjofle Opførsel i denne Sag; at Forholdet er som gjenfortalt, kan der saaledes neppe være Tvivl om ⁶⁶⁸.

*Jens Christian Grønvold (Ulleberger),
f. 1767, † 1829.*
**Capitaine i Landetaten, tog Afsked som Officer og
blev Sjømand (Skibskaptein), sidst Overtoldbetjent.**

Fridrich Johannes v. Grønvold,
f. 1764, † 1824.
Krigsraad (tog Afsked som Premier-
Lieutenant 1795), «eiede Sem i Borre
og Skuder i Sjøen», Storthingsmd. 1818.

NOTER

NOTER.

No. 334. En af de mange Historier om Røkenpræstens Snille bør meddeles. Den er kun kjendt i vor Familie, og fortalt af hans anden Hustru til Søsteren (Tante Rosing). Der var i Bygden en formuende Storbonde, som havde godt Lov paa sig. Men en Dag kommer hans Kone til Præsten og ber ham for Guds Skyld at hjælpe. Manden var nemlig i al Hemmelighed bleven en stor Dranker, især i den sidste Tid, og nu havde han vist faa't «Fluesotta» (Delirium): han «saag allestier Fluer aa Fly flyge om sei aa fornam, atte de svam aa somma inne i Hue has». «Jo», sa' Præsten med Overbevisning og dyb Paalidelighed i Stemmen, «Jeg skal gjøre det, men saa maa han love for Gud aldrig mere at smage en Draabe Brændeviin; thi falder han igjen, blir det sidste værre end det første; han gaar da rent tilgrunde!» Bonden beordres at indfinde sig paa Præstegaarden en bestemt Dag ved Middagstider. Præsten har arrangeret sit Kontor med mørke Gardiner og anden extra Formørkelse, saa der — uagtet endnu Eftersommer — er stummende mørkt. Der føres Synderen høitidelig ind. Imponeret, skjælvende og med Haanden paa Bibelen afgiver han Løftet om at forsage Nydelsen af Brændeviin for bestandig: «Løftet for Gud til den myndige Præst!» Saa plaserer Præsten ham paa en Stol i det stummørke Kammer og lægger over hans temmelig skaldede Hode et stort Plaster, som bedækker hele Skallen. Præsten har selv lavet det og indgnedet det med et klæbrigt Stof og deri har han rigeligt indstrøet eller indklæbet døde Fluer. Han befaler Bonden at sidde urørlig paa sin Bag til han kommer igjen og bede flittigt til Gud, særligt om Kraft til at holde sit Løfte, saa skal Alt bli' godt. Præsten spiser sin Middag, fik sig en liden «Slum» og kom efter 1½ Times Tid tilbage og foretar nogen Hocus-Pocus for den næsten vetskræmte Bonde under Recitation af græsk-latinske, til Situationen svarende Ordsprog og slutter med Tordenrøst at udtale Besværgelsen trende Gange:

«Apage Satanas!» Saa river han Plasteret af, tager hurtig Bedækningstepperne fra Vinduerne, og der blir ganske lyst for den næsten blændede Patients Øine. Nu viser Præsten ham Plasteret, aldeles bedækket med Fluelig og fortæller den mægtig imponerede Mand, som dels er i Graad, dels i Jubel, at nu er alle Fluerne trukket «tor» hans Hue, og at han herefter — hvis han holder sit Løfte og ikke gir efter for Brændeviinsdjævelens Tillokkelser — vil bli' en ganske frisk og lykkelig Mand. Kuren viste sig probat. Manden var fra den Dag Totalist til sin Dødsdag — og han levede længe og vel. Der kom mangan en god Sending til Præstegaarden fra det nu lykkelige Hjem. Manden hed Jahnsen. (Sigelse af Tante Lisa.)

No. 335. Om den Mathematiske Skole se Note ved næste Stykke om Capit. N. F. Grønvold v. Reichwein. (Note 337.)

No. 336. Der laa i sin Tid flere Tegninger og fløt efter ham «i Capitainens Kamber» paa Gullaug; Tante Lisa havde reddet et Par af dem. Han syntes at have lagt an paa, at male sine Figurer med saa faa Streger som muligt à la japanesisk. Der var f. Ex. et Billede af hans Far tilhest med de ferrest mulige Streger. Hesten var i fuld Gallop og bestod kun af 11 — siger og skriver — elleve Strøg. Billedet var fuldt af Liv og Bevægelse. Oberstl. skulde ha' lignet frappant, og Hesten — et kraftigt Dyr — bar tydeligt i Ryglinien Spor af, at denne havde nedbuet sig under den svære Mands altfor store Vægt. Capit. havde ikke — eller kunde nødvendigvis ikke — have nogen Anelse om Japanernes blændende Evne til at gjengive Liv og Bevægelse med saa faa Streger og Farvetoner, men denne «Brevité-Maniere» var for ham naturlig. Jeg kommer til at mindes Spøgen om den japanske Maler, der havde opnaaet at male sine Figurer med saa faa Streger som muligt, men med forbausende livfulde Bevægelser, saa i den Grad livfulde, at — da han engang havde tegnet en Hest i fuldt Sprang til den allerhøieste Fuldkommenhed — saa indtraf det Tilfælde, at Hesten absenterede sig — den sprang nemlig sin Vei, da den var færdig!

En yngre Ulleberg-Grønvold, der døde som Læge, havde ogsaa denne Strege-Maner. Han vilde partout bli' Maler, men Fatter sa kategorisk: «nei, det kunde være nok med een Søn som var Maler!» (Marcus Fredrik Gr. i München.) Det er Synd, at Forholdene stænger, hvor der er Talent og brændende Trang; jeg skulde tro, det kunde bleyet til Noget med Nicolai som Maler!¹

No. 337. Den frie mathematiske Skole (ogsaa kaldet «Krigs-

¹ Han blev en praktisk flink Læge (i Holmestrand). Tog senere en Constitution i et Distriktslægeembede paa Solørskanten, men døde tidlig (smittet af en Patient under en Epidemie).

skolen») i Christiania til Officerers theoretiske Uddannelse var oprettet 1750 under Fridrich V (1746—66) og blev senere til den virkelige «norske Landkrigs-Skole». Den benævntes ogsaa — som nævnt — «den norske Krigsskole», medens den snarere fungerede som en Slags militær Højskole. Officerer, som havde besøgt denne Skole, havde derved en Forrang, et «Præ» for at blive udnævnt til høiere Officersgrader. De tre ældste af Gullaug-Grønvolderne (Oberstlt. F. M. Gr.'s Sønner) havde frekventeret denne Skole (det samme var Tilfældet med to af Fætterne: Ulleberg-Gr.). Fridrich Helle (senere «Majoren») og en Ulleberg-Grønvold delte Værelse hos en «Mor Capplen» i Slotsgaden. «Det nærige og schnedige Fruentimmer trak os godt op udi alle Henseender». Senere flyttede de til en Madam Borchgrevink, som var eller havde været «Marquetenterske», udi Woldgaden.

Efter Fridrich V.s Død var Skolen ved uheldige Ændringer af Planen og andre Misèreer «geraadet i stærkt Forfald» saa at vordende Officerer, som dertil havde Raad, foretrak at frekventere Krigsakademiet i Kjøbenhavn, (saaledes to af Oberstl. paa Ullebergs 4 Sønner, alle Officerer). I denne Nød overtog det norske Generalitets- og Kommissariats-Kollegium Skolens Direktion og overdrog den danskfødte Oberstl. og Krigskommissær i Norge Peter Blankenborg Prydz at udarbejde en Plan for Skolens Reorganisation; den blev approberet og Prydz udnævnt til Skolens Inspector (Bestyrer) under Ober-Direktionen.

Denne udmærkede Mand fik Skolen paafode, hævede dens Anseelse, Elevernes Antal steg, og dens Virksomhed udvidedes. Men der var store Mangler, især ved Lokalet «Skolens eiendes Gaard», en liden 2-Etages Gaard i Raadhusgaden (No 9). Den var i elendig Forfatning: «Grunden var vasholdig, Kjældereren fuld af Vand; Vandet udenfra blev staaende i Porten og gjorde denne fast Impassabel, og det raatne Vand fyldte Gaarden med Stank.» Først efter gjentagne ihærdige Forestillinger af Prydz blev der bevilget «Noget til Skoelehuusets (sic) Conservation». Der maatte bl. Andet indsættes i Indgangen en Dør «for at hindre Sælge-Kjærlinger og andre gemeene Folkes «Overløben» i Lære-Timerne».

Selve Informations-Sahlen (sic) var «forfalden og trækfuld». «Vinduerne vare saa forslidte og gisne «at ingen Reparation kand hjælpe». Sahlen opvarmedes om Vinteren af twende Kakkelovne, «hvoraf den ene er saa ældgammel och brøstfældig at den ikke opildes kand uden tillige at opfylde Sahlen med en for Øynene høyst skadelig Røeg». Eleverne «sad paa Træbænke ved fem Langborde og maatte arbejde 8 à 10 Timer om Dagen med stillesiddende Arbejde mellem Heede, Røeg og Træk-Vind fra alle Siider». Belysningen bestod af Talglys, som Skolen selv besørgede støbt,

efterat Talgen var indkøbt hos Slagteren, og «3 Scholarer maatte sig med eet Lys tilsammens nøye».

Men uagtet alt dette gik dog Skolen fremad «udi Till-Søgning» ved Prydz's enestaende Interesse. Efterhaanden fik den større Tilskud af Regjeringen «och endoch enkelte Private Mænd contribuerede». Da «Scholarernes» Antal tog til, betænkte Prydz sig ikke paa at flytte fra sin «nogenlunde» Embedsbolig i Hovedbygningen, ind i den «ingenlunde» beboelige Baggaard, hvor han og Familien led ilde. Dette og hans intense daglige Arbeide undergrov hans Helbred. Denne fik det sidste afgjørende Stød, da Scholarerne i Marts Maaned 1782 havde Høydemaaling ude paa Isen, som da stod under Vand, og Prydz med sin urokelige Samvittighedsfuldhed ingenlunde vilde afholde sig fra at være timeviis tilstede ved dette meget vigtige Arbeide. Han døde i August samme Aar. Ved frivillige Sammenskud i 1786 reiste daværende og forhenværende Elever af Skolen et Monument paa Fæstningen med Indskrift: «Æreminde for den nidkiere Statsborger og unge Krigeres troe, utrettelige, kierlige Veileder: Peter Blankenborg Prydz!» Man maa næsten forundre sig over, at Monumentet under vore meget pietetsløse Forhold dog endnu staar der den Dag i Dag.

No. 338. Han havde engang — formentlig i et Anfald af Delirium — gaaet Berserkergang paa sit Rum paa Gullaug. Med sine af Anfaldet forøgede store Kræfter rev han fuldstændig ned og næsten smadrede en stor gammeldags solid Ovn der. Den frygtelige Larm og den Staahei og Forskrækkelse, Levenet og Opstyret havde foraarsaget blandt Husets Kvinder, glemte og tilgav ikke Tante Lisa. Kun hendes Far, den imponerende, endnu større og kraftigere Major (hans Bror, min Farfar) turde gaa ind i Rummet og stagne den rasende Ildgjerningsmand ved «sit rolige Mod og sine ubændige Kræfter». «Kasteinen var som et maktaslaus Baan i Arma aat Måjoren», skulde Rusta'en ha' sagt. (Sigelse af Tante Lisa.)

No. 339. Under sine Dødsfantasier skulde Nicolay Fridrich, som ogsaa havde en poetisk Aare, have mumlet:

«Grav mig en Grav i Jordens Dyb,
Men under de funklende Stjerner's Vrimmel.
Uglad jeg levde (sic), snart er jeg Kryb,
Men min Sjæl vil hæve sig fri mod sin Himmel!»

Det er muligt, at denne virkelig begavede Personlighed var Epileptiker (af Natur eller selverhvervet ved Nerve-Irritation, f. Ex. ved Drik?). Med Fare for at Læseren vil ironisk smile ad en saadan Formodning med Hensyn paa en af Datidens almindelige Officer i høist almindelig Situation, tillader jeg mig dog at nævne,

hvad aandelige Overmennesker har hævdet, at større Evner ofte er betinget af en intens Nervøsitet (ogsaa hvor Nerverne af en eller anden Grund har taget organisk Skade). Under samme Fare for Ironi vil jeg pege paa, at Meningsberettigede har bevist (det er jo næsten compromitterende overflødig her at tilføje: «sans comparaison»), at afgjort store Aandsevner har været ledsaget af nervøse Sygdomme og ment, at f. Ex. Cæsar, Napoleon I og Frederik den Store har lidt af Epilepsie.

No. 340. Han havde vist personligt Mod og Tapperhed i Feldten.

No. 341. En poetisk Præst skrev i Anledning v. Reichweins Død følgende Aphorismer: Veien til Udødelighed gaar over Lidelser! Mild er Skønheden; derfor er ogsaa de skønneste Folk tillige de roligste, men intet Menneske kan væрге sig mod Melancholien! Det Høieste og det Ædleste skiuler sig stedse for den profane Verden! Poesien kan læge de Saar, som den kolde Forstand slaar! Døden bør retteligen betegnes som den skønneste Solopgang!

No. 342. Justitsraad og Sorenskriver paa nedre Romerige Nils Nilson (f. 1759, † 1829) var af ældste Linie af den anseede Nilsonske Slægt (Cognater af den ældre virkelige Vogt-Slægt). Hans Bror var den engelskopdragne i 1839 afdøde Cavalleri-General Peter Vogt Nilson. Deres Søster Kirsten († 1827) var gift med Fredrik Julius Kaas, dansk Statsminister. En af den yngre Linie (Bi-Linie, Side-Linien) af Nilson-Slægten: Niels «Nilsen» (som han da kaldte sig) antog, da han ved Protektion blev udnævnt til Sorenskriver i Nordfjord 1779, Navnet «Vogt» (af hvilken Slægt «Nilson-Slægten» var — som sagt — Cognater). Han — en meget dygtig Mand — er blit Stamfar til den nulevende talrige og meget dygtige «yngre Vogt-Slægt». Ovennævnte Justitsraad og Romeriks-Sorenskriver Nils Nilson var gift med Karen Lemmich Dorph og havde følgende Børn: 1) Matty Marie (f. 1787), gift med Oberst (senere Toldinspektør) Caspar Andreas Hals, 2) Paul Christian Nilson, f. 1789, † 1841, Stiftsoverrettsprocurator, gift 1825 med Slægtningen Anne Elisabeth Grønvold («Tante Lisa»), 3) Antonette og 4) Noline Nilson, begge gifte med Examinatus juris Clement (Clemmet) Holmsen († 1862 som Sorenskriver i Eidsvold). Denne Clement Holmsen var en Bondesøn fra Enebak, som kom paa Justitsraadens Kontor: en flink brav ung Mand. Da Husvarmen havde fuldendt sin Gjærning og bragt Forlovelse istand mellem Kontoristen og Datteren (Antonette) af den anseede Justitsraad af den anseede Slægt, maatte der gjøres Alt for at bringe Kontoristen frem til en Stilling, hvori han nogenlunde kunde passe til et saa — relativt til hans Kvalificationer iallefald og især efter Tidens Opfatning — fint Gifte. Han blev sendt ind

til Christiania for at tage norsk juridisk Examen, som han erholdt. Derefter kom han ind i Justitsdepartementet, steg til Bureauchef og endte altsaa som Sorenskriver i Eidsvold.

Her vil jeg ikke undlade at sætte Fingeren paa Følgende:

Toldinspektør L. J. Vogt har i sin Bog om Familien Vogt, («Slægten Vogt i Gamle Dage»), en Slags sammenblandet cognatisk-agnatisk Stamtavle, som i og for sig er et Sammenrøre og desuden lider af adskillige Incurier. Dette skulde man ikke ha' ventet af en Vogt, saameget mere som Oplysningerne var lette at erholde. Tillader man sig først at forfatte Stamtavler, er dog vel en af de første Fordringer, der maa stilles til Forfatteren, at han har Greie paa de Personer, der tilhører Slægten, særligt naturligvis Hovedlinien, og som levede næsten lige ind i Nutiden. Altsaa: Af Hovedlinien: Af Justitsraad og Sorenskriver Nils Nilson's og Karen Lemmich Dorphs Børn er udeladt:

- 1) Matty Nilson (gift med Oberst C. A. Hals) og
- 2) Stiftsoverretsprocurator Paul Christian Nilson (gift med Major Grønvolds Datter Anne Elisabeth). Det vil sige, at L. J. Vogt ikke nævner ældste Datter og eneste Søn, som begge indgik i Ægteskab med Personer, som i genealogisk og standsmæssig Henseende endog stod adskilligt over dem, hvad der jo forøvrigt ikke skulde saameget til, medens han kun opfører Justitsraadens 2de yngste Døtre, der — som gifte med Bondegutten, den forrige Kontorist Holmsen — indgik Forbindelse, betydeligt under deres Stand. (Se forøvrigt Stamtavle over «Familien Nilson» af Karl Hals, Oberstens Søn.) Saaledes skrev jeg førend jeg havde seet, men af en Genealog kun «hørt om» Toldinspektørens Opus. Nu har jeg seet det.

Forfatteren har i dette en hvad han kalder — noget søgt — «Stamtavle over Slægten Vogt med dens Cognater gjennem Eleonora Vogt» det vil sige «han anfører alle de gamle agnatiske Vogter lige fra Husfoged Peter Vogt, Far af Paul Petersen Vogt, der først slog sig ned i Christiania og døde der som Commerceraad og Trælasthandler i 1708 og saa tæller han med ovennævnte Eleonore Vogts og Mand (Nils Michelsens Søn) Justitsraad og Vice-Lagmand Paul Nilsen († 1761) og hans Efterkommere (Nilson'er) og saaledes naturligvis en saadan «Niels Nilsen», der 1779 som Sorenskriver i Nordfjord optog sin Farmors (ovennævnte Eleonoras) Efternavn og blev Stamfar for den yngre begavede Slægt «Vogt». Han bruger ogsaa det næsten flauve Kneb «at nummerere saagodt-som Rub og Stub» af saavel den «ældre» Vogt-Nilsons (Nilsens) som den «yngre» Vogts-Personer, og opnaar derved fra ca. 1650—^{1/1} 1881 «det imponerende Tal 148». Jeg maa indrømme, at han har havt en speciel «luur Hensigt med sin talmajestætiske» Num-

merering og at saaledes og forsaavidt Skjelnen mellem Hoved- og Bislægt (Sideslægt) for ham (for hans Plan) spillede en liden Rolle. Ja, han synes endog at fortjene Compliment for at han har modstaet en nærliggende Fristelse og ladet sig nøie med at tildele f. Ex. Justitsraad og Sorenskriver Nils Nilson og hans 4 Børn kun eet Nummer. (Det mindre heldige er, at han alene har nævnt de to Døtre, der — som det en Tid saa ud til — «holdt paa at kaste sig bort» — som det siges.) Men der kan dog maaske være en Mulighed for at han ikke har kjendt nærmere til Forholdet (altsaa faktisk Uvidenhed). Thi jeg vil nødig tiltro ham, at han i en Slags fanatisk Beundring af sin nye (forøvrigt i Slægts-Hen-seende høist almindelige, men i Dygtighed — det indrømmes — ualmindelige) Vogt-Slægt ikke har villet æstimere saapas gamle Officers-Ætter som Grønvoild og Hals, skjønt ogsaa det ialfald er tænkeligt, naar man kommer til at støde paa den Slags Besser-machere som betegnes med den medlidende Phrase: «genealogisk Besserungs-Trieber».

No. 343. En anden Historie vedkommende samme Procurator bør meddeles; den er blot komisk, ganske harmløs. Før Procuratoren kom til Romerige, var han en Tid constitueret Foged høiere op i Landet. En Dag, han gaar paa Landeveien, ser han, at der kommer et Qvindfolk fra en Bivei ud paa denne og gaar foran ham. Det er en herlig skabt, en granvoxen Kvinde af Skikkelse. Den lavstammede Oistroman spjætter afsted for at indhente den Skjønne, men hans harmfulde Skuffelse var stor, da det efter megen Stræv viste sig, at hun havde et rigtig stygt Ansigt. Med irriteret Tonefald over Skuffelsen siger den geile Faun paa sit raptungede danskmærkede Listermaal: «Haffte Du, min Pi'e, været saa smuk foran som Du er bag, skulde Du faaet Dig en kraftig Rundkys!» hvortil den slagfærdige Pige haansk faldt ind med en hard Vittighed, som ikke kunde være bedre, da den passede til Satyrens Ord og til Situationen som Fod til Hose: «Ja, saa faar Fauten aassaa kjøsse mei der, han tykkes best om mei!»¹

No. 344. Navnet Just (første Gang i Grønwoild-Slægten) er fra hans Farmor: Fru Justine Cathrine v. Reichwein (1688—1784), gift med Dragoncapitaine Fridrich Christian Grønwoild.

No. 345. Skal formentlig være Cappelen. Det var nok en meget foretagsom og dygtig Værtshusqvind. Formentlig var hun af samme Slægt som den «Ladendiener Cappelen», som i Midten af 1700-Tallet kom fra Flækken (Krautfeld) Cappelen (Kaplein) ved Slien i Slesvig til Porsgrund og der «oprettede en Kram-Bod». Disse Sleswig-Holstenere var meget «forfarne udi Gewerbe» og

¹ «Dette Curiosum var et almindeligt Rygte i Bygden», (en Ordførers Sigelse).

forstod at lægge Skilling til Skilling og saa «manøfrere sehr kundig» med den ved Geschäften sammenskrabede, surt erhvervede «Spahrgeld». De overfløiede aldeles de Indfødte ved sin økonomiske Sands og Forretningsdygtighed. Ved Rigsforsamlingen paa Eidsvold mødte som Repræsentant for Porsgrund, en Efterkommer af denne første Indvandrer, en rig Kjøbmand D. Cappelen. Om ham fortalte Westye Egeberg junior mig en Dag i 1870-Aarene et Træk, som vidner om en ganske usædvanlig paaholdende Smaalighed. Om dette kanske senere. Nu er Slægtens Hovedmand en af Landets store Godseiere; «per angusta ad augusta!»

No. 346. Sjako (Sjaco) = Tschaco = ungarsk militær Hovedbedækning. Brugen af denne Benævnelse i Visen viser, at denne er lavet adskilligt senere i Tiden end da Brydekampen fandt Sted.

No. 347. Paa Chefsgaarden Graffer i Fron hos Capitaine Just Christian Grønvold var der megen Gjæstfrihed og fed, god Leve-maade, navnlig i Julen. Onkel Arild (en af min Fars Brødre) var engang som 16—17-aarig Unggut Julegjæst der i 1820-Aarene. Som Gjæst var ogsaa blandt andre som sædvanlig «Tante Rosenfeldt» (Slægtning: en Tordenstjerne-Grønvold, formentlig Datter af Capt. J. Broderius Grønvold og børnløs Enke efter en Capt. eller Præst). Hun var Expert i Tillavning af «finere Brændeviin», som Ingen kunde gjøre hende efter, og de Boller med Punsch, hun lavede, var viden navnkundige. Brændeviinet var saa fint destilleret som muligt efter Datidens Destillationsmaader, og oppe i det stærke søde Fluidum i Bollen svømmede efter Tidens Skik (idetmindste i Gudbrandsdalen) kraftige Gammelost-Beter (formentlig for Smagens Skyld ved den skarpe Modvægt mod den stærke Sødme). Tante Rosenfeldt var ogsaa Expert med Hensyn til mandig Skjønhed, og den overmaade vakre og kraftige Arild var efter hendes Smag. Hun siger en stor Gjæstebuds-Aften til ham: «Nu har jeg lavet en rigtig extra god Drik og gjort mig særligt Umage dermed for din Skyld, Arild, og derfor skal Du drikke et godt Bæger med mig og gjøre mig fuld Besked!» Ja, Tante Rosenfeldt var myndig og vilde have sin Villie, og Arild maatte drikke Bægeret ud med den Følge, at han, uvandt til saant overvældende Traktement, maatte tumle op paa Gutternes (de tvende Fætteres) Rum og sove Rusen ud for siden at kunne deltage i Dansen. Capitainen havde faaet fat paa den viden berømte «Ola Skaar» («Skaarinn»), Dalens første navngjætte Felespiller med sine Følgesvende som Musik. Ola Skaar kunde ved Siden af Springdanse og Hallinger med «Stillingsstrøk og Slutningstak» (som vanligvis ikke høvede sig for «Storfolka») ogsaa med sit kraftige «Spell» traktere udi fremmed (moderne) Musik (Valse, Feiere, Figaro og hvad de hedte allesammen). Den storvoxne Tante Rosenfeldt

derimod «nauede» Intet, uagtet hun drak «Bæger for Bæger». Hun taalte Alt og dansede dertil hele Natten med Liv og Lyst, «den Fan'ens staute Frua» som Ola sa'. (Onkel Arilds Sigelse.)

En anden Historie om Tante Rosenfeldt fra dette Gjæstebud er:

Der var i dette en Officer ved Navn Rosenvinge. Han var en voldsom Cuurmager, og hans «erotiske Pas» lignede meget en Hanes, der slaar sine Vinger i amorøs Extase nedover mod Hønen. Tante Rosenfeldt sa' da denne morsomme Vitz: «Nu har vi hele Kvælden og Natten seet uafsladelig Capitainens «Vinge», men Intet til «Rosen»». Denne Morsomhed af Tante Rosenfeldt bekræftede en Slægtning af os, en Gudbranddals-Præst «Gallschiøtt»¹ (en Slægtning gennem Flor'erne), men Præsten var nok ikke altid at lide paa med Hensyn til sine Udsagn. Senere har jeg hørt en lignende Historie (fra 1850-Aarene) om en daværende Capt. Rosenvinge. Det kan være en Forvexling, men det kan ogsaa være en atavistisk Gjentagelse under samme Situation af en Efterkommer af ovennævnte Capt. fra Tante Rosenfeldts Tid; (han havde en Søn eller Sønneson — ogsaa Officer — som havde arvet den fædrene Tilbøielighed). Den vittige Dame skulde da været en Fogedfrue.

No. 348. Skulde et litteraturkyndigt og kritisk Medlem af Slægten maaske finde en Anakronisme deri, at K. bruger dette Billede allerede da, eftersom det almindelig menes at være «et genuint Goethisk Symbolum», skal jeg bemærke, at Billedet allerede i Middelalderen er brugt af «Minnesangere» (f. Ex. Ulrich von Lichtenstein) og i 1600-Tallet af Opitz-Skolens Modstander, en af «Pegnitzschäferne»: Harsdörffer og sandsynligvis af flere andre; det er vist et noksaa ligetilt Udtryk for Elskovs(Minne)-Sangere, at man ikke behøver netop at paadutte den store Goethe Pater-niteten, om han end i sine henførende og beaandede Stemninger har forlenet Billedet med en Creationens Magt og Vælde,

No. 349. Ved den Leilighed slog den litterære Fru Justine paa, at der «nyssens skulde være entdeckt en offermaade rührendis och erquickenditz Erzählung om en Dronning udi Østerlandt, der først var gift med Kongen och siden med hans Sohn Cronprindtzen». Den næsten lærde K. meddelte da: «Historien er fortalt alt i den graa Oldtid, men den skal nylig være fremdraget og opskrevet af en lærd tysk Professor, som «havde reist i Lilleasien», og lyder saa: «Stratonike — Datter af Kong Demetrios (Polyorketes) i Athen

¹ Denne Præst — en særdeles pen og indtagende Mand — var en temmelig vidløftig Herre og alt andet end hvad han burde været — en sedat Præstemand. Bønderne i Præstegjeldet mente derfor, at hans egentlige og oprindelige Navn var Schiøtt, men at han havde faaet Navnet «Gallschiøtt» som «Klængenavn» paa Grund af sine mange «gale Streger».

Han skulde ellers stammet (Cognat) fra den gamle uddøde Adelsæt Gallskyt, men Navnet var bleven «förendt» til det ugidelige: «Gallschiøtt».

og Sønnedatter af den mægtigste af Alexander den Stores Feltherre-Konger, Storkongen Antigonos — blev «udi Medfør af Politiquen» gift med den gamle mægtige Selevkos Nikator, Storkonge udi Syrien, (den fordums Elephantarch og Statholder udi Babylon). Stratonike var hans tredie Dronning.

Da Stratonike, denne Skjønhedens og Yndens purunge Aabenbaring kom til Antiochia i al sin Underdeylighed og fyrstelige Pragt, faldt Alt ved Hof og Land i overvættes och henførendis Beundring, men paa ingen virkede hun saa dybt betagende som paa Thronarvingen, den mandig-skiønne Antiochos (som Konge A. I. Soter (Frelseren). Han blev saa hierte-stungen, at han, den kraftige Krieger, blev syg næsten til Døden af «Eros, hans uimodstaelige Pile» och «faldt hen udi tærendis Qvide». Men han var en taus Mand, og Ingen forstod hans Sjæls Lidelser uden den unge Dronning med sin «sympathiske Anteros»; thi ogsaa hun var saaret og led i Stilhed.

Ingen af Syriens Læger forstod Antiochos's Sot; derfor blev hentet en berømt Athener-Læge af Hippokrates's Skole, som var i Antiochia. Han kom, iagttog og — forstod. Han beder en Dag om Foretræde for Kong Selevkos og siger: «Nu kjender jeg din Søns Sot: han er saaret dybt af uopnaelig Kjærlighed til en Qvinde, og faar han ikke den Elskede, blir det Døden.» Selevkos blev stærkt rystet; thi den udmærkede Søn var hans «Øyens Lyst och hans Hiertens Skat», men mente, at dette maatte dog kunne la sig ordne til Gunst for hans Søn. «Det kan det neppe,» sa' Lægen, «han er kiær i en gift Qvinde.» Kongen vilde da vide i hvem? Lægen sa' «i min Hustru!» Saa begyndte Kongen at underhandle med Lægen om at denne skulde skille sig fra sin Kone for at hans Søn kunde faa hende: Lægen skulde faa Guld og grønne Skove — ja endog bli Fyrste i et af Syriens Landskaber. Da sa' Lægen: «Men Du, o Konge! som saa ihærdigen vil overtale mig, vilde Du selv gjøre det samme, hvis det var til din Dronning, din Søn nærede en saa dyb ulykkelig Elskov?» Selevkos studsede først, men sa' saa: «Ja med Glæde vilde jeg afstaa for at redde min Søns dyrebare Liv.» «Da er alt vel,» sa' Lægen, «thi Sandheden er, at det er i din Dronning han er kiær, og faar han ikke Stratonike, som ogsaa elsker ham, er han fortabt.» Saa skilte Kong Selevkos sig, og Antiochos og Stratonike forenedes i et lykkeligt og langt Ægteskab. Men ikke saa heldig var Anne Rosing, som senere skal berettes om. — I Anledning af at Fru Justines Farfar, den navnkundige General Georg Reichwein (Trøndelagens og Trondhjems Bys Gjenerobrер) var en født Hesser (Chatter) fortalte Kalckreuth (hvis «Mor-Moer var af det bedste Bloed udi Hessen» og hvis Fornavn blandt flere var «Schwänlein») en

af disse mange romantiske Sagn fra Før-Middelalderens Chatterland (Hessen) den om Schwannh Witt (vort Svanhvide), «den berømte Chatterkonge Chattochs Sønnens Datter.» Chatterfolket (i Thüringen) var i disse frygtelige Stammekampe mod andre germanske Folk bragt til Afgrundens Rand af de raa, blodtørstige og forræderske Hermannidurer, og Saalefloden gik rød af de besvegne Chatters Blod. Overpræsten forkyndte, at kun Offeret af en ren og uskyldig Mø kunde bringe Chatterfolket Frelse, og derfor besteg Schwannh Witt frivillig Baalet. Medens Flammerne slikkede opover hendes unge slanke Skikkelse og Offersangene bruste, randt Offerkniven ind i hendes Hjerte. Men i samme Nu svang en snehvid Svane sig op mod Himlen.»

Chatterfolket var reddet, det reiste sig igjen med Vælde.

No. 350. Kalkkreuth skulde engang ha' sagt: «Hendes ideale och hochgelegne Temperament er for alle Stimmungen udi Musiquen gefühlvoll wie ein Viola til alle Veränderungen udi dend Luftkretz». (Bedstemor Reichweins Gjengivelse paa sit Sprog.)

No. 351. Der var en Huslærer for Børnene paa Skoftestad, en ældre Studiosus «nafnlig Hagerup» (Maaske af Præsteslægten H. paa Stavangerkanten) en ganske dygtig Pædagogus, men af et «yderst satyriske og maliciøsisk (sic) Temperament» og hvad Ydre angaar af et saa «caricaturisk» (sic) Udseende, at det «hartad var uhyggeligt sælsommeligt» (sic). Paa det store temmeligt skaldede Hoved «war der hist og her et tyndt stiffveligt Haarlag udi rustrøde Pletter och aff et mølædt Udseendis. Det store blegfede Ansigt war ligerviis som en ugrislet «Pandekaque» at ligne, hvorudi under en bredachtig Pande war henkastet two smaa snedige Snog-Øyne och et diminutivt Organ for Lugt udaff Næpe-Form», og saa «en uhyre næsten læbeløs Spalt eller Sprække, som udgik ifra det ene Øre och naaede næstendeels til det andet». Den var vistnok den skjæve Munding af et Talerør, hvorigjennem han «huislede» frem sin spinkle, skarpe, pibende Stemme, men den gjorde dog væsentligst Tjeneste som et «Indtag, hvorigjennem Mad og Dricke styrtedes ned»; thi «æde gjorde han fuldiligen for tre, omend han nok gjorde Lærerskab (sic) for two», som Fru Else Huitfeldt til Kjølberg engang meget spotsk bemærkede. Søsteren den meget lærde Tante Ingeborg til Elingaard sa' engang om ham, at hans saakaldte Mund nærmest maatte betegnes som en «Æde-Spalt», og denne satiriske, men vel beføiede og karakteristiske Benævnelse gik hos Husets Børn, Bekjendte og Tjenere over til det mere nationale «drastiske Klængenavn» «Iter-Sprækken».

Men en dygtig Lærer var han «och bleff de lærenemme Børn «særligt Anne Holter og Broderen Fridrich Helle» (senere «Majorren») meget instruerede».

I Fru Conradine Dukers «Optegnelser» heder det: «En Jomfru Hagerup, Søster af Præsten i Opdal, tjente i hans (Stor-Grossererens Bernt Ankers) Huus som Huusholderske; hun blev uenig med en af sine Medtjenere (Kjærlighedsaffærer?) og flyttede. Da hun senere var uden Condition, gik hun uden Videre til Anker og beklagede sig. (Hun var meget snedig og førte en rap og smidig Tunge.) Anker gav hende en Seddel til en af sine Agenter Jakob Nielsen (Professor Yngvar Nielsens Farfar) saalydende: «De behage at udbetale til Jomfru Lydia Hagerup tyve Rigsdaler om Maaneden indtil videre». Jomfru Hagerup hentede sig nu hver Maaned sine tyve Daler, og da Anker i sit Testamente havde bestemt, at alle som var i hans Tjeneste eller fik Pension af ham, «Skulde beholde Lønnen eller Understøttelsen, saalænge de levede, saa beholdt ogsaa Jomfru Lydia Hagerup sit maanedlige Gratiale til sin Død.»

Dette Fruentimmer sagdes at være en Søster eller Brordatter af «Iter-Sprækken».

Fru Dunker tilføier, at hun selv engang hørte at Bernt Ankers Frue Mathea Collett omtalte sin Mands overordentlige — og ofte unødige — Goddædighed.

No. 352. En Slags Litteratus, som var kjendt i Slægten, siger om hende (Tante Rosing) i 14-Aars-Alderen: «Klare Stierne-Øyen, fortryllende ved sine Dybheder (sic) udaff Renhed, Ærlighed og Sjælfuldhed, en smilende og udi sin Form ligerviis som en Amors Bue, der udskyder uvilkaarligen sine hiertesaaerende Piile, tildannet Mund, en vakker bestemt Hage med en fiin let Kløfte og saa dertil de «lækreste (sic) Wangenrübchen!» hendes Væsens Habitude var ligesom Faderens noget retiré og virkede ligerviis som en Eloignement (Frastand, Fravær) ret som om hun «immer ventede paa Noget eller Nogen henudi Fremtiden».

Denne gammeldags-oprigtige «Eloge» var vistnok ganske træfende, mente Tante Lisa.

No. 353. Hvorvidt Præsten var i nær Skyldskab med den Oberst Ulrich Fredrich Rosing som i Midten af 1700-Tallet eiede Oudalens Værk, hvad der har været sagt, har jeg ikke faaet Tid til at undersøge, og det forekommer mig ogsaa temmelig betydningsløst, særligt da han ikke efterlod sig Afkom.

No. 354. Mens Thomas Anton Rosing var Sognepræst til Nes Romerige har han faaet et Brev fra en Bror i Danmark. Der er kun bevaret Udpaaskrifter:

«Til Herr Thomas Rosing, Sognepræst i Næss Præstegjæld paa øvre Rommerige — til Næss Præstegaard pr. Christiania», hvor Brevskriveren over Adressen har fundet sig beføiet til med Navns Underskrift at tilføie: «S. T. Herr Postmæster Messel ansøges ærbødigt at befordre dette Brev til Eieren hastigst og sikkert». «A. Rosing».

Og inde i Brevet — som altsaa er tabt — er der kun bevaret en Efterskrift der er tegnet paa Udpaaskriftslappens (Convolutens) Bagside, den lyder saaledes:

E. Skr. Endnu har du ey nok; var her mere Papiir, fik Du større Plage med at gjennevlæse mit Rask. Hvor behageligt dog at tale med en kjær Broder — men hvor tungt tillige at være nød til at bryde af. —

Jeg læser i «D: at: I. -te p. 381 i Noten n», at i Strøebye Kirke i Siælland er under een (sic) Ligsteen begravet 1618 Sogne Præst til Sognet hr. Søren Rosing, da 60 Aar gammel, altsaa hand fød 1558, som var 35 omtrent efterat Familiens Stam-Fader ifølge Stam-Bogen flyttede fra Dm. (Danmark) til Norge; denne maa da nok ha været een Sønne Søn af ham og følgelig maa enten Stamme-Bogens Udsigende være urigtig eller og var Familien alt da have været forsonet med Adelen og Regjeringen; thi i andet Fald var hand ey bleven Præst saa strax efter i Dm. — lad mig viide dine Tanker herom, naar Du faar goed Tiid. Vale! (Ingen Underskrift.)

Jeg noterer denne Efterskrift ikke for dens Skyld, skjønt den muligen kunde have Betydning for disse Brødre Rosings formentlige Slægtsskabsforhold til Oberst Rosing, Eier af Oudalens Kobber-Værk, men for den danske Rosings meget naive men praktiske Anmodning til Hr. Postmesteren (i Christiania).

Den gir ogsaa et noksaa godt Bidrag til Vurderingen af Postforholdene i den Tid (i 1798).

No. 355. Denne Ziir-Hauge er i den seneste Tid gjentagende Gange bleven omtalt baade i Tidsskrifter og Aviser, baade af Fagmænd og Kulturhistorikere som et mærkeligt Havekunstens Unicum i sin Tids Smag og Aand. Deri har «Tante Rosing» sin store Del. Hun var en Slags praktisk Have-Botaniker. Hun sørgede ogsaa «vemodeligen» over at forlade denne kultiverede Plet, dette deilige Sted og disse civiliserede Omgivelser for at drage til det vistnok økonomisk fordelagtigere, men kolde ukoselige Næs med dens utrivelige Præstegaard.

No. 356. Verset er adressert til Ægtemanden, men med en Elskers Glød ligeoverfor Konen. Fem Aar efter Rosings Død — længere kunde han ikke holde sig — exploderede hans Følelser i følgende Frierbrev; dette blev naturligvis afslaaet; det er selvsagt, naar man senere faar høre hendes Livs høie og tragiske Skjæbne.

Det «snaale» Frierbrev fra Justitzraad Th. Rosing de Stockfleth til Enkemad. Anne Rosing af 16/9 1805 er saalydende:

«Elskværdigste!

Hvor dog disse fjorten Dage har været lange! Hvor inderlig længes jeg ikke efter at see Dem igjen! Jeg har som De befalede mig nøie overlagt min Sag. Min Beslutning er, om jeg kan vinde Deres Yndest, at leve og døe med Dem. Naar De nu, med den godmodige Billighed, som jeg altid har tiltroet Dem, tænker mig med et Hjerte, som er skabt for Kjærlighed og som just derfor nu, i min nærværende Forfatning, føler sig ligesom forladt og allevegne fremmed, da jeg har ingen at holde mig til med den tillidsfulde Fortrolighed som virker Deltagelse, saa vil De selv, min dyrebare Cousine, kunde sige Dem, hvor stor min Længsel efter at see og være hos Dem maa være. I den Uvished (sic) jeg svæver har jeg dog efter beste (sic) Overlæg troet det passeligere ikke saa strax efter at have seet Dem at opsøge Dem igjen. Jeg kan imidlertid ikke, uden at lide ømfindtlig, længe bære denne Uvished, jeg vover paa Deres Ord at være velkommen, at besøge Dem for at høre min Skjæbne.

Jeg siger dette nu saa ligefrem som om det kunde siges og var sagt med kold Fornuft; men gid De kunde for eet Øieblik føle den Angest, som er i mit Hjerte, naar det siger sig: end om hun siger ney? saa maaskee . . . dog nej. Deres Svar veed jeg vil blive Følge af godt Overlæg. Jeg var kun ilde tjent med Deres blotte Medlidenhed, kunde den end forføre Dem til at krone mine Ønsker ligesom De har givet mig Haab, thi det har De¹. Jeg elsker Dem ubeskrivelig meget, jeg skal derfor respectere Deres Beslutning enten med evig Kjærlighed og i Høiagtelse eller dog med den sidste allene. Jeg maa nu tage mig selv, mens jeg er ret fornuftig. De staaer ellers Fare fore at faae 4 fulde Sider med behørige Efterskrifter, smaa forliebte Vers og alskens ung Galskab. De skal denne Gang, min over alting elskede, slippe med eet eneste — en Advarsel til en forliebt Olding, som bedes at erindre sig, at:

«Paa Ansigt blevet flaut af graaned Alders Dage,
Med Amor Elskeren dog kommer ej tilbage.»

Ikke destomindre er jeg, uagtet hvad man end kan sige imod Klogskaben deraf, Deres med ærbødig Høiagtelse evig hengivne underdanigste Tiener
Stockfleth.»

I Brevets Marg havde Tante Rosing ganske ubefangen noteret: «besvaret 29 August 1805». Pleiedatteren og Broderdatteren Tante Lovise mente, at Tante R. ligeoverfor St. alene nærede en Slags «skjødesløs indifferent Velvillighed», som den «noget snaale» St. aldeles misforstod.

¹ Komplet Feiltagelse af den til det Latterlige forelskede Gamling.

No. 357. Det syntes som om vedkommende tilberedte Dyrs egen «Safft und Krafft» ikke var nok, hvor stærk den end monne være; der maatte altid tilsættes stærk Viin. Husstyrersken hos Brødrene paa Gullaug: Experten Tante Sina (Jensine Fridricha) mente efter Tante Rosings Udtalelse, at man i Regelen brugte en stærk spansk Viin (Xerez, Sherry).

No. 358. Pistacia vera = et Træ fra Arabien, forplantet til Europa (Sydeuropa), hvis Frøkjerne har en stærk mandellignende Smag og bruges i Bagværk, syltet og til at give Fløde en mandelagtig Smag.

No. 359. Prost Wille har i sin «tykke» (omfangsrige) Beskrivelse af Sillejord (Seljord) (trykt omkr. 1800) ogsaa vidtløftigt omtalt dette Jertegn «udi Veiret udi de Maaneder Junius og Julius Anno 1783», og paapeger han tillige de Forandringer dette Jertegn havde paa «hvisse» (sic) Planter og andre Urter» baade med Hensyn paa Udseende og Smag. Nutidens Astronomer, Meteorologer og Seismologer formene, at disse «Jertegn» var Eftervirkninger i Atmosphæren af et større vulkansk Udbrud paa Island ved de Tider. De finder, at der Intet er iveien for at «Lufttegnet» kunde, som det sagdes, ogsaa have vist sig saa langt som ind i Sverige, ja maaske videre, jfr. det voldsomme Udbrud paa den vulkanske Ø i Sundastrædet Krakatoa (K Krakatau) i 1883, hvor de fine Explosivstoffer høit oppe i Luften blev af Vinden ført i Luftlagene omkring Jorden og viste sig som rødviolette perlemorsagtige «Skin» høit oppe i Luften (uden nogenslags Næsefornemmelser) hele Høsten 1883, ogsaa i vort Land; jeg observerede det flere Gange paa Spadserture omkring paa Stierne i Ullevaals Udmærker.

Jeg vil ikke sætte Fingeren paa, men blot bemærke, at «Lufttegnet» fra Krakatoa i Sundastrædet viste sig akkurat et Aarhundrede efter med omtrent de samme Phænomener som «siuntes» efter Udbruddet paa Island.

No. 360. Her kun dette: Hun blev i sit 18 Aar gift med Sognepræst Rosing. Den Kjærlighed, han følte for hende, var visselig af Datidens (og maaske af alle Tidens) bedste og lødigste: den stilfærdige, uselviske, trofaste, og de fleste Kvinder af høiere Samfundsklasser maatte være hjertensglade, naar de opnaede den Lykke. Hun kom ham ogsaa imøde med hjertelig Tillid og god Villie, men Forbindelsen kunde ikke gjøre hende lykkelig, men kun resigneret, skjæbnefattig og efterhaanden vanetilfreds og husmorforføiet.

Thi hun havde nemlig i sit 9de Aar nydt den overvættede sjældne og betagende Lykke (felicitas), at den store og sande Eros havde løftet sine Vinger over hende, og hun bar i sit Hjerte stedse et herligt mandigt Ideal (Kalckreuth). Kun den selv for den Tid

(man har Exempel paa at Kvinder giftet sig endog i 12-Aarsalderen) store Aldersforskjel (hun neppe 9 Aar, han 36) havde bragt ham til Besindelse og Resignation. Besynderlig nok havde hendes Far Oberstl. haft en lignende Historie. Som ung Officer havde han været Gjenstand for en i alle Henseender sjelden Kvindes ægte og sande Kjærlighed; men her kom — i Forbindelse med hans flegmatiske Temperament — det Tilfælde til, at deres for de pekuniære Udsigter ængstelige Mødre tog Forholdsregler for fluxens at skille dem ad. Dette er tidligere omtalt, hvortil henvises.

No. 361. J. H. Spørck, f. i Kjøbenhavn 1778 † 1849 (Søn af en Landmaaler, siden Foged paa Hedemarken) deltog med Hæder i Krigen 1814, Capitaine 1818, Oberst 1823, General 1832; han var da 55 Aar gl. men saa «temmelig ung og spændstig ud». En Anekdote om ham: Generalen havde Ord for at være en flink Officer, men der var adskillige af de yngre Officerer, som ikke satte ham høit. Ingeniør-Major og udmærket Kartograf Andreas Vibe, som var bekjendt for sit djærve Vid og sin grove Kjæft, fik en kjærkommen Anledning til at «putze» ham. Generalen havde efter en Inspektionsreise i Nordland udtalt, at der var Tegn til at der kunde være Østers i Nordland. Vibe, som ifølge sin Stilling og sit Virke var særdeles godt kjendt i sit Land navnlig i Kystegnene, skrev i Anledningen en yderst grov Artikel, formentlig i Morgenbladet, som dengang var Oppositionsblad, hvori han ubarmhjertig ironiserer over Generalens Formening og slutter med den infame Tirade «at der ikke havde været Østers i Nordland hverken før eller siden Hr. General Spørck var der».

Ved at anføre dette Exempel paa Vibes Grovheder rinder mig ihu den Vise om St. Olafs Orden og Ordensbrødrene, han skrev ved vel Midten af 1840-Aarene. Det mest horrible Vers er om Statholder Løvenskiold, hvori han henspiller paa dennes flere Svagheder, der «han sidder og føler en saa selvsikker Tilfredshed i sit ufortjente Høisæde»¹, særligt hans famøse Sparesands. Han, den millionrige Mand, stiftede et Legat til Nødlidende i sin Hjembygd med den splendide Capital 100 Spd. = 400 Kr. Det forhvervede ham ogsaa Hædersnavnet i Bygden «Severin Slant», medens en høiagtet Politiker (ikke politisk Modstander; thi dengang var

¹ Ved Grev H. Wedel Jarlsbergs Død 1840 fik Statsminister S. Løvenschiold denne velaflønnede Post (14000 Spd.) trods Protester af baade Morgenbladet og andre (oppositionelle) Aviser, selv af «Den Constitutionelle». Morgenbladet generer sig ikke for at sige: «denne skønne Tanke, at lykksaliggjøre os med Hr. Løvenschiold til Statholder bragtes til Udførelse». «Det er ligesaa vanskelig at forstaa, at en Statholder er nødvendig som at bli fortrolig med den Tanke, at Hr. L. skulde være Manden, som endelig maatte ha denne Post.» (Citat af S. C. Hammer: «Christianias Historie» Bind IV, Pag. 265.)

der ikke netop udprægede politiske Partier med Skylapper for Øinene, men der var den Forskjel, som altid vil findes: mellem noble, ædelttænkende Mænd og disses Modsætninger) han lod den Ytring falde, at Statholderen ved sit Legat desværre havde lagt for Dagen ikke «god borgerlig Offervillighed», men den rene «Offergoldhed» og at «hans Kræmmersjæl havde forledet ham til at skjænke sit Renommé en kolossal og stedsevarende Ulfeldt-Støtte».

Det var tydeligt, mente den foragede Vibe, at Høkersjælen (en Arv fra den i Tiden noksaa nære Stamfaren Høker Leopoldus) endnu var stærk i Familien. Verset lød:

«Og selve Severin, san
Fik Storkors, det Svin, san,
Og Smaekors det gav han til Doktoren sin, san:
«Nu var jeg vel ful, san,
og inderlig hul, san,
Nu slipper jeg for Honoraret til Jul, san.»

Major Vibes «St.-Olafs-Vise» gik i Afskrifter det hele Land over til rungende Lattersalver!

En Anekdote: Stortinget i 1821 vedtog Loven om Adelskabets Ophævelse, det var vedtaget paa 2 tidligere Thing og fik nu Nød-Sanktion. Ved Forhandlingene paa et af Thingene om Sagen skulde der være citeret en Ytring af Severin Løvenskiold om at hvis Adelen blev ophævet, «da vilde han sige Norges Fjeld et evigt Farvel», hvortil en vittig Repræsentant øieblikkelig svarede: «Og Ekkoet fra Norges Fjeld vil svare: «Vel, vel.»

No. 362. Oberst og Oberstinde Huitfeldt, Capt. Kalckreuth, og Verten Capt. Fridrich Martinus og Frue var meget dannede Personligheder, særligt Fru Ingeborg Huitfeldt, née de Reichwein. Hun havde litterære og linguistiske Kundskaber og Interesser i høi Grad og derfor stod visselig deres Conversation og de Themaer, de behandlede, over de, som almindeligvis fandt Sted i Retning af Datidens Omgangstone og dens Foretelser. Ingeborg Huitfeldt (f. 1736 † 1815) var et Unicum af aandelige og legemlige Egenskaber (Lærdom, Intelligens, Skjønhed). Ifølge Schiönaus «Samlinger af lærde danske Fruentimmer» skal hendes Lærer Philosophen Professor Eilschow med Forundring og Beundring talt om hendes skønne Naturs Gaver: «Hurtigt Begreb, stor Skønsomhed, god Hukommelse, lærvilligt Nemme». 2den Juledag 1743 holdt hun i sit 7de Aar en offentlig Tale (et Sted siges paa Latin, et andet Sted: «paa Fransk») — trykt i Kjøbenhavn — over Themaet: «Jesu Fødsel», i en Forsamling af adelige Fruer og Frøkener udi Kjøbenhavn». Jeg vil anføre (ikke sidestille) hvad der

i en Bog om Geistligheden i Danmark berettes: «En Præst Reenberg (Normand) havde en Søn, et Unicum af Lærdom. Han var neppe 7 Aar, men hans lærde Far havde drevet hans enorme receptive Evner og Kundskaber op til et næsten uhyggelig overvældende Maximum: «han kunde fast Alt», ja i Græsk endog hurtigt paa Flekken omsætte «jonisk» til «dorisk» eller omvendt. Dette Experiment blev foretaget for en besøgende Biskop, som selv var «lærd, men med Maade». Far Reenberg, som mærkede at Bispens Lærdom ikke altid rak til at følge med her, sa' under Examinationen (som naturligvis var paa Latin) flere Gange til Sønnen: «Leniter, leniter, mi fili, ut intelligat Episcopus!» (tal sagtere, min Søn, forat Bispen kan fatte!)

Gutten døde meget tidlig; han var naturligvis «sprængt»! Generalinden Huitfeldt derimod blev vel 77 Aar, saa til sine Dages Ende meget yngre ud end Alderen forudsatte (i 60 Aarsalderen troede Folk, at hun var Generalens Datter, ikke hans Hustru). Hendes Almenbefindende var godt, noget plaget af Gigt. En vel udrustet Personlighed!

No. 363. Oberst W. H. Huitfeldt var siden 1769 Oberst og Chef for 1ste Bergenhuusiske Nat. Inf.- Regmt., men opholdt sig fordetmeste paa sin Sædegaard Elingaard i Smaalenene (Onsø). Saaledes fra ^{18/7} 1771—1778, da han solgte «Sædegaarden», som da havde tilhørt hans Forfædre i 4 à 5 Aarhundreder lige siden Hafthorsønnes Tid. I 1772 blev han Oberst og Chef for 2det Agersh. Inf.-Rgmt., i 1777 Generalmajor og i 1782 Ridder af det hvide Baand.

No. 364. Alle vare i «stafferendes» Puds, hvad vi nu vilde sige stort Toilette. Herrerne i sine smukkeste Uniformer, Damerne i sine galanteste Silkekjoler. Oberstinde Huitfeldt overstraalede Damerne ved sin «pompösische» (sic) Silkekjole fra Itzehoe («donatio Fridrichi Martini» kaldet af den lærde Dame) ikke uden hemmelig Misundelse fra Værtindens Side og «nogen depot» at ikke hendes bedste Silkekiøle, som jo ogsaa var fra Itzehoe og en Gave fra samme Person, som «endock hendis Ægtefælle var», alligevel langt fra kunde maale sig med Fru Ingeborgs «udi Pracht», men saa havde hun til Gjengjæld «fortrøstet» sig til et Arrangement med en «schneidig Bryst-Prydelz» som tog sig «særdelis angenehmt» ud. Ellers bar Fruerne af god Byrd gjerne sine Ægtefællers Medaillon-Portrætter fæstet til et tykt «Fløielsfolium» som Armbaand. Nu havde Fru Karen fæstet Guld-Kramperne bag paa Medaillonnen fast til en net oval «Coussinet» af dybeste natsort Sammet (Velours), hvorimod det smukke kunstneriske Billede af hendes Mand «udi Brystpfantzer och Plade och blodrød Uniform» tog sig «særligt gloriosus» ud. «Coussinetet» bares i en

«gedigen» Guldkiæde, som var en «Arff udaff hendes storæt-tede og stormægtige Moder». Og Virkningen paa Gjæsterne, særligt Damerne, af dette agreable Arrangement trøstede hende jo meget.

No. 365. Var en efter Aarstiden dengang usedvanlig og derfor yderst skattet Ret. Laxen var bleven holdt gaaende i Rusen under megen omhyggelig Pasning og Madning.

No. 366. Tante Rosing fortalte, at det var af Hensyn til den fornemste af Fadderne Obrist-Lieutenant v. Brüggemann, at den ellers obligate og fortræffelige Gjøkalvesteg var ombyttet med Smaagrissteg; thi Oberstl. var «høyligen niedkier» paa alslags Grisemad «særdelis de delicate Smaagrise».

No. 367. En Mand, som Badegjest godt kjendt i Drøbak, havde af en Indfødt hørt, at den Bod, hvorfra Carlsen fordums drev sin lukrative Forretning, tilhørte (fra 1850-Aarene el. før) en Kjøbmand og Skibsrheder Parr, som stammede fra en engelsk Matros, der havde været i «Prisonen» i 1807. Matrosen, en smart Person, slog sig ned i Ladestedet, og blev ved Giftermaal i Drøbak-Aristokratiet (Jørgensen)? en rig — og derfor og ved sin Smart-hed anseet Person.

No. 368. Tante Rosing fortalte, at den lærde Onkel Kalckreuth havde ved Bordet en classisk Samtale med den ialfald i Latin endnu lærdere Tante Ingeborg (Oberstinde Huitfeldt) om de Gamles Gjæstebud. De gamle Grækere kaldte det «Symposion» = «Drikkelag», og det skulde vel tyde paa det mere Substantielle: «Mat og Drikke», medens Romerne benævnte det «convivium» = «Samliv» (Samtag) der ligesom la Eftertrykket paa harmonisk Selskabelighed: Eenhed af fri Livsnydelse i enkel Nøisomhed (Maadehold). Men i Virkeligheden blev det nok omvendt, da hos de mere raasandselige Romere — ialfald hen i Keisertiden — Conviviet udartede til den mest raabarkede sybaritiske Livsnydelse. Hertil bemærkede den for Romerne og Latin sværmende Oberstinde, at det dog var saa, at endog paa Ciceros Tid var Conviviet en sund Livsglad Selvudfoldelse, og at Cicero netop i sin Cato major med Rette roser sine Fædre, fordi de havde kaldt det med det vakre Navn «Bordglæde» (Samliv) istedet for Grækernes «Drikkelag» — men siden, ja da — da laa Romerne totalt under for sin overmodig-brutale Natur og de frygteligste, de ækleste Orgier, fandt da Sted. —

No. 369. Tante Rosing fortæller, at denne Episode ved Festen — efter Tante Ingeborgs Siigelse' — gik saaledes til: Onkel Kalckreuth, den festlige Schertzer, som af mig havde faaet vide, at der, af Hensyn til v. Brüggemanns Smag for Svinemad, skulde serveres stegte Smaagris, kunde ikke bare sig for til Overflod at hidse v.

Brüggemanns Æderlyst. Han tog Ordet og fortalte, at der i Oldtidens Rom var et Præstecollegium, kaldet *Flamines martiales*, for Dyrkelsen af Krigsguden Mars. Disse, som vi kunde kalde Feltpræster, havde tillagt sig alleslags Krigernes civile Lyster og Drifter: Sans for Mad, Viin og — Kvinder. Deres daværende Overhoved Marcus Sempronius Hierax var en gammel Buk — mager, men spændstig — som slog til Skaglerne ved enhver Anledning. Det blev især Tilfældet, da et stort Festmaaltid skulde afholdes til Ære for Optagelsen i Collegiet af en Lystigbroder Cajus Sergius Spuma. Det var vistnok før Keisertidens extravagante Yppighed, men det var nær den Tid og netop saadanne Præste-Middage var paa Tidens Høide af saa nogenlunde begrænset Gourmandise. Det firkantede Taffelbord var — som vanligt — paa 3 sider arrangeret med Spisesofter (*triclinia*) hver til 3 liggende Mandspersoner og med Siddepladse for Kvinder i hver af dem, og der var dekoreret med de pragtfuldeste «Urtekoster». Deltagerne var 9 Præster, 2 ældre Kvinder af Hædersgjestens Slægt og 4 meget frisindede Vestalinder (disse Arnens og Kyskhedens Hellige Vogtersker havde ved den Tid begyndt at negligere begge Dele). Ypperstepræsten Hierax havde specielt indbudt dem, da en af dem var hans særdeles gode Veninde «e' svær, smekfeit Førje» (Kalckreuth foretrak «betegnende» *Almue-Gloser*) som saa' ud som et Pakhuus, rummeligt, til Optagelse af alleslags substantielle Substanser. Veninden havde naturligvis faat Plads paa Ypperstepræstens *triclinium* (Løibænk), og der bredte hun sig efterhvert fortrolig udover en god Del af hans magre Person, mens hun ellers gløgt passet paa at faa sin rigelige Del af alle de lækre Nydelser, særligt de udsøgte Viine, som f. Ex. *opimiansk Falerner* og *Coss Vinum*. Da der blev serveret den høieste Raritet paa Vinkartet: et *Unicum*, en Flaske 16-Aarig *Chios-Viin*, og den — forøvrigt største — Part var skjænket i hendes Bæger, var hun fræk nok til muggent at bemærke: «Det er svært saa liden denne Vingud er for sin Alder!» — En Bemærkning som gav Hierax Anledning til galant at ofre hende sin Part af de sjeldne Draaber — og det var Førja immodeste nok til at ta' imod. Menuen var: Forretter: Fiskemad, Østers (til Overflod) og andre pirrende Skaldyr og Muslinger af alle Slags og i alle Slags appetitvækkende Variationer, samt Kotteletter af Raadyr og Vildsvinkjød. Hovedret: Alleslags Svinemad: Vildsvinehoved i skarp Sauce, Svineyver, Svineragout, en Slags Ribbensteg, Puurunge Grisunger (v. Brüggemann sukker tungt) stegt Andebryst, Vildandfricassée, Haresteg og Hønsesteg. Dessert: tykkeste Fløde, pisket (*Crème*) plus picentiske Kager og andet delicat Bagværk samt de herligste mest udsøgte Frugter. — De drak — særlig Hierax-Veninden — som

sugende Svampe og blev under Maaltidet bestænket med vellugtende Vande. V. Brüggemann havde uhyre interesseret næsten slugt K.'s «Narration», han blev mere og mere ophidset og til det Yderste «nidkier» ved Tanken paa al den udsøgte Nydelse, særligt i Svinemad, som denne Geistlighed saa ubefangen tillod sig. Han kunde ikke længere holde sin Ilske tilbage, men busede hitzig ud: «War det aber wirklich lofflicht sodannt Esserei, det disse lumpne Leienprädigere (Mat-Præster) so unverschämt sich tillodt?» hvortil K. med urokkelig Alvor docerende svarte: «Men, kjære Ven, Du forvexler et romersk Præstecollegium — og det endog saa at sige militære Præster: «Hedninge-Præster», om Du vil: «Afguds-Præster» — med vore protestantiske Sjælesørgere: fattige, kanske noget uciviliserede, men hæderlige og fremfor alt — troessikre. «Ja,» sa' v. B. — ærlig som han var — «det kan nock være so, at ich mich mistock, men» — med harmdirrende Stemme: «dette Schwein-Esserei war dock immer dennoch sehr ärgerlich!» Flere af Gjesterne, særlig Oberst Huitfeldt, lo ubeherstet over v. Brüggemanns Indignation, som — til endnu større Munterhed — øieblikkelig fortog sig, da han fik Færten af den nye lækre Ret, som nu ved sin appetitlige Lugt gjorde sig stærkt gjældende. Al hans Nid var paa Stedet bortdunstet, han smilede huldсалig over det hele Fjæs og raabte muntert: «Ha, Hei, Gut» o. s. v. (Se Texten). Denne Tante Ingeborgs Gjenfortælling af Kalckreuths Narration over Themaet er formentlig mere udførlig korrekt og ialfald morsommere og mere interessant ved sin Skildring af Oldtidens Taffelarrangement.

No. 370. Daabsbarnet Just Christian Grønwold gik naturligvis Militærveien og døde i 1833 som Capitaine og Chef for det Fronske Comp. paa Chefsgaarden Graffer (Graff) i Gudbrandsdalen. Han var som alle 4 Brødrene en stor (72 $\frac{3}{4}$ T.) kraftfuld, modig Herre. Han udmerkede sig som Lieutenant i Krigen 1807—09 (hans kritiske Mor, som var overdreven skeptisk ligeoverfor sine egne Børn, siger vistnok i et Brev «ja efter eget Sigende»; men hun var nu for kritisk-spotsk; han gjorde virkelig sine Sager godt og var en flink, rask Fyr). Han erhvervede sig ellers en herostratisk Berømmelse i Militærtjenesten — der kostede ham Udsigten til Oberstlieutenantsgraden — den er omtalt paa et andet Sted, hvortil jeg henviser. En Sønneson af ham, ogsaa med Navnet «Just Christian» f. 1833, var en meget flink Realkandidat (Mathematiker og Chemiker). En samtidig Medstuderende fortalte mig, at vor navnkundige Professor i Mathematik Dr. Ole Jacob Broch skulde have sagt, at Just Chr. Gr. jr. var det bedste matematiske Hoved han nogensinde havde paatruffet blandt sine Elever. Han havde ønsket at bli Officer, men hans Stedfar Justitiarius Junghans

fik ham overtalt til at gaa den studerende Vei. Justitarius mente nemlig, at Just Christian var et altfor godt Hoved til at «indtræde paa den fordummende og forraaende militære Bane». Da Just Christian nu var bleven sin egen Herre, gik han — en da noget ældre Mand (ca. 25 Aar) — ind paa «Reserve-Officers-Skolen» og blev en af første norske Kulds Reserve-Løitnanter. Dreven af den Slægten — ialfald tidligere — iboende Trang til militære Eventyr, reiste han til America og fik Ansættelse som Lieutenant i U. S.' Nordstats-Arme i den amerikanske Frihedskrig (1861—65). Han — en Kjæmpe af Kræfter og Constitution — var med i flere seierrige Slag, og som midlertidig Capt. ved Richmonds Indtagelse og Sydstat-Hærens fuldstændige Nederlag. Som Belønning fik han en indbringende Stilling (som Chemiker ved et Militærhospital i St. Louis). Han tog da — med sine store Forkundskaber — snart amerikansk Lægeexamen og døde i 1896 (paa Grund af uhørt Uvørrenhed; han stolede for meget paa sine Kjæmpekræfter) som en høit anseet Læge blandt Nordmænd paa Landet i Wisconsin. Gift og Børn i Amerika.

Medens han (Just Christian Grønvold jr.) boede i St. Louis, var han nogen Tid i Besøg i Sydstaterne hos en Secessionist-Oberstl., som havde været hans Fange ved Richmonds Indtagelse. De var blevene udmærkede Venner. Der kom paa Tale, hvor haardt Sydstaterne i den sidste Tid havde trængt til Combattanter og hvor slue disse kunde være med at unddrage sig Tjenesten. Den tidligere confødererede Oberstl. fortalte: Mr. Gades er indkaldt til Sessionen. Han er stærk som en Hest og af meget friskt Udseende, han er skraasikker paa at bli udtat. Han møder paa Sessionsdagen i Byen imidlertid op med saa uhyre Bandager paa «Hue», at han for den Slags Skyld gjerne kunde ha' lidt af «Hueværk» i mange Aar. Folk spurgte, hvad der var iveien med ham? «Ja det er just det, jeg vil ha' Jefferson Davis's Dokterer til at fortælle mig: jeg har været svært klein i Hue i lang Tid, men jeg er for fattig til at søke Dokter, men naa er jeg svært gla' for at bli tilsagt, for naa regner jeg med aa faa Dokterhjælp uden at det vil koste mei en Cent!» Da han nu blev spurgt i Sessionen, hvad han feilede, simulerede han først stærk Tunghørthed og sa', efter megen Skrigen og Støi, at der var noget Galt i Hue, særligt med hans høire Øre. En af Lægerne tar den flere Alner lange Bandage-Tullen af ham og graver et Par Pund Bomuld ud af Øret. Men saa saare, han netop hadde tat den sidste Tot ud, vender han pludselig sit Lugteredskab til den anden Kant og brøler: «Fy for Fandens Skind og Been! Vil han se til aa forte sig ud, fortere end fortest, han forpester jo hele Rummet for os!» (Examinations-Commissionens Medlemmer holder sig for Næsen, mens den tjenst-

gjørende Soldat slaar alle Vinduer op) «hans Hode er jo complet raadent!» Sagen var ligetil den, at Mr. Gades's slue Kone havde arrangeret det Hele og heldt en Del af Blommen af et durchraadent Æg ned i hans Øre om Morgen før han gik hjemmefra! Han fik et brilliant Kassationsbevis!

Fra sin Doktorvirksomhed i Wisconsin havde Just Christian adskillige Historier at fortælle, naar han gad, og det forøvrigt faldt sig slig, for han var ikke meget talende og desuden altid optat med sin Praxis, som slugte hans hele Tid og Interesse. Følgende Historie er ikke ilde:

I en Nybyggeregion i de store Bagskog-Trakter med yderst primitive Forhold, hvor vedk. Præst havde flere Kirker at passe, holdt denne Gudstjeneste og kirkelige Forretninger; særligt Vielser («de var som de var galne efter aa komme ihop!» sa' den ligetille Pastor, som helst talte Folkesproget) paa yderst spredte Kanter, men da dette i Længden blev for tungvindt for den saa optagne Mand, blev det mere praktisk ordnet saaledes, at de talrige Vielseslystne skulde indfinde sig i Massevis ved en bestemt Kirke for — «Hver holdende Sin» i Haanden — at bli viet ved en «General-Vielse» af Præsten over det Hele; de blev viede saa at sige «en bloc». Dette Arrangement gik idethele nok saa godt. Vistnok var der af og til Klager og Mundhuggeri, da flere Par formente sig at være «urekti para» formedelst feilagtig «Shake-Hands» men det jævnet sig altid. Engang blev der dog høilydte Klager over at mange var blevne saa «reint rispanes gælent para» (formedelst forudgaaende rigelig Nydelse af Spiritus) og det saa betænkeligt ud for Præsten med Trudsel om Juling og deslige Næve-Demonstrationer. Men den yderst frimodige og frisindede Geistlige afgjorde Sagen med en Gemythlighed, som vandt de Paagældendes fulde Bifald og humoristiske Tilslutning: «I veit, mine kjære Venner», sa' han, «at jeg har knappe Tier og derfor har maatte vie Jer underet jussom saaat si i et større «Mølje», men naa faar Dere, Dyrer Dø, jadden umake Jer me aa lissom sortere Dere ut fra hverandre og parre Jer ihop sjøl, ettersom Dere er Venner til aa blir forligte om!»

Denne originale ægteskabelige Selv-Ordning viste sig probat. Der var aldrig senere nogenslags Mudder anbelangende disse eiendommelige selvegne og selvvirkende rent automatiske Copulationer!

Just Chr.'s Ven fortalte ogsaa følgende Historie; han havde den fra en norsk New-Yorker, velkjendt og bereist i Sydstatene. Jeg betænker mig næsten paa at referere den, men den er dog i al sine latterlige Vederstyggelighed, mente Beretteren, et saa eklatant Exempel paa, hvad en skamløs bigot Tartuffe kan finde paa at undskylde sin Kjødslust med, at den bør noteres; der skulde

være mange af den Slags i Syden. Nuvel! Vedkommende Sydstatsmand gik for at være en oprigtig Katholik og skulde ha' lagt for Dagen kirkelige Interesser. Saa opdager en Ven, at Manden i al Hemmelighed var en graadig «Putassier», særligt efter «Neger-Skjønheder». Han tar Synderen, som ellers var Enkemand, fat, især for hans «perverse» Smag. Denne derimod tar Sagen meget frækt-roligt og undskylder sig med, «at han holder sig til Farven af den Grund, at han for Øieblikket har Sorg» (Sorg for en afdød nær Slægning). Se non è vero, è ben trovato.

Den mærkeligste Patient, Christian havde hat i sin Praxis, var den, han kaldte «Borax-Manden». Denne en bomstærk Thelemarksdøl fra Wisconsin havde «et Aars Tid eller saan» arbeidet med Borax i Californier. Borax (dette Natriumsalt af Borsyren) findes «In Natura» paa den varmeste Plet paa Jorden i Dødsdalen (Plaza de morte = Dødens Plads = Dødsstupet) «dettane fæle qualmanes Varmegulp og Svettehøl i sjælvæ Joras Helvete». «Der ærbæ' je' aa strisvætta et Aarsti eller saan paa denna Mor'plassen, som dom kæl'lan» — men saa reiste han «himover» for at faa «Frisk, kall Luft»; og det fik han ogsaa til Overflod her i Wisconsin: han satte sig i det sværeste Vinterveir ute i det aabne Land «han vølte inte Snoa, han ville jussom støt svale sei paa Vidda».

Men der er dog en Grænse for hvad «Kjøt og Blo» kan taale; han holdt paa at faa den strængeste Lungesot ved denne umenneskelige Temperaturforandring paa forholdsvis kort Tid, men det usandsynligste skede dog: Bæstet klarede galant Affæren ved sin ubetvingelige Vikingekraft.

No. 371. Taare-Rimeriets Springflod flød saa man næsten «stod til Øyen-Vand udi Halsen», siger en samtigig Satyricus. Men en lærd Rimsmed, en Onkel og Aandsfælle af Præsten, gik videre i sit sindssvage Sørge-Rimeri: han henvender sig særlig til Norge og opfordrer de norske Fjelde til at «smelte hen udaf Qvide». Dette patriotiske Forslag til velvilligt at arrangere et naturstridigt «Phainomenon eller Miraculum» fandt imidlertid de norske Fjelde dog heldigvis sig ikke foranlediget til at tage sig ad notam.

Da Kong Fredrik 5te i Januar 1749 «formedelst» høistsammes Gemalinde den dannekjære Dronning Louise «annamede» en yndig, velsignet och «velskaffvt» Printz, sang samme Poet:

«Oh! Hør vor Hiertens Fryd, Du Femte Frederick,
Fordi at Du en Søn och vi en Cron-Printz fik!»

No. 372. Deri havde Rimsmed-Præsten vistnok ikke Uret. Tonen ved Hoffet var nok «erotisk-beklumret». Men han skulde have vidst, hvorledes det gik til ved den svenske Konge Gustav

III's Hof omtrent samtidig eller lidt senere. Herom har man en Anekdote. Kong Oscar I sa en Dag i Slutten af 1840-Aarene til den da omtrent 80-aarige Statholder paa Drotningholm Slot, at Kavallerne og Hofdamerne beklagede sig over de trange Rum, de maatte færdes i og kunde ikke begribe, hvorledes Gustav III's Hof, som var saa mangedobbelt talrigere, kunde have greiet sig. Dertil svarede Greven og Serafimerridderen, som havde begyndt som Page ved Gustavs Hof og bevæget sig i Hofluften hele sit Liv: «Jo vaserra, D. M., det gick forträffligt, ty paa den Tiden bodde Kammarherrarne och Hofdamerne tilsammans i gemensamma Rum och Lakeierna och Kammarpigorna bodde ocksaa gemensamt och aldrig hörde jag då något Klagomål öfver Trångboddhet.»

No. 373. Hvorfor en Kammerat skulde ha' ytret at der fik den Onde skam «en Sjæl for godt Kjøb» men saa var det justement en «syes ringe saadanne».

No. 374. Han (Christan 7de) som kom paa Thronen i 1766, endnu ei 17 Aar gl., havde af Naturen endog meget gode Evner, mens hans Overhofmester Grev D. Reventlou var en brutal tyransk Person, som nedbrød dem ved sin raa Underofficers-Commandotone, brutale Hidsighed og utrolige Skolemester-Voldsomheder («han generede sig ikke for jævnlig at dulte Kronprinsen i Siden med sine haarde vældige Slagter-Næver») ligesaa meget som ved sin bagvendt pædagogiske utrolig smaalig irriterende og sløvende Pugge-Metode. Overhofmesterens Søstersøn Kammerpagen Ulrik Sperling, en samvittighedsløs og udsvævende Hofsnog, nedbrød hans Moral ved næsten systematisk at bringe hans Fantasi paa Afveie og fordærve hans af Naturen gode Hjerte. Sperling bragte ham ind i Forvildelser, som ganske vist medvirkede til at fremme hans senere Afsind (Reverdil).

No. 375. Den overordentlige Magt som Struensee som Geheime-Kabinetminister havde erhvervet sig, idet al Myndighed var i hans enevældige Haand og blev rent despotisk, anvendte han til at gjøre gjældende den nye Philosophies Grundsætninger og bekjæmpe og aflive forældede Tilstande af enhver Art, men han fór altfor fort og voldsomt afsted og begik mange hensynsløse Overgreb og tilsidesatte den danske Nationalitet og dens Sprog med yderst saarende Overmod. Der blev almindelig Misnøie og ved enkelte Leiligheder brød Forbitrelsen ud i Uroligheder (de norske Matrosers Tog til Hirseholen for at forlange sin Ret, Livgardens Oprør, lille Julaften 1771). Under disse maaske provocerede Uroligheder viste Struensee en Svaghed, som gav hans talrige Fiender Mod til Sammensværgelse for at styrte ham. Det skede 17. Januar 1772.

Det er om Livgardens Oprør 21.—²⁸/₁₂. 1771, at et Brev fra

Kjøbenhavn handler. Brevskriverinden skriver til en Slægtning, gift i Norge. Da hun ogsaa var i Slægt med Fru Ingeborg Huitfeldt og Capt. Fr. M. Grønwald, sender Oberstinde H. Uddrag af det lange Brev til sin Fætter. Men selve Brevet er ved Omgang hos Interesserede, fornæmlig af officersstanden, bleven saa makuleret, at der kun er enkelte læselige Fragmenter: «Garden var væsentlig fra vores Broderrige Norge, og disse lange Karle havde mange Forrettigheder; de havde Rang i Lighed med Underofficerer i de andre (smaa) Regimente og var frie for Stokkeprygl og Spidtzroed. Der blev givet Ordres til deres Opløsning og Indstikning i de smaa Regimente. Men dette behagede dem ikke; de raabte og skreg at de vilde tale med Kongen selv og have deres Pas. Deres Officerer havde ingen Magt over dem. Commandanten, General v. Gude, der var en ilsindet Mand og af dem forhadt, kom tilhest. Han steg af Hesten (den ingen Garder vilde holde) og da han formanede dem, raabte de: «Gaa Fanden ivold, din gamle Ræv, Dig kjender vi nok, din Rad (sic), Diævelen gale i Dig.» — hvorpaa Generalen pakkede sig bort. Der blev stor Allarm og Rebellion foran Slottet (Christby), men Oberst Baron v. Haxthausen fik Soldaterne i Orden. Han trækker Kaarden og tar Commandoen med de gjængse Commandoord: «Richtet euch! Præsintire das Gewehr! Gewehr beim Fuss!» Alle lystrede paa en Snor med største Egalité, men da det lød: «Bajonette vom Lauffel!» raabte alle «Nei Piinedød om vi gjør». Men afløsning blev dog foretat, og Garden afmarscherede til Casernen — men snart efter var hele Garden udenfor Slotsporten, de sprængte den med Gewalt og trængte ind. Der blev en «hæsselig» Bataille med den nye Vagt-afløsning, som blev udjagen og Livgarden besatte nu Vagtstuen og tilstode nu kun «sine egne» Adgang. De formelig beleiredes Slottet! Der blev lovet dem Pas og Afsked, men de forlangte Kongens Underskrift og hvermand sit Pas med Kongens Haand og Seyl; de svøere ikke at forlade Slottet før. Mange af Borger-skabet sendte hele Stege, Julegot og Senge optil Garderne paa Slottet Endelig ud paa Morgenen var alle Passene under-skrævne, Garderne blev føiede i Alt: de fik deres Uniform til Arv og Eie og 3 Riksdaler til Tærepenge hver. Og nu gik Afløsningen for sig. Anden Juuledag var der dog atter Spektakel, da de mange norske Gardere reiste hjem. Det siges, at de, da de underveis mødte General v. Gude, rev ham af Hesten og een af dem raabte til ham den Putzterlighed: «Naa skal Du faa Dig en Gude-Drik, din tørstige Dævell!»

Ja det var en frygtelig Juule-Tide for os, saamegen Stimen og Opløb, Støien og Larmen paa Slottet og paa Torvet i Byen. Folk sværmede om i Gaderne, beskiznede Soldater og Pøbel skreeg

og sang og insulterede baade Officerer, Politiet og Vægtene — allesteds var der Banden, Trudsler og Skielsord og det i denne søde Juule-Tid. Tilstanden var jo en reen Parodie paa den Fornøjelse, som vor herlige Brorson skildrer udi sin søde Juule-Psalme!» — —

No. 376. Om Lem sa' Kalckreuth: «Det sagdes, at Lieutenant Lem var af Holbergs Slægt, men om saa var, saa skiulte han det saa fuldkomment, at selv den mest skarpsindige Decouvreur (Detektiv) ikke vilde være istand til med den bedste Villie at blive det vaer.»

No. 377. Den unge smukke, vennesæle, men vistnok for livsglade og letsindige engelske Prinsesse Caroline Mathilde blev viet (14½ Aar gl.) til den 17-aarige Konge den 8/11 1766; at dybere Følelser og ædle Forsætter rørte sig i hendes Sjæl synes et af Vinduerne i Fredriksborg Slot at vidne om: der havde hun med en Diamant indridset den fromme Bøn: «O God, keep me innocent!» (O Gud, bevar min Uskyld). Tanken var fremkaldt af Ængstelse ligeoverfor Hoffets Tone, «Kongeborgen var Letsindighedens og Udsvævelsernes Hjemstavn». Her spillede atter en Holstener, atter en Rantzau, den raa og ryggesløse Greve til Ascheberg, en Rolle. Man havde lokket den stakkels Yngling-Konge med alleslags Forførelser baade i Ind- og Udlandet, saa at Kongen snart var en Ruin «en sindsvag 20-Aar gl. Olding i Sind og Skind, en blødhjernet Paralytiker med glimtwise Udbrud af Resterne af sin naturlige Begavelse.»

Med Hensyn til Struensee siges det, at «han besad mange Betingelser for at kunne gjøre Lykke ved Hoffet, han var kundskabsrig, beleven, taktfuld og dristig paa en Gang, en særdeles vindende Person, men muligens ogsaa farlig. Han saa godt ud: velvoxen, bredskuldret med regelmæssige Træk, stor, kraftig Næse, endnu større blaa vakre Øine, men ofte med stirrende skummelt Blik, Haaret var lysegult; hans Udtryk var «fremherskende forstandigt». Den paafaldende Sikkerhed for ikke at sige Dristighed, der prægede hele hans Væsen og Manerer forvirrede, ja endog «forfjamskede» og begunstigede ham i hans kühne, men vanskelige Stilling. Han gjorde Lykke hos Damerne. Strax før Struensees Fald under Hofpartiets, Adelens og Embedsmændenes Uvillie mod hans Despotie skulde Struensee ha' sagt: «Tosset Goddædighed og Føielighed har været Kilden til Danmarks Ulykke»; «At indjage Frygt er det eneste Middel ligeoverfor en udmarvet, svækket Stat med et corrupt Hof og et helt Stats-Samfund fuldt af splittende Intriger».

No. 378. Louise Augusta, (gift med Hertug Fredrik Christian af Augustenborg) Moder til Kong Christian VIII's anden Dronning, den skønne Caroline Amalie og til «Oprørsprindserne».

No. 379. Det Ordspil blev ved den Tid anvendt paa Struensee: «mala multa struens se perdidit ipse» — «pønsende paa mange onde Streger ødelagde han sig selv».

No. 380. v. Brüggemann (sandsynligvis Søn af den Oberstl. U. F. v. B. som Carl 12. i 1716 fangede og om hvem han sa': «han burde ha' het: Tryggemand») som værkede for at faa Greie paa Latinen (som han ikke forstod en Døit af) havde ogsaa derfor tat Brevet med for af Værten muligens at faa Oplysning, og det havde han nok ogsaa, men da Oberstinde Huitfeldt fik Færten af, at der forekom et latinsk Citat, var hun strax paa Flekken med sin Oversættelse, som naturligvis var correct baade «verbotenus» og «i god forstaaelsesfuld Mening». Den lød: «Og der manglede heller ikke i selve Dronningens Seng visse mistænkelige Spor».

I Schweitzeren Reverdils, Lærer for Christian 7de som Kronprins, hans Skrift om Struensee og det danske Hof staar der blandt Andet om Struensee's og Dronningens Forhold: «Paa Fredriksberg Slot havde man, dengang Dramaet var sin Afslutning nær, indrettet det saaledes, at Dronningens og Kongens Værelser var adskilte fra hinanden ved en Sal; det lod sig da formode, at Ægteparret ikke kom meget sammen. Struensees Værelse var i Fløien nærmest ved Dronningens Rum og ved Siden af hendes Kammerpigens. Han kunde, ligesom de, begive sig til sit eget ad Hovedtrappen ved at gaa over Gaarden, og derpaa kunde han vende tilbage til Dronningens ad den hemmelige Trappe. Men se om han end gjorde sig den Umage! I dets Sted gik Struensee et Kvarter efterat Dronningen havde trukket sig tilbage ud af Salen ad den samme Dør, men ad den Vei kunde han kun naa til sit eget Rum ved at gaa gennem Dronningens særlige Forværelse og derfra ad en indvendig Trappe, som kun var bestemt for de opvartende Kvinder. Man saa ham altsaa gaa denne Vei, men ingen kunde vide, om han gik ind til sig selv eller om han tiltraadte de Rum, der burde have været anseede for Renhedens helligste Tilhold.» Et andet Sted siges der: «der var at se, hvorledes en enkelt Mand (Struensee) altid var om Dronningen, hvorledes hun aldrig havde Øinene fra ham, tog ham med til alle Selskaber og Fester, for alles Øine gav ham Ret til en fortrolig Omgang og Tone, som vilde have ødelagt en almindelig Kvindes Rygte: lod ham sidde i sin Vogn — idetmindste paa Landet — og spadserede med ham i Haverne og Skovene baade tidlig og sildig, og dette endog før den Tid, han var bleven Hofembedsmand og Stormand.»

Dr. phil. Louis Bobè har i en dansk Julebog af 1907 en Studie over Caroline Mathilde i Celle i Hannover (den By, hvortil hun var bleven forvist), hvor hun tilbragte 3 Aar under Ud-

øvelse af stille Godgjørenhed mod Barn, Fattige og Syge. Her døde hun af Smaakopper, paadraget ved Sygebesøg, i Mai 1775, 23 Aar gammel. De gamle Romere havde den Troe: «Den Guderne elsker dør ung». «For den mærkelige og gaadefulde saakaldte Hertug af Cavallo», siger Bobé, var hun Idealet af alle Kvinder paa Jorden, denne elskelige Synderinde, hende hvis Smil var som Solskin, hun som ømt og kjærligt favnede den fattigste Pusling i Byen ved Tanken paa de Børn, der var bleven fravristet hende: «myg af Sind, barmhjertig og godgjørende mod alle Syge, Sorgfulde og Fattige i den Stad, der endnu bevarer Mindet om hendes gode Gjerninger.»

Her gaar hendes lidenskabelige Selvbekjendelser til Hjertet, «at naar en Kvinde følte dybt for Nogen, maatte hun følge ham om det end var til Steile og Hjul», og selv den strængeste Moralist vil være tilbøielig til at se mildt til hendes Brøde og Vildfarelser.

«Dein Horizont, umwölktes Celle
Wird durch Mathilden wieder helle.»

I godt Veir spadserede hun i de landlige Gader, rakte Barna Haanden til Kys og gav sig i Snak med Godtfolk: Caroline Mathilde vandt ved sit søde, ligefremme Væsen og sin rundhaandede Velgjørenhed Alles Hjerter for sig. En Englænder, J. Moore, der fik Anledning til at se hende «var opfyldt af dyb Vemod over Dronningens Skjæbne». I Staden Celle og dens Omegn gav Sorgen over hendes tidlige Død og tragiske Skjæbne sig et mangfoldigt og ægte Udtryk.

I Danmark var hendes Bortgang — iallefald i de ledende Statsmands- og Hofkredse — nærmest en Følelse af Udfrielse af den Frygt, man nærrede for at det skulde lykkes Dronningens Tilhængere at faa hende rehabiliteret. Men de haardeste Domme over hende blev naturligvis fældet af hendes Kjøn, særligt af Adelsklassen.

De forsonende yndefulde Minder fra hendes sidste Leveaar blev tilsidst til Legender og gav hendes Navn et Helgenskjær. Da Baggesen i 1789 stod ved hendes Kiste, udbrød han i de høi-stemte Ord: Offer for Elskov, Herskesyge og Kabale, forførte, mishandlede, dræbte Uskyldighed! Om hundrede Aar skal dit Navn lige Fhønixs opstaa af sin Aske, straale og fordunkle! Pragfuld Cypresses-Stemning! Et halvt Aarhundrede senere skrev Carl Ploug:

«Nu smuldrer paa en fremmed Kyst
Den friske Mund, det fulde Bryst,
Der fordum aanded Liv og Lyst!
Den Slægt, som stirrede sig blind
I hendes Yndes varme Skin,
Er gangen samme Vei som den;
Kun Sagnet gaar endnu igjen!»

En af disse tarvelige skamløse Studiosus-Poeter, som der altid har vrimlet af i Danmark og hvis Navn er saa «forglempt, som om han ei havde existeret», havde la't sig kjøbe af en høibaaren kvindelig Simplex til at sætte sammen en yderst flau (ganske attisk usaltet) impudent Nidvise om den faldne Dronning.

Den begyndte saa:

«Nu sludrer paa en fremmed Kyst
Det sølle Skrog» o. s. v.

(Jeg gider ikke citere videre af dette sjofle Calumniat-Produkt.) Formentlig har Digteren Ploug i berettiget Harme over dette infamt-dumme Verse-mageri ladet sig forlede til i sit apostrophe-rende Digts Begyndelse at anvende Skamvisens Versemaal og præcis de samme Ord, naturligvis med Undtagelse af det «vigtigste», der strax manifesterer Visens og Digtets absolutte Modsætning i Alt. Forøvrigt synes mig, at Digtet neppe staar paa Høiden med den anseede Digtters Ry; men saa var det jo ogsaa et «Impromptu».

No. 381. Tre Maaneder efterat Fridrich II var bleven Konge (1559) drog han med sine Farbrødre Hertugerne og med 20 000 Mand, anførte af Johan Rantzau, mod Ditmarsken, og erobrede efter tre blodige Træfninger Hovedstaden Heide som brændtes. 3 000 Ditmarskeres Lig bedækkede Valpladserne. De Undertvungne maatte knælende hylde sine nye Landsherrer, og det herjede Land deltes «udi sin svare Qvide» mellem de overmodige Seierherrer.

No. 382. «Nu var» — som B. B. siger i sit Drama: Maria Stuart — «Bothwell kommen ind i Dødningedansen om hendes Navn» — en sørgelig Virkelighed mod hans fordums poetiske Syn: «Skuet af hendes sireneagtige Skikkelse i Magtens Stjerne-strøede Omgivelser».

No. 383. Bekjendt er den Spydighed, Courtisanen Imperia, (som tidligere havde været Nonne, men var bleven forført af sin Skriftefader), sa' til en paatrængende fyrstelig Amant, som fornærmet over hendes Kulde, vilde trække sig tilbage med de Ord: «Vil de maaske heller være alene?» «Nei, Nei! Deres Majestæt udfylder ialfald en pinlig Tomhed!»

Majestæten presicerede tilfulde sin Mangel paa intelligent Forstaaelse ved ikke at fjerne sig og ved sin Forbliven komme i den Situation at maatte tjene som Udfyldnings-Surrogat for pinlig Tomhed.

No. 384. Erasmus Rotterdamus (1487—1536) siger i et Bøn-skrift til Paven: «I mange Klostre findes der ingensomhelst Tugt, saa Skjøgehusene ere gemenlige mere ærbare». Naar alvorlige ufordærvede Mænd fra de nordlige Lande kom til Rom syntes de de kom til et rent Morads af Fordærvelse, til et Sodoma og Gomorra.

No. 385. Oberstinden citerede (formentlig som Modbillede følgende Tankesprog om Qvinden, forfattet af en arabisk Digter og Philosoph for et halvt Aartusinde siden:

«Oh Qvinde, Du onde Sæd, Du Oleander-Frøe! Det brænder Indvoldene paa den, som spiiser det, ock det er for altiid ude med hans Freed!»

No. 386. De polske Myndigheder efterjagede en 14 Dages Tid den «sig absenterende» Konge med Tropper for atter at «indfange» Flygtningen fra den forhatte Throne.

No. 387. I dette store Søslag 1571 besejrede Venedig og Spanierne Tyrkerne, som havde frataget Venedig Cypern.

No. 388. «El Bucintoro» (egentlig: «Halvt Menneske, halvt Tyr») var et flydende «to stokværs» Pallads, lysende af Guld- og Træskjærer-Arbejde. Ud fra det underste Galleris Buer stak frem paa hver Side 21 vældige 30-Fodlange Aarer hver til 4 Mand med Skifte, ialt 168 Roere. Vingede Løver var anbragt paa Spanterne mod de to Skibssnabte og mod Roret. I det øverste Galleri var hele Skibet overdækket med et hvælvet Tag, beklædt med tyk karmoisinrød Silke. I dette mægtige Rum, hvis Loft var prydet med mythologiske Udskjæringer, var der Siddepladse til Dogen (Thronstol) og hans Talrige Følge. Fra Taget ragede op en massiv Mast; fra dens Top vaiede St. Marcos vældige Splitflag. Skibet lyste «ligervis som en Soel, omgiffuen aff Stjerner».

No. 389. Dogen kastede da en gylden Ring (Ægteskabsringen) i Havet, raabende høit og lydeligt: «desponsamus te mare in signum veri pepetuique dominii» = «vi ægter Dig, Hav, til Tegn paa vort sande og evigtvarige Herredømme».

No. 390. En poetisk, berømt Reisende siger om San Marco: «Der laa den, dette Vidunderes Vidunder, mere lig en umaadelig juvelbesat Krone end en Kirke. Som et Dronningdiadem straaledede den paa den graahvide Piazza under den klare, azurblaa Himmelhvælving.

Karnissen (arkitektonisk Led i S-Form) saa ud som var den Havskum, der slyngede kostbare Stene op fra de i Bølgerne begravede Skatte. Der kunde ikke gives nogen Bygning i Verden, som var saa skjøn som denne og var det vanskeligt at fatte, at den var skabt af Mennesker. Kuppelloftets gyldne Mosaik, der buede sig over Alabastervæggens Purpurbrune, var som Solopgangen, naar Solen seirende stiger op over en mørk Horizonts Skymasser. Lyset syntes skabt af denne Mosaiks Glands; i de smaa Vinduer i Kuppelen tændte Lyset udenfra og Opalskjæret indenfra saa kraftige blaa og blegegyldne Blink, at de forvandledes til Stjerner. Gulvet var ogsaa i Opalfarve med en Mangfoldighed af skuffende Ædelsteners Farveblink lig Bølgers skiftende magiske Skjær» («bläulicher Glanz»).

No. 391. Senere kommer jeg til at omtale afdøde Grosserer Westye Egebergs Fortælling om hans Far (Westye Egeberg senior), hans Indflytter-Reisetid til Norge og hans lange Condition som «Diske-Dreng» og senere Førstemand hos den forudms Skræppekarl Heftye, som i Slutningen af 1700-Tallet havde etableret en Høkerhandel her i Byen i (Voldgaden?). Jeg spurgte Egeberg om hans Heftye kunde være den samme Heftye som her omtales. «Ja, absolut, det var netop han; han havde været, hvad vi kalder «Skræppekarl» (de Danskes «Bissekræmmer»). Far var flere Gange af Principalen bleven synet den Skræppepaabinding, han brugte. Heftye var en liden, men energisk og seig Jøde, som ved Hjælp af den sindrige Paabinding kunde bære sine Byrder som Kløvhesten sin Kløv. Men det var gaet ud over hans Ryg; thi den stod nu krum som en Buehvælvning; «han skjøt Ryg», saa hans Hoved laa næsten ned paa Brystet, og hans Øines Synskreds blev næsten indskrænket til Disken; han frembød et noksaa deformt-latterligt Udseende med sin vanføre, forvrængte Legemsdel, og dog burde man jo ikke gjøre Løier med den, thi den maatte jo siges at være ligesom en Triumfbue over hans slitsomme Arbeide; ja det Hoved og den Ryg havde trollet sammen gode Penge; den nu rige Bankierslægts Grundfond! Egeberg citerede følgende acatalectiske (= fuldstændigt udtømmende) Mindevers om Heftye, forfattet af en samtidig poetisk Bodsvend:

«Hans slitne och krumme Ryg var hans Handels-Merque,
Men blanken Sølv var der tjent — saa Skiit la det werque.»

Og han (Egeberg) mente at det var et Minderim, som Slægten burde hædre, «men» — la' han til, «se om den gjør det!»

No. 392. Jeg er bleven gjort opmærksom paa, at ovennævnte Historie om Ludvig 14. er omtalt i den i den senere Tid udkomne Bog: «Hertugen af Saint-Simons Memoirer». Den omtalte «be-trængte» Hertuginde (Colonellens Farmor) var Hertuginde af Chevreuse; den Hertug, som var hendes Redningsmand: «Hertugen af Beauvilliers» (ikke «Buville», som Oldefar kaldte ham formentlig af Mishøring eller af hans Ukyndighed i Fransk). Historien er saaledes visselig autentisk nok.

No. 393. Det maa dog bemærkes, at denne Ludvig XIV's Urenslighed med Hensyn til Hudpleie var i Tidens Medfør. Sandsen for at holde Kroppen ren forfaldt aldeles i 16- og 1700-Tallene. De tidligere offentlige Badstuer var nemlig blit Arnesteder for Drik, Usædelighed og Slagsmaal, samt for Udbredelse af «Syfilis», som nu tog Overhaand. Badene blev stængt baade i Tyskland, Frankrig og Danmark. Dertil kom, at Lintøi kom i Brug, og i Frankrig, Modens Land, blev det Skik at holde flere Sæt Lintøi, som kunde

skiftes og holdes rene, og at anse Badning og Vask af Kroppen for unødvendig. I «Galanteriets Lovbog» (Modeskrift i Frankrig) læres: «Det renligste er hver Morgen at tørre Smudset af Ansigtet med hvidt Lintøi, men det kan ey anbefales at vadske sit Ansigt med Vand; thi det gjør dette modtageligt for Kulde om Vinteren og Hede om Sommeren». Saaledes ophørte i de nævnte 200 Aar Vand til Tvetning af Kroppen i Almindelighed, ialfald i de Lande. Om flere historiske Personer (Damer som Herrer) bemærkes Leilighedsvis «at deres Hænder var fast ukjendelige formedelst Smuds». Flere af Ludvig XIV's Sygdomme mener man nu alene kan forklares som en Følge af hans legemes urenlige, rent smudsige, Tilstand.

No. 394. En af Slægten Nesles Forfædre, en Seigneur de Nesle havde endog været Frankrigs Regent under Ludvig den Helliges andet Korstog.

No. 395. Fredrik d. Store havde i Sinne spændt større Personer end hin Adjutant ud af Rummet, det er absolut historisk.

No. 396. Og det kunde Kalckreuth nok si' med god Grund, for han var ikke at spøge med, naar det gjaldt hans Ære, da kjendte han intet Hensyn. Naar jeg nævner Kalckreuths stolte Æresfølelse maa jeg her uvilkaarlig tilføie, at den heldigvis blev forskaanet for paa det dybeste at krænkes. I Krigen mellem Preussen og Napoleon 1806—07 maatte nemlig hans nære Frænde (jeg tror Søstersøn?) Danzigs tapre Commandant General Kalckreuth overgive denne stærke Fæstning til Marskalk Lefebre (som deraf fik Titel Hertug af Danzig). Men da var «vor» Kalckreuth forlængst falden paa Ærens Mark.

No. 397. «Niedersachsisch» = niederträchtig = nederdrægtig. Kalckreuth mente, at Fr. Store var Far for denne Gloseombytning, da han nærrede stram Uvillie mod Sachserne.

No. 398. Historien om det bødede Frakkeskjød efter Kunerdorffer-Slaget er historisk, om end ikke Kalckreuth var med der og heller ikke ved Kollin.

No. 399. Siden Januar 1762 var Rusland — fra bitter og energisk Fiende — forvandlet til Krigsfælle og den ^{18/7}. 1762 stod Friderich og den russiske Overgeneral Czernitschew sammen ligeoverfor Østerrikerne under Feldtmarschal Daun. Da kommer sent paa Kvelden Melding fra Rusland om, at der er skeet Thronskifte. Den nye Hersker (Katharina II) stadfæster vistnok Freden med Preussen, men ophæver Forbundet og tilbagekalder sine Tropper øieblikkelig. Czernitschew begir sig paa Flekken til Kongens Telt og forlanger ham strax i Tale, uagtet det var meldt, at han var gaet tilhvile. Overgeneralen blir indladt og meddeler Ordren fra sin Herskerinde. Friderich er et Øieblik bestyrtet: det var et voldsomt Slag i Ansigtet. Men han fatter sig snart og hans snarraadige

Aand finder en genial Udvei. Han ber Overgeneralen om at holde Ordren hemmelig og at bli staaende med sin Hær nogle Dage over i sine Stillinger. Af Beundring for Kongen overtræder Generalen sin Pligt. Ved at blive staaende som før, som om han fremdeles er Kongens Kampfælle, yder han dog, skjønt uvirksom, Fredrik alligevel stor Hjælp. Thi Daun, som naturligvis Intet anede om Sagen, maatte paa Slagdagen 21. Juli holde en hel Hærafdeling ude af Kampen for at modtage det Angreb, han hvert Øieblik ventede af Russerne, som til hans høieste Forbauselse udeblev. Og Fredriks Ledelse af sin Hær skulde paa den Dag ha' været genialt overlegent. Saaledes hjalp Czernitschew Kongen til at vinde den afgjørende Seier ved Burkersdorff, Fredriks sidste Slag i Syvaarskrigen. Tiden for Russerens og Kongens Forhandling er efter Kalckreuths Beretning ikke helt rigtig med Hensyn til Slagdagens Dato; men Kalckreuth var virkelig med i Slaget, idet det var netop ved Burkersdorff, han fik Sabelhugget i Panden.

Kalckreuth fortalte ogsaa den historisk sande Fortælling om Kongen og hans Livhusar Hans Müller. Husaren havde etsteds paa Slottet Sans Souci mistet et Brev til sin Lotte, hvori han meddeler hende, at han desværre ikke paa flere Dage kan besøge hende, da han «ikke tør vige fra sin gamle Brumbas». Kongen fandt tilfældigvis Brevet og likte slet ikke Klængenavnet «den gamle Brumbas» — men Synderen var en kjæk Soldat. Kongen lar ham kalde og spurgte ham om han kunde skrive. «Lidt, D. M.» «Saa sæt sig ved Bordet der og skriv, hvad jeg dikterer!» Kongen begyndte nu Ord for Ord at diktere Indholdet af det fundne Brev. Husaren forstod, fik en voldsom Skræk i Livet, sank ned paa Knæ og bad om Tilgivelse. «Op igjen!» sa' Kongen, «paa Plads, skriv videre». Nu dikterer Kongen Følgende:

«Min kjære Lotte! Jeg kommer ikke paa flere Uger at faa den Glæde at se dig, thi den gamle «Brumbas» har i dette Øieblik udstedt en Arrestordre om at sende mig som Fange til Spandau! Din trofaste Hans Müller.»

Til Spandau Fæstning blev Livhusaren sendt, men han slap ud igjen om et Par Dage. Da han igjen meldte sig til Tjenesten tog Kongen ham i Øret og sa': «For Fremtiden skriver han ikke lignende Breve til sin Lotte!» Det kan ikke nægtes, at denne Fredriks Maade at straffe paa skede med et Anstrøg af gemytligt Lune, men unægtelig vilde det for Kongens Renommé ha' været heldigere, om Kalckreuths Tillæg om, at Kongen skjænket Husaren en saa pas Pengesum, at han var istand til at gifte sig med sin Lotte, havde været sand! Jeg tvivler ikke paa, at Kalckreuth i lignende Situation vilde have gjort det, men Kong Fredrik af Preussen gjorde det nu ikke!

Jeg skal ved denne Anledning lægge til, at der er en sand Fortælling om, at Kongen ogsaa kunde huse hjertelige Følelser. Den fortalte ikke Kalckreuth. Ikke fordi han ikke kunde fortælle virkelig sande Smaahistorier, hvad han netop havde gjort, men fordi han var falden (1781) flere Aar førend den passerede. Man har ment, at Kongen ikke nærrede sand Agtelse for andre end Generalerne Winterfeldt og Ziethen og de skotske landflygtige Jarler Brødrene Keith. Det er bleven sagt, at efter Søsteren Markgrevinden af Baireuths Død var den fordums Jarl-Marskalk af Skotland Georg Keith det eneste Væsen, Fredrik virkelig holdt af.

Men den trofaste Ziethen, den prude Helt — som engang i Kongens farligste Stilling havde styrket ham ved sin urokkelige Christentro — maatte dog ha' staaet hans Hjerte nær. Det er godt for een Gangs Skyld at anføre et smukt Træk af Kongen. Da Ziethen engang i sit 85 Aar var til Taffels hos ham, faldt den gamle Kriger i Søvn ved Bordet. Hans Sidemand fandt Stillingen pinlig og var just i Begreb med at vække ham, da Kongen blev det vaer, hindrede det og ytrede disse rigtig vakre og hjertelige Ord: «Lad ham kun sove, han har saa ofte vaaget for os!»¹

En mindre bekjendt Anekdote, som K. fortalte om Fr. II er denne: Ved Fr.'s Taffelrund i Sans Souci, særligt ved de saakaldte «petits dinérs» forefaldt der ofte grovkornet og kvik Skjæmt, naar Kongen lod «slippe Barrabas løs».

Kongen rakte engang under en saadan Fest en Lap til Voltaire, hvorpaa han havde skrevet: «Voltaire ist ein Esel» og forlangte at V. skulde svare strax paa Udfordringen. Og det gjorde den vittige Franskmand øieblikkelig og — grundigt. Med en artig Bøining fæstet han Kongens Opmærksomhed paa, at Frasen ikke var underskreven og bad derfor underdanigst om at faa Lov til at

¹ Der er en anden Historie om Ziethen og den er ligeledes sand nok. Der var Oprør i Breslau, og Pøbelen rusede mod Feldtmarschallens Slot for at storme, plyndre og myrde. Ziethen stod i Slaabrok og Natlue i aabent Vindu i 1ste Etage: gammel (86 Aar), rynket, hæslig som en Abe (men modig som en Løve) og rakte forbitret Tungen ret ud mod Oprørs-skaren, som brølede lige under ham vildt og rasende: «Hæng ham, hæng ham den gamle Blodhund!» «Ja», hylede Ziethen med sin krasse, skingrende Kommandørøst: «Hæng mig i Satans Skind og Ben, I Schweinhundte, I Spitzbuben, I Schurcken-Lumpen!» — men hæng mig ialfald saa langt nere, at I kan naae at kysse mei i Ræva!!!¹.

Ved disse Ziethens raa-djerve, uforfædede og haanende Ord slog den vilde Skares Stemning aldeles om. Den tiljublede leende den ukuelige Feldtherre sit fuldeste Bifald og drog afsted under stormende Leveraab: «Hoch, Hoch, Ziethen!»

Hans Joachim von Ziethen blev over 87 Aar. Han døde i fuld Fred, i christelig Ro og Hengivenhed, i levende Livshaab. Han døde i samme Aar som sin store Konge 1786.

¹ arsch-Loch (ordret: «Rashøle»).

tilføie H. M.'s Navn; det bevilgedes, og V. skrev da paa Lappen: «Frederich der zweite!» (Voltaire er eet Esel, Fr. det andet.)

Saa fortalte K. om Kongens Forhold til sin ældre Bror: Wilhelm August, en Mand med store Evner og en ædel Karakter; men Kongen havde altid et Horn i Siden til ham, særligt paa Grund af at han ikke efter Nederlaget ved Kollin havde ledet sin Hærafdeling efter Kongens Ønske, men lidt større Tab. Men at han havde greiet Sagen saapas var efter Forholdene netop «godt gjort», det er siden konstateret. Kongen lod ham imidlertid ved en af sine Generaler sige «at han burde la' Hovedet hugge af Alle med Undtagelse af General Winterfeldt». W. August blev anmodet om at trække sig tilbage til Privatlivet. Kun een Anledning bragte Brødrene senere sammen; det var, da Preussens Tilværelse under Krigens stod paa Spild. Prinsen blev opfordret af de fleste af Kongehusets Medlemmer om at tolke deres Ønsker for Kongen om, at denne vilde slutte Fred med Frankrig og Sverige. Hvor svækket end Prinsen var af Sygdom og Kummer, gjorde han dog sin Pligt og bad om Foretræde. Prinsen fremførte sin Bøn paa Knæ med indtrængende Ord og broderlig Hengivenhed, med Taarer i Øinene. Kongen hørte til: rolig, taus, iskold! Saa afskedigede han ham med disse hjerteløse og haanende Ord, fremførte paa Fransk: «Min Herre, De skal imorgen reise tilbage til Berlin; gaa hen og avl Børn, det er det eneste De du'r till!» Prinsen overlevede ikke længe denne ubarmhertige Audiens!

Denne Kong Fredriks Behandling af Broderen kunde selv den Kongen beundrende Kalckreuth ikke andet end høiligen dadle.

No. 400. Tante Rosing fortalte at følgende Episode fra Syvaarskrigen blev meddelt af Kalckreuth og den forekom hende saa «qvægendis høytidelig»: «Det er paa en af Slagmarkerne ved Aftenstide; Preusserne har kjæmpet usedvanlig mandigt og vundet stort, men ogsaa lidt svære Tab. Paa den blodige Valplads ligger i Tusendis de faldne og de saarede i pinefuld Vaande.

Da er der en af Feldtmusikken, som tar sit Instrument og begynder at blæse Melodien til den vakre Lovsang, som blev digtet i Anledning af Trettiaarskrigens Ophør af Præst i Sachsen Hr. Martin Rinchart: «Nu takker alle Gud!» Lidt efter lidt falder de øvrige ind, Soldaterne i de forskjellige Regimenter begynder at stemme i, og snart bruser den mægtige fortrøstningsfulde og kraftige Psalme henover den vidstrakte Valplads. En af Feldtpræsterne fortalte med Taarer i Øinene: «Der kunde ikke tænkes noget mere ophøiet gribende; jeg takker Gud for at han af sin Naade har ladet mig opleve saa høitidelige Øieblikke: det var som om Livets evige Magt lyste seirende over Dødens Rædsler!»

Denne vakre Episode er ogsaa fremhævet i en tysk Beretning om «Minder fra Syvaarskrigen» af en Feltpræst.

No. 401 a. Kalckreuth havde ellers flere Gange paa sin spøgende Maade hentydet til, at «han var sikker paa, at Fridrich Martinus ikke var nogen ubetinget Beundrer af Danmark og dets Styre af Tvillingriget Norge, og at han nok i sit inderste Hjerte husede et stærkt Ønske om mere Selvstændighed («som i Oldtidens stolte Dage») for sit Land». Heri var K. fuldstændig enig med sin Ven.

Jeg anfører dette her, uagtet det jo ikke netop har nogen Forbindelse med ovenstaaende Episode, men dog har forsaavidt Betydning som den formentlig kan henpege paa Grunden til, at Sønnen Fridrich Helle («Majoren», min Farfar) nærrede de samme Anskuelse (hvorum senere), de var vistnok ikke fremgaaet af nogenslags Paavirkning, men af den rene Atavisme (Arv af Fædres Tanker).

No. 401 b. Tante Lisa var imellem noget egen (sær) og kunde hitte paa de forunderligste Indfald, cfr. at i Krønikernes Text, Bind I, p. 100 fig. er omtalt, at hun ikke var at formaa til at nævne vedk. kjække Duellantkvindes Navn. Det samme var Tilfældet med den blændende Personlighed, som sværmet for, ja endog erklærede sig for og paavirkede Barnet (den senere Tante Rosing) med sine «erotiske Følelser og Tiltag» (saaledes faar jeg vel kalde disse hans Inclinations-Passioner). Det harmede den rettænkende, men noget prude (ikke snerpede) Tante Lisa, at hendes forgudede Tante Rosing skulde ha' været udsat for saadan generende Tilskikkelse, som kastede og maatte kaste sin Skygge over hende, og som hun ikke nogensinde — som det sees — forvandt (verwinden), ja som virkede med sin Indflydelse endog i Forholdet til Ægtemanden. Forholdet dem imellem var visselig saa godt som Datidens ægte-kabelige Unioner kunde blive, men det kunde muligens blit helt idealt, om ikke Kalckreuth var optraadt.

Derfor var Tante Lisa inderlig harm paa den ellers — det medgav hun — sympathiske K. og vilde aldrig nævne ham med sit virkelige Navn (Fædrenenavn), som hun ellers indrømmede var «en Kjende» bedre end selv Navnet K., men hun kaldte ham saa, fordi K. i sin Tid havde berettet, at hans hele aandelige Habitus var mere af Moren (de preussiske Kalckreuther) end af Faderen.

Tante Lisa kaldte ham konsekvent Kalckreuth (og imellem med en Slags Uvilje (Haan) «denne Kalckreuth'en») og var meget observant med at dette Navn blev indsat i Beretningerne om ham.

Jeg ved saaledes tilforladelig ikke hvad K.'s fædrene Navn var og formener for mit Vedkommende, at denne Ignorance er — omend ei komplet ligegyldig — saa dog temmelig indifferent.

Den virkelige Capt. Kalckreuth, som var af en anden — ringere — K.-Slægt end den ovennævnte preussiske Baronslægt (som altsaa den begavede saakaldte K. tilhørte paa mødrene Side) er, saavidt huskes, ikke nævnt paa mere end et Sted, hvor han nævnes som Fadder til Oberstl.'s (Capt.'s) 3. Søn (Christen Martinus, † 1809 som Capt.) og uden Fornavn (blot: Kalckreuth). Han er vistnok = Capt. Otto Krabbe Kalckreuth, en almindelig Ordinarius af en Capt., maaske noget under det almindelige. Han var en Vaabenbroder af Capt. Fridrich Martinus og maa ingenlunde forvexles med Husets Ven og langt ude ogsaa beslægtet, den aandfulde, rigt begavede saakaldte K., der — som sagt — af Tante Lisa altid benævntes med sit mødrene Navn.

No. 402. «Mange Aar efter — sa' Tante — blev min Formodning bekræftet ved et Brev, jeg fik fra Kalckreuths Brorsøns Datter Baronesse Rosamunde, nu en ældre Abedisse for en kristelig-velgjørende Damestiftelse i Paderborn. Den fordums saa skønne begavede og feterede Adelsdame havde i den ulykkelige preussiske Krig med Napoleon 1807 mistet sin Fæstemand, en høj preussisk Officer, paa Slagmarkerne ved Auerstädt. Hun havde levet sit Lands store Trængselstid med, men saa nu dets kraftige Arbeide for dets lykkelige Gjenoprettelse. Hun skrev blandt Andet om Grandonkelen, som i sin inderste Grund var en religiøs Natur, følgende smukke og for mig usigelig trøstefulde Træk af hans Aandsliv fra samme Dag, han faldt. Hans Adjutant kom meget tidlig paa Morgenen til hans Telt for at faa en Ordre. Der var Alt stille. Han hævede Teltdugen, han troede, at Obersten sov. Men denne var alt oppe og i fuld Vaabendragt; han reiste sig netop fra en knælende Stilling, en Stilling i Bøn med Slutningsordene fremførte paa Norsk med hans klare varme Stemme: «— og gjør min Sjæl rede til sin høye Flugt!»

Baronessen skrev at hun i sin Tid havde talt med Adjutanten, som engang havde gjort Tjeneste i Norden (Danmark) og at han var sikker paa, at Ordene lød saa, og hun tilføiede, at det var «saare qvægende for hendes Sind denne Vished om hendes dyrebare Grandonkels hengivne Stemning paa denne hans bevægede Livs sidste Dag».

No. 403. Prototypen for denne Strophe (Citatet) er fra en gammel tysk sværmerisk Helteroman; saadanne Romaner var «qvægende Adspredelse for hendes udi sin dybeste Grund romantiske eventyrlige Sind og Sands».

No. 404. Da Tante Rosing hørte til en gammel genuin «Clan-Militærslægt», var der mødt op en hel Del af de i Næs og Omegn boende Officerer (f. Ex. gamle Bang fra Odalen?). Hendes mange Officersbrødre (Gullaug-Gr.) var alle døde, men der indfandt sig

en meget høi, stadselig imponerende Ulleberger, hendes kjødelige Fætter Oberst Hans Mow Grønvold, der i sine yngre Dage oftere havde gjæstet Spydeberg Præstegaard, hvor hun i sine første Ægteskabsaar (1780/90-Aarene) havde holdt «ligesom et Slags Hof med viel Agreement (Ynde) und Behagueeltz» som General-Major Huitfeldt havde sagt. Der var ogsaa mødt op en høiere Generalstabs-officer, en meget yngre Bror (eller Brorsøn) af den Officer, som i Schoftestad-Dagene endelig vilde ha't Anne Holter Grønvold (da Captainen eller Second-Majorens unge fagre «ombeylede» Datter) men «som hun aldeles ikke vilde vide af». Hvorvidt han ogsaa havde indfundet sig den «rare» Justitsraad de Stockfleth, som ogsaa partout vilde haft Tante Rosing, da hun blev Enke, og som skrev det tidligere noterede snaale Frierbrev, er uvist. Rigtignok sa' Tantes gamle Frue-Pige «at hun hadde obsalvert en «Finfant» i Sørgefølle me mye Gull paa Kragan, aa graati jol'en, jussom at han vørti piska, aa den dømte je' tel aa ha vøri denne gamle Justeraa'en (Justitsraaden) som atte Frua mi inte vilja kople-rere (copulere)¹ sej me'» — men gamle Maren «saa inte længre saa rekti, at hu' val truanes». Tante Rosings Pleie- og Bror-Datter og «velaflagte» Hovedarving², Major Grønvolds Datter, Frøken Louise (Lovise) — snart efter gift med sin Fætter Lensmand Carl Holter Grønvold, Søn af Infanteri-Captainen paa Græffer — trak-terte i den Afdødes gjæstfrie Aand med en yderst bastant Frokost-Middag af «baade Vaat og Tørt», og under denne forefaldt en ganske «artig», men meget «stiltfærdig» Scene. Oberst Hans Mow Grønvold var, som sagt, en høi, velbygget og trods en Alder af indpaa 70 Aar og længere Svaghedstilstand, meget vakker spændig Officer, som den store blaa Stabsuniform med mægtig rød guld-broderet Krave og de rige Epauletter «klædte saa godt», forhøiet som den var med den svenske Sværdordens gyldengule prunkende Baand. Han var som en af den Afdødes nærmeste Slægt og Sørgefølgets høieste Rangsperson naturligvis blit hædret med den fornemste Plads, og der blev gjort stor Kuur til ham, særligt af de tilstedeværende Officerer, ikke mindst af Generalstabsofficeren.

¹ Tante Lovise og Søkende som alle havde temmelig udviklet humoristisk Sands, morede sig kostelig over Maren Fruerpiges med uhyre vigtig Mine forvanskede Gjengivelse af de mange gammeldagse Gloser, som deres Tante Rosing brugte. Maren synes her at tro, at «copulere» (kopletere) som hun tydeligvis tog for «Betegnelse af 2den Gangs Ægteskab», havde Noget at bestille med (stod i etymologisk Forbindelse med) den paa Landsbygden dengang almindelig brugte Lægemethode: «Kopsætningen».

² Hovedarvingens Del kunde blit betydelig større, hvis Tante Rosing i mange Aar ikke havde maattet betale Afdrag og Renter paa et større Laan, som Tante Rosings Mand havde maattet opta, da han havde la't sig forlede til at indgaa Caution for en «tvivlsom Foged» (Wangensteen).

Obersten, som havde den Fordel fremfor de fleste dalevende Officerer, at han baade havde «luktet Krudt» og var en fuldærlig Mand uden (svenske) Sidehensyn, (hvad der sagdes ikke var uden Betydning for de to Etater — Armédepartementet og Generalstaben) — ligeoverfor hvem han altid var i Situationen: «prenez garde à vous». Han var netop inde i Hovedstaden for at conferere med Armédepartementet i Anledning af Commandoforhold vedk. hans Regiment, og denne Embedsreise gav ham da Anledning til at slaa Følge med en Gullaug-Grønvold (Onkel Arild) for at overvære sin kjære Cousins Gravfærd. Generalstabsofficeren, som havde Ord for at være en slu Spyttslikker, forsøgte ivrig at gjøre sig behagelig for Obersten, som behandlede ham vistnok ulasteligt høfligt, men med saa retiré Kulde, at den hele «convoi funèbre» (Sørgeskaren) maatte forstaa, at Generalstabsblomsten var Obersten «desagréable» (miszliebig).

Obersten, som ogsaa havde Ord for at kunne sige en smuk og passende Paraphrase (Slagord, Parole) var den eneste, som paa Familiens Vegne talte et Par hjertelige og gribende Afskedsord over Tante Rosing, da Tiden var, at hun skulde føres den ikke korte Vei til Kirkegaarden. Han skulde ha' endt med følgende «esprit cordial à la manière française»: «I sin Ungdom havde han i hendes Stambog betegnet hende som sin «masoeur, bien-aimée», men nu var der overgaaet hende den himmelske Forvandling at blive «bien-élevée», hvilket poetiske Bonmot i det franske Sprog, som han fra sine Ungdomsdage beherskede, vandt endog den kloge, men just ikke meget lærde, Sognepræsts Bifald. (Sigelse af en tilstedeværende Slægtning paa Mødrenesiden af Lensmand Grønvold: Gamborg, vistnok Lieutenant og Efterkommer af den Auditør Gamborg, som er nævnt i Stykket om Dragonoberstlieutenant Bernt Orning (en agnatisk Grønwald.) Denne Gamborg-Slægt var jo fra Flækken Gamborg paa Fyn; den havde fra «Almuestand» hævet sig op i 1700-Tallets midte til Embedsstand.)

No. 405. I sin Huus-Postille skriver Faderen, Oberstl. Fr. Martinus:

«Anno 1767 den 14de Martzii Kl. 6 Trekvarter om Morgenen bleff min Kone forløst med En Søn til Verden. Gud forlehne ham i sin Naade och Barmhiertighed. Han er ved den hellige Daab kaldet Fridrich Helle. Gud lade ham opvoxte till Guds Ære, os forældre till Glæde, Sig Sellff til Ewig ære och fornøyelse. Han er født paa en Løverdag, nafnlig Evtychius.

Datum Schoftestad ut supra.

F. M. Grønwold.»

«Capitaine Frederich Martinus von Grønvold og Hustru Karen f. Holter, deres Søn Friderich Helle er født $14/8$ 1767 paa Skoftestad og døbt $26/8$. Faddere: Madm. Skøyen, Hr. Bay, Soren-skriver Berøe, Licutenant Brøcker.

Ovenanførte overensstemmende med Aas Ministerialbogs Udvisende bevidner

Aas Pgaard $29/9$. 1862.

Berner
Spræst til Aas».

No. 406. Jeg noterer følgende for de da nyere Anskuelser noget antitidsmæssige Opfatninger og gammeldagse Forestillinger «oder Sententier». Episoden forefaldt paa Skoftestad i 1774 og er fortalt af Tante Rosing.

Husets anden Søn Fridrich Helle var en ualmindelig «fremmelig» Gut baade med Hensyn paa aandelige og legemlige Evner; han var dengang kun 7 Aar gammel.

Der var i Besøg hos Oldefar, som da var Second-Major, en god gammel Ven og Slægtning, en Oberst og Regimentschef, en meget anseet Militær, men helt af den gammeldagse Skole og dens Opfatning! Han havde fæstnet sig stærkt ved Fr. Helle for hans gode Udseende, kraftige, høje og spænstige Skikkelse og de kvikke, fornuftige «contante» Svar, han altid saa at sige havde paa rede Haand.

En vakker Dag, Obersten og Majoren sidder og prater ved et godt Glas Vin, si'er den første: «Du Fridrich Martinus! det er Pokker saa godt «Militær-Toe» der er i Sønnen din, Fridrich Helle». (Obersten havde med sin gode militære Tæft seet ret). «Jeg skulde ha' stor Lyst til ifølge gammel god Skik i Undtagelsestilfælde at gi' ham allerede nu Patent i mit Regiment som Underofficer eller Capitaine des armes, men vi faaer nok opsætte med den virkelige Ansættelse og Tiltrædelse til han blir noe ældre, saa møe maa vi nok indrømme Tidstone! Hvad mener Du, Vaabenbroder, om det?»

Oldefar begyndte ligesom at smatte paa Tilbudet; han var ogsaa lidt af en gammeldags Militæraristokrat og havde desuden faaet sig et godt Glas tillivs — hvad yderst sjældent gik paa — og da saa han gerne Alt i rosenrødt Skjær.

Men den kloge, praktiske, greie, ligetille Fru Karen, som var fuldt paa det rene med de nyere Anskuelser almenborgerlige Retfærdighed og Fortrin fremfor de gamle Tidens standsmæssige Opfatninger og deres Pleie, blev næsten helt forbløffet.

Men snartænk som hun var reiste hun sig i sin fulde Høide (og den var ikke liden) og sa hvast: «Men er I da blit rent gale, I to gamle stokblinde Eisenfressere! Det er nu ikke Tider længere til nogenslags «Patent paa Vogga»; Gutten og mine andre

Sønner skal nok «med Tiden bli' Officerer, om Gud vil» (la' hun til) «men Alt til rette Tid og Sted, og saa skal de ind paa den mathematiske Skole, høiselig Kong Fridrich Femtes tidsrigtige og fornuftige Uddannelseshøiskole for unge Krigere» (det skede ogsaa for de tre ældste Sønners Vedkommende); det er i Tidens rette Sæd og Skik; en saa'n sjelden Udmærkelse som af Obersten tiltænkt vilde derimod bare sætte ondt Blod for Fridr. Helle og bli' til absolut «Skade» for denne contante «Mosjøen»¹. (Han lignet sin Mor i kritisk-obsternasigt Væsen, og dette havde hun nok ofte til sin — ellers dulgte — Ærgrelse observeret). «Ja!» sa' Obersten noget forlegen: «Jeg tænkte jo kun paa at gjøre Godt med mit Tilbud, som var opstaaet ved Tanken paa Slægtens gamle gode militære Traditioner og honorable Krigs-Minder — men naar Fruen er derimod (sic) saa faaer jeg ta' mit Tilbud tilbage!»

«Og saa blev det, heldigvis» (sa' Tante Rosing), «for Far taug — som vanligt — bommende stil og lot Mor raa', da han nok igrunden var enig med hende, ialfald deri, at Fridrich Helle var af Naturen saa begunstiget, at han — som man si'er — selv kunde være sin egen Lykkes Smed og ikke behøve nogen gammeldags, utidsmæssig, paafaldende og sandsynligvis misliebig Favorisering».

No. 407. Senere (1809/10) flyttede han til sin Chefsgaard Gaustad i Aker. Det er den samme Gaard, hvorpaa Staten i 1850-Aarene opførte Sindsyge-Asylet.

Som Bevis paa, hvor lidet letvindte «bedre Folk» dengang var med Hensyn til legemlig Bevægelighed anføres. Min dengang 11-12-aarige «Tante Lisa» sa', at naar nogen af Familien skulde til «Byen» var der ikke Tale om andet end at kjøre Veien frem og tilbage, og man anvendte omtrent en hel Dag paa dette extravagante Foretagende. Fru Emmerence Munch («med Krøllen»), født Barclay, som havde gaat paa Skole sammen med min Mormor (Dtr. af Generalauditør I. v. Flor), fortalte engang mig, at de havde en fælles Skoleveninde, hvis Forældre boede paa en Løkke ved Uranienborg. Veninden blev i Skoletiden tinget i Kost og Logi hos en Familie i en af Slotsgaderne. Hun blev hver Lørdag derfra

¹ Mossiøe (monsieur) = min Herrel er nu — vist i en 150-Aars Tid — gaet over til et Slags Skjelds-Ord «Mosjø» Det var i Aarhundreder brugt i Grønvold-Slægten som et haanende, overlegent Reprimande-Udtryk ligeoverfor Gutter, som skulde tilrettevises. Onkel Arild, som man vel skulde kunne tiltro en hyppig Brug af dette Haansord, brugte det imidlertid aldrig. Derimod var der en anden af Onklerne, Harald, som var meget splendid med denne Titulatur, og han brugte den til og med «med en extra Tilgift af yderst haanende Mine und «Augenstarr» (= arrogant stirrende Blik)». En af Oberstl. Fridrich Martinus's Sønner: Capt. Nicolay v. Reichwein — sa' Tante Rosing — var ogsaa meget genegend med Brugen af dette «Snibbe-Oerd» og det kjendte hun vistnok godt til, da Capitainen var hendes Bror.

hentet med Hest og Kjøretøi for at tilbringe Søndagen i Hjemmet og blev hver Mandag praktiseret tilbage paa samme omstændelige Vis. Det var i ca. 1780-Aarene. Der er anden Fart i Folk i vore Dage og saa er jo Veiene ogsaa mere direkte og ganske anderledes trafikable.

No 408. Grunden til, at jeg saa stærkt fremhæver og beviser Major Fridrich Helle von Grønvolds legitime militære Stilling er følgende forargelige og underfundige baade Fortielse og Forvrængning, som involverer et — forøvrigt yderst dumt — Forsøg paa et tilsigtet Falsum. Det kan absolut ikke opfattes anderledes og bør blottes.

Den landskendte Pianofortefabrikant Carl Hals (af den noksaa gamle Militærfamilie Hals, Søn af Oberst Casper Andreas Hals) havde i 1890-Aarene udgivet en ganske fortjenstfuld Stamtavle over sin Mødreneslægt, Christiania-Borgerfamilien: «Nilson». I denne berigtiger han de «paafaldende» Feil (Undladelser) som er begaaet af Toldinspektør Lorentz Tuhl Vogt i dennes Bog om «Familien Vogt» (d. v. s. «den nulevende yngre Familie Vogt», som agnatisk tilhører nævnte Familie «*Nilson*» og kun cognatisk stammer fra den ældre uddøde Familie Vogt). En «Nils Nilsen» (han kaldte sig end ikke «Nilson», og var af en yngre Gren af denne Slægt) som ved Connexioner¹ blev Sorenskriver i Nordfjord i 1779, optog ved samme Anledning efter sin Fars Mor (en virkelig Vogt) dette sidste Navn (Vogt), som i den nyere Tid er bleven saa landskendt paa Grund af den store Dygtighed, Individerne af denne nye Vogt-Slægt («Nilsen eller Nilson-Slægt») har lagt for Dagen, fornemlig som Embedsmænd.

De ovennævnte Undladelsesfeil i Toldinspektør L. T. Vogts Stamtavle eller Bog om Familien Vogt (*Nilson-Vogt*) er saa horrible, at de vel neppe kunde præsteres værre. Han har:

- 1) udeglemt eller udeladt af Hovedlinien Nilson: Sorenskriver paa Romerige Nils Nilsons og Hustru Karen Lemmich Dorphs eneste Søn: «Stiftsverretsprokurator Paul Christian Nilson», dennes Hustru og Børn,
- 2) udeglemt eller udeladt ovennævnte Sorenskrivers ældste Datter «Matty» Marie Nilson», gift med daværende Capitaine — senere Oberst og sidst Toldinspektør i Christiania — Casper Andreas Hals og følgelig deres Efterslægt,

¹ Han havde nok dansk-juridisk Examen men var som Faren — Trælasthandler i Drammen. — Hans fjernere Slægtning den anseede Sorenskriver paa Rommerige Nils Nilson og dennes Svoger Fr. Julius Kaas, der saa ung han var havde megen Indflydelse, (senere Stiftamtmand i Christiania og Medlem af Regjeringskommissionen og tilsidst i 15 Aar Statsminister i Danmark), virkede for ham.

medens han derimod har ladet det være sig magtpaaliggende eller opportunt alene at anføre Sorenskriverens anden Svigersøn: Bondegutten og Kontoristen paa Sorenskriverens Kontor: Klement Holmsen, som Sorenskriveren hjalp til at faa juridisk Examinat-Examen, da han var bleven forlovet med Datteren Antonette, som han giftede; hun døde snart, og Holmsen blev gift med den yngste Datter (Nicoline). Holmsen døde som Sorenskriver i Eidsvold. Det kan man kalde nøiagtigt og samvittighedsfuldt Arbeide og det af en — Vogt! Dette er tidligere bleven paatalt, men jeg gjentager det her, fordi det passer i Sammenhængen og er nødvendigt for dens Skyld. Ingen fandt denne Vogtske Mislighed mere forargelig og dadlede den skarpere end daværende Oberstlieutenant Christian Dorph Hals, en af Oberst Casper Andreas Hals's Sønner — Bror af ovennævnte Carl Hals — og det havde han ubetinget og fuldkommen baade Ret og Pligt til.

Men nu gjør Oberstl. Chr. Dorph Hals sig selv skyldig i samme Forgaelse, han gjør sig skyldig i det samme, han bittert dadler hos andre, men paa en lidt anden og endog værre Maade. Thi han maatte vide bedre, eftersom jeg noget tidligere havde forklaret ham Sagen med Hensyn til Major Grønvolds Militærstilling og hans Orden og navnlig fortalt ham om Skifteaktens Fastslaaen af Majorens (Capitainens) legitime Officersstilling og han desuden selv med egne Ører havde hørt Lieutenant Brochs bestemte og saglige Udtalelser. Broch var skjønt høit tilaars, bekjendt for sin ypperlige Hukommelse og levende Interesse for sin Officers-Tid. Oberstlieutenantens Bror Carl Hals («Nilson-Bogens Forfatter») viste mig nemlig en Dag sin Bog, hvori tre Grønvold'er er anført, nemlig 1) Oberstl. Fridrich Martinus v. Grønwold paa Gullaug, som han endog bærer med Dannebrog-Ordenens Kors» (det vil paa den Tid sige: «Storkors»). 2) Fridrich Helle v. Grønvold (som Carl Hals synes paa to Steder haardnakket at vægre sig for at give den ham virkelig tilkommende legitime Officers-Titel «Major» og det ham virkelig tilkommende Æres-Tegn: «Ridder af Dannebrog-Ordenen») samt 3) Majorens Datter Anne Elisabeth Grønvold «Tante Lisa», gift med ovennævnte Stiftsoverrets-Procurator Paul Christian Nilson og tillige Oberstlieutenant Christian Dorph Hals's Svigermor. Jeg gjør Carl Hals Opmærksom paa de to Feil, hvoraf den første er aldeles kolossal latterlig og ikke godt kan være værre, den nemlig, at han i den Tid (Oberstl. Fr. Mart. v. Gr. døde 1803) gjør ham, en almindelig Stabs-Officer, en Oberstlieutenant, til Ridder af Dannebrog med Kors, Stjerne og Baand! Dannebrog-Ordenen var nemlig lige til 1808 i sin gamle berømmelige Hædersglands; den tildeltes kun de høieste Personer af militær og civil Stand, og Tegnet var kun i een Skikkelse (Baand og Stjerne = Storkors).

Ordenen var indstiftet af Valdemar Seier efter Slaget ved Volmer (1219) hvor Kongen paa selve Valpladsen slog 35 af de ypperste Helte til Riddere. Christian V fornyede Ordenen 1671 og i 1693 fik den sine Statuter, ifølge hvilke den kun maatte tildeles Adelsmænd, og Antallet af Riddere maatte aldrig overstige 50. Der slappedes senere (i 1700-Tallet) paa disse to sidste Bestemmelser, især overfor Nordmænd. Ridderne maatte vælge sig et Valgsprog som sit stadige Mærke «undt Sinnbildt». Men den ²⁸/₆ 1808 siger og skriver «atten Hundrede og otte» blev Ordenen udvidet og delt i 4 Classer: «Stor-Commandører» (af dem har der været kun et Par), «Storkors», Commandører» og «Riddere». Senere kom til: «Dannebrogsmænd». (At Major Fridrich Helle v. Gr. allerede den ²⁸/₆ 1809 — og det som kun Capitaine — blev Ridder i denne Ordenens tidligste Uddelingstid, da man holdt godt tilhuse med Ærestegnet og ikke «strøede det omkring» som senere, var jo en saa stor Udmærkelse for en ikke høiere Officer, at det vakte Opmærksomhed og «distinguerede ham».)

Da jeg gjorde Carl Hals viis paa, at han i sin Bog havde tillagt Oberstlieutenant Fr. Martinus v. Gr. en saa stor Udmærkelse, at den mindst kunde svare til, om man i vore Tider gjorde en Lieutenant, Commandersergeant eller Departements-Sekretær til Storkors (eller Commandør) af St. Olafs-Ordenen, og at han derved havde udsat Oberstlieutenant Fr. Mart. (som sandelig var alt andet end latterlig) og især sig selv (hvad der var af mindre Betydning) for uforskyldt at rammes af et Latterlighedens Stænk, medens han havde fratat Oberstlieutenantens Søn «Major (Capt.) Fridrich Helle v. Gr.» sin virkelige legitime Officersstilling og sit Ærestegn, (sit virkelige i Ordenscapitel tildelte Ridderkors), — saa blev han jo meget flau og betænkelig med Hensyn til sin Forgaaelse: han tilstod sin Uvidenhed og forklarte, at han netop derfor havde konsuleret «Christian» (d. v. s. Broderen Oberstl. C. D. Hals) og denne Autoritet i Spørgsmaalet havde saa sludret Noget om, at Majoren ikke havde været virkelig Officer, men kun haft Titelen eller noget saadant tosset Vrøvl (han — Majoren — maatte mindst ha' været «Fyrste» for at bli saaledes uhyrligen «tituleret og beæret!») og at Ordenstegnet var Faderens (Oberstlieutenant Fr. Martinus's) — noget, om muligt — endnu mere — som oven paa vist — urimeligt — for ikke at sige sindsforvirret — Pære-Vrøvl!!!¹

¹ Carl Hals havde som Søstersøn af Tante Lisas Mand sandsynligvis hørt om Grønvold-Slægtsens gjevne Afstamning fra saamange store uradelige Slægter som von Grünwald, Orning, Mouatt, Stierne-Juel, Bildt, Rosen-sværd o. s. v. og har derfor — da Broderen Oberstl. Chr. Hals havde sludret ham fuld af de nævnte Uhyrligheder vedk. Oberstl. Fridr. Mart. v. Grønvold og Sønnen Major Fridr. Helle Grønvolds Ridderkors og Officersgrad, og han saaledes maatte føle sig afskaaret fra at bruge den sidstes virkelige

Men — kan Læseren nok spørge — hvorledes kunde Oberstl. Chr. Dorph Hals, som selv var i saa stor (og berettiget) Harm over Toldinspektør L. J. Vogts legere Undladelser, alligevel gjøre sig selv skyldig i samme, ja endog værre, meget værre Forgaelser: det rene Falsum? Ja, det kan kun forklares paa een Maade og det saaledes: Han var Svigersøn af Major Fridr. Helle v. Grønvolds Datter Anne Elisabeth Nilson («Tante Lisa») og Svigermor og Svigersøn var aldrig «komne godt ud af det med hinanden». (Hos hvem Feilen stak skal jeg ikke udtale mig om, men det i denne Note meddelte kan kanske give et Vink.) Hals havde nylig haft den Ærgrelse, at Tante Lisas Bror og Majorens Søn: «Onkel Arild», en temmelig formuende Ungkarl, havde gjort Testamente til Fordel for «gamle Damer» (pauvres honteuses) istedetfor at la' Slægten arve, hvad «den gamle Slægt» saa inderlig vel trængte til («men slik var han»). Oberstl. Hals havde sammen med en Flerhed af Slægten angrebet Testamentet (hvad jeg ikke dadler dem for, skjønt jeg ikke vilde være med paa Processen, hvad jeg derimod blev meget «uglesect» for). Testamentet røg delvis, men med Tab af omtr. Halvparten af Arvekapitalen. Det lod til, at Oberstl. Hals's ramme Uvilje ikke alene strakte sig til de Levende, som ikke vilde være med paa Testaments-Processen, men endog til den forlængst afdøde Major, som formentlig i hans Øine havde den Feil «at være Ophavet til hans Antagonister.»

Ja, der kan være incommensurable eller maaske rettere irrationelle Træk i ellers brave Karakterer («men saa'n var han» mente Bror Carl indrømmende) og dog maa Oberstl. og Krigscom. Christian Dorph Hals i sit Embede og dets Gjøremaal, ja i sit Liv og Levnet i det store Hele, betegnes som en Hædersmand, men rigtignok med Tillæg: «en temmelig barsk» saadan.

Det er anden Gang, jeg har maattet ofre af min knappe Tid for at imødegaa enten Negligence eller Ondsindethed!

No. 409. Medens han saa ned paa forholdsvis yngre, som f. Ex. Heyerdahl og Borchgrevinck, end sige de «ferskeste», som den snaale Gamling rent oversaa.

No. 410. I dette Felttog som var foranlediget ved Tvillingrigernes Afhængighed af Rusland (nærmest en Traktat af 1773) var blandt de norske Generaler en Mansbach; han syntes at ha' «legt Blindebuk» med Oberst Tranefeldt. Da den svenske Konge Officersgrad «Major» og virkelige «Ridder-Titel» — og maattet gribe til en anden Ærestitel og saa er han i Klossethed og Uvidenhed slumpet til at anvende en Titel, der i sin Anomalie og Antidatering er rent latterlig. Han benævner nemlig «Major Fr. H. Gr.» med den pompøse, rent middelalderse Titel: «Fredrik Helle Grønvold af Gullaug» (der minder om disse store middelalderse Adelsmænd, f. Ex. Stig Andersson Hvide af Knardrup). Det er jo «at sadle Bokken saa den blir til Hest».

havde en Slubbet af reneste Vand «i Spiontjenesten» Carl Manderfelt, gav det Anledning til saa raa Officersvittighed om de «to Man'er» at jeg fritager mig at gjengive den i sin saftige Bredde.

No. 411. Tilstanden var yderlig slet. Da udbredte «Rade-Syken» sig (man tror, det var vanskjøttet Syfilis) og andre smitsomme Sygdomme herjet, cfr. en tidligere Note om den «franzosiche Syge» som Mandtskaberne medbragte fra det Holstener-Felttog i Midten af Aarhundredet (1758—62). Skrækken for «de klodsede og slyngelagtige Feltskjærere» var saa stor, at mange af de af Sygdom angrebne Officerer foretrak en hurtig Død for Kameraters Haand fremfor at seippines af disse saakaldte Chirurger». Helt til Vaaren 1789 herjede Sotten. 3 à 4000 Mand omkom.

No. 412. Vistnok havde Rusland megen Fordel af den Lakeytjeneste, den dansk-norske Stat havde ydet det, men Regjeringen og særligt den overmodige Selvherskerinde Catharina II ytrede sin yderlige Misnøie med Vaabenstilstanden, ja Keiserinden anslog den fræk-arrogante Tone, at den dansk-norske Stat alene kunde faa Tilgivelse for «sin Forgaaelse» og gjenvinde sin Ære ved øieblikkelig at lade Krigen bryde op igjen og gjenoptage den som sin egen, ellers kunde den i Fremtiden ikke gjøre Regning paa nogen Hjælp fra Rusland; saaledes blev denne danske Bjørnetjeneste bedømt og — belønnet. Den tilbagegaaende norske Hærs Tilstand var paa Grund af «alleslags Mangler» yderst slet, medens Sygdom rasede. «De kreperede som syge Hunde». Det gik saavidt — som i Note 411 bemærket — at mange af de af Sotten angrebne Officerer «foretrak en hurtig Død for Kameraters Haand; fremfor at seippines af disse uduelige og slyngelagtige Fuskere af Feltskjærere». Cfr. Note 411.

No. 413. Norge var i 1807/1808 (ligervis som senere i 1814) da Krigen mod Sverige brød ud («over Nytaar» 1808) slet rustet. Det ledende Tvillingrige Danmark havde forsømt at sende endog det Allernødvendigste af Beklædning og Proviant end sige af andre Fornødenheder — som Medicamenter — op til Norge, «medens der dertil var god Tid». Prins Christian August, den commanderende General, var til sine Tider næsten overgivet af Fortvivelse og Harme. Men den kloge, varmhjertede og — til det næsten Hensynsløse mod sig selv og sin Person — opofrende Mand — blev afholdt af Folket og dyrebar for Officererne og Soldaten: han vandt deres fuldeste Tillid. Der strømmede ind frivillige Gaver efter fattig Leilighed: Klæder, Madvarer — ogsaa Penge. Modet og Offervilligheden var saa stor, at Prinsen, trods de skrigende Mangler, fik Forsvaret i saapas Stand, at det alligevel saa ud til, at Landet kunde værges. Men den ved Felttogets Begyndelse omtalte Mangel paa Klær og Proviant og Feltskiærere (i Regelen

tyske Barbersvende, men ofte ganske praktisk dygtige) paaførte Soldaterne haarde Lidelser. Kampen mod Fienden var ringe mod dette! Da Soldaterne om Vinteren marscherede mod Grænsen i dyb Sne i 20 Graders Kulde var de hovedsagelig klædte i gamle mølædte, morkne, forrevne Uniformer (den korte røde Trøie, de graahvide trange Buxer, (ingen Kappe), som var saa godt som udbrugte allerede i «Radesyg-Felttoget» i 1788 og var strax saa «fillete», at de aldeles ikke kunde «skiule» Kroppen, som derimod Kulden «beit og huinede ind paa». Haaret stak ud af de hullede Leirhuer, og de revnede Skoe maatte snøres til Foten med frosne Vidjebaand. Næsten ingen anden Mat blev udleveret end umalt Havre og gammel muggen og frossen Tørfisk! Saa kom naturligvis Sygdom til — Blodgang og Nervefeber — og krævede mange Offre. Mange Officerer døde eller fik sit Knæk for Livet, saaledes Prinsen selv. Strax før sin Død i Sverige 1810 sa' han: «Min Sygdom er gammel, jeg har hentet den i Norge under de mange søvnløse Bivouakker (Nattevagt, Leiring under aaben Himmel) ofte paa Kirkegaarde, hvilende i knagende Kulde paa en Ligsten og uden ordentlig og tilstrækkelig Mad!» Og naar Overgeneralen havde det slik, hvorledes maatte da Tilstanden ha' været for de andre: Officererne og — Soldaterne! (Saaledes omtrent har Capit. Fridr. Helle udtalt sig til sin Mor, men i meget moderate Udtryk: «Han taalte Alt» sa' Oberstlieutenantinden, «men Just (Løitnanten) skraalte mere op».)

No. 414. Prins Christian August af Hertughuset Schleswig-Holstein, (f. 1767, † 1810, 43 Aar gl.), Kom tidlig i dansk Krigstjeneste, deltog som General i østerrigsk Tjeneste i 2. Coalitions-krig mod Frankrig i Slagene ved Engen (et Kuglesaar), Møeschkirck (et Bajonetstik), Biberach, Nördlingen m. fl. Som Chef ledede han med udmærket Dygtighed sit Corps ud af Bjerglandet Tyrol, døde derunder et haardt Felttogs Savn og Møie, lidende af Brystonde, Asthma og Kopper, (hans Kammerlakey Juul siger: «majet Sygdoms, majet Arbeide, lidet Plads, smaa Feltrationer» (sic). Men han kom tilbage sundere, kraftigere og med stor Krigserfaring. Udnævnt 1803 til commanderende General i Aggershuus og Christianssand og Commandant paa Fredriksteen. Virksom, opofrende og — trods sine smaa Midler — rundhaandet fik han istand et Undervisnings-Institut i Fr.hald (Fr.halds lærde Skole) og en Underofficersskole. Saa paa hyppige Inspektionsreiser de bestikkelige saakaldte «Smør-Capitainer» ordentlig efter i Sømmene, flere maatte takke af. Stræng, men retfærdig: «han vilde en til Felttjeneste vel skikket Hær». Han sparede ikke Officererne, men disse maatte anerkjende hans strænge Retskaffenhed og ædle uselviske Karakter.

Som commanderende General omgav han sig ikke med ydre

Pomp: kun med to Adjutanter: Major (Generalmajor) v. Mejländer og Capitain (Oberst) Holst. Disse havde Prinsen med sit militære Skarpblik selv valgt. Mejländer var den dygtigste, Holst ham kjærest. Da Svenskerne under Krigen (1807/08—1809) afsatte sin udelige, vistnok fjantede, Konge, indtraf det mærkelige, at de tilbød den fientlige General Thronfølgerværdigheden. Han afslog, men Tilbudet fornyedes, den danske Konge samtykkede og Prinsen modtog Kaldelsen. Afskedsfest ^{29/12} 1809. Efter en Høitidelighed i Kirken et Festmaal, hvor Hurraraab for hans Skaal forplantede sig til Folket udenfor og syntes aldrig at ville høre op. «Varmere og oprigtigere Hyldest er aldrig times nogen Fyrste i Norge». Under Festen stiftedes «Selskabet for Norges Vel», som saaledes knyttedes til Heltens festligste Dag. «Hele Byen fra det rigeste Borgerhuus til den fattigste Vraa illumineredes». Afreiste til Sverige ¹ 1810. «De Kanonskud, som da affyredes, lød som en Ligklokkes Slag, og Sorgens Stille hvilede over den hele Bye; thi det var visselig en Norges Ven, som Landet da tabte». Den ^{20/6} under en Feltmanøvre paa Kvidingehede fik han, som i den sidste Tid følte sig uvel, et Slagtilfælde, faldt af Hesten og under sine Adjutanter omsorgsfulde Hænder udaandede den ædle Mand sit daadrige Liv.

No. 415. Tante Lisa paahørte engang som Framslænge en Samtale mellem Tante Rosing og Generalinde Huitfeldt i «Ziirhaugen» paa Gullaug, hvori en af Majorens Amouretter kom paa Tale. Det var under Krigen 1808/09 mod Sverige «at han» — som Generalinden sa' — «kom til at møde denne svenske Oberstinde, der som ugift var Baronesse og af Sveriges ældste høiadelige Ætter; «och hun», sa Tante Ingeborg skeptisk — satirisk — «la for Dagen en særdeles Iver for at øve det kristelige Dogme ligeoverfor ham om «inderlig at elske sin Fiende» ».

En dansk Dame skildrer ham i et Brev saaledes: «Hans majet høye Stature var kæk, oh saa kæk! Och hans friske rødmissede rene Ansigts-Teinte! Trækkene vare som meislede; Udtrykket var bestemt, majet mandigt och klogt; hans Tale-Organ var klangfuldt och behagueligt. Damerne och Qvinderne, ja alt Qvindeligt, var ham huld!»

«Labussa» (om hende senere og mere; her kun, at hun var Ærind-Gangerske — paa Gullaug endnu i mine Guttedage — «hun havde Bein akkerat som en Hests»), gjengav en «Prat utaf Rusta'en», som denne havde serveret i Drengestua, og som Labussa (der var gløg af Opfatning og «rekti go' te aa hærme» etter Folk) havde hørt af sin tilstedeværende Far. Labussa havde berettet «Rusta'ens Prat» til Gullaugs Faktotum Lars Roll, som refererede den for mig. Rusta'en havde fortalt om «Obrist-Lieutenanten» (Fridr. Martinus v. Gr.) store Kvindetække i følgende Ordlag: «Ja, de' æl' sækert,

at vakrere Kar te Krop aa Angsækt, som atte Øfferste-Løgtnanten va'l i sene onge Da'r skulle Dere neigu aldri' sæt! Aa va'l itte Kvinfolka' reint som atte dom va'l gælne etter'en; de saa jei vel de, je' uti Issehøle (Itzehoe) denti je' va'l da'e'l me' Morbro has: Jeneral Rækvin (Reichwein)! Dessa tyske «Fruenstimmer» (Frauenzimmer) de' skal naa bety' paa vorses Spraak «Fruentømmer», va'l naa saa reint mærljeli desperate maatru, men gælnest va'l naa dennane Adelsdama, som dom kallte «Ædelfryd» (Edelfraulein) ho som atte reste hele Vegen fraa Issehøle til Mos, der Frua vores, som itte va'l naadi', stansa' a (proh!) Aa «Løgtnantane» vores (Oberstl.'s 4 Sønner) blir saagu vist vel likedan, mest han Frædrick Helle; han er næsta lissaa høg som Far sin aa e' ennaa vakrare aa stasliere, tykkes mei. Aa likedan skulle de' ha' væ't me Øversteløgtnantens Far dennane overlag svære aa glupe Rytterkafeinen (Dragoncapitaine Fridrich Christian Grønwald) han som engong rei hele Natta utgjennom Smaalena' me' ei fager Adelsfrøken foran paa Sahlsknappen aa hu var enddaa Dotter ta' en Træmajor (Tertz-Major). Men saa kom naa — akkerat likens som me' Øffersteløgtnanten — Frua til Kaffeinen (Justine Cathrine v. Reichwein) — saa der blei Stans (proh!) maatru! Ja, je' saa dennane staute Mora til Øffersteløgtnanten flerfoldie Gonger paa Skoftesta før ho reste i lossemente til den are Sønner, han paa Ulleber (Ulleberg) som likeles var Øffersteløgtant, for hele Slækta va'l jussom æsla tel Militær. Men denna Kaffeins-Frua! Fa'n te Reesning! Endda ho sist, jei saag a', var saan ongefær tri Aar øffer fire tjau (83) va'l a rak som en Trommestik aa saa stor aa mækti' da! men saa va'l a' ju aassaa Sister te Jeneralen aa ta slikt jævft Adelsblo' aa Kriksto', maatru! Aa «Auer» hadde a', som saag tvers iginnem En, saa de' reint grøssa ti' En!»

«Men dennane Ullebær'en» (Oberstl. B. C. v. Grønvold paa Ulleberg), som dom kaller'n «inne»¹, ha'l je' aassaa set i Issehøle; han va'l da Kaffein el. Løgtnant aa laa heilt ner ve' Hamborj uti en By, som dom kalte «Latona» (Altona) aa han kom endda me' Ordre fra dennane Jenneralen fra Frankri, som va'l øffer dom alle are (andre) Jenneralane² til vores Jenneral Rækvin (Reichwein), «som naa va'l den glupaste ta' de norske», aa der blei stor Stas aa Taffeltrakte mente, ettersom «Ullebæren» aassaa va'l Søstersøn a' vores Jenneral aa Bror tel has Ajutant, «Kaffeinen paa Skoftesta» (Gullaug-Grønvolden Fridrich Martinus v. Grønvold) «han som naa er vores Hosbon aa Øffverste-Løgtnant».

Saavidt «Rustad'en» — Lars Roll, Husbondskaren (Referenten) la til: «Aa de' slo naa ossaa noksaa gaat tel me' «Majoren», de'

¹ «Inne» = inde i Huset, blandt Familien.

² Den indkaldte dygtige Franskmand (General) Feldtmarskalk Grev St. Germain.

som Rusta'n spaadde!» Da jeg ved denne Ytring af Lars Roll formodentlig har vist mig noget muggen paa min Farfars Vegne, la' den fule Lars til: «Aa Dere, Junker Fredrik», (han brugte denne gammeldage complaisante Titel fra Sædegaards-Tiden), «som naa e' has ælst' (sic) Sønneson aa ha' samre Namne', Dere e' jo aassaa den rette Odels-Ærving tel dennane framifraa glupe gamle Adelsgal'n, som er den gjæveste ta alle de store og vakre Gaa'la i Lier!»

No. 416. Selv fra $\frac{1}{4}$ 1803, da han blev udnævnt til Capitaine og Chef for Aggerske Compag. vedblev han en Tid fremdeles at bebo Semb; flyttede dog senere til sin Chefsgaard den «skønne Gaustad i Agger», vel Landets bedste Chefsgaard. Det er samme Eiendom, som Indre-Deptet købte i 1857 af Armee-Deptet og der indrettede Landets store Sindssyge-Anstalt. Som et Bevis paa hvor lidet letvindte Folk (ialfald «bedre» Folk) var i de Tider med Hensyn til legemlige Bevægelser, fortalte den dengang 12 Aar gamle «Tante Lisa», at naar Familien fra Gaustad Chefsgaard skulde til Byen (f. Ex. i Besøg til Majorens (Capitainens) Svigerfar «General-auditør» v. Flor, som da boede i Christiania; ellers paa Jyssestad) saa tog det mindst $1\frac{1}{2}$ Times Tid at komme til Bestemmelsesstedet, og Tur og Retur kunde med Ophold i Byen ikke tænkes at udføres paa mindre end een hel Dag. Nu er der jo ganske anderledes Fart i Folk, og Veiene er jo ogsaa fra «retrograde» blevne temmelig direkte. Man maatte nemlig i gamle Dage fra Gaustad gjøre store Omveie i Aker og kjøre gennem Piperviken ind i Byen.

No. 417. Om Ridtmester (Major) Johan Mangelsen Orning fortæller Fru Conradine Dunker, født Hansteen, i sine Optegnelser bl. andet Følgende:

Den søde Alette v. Flinck, Datter af Oberst v. F., var forlovet med Ritmester Orning», (om hans militære Vita, se tidligere; han tog Afsked som Major), «en Mand med et særdeles behageligt Udvortes. Han lod hende sidde og giftede sig med en riig Enke: Madame Andersen, født Prom, Steddatter af Doctor Schminke. Den arme Alette døde af «a broken heart».

Fru D. — som ellers er temmelig skarp — har ingen dadlende Commentar til dette Ritmesterens sørgelige og skammelige Brud paa Tro og Love. Maaske var hans mandige Skjønhed og behagelige Væsen saa bestikkende, at hun af pur Velvillie forskaaner ham for en stræng, men berettiget Kritik, som hun formentlig bedre end nogen anden havde kunnet præstere. Men saa har ialfald Gullaug-Grønvolderne, især Tante Rosing, ifølge Familietraditionen kritiseret og dadlet ham skarpt, men omtalt hans for-dums Forlovede, den ulykkelige Alette von Flinck i de mest for-

staaelsesfulde sympathiske Ordlag; der var ogsaa efter den Tid liden — og kun tilfældig — Omgang mellem disse Slægtninge fra Gullaug-Familiens Side.

Ritmester (Major) T. M. Orning var en Sønneson af Oberstlieut. ved Dragonerne Bernt Orning, og er omtalt i Stykket om denne udmærkede Mand, fra hvis ærlige og trofaste Sindelag Sønnesønnens altsaa var en Undtagelse. Hans Fornavn «Mangelsen» var efter en fjern Slægtning: General v. Mangelsen¹, en i sin Tid bekjendt Størrelse og i Svogerskab med Greveslægten Wedell-Jarlsberg. «Mangelsgaarden», i sin Tid en pragtfuld herskabelig Bygning, er opført af og benævnt efter Generalen.

No. 418. Oberst-Lieutenant Fridrich Martinus v. Grønwoold og Frue paa Gullaug.

No. 419. I Læsebog i Modersmaalet for Folkeskolen (udg. 1890 af B. Pauss og Hartvig Lassen), har jeg efter deres Anmodning skrevet et Stykke sammentrængt Fædrelandshistorie betitlet «Norge i 1814» (12 Sider). Af I Afsnit: «Norge og Danmark skilles» hidsættes Følgende angaaende de raadende Økonomiske Forhold i Norge:

«Englands skjændige Overfald paa Danmark i 1807, Københavns Bombardement og Rovet af Flaaden bragte Danmark—Norge over paa Napoleons Side. Vi fik derved en kort Ufred med Sverige og en syvaarig Sjøkrig med England. Dette søgte paa alle Maader at udsulte os, det var paa den Vis det førte Krigen. Vort fattige Fædreland led da tilgangs: engelske Krigsskibe stængte for Sjøfarten, al Handel ophørte, al Korntilførsel standsede; de enkelte Skuder og Baade med Korn og andre Madvarer, som vovede sig over Havet, blev som oftest skudte i Sænk eller opsnappede af de mangfoldige fiendtlige Krydsere, der lurte omkring i vore Farvande. Dertil kom Uaar i Landet, særligt Sommeren 1812. Kornet paa Aakeren frøs ved Sankthanstider bort fra Fjeld til Strand,

¹ En yderst pussig Forveksling mellem den adelige tyske Officersslægt Mangelsen og Garverslægten Magelsen (ogsaa tysk). En ung Mand af sidstnævnte Familie havde engang (for en Menneskealder siden) beseet Greveslottet Jarlsberg og følt sig særdeles smigret ved i den Wedell-Jarlsbergske Ættetavle at paatræffe som indgiftet en Kvinde af hans Navn (Magelsen); «dette var han» — sa han — «aldeles uvidende om.» «Ja» — sa' jeg — «det er jeg ogsaa»; «De maa ha' læst feil; det er naturligvis «Mangelsen» (istedetfor Magelsen) thi en Dame af det Navn (Mangelsen) var indgiftet i Jarlsberg-Ætten». Han kom strax noksaa slukøret ned fra sin Høide; især da jeg tilraadde ham at berigtige den Misforstaaelse, han havde indført i sin Familie, og som i Tidens Løb kunde komme til at sætte sig fast i denne som en høist uheldig — for ikke at sige latterlig — Irring (malentendu) paa Grund af den rene Feillæsning. Cfr. Kjærringa, som sa' at «Gutten» henners (Søn) var blit «Noe paa -ral», men enten det var «General eller Korporal» vidste hu inte.»

Folk og Fæ omkom af Kulde paa flere Kanter, navnlig i Gudbrandsdalen. Det blev ret et Nødens Aar, saa Mængden maatte være glad til ved at kunne sulteføde sig med Barkebrød. Dette blev saa at sige «Landsens Kost», og med Sulten kom Sygdomme. Paa samme Tid sank Pengene saameget i Værdi, at en Daler Papir (= 4 Kroner) ikke gjaldt mere end to Skilling Sølv (= vel 6 Øre). Selve Statskassen gjorde Konkurs, de økonomiske Forhold blev rent fortvivlede og ligesom satte paa Hovedet. Mangen stolt Formue spredtes for alle Vinde¹. Mangt et gammelt Handelshus gik fallit, medens der paa den anden Side ogsaa var dem, som forstod at udnytte Stillingen og slaa sig op til Velstand, ja Rigdom. — Majoren led adskillige Tab ved at maatte f. Ex. modtage et større Beløb, som vedkommende Skyldner i sin Tid havde modtaget i «gode» Penge, med «slette» Penge (2 Skilling istedetfor en Daler); men den store, ubeheftede Gaard og hans dygtige Bestyrrelse reddede den gamle, talrige Slægt noksaa vel over Krisen.

No. 420. Om disse to Mænd, som Eidsvoldsmanden den dygtige, lærde og skarpsindige Jacob Aall mener var ubetinget de dygtigste Eidsvoldsmænd siger han: «Justiceraad Diriks og Grev Wedell var de skarpsindigste, og de to kunde have fuldført Constitutions-Værket «uden at de øvrige Medlemmer var blevne savnede». Et andet Sted siger han om Diriks i Anledning af hans Valg til Præsident paa Eidsvold med flere Stemmer end ved noget tidligere Præsident-Valg: «Valget kunde ey være bedre, en dueligere Præsident har Forsamlingen ikke havt». Diriks var Selvstændighedsmand og mentes ikke at ynde Svenskerne eller Carl Johan. Dette taler for hans store Dygtighed, at han ikke destomindre blev Statsraad, da Foreningen kom istand.

No. 421. Christian Fredrik var en begavet og meget klog Mand; hvorvidt han, den nogle og tyveaarige Styrer af Norge fra 1813, af sig selv fandt paa det politiske Trick (Eidsvolds-Grundloven) som reddede Norge fra den af de europæiske Stormagter paatænkte Overgivelse «sans Phrase» til Sverige, er et aabent Spørgsmaal og faar indtil Videre staa hen, men der har været adskillige vægtige Røster, som har udtalt, at det sandsynligvis skyldes kloge Raad fra høitstaaende og forstaaelsesfulde danske Statsmænd. Og i første Række den høit begavede Julius Kaas. Han kjendte Norge og Nordmændene bedre end nogen anden dansk Statsmand, da han fra 1795—1810: i hele femten Aar var fremragende Embeds-

¹ Som Exempler paa, at stolte Formuer fik Grundstød, spredtes for alle Vinde eller gik ad undas (fallit) nævnte Professor Brandt og Høiesterets-assessor Thoresen: de Ankerske og Collettske Huse, som Exempler paa de, der — væsentlig paa de nævnte Firmaers Ruiner — hævede sig iveiret: Firmaerne Meyer, Heftye, tildels Egeberg, Cappelen og fl. andre, som de to lærde, ialfald historisk lærde, nævnte som «Opkomlinger».

mand i Norge: først som Stiftamtmand i Christiania (Aggershuus) senere som det kyndigste Medlem af Regjerings-Kommissionen — Sidst (til 1827) var han: Geheime- Stats- og Justits-Minister i Danmark. Han var gift med en norsk Dame, Søster af den paa flere Steder nævnte Sorenskriver paa nedre Romerike Nils Nilson og af General Peter Vogt Nilson.

No. 422. Anne Karine Grønvold, født Flor, skriver følgende Brev til Svigerinden «Tante Rosing», dateret den 7. Juni 1794. Jeg citerer det som en Prøve paa den yderst formelle og galante Tone, der ansloges endog mellem Svigerinder:

«Tilgiv Høystærede, ieg ey før nu opfylder den Pligt at besvare Deres Brev, og takke Dem for alle Deres gode Ønsker. Da ieg kiender mig altfor ufulkommen til at fortiene den Roes, De giver mig, kan ieg ej takke, men kun love Dem, ieg altid vil søge at fortiene min Grønvolds høyeædle Families Venskab. Min forbintligste Tak til Deres Mand og Dem min Høystærede Syster for al den Høflighed og Godhed, De beviser Deres Broder og
meget forbundene Syster

A. K. Grønvold».

(Brevet er meget kaligrafisk udstyret.)

No. 423. Majorinderne (der, som før omtalt, var af knap Middels-høide med mørk Hy og vakre, mørke, intelligente Øine) havde følgende Syskende: 1) Lars Flor, Sø-Lieutenant, død ung i Vest-indien. 2) Hans Flor, Kjøbmand i Drammen, (gift med sit Søkende-barn Jensine Blom). 3) Petronelle Flor, gift med Krigsraad Fridrich Johannes Grønvold (Ulleberg-Gr.) — hans 4. Kone — og endelig 4) Pierre Paumeau Flor (opkaldt efter sin Slægtning Ingeniør-General Pierre Paumeau), tidligere Officer, tog Afsked med Titel: Krigsraad, f. 1775, Fændrik 1789, Second-Lieuten. 1790, Exam. juris 1792, Auditør-Exam. 1793, Afsked med Titel Krigsraad, som han frasagde sig i 1833), Landmand, Publicist, Forligelseskommissær i Drammen, Supp. ved Bankafdel. der 1842—45. Storthings-Repr. fra Drammen 1818, 1821, 1822, 1829, 1842, Medlem af Lagthinget 1818—21, dets Præsident 1821—22, Medlem af 17 Kommiteer i 1818, af 15 i 1821, bl. andet Formand i Constitutions-Kommitéen. Om hans Udtalelser i Storth. ^{26/10} 1822 og Forslaget om herfor at anklage ham for Rigsret, se Storthings Efterr. 1814—33 II St. p. 296—99. Han blev af Anklagede udstødt som Dommer ved Rigsretterne 1821—22.

Han var i vor første Selvstændighedstid en ivrig, selvstændig og for Folkets Ret yderst vaaken Storthingsmand, uafbrudt valgt fra Drammen. Han var en exalteret Patriot, en stærk, viljefast Personlighed, og levede i stor urokkelig Beundring for den store franske Revolutions første politiske Størrelser. Disse norske Florerne

havde megen Slægt i Danmark, baade paa fædre og mødre Siden. Den bekjendte Danskhedens Forkjæmper i Slesvig, Chr. Flor, Dr. phil. og Professor i dansk Sprog ved Universitetet i Kiel, senere Forstander ved Rødninge Folkehøiskole, 1848—49 Medlem af Grundlovgivende Rigsforsamling, samt hans Søster Admiralinde Lütken var deres kjødelige Søkendebarn. Man har ment, at denne Flor-Slægt var identisk med den af Unionskongen Christopher af Bayern adlede Familie F., og det vilde jo ikke være uden en vis humoristisk Ironi, om det skulde vise sig, at den røde Republikaner, som ivrede stærkt for Adelens Afskaffelse i Norge, Pierre Paumeau Flor, selv virkelig var født Adelsmand. Det er dog ikke saa. Nylig er det blit oplyst, at P. P. Flors kjødelige Fætter, den danske Etatsraad Christian Flor, i et Ordenscapitel havde udtalt, at deres Farfar hed Holm og var Lensmand og stor Eiendomsbesidder i Stange (Hedemarken) og døde tidligt, men at deres Fædres Stiffar, Lægen Flor, som tog sig meget af sine Stedbørn, gav dem sit Navn og en god Opdragelse; han var af den gamle Adelslægt Flor. (Se en tidligere og udførligere Anmærkning.)

«Hans energiske Hjerne ansprede ham til bestandig Virksomhed, ingen Dag var tilstrækkelig til at udføre Alt det, han planlagde. Et Menneskeliv syntes ham saa latterlig kort; thi saa omfattende end hans Virkekraft var, hans Maal var dog langt, langt større». (Udtalelse af en af hans Kommitee-Fæller¹.)

Da hans Søster — min Farmor — ikke var uden Adelspræntioner og iallefald af aristokratisk Tankesæt, var der ikke megen Sympathie og næsten ingen Omgang mellem de to Søkende. Heller ikke med Manden — min Farfar — var der nogen god Forstaaelse, maaske ikke saameget med Hensyn til Stor-Politikken, hvori de formentlig ikke var altfor væsentlig uenige, (Majoren var ikke Svenskeven), men paa Privatlivets Omraade, og hvor den steile, noget fornem-aristokratiske Major stødte sammen med den altfor demokratiske Krigsraads «folkelige» Sympathier og Væsen.

Uagtet P. P. Flor sværmede for Lighed, Frihed og Broderskab var han en afgjort Modstander af Jøderne og Tanken paa Ophævelsen af Grundlovens daværende § 2 (Forbud mod Jødernes Adgang til at bo i Riget). I det Stykke var han naturligvis dybt

¹ P. P. Flor fremsatte i 1821 (i Spørgsmaalet om Opgjøret med Danmark), et afvigende Forslag i 7 Punkter hvoraf noteres: 1) at Norge ikke skulde erkjende nogen Gjæld til Danmark, 7) Norge erklærer sin Ret forbeholden til Opgjørelsen af Fællesskabet med Danmark uden Hensyn til Kieltraktaten, som det uvedkommende og Ret til at erholde tilbage de det af Danmark berøvede Lande — Island, Færøerne og Grønland — men Patriotismen maatte vige af Hensyn til Sverige (Carl Johan) og Stormagternes truende Holding.

uenig med sin Ven Henrik Wergeland. Paa Gullaug fandtes et Brev fra W. til Flor (jeg har selv seet Brevet, men det er naturligvis bortkommet som saamange andre Breve og Brevskaber vedkommende Slægten (formentlig brændt ved den ofte omtalte Drammensbrand)). I dette høist interessante Brev siger Wergeland til Slut: «Saa forbliver vi da, som hidtil, Venner, undtagen i Jødesagen!»

Han var Ungkarl og en formuende Mand; han tog sig af en fjernere Slægtning Otto Grundt, som han fik ført frem til Artium, men der var nok ikke noget videre ved «denne Grundte-Gutten», som levede af hans Penge. Jeg har engang seet denne Grandonkel strax før han døde i hans Ungkarleleilighed i Drammen. (Hans Værtsfolk — Petersens — der fik nok ogsaa «adskilligt af ham») Jeg skal aldrig glemme hans mørke, skarpe, næsten stikkende, og maalende Øine; de syntes «at se næsten tvers igjennem En». Han døde 1848, ca. 73 Aar gl.

No. 424. Den meget nethændte Karen var altid villig og hjælpesom til at pynte op sine Søstre; hun havde saadan «kunstfærdig Haand». Hun var ogsaa lige saa villig til «at meddele og gjøre vel»; dertil var hun som alle Søkende rent overdreven «dyrevenlig». Det var formentlig i denne Farsots Tid, at hun blev syg, og da ængstelig Bekymring for sig selv ikke laa for nogen af den daværende Gullaug-Slægt, var hun formentlig ogsaa uforsigtig, døde og blev begravet ved Udnæs Kirke. Der blev ogsaa hendes tidligere Forlovede (da Tante Lisas Mand) i Aaret 1841 stedet til Hvile ved hendes Side, som han havde «elsket saa høit og dybt».

No. 425. Hun — Biskoppens Datter — var gift med Provst Erik Rynning i Odalen, ogsaa af Menigheden kaldet: «Gamle-Erik».

No. 426. For Curiositetens Skyld afskriver jeg dette snart 100-aarige Examens Bevis.

«I Følge den mig af Aggershuus Stift under 17. August 1821 meddelte Constitutions Bevilling som Navigations Examinator er Jens Frederich Grønvold, født i Asker Sogn, gammel 24 Aar, bleven examineret i de til Sømandskab henhørende theoretiske Videnskaber, saasom: at forstaae Tidregningen, Høidemaalningen ved Solen, Maanen og Stjernerne, Compassets Misvisning ved een og tvende Pejlinger udi Horizonten, samt Azimut-Pejling; at beregne Bredden ved tvende Høider af Solen samt ved een Høide af Solen en halv Time før eller efter Middag; at finde Skibets paavisende Brede; ligeledes at beregne og forbedre det platte og voxende Korts Regning og Passing, samt at undersøge de platte og voxende

Korters Feil; at holde en correct Journal og stille sin Cours hvorhen han sig agter og har erholdt Characteren: Beqvem».

Hvilket herved under min Haand og Segl bekræftes.

Christiania den 24. Marts 1823.

Q. C. T. Mannall,
(L. S.) Examinator.

Undertegnede attesterer at denne Examen er afholdt i vor Overværelse.

G. A. Winge,
Søe-Premier-Lieutenant.

F. H. Messell. H. I. Schou,
Skibsførere.

No. 427. Med Fare for at udsætte mig for Gjentagelser vil jeg alligevel bemærke, at Alt, hvad Majorens Børn havde af Far-typen var formskiønt, elegant, selv Hænderne, Fingrene, Neglene kunde neppe være vakrere end f. Ex. Onkel Arilds: de var værdige at pryde en klassisk Billedstøtte og Onkel Pers, de var de reneste, eleganteste, fin-fine, smale Spillehænder! Alt hvad Søsken-dene havde af Formsmukt var fra Grønvold-Typen, Alt mere ordi-nært af Form var fra Flor'erne, f. Ex. Onkel Jens; hans Figur var mest af Flor-Typen, med Hensyn til Høideforhold (middels) men med Grønvold'ernes kraftige Overbygning og Skuldre; hans Hænder var vistnok vakre, endog «koselige», men manglede Fæ-drenes Eleganse — de var formeget «Florske». Men de, som havde faaet de Florske intelligente Øine med sin pragtfulde mørke-graa Farve og Udtryk (men ikke netop ved sin Form, som for-ersten var upaaklagelig), var dog ikke Stedbørn som f. Ex. Onkel Jens (han lignet paafaldende sin Halvonkel, den navnkundige danske Etatsraad Christian Flor, som var bekjendt for «sine intelligente og paafaldende smukke Øine»), thi Flor'erne havde «prægtige» Øine, om de end hos enkelte «til sine Tider» kunde virke noget «stikkende», hvad Tilfældet var med den norske Politiker Pierre Paumeau Flor og hans Søsterdatter, min Tante «Anne Karine» (Tante Rina). De, som var saa heldige at faa Øine af Grønvolds Form og Flors Farve og Udtryk (som min Far) var jo heldigst. En, som maatte nøie sig med kun lidt af Grønvoldsform (undt. Høide og Farve), men ellers meget af Flors (navnlig Hænder) var Onkel Harald. Det samme var i nogen Grad Tilfældet med Tante Hanna (Skinnarbølsfrua), men saa var hendes Hænder og især hendes højreiste Skikkelse (Figur) særdeles elegante «de var netop i Gullaug-Grønvolds-Stilen». (Oberstinde Meyländers Udsagn.)

No. 428. Vist var Gутten klok, men den boglige Lærdom, som Huslæreren den sløve, gamle, danske Student Heide bibragte Barna, var nok ikke rar; Arild (og Jens) skulde ellers efter hans Formening havt Sands for Tal (Regning) men «for nogen ordentlig

(og methodisk) Undervisning i Nogenting end sige i Mathematik havde Heide ingensomhelst Betingelse», skulde Majoren, hvis gode matematiske Anlæg var bleven vel skoleret i den 3-aarige matematiske Skole, engang spydig ha' ytret.

Onkel Arild havde ingen anden boglig Dannelse end den, denne skarpsindige Gut med det vistnok ualmindelig kloge Hode havde tilegnet sig hos den svatsige, forvrøvlede og vistnok noget anløbne Præceptor af en Dansk Student, som Barna — ved Majorens taalssom medlidende Overbæren — maatte trækkes med, indtil den i enhver Henseende befriende Død indtraf — i seneste Liten.

Men Arilds Tænkraft og skarpe — næsten knivskarpe — kritiske Sans (tidligere parret med Stænk af Humor) var maaske derved forøget; det er ikke utænkeligt. I ethvert Fald var den «levende» og meget ubehagelig for den, som den — ogsaa med stor og utilsløret oratorisk Styrke — blev anvendt mod.

Han læste ikke meget og kun naar han fik fat i virkelig lødig, helst realistisk Fag-Litteratur, kunde han med sit gode Nemme og bon sens fordybe sig. — Han var efter sin Natur, mest af sin Tankeudvikling, hvad jeg vil kalde «Tvesynt med Tillæg».

Han holdt ubetinget paa det Erfaringsmæssige: «kun det, som Erfaring lærer, har faktisk Berettigelse som Virkelighed» (altsaa Positivismen: Aug. Comte) men mente at Udviklingen, den stadige Udvikling absolut maatte tillægges Darwins Evolutionslære, som i sin sande — ikke forvrøvlede — Theori naaede ham i hans ældre Dage.

Altsaa: han var — naar man skal benytte filosofiske Talemaader — baade Tilhænger af Positivismen og Evolutionslæren — baade af Comte og Darwin, men han var ifølge een Side i sin Arvenatur tilbøielig til, drevet til at kaste et mildt forskjønnende Slør af Romantik (Romanticisme) over sin hele Tankeforestillingskreds.

Det var et fra Naturens Haand særdeles vel udrustet homo baade i aandelig og legemlig Henseende. Skade, at han ikke fik den boglige Underbygning; der da var nødvendig, om ikke saameget for ham selv (thi hans Tankekraft var uafhængig af disse Hjælpemidler, som den aldeles ikke behøvede), men fordi han da kunde ha opnaaet en mere aandelig tilfredsstillende Virksomhed i Livet. Nu opnaaes dette ved Politikken,

No. 429. Er urigtigt, hvad «Kjøre-routen» angaar. Jeg har altid hørt — og det er visseligen Sandheden — at Majoren (min Farfar) kom fra et lystigt Gilde i Drammen og paa Hjemveien (en Vaarnat eller i Dagbrækningen) kjørte sig «ned i Isen» paa Fjorden mellem Drammen og Gullaug; dette fremgaar ogsaa af den senere Beretning om «Labussa's Syn», hvortil henvises.

No. 430. Folkene kaldte ham: «Jernarmen». Pussig nok nedstammede Orningerne (og Onkel Arild altsaa gjennem dem) fra den navnkundige Jarl og Hertug Skule Baardssøn (Rein-Ætten) og denne igjen fra den vældige Kjæmpe Grev Balduin af Flandern med Tilnavnet «Jernarmen».

No. 431. Han kunde, naar han ellers gad, ogsaa sige skarpe og træffende Vittigheder. «Tante Lisa» fortalte Følgende: Engang han tilbragte Julen (i Slutningen af 1820-Aarene) hos hendes Mand og hende paa Fløgstad i Sørum, var de til Gjestebud sammen hos en af Egnens Storbønder. Flere af Bønderne havde formodentlig — som Tilfældet som oftest er med Individier af god Race — været forsynet med durable Kraft-Næser. Det gav en impertinent Bymand, som var i Laget, Anledning til en flauflot uforskammet Bemærkning. Denne Svidskeprins havde Naturen tildelt med karrig Haand et rent diminutivt Lugteredsskab. Organet bestod kun af to Huller under en opadbøiet svampet liden Hudlap (en rent forkrøblet §) som i sin Form mindet om en forvreden Æblekart. Fyren var yderst overlegen mod Bønderne og siger høit og tydeligt demonstrativt til Onkel: «Unge Mand kan De si' mei, hvorfor Bønder i Almindelighed har saa store Snyteskafter?» Onkel maalte ham koldt med Øinene og sa' slagfærdig: «Jeg skulde tro, det kommer deraf, at Kjøbmændene snyder dem saa ofte!»

No. 432. Oberstl. Fridr. Martinus Gr.'s 4 Sønner havde som unge Lieutnanten moret sig med at skyde med Pistoler paa et Punkt (hvor et rødt Hjerte var afmærket) paa Farens gamle Brystharnisk fra Itzehoe Feldttiden. Den blev anbragt paa en Knage i det ene Hjørne af den meget lange Riddersal, der dannede et Parallelogram (eller maaske nu en Rhomboide). Skytterne stillede sig i det modsatte Hjørne ved Siden af den kolossale Peis-Kamin og skjød diagonalt tvers over den lange Bane. Brødrene var altid misundelig paa Fridrich Helle (min Farfar, som overgik de andre i Alt), og paastod, at hans sikre Skud var betinget af hans 2 ypperlige Duel-Pistoler, som han havde faaet af sin Svigerfar Generalaud.: Jens v. Flor, som igjen havde faaet dem af Ingeniør-General Paumeau.

No. 433. Den eneste, som Onkel Arild behandlede med en Slags varsom Respekt, var hans ældre Bror Jens (Skibscapteen). Denne var vistnok ogsaa i sin kjølige Tilbageholdenhed med en Stænk af rolig Velvillie en meget respektfuld Personlighed, men han var paa næsten alle Punkter Onkel Arild, (som dog trods sin Barskhed, af og til kunde vise varm Velvillie, hvad Onkel Jens aldrig befattede sig med), underlegen. Denne Onkel Arilds hensynsfulde Agtelse ligeoverfor den ældre Bror skulde jeg nærmest tro grundede sig paa den Slags — om man vil — gammeldags-

agtværdige Følelse, den de yngre Søskende i en til Jorden knyttet Slægt almindeligvis nærrede ligeoverfor den Ældste, Odelsmanden, og som er et Særkjende hos vore jordbesiddende Bønder, især naturligvis Stor-Bonden. Men hertil kom her tillige den hos Grønwald-Slægten latente Følelse af Ætstorhed og Stand-Følelse den der formentes at være væsentlig repræsenteret hos Odelsmanden. Den kloge Onkel Arild kunde — trods hans paa saamange Punkter sympathiske Følelser for de nyere Tidens mere frisindede Anskuelser — dog ikke helt gjøre sig fri fra Stemninger, som vel væsentlig bundede i Middelalderen. At han med Hensyn paa det vigtige økonomiske Felt følte sig helt fri viser hans Testamente.

No. 434. Jeg havde glemt at sætte følgende Bemærkning om Onkel Arild paa et Sted, hvor det bedre kunde passe, men tilføier det her (da det jo bør siges og det maaske paa en Vis kan hænge sammen med hans Mangel paa «Utrættelighed» eller maaske snarere hans «Utaalmodighed» — hvis jeg da ikke gjør ham Uret: at det var hans Livsvirke, der var hindrende). Det var nemlig saa, at han havde ikke ringe musikalsk Sands og skulde i sin Ungdom endog ha' «trakteret en ret god Violoncel» — men det blev ikke til «noget rigtigt Ordentligt», det var «mere et flygtigt Liebhaberi», som han snart gav ganske op, mens hans Instrument stod og tørket «op oppe paa Riddersalen».

No. 435. Vistnok af jødisk Herkomst; hans Kone eller Kone-Mor bar det mosaiske Navn «Israel».

No. 436. Et gammelt Ordsprog, et Udtryk for den sørgelige Sandhed om den Mennesket iboende sjofle Natur er dette, «at den sjældneste af alle Foreteelser er Skyldnerens Taknemlighedsfølelse ligeoverfor Velgjøreren».

Herom har man en af disse spanske Legender, som synes ved sin fortrolige blasphemiske Tone og sit arrogant paastaede Kjendskab til Omgangsforholdene oventil hartad at være pietetsløs, men dog under sin naive troskyldige Form er temmelig bidende. Vorherre har en stor Modtagelsesfest i Himlen for alle mulige Dyder fra de ophøiede Hoveddyder til de mindre. Han lægger Mærke til at der er to Genier, som er kommen lige i Nærheden af hinanden, men vedligeholder en stram og generende Taushed (medens Samtalen ellers er meget livlig) de synes slet ikke at kjende hinanden. Han kalder paa St. Peder og ber ham undersøge Sagen. St. Peder kommer tilbage. «Naa», siger Vorherre, «hvorledes var det?» «Ja», siger St. Peder med sit lune Smil, «det var det, jeg tænkte; det var «Goddædigheden» og «Erkjendtligheden», de kjendte aldeles ikke hinanden; de havde aldrig før haft den Fornøjelse at træffe sammen, før jeg nu præsenterede dem for hinanden.»

«Utaknemlighed» — siger Goethe — «er en modbydelig Aands-
svaghed; jeg idetmindste har aldrig erfaret, at i Sandhed dygtige
Mennesker har havt dette nedværdigende Karaktertræk».

No. 437. I en af «Erindringerne» om gamle Dage (før 1814)
raillerer Forfatteren det Faktum, at Værtinden i det store Collett-
ske Hus «som altid var ydende» maatte nøies med Titel «Madam».
medens de fleste «nydende» Ubetydeligheder brammede med
høie Titler.

No. 438. Asker Præstegjælds Ministerialbog viser, at i Aar
1809 $\frac{9}{1}$ blev i Kirken dersteds døbt Drengbarn Bernt Martinus,
der var født $\frac{17}{8}$ f. A. af Forældre Capitaine von Grønvold og Frue
Lorentze Grønvold, f. Floer, hvilket attesteres.

Asker Præstegaard $\frac{6}{8}$ 1836. O. A. Norman, p. Capellan.

No. 439. Meddelt mig af to af hans Krigsskolekammerater
General Irgens og Commandant paa Oscarsborgs Fæstning Philip
Sissener. Den sidste havde ikke nok rosende Ord om min Fars
Udseende og særdeles Skikkethed for Krigerstanden. «Han var
en ren Ridder.»

No. 440. Det var gjerne muntre Lag, hvor det gik temmelig
lystigt til og fortaltes morsomme Historier, som i Regelen var
indenfor Anstændighedens Grænser; «de skulde ikke tage Skade paa
Sjælen eller slaa Nogen ihjæl» som det siges. Her er tre af dem:

Den svenske celebre Componist Jonas Otto Lindblad († 1864)
færdedes med sine Sangere overmaade hyppig hos Kroværten
Andersson i Lund; der var en vakker liden Datter, Karin, 6—7
Aar gl., som altid vilde hænge ved Knæet til den hyggelige, barne-
glade «særdeles sjöna» Farbror Otto. En Dag, da hun var hen-
imod 10 Aar og tegnede til at bli en smuk og staut Pige, si'er
Lindblad for Spøg til hende: «Vil Du gifte Dig med mig, naar
Du blir stor?» «Ja», si'er hun alvorlig og med usvigelig Bestemt-
hed: «det vil jag vist!»

Og det fæstnede sig fra den Dag urokkeligt hos hende, at hun
var Lindblads Brud.

Imidlertid komponerede Lindblad ihærdig og var saa optaget
med Tonekunsten og dens Udøvelse, saa det ikke blev til Noget
med Embedsexamen. Dog tog han en god Doctor-Grad i Philo-
sophien og fik flere musikalske Udmærkelser, men det gav jo ikke
Noget at leve af. Saa blev han indpaa 40 Aar og tog mod en
Klokkerbestilling i Mellby Sogn i Skåne. Da var Karin bleven
en 19—20 Aar og melder pludselig en Dag til Lindblad, at nu
kunde de vel gifte sig efter tidligere Aftale. Lindblad havde nok
glemmt hele Frieriet, men stod alligevel ved det. Han slog redelig
til og deres Bryllup stod «ombrust af den herlige svenske Sangs
mest tryllende Toner».

Men — det var et «rysligt Omkast!» uhyggeligt Ombud, «elak» Menighed, iskold Kirke, knap Løn og grinete Foresatte. «Dog», sa' Lindblad, «hos Karin var der «Kärlek», lyst Humør og huslig Varme». Han var ved hende en lykkelig Mand, saalænge han holdt sin Stillings Møyer ud, men det var ikke saamegne Aar.

Saa var det en Skolehistorie som Coullt fortalte, at hans Søster — en Folkeskole-Lærerinde i Upland — havde oplevet. Der skulde nu undervises «för brinnande lifvet» i de før forsømte Naturfag,¹ hvilket «Läro-Medel» blev en «Läro-Spån»: nu blev Barna altfor tidlig indviet i Naturforhold og Naturens Mysterier, som de — især Smaa pigerne — vanskelig kunde fatte og som ofte ledet til de latterligste Feiltagelser. En Dag er der Tale om det menneskelige Legeme. Blandt Andet forklares Lungernes Udseende, Stilling i Brystet og deres Funktion saa populært som muligt. Saa si'er Lærerinden tilslut: «Har Nogen af Ni skådat de två Lungarne?» «Ja!» si'er den tykfaldne, troværdige lille Clas, «jag såg dem jáns i Morse, då Stor-Syster stånkat och tvätta sig!»

Saa var der «Utsagan» om «Hemmet uti Stockholm», som var Baronens Bidrag til Underholdningen. Der var indkommet ved Protektion en ældre Kvinde, svær og robust; hun saa ud som en erfaren i Ægteskabets Mysterier fuldprøvet Enke, men prætenderede ikke destomindre at være en aldeles «uberørt Jomfru». Hun vakte begrundet Mistanke hos de andre Kvinder, at hun ikke var nogen oplagt og oprigtig Dyds-Drage. Hun led nemlig af et Underlivstilfælde, og Hjemmets Læge maatte erkjende, at saadan Svækkelse ikke kan indtræffe, medmindre vedkommende Kvinde har undergaaet hyppige Barsler. Nu blev der Opstandelse!

De kvindelige Styrelseslemmer var gramme ihu og hævdede, at Hjemmet var en «Hellig-CecilieForening» og ikke nogen «Magdalene-Stiftelse», men de mandlige med Domprovsten i Spidsen anskuede Sagen mere humant-frisindet og appellerede til det øverste Raad, hvor vedkommende Biskop dekreterede — i Lighed med Prutningen om Staden Sodomas Skjæbne — at hvis der kun forelaa en eller to Verdensformerelser, skulde Sagen passere uden Paatale og hun forbli paa Hjemmet. Hun vilde nødig efter sine

¹ En svensk — ikke «lifvad», men noksaa alvorlig — Student fortalte om en Kammerat, som dengang var Naturfaglærer ved et større Pigeinstitut for Overklassen i Stockholm. Han var af et blygt Temperament, hvilket Smaa pigerne tilfulde havde opfattet, og han blev derfor ofte utilbørlig generet af deres impertinente, skøieragtige, intricate, men ligesom videnskabelig interesserede Spørgsmaal om disse Naturens delicateste Emner. Disse Spørgsmaal var vistnok fremsatte i sobre, men skruede Ordformer, men tilsigtede at gjøre ham end mere forlegen end han af Naturen var. Han brød en Dag ud, rent opgivet og fortvivlet og sa' ligefrem fra Leveren: «Nei, naa begynder de unge Damer at bli' rent ud svinagtige!»

anstrængende Antecedentier ud af det rolige Hvilelivs Lunheder og gik da med paa at resikere Undersøgelse af en aldeles competente Lægecommission, da den dog for hende frembød en Chance. Men da Commissionen med den allerbedste Samvittighed kunde høitidelig erklære, at der mindst forelaa 5 — siger og skriver — fem fuldstændig ordinære og grundige Afbarslinger — saa maatte hun jo til egen Skam og Dyds-Dragonernes Fryd fortrække.

No. 441. Der var et stærkt Præg af Romantik hos flere af Børnene; de levede jo ogsaa hen i den mærkelige stærkt bevægede Overgangstid, da Samtidens Aandsliv mere og mere aabenbarede en afgjort Helling mod den henførende Romantisme. Tanke- og Stemningslivet begyndte at løse sig ud af Oplysningstidens skolemesteragtige Nyttевurdering, og der aabnede sig nye, mere op-høiede Baner for de aandelige Værdier: for høie, ideale Tanker i Litteratur og Kunst.

No. 442. Majoren havde umiddelbart før Pengekrisen været nødt til at modtage til fuld Pris en større Pengesum i straks efter næsten værdiløse Sedler. Som et Exempel paa disse Sedlers nedad-gaaende Værdi, fortalte Tante Lisa, at han maatte betale en almindelig simpel Lyseplade med 80 Rdl.

Allerede længe var Seddelværdien sunket betænkeligt og Regjeringen greb endelig i 1813 til at notere officielle Omregningskurser overfor Sløvet. Efter Pengereformen i 1813 sattes dette i System, og Sedlerne reducirtes til en Curs af 10; men denne «Stabilisering» mislykkedes og Sedlerne sank endog til en Curs af 0,9.

No. 443. Som et illustrerende Exempel. Majoren havde fattet Godhed for en ung Soldat af sit Compagni. Da Soldaten paa Grund af en ellers ubetydelig Finger-Skade maatte gaa ud af Tjenesten, lod Majoren ham og Hustruen paa Livstid faa — for en aarlig Afgift af 10 — ti — Spd. — en Gullaug underliggende Gaard Engershavn, som fødte 1 Hest, 5 Kjør, flere Faar og havde 2 indbringende Laxefiskerier. Han blev saaledes med en Gang en Velstandsmand og efterhaanden en meget rig Mand, købte Røkens største Gaard og havde Skibe i Søen. Det var en stor aarlig Indtægt, Majoren paa den Viis forærede en Fremmed, større end nogen af hans egne Børn fik tilsammen, naar undtages Gullaugs Odelsmand. Forøvrigt havde Familien liden Glæde af denne Majorens Goddædighed; thi Hans Fiskers paatrængende Opførsel blev — efterhvert som hans Velstand i 2 Menneskealdrø øgedes — mindre behagelig overfor den Slægt, som han skyldte Alt, og da han var bleven en Rigmand, blev han hartad utaalelig, maaske fordi «Herskabet paa Gullaug» (Hans Fiskers gjængse Titulatur), altid holdt ham og hans Tilbehør paa passende Afstand og ikke havde nedladt sig til nogen Tilnærmelse paa hans Inviter.

Ved Salget af Gullaug maatte Onkel Arild lide et betydelig Afslag i Kjøbesummen, fordi den værdifulde Eiendom Engershavn altsaa saagodtsom Intet gav af sig til den nye Eier, medens den formelig gjødede den saa heldige Hans Fisker eller nu Matadoren paa Mørk med adskillige Skibe i Søen samt hans Kvinde, der begge lod til at skulle ogsaa times at opnaa en methusalemsk Alder. — Naa ja: saa er jo saa ofte Verdens Gang og ialfald Tidens Tegn!

No. 444. Ingen indsaa og forstod det Uheldige i Huslærerens Udulighed bedre end den intelligente Major, der selv havde nydt en efter Forholdene dengang særdeles god boglig Opdragelse af den dygtige Præceptor paa Skoftestad, den omtalte Hagerup — men han var nu engang «noget utidig for snil» — og var maaske ogsaa bleven noget tilbøielig til om end ikke at ta' Sagen aldeles ligegyldig, saa dog at «la fem være lige» i det Haab, at «det nok ved Arilds Forsorg» vilde jævne sig med Hensyn til Børnenes Fremtid. Og det gjorde det jo ogsaa, paa en Vis da!

No. 445. Han blev jordet herinde paa Christ (Krigs) Kirkegaard i samme Grav som hans hedengangne Forlovede. Gravskriften lyder i sin gammeldagse sentimental-pietetsfulde Aand:

A. K. N. }
P. A. G. } blande her deres Støv!

Jeg skulde tro, at den, efter Forbilleder fra den første kristelige Tidsalder i Rom, er «laget» af Svogeren, senere Præst Henry Emil Fearnley, som dengang var Klokker ved Garnisonskirken; han stelte med Bisættelsen og var en Kundskabsrig, ja eleveret Mand med Forstaaelse.

No. 446. Han var udnævnt til Præst paa Hedemarken, men tog Afsked før han skulde tiltræde, da det blev nødvendigt at han overtog den store Fars-Eiendom: Skinnarbøl; det faldt vist ogsaa sammen med hans eget Ønske.

No. 447. Jeg burde ha' anført Følgende paa et andet Sted, men fik ikke Plads; derfor anføres det her. Onkel Jens var en stille, behagelig Mand, holdt sig mest for sig selv og var en stor Læsehest. Han var ikke videre familieinteresseret, ialfald for de Yngre i Slægten: han lod derfor Broderen Arild, den viljefaste, administrerende og commanderende Kraft, overtage den Rolle, naar det paakrævedes. (Og Onkel Arild var næsten altid parat til at greie Alt med sine inappelable Afgjørelser.) Som Sømand, som særdeles vakker og «gentlemanlike» og tillige «lun» charmeur, havde Onkel Jens havt adskillige interessante Oplevelser, men han sad inde for sig selv med sit underholdende Stof, og kun af og til kunde han uforvarende komme med Udbrud til sine Søstre og dette kunde lede til Slutninger, som han slog hen og ikke vilde indlade sig paa nærmere at omtale. Han havde i sin Ungdom

været forlovet med en Slægtning: Martha Bøckmann, hvis Mor var en Ulleberg-Grønvold, og Datter af Oberstl. Bernt Grønvold. Onkelen Oberst Hans Mow Grønvold spurgte engang Onkel Jens: «Men hvorfor blev det forbi med den pene Martha og Dig?» «Jo, Onkel,» sa' Jens, noget støt, men alligevel i en humoristisk Tone, «det skal jeg sandfærdigen si' Dig: Forlovelsen kostet mig altfor meget «Bobinet»» (fint Dametøj). Obersten tiede og acquiescerede fuldstændig denne Grund; han var nok fra sin egen Frietid vant til Noget af hvert i den Retning. Saa var der den engelske eller rettere skotske Dame Mrs. Penelope C., Datter af en Sir og nu rig Enke efter en engelsk Forretningsmand. Hun var en Slægtning af Gullaug-Grønvold'ernes Ven Sir Robert D., som senere vil bli omtalt. Mrs. Penelope, vistnok en stadselig Dame, men — som Sir Robert sa' —: «Bare Skind og Ben holdt vel sammen med Haarnaaler», vilde partout «ha» den «gentlemanlike» Nordmand, uagtet han da var en ældre Mand. Men han vilde ligesaa partout ikke og holdt sig borte fra hendes Vei, naar han efter den Tid en sjelden Gang var i London, hvor hun boede og havde eget Hus. Dette var efter Sir Roberts Sigende opfyldt af følgende «singulare» («snaale») animalske Væsner: en yderst slu, ondskabsfuld og snedig «Selskabsdame» af «vaterlandtsk Race», en dito, dito Hun-Abe af indisk Herkomst, en Mængde uhyre raggede Skye Hunde af diminutive Størrelser, der rullede bortover Gulvene som Nøster, en «Landtschildtpatte» som Germanerinden benævnte dette zoologiske Udyr, som forpestede Luften i Huset formedelst sine «Ugenertheder» og en yderst melancholsk Papegøye, som fra Ensomheden i sit ophøiede Bur foragtede, oversaa og haanede hele Menageriet. Onkel Jens skulde spydigt ha' sagt til Sir Robert, at han ikke vilde indtræde i Huset som en ny Forundringsgjenstand i Mrs. Penelopes Naturalie-Cabinet¹.

¹ Onkel Jens var en rent forhærdet Ungkarl. Han fortalte engang en Legende fra Indien, som hans Ven Sølieutenant Puge (se nedenfor) der var vel kjendt der, fandt var det mest korrekte og malende Billede paa Ægteskabet. Heri var Onkel Jens fuldkommen enig.

En Inder kommer befriet fra Jordlivets, særligt Ægteskabets, Kvaler, frem til Porten af det indiske Paradis, hvor han antræffer selve Brahma, som stod og kiigede ut paa Veien, om der ikke var en eller anden Supplicant «for der var noksaa folketomt innafor». Aa Brahma vilde gjerne se nye Ansigter, for han kjedet sig ved de gamle flauæ Fjæs, som han var blit saa «lut-lei» af. Saa kom Brahma meget venlig med nogen Spørgsmaal om gode Gjæringer, som alle blev besvarede tilfredsstillende. Saa si'er Brahma: «Har Du gaa't gennem Baalets Luer?»

«Se saa», tænkte Supplicanten nedslaaet, «naa gik det saa godt og her staaer jeg fast», men hans Haab lysnede op, der han sa: «Nei, desværre, men istedetfor det har jeg imidlertid været gift og har 1 — siger og skriver een — eneste Søn.»

«Bra, bra», sa' Brahma, «det kan visselig komme ud paa eet, det er hip som hap. Du er velkommen! ind med Dig, min Søn!» Og Manden gik

Onkel Jens var meget faamælt — end mere end Broderen Arild, og Spørgsmaal — selv de neutraleste — var Tabu. Jeg idetmindste har kun enkelte Gange hørt ham «berette». Men naar han gjorde det, gjorde han det godt. Da jeg som Gut var kommen til Østlandet for godt og første Gang besøgte Gullaug, fortalte han følgende Historie fra sin Skippertid. Han seiler paa Hjemveien fra London langs Yttersiden af Tromøen ved Arendal i vakkert men «blaaendes» Veir. Saa bordes hans Skib af en barhodet Arendalsfisker, som kommer ombord og ber om «brune Bønner» (Kaffe) og om «iche Kaffeinen vil gi' ham en gammel Hat — mista min i Sjøen!» Onkel var noksaa humoristisk anlagt og gav imellem efter for sin Tilbøielighed. Han byr' Fiskeren ned i Kahytten paa Kaffe og Dram, og faar Anledning til at gi' en Yndlingsjungmand — en gløgg og lystig Fætter — et Vink om at se efter i Fiskerens Baad under Toften, om ikke Hatten var gjemt der (han kjendte Trikket) og ta den op paa Dækket og levere Onkel den, naar de efter endt Kaffeslabberas kom tilstede. Alt gik efter Beregning. Jungmanden staar færdig med Hatten; Onkel gir den til Fiskeren og si'r: «Der har Du en god gammel Hat!» Fiskeren blir lang i Ansigtet, han ser, at Hatten er en god gammel bekjendt. Han mumler et «Tak, Kaffein» og ror afsted. Men aldrig saa snart han er kommen no'en Længder bort, strakte han truende Haanden ud og regalerede Kaffeinen og Skibet med knitrende uhøviske Skjælds-Ord, som den skarpe vestlandske Stemme med Vindens Medbør sibilerer ind mod Skibet. Onkels Efterligning af Arendalsfiskerens Stemme og Maalføre var saa fuldkommen i Tonen, at jeg blev formelig fornærmet paa Landsmandskabets Vegne, en Følelse, som ogsaa opvæktes ved hans ypperlige Efterligning af Brokker af min gamle Morfars Jædder-Ideom. Nu kan jeg i Tanken nyde den med mere ubetinget Bifald.

Onkel Jens vilde gjerne spille Piquet med mig i mine Guttedage, og naar han — uagtet alle mine Anstrængelser — dog som oftest vandt — kunde han en sjelden Gang blive lidt talende. Engang efter en saadan for ham seierrig Duel «kom han (af Vanvare) til at si», at en af de bedste Piquetspillere, han havde kjendt, var en engelsk Sø-Lieutenant Mr. Pøsch (Puge), han flere Gange havde truffet i 1820-Aarene. Samme Lieutenant, 5te Søn af en ludfattig Sir, havde i 1811 været Matros paa 2-Dæks Krigsskibet «Defence», som sammen med 6 Linieskibe og nogle andre mindre Krigsskibe convoierede en Koffardie-Flaade paa 150 Skibe til England under Overcommando af Admiral Saumarez. «Defence» og Linieskibet «St. George» strandede Julaften 1811 paa Jyllands lyksalig ind i Paradisets Fred, som Ægteskabets Uro og Enesønnens Fordringer havde gjort ham saa vel skikket for at nyde.

Vestkyst. 1800 Engelskmænd skulde være omkomne. «Defence» strandede ved Mindestømmen i Ulfsborg-Hind Herred. Kun 6, deriblandt Pøsch, blev reddet; blandt de Reddede var 2 Amerikanere, som var bleven voldelig pressede i England. Pøsch fortalte videre, at Amerikanerne for Strandings-Retten «protesterede energisk mod paany» at overleveres til den «skammelige engelske Dispotisme» (sic). Alle de Reddede var enig om, at de af de Indfødte var bleven bevist al mulig Hjælp og Velvillie. «De trak af sig sine Klær for at dække dem, saa at de Skibbrudne aldrig havde forestillet sig, at de kunde bli saa godt behandlede i et fiendtlig Land, hvorfor de maatte her i Retten udtrykke sin høilydte Tak til dette gode danske Folk!» — En Skibsklokke fra «Defence» skal siden den Tid være ophængt i en Kirke ved Ringkjøbing. Folk siger, «at den skal ha' en klar, kraftig, men ligesom sørgmodig Klang».

En anden Gang kom Onkel paa Foranledning af en Dame, hvis Anmodning ikke godt kunde overhøres, til at fortælle følgende Historie fra sin Skippertid. Men den faamælte, sanddrue Mand la' til, at han ikke vilde staa inde for sin Hjemmelsmands Paalidelighed, men han var ialfald en morsom Beretter og kunde spinde Ender, som var meget interessante og fantastiske. Onkel havde en Sviptur til England med Trælast. Som Matros ombord var en ældre Dansker, som lød Navnet Wolle (Ole) Kiær. Han havde tidligere faret i lange Tider mellem Havnene i U. S. Der skulde han blandt Andet ha' spillet en Hovedrolle med ved Jagten efter «den svømmende Ligkiste», som Skibet senere benævntes ved Bar'erne i Americas Værtshuse.

Nedenstaaende Historie er en Blanding af Onkels Beretning og en Avisartikel i et amerikansk Blad, som Wolle havde i flere Exemplarer i sin Skibskiste og hvoraf han forærede Onkel et. Wolle skulde ha' sagt, at da han for flere Aar siden kom tilbage til Skagen (hans Fødested, hvor han havde nære Slægtninge), fik en Aalborger- eller Kjøbenhavnner-Redaktør fat i et Exemplar og lod Indholdet optage i sin Avis «aassen vorren den Historie gaen lissom till Litteraturen».

Altsaa: Onkels Skib befandt sig paa Høiderne af Doggers Bank. Over det mørke, stormpiskede Hav havde raset en ren Orkan, men nu var der fint Magsveir. Pludselig driver der mod Skibet et Fartøi, som man ved nærmere Syn kunde se var ladet med Trælast og som flød paa Lasten. Alt Opstaaende fra Skanse til Bak var slaaget væk, det ramsorte Skrog laa med Laaring og Speil høit iveiret, mens Forenden stak dybt i Vandet lige til Kranbjelkerne. Stag, Vanter, Ræer og Fald var rotet uopløselig sammen til en kompakt Haug; ved Skibets duvende Drivninger sopedede og

rumsterede dette Nøste omkring og holdtes kun tilbage fra at gaa udenbords derved, at en stærk Trosse ved et Tilfælde havde huket sig fat i Fodstumpen af Stormasten, der stod igjen som en afbrudt Tandstump i en Kjæve. Det saa ud som om et kjempedigert Skjæreede var drattet ned paa Dækket.

Vi stod og stirret paa dette uhyggelige Skrog, da Wolle overlydt raabte: «Hu, der har vi jo, spleise mig, «den svømmende Ligkiste,» som jeg saa ved Kap Hatteras for 20 Aar siden! Er det Drøm eller Virkelighed?»

«Aa, det ser da ud til at det er rekti nok, det, Wolle!» sa' en af Matroserne.

Wolles Udbrud havde gjort mig opmærksom — sa' Onkel, — jeg havde engang i London hørt noget Lignende i Retning af Dødsseilere.

«Kom ind i Kahytten og fortæl om den svømmende Ligkiste!»

Wolle fulgte med ind i Kahytten. Der stod tilfældigvis et tomt Glas paa Bordet, og Wolle siger ligesom længselsfuldt: «Der skulde vel ikke være et Par Draaber Sherry, Kaptein, at fugte Læberne med, før jeg fanger an?»

Jeg har altid holdt paa en rimelig, men god og nødvendig Disciplin ombord, og Anmodningen huede mig ikke, sa' Onkel.

«Vil Du ikke heller vente til Du har spundet din Ende, Wolle? Det passer sig ikke at tinge om Betalingen forskuds, ei heller at drikke i din Kapteins Kahyt!»

«Aa, sa' Wolle, noget piqueret, «hvad det sidste angaar, saa kunde jai nok ha' worren Kaptein nu!» (Wolle var en udmærket Sjømand).

«Ja», sa' jeg, «om Du hadde hat Certificat!»

«Jeg har amerikansk Skipper-Certificat» — «men» (han pegte paa Glasset).

«Ja, ja, Wolle!» sa jeg overrasket, «da skal Du saamen' faa dit Glas paa Forhaand — og saa et til, naar Du er færdig!»

Wolle drak sit Glas med sørgelig velbehagelig Dvælen og sa: «Det var i mine unge Dage, jeg var som Understørmænd kommen i med et gammelt Rhederi i New-York, de fleste af Skuderne fór med Trælast til sydligere Havne. Paa et af Skuderne var der en Overstørmænd, som før hadde worren til Arbeids oppe i de store Skove ved Canadagrænsen og var vel kjendt i Tømmerbranchen. Det var en lang, mager, scenestærk Karl af Udseende næsten som en Orangutang: lav, næsten ingen, tilbagegaaende flad Pande, lurende, ondsindede Øine, svære Skuldre, som førte Arme med majet kraftig Muskulatur — et Satens hæsligt Dyre-Menneske!»

Denne Skovdjævel, som vi kaldte ham, havde gjort mange Lurendreierier med Rhederiets Ladninger og tjent gode Penge

extra for sig selv, men da ogsaa Rhederne havde tjent godt, saa tog de det ikke saa nøie, tvertimod de lod fem være li'e. En Dag mødtes vi i en Shop; han bød mig et Glas og flere til, og da jeg var bleven liesom lidt káfret, begyndte han at tale om at tjene extra. «Hvorledes vil Du bære dig ad med det?» «For Saten», sa' han, «vi skiller os af med Kapteinen, og saa lader vi som Skude og Last er «vores eien» og kommer «nix tilbaves!» «Naa, er det saadanne, Du vil», si'er jeg og langer ham en Støder midt i hanses Abefjæs, saa han deiset bagover i halv Svime; men da han kom paa Benene og vilde ta' Tag i mai, drak jeg ham en saadan nysselig god gammel «Helsingør-Skalle» til, saa han vendte Speilet li'e tilveirs!»

«Det var som Pokker, har Du været saa rask en Kar i din Ungdom, Wolle?» sa' Onkel.

«Ja, en god Skalle har jeg aassaa konnet drikke, kan Kapteinen tro!»

«Næste Dag var Skibet med Abedjævlen seilet. Der kom op et rent Orkanveir, og Skuden var gaæn sydover med en overhændig svær Tømmerladning. Saa bedagedes det, vi skulde afsted, og jeg var netop paa Kontoret for en Ordres Skyld, og der fortaltes det, at en Mand fra Orangutangens Skib var bleven fisket op og havde berettet, at Skovdjævelen havde overrumplet Kapteinen og smid ham og tre, fire til, hvoriblandt Beretteren, overbord, og nu seilede Bæstet og det øvrige Mandskab afsted for at sælge Ladningen, aa saa gaa afsted' og spille Sørøvere, se det var de tilsinds! Stor Opstuds paa Kontoret! Nu havde Rhederiet et majet brilliant lille Fartøi, en ren Hartlooper, som altid laa seilklar. Saa tilbød de mai Skuden med Vaaben og Ammunition og frit Valg af Besætning for at gaa ud og kapre Rømlingerne. Alle-rede Dagen efter var vi «med majet raske Drenge» ivei. Saa var det paa Høiden af Cap Hatteras, og de sidste Dage hadde «vorren majet stormfulde», men nu var der vakkert Veir med Dønninger just lissom nu. Der staar ved Siden af maj paa Hytten en majet fortrinlig Skarpskytter, som før hadde vorren paa Sælfangst og viiste med hvilken «majet Træfsikkerhed», han kunde ramme de Kritpi'er, Flasker og andet Kram, de andre hivede udenbords for hans Skud. Saa faar vi se i Horizonten No'et, der i Kikkerten saa «majet» fælt ud. Da vi kom nær, saa vi ganske rigtigt, at det var det søgte Skib. Alt var raseret liesom paa denne Skude bag os, der var hverken Mand eller Muus, Alt feiet væk undtagen Stormasten, som stod til Gaffelen; var Mandskabet liesaa sopet væk?

Saa saa vi, at mellem Vanterne var der en artig Menåge, en ren Pose at se til. Der var knyttet et gammelt Seil mellem Vævingerne i det luv og det læ Storvant. Det var et grelt Syn, og

som vi gik sidelængs Vraget, bar Vinden os en nederdrægtig raadden Lugt i Næsen. «Det er jo en svømmende Ligkiste!» raabte Skytten og la Bøssen til Kindet. «Skal vi se, hvad der er i Posen?» Jeg nikkede. Han holdt til paa Stedet hvor det møre Seil var gjort fast; Skuddet faldt. Der revnede Posen og 2, 3, 4, 5 Kropper faldt ned paa Dækket, og skjønt alle var slemst medtagne, kunde jai tydelig kjende den lange Skovmands Abeskikkelse i et af Ligene.

«Da jai nu fik Øie paa denne sorte Skude agterud, løb alle de 5 Kroppe og den sprængte Pose mig ihu; Skjæreredet paa denne og Posen paa hin lignede, var det ikke naturligt, at jeg blev rundtosset og forvexlede i et Øieblik begge? Men denne Historie løb snart om ved alle Barer i Americas Havne og kom i Aviserne i mangeslags Varianter.»

Wolle fik sig saa et godt Glas af Allums fortrinlige «Akkevit» af Onkels egen Flaske (Onkel var en sjælden nøgtern Mand, men tog sig af og til ombord en Middagsdram).

«Er den ikke majet god, Wolle?»

Hvortil den relativt dannede Dansker sa': «majet mere end det Kaptein!» «det er en ren Gude-Drik!» la han til med et lunt Smil.

Det var ved den Leilighed, at jeg den første og eneste Gang erfarede, at Onkel Jens ogsaa havde noget af Slægtens musikalske Sands og endog besad en behagelig om end ikke fyldig eller skoleret Stemme. En af Gjæsterne opfordrede ham til at syng «den vakre engelske Sjømandsviser, han kunde syng saa godt, om han vilde». Den ovennævnte Dame stemte i med og den ellers tilbagetrukne Mand, som nu var kommen i Aande, lod sig overtale. Og saa fik vi med et flot Akkord-Akkompagnement paa Pianoet en særdeles frisk og tiltalende Sang, rigtig en af disse gamle, gode engelske Sjømandsviser, som i sine flere Vers var baade hjertelig, følelsesfuld-romantisk med Stænk af luun Humor og uden nogen ublu Pointe. Trods at Sangen var Onkel Jens paatvungen sang han den til sine noksaa kritiske Tilhøreres fulde Tilfredshed. Den meget forstaelsesfulde Grosserer Chr. Collett raabte høyløyd: «Det gjorde Du s'ku godt, Jens!»

Jeg syntes Onkel Jens sang Visen saa indtagende vakkert, at jeg fik en Følelse af, at den lystige Vind, som legede udenfor, skyndte sig at stilne af og ligesom la' sig tyst ind til Ruderne, som om ogsaa den, havde faaet Lyst til at lytte. Onkel Jens, som var kommen i Stødet, sang ogsaa paa norsk følgende vakre engelske Visestub:

«Din søde dæmpede Stemme drypper
Liflige Ord i mit lyttende Øre
Ret som jeg Aaren sagtelig dypper
Med Tag, som man neppe kan høre,
For Baaden i Maaneskin fremad saa stille at føre!»

No. 448. Ungkarlen Cand. juris Christen Holter efterlod sig ogsaa 2 uægte Sønner (med sin Husholderske, en staut Pige af gammel god Bonde-Æt). De var naturligvis ikke arveberettigede, men de havde faaet en god Storbonde-Opdragelse, og Faren havde økonomisk rigelig sørget for dem ved i levende Live at skjænke hver en værdifuld Eiendom. Den ene kaldte sig Holter, blev Exam. juris og Sagfører. Det er bleven sagt, at den Oberstl. Holter, som var Pleiesøn af Generalkrigskommissær Peder Holter (før omtalt) var en Søn af Sagføreren. Den anden af Christen Holters Sønner fik den betydelige Eiendom Tomter i Udnæs Sogn og var en formuende Bonde. Ham har jeg engang seet paa Gullaug i 1850-Aarene: en høi, velbygget gammel, næsten — «Herre» med meget pene Manerer. Han havde to Sønner: den ene kaldte sig «Holter» og blev ogsaa Sagfører, den anden var Estandartjunker ved Kavalleriet; han kaldte sig «Hvam», var en meget formuende Mand og kjøbte sig tilslut Hvamb (af Bredesens Concoursbo) og denne Eiendom kom saaledes tilbage til denne illegitime Gren af Ætten. Der var ogsaa en Søster: en høi, stor, kontant, selv-sikker Kvinde, der sad inde med store Ætprætentioner og rugede over en hel Kiste med gamle Slægts-Dokumenter (Skind-Breve). Uagtet stærkt Paatryk var hun ikke at formaa til at laane dem ud til Rigsarkivet til Tydning. De er naturligvis nu forskudslet.

No. 449. Blandt de Bissekræmmere, som i Midten af 1600-Tallet vankede i Bygderne omkring Christiania, var to tyske Skræddersvende, som havde slaet sine Pjalter sammen. Den ene var Peder Nilsson Leuck eller Leuch, den anden Peder Pedersen Müller. Snart nedsatte de sig som Kjøbmænd i Christiania, «havde Lykken med udi sin Handel med Viin og anden Negotie» og blev Raadmænd. Leuck erhvervede sig efterhaanden store Eiendoms-komplexer paa begge Sider af Lysakerelven og Bogstadvandet, ja lige op til Ringerike. Peder Müller blev maaske endnu rigere. Han kjøbte Jordgods paa Østsiden f. Ex. Stubbeljan med Hvidebjørns Brug, Prinsdal, Lerdal, Grorud, Uleholt o. s. v. i Aker og en Mængde Gaarde i Aas, Skedsmo, Fet, Næs og Odalen.

Leucks Efterslægt kom ind i «Ancherfamilien» og blev som dennes «anseet» som smarte Forretningsmænd; Peder Müllers i Collettslægten, men blev den end ikke betragtet som fuldt saa «feinhørig», var der dog blandt hans Efterslægt flere «habile» Personer, som f. Ex. Oberst John Collett Müller.

Nedenstaaende anføres her, da det dog bør nævnes, selv om Pladsen ikke netop er god eller passende. Det burde ubetinget have staaet tidligere. Altsaa faar det komme her.

I omtrent hele 1700-Tallet, særligt i Slutningen, spille Ancher- og Collett-Familierne Hovedrollen blandt den lille uselige Bys

Handelspatriciere saavel med Hensyn til «Negotier» (især Trælast) som Selskabelighed. Det gjæstfrie Collettske Huus paa Ullevold maatte og skulde altid repræsentere, naar danske eller udenlandske fremstaaende Personer kom til Byen. De forbausedes og kosede sig over det rige comfortable Stel, som her førtes med saa megen tvangfri Hygge.

Et Curiosum. I Guldbergtiden var der en dygtig og skarp Stiftamtmand i Christiania, Albert Philip Levetzau, som, da Statholderposten var ubesat, vistnok var Landets indflydelsesrigeste Stilling. Det var en retscaffen Mand og han havde stor Popularitet i Samfundets brede Lag. Han fik udvirket en Ordonnance af 1776, som skulde — hvad var yderst nødvendigt — moderere Bøndernes stærke Afhængighed til Tømmergrossererne¹, hvorved

¹ Om Bondens Afhængighed af Byborgerne, særligt de mægtige Tømergrosserere, skal en moderne for virkelige sande Realiteter forstaaelsesfuld Videnskabsmand ha' udtalt sig og betoner (vel væsentlig med Hensyn paa Norge) at allerede i 1660 ved Enevældets Indførelse begyndte Adelsvældet (som forresten ikke var Noget at snakke om her) at afløses af et usmageligt Borgermagts mere smaaskaarne, smaairriterende, smaakrammausenagtige, men i sine Virkninger mere paakjendende økonomisk Tryk. Borgerne fik nemlig en Mængde økonomiske Privilegier (Næringsrettigheder) og fik saaledes en rent betvingende pengeudpressende Magt ligeoverfor Smaakaarsfolk (baade i Byerne og) paa Landsbygden. Det har siden været et rent instinktmæssigt, politisk-økonomisk Arbejde, ialfald fra Landsbygdernes Side for at faa Bonden mere og mere befriet for Presset (f. Ex. Ophevelsen af Sagbrugsprivilegierne, som udpresset Bonden og fedet Trælastgrossererne, og for Byernes Vedkommende det haarreisende, uretfærdige Beskatningssystem (Tids-Terminen), hvorved de rige Byborgere unddrog sig for at betale Skat til den By, som var deres faste Bopæl og Næringsplads, og som det i seneste Lag endelig blev Slut med.

Det ser ud til, ja mere end det: der er der allerede en Arbeidernes Emancipation (Lettelse), og det kan være bra i og for sig, naar det sker med Fornuft, med Maade: men det ser stygt ud til, at det er gjennem Socialismen og Kommunismen at Lettelsen skal søges, og kan en Stat bestaa, naar Tendentsen er at disse «-Ismer» skal brede sig, gjennemsyre, ja gjennemisme Samfundet, medens Aandsdyrkerne sulter rent ihjel. En meget forstandig, varmhjertet, virkelig god Mand og opofrende Borger sa: «Lad det — naar saa maa være — gaa med Socialismen — men Vorherre bevare os i sin Naade for Kommunismen, som vil de lavere Klassers Overfedning og Aandsarbeidernes Udsultning!»

Han anførte derom endel Exempler fra Virkeligheden: «Det var i den tilsyneladende Opgangs- men i Virkeligheden Nedgangstid, som ogsaa kaldes: «Knudse-Tiden». Der var da Arbeidere som — ogsaa udenfor Accord- eller Slumpe-Arbejde — tjente 70 Kroner daglig paa den yderst forkortede Arbejdstid, og Løsenet var: Ingen Sparen! Brug op Alt! Læg ikke et Øre op! Bli' ikke Kapitalist!

En virkelig Dame, som havde et temmelig behæftet Hus, hvoraf eller rettere hvori hun mæisommeligt og yderst nœisommeligt livnærede sig, kom til en Arbejder, hun havde brugt tidligere til noget Smaaarbejde.

Hun kom ved Middagstid, da hans Arbejde var slut og han skulde nyde sin rigelige Fritid. Han sat med en dørgfuld Suppeterin foran sig

disse «Graabeiner» selv samlede sig efter Tidernes Forhold, uhyre Rigdomme, medens Bønderne nedtrykkedes i saa dyb Fattigdom, at de var ude af Stand til at betale endog de Kongelige Skatter».

I «Intelligentssedlerne» fremkom en Protest herimod undertegnet af følgende Tømmerhuse i Christiania og Fr.stad, nemlig:

Karen sal. Christian Anchers & Sønner. Else sal. Juell. P. Holter. H. Wilster. Dorothea sal. Elieson. L. M. Monsen. Karen sal. P. Cudrio. I. Schultz. I. Collett.

Da Stiftamtmanden forlod Byen for at overtage Landdrost-Stillingen i Pinnetz i Holsten, blev han ikke efter Skik og Brug ledsaget paa Vei af Honoratiores, men Tømmerhusenes Ledere havde istedet leiet Rakkeren til at kjøre sit duftende Kjøretøi i generende Nærhed af Drostens Equipage. Dette tyder paa raa Simpelt

og aat med en Suppeslev stuet Hummer (da meget dyr), og drak herlig, kraftig Beaune-Vin til. Han havde nok helst tat en «real Dram til Maten», men de geniale Forbudsqvæg havde jo gjort Brændevin og Øl-Nydelsen umulig (for en lovydig Mand, da), og derfor maatte han kjøbe dyr Vin, for noe maatte han til slig glup Mat, aa Van', de va'l da reint forsimpelt aa de' likte han naa heller inte, maatru. Nei, han kunde nok ikke hjælpe Frua, de' skjønnte hu nok, da de' var andre Tier naa, naar han Gunnar styrer! Ja det forstod Fruen saa godt og trak sig med dannet Undskyldning tilbage.

Et Andet. En Dame kommer ind i en Kolonial-Butik for at kjøbe Lidt til sin Families (en Embedsmands) Middag. Der staar en Kone, hun kjendte fra tidligere Røngjoringssjau, og ubetydelige Stykke var alligevel «noe før lite før Truls han el saa gæ'len etter Lax!» saa kjøpte hun for 5 Kroner til, «aa Drække, de serjer han naa sjøl for».

En omtaaget «Arbeisman» kom hen til en ludfattig Kunstner «og spurte om han hadde en Krone aa gi, han tente gaat, men naa hadde han drøkki op alt ihop!» Den virkelig godhjertede Kunstner sa' like til, at han ikke havde seet en Øre paa lange Tider, hvortil Drukkendidrikken flot bemærkede: «Nei, jassaa Di, e'l æ slikt me' Dere. Ja jei tener rekti gaat, men saa gaal naa altsammes tel Mat aa Drække aa Legaler aa Jenter — aa naa ha'l jei heller inte meir tebars!»

Og denne Arbeider som tjente saa «bra», skammet sig aldeles ikke for at tigge, naar han af og til af egen Lyst og for ikke at gjælde for Kapitalist havde sløset sin hele Fortjeneste op. — Exemplerne er sandfærdige.

Saadan raafloot «Bælje-Levnet» er endog paatalt i Kirken (hvad ubetinget er rigtigt), og det blandt Andre af en Præst, som netop havde været et saare ivrigt og saare godtroende Forbudsqvæg, og nu forfærdedes over Følgerne af sine ukritiske — for ikke at sige — dumme sandseløse Fanatisme (den skulde været «opskaket» og «næret» ved Foreteelser i hans nære Familieforhold). Ak ja, reformér, men reformér kun af ideale Grunde, ikke ud fra personlig-egoistiske Hensyn og Smaa-Føleri.

Nu har det gestaltet sig slikt, at Fædrenelandet (hvor den fornuftige Ædruelighed — Nøkterheden — var i saa god fremadskridende Gjænge), som Følge af overdreven, sandseløs Forbudsfanatisme (aa hvad har det ikke kostet Landet i reelle Værdier, Penge, aarlig vel 3 Millioner og Menneskeliv!) — er fast bleven en gevaltig Smugkro fra Svenskegrænsen til Stat, fra Nordkap til Lindesnæs!

i Karakteren og tillige paa stor Ukristelighed hos Arrangørerne, der blev saameget mere iøinefaldende, da de fleste fortroede sig til den Prædestination at være Enker efter salig afdøde Ægtefæller.

I den Tid blev der begaaet store Underslæb, man har — foruden mange Kasse mangler hos Fogder noteret alene 7 saadanne ved Hovedkasser som Vaagers og Sontums, men fremfor alle Zahlkasserer, Justitsraad Juul's. Denne udspekulerede Kjeltring snød Staten for 556 000 Rdr.

Da Levetzau tillige var General-Tolddirektør holdt han et vaagent Øie med Smuglerier og Toldkneb, som ogsaa de mægtige Grossererere — oh saa gerne! — nedlod sig til for Vindings Skyld: «Alt for Mammon, Brask og Bram!» De Chikanerier, man ærtede Stiftamtmanden med, var naturligvis af simpleste og groveste Slags!

No. 450. Det havde nok været Hvamb-Matadorens Hensigt, at en Gullaug-Grønvold (f. Ex. Arild) skulde overtaget den, men det strandede paa Dorph-Svigersønnernes Nid, særligt paavirket af General Finne.

No. 451. Ja ogsaa Herrerne anerkjendte hans store mandige Skjønhed. «Han holdes for den norske Armé's smukkeste og mandigste Officer», skulde engang Generallieutenant Harboe sagt om ham, da Majoren var i Ungdoms Alderen.

Præst Christian August Grønvold (Ulleberger) som i sine Skoleguldage paa Drammens Latinskole oftere var paa Gullaug, bemærker i sine Livserindringer det samme om Majorens smukke Udseende som General Harboe. Dette er saameget mere at notere, da Præsten var meget skarp-kritisk og Ullebergerne havde Ord for «at de altid havde Noget at si paa» Gullaugerne. Men Præsten lægger til, at Majoren ogsaa havde Ord for at være «raa». Dette havde jeg allerede hørt — temmelig ugenert — af ham i mine første Studenterdage, da jeg engang afla' ham en Visit der han laa i Kur herinde ved Grefsen Bad. Det overraskede mig, som havde hørt, at Majoren vistnok var en «strænger Herre» som «Militær og i sit Hus», men næsten følsom snild mod Smaafolk (Tjenere, Husmænd) og mod Dyr, navnlig Heste. Jeg havde senere Anledning til at træffe to Officerer, som i sin Tid havde tjent under min Farfar som Compagnichef i Krigen mod Sverige. Den ene var en sær gammel Oberstlieutenant, den anden den mumieagtige, men fremdeles mærkelig baade aandsfriske og legemsseige Løitnant Broch (senere omtalt). Begge benægtede Udsagnet meget energisk. Oberstl. fortalte Exempler paa Majorens baade svære Kræfter og store Mod samt hans baade strængt retfærdige og tillige «virkelig godlidelige» Holdning f. Ex. ligeoverfor en opsætsig Soldat i Feldten, som han vistnok straffer strængt, men derved

redder for at blive arquebuseret, og saaledes Hæren for at miste et særligt godt og nu paalideligt Soldatemne. Broch var rent oprørt over «sligt skammeligt Paasagn» — som han sa' — og fremhævede, at «Majoren» var stræng baade mod sig selv og Andre med Hensyn til de militære Pligter, men tillige saa skaansom mod Soldaten som det gik an, og vilde helst afgjøre Forseelser indenfor Compagniet, vilde nødig skringe op og sætte hele det vidtløftige, tungvinte militære Straffeapparat igang, naar Sagen kunde afgjøres kort, strængt retfærdigt og tilstrækkelig betryggende ligeoverfor det Offentlige (især i Feldttider). Jeg husker en Soldat — sa' han — som kjørte et digert Transportlas; han mishandlede i sin uvittige Ilske «Gampa saa reint grusomt, at Bloe randt» over deres skindpiskede af Anstrængelsen krumspændte Rygge. Dette fik Majoren se, «han river med sine Kjæmpekræfter Svinet ner a' Vogna, tar Svøpa' aa tærsker ham saa herlig igjennem, at han graat som en Onge aa ba' gusjammerlig om Naa'e». — Der blev aldrig siden gjort Vrøvl af den Ting, og Soldaten blev ganske kureret for sin Brutalitet. Og Soldaten var ham siden meget hengiven, og det var forresten det hele og ganske Compagni.

Nei, han var vistnok barsk og kunde være «rekti harsk», men aldrig «raa»; dertil havde han formeget Hjerte for Smaafolk, «aa-saa for Dyr da, især for Hestanel»

No. 452. En anden Version om hvorledes Majoren omkom i Drammensfjorden er tidligere omtalt i nærv. Stykke, men den er ganske vist urigtig, som der paavist.

Der var paa den Tid en kvindelig næsten hæslig Framslænge, som gik Ærinder paa Gullaug; hun var en ren Hurtigløberske og fungerede fremdeles i 1850-Aarene (da Enke efter en af Husmændene) som Bud; hun gik altid under Navnet «Labbussa», hvormed den da humoristiske Onkel Arild «hadde døpht a'». Labbussa gik samme Morgen (1834) — for at korte Gangen — Isveien fra Gullaug til Drammen og vilde sikkert vide at have mødt «Hosbond strax før han kjørte sig i Isen og bleiv». Hun havde netop passeret det farligste Sted, da der kom imod hende en sort Hest i flyvende Fart med en «overlag» høi kappeklædt Mand i Slæden og ledsaget af en stor sort Hund med «ildsprutanes» Øine, som løp «som en Skygge» ved Siden af Slæden. Dette mente hun maatte være Majoren, som havde faaet «Ledsagels'» af den før omtalte «Helvedeshund», som fordem havde «spøgt saa utrulig» paa Gullaug og nu var «ute igjen paa sin Dødninge-Færd». Hun vendte sig om for at se, hvorledes det vilde gaa paa det farlige Sted. Hun hørte da et stort Brak, lisom Hestehovers Sønderslaaen af Isflak, et iltært Hestehvin, men — ingen Menneskerøst og intet Hundeglam og — saa var der Intet mere at se, og Alt igjen taust som før under Vaarnattens Stjerner.

Men samme Morgen gik «Lars» «rekti tili» — da han saa alligevel «havde været ude i et «nødvendigt, paatrængende Ærind» — ind i «Stallen for aa gi' Hesta me' de' samre». «Hesta va'1 saa utroli' uroli'», og det saa saa «rart ut, i Speltaue, der Majorens Traver ellers sto'». Der «lisom flau, att og fram, Sjygen af en Hund med Ildmørje-Auer» (haa-haa: Helvedeshunden, tænkte han!) og før «grössanes» ut uten aa tænke mere paa aa gi' Hesta». Vel ute kom han til at glane op «mot det ene Vindu i Riddersalen, som vendte ut til Gaaren», og der «lyste det saa mærjeli' rart lisom ta et «hasti Lys», En lisom svængte fram aa tebars med e' brønnanes Tyristikke».

No. 453. En Sommerdag (1859) var jeg i stor Middag hos Etatsraadinde Cock i Kjøbenhavn. Mange Notabiliteter i Litteraturen og Søetaten var der (Hostrup, Commandør Wulff, Fruens Bror etc.). Efter Middagen sad vi i den deilige Have ved Volden. Da triner ind i Haven Onkel Arild, som ogsaa var i Kjøbenhavn og kom fra Middag hos Admiral Lütken (Slægtninge paa hans Morsside). Han vækker Opmærksomhed ved sit prægtige noble Udseende. Han hilser belevent paa Værtinden, og de kommer op i en dyb Passiar. Saa si'er Hostrup til mig: «Hvem er den Nordmand?» «Min Onkel, en Landmand!» «Kun en Landmand, han ser jo ud som en Fyrstel!» «Hans Forfædre har ellers i flere Aarhundreder været Officerer i Norge!» «Ja, det kan jeg tro, det er jo den fuldendte Imperator-Typel!» (Jeg har altsaa Ord fra en Mand som Hostrup, at min Opfatning af Onkel Arilds Personlighed ikke er overdreven.)

No. 454. Han tog sig af «Alt og Alle», naar han syntes det paakrævedes. Jeg skal aldrig glemme en Scene. En ful Sopha-bonde, som havde været Omgangsskrædder etsteds i Smaalenene, men ved sit utvivlsomme udprægede Næringsvet havde ved «underfundige Omsætninger hævet sig op til Proprietær i Lier og der forsøgte samme Operationer med en «fin» Mand, som var kommen i Klørne paa ham, kom til Gullaug en Dag i et rent Bygdeanliggende. Onkel tog yderst barskt imod Slyngelen, pegte ham ned i en Stol, hvor han sank næsten sammen, og overrøfledede ham saaledes for hans Fremgangsmaade mod den plyndrede Bravmand, at det saa ud som om Kjæltringen nær var paa Graaten.

Der var laget en meget morsom yderst harcellerende Vise (formentlig af en ribbet Skyldner) om denne Flaaers Bedrifter; jeg husker desværre kun dette Brudstykke:

«— Saa tag igjen den vante Naalen,
Dit Persejern med Klud om Skaft,
Og hold saa op med al din Jaalen.»

Fyren hed Wollebæk. Han havde et Fjæs af uhyre Størrelse, Rundhed og Fylde, en Kjæmpe-Podex at ligne ogsaa deri, at Mund-aabningen saa ud som en uhyre, næsten læbeløs Spalt; men i dette monstrøse Fjæs lurede tvende yderst snedige, bondefule See-Redskaber, der med Hensyn til sin diminutive og næsten kantede Form og totale Mangel paa Farve (den var nærmest at ligne ved den skiddengraa Tone i Fjøsdamme) neppe kunde fortjene Navn af Øine, men et organisk «See-Redskab».

No. 455. Min Bror Lorentz Nicolai Reichwein lignede vor Oldefar Oberstl. Fridrich Martinus af Ansigt «paa en Prik», men langtfra i storstilet Figur (Nicolai var af vel Middelstørrelse og velvoxen, men med Hensyn til Benene (Understellet, «Undersaatterne») af den genuine-ordinært, kortbent-vulgære (Birkremske Jæder-Type). Han havde Anlæg for Mathematik og haft en kortvarig Drøm om at bli Officer, men da dette ikke fandt Bifald, var det hans høieste mest brændende Ønske at bli Landmand, en Hu han alt fra sine tidligste Guttedage havde næret. «Aa de' val 'en aassaa som skaft før», sa' engang Sandebygdens største anerkjendte «Gaardbruger-Autoritet».

Men Onkel Arild, som da var fuldstændig optat' over Ørene med at hjælpe frem de tidligere omtalte 5 Enke-Børn (Børn af den Enke, som engang havde været hans Forlovede) vilde aldeles ikke høre paa dette. Nicolai skulde «vær saa go'» bli Sjømand, (hvad N. endog afskyede), det var andre og bedre Udsigter. Det var maaske saa dengang, men — den intense Lyst, den naturgivne arvede Dragelse til at vie sine Kræfter til Arbeide paa Moder Jords Marker? «Aa Skidt i den, den veier Intet. Det blir saa aldrig til Noget naar Penge fattes!» Saa maatte stakkels Nicolai bide i det sureste af de sure Æbler og gaa den Vei, som bød ham saa rent imod. Han strævet, men Ulysten kunde han ikke overvinde. Han fik god Styrmands-Examen, men blev ved en livsfarlig Situation (1/2 Dags Staaen i Isvand ved Juletider i Botniske Bugt) dødssyg og afled i tidlig Alder i Arendal hos sin Mor og som nu saa ham igjen efter 15-16 Aars Forløb for kort efter at se ham dø.

No. 456. Onkel Per havde i sine tidligere Dage haft en smuk, lys, stemningsrig Baryton; nu sang han næsten aldrig. Kun en eneste Gang har jeg hørt den, og da var Tonen sært forandret fra sit forrige Præg. Det var en vidunderlig stemningsfuld skøn Høstaften. Et af disse Væld af intens betagende Maaneskin strømmede ned over Fjorden, Haven, Omgivelserne og det gamle Hus og fyldte Salen og de mod Fjorden liggende Rum. De overvældende Maanestraaler dannede ligesom en lysende Forbindelse, en Bro mellem Himmel og Jord, og det laa nær for Stemningsbetagne at tænke sig at ad den Vei kunde Aanderne svæve ned til sine efter-

ladte Kjære. Onkel Per sad i denne Maaneflom ved Pianofortet i Salen og fantaserede over Edgars Arie i «Lucia af Lammermoore», saa slaar han pludselig om i dyb Mol, og fra hans Læber toner med en mørk graadtung Baryton, stærk som selve Fortvivlelsen, en tysk Sang, gammel og trøstesløs, om «den tabte Brud»: en Scheidungs-Klage, et rent «de profundis» — Psalmedybt «Kvæde».

Tanterne, Onkel Arild og jeg sad som sædvanlig i den anden Storstue med aabne Fløidøre til Salen, vi nød som sædvanlig hans betagende Spil; Tante Lisa sad i en gammel dyb Oldemors-Hvile-Stol ret foran mig. Da Onkel slog om til den klagende, graadfyldte Sang, fór hun sammen, bøiede Hovedet, og Taarerne trillede ned i hendes Skjød. Saa reiste hun sig, strakte uvilkaarlig sine Hænder ligesom bedende op mod Himlen og gik hurtigt ud af Stuen: paa hendes Ryg-Linier kunde jeg se, at hun var i undertrykt Hulken; da hun passerede Onkel Arild, sa' denne — som ikke yndede ialfald synlig Tilkjendegivelse af nogenslags sentimental Stemning -- dæmpet, næsten hviskende (en sjelden Ytringsform for denne Kraftkarl): «At han kunde synge den Sang og saadan!»

Romantikeren Ludvig Tieck, der fremfor nogen bar den blaa Blomst i sit Hjerte, siger: «Musiken er den ægte romantiske Kunst, en Sjæl uden at trækkes med et Legeme, en Stemning uden at besværes med den pirkede Forstandsverdens smaalige Fordringer: fri bølgende Bevægelse uden bestemt Indhold; Tonerne frie Udfoldelse maa ikke begrænses ved at tvinges ind i planmæssige kjedelige Tonemalerier.»

No. 457. Onkel Per satte af Componister Donizetti høit, navnlig hans Lucia af Lammermoore, særligt Edgars Dødsarie og den underbare Sextet. Gullaug-Slægtens Ven Sir Robert D . . . (om ham mere senere), som var meget musikalsk, var ogsaa af samme Mening, og den sidste Gang, han var paa Gullaug, skildrede han det sande historiske Emne, som ligger til Grund for Dramaet. Han oplyste ogsaa, at Italieneren Donizetti havde været Officer under Napoleon, levede senere som Componist i Paris og maatte nødtvungen arbeide saa intenst paa Grund af en uheldig (snedig) Contrakt, at det staa som et Under, at han alligevel kunde skabe saamegen aandfuld og gedigen Skjønhed. Men dette overanstrengende Arbeide og de idelige Trakasserier med lunefulde Prima-donnaer ved Pariseroperaen (især en med et ægte tysk Navn) gjorde, at han tilsidst blev uheldelig sindssyg. Han blev bragt hjem til Italien. Der førte han i nogle Aar en yderst trist Tilværelse, aandelig og legemlig totalt nedbrudt. Han udaandede sin romantisk-ildfulde og aandfulde Sjæl en Dag i 1848, medens ved et Skjæbnens bizarre Lune Tonerne af Lucias' Sextet lød ind under hans Vinduer, afhæspet af en hæs Lirekasse.

Jeg tør for min Part tillade mig at være enig med Onkel Per og Sir Robert. Jeg har ialfald Noget af min Fædreneslægts musikalske Sands, og har i mine Guttedage i længere Tid havt Undervisning i Pianospil, men mit Gehør var formeget forringet ved min Mors Umusikalskhed. En god Sangstemme havde jeg dog, en — som Behrens sa' — overmaade sonor og sympathisk Tone (Tenor-Baryton), og skjønt jeg aldrig var nogen meget aktiv Sanger, blev jeg dog udtaget som saadan ved et Studentertog (til Kjøbenhavn og Lund) og derved sikret at komme med. Jeg anfører dette kun for at betone, at det maaske ikke er ubeføiet af mig at have og udtale ovennævnte Formening om Donizettis' Composition. Jeg sang og accompanerede mig selv til hin Edgars berømte Arie, men jeg var formeget sky eller — om man vil — forlegen til at lade Andre end mine Allernærmeste tilfældigvis høre min Præstation. Jeg var i stærk Grad grebet af denne Aries høistemte Romantik, og jeg syntes Componistens intenst følte Stemning — trods den maaske altfor store Overspændthed — dog maatte meddele sig i Hengivelse til de musikalsk Forstaaende, naar de da ikke med Vilje vilde reagere!

Endnu i min høie Alder er det mig et Palladium, en Trøst og en Lettelse, naar Sindet er blevet altfor meget «paakjendt» af Tidens uskaansomme, ofte raabarkede, Realisme og dens mange «Gyseligheder» — da at nynne for mig selv den høie storromantiske: «Du die nun zum Himmel eilend . . .» og faa min saarede Sjæl overskyttet af disse for mig vidunderlig lægende Tonebølger!

No. 458. Fra 1600—1750 velstaaende (rig) Kjøbmandsslægt i Christiania, en Gren (Nilson) Embedslægt fra ca. 1750; en Sidegren af denne Nilson-Slægt kaldte sig fra 1779 Vogt (den nuværende yngre Embedsslægt «Vogt»).

No. 459. Før er berørt den blandt almindelig kloge og forstaaende Mennesker antagne Grund til Ægteskabet (at Paul Christian Nilson ægtede sin afdøde forgudede Forlovede (Karens) Søster Anne Elisabeth «som end ikke havde nogen Lighed med Karen»), men en meget lærd Herre, en Ven af Stiftsoverrettsprokuratoren, kom engang med en særlig dybsindig Forklaring. Den er rimeligvis vanskelig at fatte for et uphilosophisk Tænkesæt, men den lyder ialfald noksaa ophøiet vakkert, næsten sublimt. Han sa' at Paul Christian var en philosophisk Tænkere med Retning mod det, man nu kalder Theosophisme: en theosophisk Philosoph, hvis Philosophemenon her var Følgende: Den afdøde Elskede var hellig som selve Kjærligheden, en ægte Kvinde, skabt til at elske og elskes, og de havde begge i dybeste Grund kjendt og erkjendt den sande, ægte Kjærligheds ethiske Værd. Men for at bevare denne sublime overjordiske Følelse i al Evighed med levende Betagen i

sit Hjerte maatte den aldrig tilfredsstilles; thi i den jordiske sand- selige Tilfredsstillelse ligger lønlig skjult (latent) Kjærlighedens Død. Kjærligheden lever, lever med sin hele betagende og dæ- rende Magt, saalænge den er uopnaelig i sin sandselige Vilje, thi faar den denne sin Vilje — da dør den hen — særligt hvor Kjærligheden er sand ethisk, overjordisk ophøiet. Og her kom Døden selv — hindrende og — fuldbyrdede derved Tanken. Derfor kunde han leve sit jordiske Liv med Tante Lisa, hvorfor han ikke nærrede denne sværmeriske, ophøiede Følelse, og med al sin Sjæls levende Haab forvente det rene himmelske Samvær med den forgudede, næsten apotheoserede Karen: «evigt eies kun det tabte»¹.

Det lyder — synes mig — unægtelig ophøiet med Hensyn til Ord og næsten sublimt med Hensyn til Tanke, men det vil formentlig være sindssvagt uforstaaeligt for Mange, især for praktisk nøktre, for prosaiske Kjød-Naturer, for sjælløse homunculi.

Jeg er mig vel bevidst at ha' omtalt dette «sælsomme» Gifter- maal (som det synes mig ubeføiet at give et saa prægnant Tillægs- Ord) paa flere Steder, eftersom Anledningen dertil saa at sige tvang mig, eller eftersom Leiligheden har paatvunget sig og fordret en begrundende Forklaring. Men denne er — som det synes, fuldkommen ligesaa vanskelig som at lodde et Menneskedyb paa ufuldstændige Forudsætninger og Brist paa Kjendskab til Bevæg- grunde. Jeg skulde helde til den Mening, at her fandt Sted det sjeldne Tilfælde, at to sjæfulde og uselviske Naturer, rige paa ædle Følelser, fandt hinanden paa den ophøiede Resignations Offerplads.

Der var i Ægteskabet 2 Døtre. Den yngste, Karine, forlovet med sin Onkel Per Grønvold døde 18 Aar gammel; hun skildres som en fin sympathisk Skikkelse; den ældste, Karen, gift med Oberstl. Christian Dorph Hals (Søskendebarn) var en høi, kraftig, vakker stadslig Dame med renskaarne Træk.

No. 460. Tante Lisa havde et Poesi-Album (fra 1820-Aarene) hvori hun havde optegnet endel Digte som særligt tiltalte hende. I dette havde Henrik W. selv oversat og nedskrevet det sympa- thiske latinske «in memoriam Digt», han havde skrevet over den

¹ Man maa ikke indbilde sig, at dette dybsindige Philosophemenon er originalt Ibsens, at Ibsen er dets «primus motor»; det findes hos Vismænd i endog mange Oldtidens Cultursamfund: det indiske, det græske, det ro- merske, ialfald i Tanken, om end ikke netop i selvsamme Ordlag; Ingen kjender dets Ophavsmand. Jeg tillader mig ellers den Formening, at denne «Erkjendelse» kun sandest og dybest «er fornømmet i den kristne Tro», at det der er følt i sin dybeste Forstaaelse og sit mest levende Haab som til Exempel af hin kristne Yngling, der kunde skrive dette Epitaphion til Ihu- kommelse af sin hedengangne Elskede: «Du lever evigt, Sophronia, evigt lever Du i Gud!»

fremragende dygtige Overlærer i Latin ved Christiania Kathedral-skole, Kyhnsberg, som tillige var Cand. juris.

No. 461. Hun (Marina) som engang var saa sød og god, fyldt med Sjælens dybe men ofte smertebringende Gaver og derfor blev saa «zum Tode betrübt» og bitter.

No. 462. en lignende Oplevelse havde en Slægting af hendes Mor (en dansk Dame af Slægten von T . . .). Hun havde en Balnat danset og skjæbnelegt med den navnkundige Søhelt Peter Willemoes. Efter den 24-aarige Helts Fald paa Linieskibet «Prins Christians» Dæk ved Sjællands Odde ^{29/8} 1808 vilde hun aldrig bære den Kjole og de Smykker, hun bar hin Balnat. Hun døde tidligt.

No. 463. Denne Amund Solbakken begyndte aldrig sit Arbejde paa Gaarden før han havde sat tillivs 2 Liter nysilet Melk, som hans Søster, som var Husholderske der, med Tantes Billigelse havde avholdt til ham. En af Præsten Fearnleys Gutter (Harry), som under sin Opvæxt var oftere og for længere Tid paa Gjøse-gaarden og der nød godt af det velstelte Hus's Velvære, var dengang en Hval efter Melk fortalte, at han kun undtagelsesvis kunde faa nysilet saadan, som han endog formentes «at ha' saa godt af», «for Amund drak op Alt ihop».

No. 464. Lars var ogsaa en stor Sluddrekop og den overlegne Mine han antog under sine Udlægninger, slog Rekorden af den Slags ufrivillig Komik.

Onkel Jens gav sig meget lidet af med Lars, men denne havde paahørt en Beretning fra Onkel til Søskendene fra en af hans Amerikature. Efter den gløge S's (en Landmandselevs) Sigende skulde Lars feilagtigt gjengivet og for egen Regning tillagt endel interessante naturhistoriske Forøgelser og Udvidelser for sin ivrigt lyttende Ven Jakob Rashøle. Lars's Gjengivelse skulde ha' lydt saaledes:

«Kaftainen saag borte i Amerika dissane svære Fiirfislane, som atte de der kæller «Ællegotter» (Alligatorer) els «Keimæner» (Kaiman'er), aa som e' større aa frøgteliere en' dessa ægyftiske Krokedilla'er (Krokodille = *κροκοδειλος* = det feige gule Skrækbil-lede). Dessa ægyftiske Fiirfislane skulle i gamle Da'r hat svimma fraan Ægyften offver til Ameriklanne' aa æti op saamange ta' de Brone (Indianere) og de Svarte (Negre!), atte demses Onger i Ame-rika blev mye større aa sværere ta Krop end som «Dillaene» sjølv var».

No. 465. Lars var ellers ikke uden Sands for Religionens Trøst i Skrøbeligheden: han læste med megen Andagt i en saare op-byggelig «Huus-Postille», som han havde faaet paa Gullaug, og den Yndlingspsalme, som han særligt qvædede og som ogsaa

«særdelis vederquægede ham» var den gamle troskyldige (om end ikke særligt poetisk tiltalende) om «de sikre Tilflugtssteder udi Trængselsstunder», i Postillerne ofte «anført ved Betragtningen»^{25/s} = Marimessen (Maria Bebudelsesdag); dens 1ste Vers lyder saaledes:

«Som siig en Fuugl, ned udi Skiuul
I huule Træ'r forstikker,
Naar Storm ock Sluus, i Luften suus,
Mennesker ock Qvæg forskrækker — saa o. s. v.

Og en anden Psalme, som slutter saa:

. «det bedre er at liide
 end siden hist at quide, i evig Døds Ufærd!»

eller: «Oh vær vor sikre Skiul og Skiold,
 Vor Roes, vor Skat och Hindterhold» o. s. v.

No. 466. Omtrent det samme hændte ved de Tider eller lidt senere paa Gaarden Tranby i Lier, høit oppe mod Sjaastadkanten. Der var ogsaa «udsat i Pension» (hos en Familie Holtzmark) en meget gammel, men adræt og rørig forhenværende Skipper, Martin Aars. Han var Søn af en tidligere Sognepræst i Lier, Aars senior, en bekjendt Amatør-Jæger og ældste Søn af en Sorenskriver Jacob Aars, som noget over Midten af 1700-Tallet kom fra Aarhus i Danmark (deraf Navnet: cfr. Peder Paars, som gjorde en Reise fra Kallundborg til Aars) som Skriverkarl paa «Aggers Skriverkomptoir». Han (Skriverkarlen) blev uden nogensomhelst Examen, blot ved sit gode Hoved og sin praktiske Dygtighed — omsider — Sorenskriver i Embedet (cfr. Lakeyen Schaanlund, som var Prototypen for den Slags Skrivere), men viste sig som en meget habil saadan. Han (Sorenskriver Aars) er «Stamfar for den nulevende Familie Aars» her i Landet¹. Denne Skipper Martin Aars var en

¹ Skjønt Navnet og tildels Oprindelsen er den samme, har den nu norske Familie Aars formentlig Intet at bestille med en ældre af samme Navn, der tilhørte de retløse Vornedes Klasse. hvortil hørte «dend Hans Paulssøn Aars,» der Præst udi Akerøen var, och testis udi Rets-Sagen Afsættelses-Sagen) mod Bispen udi Thronthiemsdøme (sic) Hr. Anders Kristenssøn Aarøboe (Arreboe) 1621». «Hand en Søn af en Høerig war och fliuede (sic) denne senere Skoe udi Aarhus» (deraf formentlig Navnet). «Hand (Præsten) war selver under offentlig Tiltale for Forgaeltz imod det hellige Daabs Sacramentum, huordie (sic) hand udi et Næste paa dend Lauvøe et Drengbarn «udi Sæ-Vandtzt udaf et Øese-Kaer dennem døpht haffte».

Det tilføies om Far af denne Præst Aars («Døberen» kaldet), at han paa Grund af sin «Moers Fante-Opkommelz «Na'mand» kaldet bleff», hvorhos samme Paul Natmand «sig haffte det Hoffverie, hvorudi han till den strænger Herre til Eget (en dansk Orning) hørsom war. med en sælsynt Snuehed (sic) sig unndragitz, och det Oerd gik, att en anden Søn Ophaff bleff til de Efterkommere med det Nafn Powelsen».

meget liden, næsten dvergagtig, men kraftig, velskabt og rask Herre med det mest komisk diminutive Lugteredskab af en Potetnæse, og med udpræget Sands for et godt Glas. I 1879 eller 1880 leiede jeg med Familie os en Sommerferie ind paa Gaarden, og der gjorde jeg hans Bekjendskab. Han var en livlig Fortæller, men vistnok en rigtig Skrønemaker. Paa Forespørgsel af en Besøgende, om han nogengang havde været i Tyrkiet og «obsalvert Noget af Tryntørkens Færd», sa' han, at han ikke netop havde været der, men dog engang som Styrmand havde passeret Constantinopel paa Reise til og fra Odessa; «men da vi passerte Constantinopel», sa' Hr. Martin, «saa hørte vi dem s'gu nok, for Tryntørken, han ulte saa fælt iland».

Han fortalte gjerne om sin Far, Præsten, og hans Jagtbedrifter, og at denne, daværende Oberst Finne og Major Grønvold (Oberstindens Fætter og min Farfar) var Jagtkammerater og jagtede jevnlige i de store Skove paa den Kant af Lier. Det hændte ikke en, men flere Gange, at Jagten sinket dem saalænge ud paa Søndags Morgen, at Præsten — efter Hr. Martins Sigende og Traditionen i Bygden — neppe fik Tid til at «ruse ind i Sakristien (sic), «slænge tor sig» Jagtfrakken, «rive paa sig» Samarien og «jømpe ind i Kjørka» — engang maatte der lyses Messefald! Ja Forholdene var jo mere gemytlig-naive dengang, ialfald paa Landsbygden!

Husets Datter — en her i Byen dengang ikke ubekjendt Dansemusik-Spillerske Birgitte Holtmark — fortalte (suppleret for endel af Slutningens Vedkommende af Gaardsgutten Ola), at for et Par Aar siden havde en Brorsøn af Hr. Martin: Sagfører Emil Aars — Bror af Storjægeren Sophus Aars — besøgt Onkelen og til største Glæde for denne foræret ham diverse Flasker Cognac.

No. 467. Sir Robert havde været paa Gullaug et Aar før, jeg saa ham der (formentlig i 1849). Han havde umiddelbart før foretaget en interessant Reise i Øst-Ecuador og der paatruffet sin engelske Landsmand Botanikeren Spruce. Sir Robert var ingen Præstemaker, men fortalte kort, præcist og oplysende ved de absolut sikre facta, men var aldeles ikke «malende» eller engang «illustrerende». Han havde fanget den vældige Flodskildpadde (Charapas) hvis Kjød er en ren Delikatesse. De Indfødte er rent gale efter det, det har stor Lighed med lækkert Svinekjød. Han havde faaet Lykke til at se men ikke fælde den kjæmpemæssige Vandslange Anaconda (Eunectes murinus) som forøvrigt skal være mere almindelig end *boa constrictor*. Den, han saa, og det temmelig nøie, var ca. 20 à 23 Alen lang, og var af ikke ringe Tykkelse med svært Hoved. Bæstet syntes at maatte kunne være en næsten direkte Efterkommer af et grufuldt Forverdenens Krybdyr, og Indianernes Angivelse af deres største Længde var eventyrlig.

Derimod havde han fældet et Exemplar af «den store Jaguar», men dette var slet ikke saa stort, som Indianerne bedyrede, de i Almindelighed blev.

Ubetinget farligst og generende var den røde (Koral-)Orm, den giftigste af alle Ækvatorialegenes Slanger. Den krøb i Træerne og slap sig ned paa Forbipasserende og bed strax tildøde. En af Sir Roberts Indianere fik den Skjæbne; selv var han saa heldig at undgaa en lignende ved et kraftigt Kast med Hodet; han var en stor Gymnast og særdeles despos og smidig, hvor «midaldrende» han end var.

No. 468. Da Familien solgte og forlod Gullaug i 1859 lod Onkel A. det meste af Indboet — deriblandt nogle særdeles sjeldne Sager samt Sølvtøiet staa paa en Søbod i Drammen. Der brændte hele Stadsen op. Det mindste Tab var, at Alt var uassureret, men der var Unica'er som gik tilgrunde: saaledes enkelte Sølv-gjenstande af sjelden Form og stor Værdi, et Bord af Ibenholt, flere gamle Postiller med «Familie-Optegnelser udi» o. s. v.

No. 469. Især med Onkel Arild. Tante Lisa og Sir Robert fandt ogsaa ud, at der var Slægtskabsforhold — hvad der ogsaa virkelig var, rigtignok uhyre langt ude — mellem Onkel og ham. Begge nedstammede cognatisk fra den norsk-danske Søkriger Admiral Christopher Thronddssøn (Rustung (Thrundheim)) til Sæim, som levede omkring 1500-Tallet. En af dennes Døtre: Dorothea var gift med den skotske Adelsmand James Stuart (Dronning Maria Stuarts illegitime Halvbror). Fra ham nedstammede Sir Robert; Onkel Arild fra en anden Datter, som var indgiftet i den norske ætstore Slægt Orm til Vatne. (En tredje Søster var den Jomfru Anna «Skottefruen», som blev den navnkundige James Hepburn, Jarl af Bothwell's første Hustru.)

Sir Robert var meget interesseret i denne Familieudredning og lod falde nogle for Tante mystiske Ytringer om muligens nærmere Forbindelse i Nutiden, hvormed han vel sigtede til Mrs. Penelope C... 's Interesse for Onkel Jens, hvormed hun var aldeles uvidende.

No. 470. Den musikalske Sir Robert gik ofte og gnaalte paa en Barcarole med en frisk, tiltalende, formelig «folkekjær» Melodi, omend Ordene for os syntes noget «anløbne».

Den hidsættes.

Nedenstaaende lille udydige «Elskovs-Vise» fra Venedig (en saakaldt Barcarole-«Sang fra Baaden»), tiltalte Sir Robert meget, og var i hans vistnok lystige Ungdomsaar meget populær. Han fik Onkel Per (som aldeles ikke likte Produktet, som var hans Natur og Stemning imod) til at fornorske det efter en Oversættelse (paa engelsk-norsk) af Sir Robert selv. Onkel Per tonsatte det ogsaa efter Sir Roberts Nynnen og satte et Accompagnement til, som

vistnok var fyldigt og tiltalende. Da jeg syntes, at Visen paa Grund af Sir Roberts «snaale» norske Udtryk (som han havde for-
 elsket sig i og derfor fastholdt), var noget klodset «translateret»,
 har jeg tilladt mig at foretage en Omredaktion af Sir Roberts og
 Onkel Pers forenede Oversættelse.

En gammel veneziansk Barcarole.

Mel. Den „gik paa“ en frisk Vals: Melodi à la vienne;
 lignet alene en af Lehars „nyeste“ Visemelodier.

Naar I staar i den dugfriske Have,
 Og han plukker en Rose paa Stand,
 Og hun trykker den hidsende Gave
 Til sin eggende Mund: Eros kand!¹
 Trala-la, Trala-la, Trala-lalera-la,
 Trala-la, Trala-la, Trala-lalera-la,
 — Eros kand!²

Naar I ror paa Canalernes Stille,
 Og hun løsner det hindrende Slør,
 Og han suger din Mund, yr «at ville»,
 Er al Ærbarhed væk — Eros tør!³
 Trala-la, Trala-la, Trala-lalera-la,
 Trala-la, Trala-la, Trala-lalera-la,
 — Eros tør!⁴

No. 471. Sir Robert havde engang efter Onkel Pers henførende
 Spil i sin romantiske Tonekunsts Aand sagt omtrent saa: «Roman-
 tiken er Fantasiens forjættede Land, og dets blaanende Høider
 drager vor Fantasi til sig med uimodstaelig Vælde. Om end
 Fantasien vel ogsaa kan siges at være vort Nervesystems fineste
 og dybeste Hemmelighed, er den dog noget uendeligt Mere, noget
 ophøiet Overjordisk» (Transcendentalt).

No. 472. Guld-Stagerne («Admiralens Stager») skrev sig fra
 Admiral Bernt Orning til Vatne (falden paa sit Slagskib «Glückstadt»
 foran Marstrand 1677). Han havde 6 svære Skibsstager (af den Lege-
 ring af Kobber og adskillig Procent Guld, som kaldtes «fransk Guld».
 Godt pussede lyste Stagerne med Guldglans) med «de Orningers
 Vaabenmærke», og med Huller i de brede Fødder for at nages
 fast til Kahytsbordet; de havde visseligen lyst over de mange
 Orgier, som «udi Cajuten» havde fundet Sted. Hver af hans 6 Børn
 fik 1 Stage. Datteren Else Elisabeth Orning (gift med min Tip-
 Tip-Oldefar Lieutn. Martinus Grönwald (Grönwald)) lod sin Stage
 omstøbe i Bergen til fire tidsmæssige, i Form og Ornamente (uden
 Vaabenmærke) særdeles vakre og fine Cabinets-Stager uden nogen
 Krimskrams Dekoration. Disse 4 Stager har i mange Slægtled
 været i Slægtens Eie og tilhører nu mig. De har staaet paa føl-
 gende Grønvold'ers Bryllupsbord: 1) i 1680 paa Fændrik (Lieutenant)
 Morten (Martinus) Grönwalds (paa Orning og Frues adelige Sæde-
 gaard (Orninggaard) paa Stord), 2) i 1720 paa en af Sønerne
 Dragon-Lieutenant (Capitaine) Fridr. Chr. Grönwalds (paa Nes,

* «Kand» gammel Form for «kan».

¹ og ²: rallentando = ritardando = langsom og dybere Tone.

³ og ⁴: accelerando = høi og hurtig Tone.

Bildt'ernes adelige Sædegaard,) 3) i 1753 paa hans ældste Søn Lieutenant (Oberstl.) Fridr. Martinus v. Grønvolds (paa «Store-Hvambs» Storgaard i Næs paa Romerike), 4) i 1793 paa dennes Søn Lieutenant (Major) Fridr. Helle v. Grønvolds (paa Jyssestad i Asker) og 5) i 1870 paa Majorens ældste Sønnesøn (Meddelerens) Cand. juris Fridr. Johan Grønvolds (paa Løkken Bakkehuset ved Skovveien, herstedes).

Oberstl. Fr. Martinus's Datter, Tante Rosing, syntes at ha' en Erindring om, at Onkel Kalckreuth engang i hendes meget tidlige Barndom havde ytret, at hendes Farmor Fru Justine v. Reichwein havde fortalt, at Guldstagerne fra først af havde tilhørt General-Admiral Erik Ottessøn Orning, og at han havde faaet dem i Holland af en Schoutby Nacht, som var hans gode Ven. K. havde spøgende lagt til, at de engang vilde komme til at lyse paa hendes Bryllupsbord. Det gjorde de ogsaa men hun fik dem ikke, skjønt ellers Kvinderne i Slægten fik langt flere «Magnifiquer» end Mændene, og som de altsaa «drog over i andre Slægter». Men ifølge den nedarvede Slægtsoverlevering skulde Guldstagerne altid staa paa den ældste mandlige Grønvolds Bryllupsbord og forblive i Slægten og helst paa Gullaug. Da Sædegaarden for altid gik ud af Slægtens Eie i 1859, tog Tante Lisa Vare paa dem (de var ellers rimeligvis gaaet — som de andre Kosteligheder — ad undas eller sandsynligvis rettere ad flammes!) Og Traditionen tro gav hun dem til mig som Slægtens «Hovedmand» ved mit Giftermaal, da Onkel Arild, nu Gullaug-Slægten's Ældste, var henimod 70 Aar og forlængst en forherdet Ungkarl, hvad den nylig afdøde 5 Aar ældre Onkel Jens ogsaa saa absolutement havde været.

No. 473. Han havde vist ikke havt Noget imod at hensætte sig til «enhver Tid» i denne lyksalige Tilstand, men det var han jo afskaaret Anledning til paa den nøgterne Gaard med den strænge Opsigt i den Henseende.

No. 474. Et andet mystisk Syn. Som Student boede jeg i flere Aar hos en theologisk Candidat, da Lærer paa Borgerskolen (en Ven af min Morbror Cand. theol. Hans Birkrem) og senere Præst. Candidaten, som tilhørte en begavet Bergenserfamilie og hvis ene Bror var en af vore berømteste ældre Digtere, var hverken poetisk eller litterært anlagt, men en dygtig Fagmand og temmelig praktisk. Han maa dog vel ha' haft «en Rem af den mystisk-fantastiske, den i Sandhed gyldne Hud»; ialfald manifesterede den sig i den Retning, at han til sine Tider «hørte» og «saa etwas mystisch-Unheimliches». Et af hans Syner: han er i Besøg hos sin Forlovede og senere Hustru, en Embedsmands Datter i Smaalenene. Samme Aften, han kom og var gaaet i Seng i Gjæsteværelset og netop som han løfter Hovedet op fra Puden

for at puste ud Lyset, faar han se foran sig paa Hovedpuden lige ved sit Hoved et andet, et kvindeligt Hoved, som tydelig droges med Døden. Han — en sjælsstærk og modig Herre — blir mere nysgjerrig-interesseret end egentlig «fælen». Han iagttager med vaagen Sands Dødens gradvise Indtræden: hvorledes Dødskampens klamme Sved perler paa «Synets» Pande, hvorledes intens Smerte ligesom bølger over Ansigtet, hvorledes det bævrer rundt Mundpartiet, hvorledes Øinene «overtrækkes» og tilslut formelig «brister» — da svinder Synet hen som i en Taagedunst. Han siger Intet til sin Forlovede eller Familien og fritter ikke efter, om hvem der tidligere kan have ligget i samme Seng. Men en Dag, 2 Aar efter, da han med sin Kone var i Visit hos en af Fruens Familie her i Byen, faar han se, at der hænger paa Væggen et Portræt af en ung Pige. Han synes, han engang skulde ha' seet de Træk og — saa gaar det op for ham: det er netop det Ansigt, han saa tydeligt saa i Dødsøieblikket i Gjæsteværelset hos sine Svigerforældre. Saa fortalte han endelig sin Frue om Synet. Hun oplyste, at den unge Pige var forlovet med en Slægtning (Onkel) af hende, en Ingenieur-Officer, som ved et Ulykkestilfælde fik en brat Død. Hun havde engang for Aaringer siden været i Besøg hos hendes Forældre, fik en akut Sygdom og afgik ved Døden netop i samme Rum og i samme Seng, som han benyttede under sit Besøg.

Siden jeg nu er inde paa «Spøgelseshistorier» vil jeg fremdeles med Forbigaaelse af de mange fra Gullaug som jeg ikke har omtalt, ikke undlade at nævne «den brune Mand» (kaldet saa, fordi han viste sig i brune Klæder) fra Sande Præstegaard (i Jarlsberg). Denne «Geist» sagdes at «gaa igjen og syne sig» for Præstegeneration efter Præstegeneration og skal have vetskræmt mange. Provst Real Ottesens Møde med denne ihærdige Gjenganger-Iterant henimod Midten af 1800-Tallet var saaledes: Provsten sidder og læser i sin Stol paa sit Kontor en Vinteraften med to Lys, som for Anledningen var store Voxlys; thi den lærde Latiner var fordybet i en gammel latinsk Bibel-Afskrift, hvis «textus receptus» var noget vanskelig. Han gaar et Øieblik ud af sit Kammer for at hente en Lupe, som var efterglemt i Dagligstuen; da han kommer igjen, sidder i hans Plads «den brune Mand» og synes dybsindig og meget optat at granske i Skriftet. «Giv nu mig min Plads og min Bog!» sa' Provsten rolig med sin alvorlige, myndige Stemme, og den brune Mand forsvandt øieblikkelig. (Historien er mig fortalt af en af Provstens Sønner, som siden blev en meget habil og anseet Præst, meget troværdig «som ikke fór med Fanteri».)

Der var paa Sande Præstegaard et Rum — Bispekammeret — som var æslet Biskoperne til Benyttelse under deres Visitatsophold.

Det laa i første Etage ved Siden af en meget stor Hjørnestue, som i Regelen ikke blev brugt undtagen ved høitideligere Leiligheder, og begge Rum laa for sig selv paa den anden Side af en Gang, der ligesom delte Bygningen. Der spøjte stygt i begge, især i Kammeret for Bisperne, og der var flere af de Guds Mænd (saaledes i sin Tid Biskop Bech), som aldeles ikke vilde udsættes for de Anfægtelser, som kunde forventes at ville møde dem under deres Ophold der, særligt i Midnatstimen.

Jeg for min Part har været forskaaet for «Syner» (naar undtages Synet af den sidste Tordenstjerne i Rødkammeret paa Gullaug, hvorom er talt tidligere), jeg tilføier heldigvis; thi jeg tror neppe, jeg kunde taget dem saa overlegent som de ovennævnte Præster og Onkel Arild; kun een Gang blev jeg herinde forulempet; men min «Hjemsøgelse» bestod kun i, at jeg (ung Kandidat som jeg var) vaagner en tidlig Høstmorgen i Graalysningen i mit Logi paa Hægdehougen i det Rum (der nu er Maleren Amaldus Nielsens Atelier) og ser mig selv, mit «alter Ego» i mit sædvanlige Udgangs-Tøi (Vaarfrak og Hat) sidde paa Kanten af Sengen og nistirre mig ugenert ind i Øinene med — som det syntes mig — vedholdende ironisk-kritiserende Blikke. Mit «andet Jeg» behagede sig i at dvæle noksaa længe der paa Kanten, inden det svandt hen, da Dagslyset blev klarere. Den Drøm, jeg havde, da jeg vaagnede op ved Synet, var vistnok forbunden med min Person, men saaledes, i den Situation: «at jeg befandt mig i min sædvanlige Seng (Tordenstjerne-Sengen) paa Gullaug og fornam «Ridderens» sporeklingende, jernfaste Trin «stolzere» hele Riddersalen ud — det syntes næsten lige over mit Hoved.

Da jeg engang fortalte min Kone dette «Drømmesyn» sa' hun, at hendes Far flere Gange havde seet «sig selv», «sit alter Ego», medens hans «virkelige Person var lys vaagen». Saaledes havde Generalauditøren en lys Sommeraften, medens han stod i Vinduet paa Løkken og saa ud i Haven, bleven vaer sit alter Ego komme vandrende op igjennem Alleen, og det i fulde Pontificalier med Ordner og Fjærhat (hvad Generalauditøren ellers kun yderst nødtvungen brugte¹). Han gik strax ud for at ta' imod sin Gjenganger, men da han kom denne temmelig nær, saa var «han med en Gang borte».

¹ Han var chemisk ren for alslags Form og Flittervæsen, skjønt han oprindelig var Cavalleri-Officer (kun 16 Aar gl). Han var allerede Premier-Lieutenant, da han, kjed af Militærvæsenets Petitesseer, tog Artium, — og juridisk Embeds-Examen med Honør og gik over i Auditor-Etaten. Da han blev Generalauditør, maatte han naturligvis ha' Distinctioner derefter, men hans Skrædder havde med sædvanlig «norsk Omtrentlighed» forringet hans Kappe med det smale Major-Baand istedetfor det meget «brede Generals-Baand». Dette brød Generalauditøren sig ikke en Døit om; han

No. 475. Men i nærværende Tilfælde synes alligevel Retfærdigheden at have faaet en Slags Opreisning, ikke ved Hjælp af en forvirret Fru Justitia, men af Gudinden Nemesis: den Uundgaelige, Adrastea: Gjengjældelsen (men ikke Hævnen, da «Nemesis» synes alene at virke «straffende» i Forholdet til Skurken, ikke til-lige «hjælpende» (restituerende) med Hensyn til Skurkens Offer). Den omtalte Skjelm af en Guldsmed og en anden Skalk af «samme Stand, Schrot und Korn» var ved de Tider efter Sigende stærkt indviklet i de Kongsbergske Sølvtyverier. Man fortalte, at stjaalen Sølv-Erts blev snedig indlagt i store udhulede Gammeloste og paa denne forslagne Maade praktiseret ind i de endnu snedigere Guldsmedes Værksted. Om Justitsen fik «Noget paa» de slue Hælere ved jeg ikke; det er ellers ikke sandsynligt; thi den norske Justits faar jo saa vanskeligt (ialfald dengang med de faa og farvelige Hjælpemidler) «Noget paa Nogen»; men «Adrastea» tog sig som sagt velvilligst af dem. De to Snyderere, som ved sin industrielle Stræbsomhed og Virksomhed nu var blevne rige Folk, fik Præentioner, kaldte sig Juvelerer, førte flot Hus med megen Nydelse, særligt af Ribbensteg og Surkaal (den ene var en døbt Jøde, den anden af $\frac{3}{4}$ mosaisk Blod, og man mindes Ordsproget om «døbt Jøde og Flesk»), med høie Drammer og derefter stærk Toddy, hvilke Nydelser efter Naturens Love skal frembringe stærk Ilderhed, især hos i Forveien meget choleriske Temperamenter. En Aften eller Nat efter et saadant lukullisk Svinemaaltid med Tilbehør blev de tvende Schmausere — der just Dagen forud havde haft en livlig Controvers vedkommende en Procentberegning — dybt uenige om Fremgangsmaaden ved en underfundig Legering, hvor det gjaldt med «sehr Schneidigkeit» at formindske det ædle og forøge det uædle Metals Vægtforhold. Knusende ligegyldig for det berømte «Arkimediske Princip med dets Vandprøve» vilde den døbte Jøde praktisere sit schneidige Skjelmstykke, rigtignok paa sin Compagnons Bekostning og Risiko. Meget høirøstet Trætte, «Lärmen und Toben», Gebisgnidse, «Neffuehugg, Haargreb oc Klæders Sønderrivelse», og ved disse manuelle Afvexlinger skede det, at «de tvende Gebrüder blev saa medtagne, at de begge faldt udi Hitzighedsfeber». Den ene, Perle-Tyven, greiede ikke Krisis

brugte sin declasserede Kappe, naar han var nødt til at troppe op i Uniform, uden at kjære sig om, at Kappens Distinction stod i skarpt Misforhold til det øvrige Generalsudstyr, og han havde — vel at mærke — betalt for det brede og dyre Generals-Baad.

Dette vakte nok nogen indigneret Forundring paa visse Hold, men jeg tror saamen, at Generalauditøren ikke vilde genere Skrædderen ved at forlange Kappen forandret med det rigtige Udstyr. Saadan var han: næsten til det Overdrevne hensynsfuld, særligt mod de saakaldte «Smaafolk»; til og med var Skrædderen en meget formuende, endog «rig» Mand!

og befriede derved en taknemlig By for sin Nærværelse, den døbte Jøde rystede det norske Støv af sine Fødder og gik tilbage til das grosse Vaterland. Der opererede han nok i sin Geschäft i saa «ungeheure» Dimensioner at han vakte den preussiske Justits Opmærksomhed, og den var, dengang ialfald, mere haardhændt end den norske; den tog afgjørende præventive Forholdsregler mod hans fortsatte Virksomhed.

No. 476. Lensmand Gr. havde et ypperligt Ombud. Han fortalte mig engang (i 1860-Aarene) at han aldrig havde tjent mindre end 3000 Spd. (Kr. 12 000,00) om Aaret. Dertil havde han «Noget i Penge» og en noksaa stor og saagodtsom ubeheftet Eiendom. Men saa var jo Husholdningen kostbar i dette gjestfrie Velstandshus, hvor der var megen Indryk og særdeles god Levemaade efter en Maalestok, som med Hensyn paa Retternes bastante Bonitet i sin gamle nedarvede traditionelle Grundgodhed, og Overflødighed maatte siges endog at staa over Hanna Winsnes's saa berømte og temmelig kostbare Madkunst.

No. 477. Eleonore (Nora) Bagge var Datter af Postmester paa Fr.hald B. og Søster af den talentfulde Maler (Düsseldorfer) Magnus Bagge (1825—94), en overmaade smuk Mand, som jeg kjendte godt fra Onkel Fearnleys Tid herinde, og i hvis Atellier jeg i mine tidlige Studenterdage undertiden kom. Men det gik en Tid nedover med M. B.; han var nok bleven noget versuffen og dovnede af i Kunsten. Men saa brød han overtvært, reiste til Berlin, arbeidede, gjorde Lykke, giftede sig (med Charlotte v. Bruch), og kom paa sine ældre Dage paa en grøn Gren. Han kaldte sig i Tyskland M. von Bagge (det havde sin Betydning ligeoverfor de «von-gale» Tyskere), og som han jo forsaavidt kunde ha' Ret til, da han nok virkelig tilhørte den gamle norske Adelslægt Bagge, hvis mest fremtrædende Mand var den navnkundige Admiral Jakob Bagge, og hvis Far Thord B. var gaaet i svensk Tjeneste. Admiral Jakob Bagge siges at have givet Anledning til Udbruddet af Syvaarskrigen mellem Sverige og Danmark-Norge 1563—70 (en lang Historie, som jeg ikke her har Plads til). Der var en Bror til, jeg kjendte ganske lidt, en Telegrafinspektør B. og saa Frøken Tale Bagge, som i mange Aar var i Svogeren Ulrik Stangs Hus. Det var en meget pen og sympathisk Dame. Alle disse Bagge-Søskende var navnkundige for sit gode Udseende, men ingen kunde dog maale sig med Nora Stang.

Dette smukke Ydre og intelligente Indre «gaar igjen» hos Toldinspektørens og Nora Bagges Børn; en nu afdød Søn, der var Forretningsmand paa Fr.hald og gift med Grosserer Nils Stangs Datter, var paafaldende smuk og begavet.

Baggerne var ogsaa i Slægt med «Tante Lisas» Mand.

No. 478. Var der nogenslags Lighed, var der alene den som en Bagdel kan ha' med et rundlet Ansigt.

No. 479. Naar H.'s pragtfulde Gebisz af og til blev sendt ind til Christiania for at repareres eller afpuddes, viste H. sig ikke udenfor sin Stuedør før det kom igjen; man sa' at han gik rent i Hie og la' sig som oftest tilsengs. Det gav Advokat N. Nicolaysen Anledning til paa Skinnarbøl at fremsætte denne muntre, men ellers ikke meget aandfulde Gaade: «Hvem er det, som ligger tilsengs paa Kongsvinger, og dog viser Tænder i Christiania?»

No. 480. Han, Rustad, var f. 1786, tog Afsked 1845 og døde i 1860-Aarene paa Kongsvinger. Han var gift med en Enkefru Budde, f. Brams, og havde en Søn: Cand. juris, Kammerjunker R., en meget smuk Mand, som lignede sin Far. Denne Søn var gift med en Datter af Postmester (tidl. Marine-Officer) Løvenskiold og styrede Embedet for sin Svigerfar i dennes Invaliditetsaar her i Byen. Jeg har engang talt med ham. Det traf sig saa. Jeg skulde sende et Pengebrev og kom paa Postkontoret efter Datidens Skik med Lak og Signet til Forsegling. Jeg havde med et Mouatt'sk, Orning'sk og Rosensværd'sk Sigil, hver paa sin Trekant, men sat sammen paa trirhombisk Vis. De var alle netop i den gamle ligetille Urform uden dette moderne Krimskrams, som skal bøde paa den manglende Ælde. Kammerjunkerens spurgte interesseret om Vaabnerne, men kjendte tydeligvis ingen af disse uradelige Ætters; dog studsede han ved Navnet Rosensværd; det lød ham formentlig saa moderne svensk. Han syntes alene at kjende Løvenskiolds og Knagenhielms Vaaben! Kammerjunkerens skulde ellers være særdeles interesseret for Hoffet og dets Affærer.

No. 481. En høi og meget satirisk Officer af min Slægt skulde ha' sagt: «Obersten var ingen Theoretiker, navnlig meget svag i Orthografien»; dog stod han i denne Henseende med sit gode Hoved betydelig over f. Ex. General Finne, hvilket forøvrigt ikke vil sige saameget.

No. 482. Generalen skulde ellers paa Grund af sin Herkomst og betydelige Mangler med Hensyn til Opdragelse og god Tone ikke ha' været særlig hoffähig; en svensk Stormand og Greve, som forøvrigt ikke forlangte Formeget af den Tids og den Slags Nordmænd, skulde ha' sagt: «Han er jo ikke netop særlig skikket for Stillingen, der er formeget af Bonden hos ham, men alligevel er han ubetinget heldigere som Hofmand end Desideria som Dronning». Dette kan nok Hofmanden delvis ha Ret i, men det maa dog bemærkes, at Desideria, trods sin Ophøielse, forblev at være meget enkel og ligetil og aldrig glemte, at hun var Kjøbmandsdatteren Clary fra Marseille (i Modsætning til svenske og norske Kjøbmandssnobber, som vimset latterlig overlegne omkring ved

det mindste Blaf af Kongelig Naadeblæst). Hun sa' engang til en Diplomat, som vilde indsmigre sig ved at kalde hende «la grande reine». «Tak», sa hun med et vakkert Smil. «Tak, min Herre, men det er nok ikke sandt, jeg er kun en almindelig ligetil Kvinde!»

Og Desideria maa ha' forstaaet at vinde Hjerterne; mange, særligt hendes Tjenerskab, sørgede oprigtigt, da denne brave, fordringsløse Kvinde døde.

No. 483. Før var han meget ude, særligt hos sin Ven Major Bjerkebæk paa Overud (Nabogaard til Skinnarbøl). B. var som Rustad en Bondegut og havde, ligesom han, tjent sig op, men der var den Forskjel, at Generalen var et gløgt Hoved, medens Majoreren nærmest var en Klodsmajor. Der gik mange lungerystende, fornøielige Historier om hans Dumhed og Plumphed. Erik Bøgh havde fra sin reisende Skuespillerfærd kjendt ham og benyttet ham og hans Navn i en Rolle som dumpatriotisk Nordmand. Men B.'s troværdige Væsen havde hjulpet ham til Forfremmelse og ikke mindst til Rigdom derved, at han som Lieutenant ægtede sin Capteins rige Enke (en tidligere Budeie), hvorfor han aldrig nævnte denne Capt. ved andet Navn end: «min Formand».

Men selv Dumrianer kan imellem slumpe til at begaa — la' os ikke sige — en Vittighed, men — et godt Ord.

General R. var bekjendt for sine Skrøner, særligt Jagthistorier. De var saa vidunderlige, at de maatte betegnes som rene Münchauseniader. De var i Regelen nogenlunde formelt uangribelige, — men han blev fornærmet og drastisk-raa, naar Nogen tillod sig at tvivle paa deres Sandfærdighed. «Major B. var ogsaa i den Henseende ulig Rusta'en». Engang ved Toddybordet paa Overud fortalte Bjerkebæk Generalen en saa slet componeret og uhyrlig Jagtskrøne, at R. med en drøi Ed udbød: «Naa juger Du ornt'ligt, min kjære B.!» hvortil denne med et lunt Smil svarede: «Det si'er jeg da aldrig om dine Historier!» «Skaal Rusta'!»

No. 484. «On revient toujours à ses premiers amours:» Han sa' f. Ex. hørde (hørte) og brugte meget det ubestemte Pronomen «al» (formentlig som et Slags Gradsadverbium; i Betydn. allerede, f. Ex. om et Par Bonnerud-Tvillinger: «de var al saa kvække») og ellers i mange urimelige eller umulige Betydninger, nærmest som et Slags Udfyldningsord i hans hverken fra Indholdets eller Formens Side meget eleverede Conversation.

No. 485. Et kortfattet Vita er anført et tidligere Sted under Omtalen af hans Far Infanteri-Capitaine for Fronske Comp. i Gudbrandsdalen. Her skal kun anføres Følgende: Da jeg som Student skulde have en saakaldt Privatpræceptor, fremstillede jeg mig for Professor Schweigaard, som var meget elskværdig og spurgte om

jeg var i Slægt med Lensmand Grønvold i Vinger, som han havde kjendt som Stiftsfuldmægtig her i Byen; han sa' nogle rosende Ord om ham; han havde senere engang truffet ham (hos Justitiarius Junghans — Lensmandens Svoger —) og var saa elskværdig at tilføie, at Lensmanden var en af de Mænd i praktisk juridisk Virksomhed, hvis saglige Vink havde været ham tilnytte ved et Punkt under Udarbeidelsen af hans Lov-Commentar.

No. 486. Thomas efterlod en større Formue og en Enke, som forstod at bruge Pengene til et flot, muntert Liv herinde under Benævnelse af «Pensionat for unge Herrer». Det var nok «den lystige Enkes Meriter»; hun gik nok selv noksaa ribbet ud af Dansen og havnede paa et Gamlehjem her. Den smukke Gjøsegaard med sin skønne Beliggenhed og helsestyrkende Luft er nu et Sanatoriehjem, der tilhører og styres af en Læge af hendes Slægt.

No. 487. Paul havde engang mens han læste til juridisk Examen herinde en noksaa mærkelig, ja sælsom Hændelse!

En Nat udpaa Høsten laa han paa sit Rum i Kongens Gade ved Bankpladsen for aabent Vindu i en urolig Søvn, da han vaagner forvirret ved at mærke, at en Haand havde grebet ham haardt om Struben, saa haardt, at han følte, hvorledes Haandens Fingre borede sig ind i Halsen, og han syntes, han holdt paa rent at kvæles. Han griber da resolut med sin stærke højere Haand til og slænger en iskold Arm og Haand fra sig med saa stor Kraft, at den tønnede med Larm mod Natbordet. Da mærkede han, «at det var hans egen venstre Haand, som havde taget ham over Struben og nær krystet Livet af ham». Han havde nemlig meget for Vane uvilkaarlig at holde denne op omkring sin Strube, naar han sad i Tanker og funderte. Denne Bevægelse havde Haanden nu af gammel Vane gjort under Søvn og saaledes bragt ham i en farlig Stilling; thi hans venstre Haand havde faaet stærk Krampe og holdt paa et Haar paa at affive ham efter en Ven og Læges Mening.

No. 488. For den, som har nogen Forstaaelse af Philosophien — jeg mener ikke Godtkjøbs-Filosofien — men den sande, ægte Philosophie — vel den ædleste af alle Videnskaber og som lodder dybest — vil det vel neppe føles upaakrævet, at jeg her minder om, at der er dybe Tænkere som mener, at der ikke er noget som heder Tid i almindelig Forstand, men at vi, naar vi naar til fuldkommen Forstaaelse, skal se Fortid, Nutid og Fremtid som en uopløselig Eenhed et uadskilleligt Hele! (da de kun er Begreber, beror paa Afstand). Det er ikke smigrende for den menneskelige Intelligens, men det er nok saa, at iallefald de fleste af Vestens meningsberettigede Individuer (ikke saa med Østens hellige Mænd: Yogierne) vil være tilbøielige til at anskue denne

Tanke som et ubegribeligt, for ikke at sige utilregnelig-sindssvagt — Tankerøre!

No. 489. Denne Frøken Nilsen havde en Bror og en Fætter, begge dygtige Læger, især var Broderen et meget godt Hoved, men fyldt af fantastiske Ideer: saaledes vilde han «lave» et «Menneske» — ikke ad den Vei, som jo heldigvis er den almindelige og naturbestemte for levende Væsener, og som vel kan kaldes den organiske, men paa «physisk-chemisk» Vis. Han havde formentlig forlæst sig paa Anvisningen af Paracelsus (Schweizeren Philippos Aureolus von Hohenheim), i hans Skrift «de generatione verum naturalium». Nilsen blev meget haanet og spottet for sit modbydelige Paafund (en af hans Lærere, en navnkundig Professor, mente, at det vist var det sikreste, at han holdt sig til den naturlige Methode), og ildeseet for det rædsomt uappettilige Søl, han klussede med i sit hemmelige og kvalme Laboratorium, indtil det pludselig gik op for hans Kjendte, at han var en i høi Grad sindssyg Monoman. Hans Fætter fulgte ham da til Slesvig, hvor der var et bekjendt Sindssyge-Asyl (Gaustad var dengang maaske ikke oprettet eller ialfald ikke endnu saa tillidsvækkende) hvorhen bedrestillede norske Sindssyge almindeligvis blev sendt. Men ved Ankomsten til Asylet skede der en yderst latterlig Feiltagelse. De to Læger beskyldte hinanden gjensidig for at være sindssyge. Da «Homunculus-Fabrikanten» var en passiv, rolig og stø Mand at se til, den anden («den normale») derimod yderst aktiv, meget talende og noget «vimsete» af Væsen, fandt Autoriteterne paa Asylet, at det maatte være den sidste, som var den «sindssyge» og stængte ham fluxens ind i Cellen, trods hans desperate Fortvivelse og rasende Protest. Imidlertid blev dog Dagen efter Sandheden opdaget, heldigvis før den virkelig gale havde faat Anledning til at echappere; den «aktive» løslodes ikke uden adskilligt Mundhuggeri mellem Asyl-Direktøren og den med rette krænkede og opbragte Læge. Denne høikomiske Episode kastede hele Livet igjennem et Latterligheds Skjær over hans Person. Det blev hans Achilles-Hæl!

Han den «rekte» Dr. Nilsen havde ellers en komisk Historie i Sande. Han var engang der i Besøg hos Tante Rinas Mand, Cand. theol. og Klokker, M. Narvesen, hans Artiumskammerat. Den «rigtige» Dr. havde ogsaa en Lægemani: han advarede jevnlig Folk mod «kolde Fødder», som han tilskrev mange — for ikke at sige alle — Onder. En Dag var der paa Hauge tilstede en ung, meget vakker, nygift Frue; hun følte sig ikke rigtig vel, og den yderst velvillige og hjælpsomme Dr. Nilsen sa': «De skulde vel ikke generes af kolde Fødder?»

«Jo!» sa' hun uvilkaarlig overrasket og nølende — — —

«Jal var det ikke det, jeg tænkte, sa' Doktoren stolt over sin rigtige Diagnose og ivrig interesseret for at hjælpe, «men jeg skal gi' Dem et ufeilbarligt Middel».

«Aa nei, nei!» sa' Damen, rødmende og meget forlegen, «det er — ikke mine!»

«Ikke Deres», sa' Lægen forundret, «hvis da?»

Damen yderst forvirret, nervøs, uvilkaarlig udbrydende: «min Mands!!!» — — —.

En tilstedeværende Oberstlieutenant lo saa inderlig hjertelig, at Taarerne randt. Vi troede, at han skulde faa't et Tilfælde. Han var nær Slægtning af «Koldebens-Fruen».

No. 490. En Episode fra Karens Ungdomstid, fortalt mig af Ole Bull selv.

Han skulde give en Concert paa Kongsvinger og havde sikret sig Acompagnement af Anna, som vistnok var mere øvet, men neppe saa gjennemmusikalsk som Karen. Men saa blev den noget tendre Anna syk i sidste Øieblik. Saa maatte Karen overtage det paa Flekken uden at faa Anledning til end en hurtig foreløbig Indøvning. Men ved sin sjeldne naturlige Musiksands og sin heller ikke ringe manuelle Færdighed, greiede hun sit paatvungne Hverv til Ole Bulls fulde Tilfredshed. «Moder Natur har givet hende en sjelden Tone-Sands» var hans Udtalelse.

No. 491. Af en ældre Embedsslægt Steen. Denne Mand var af de «lødige» Stener, og «har (som en Personalhistoriker sa') Intet at bestille med de senere «politiske» Stener, som var af en tarvelig Bonde-Æt.» En af Annas Svogre var en anset Artilleri-officer Oberst Steen.

No. 492. Jeg skulde ønske at kunne forbigaa nedenstaaende korte Omtale af en Episode i den snille, hjertensgode Karens Ungdomsliv, uagtet den langtfra er hende til Forkleinselse, men derimod var hende til plagende Kval, saalænge den stod paa, men — den er der nu engang!

Thomas og Paul var under sin Skolegang paa Nissens Institut næsten bleven paatvungen et Bekjendtskab med en vel 25-aarig gammel Norlandsgut, der som saamange Norlændinger i den Tid (vel fra Midten af 1850-Aarene af og udover) søgte her ind til Byen for gjennem en af de mange Studenterfabrikker at naa en mere letvindt og lempelig Gjennemgang til Artium, for derefter som Fremtidens Maal at faa theologisk Embedsexamen og «bli Præst». Iblandt denne Invasions Individer var der flere fremragende Begavelse som de to navnkundige B'er, men der var ogsaa flere — maaske de fleste — som ikke holdt Maal, hverken med Hensyn til Intelligens eller ethisk-moralske Egenskaber. Et af de lureste, mest intricate og modbydeligste Exemplarer af sidstnævnte Art

var hin paatrængende Person. Hans Physiognomi tydet paa en Blanding af Nordmand og Finlap, og han syntes at have forenet i sig — som gjerne skal være Tilfældet med saadant Afkom — de daarligste Egenskaber hos begge Racer. Han var usædvanlig hæsliq, altid ufid og uappetitlig, paagaende, ja fræk — smiskende under Maske af en stakkels ensom, og ydmygt strævende, mod ugunstige Forhold tappert kjæmpende, seigt arbejdende og aldrig Maalet svigtende Stridsmand. Han var den mest incarnerede Selviskhed. Hans mongolske Næseparti saa nærmest ud som et Dyretryne, og hans smaa indfule snedige Grise-Øine laa ligesom altid paa Lur¹ efter at se, hvilket Indtryk hans Skrøner (han var en oplagt, aabenbar, landskjendt Skrønemaker) gjorde paa Tilhørerne, og, naar han saa, selv kun de svageste Tegn paa medlidende Deltagelse, faldt Masken for et Øieblik, og han kastede Beundring-æskende Blik omkring sig blandt Tilhørerne. Han skrønte i den Grad om sig selv + Norlands Herligheder som Baggrund, at han blev — som han vel tilsigtede — en Sær-Figur, hvorom der gik Frasagn hele Byen over. Han skubbet sig ind overalt, hvor han troede at kunne opnaa materielle eller intellectuelle Fordele og gav sig gjerne selv til Pris, naar der var Noget «at holt.»

Denne Person havde den Dristighed en vakker Sommerdag (vel i Begyndelsen af 1860-Aarene) at labbe ind paa Gjøsegaarden for — som han sa' — at hilse paa sine kjære unge Studiefæller Thomas og Paul, som han holdt saa meget af og interesserede sig for (tænk det!) Den rette Introduktionstone var kløgtig valgt; Thomas og Paul var Hjertebørnene. Saa kom — efter en forsvaerlig Frokost, som bragte hans Livsaander til Udfoldelse — det kjære og staaende Thema om ham selv: som den stakkels eensom strævende og kjæmpende o. s. v. (hele Litaniet, se ovenfor). De snille, gamle, hjertensgode Tanter var snart vundne; selv den kloge Tante Lisa vendte sin romantisk-sentimentale Side til, hun fik en hjertelig Deltagelse med denne «Hyttens Søn», som i saa ydmyg Fromhed (han var flink til at slaa om sig med Kathechismus-Brokker!) strævede opad, mod friere Luft, større Livsudfoldelse o. s. v. Han fik Indbydelse til at blive Gjæst paa Gaarden efter Behag, hvilket han behagede at udstrække i ca. 2 Maaneder, saa

¹ Han eiede ikke «Takt» eller «Persons Anseelse!» han «vølte» ikke at genere selv fremstaaende — ham aldeles ubekjendte — Personer ved uden videre at tiltale dem. Saaledes greb han engang fat i en navnkundig Professor, som meget forbauset maatte høre paa, at Nordlændingen bedyrede, at naar han laa vaagen om Natten, kunde han Alt, Alt paa Fingrene, men naar Morgenen kom, var det som strøket væk, hvortil Professoren tørt bemærkede, at det var meget uheldigt, at Examinations-Ordningen var indrettet saadan, at han ikke kunde gaa op til Examen om Natten. (Vedk. Professor har selv fortalt mig Samtalen.)

at han underspist og velnæret af al den gode Mad, kunde vende i udmærket Kondition tilbage til sit mæisommelige og slitsomme Stræb for sin aandelige og intellektuelle Udvikling.

Han havde faaet Indpas og, naar Fanden har faaet en Finger, tar han snart hele Haanden. Han kom igjen i Juleferienne og siden Ferier efter Ferier; hans Besøg blev ligesaa regelmæssige som Aarstidernes Vexling eller — for at bruge et klassisk Billede — de afvexlede sig ligesaa regelmæssigt som Daman og Menalcas's Vexelsange i Vergils Eklager. Da nu Fyren var bleven husvandt, husvarm og grundig matvarm, begyndte han — fræk som han var — ogsaa at gjøre Huset til Operationsfelt for sit erotiske Behovs Rørelser. Han begyndte at vise ømme Tendenser ligeoverfor den vakre, friske Karen og lod sig — simpel som han var — ikke hindre af den aabenbare Uvillie, hun viste ligeoverfor ham, i hvem hun med sin vaakne, kritiske Sands, ikke kunde se andet end en ualmindelig komisk Personlighed. Men han gav sig ikke, og med Tanternes velvillige Bistand kom Forlovelse istand. Og nu var Manden, Stræberen, ovenpaa. Vakker Kjæreste, god Levemaade, en Haandsrækning dann og vann til Tæring i Byen, baade in rebus og in naturalibus. — Kort, det var herlige Vilkaar, han ved sin «uforsynte» Paagaenhed brutalt havde trængt sig ind i. Han passede ind i Slægtens Millieu som det 5te Hjul; hvilken Figur f. Ex. i de stilfulde Fester paa Skinnarbøl! Gjøsegaardens gode, trofaste Ven, Toldinspektør U. Stang, var forbauset og bedrøvet; thi han holdt af Karen som en Datter. Ja ilde var det, det var en ren kvalfuld Tid for den i sin Tid saa muntre Karen, hun faldt rent af! Men saa kunde det ikke gaa længer. Karen kunde ikke holde Martyriet længere ud: det havde bare varet altfor længe! Tilslut sa hun med resolut Beslutning: «Pas!» Jeg traf hende paa Bal paa Skinnarbøl samme Dag, Fyren havde faaet Reise-Pas. Hun saa formelig ung ud paany!

Nordlændingernes sensible honnette Ambition var paa Tale, og Styrmand Nissen, en Bror af Dr. Oscar Nissen, fortæller følgende Historie, som han svor paa var sand og netop karakteristisk for disse nordlandske berygtede og løierlige Finfornehmelse. En Besøger kommer en Søndags Formiddag til det Skuur, hvori Firmaet Ananias og Ole (Gørre?) holder til. Han træffer Chefen for dette neppe meget landskjendte Handelshus i Kjøkkenet, hvor denne gjør Forsøg paa at afgnide noget af «det Grøfste» af det indgroede Smuds paa Fødderne, der saa ud som de ikke havde undergaaet nogen saadan Renselse siden Daabsdagen. Operationskarret var en almindelig dyb Talerken.

Besøgeren, som ikke synes at fæste sig synderlig ved Chefens Toilettesgeschäft, si'er:

«Gu' Dau, Annanias, e'n Ola him'?»

«Jau», si'r Annanias og trækker Foden ligesom genert nølende tor Talerkenen, «Jau, han sit aa luus' sei uti Venjil!»

Efterat Besøgeren er gaet, kommer Firmaets Souschef, Ola, yderst indigneret ud i Køkkenet, hvor Vaskningen netop er tilendebragt, og har efterladt en Væske i Talerkenen, der ser ud som en Composition af Sod og Tjære, og si'er iltert til Annanias:

«Ku' Du int' sagt, æ' sat paa Kantor' aa skreiv?»

En pudsig Kontrast mellem Idé og Virkelighed!

Efternavnet, det ærede Firma bar, var hverken Meier, Gjæver, Brodtkorb eller et andet af disse vanlige tyske eller danske nordlandske Firmanavne, men jeg tror, at det var et ægte Finlap-Navn: «Gørre» eller noget Sligt.

Nordlænderne, sa' Nissen, har nemlig i senere Tider begyndt at emancipere sig fra det dansk-tyske Element, som i forrige Tider flaaede dem saa horribelt.

No 493. Men jeg selv har sandelig engang som Skolegut været i «slinkad» Tilstand paa Skinnarbøl. Det var i en Sommerferie. Der var større Selskab. Karsten Anker var der (uden Halvankerne); han var for ikke ret længe siden kommen tilbage fra Afrika, hvor han havde gjort Krigstjeneste i den franske Hær. Han var en staut, tiltalende Skikkelse og bar Æreslegionens Ridderkors. Capt. Fredrik Engelhardt siger: «Du Karsten, her skal jeg vise Dig Fredrik Grønvold, Brorsøn af Husfrua og Søn af min ældre Cadetkammerat, den smukke Martin Gr., som Du vist har truffet engang, synes jeg Du sa', og fundet saa staut og vakker.» «Ja», sa' Carsten Anker, «ham husker jeg vel, en pragtfuld Karl.» «Nei, er Du hans Søn og af den gamle Officers-Stamme, saa skal Du saa sandelig drikke et Glas med mig, Fredrik!» Rødmende af haade Forlegenhed og Stolthed greb jeg det af Anker præsenterede Glas, som var stort og bredfuldt. «Ud med Glasset!» sa han, da jeg bare vilde nippe til, uvandt som jeg var med saadan Drik. Ja, jeg gjorde da Besked med den Følge, at jeg maatte gaa op paa mit Rum og faa en Stund Hvile og Søvn inden jeg kunde atter vise mig i Selskabet.

No. 494. Jeg anfører her — hvad forøvrigt ikke netop passer her i den Forbindelse — dog alligevel Følgende:

Der var i Vinger en Tjenestepige, flink og paalidelig, men be-rygtet for at være af en saa vrang «obsternasig-ræsonnerende» Natur, at ingen Husfrue hidtil kunde tæmme hende, endsige holde ud med hende. Hun kom til Tante, hvis kvindelige Bekjendte spaaede hende ilde med dette Hæspetræ, som gik under Benævnelser: «Sinte-Anne». Men til Alles Overtæmning, ikke mindst for Objektet selv «Sinnatagga», gik det udmærket. Tante tog hen-

des næsten sindssvage Paroxysmer med den koldeste Ro og den koldeste Foragt i Øinene; dette sidste stod hun ikke for; hun blev spag — ialfald saalænge hun blev paa Skinnarbøl, og det var i adskillige Aar — og ligeoverfor Tante «akkurat som et blideligt Lam». Vor nu ca. 70-aarige Tjenestepige, som har været hos os i samfulde 52 Aar, er en Slægtning af «Sinte-Anne». Paa hendes Forundrig over, at Anne holdt saalænge ud hos Skinnarbøl-Frua, sa Anne: «Aa, de' va' naa sles' itte saa utruli; Folk, som itte kjent 'a, hadde saa mye aa si' paa Frua. men realere og resonablere Frue, naa de' kom til støkke, ha' itte jei truffi; jeg likte a' got, og derfor saa blei jeg der saalænge!»

To af Pigerne — deres Antal var legio — havde været der over 40 Aar, og «Haasbondskaren: Ingebret», i over 50. Han levede — efter Skinnarbøls Udgang af Slægtens Eie — som Pensionist paa Kongsvinger i adskillige Aar bagefter — vistnok med Understøttelse af Oberstl. Ludvig, en af Tantes Sønner.

No. 495. Hans oprindelige Navn var Bech (vist dansk Slægt), men da han arvet en gammel Slægtning (ugift Officer? af skotsk Herkomst?) fødte han dennes Efternavn til sit. Sorenskriverens Bror- og Pleiesøn var min Skolekammerat Axel Bech, der døde som Lagmand.

No. 496. Capt. Thomas v. Vesten Engelhardt var ved de Tider en meget «gammel-liden» Mand, men af og til kom han dog til Skinnarbøl-Festerne. Han bærede mig allerede første Gang, jeg som Skolegut saa ham, med sin Velvilje. Han — som han sa' — «honorerede» min gamle Officers-Æt, hvoraf han personlig havde kjendt flere Individuer som min Farfar «Majoren» og — Fætterten «Obersten og Brigadechefen» og la' til, «at slike staute Karer var der nok ikke længer saa mange af i Armeen». Capt. Thomas's Væsen var nok saa gammeldags hyggeligt, hans Øine endnu nok saa livlige, omend noget urolige, men hans Ansigt havde ellers lige- som «noget Forstenet» ved sig.

Der gik det Rygte (den «Siigelse», som man i 1700-Tallet gjerne benævnte «fama») om ham (og det løi nok ikke dengang) at han som ung Lieutenant paa Fæstningen havde været en «glup» og heldig Hazardspiller. Der var en Aften der et saa haar-reisende grandioست Partie (ikke partie egale), at Ingen af Deltagerne (en var nok en uhyre riig svensk Brukspatron som blev særlig ribbet) siden vilde kjendes ved Affæren. Der sagdes, at Lieut. Thomas ved sit paa engang vilde og snedige Spil havde ribbet Deltagerne for over 19 000 Spd.!

Da sluttede han (med at spille Hazard da!) og kjøbte Lier, som netop var at faa for Spotpris. Det var nok den største Gaard i Udstrækning paa de Kanter af Landet, et rent Herregods. Han blev snart efter gift med Datter af Generaladjutant Stabel.

«Men» — sa' Folk — «Fan' ville naa itte slip' hain, før Viser-guten has va'l naa allenti's aa passa paa 'En. De' mærka da Gamalprosten (Ole Gaarder Rynning) au eingong. Hain kom fraa Annekse' (Eidskogen) aa jo'le «Holt» ve' Lier, daa hain fek sjaa Kaffein koma sei i klaraste Maansjin opover fra Stallen me' ein lisom graa-akti' Gutunge (Tus) i Hæla, som atte trast dusta væk! «Gu'kvæl, Kaffein,» sa' Prost, «aa æl de' før Tussegut som atte føller dei?» «Snak aldri' om de', Prost: hain føller me' altis hit aa saa el 'en væk!»

No. 497. Capt. Fredrik E., Sønnen, havde det Uheld i Ilterhed at «dausjyte» en «geil Bondetamp», som «stændig fløg» paa Natteløperi «aa vilja ind til» Tøsene paa «Vennersbær». Den berømte Advokat Dunker plaiderede hans Sag og fik ham omtrent frikjendt. Dunker skulde da kynisk ha' ytret: «Ja naa har vi da faa't Høieste-retsdom for, at det er tilladt at skyte Bondegutter i Vingersognet.»

Capt. Thomas v. Vesten Engelhardt var Søn eller Sønesøn af den Pastor Nicolay Engelhardt, som hørte til de «vakte Præster» i Romsdalen og som er kjendt under Fællesnavnet «Syvstiernen», hvis Hoved var «den udmærkede Apothekersøn fra Throndhjem, Thomas von Vesten». Engelhardt blev dennes Efterfølger som Præst i Vedø.

Det ser ud som «den hellige» Præsten Engelhardt, hans Efterkommere har «afveget» i betydelig Retning fra deres Ophavs «Livsanskuelse».

No. 498. Bjerkebæk hørte til de saakaldte Staffeldt'ske Jægere. General Bernh. v. Staffeldt (1753—1818) oprettede som et Nødmiddel mod den daværende Officersmangel paa Kongsvinger Leir en Skole for flinke Underofficerer og Soldater, som vilde opnaa Officers-Stilling. De lærte at «regne» de «fire Species» og skrive «efter Diktat», samt Reglementet. Kurset var nok kun 6 Maaneder, og det siger sig selv, at denne theoretiske Uddannelse ikke var af første Sort. Flere af disse Officerer viste sig dog senere som dygtige, og steg endog til Generaler som Rustad (og Finne?), men ellers var de nok ikke stort likere end alm. Underofficerer og saaes ned paa af de regulære Officerer.

Bjerkebæk, som Erik Bøgh kjendte af Selvsyn, har han benyttet som Type paa en «norsk Normand» i en af sine Komedier.

No. 499. Engang Hr. Nils havde taget formeget af Sherryen til sig ved Middagsbordet (han var vist alt da begyndt at «supa») tillod han sig udenfor Regelen med Hensyn til saavel Originalitet som bonsens at citere en «Vovelse» (af Wilh. v. Braun — formentlig hans Yndlingsforfatter). Under en Leg blandt Ungmøer (heder det hos denne) som bestod i, at man skulde ønske sig

noget rigtig Attraaværdigt, siger et lidet mørkladent Pigebarn med dunkle, ligesom sugende Øine:

«Jag hoppas jag en Fogel vara,

Oc sedan» . . . (standser ligesom lidt perplex).

«Sedan?» (falder En ind).

«Ja sedan» — siger den mørkladne meget forvirret, men rød-mende bestemt:

«Sedan ville jag mig para!» (Jeg ved ikke om den svenske Text er rigtig, men saaledes blev Ytringen fremført; iallefald er den vist forstaaelig nok).

Jeg glemmer ikke det haarde, foragtelige Blik, den frække Nils fik af Tante; hun oversaa ham senere i de faa Dage, han endnu forblev paa Skinnarbøl; han kom aldrig igjen.

No. 500. Ogsaa B. B. havde ikke noget imod at faa et Slag Kort, men han spillede nok ikke rart, iallefald sammen med saadanne Storspillere som Onkel Mentz og Onkel Arild, som begge havde Sands, Øvelse og desuden kjendte sin Friherre Skogman (Forfatter af en berømt Bog om Kortspil) og alle hans Combinationer. Jeg hørte engang den myndige Onkel Arild si' til B. B.: «Ja skriver De ikke likere end De spiller, saa nei'gu om det er Stort ved det heller, Bjørnson!» En frimodig Ytring, som B. B. blot imødegik med en Latter, som nok skulde være godmodig, men som jeg ikke syntes havde den rigtige God-Klang; thi B. B. blev, selv dengang, let stødt paa Manchetterne! Men det kan nok ogsaa være, at B. B. oversaa Grovheden af den Grund, at han i høi Grad var optat af Onkel Arilds ædle, imponerende Skjønhed. Han havde tidligere engang sagt til mig: «Jeg har aldrig seet et ædlere og mandigere Ansigt end Onkel Arilds; saaledes maa Sagaens Helte se't ud!»

No. 501. Johannes Lie, Sanitetscommandør i Marinen, var Søn af den bekjendte Militærlæge John Lie; hans Mor var en Grønvold (Ulleberg-Gr.), og han var ogsaa ved Mor-Moren (Søster af min Farmor) af vor Slægt (Flor'erne). Han var ikke paa nogen Maade i Slægt med Kongsvinger Lie'erne eller Jonas Lies Slægt; derimod var den navnkundige Mathematiker Sofus Lie, som blev kaldet til Professor i Leipzig, hans kjødelige Fætter. Lie er jo et saare almindeligt Familienavn (Efternavn) her i Landet.

I denne Forbindelse maa jeg betone den ugenerte Negligence, som Avisreferenter saa hyppig gjør sig skyldig i, især med Hensyn til Slægtskabsforhold. Jeg husker netop en Notits i et Blad om, at en eller anden Lie var i Slægt med Jonas Lie. Og som om dette ikke var godt nok eller for yderlig at smigre Vedkommende blev tilføiet, at han saaledes ogsaa var i Slægt med ovennævnte store Mathematiker (hvad han altsaa ikke var). Saaledes eller

vide versa var Notitsen. Saadant er flaut! Vel er det vist ofte vanskelig i en saa geschæftig og hæsblæsende Tid at faa Anledning til Undersøgelse, det skal medgives, men var det ikke rigtigere — naar man ikke kjender Forholdet da, — at afstaa fra saadanne flauve Smigrerier, hvorved man udsætter sig selv for berettiget og den Omtalte for uberettiget Mistanke for Fjæsk.

No. 502. Jeg vil — skjønt det uvilkaarlig fremstiller sig for mig som en Overflødighed — tilføie, at den Slags løsslupne Gemytlighed, hvorfor de forhen anførte Rim er et Udtryk, naturligvis aldrig fandt Sted paa Skinnarbøl, hvor jeg saagodtsom uafbrudt var Gjæst mellem Aarene 1857—1870. Der var saare hyggeligt der, men det var den Hygge, som følger med en sand Dannelses Aand og Tone og stod paa et adskilligt høiere Niveau end paa de fleste andre Storgaarde i Vinger, den relative Kultur der ellers ufortalt. Der stod den største Respekt af Onkel og Tante, og Ingen kunde tænke sig, at nogen af dem, allermindst Tante («Dronninga») kunde nedlade sig til at deltage i en saadan Rundsangs-Gemytlighed, endsige at den nogensinde kunde finde Sted paa Skinnarbøl. Saadan Tanke maatte for dem, som kjendte Værtskabet og Tonen der, frembyde sig som en latterlig Umulighed; den forbød sig af sig selv! Der var ikke Spor af Snærperi eller Snobberi paa Skinnarbøl, slikt var man selvfølgelig hævet over, men Alt, hvad der ikke harmonerede med en virkelig urban dannet Omgangstone, var uvilkaarlig udelukket af sig selv, af en ligetil Selvfølgelighed!

No. 503. Om denne snedige Rigmand sa' En, som var hans nære Slægtning og kjendte ham ud og ind, og som høi Dommer havde Evne til at opfatte og bedømme, at denne (som var tør og mager som et Skelet) «lignet den magre ægyptiske Drøvtygger, som altid opslugte den fede». Han skulde foruden at tage sviende Renter af Compagnonen Lorentzo faaet, ved en maaske endnu snedigere Advokat, arrangeret Forholdet slikt, at den uheldige Speculations Misère blev helt overført paa Lorentzo, som derved tilslut maatte gjøre en større Fallit og Tantes Opofrelse havde været forgjæves. Sluttelig levede Lorentzo herinde i smaa Kaar, støttet af Slægt og nogle fordums Venner af hans giestfrie Hus; nu holdt imidlertid de fleste af dem sig dog paa Afstand; det er jo saa Verdens Gang! Det siges ellers, at Lorentzos Medspeculant, som takket være Tantes høimodige Offervilje var kommen «vel og mere end vel» ud af Affæren, skulde ha' forsøgt at vægre sig for at bidrage til Compagnonens Existens, men var bleven saa alvorlig foreholdt sin «forbandede» Pligt af en — for een Gangs Skyld — høiagtet Advokat, som han nok kjendte, men ikke brugte — at han ikke turde være hans Henstillen overhørig. Men hans nød-

tvungne Bidrag var nok lidet i Forhold til hvad en gentlemansmæssig Opfattelse af hans Pligt burde have tilsagt.

No. 504. Som Katheket i Kragerø beregnede han en celever Solformørkelse og afgav en offentlig og meget godt omtalt Beskrivelse af samme.

No. 505. Uddrag af et Brev fra Grønvoldslægtens daværende Hovedmand, Skibscaptein Jens Fridrich Grønvold, til min Hustru, dateret Gjøsegaarden ^{28/6} 1870.

«Kjære Caroline!

Herved sender jeg Skrivelse til Generalauditøren og takker for Indbydelsen; indeslut den i en Convolut og lever den til Generalen.

Bispevisitats paa Eidskogen, megen Rend ud og ind. Madlavning til alle Præstesækkerne; det er en stræng Tid for Tinca og Rina og — for Pastorens Casse, «som har den Svaghed stedse at være næsten «empty» (egentlig tom».)

Venlig Hilsen til Dig, kjære Caroline og dine Forældre

fra Eders hengivne

Jens Fr. Grønvold.»

No 507. Især, hvor disse er af fremmed (ikke svensk) Oprindelse. Baronen hed «Fleetwood» (Flitvud) og var af en fra England indvandret formentlig Militærslægt. Den daværende Baron F. paa Sälboda var stor Skogeier og Tømmerhandler i Wårmland.

No. 508. Det siges, at disse Billeder ikke længer er i Fearnley-slægten; idetmindste ikke i Præstens Slægt: Advokaten trængte til at realisere dem.

No. 509. En Høiesteretsassessor sa': «Det er ubetinget den dygtigste Mand, man nu har i Kirkedepartementet, han burde blit truet til at ta' Expeditionschefsposten; thi det er nok saa at han selv aldeles ikke vilde!» (maaske af mindre god Helbred, skjønt Ingen forstod det, da han var en nok saa «stor og stærkbygget» Mand; selv forstod han det vistnok godt; han døde pludselig, tilsyneladende i al sin Manddoms Kraft).

No. 510. Jeg formente, at da Pengene utvivlsomt med rette tilhørte Onkel Arild burde man vers'go respektere hans sidste Villie. At denne ikke var særlig familievenlig ligeoverfor den gamle Slægt var en anden Sag, som jo derfor hverken kunde eller burde have nogen afgjørende Indflydelse. Jeg høstede imidlertid kun Utak af de fleste af Familiens Lemmer for min — som jeg fremdeles tror — korrekte Opfatning.

Et Curiosum. Blandt de ikke faa Legatarer var en Dame, som havde flere høierestaaende Brødre. En af dem idetmindste

havde ikke Anelse om at den Sum, han ved hendes Død arvede, skrev sig fra Onkel Arilds rundhaandede Stormands-Goddædighed.

No. 511. De lovlige Arvemidler, som faldt paa min Part efter mine tvende ældste Farbrødre Jens og Arild, og som jeg saa at sige ikke kunde undgaa at bli meddelt, var tilsammen ikke mere en ca. Kr. 6 000,00. Nogen Tid efter faldt der en Arv fra Amerika (fra en Bror af min Mor, som engang var en ren Nabob, men hvis Formue røk ved Chicagos store Brand). Efter megen Stræv og mange Trakasserier — særligt i Indre-Departementets Consulat-kontor af en ubehagelig, overlegen-næsvis Bureauchef der; denne Herres Fixfaxerier neutraliseredes dog ved Hjælp af min gamle Ven: norsk-svensk Gesandt i Washington Kammerherre Grip. Der faldt Kr. 2 000,00 paa min Part. Min Hustru arvede ved den Tid efter en Onkel omtrent Kr. 2 000,00, altsaa blev der tilsammen et Beløb af ca. Kr. 10 000,00. Dette Beløb blev staaende i Christiania Sparebank i ca. 20 Aar for at danne en liden Capital til Hjælp for min Søn, som allerede tidlig røbede uimodstaaelig Tilbøielighed for Malerkunsten, og, som det af virkelig Kyndige formentes, ogsaa Evner.

Jeg anfører dette, fordi Folk, baade i og udenfor Familien har baade troet og paastaet, at jeg som «Odelsarving» til det gamle Sædegaards-Gods var tilgodeset med et Extra-Beneficium udenfor Loven, hvad der altsaa aldeles ikke var Tilfældet, om det end havde været rimeligt.

No. 512. Slægten mentes at være af Sole-Ætten (Erling Skjalgs-søns ætstore Slægt: dog vel nærmest cognatisk) og var — det er sikkert — tidlig indgiftet i andre store Slægter i det gamle Rogaland (Ryfylke, Jæderen og Dalerne), saaledes ogsaa i «Randaberg-Ætten» og maaske i «Hesbø-Finnø-Ætten». Det «Breff» fra Bjarkarheim af «Aprilis» 1388, som er paategnet (dateret) i «Konung Olafs, Norriges, Daners och Gøthers Konungs Regierings Aar det sjuende» er før formodelt og formentes nu sikkert at være skrevet af en af denne gamle Bjarkarheims-Ætters Medlemmer. Den haabe-fulde Kong Olaf (den 5te) Haakonssøn (Dronning Margrethes Søn) var ganske utvivlsomt død paa Falsterbo Slot i Skaane (1387) netop 9 Maaneder iforveien, og denne Tidsbestemmelses-Paategning (April 1388) formentes derfor af en lærd Herre «ikke at være en Følge af manglende Underretning om Dødsfaldet, men netop at være et bevidst Udtryk for, at man selv paa de mere afsides Kanter ikke formaae, ikke orkede at fæste Lid til, at en saadan skjæbne-tung Tilskikkelse atter skulde ramme det hidtil saa haardt prøvede Fædreland». Dette skulde altsaa være, om det saa kan udtryk-kes, en Slags «Haabløshedens Anakronisme eller rettere Para-kronisme». Dette synes mig dog er en formeget søgt, formeget

kunstlet udspekuleret, ja næsten eftersøgt Patriotisme, der altsaa endog skulde have ytret sig i en vistnok oprigtig, men naiv Trods en tosset Uvilje mod at godtage endog en saa mægtig og afgjørende reel Faktor som Døden. Hvorfor ikke simpelt hen holde sig til Underretnings-Mangel? Det er rimeligere og forstaaeligere! Forøvrigt maa det jo ubetinget være til Ære og Glæde for Slægten, at Fortolkeren tiltror en af dens Forfædre en saa høi patriotisk Følelse; thi som bekjendt var det i den Tid kun givet Folk af en viss social Betydning (og heller ikke ret mange af dem) det aandelige Fortrin at huse og nære almen Fædrelandskjærlighed. De fleste saa ikke stort længere ud end til sin egen Ejendoms eller Bygdelagets Grænser.

Men ellers kan det til Slægtens Ære noteres, at ved 1500-Tallet var en af Bjarkarheim-Ættens daværende yngre Sønner Lauritz Lauritzen Bjarkarheim (Birkrejm) den første lutherske Præst i Lunde i Dalene (Dalarne) 1570—1630. «Hand udi den sorte Schole udi Wittenberg gaet haffte och han «udi Manen och «Jigien-Viisningher» kündig wahr». Han var tillige en «lærd Mand, nafnlig en goed Latiner»; der stod Ry af ham.

At Slægten skulde være saa særdeles ætstor kan jo godt være, det synes efter Alt at dømme at være utvivlsomt, men mig synes, at det netop «ikke stod skrevet paa den» som Ordttøket siger, navnlig ikke paa flere af de senere Individuer af denne; men dette kan jo skyldes de senere Generationers Indgifte. Vistnok var min Mors Brødre og Søstre pene, dannede og vellærte Personer med ganske tækkelige civiliserede Ansigtstræk, dog med ikke netop stygge, men med ligesom ubestemt skaarne Næser og fine, svagt og spinkelt formede Kjæber og Hager, men med navnlig meget vakre Øine. Deres Legemsdannelse (Figur) var imidlertid meget jædersk-ordinær, næsten vulgær: af den lave, kortbente, saa sørgelig uskjønne Type (Jædertype). Ganske velbyggede var de nok (skjønt naturligvis langt fra efter lovmæssige rigtige Forholdsformer), og flere af Kvinderne havde som Særmærke slanke vakre Halse; men de fleste havde — ikke netop simple — men tarvelige bredfladede Hænder (Haandflader) med korte, plumpe Fingre, saa de for disse legemlige Lyders Skyld kunde formenes snarere at nedstamme fra en af Erling Skjalgssøns bortløbne Træle end fra Erling Skjalgssøn selv. Hvad aandelige Evner angaar var disse Birkremer vellærte flinke Folk, men totalt blottede for Kunstsands i enhver Henseende. Om mig og mine Søkende kan siges: «Vort Minimum paa Creditsiden var fra Farssiden, vort Maximum paa Debetsiden fra Morsslægten».

Derimod var Jonas Birkrems Hustru (min Mormor) Inger Olsdatter Ryning en høi vakker Kvinde og meget velskabt, men de

flESTE af Børnene lignede ikke paa hende. Hun skulde været af en fra Sverige i 1700-Tallet til Laurvigs-Trakterne indvandret Slægt af god Æt, som hed «Ryning», men som naturligvis her i Landet blev nationaliseret til det ugidelige «Rønning» (Rydning).

Det forekommer mig, at Spørgsmaalet om Bjarkarheim-Slægten var af Sole-Ætten eller ei (som har været eftergransket, dog ikke af nogen af Slægten selv, som har stillet sig meget ligegyldig overfor Sagen) er et mindre Spørgsmaal; det kan rimeligvis aldrig opklares, og man kan derfor vist lade det ganske rolig gaa ud af Betragtning, al den Stund, at Ætten alligevel var agnatisk en af Rogalands gode gamle Slægter, saa god som det billigvis kan forlanges, da den kan dokumenteres allerede i 1200-Tallet. Bjarkarheim-Slægten kan derfor ang. «Sole-Spørgsmaalet» — nok — om end ikke godt — være den store Ære foruden, da den saa alligevel har kunnet hævde sin Plads blandt Vestlandets i sin Tid anseede Agnat-Ætter. Den havde i Middelalderen «Trang til at fare», flere af Slægten drog — som før bemærket — udenlands, men forsvandt sporløst i de urolige Tidens Krigslarm; thi, siges i en gammel Beskrivelse, at Folk af god Herkomst «særligt fra Fiælle-Bygden haffer Ambition till Udfarter», «hvilket tilhører deris Naturremitter» (sic).

Gaarden «Bjarkarheim», det efter Gaarden benævnte Sogn «Bjarkarheim» og Ættens Navn efter Gaarden er altsaa ifølge «Sproglovene» bleven forvansket til dette utiltalende, smagløse «Birkrem». Det er ellers — forekommer det mig — et Spørgsmaal, om man har Lov til at anvende et saa høitideligt videnskabeligt Udtryk som «Sproglov» om disse sproglige Misdannelser, som væsentlig er fremkommet ved den ugideligste Dovenskab af Snakke-Redskabet, af den pure Ladhed med Hensyn til Tungens Brug, af det ækleste, modbydeligste Kløseri, af den reneste sproglige Slurv og Slarv, det væmmeligste, mest uforskammede Sluskeri i Udtalen, og er det rene «Pøbelsprog», det mest oplagte «Rampe-Slæng». Man burde helst istedenfor «Sproglov» med Hensyn til Navne indsatte Ordet: «Tunge-Slurv», eller — mere i Karakteren: «Kjæfte-Slarv».

No. 513. Det staar for mig, at jeg har hørt, at Jonas Birkrem i sin første Christianssands-Tid var en kort Stund Hattemager-Lærling, men jeg er nu ikke istand til at erindre naar og af hvem jeg har hørt den ellers ligegyldige Ting. Maaske er Hjemmelsmanden Sønnen: den theologiske Candidat og da er vist Udsagnet sandt.

No. 514. To Bekjendtgjørelser i Christianssands Ugeblad 1780:

1. «Att min Hauge og Huus i Frøbusdalen er aaben for allehaande Folk at promnere og bekomme Frugter och andre sommerlige Forfriskninger». J. Giertzen (fra Mandal).

2. «Concerten opføres Mandag Aften Kl. 5—7 her paa Kiøllen. Enhver Honet af begge Kiøn er velkommen, naar de betaler en riz Ort pro persona af liden eller stor, da enhver behaguer at søge Plads og Sæde efter Velanstændighed.»

Concert-Mæster
L. Berg.

No. 515. Min Far havde ved de Tider faaet et Tilbud om en god Stilling i Sverige, som med Tiden kunde blive anseet og tilfredsstillende i flere Henseender. Det var fra Kronprins Oskar (Oskar I.) at Tilbudet kom. Prinsen opholdt sig da en Tid i Christianssand, og havde ved Militærøvelser og Revuer lagt Mærke til min Fars Udseende, elegante Væsen og distinguerede Holdning, som stak saa frem foran de øvrige Underofficerers (med Undtagelse da af Falkenströms — om ham senere). Han havde derfor erkyndiget sig om ham, og da han hørte, at han i flere Aar havde været Cadet og nu var Cadet-Underofficer med Adgang til at tage Officersexamen, var Søn af en høiere Officer af gammel Officers-Slægt, og at en af Brigadens Regimentschefer, Oberst Hans Mow v. Grønvold var hans Onkel, kom Tilbudet om en Stilling ved Kronprinsens Stald-Etat — som Under-Staldmester «med god Gage og Udsigt til videre Forfremmelse». Men saa maatte han nok give Slip paa sin Forlovede og blive Svenske. Ingen af Delene vilde min Far, trods Paatryk, indlade sig paa.

Dette fortalte hans Ven Falkenström mig en Aften i Slutningen af 1850-Aarene, da jeg var hans Gjæst i Kragerø, hvor han da var Toldbetjent. Og Falkenström skulde jo kjende godt til Sagen.

No. 516. Med den hidtil formuende Svigerfar gik det altsaa ved de Tider skidt. Han havde en nær Paarørende (kjødelig Fætter) en Kjøbmand eller Forretningsmand Gjesdahl, som nok var en klog, men altid i sine Foretagender uheldig Person, som Birkrem særlig tog sig af og med Opofrelse støttede. Men saa kom en yderst sjofel og afgjørende Affære til. Der var en hidtil som rig og respektabel anseet Kjøbmand i Byen. Han kommer en Aften til B. — ligesom med besynderlig luskende Manerer, det kom B. senere ihu, men fæstede sig ellers ikke videre ved det, da Vedkommende havde «sontert Væsen» — og ber ham om i en øieblikkelig Forlegenhed at laane sig paa Æresord en betydelig Sum paa en Dagstid. Da Manden desuden agerte tilsyneladende religiøs interesseret, gjorde den velvillige, virkelig «vakte» Haugianer Birkrem dette af et godt og oprigtigt Hjerte. Men Dagen derefter erklæredes Laantageren fallit og B. mistede den betydelige Sum, som altsaa gik ind i den noble Persons Bo. Derved var Intet at gjøre; thi Personen viste sig at være en gennemful, samvittighedsløs

Skurk. Jeg ved Intet om vedk. Persons Familieforhold, kun at hans ærede Navn var «Hansen», men da dette jo er et absolut anonymt Mærke, kan det vel neppe vrides hen til at betragtes som nogen Indiscretion at nævne det (det skulde bare mangle!) Dette vil neppe nu kunde blive «detectivt» da Navnet i sig selv — som antydet — er saa velsignet «protecteret». Jonas Birkrem, den gamle hæderlige og særdeles velstaaende Kjøbmand maatte standse sin Forretning og realisere sine Eiendomme (det store Hus + endnu større «Løkke») med «horribelt» Tab. Han gik ikke Fallit, men tabte sin Formue og sin indbringende Virksomhed, og da han ved de Tider var bleven en ældre Mand og ved sin uforskyldte Ulykke vistnok ogsaa en aandelig mærket om end ikke knækket Mand, levede han og hans Kone siden i Huset hos Sviger-sønnen, en Forretningsmand og Skibsrheder Carl Aarstad.

Hans ovennævnte Fætter havde en meget dygtig Søn: Svend, der var aldeles som Barn i Huset hos B. i hans Velmagtsdage, gik paa Byens Kathedralskole, blev en anseet Præst og gift med en Datter af Hanna Winsnæs. Ovenstaaende har jeg nok ikke af nogen af Birkremsslægten, som aldrig nogensinde har berørt dette (de var tause Folk) men af en fremmed Mand, en Christianssander af gammel Byslægt, som kjendte godt til hele Affæren og næsten paatvang mig sit Vidende. Relata refero. Vedkommende Kjendtmænd kom ellers med nogle Slængord om Præstens aabenbare Mangel paa Taknemmelighedsfølelse, hvilke jeg derimod ikke refererer. Derimod anfører jeg følgende Vers fra Præsten (fra hans Studentertid) til min Mor:

«Som Indbegreb af Alt, jeg kunde her nedskrive,
Jeg ønsker, at Du stedse lykkelig maa blive.
Og mindes stundom mig, der nævnes tør din Ven;
Mit fulde Navn, Du ved, om jeg kun sætter *Svend*».

Christiania 10. December 1833.

I samme Stambog staar følgende elegiske Distichon fra Far til Mor:

«Mig intet Ord hun kunde sige,
Formange lurede derpaa;
Jeg kjendte Blikket fra min Pige,
Og Sproget kunde jeg forstaae!»

B. M. Grønvold.

Anledningen var: Min Far var hemmelig forlovet med min Mor og var i en større «Assemblée» hos Onkelen, Oberst Hans Mow Grønvold.

Jeg har engang seet Præsten Gjesdahl og Frue hos Onkel Aarstad. Medens jeg som ung Student en Sommer sammen med min Mor og Søskende var Gjæst hos Aarstad, kom Præstens og la' Beslag paa Onkels tvende vakre Cabinetter i et Par Dage. De var i den Tid stadig paa Farten i Byen, hvor der vist var en religiøs Sammenkomst. Jeg erindrer ikke at ha vexlet et Ord med dem. Jeg synes at mindes, at han forekom mig at være en ikke sympathisk Person; hun derimod havde et intelligent, tiltalende Ansigt.

No. 517. Far købte sig ved sit Giftermaal et vakkert beliggende Toetages Hus med med hyggelig Have tvertover Veien (paa Grund af Terrainforholdene) og pragtfuld Udsigt over Byen og Fjorden paa en af Høiderne (Heiene) over Byen mod Barbo.

No. 518. Det var en sjelden smuk Bøsse med meget langt forsiret Bronzeløb. Det var en Gave fra hans Regimentschef Oberst Hans Mow Grønvold, da Far under et vel eet Aars Ophold hos ham paa Chefsgaarden i Bø i Thelemarken (dels for at læse til Officersexamen under denne flinke Mands Veiledning, dels for at sætte sig ind i Militæradministration som hans Adjutant) havde faaet Ry som Størjæger og gjort sig fortjent af Jagten der. Far lod senere Pibestykket, som heldigvis var fra Mundingen nedover, gjøre til en Gutte-Børse til mig. Det var et særdeles smukt Arbejde af en navnkundig Vaabenmester i Christianssand, Cruse. Min Far lærte mig at skyde da jeg var mellem 5-6 Aar, og jeg gik naturligvis støt og stadig og plaffet med denne elegante Skyder. I Thelemarken kom Far ogsaa i varmt Venskabsforhold til den senere saa anseede Biskop i Hamar, Halvor Olsen Folkestad; han var bondefødt, men røbede saa store Anlæg, at han opmuntredes til at studere. Obersten var en af hans Velyndere, og i hans Hus traf min Far ham jevnlig; de omgikkes meget. Min Morbror, Cand. theol. Hans Birkrem, Borgerskolelæreren, var ogsaa en god Ven af Folkestad og præsenterede mig engang for ham, da han — formentlig i Begyndelsen af 1860-Aarene — var herinde som Medlem af Skole- og Kirkelov-Commissionen. Folkestad havde gode og varme Ord til mig om min Far.

No. 519. Medens han var ansat hos Oberst H. M. Grønvold i Thelemarken, lærte han at «staa» paa Ski efter daværende Thelemarksmaner (ca. 1830) og ved sin Sands, Evne og Tilpassestethed for Idrætten blev han «framifraa» i Kunsten. Han skulde have forbauset Molændingerne bl. andet ved at drive Jagt paa Sporsne.

No. 520. Jeg kan ikke nægte mig den Fornøielse at anføre, hvad ved samme Leilighed en tilstedeværende ældre Dame (ogsaa Componistinde) ytrede om min Far: «De mægtige Sange (som

«Havet») blev baarne frem af hans pragtfulde Stemme som paa Stormens Vinger, medens de lysere, mere følelsesfulde og hjertegribende blev fremførte i zarte, bløde, vuggende Toner ligesom løftede blidt frem paa Amoriners dæmpet brusende Vingefjær». Jeg anfører ikke denne Udtalelse for min Fars Mindes Skyld, skjønt vistnok den første Dame antydede, at Componistinden havde en Faible for ham, men som Bevis paa en forstaaelsesfuld Kvindes Opfatning og en Prøve paa den noget gammeldags sentimentale Tone, som i Datiden var den herskende i Sproget i dets Høitidsdragt.

No. 521. Apropos Jury-Institutionen. En Dag for adskillige Aar siden kom jeg i Samtale med en Statsadvokat i Anledning af en skandaløs Frikjendelse i en Jury-Sag. Paa Opfordring sa' jeg — som sandt var — at jeg ikke gav mig ud for at ha' studeret Jury-Væsenet, men som almindelig Borger havde jeg jo dannet mig en Mening om det. Og den synes mig at være, at Juryen er et Instrument: 1) til at frikjende Kjæltringer, 2) gjøde Sagførerne, 3) ødelægge Landets økonomiske Evne, 4) forvirre Retsbegreberne og derved nedsætte den offentlige Moral.

Hertil medgav Statsadvokaten villig, at «det var saa sandt som det var sagt».

No. 522. Nøiagtig 503 (deriblandt 7 Kvinder og 1 Barn), medens der omkom 389 (deriblandt 21 Kvinder og 7 Børn).

Det tilføies, at Keiseren af Rusland skjænkede Mandals By 2 000 Dukater (Kr. 16 000,00) som til et Legat, «Keiser Nicolaus den førstes Legat», hvis Renter uddeles paa Aarsdagen for Redningen til trængende Sjøfolk i Mandals By.

No. 523 I Byen var der megen Snakken om de russiske Dammers luxuriøse Dragter. «Ligene laa og flød omkring Ulykkesstedet i Dragter af Silke, Silkefløiel med Sølvræv- Zobel- og Hermelinsbesætninger». Det var gribende Billeder om den menneskelige Elendighed i disse i den høieste Elegantse udpyntede Lig!

No. 524. Jeg er ikke paa det Rene med om F. da endnu stod ved Brigaden eller allerede var Tolder i Kragerø og kun i Besøg i Christianssand, og har ikke Tid til at undersøge dette, da det jo er temmelig ligegyldigt for nærværende Histories Vedkommende.

No. 525. Procurator Frøstrup var Søn af den Broder F., som Digter og økonomisk Forfatter Kristen Pram i sin Reiseskildren 1804—06 noterer «som i Arendal holder Krambod med Nürenbergersager og som forresten er Procurator, Billardholder og Værts-husmand».

No. 526. Lidt om Byens Historie. I Næskilen var der livlig Tømmerhandel med Hollænderne «allerede førend ved 1500-Tallet». Peder Claussøn nævner i 1610 «dend berømmed Ladusted

Arndall». Men da «Kjøbstad-Mageren» Chr. 4. «omgiorde» Sandflækken «Store Sand» i Oddernes Sogn til Kjøb- og Stiftsstaden Christianssand paa Stavangers Bekostning (1641) fik denne «de danske Kongers Kjæledægge» saamange Rettigheder «med Tyngelser och Paahitt for Arendal», at «dette Ladesteds Tilværelse belastedes fast offer all Effne», Endelig i 1723 «bleff Arendal (och Risøer) udskillitz fra Hofvudbyen och finge «Kjøbstadts-Gericht» 1723, men maatte dend erlægge aarlich 1000 Rdlr. til dend Stiftsstad «vor den Geffalen sich frai zu entwickeln». Da tog den sin Mon igjen «och dend Byes huide Segel ginge widen om», medens «dend Stiftsstadt ginge zurück». Den sidste Arendals-Afgift betaltes 1847.

Paa Tyholmen, hvor der endnu er igjen: «gammel Bebyggeltz», paavises den lave «kleine Rønne», «huor «le duc d'Orleans» (senere Kong Ludvig Philip) tilhuuse war» (1795). Fr. 4. var i Byen: i 1704, Chr. 6. med Dronning i 1733. (Reisen beskrevet af Klokker Jonas Kierulf, Bergen, 1745.) Det var «med stor Pomp og Pragt de høie Herskaffer giorde dend store Reyse udi Norge», men det siges, at da dend hoffmodige Sophie Magdalene saa de «udmaiede Qvindtz staaende udi tvende Rækker» paa Bryggen for at modtage, nægtede hun forarget at gaa iland «med de Oerd»: «Der er jo Dronninger nok i Byen før». Kronprintz Fridrich (senere Kong Fr. 6.) var i 1788 i Byen, «endoch oppaa dend Heye «Skydebanen». Hans Tafelrunde holdtes i det store Hjørnehuus, huilcket kaldetz «Gamlemoers Hjørne» och «eyedes udaff «Gamlemoer Didderkams» (Dedekam), huilcken en riiger och geschäftliche Qvind war; liger viis var der dend udi Sammet och Seide gekleidet Grethe Elleffs, huilcken en stor «Schaugeld udi Guldkiede bar, fordi hun 12 Drengge gebohren haffte». En af disse Elleffs-Drengge fratog senere en fransk Emigrant en stor Pengesum.

No. 527. Et af disse gamle Hus sagdes at have tilhørt den rige Arendals-Skipper Søfren (Søren) Brinck, hvis Datter Kirsten Søffrensdatter i 1716 blev gift med Herman Leopoldus, som købte sig Adelskab i 1739 under Omdøbning til Løvenskiold. Man sa' i Arendal, at han (som var Enkemand efter den «formuffvende Qvinde Inger Halvorsdatter Borse» fra Solum ved Porsgrund) atter «copulerede sig til et rigt Gifte»; thi han var ligesom sin Fader «den gamle tyske Høker» (der som senere rig Kjøbmand blev Taxeer-Borger og Overformynder) en stor Økonomius (sic); «Hermann Leopoldi's Søn, ogsaa ved Navn Herman og som ogsaa blev taget med «udi Tilgift til hans Faders Adelskaffs-Kiøb», blev derimod mere standsmæssig copuleret i 1728 med Margrethe Deichmann, formentlig Datter (eller Datterdatter) af den berygtede Biskop over Aggershuus, Bartholomæus D., en særdeles gløgg og særdeles

samvittighedsløs Herre¹, som var et næsten økonomisk-politisk Stortalent, og «det er nok saa» — sa en Genealog — «at den snedige og negotiante Forstand, som særtegnede Efterslægten, f. Ex. Statholder Løvenskiold, var en Arv fra Deichmann-Slægten.» «Bemærkelsesværdigt er det» — la' han til — «at Deichmann

¹ Om Biskop D. heder det i en Smede-Vise: «Bisp Deichmann och den sorte Pestilenz, de gaar udi eet alt for de norske Drenge.» Allerede som Bisp i Viborg var han forhadet for sine Udsugelser. I Norge steg Uviljen til voldsomt Had.

Han (Bispen) drev de rene Agerforretninger — enorme Renter kaldtes i de Dage i Christiania «høiærværdig Rente» — og han tog sig blodig betalt af alle de, han skulde ansætte i Præstekald og Klokkerombud. Han tog endog hvad han kaldte en Bogtiende af Præster, Studenter og Klokkere til Fordel for sit betydelige Bibliothek. Han var ude om sig paa alle Kanter for at skaffe sine Sønner, Svigersønner og andre Slægtninge (og deres Tal var legio) Levebrød, ikke alene gode f. Ex. Sognepræstembeder, men endog Ventebreve paa bedre (f. Ex. T.hjems Bispestol) og han generede sig ikke for paatrængende Forespørgsel, hvorvidt der var Udsigter til at disse kunde formodes snart at være disponible (ledige).

Da det gjaldt at komme sine Uvenner særligt Oversecretarius Fr. Rostgaard og Admiral Gabel tillivs væsentlig fordi de ikke billigede det Deichmannske skammelige Paahitt om «de norske Kirkers Salg til Fordel for Danmarks slette Statsfinantzer», fik han istand den saakaldte «Bande-Commission», en Undersøgtelt af «at endel af vore Undersaatter for een eller anden betroet Naade er afvungetz Penge under utilledelige Prætexter (Paaskud) och Persvatzionen» (Overhængninger). Commissionens «pungente oder bidendis Nafn» var fordi de til «Forklaring afgivendetz Personer» maatte aflægge Ed i saa afskrækkende stærke Udtryk, at dette var «sindsrystendtz». Det var den rene spanische Inquisitions-Tribunale, og Bispen Deichmann fik hemmelig Ordre att komme ned til København at leede den fuule Anstaltz, hvortil han som Medhielp valgte dend Christian à Møinichen, «sehr widendtz» at han udi denne «gewissenlose Erscheinung et tøyeligt og et bøyeligt Werkzeug hafte». Bande-Commissionen satte «fast det hele Kjøbenhafn paa Ende och schlog den (?) ned med rystendis Skræk». Den «dierffe Præst Morten Reenberg», som tidligere havde erklæret, at i Kongens (Fr. 4.) senere Leveaar drev de «reneste Ulve-Mennesker sit Spil udi hans Nafn», sagdes en Dag (da han blev vaer selveste Bispefar D. i sin Kirke) fra selve Prædikestolen lod falde disse kecke Oerd: «Huad seer jeg? Sidder Du her, din Kaifas; her er ikke Bande-Commission-Zimmer! Det var bedst Du gik hiem och funderede paa den Paaskeprædiken, Du skal afhaspe udi Christiania!» Ogsaa i Norge følte man Commissionens Virke: Bergmester Ziener og Justitiarius Hans Blixencrone afsattes, og Slyngelen Myntmester H. Meyer, som virkelig forfalskede Mynten i stor Maalestok og for Tyvekosterne levede «udi Suus og Duus», dømtes til Kagstrygning och Slavestraff*, men «den værste af alle Skielme med sine usømmelige Afpresninger och perverse Depentzer» — siger Reenberg — «han, den indkloge och sacrocante Bisp, han war naturligvis selv skudfri». Bispen fik naturligvis sine Uvenner afsatte.

* Et Curiosum. Under Oprydningen ved Kongsberg Sølvværk fandt man Biskop D's Billede, angebracht udaf Meyer «paa et foragteligt Sted», hvorhos han «baade med Munden och Haanden» (mundtligt og skriftligt) bedyrede, at Bispen var «immer nasenlos, weil er ein grosser Dirne-Liebhaber war».

oetyder: en Dige-graver.» «Men» — sa' Genealogen — «ved den fra Forældrene arvede Formue + Næringsvet, og ved sine rige Giftermaal blev den fordums Skriver paa Statholder Vibes Kontor en meget formuende og anseet Mand, erhvervede sig passende Titler i Sekretærfaget og store Eiendomme ved Porsgrund (Fossum). Da han endelig selv havde tilkjøbt sig og Sønner Adelskab under et saa moderne straalende Navn à la Svenskefaconen, blev han ogsaa en Herre, som til sin Rigdom forenede «Estimen och Honnøren».

«Og nægtes kan det ikke, at hans Efterkommere var «finkle Folk», skarpe, hensynsløse Forretningshoder med ganske ualmindelig udpræget Sands for Arithmetik og Realiteter: de forstod ikke alene at bevare sin Formue, men med stor Energi at forøge den i en Udstrækning, som hartad var kolossal; det var ligesom Mammon ynglede under deres grosserer-mæssige Acquisitioner. Og saa forstode de saa paafaldende lukrativt at anvende sin Prestige, jeg bruger» — la' han til — «med Vilje det sidste Udtryk paa Grund af Ordets egentlige Betydning, som er «Gjøgleri», «Stormands- el. Høiheds- (Høibentheds-) Humbug».

No. 528. Præsten Krogs ubeherskede Brutaliteter mod Gutterne leder Tanken hen paa, hvad der siges om Tonen i Skolen i Tiden «fra udi 1500-Tallet», da 4 Latinskoler oprettedes i Norge: Skoletiden var lang, Lærerne og Lærebøgerne daarligere, Skoletugten rent grusom. Diciplene — ofte voxne Personer — blev pryglede til den Grad, «at Blodet løb nedad deris Rygher och udi deris Hoser for een Tøddel eller end for eet Ords Skyld, huorsom de «foere vilde udi». Der siges videre: «Mund-Dadsker», «Hoffued-Knerter», «Kniebning udi Næse», «Schlaggh udaff Boek eller Pegestiquer» samt «Lugh-Ningh» och «Øhrers Wriedtningher» medhørte til den daglige Undervisning udi de lærde Skoler.

Læreren — kan man vel derfor sige var nærmest — «Tugtemester».

No. 529. Ogsaa Georg Fredrik gik i Skole hos Bøddelen Krog, som var meget «efter ham». «Schlanbusch'erne» var af Adel. Da Georg Fr. engang hos mig havde seet et smukt Signet af Slægten von Grünwalds Vaaben, som laa i en gammeldags rigtig fin Æske i Fars Chatol, sa' han som en Slags harmfuld Protest mod den Krogske «Hagaika-Knut»: «Dette Svinetryne dænger os sonter vi var Skudedreng, aasaa e' vi jodden a Adelsblo' begge to!»

No. 530. Under dette Besøg i Christianssand kom jeg over en Vise og hørte om ganske interessante Forhold. Noten burde nok staa paa et andet Sted, men jeg giver alligevel Plads for den her for ikke at resikere at glemme den, hvor den egentlig hører hjemme. Altsaa:

Visen handler om den Mærkelighed, at tre af Landets bedre Familier nedstammer fra hver sin Grovsmed i Christianssand som Stammefar; den lød:

«I gamle Fiskerflekken Sand,
(Som Stiftsstad kaldet Christians-Sand,)
Har før tre Grovsmede sig nærret,
Og Lykke-Smed for «Sine» været;
De nævnes kan udi en Snup:
«Isak» og «Søren» og «Arup».
I Byen kan man deraf bramme,
At Kjøb- og Embeds-Mænd fra dem nedstamme;
Ja «Isaks» Smidje end mon staae
Ved Bredden af den Torris Aae».

Verset var af en forsuffen Studiosus fra Byen. En Expert i Slægter og Forhold i Byen fortalte at «Arup Smed» var Far til Biskop i Christiania (fra 1846) Jens Lauritz Arup, at «Søren Smed» var Far til Biskop over Aggershus (1823) Christian Sørenssen og Professor i Medicin Niels Sørenssen, der begge havde hver sin Søn, der blev Statsraad, og at en af Statsraadernes Brødre var General. Fra «Isak» — Søn af en af de rigeste Bønder i Kvinesdal, kom i 1710 til Christianssand, oprettede en Smidje, Værksted, Reberbane og drev Skibsrederi — stammer en rig og anseet Kjøbmandsfamilie i Byen, som med et mere tysk-jødisk Schwung paa Navnet kaldte sig «Isaachsen», og hvis nulevende Lemmer tildels er gaaet over i Embedsværket eller i Statstjenesten. Isaks Søn, Daniel, var en Storkjøbmand, meget virksom, særdeles rig og saaledes meget anseet. En Datterdatter¹ af denne Storkjøbmand fortalte mig (i 1870-Aarene), at denne Matador som Enkemand giftede sig — trods Familiens Protest — med den smukke «Anne Nideros» (Datter af en Borgermester som var Eier af Boen ved Chr.sand). Efter Isaachsens Død giftede hun den høit anseede Oberst (Eidsvoldsmænd, Statsraad 1814—16) Diderik Hegermann, (et ved sin Klang meget vakkert Navn, om just ikke ved sin Betydning, der er «Vægter», «Vogter», «Opsynsmand», omtrent samme Betydning som «Vogt», men endog noget lavere). I Danmark fik — sa Experten — en Hegermann, der havde faaet fat i et gammelt adeligt Gods (som før havde tilhørt en uddød uradelig Slægt: Kirt eller Mylting) Adelskab med — for Sikkerheds Skyld — Binavnet «Lindencrone». I det Hele er der ved disse tyske Navne paa -mann — vedblev Experten — som oftest — for ei at sige: uden Undtagelse — noget meget borgerligt-bedriftsagtigt eller haandværksagtigt: som Deichmann (Digemand), Hagemann (Gjærdemand),

¹ Sigelse af Fru Eggers, født van Kervell, der stærkt fremhævede, at D. Isaachsen var meget forlobt i sin forrige Husjomfru (?) Anne Nideros.

Hornemann (Kamskjærer), Arntzmann (Høstarbeider), Hoffmann (Gaardmand), Meier, Mejer, Meyer (en Bonde, Fæstebonde, Avlsforvalter, Melkemand), Metzger (Slagter), Meiler (Kulbrænder) o. s. v., og — for at nævne franske Appellativer: Collin (en Bakke), Collett (en Halskrave), medens de efter ukyndige danske og norske Navne-Snobbers Mening med deres flae ukritiske Beundring for Alt, hvad der har fremmed — især tysk — Klang manefisterer sig som rene Adelsnavne. Dog maa det med Hensyn til Navnet «Collett» bemærkes, at af dette Navn skal der paa Vilhelm Erobrers Tid været en fransk(-normannisk) Adels-Slægt, som med ham kom over til England. Men et Medlem af Familien: «de norske Collett'er», (en Gransker af Slægten og dens Historie her i Landet) mente, at denne Slægt ikke havde nogen Forbindelse med «Erobrer-Slægten», som vitterlig var uddød i England Aarhunderet før Stamfaren til den nuværende norske Slægt Collett kom ind her ifra England som Disponent for et engelsk Trælasthanus (ca. 1700). Og Alf Collett maa staa til troende.

Isaachsens nævnte Datterdatter fortalte videre, at Statsraad H. — strax han blev gift med hendes Bedstefars Efterleverske — hvad der ogsaa staa i et Konversationslexicon — «trak sig tilbage (fra Statstjenesten) for at overtage Styrelsen af Godset Boen, som var hans Frues Fædrearv (medens Daniel Isaachsens Forretning overtoges af Sønnen Consul Peder, som fallerede i 1819)» — en ulige behageligere og indbringende Beskjæftigelse end den byrdefulde Stilling, som de elendige økonomiske og usikre politiske Forhold paalagde Regjeringens Medlemmer. Hun sa', at en af Statsraad H.'s Døtre, en udmærket Dame i alle Henseender, havde været frisindet og frigjort nok til at gifte sig med en særdeles brav og dannet Mand med akademiske Examina, men som dog førte et saa genuint norsk Bondenavn som «Mo» eller rigtigere «Moe», men som menes at være af en gammel Christianssandsfamilie. Dette Navn kunde dog i genealogisk Henseende være «Hip som Hap» med «Hegermann», mente Experten. Der skal — forstod jeg — være i Byen agnatiske Efterkommere af «Isaachsen» saavel i hans første Ægteskab med en Datter af en Apotheker Struve som i hans andet med Anne Nideros.

Under dette mit Ophold i Christianssand gjorde jeg og en anden Student (senere Sorenskriver Blix) en Fodtour opigjennem Torrildalsvasdraget, hvor der skulde være megen «Snodighed» saavel med Hensyn til gamle, primitive «Sæder», «Skikke» og «Bebyggelser», som til de Indfødtes hele Kulturliv. Det var der visselig, og jeg for min Part fik saa fuldelig nok, at selv min stærke antikvariske Sands ikke altid kunde forsone sig med det næsten mere end middelalderske Præg, som særtegnede dette. Der var næsten

ikke Spor af den Side ved Kulturen: «at de (de Indfødte) var et Led i en fortsat Udvikling» — den Følelse med dens Forpligtelse synes de aldeles ikke at ha' Sands for. — Men Naturen der var overvældende, betagende baade (tildels) i storslagen Vælde og paa den anden Side fornemlig i de mest romantisk-maleriske, poetisk-skjønne, yndefuldt-fortryllende, henrykkende-stemningsfulde Variationer i de mangfoldige Afvexlinger.

Og saa var Turen tillige et uafsladeligt, legemligt Stræv. Der var dengang ikke synderlig gangbare Veie; det var vanskelig at komme frem ad de tilgroede Stier; kun «Nyddingerne» (Veimærker) var imellem til nytte. Vi gik oftere «Natta til tidlig Morra»; «aa mens vi «krøib» frampaa, saa tassa og flaug det om os a' Nåt-dyr aa Fly».

Vi var en «Efta» kommen til en gammel, ja ældgammel, glissen, men «tømmertrufast» «Bu», den saa ud som en «Ljaare-Bu» fra «Hedendommens Dage»: med Jordgulv og Brisker, og Hylder med Melkebonker og saa — Røik, Røik, Røik, saa man synes, man næsten kunde skjære den med Tollekniven. Rømmekollen («Flødebøttan») som blev gjestfrit byd, var belagt med et tykt Lag me' Sot fra den fede Røk, som til og med sved saa «inmari» «i Aua» — for Døra maatte ikke staa aaben; «sonter» maatte det være! — «de konnde Ih vel icke ondras paa!»

No. 531. Det er bleven mig fortalt, at Tønnes Maroni som Commander faldt i Borgerkrigen 1861—65 i Nordamerika under Admiral David Farragut i Mobile-Bugten.

No. 532. Om tidligere Almu-Undervisning hid sættes:

Efter «Kirke-Ordinantz 1607» blev Almuefolks Undervisning et Slags Kristendomsskole ved Sognepræster, Klokkere eller Degne, grundlagt paa Luthers lille Katechisme og Sang, særligt Psalmer, enkeltvis Læsning og en liden Smule Skrivning. Dette var i nær 200 Aar al Folkeundervisning i Norge. I 1706 blev i Christiania antat en Mand, Elias, «til Skolemester for Byens omløbende og fattige Børn som Stodderkongen skulde opsamle och tilføre ham, blandt dem var En, som siden blev en formuende Mand og hvis Efterkommere blev store Forretningsmænd i Byen i 1800-Tallet». Fagene var Udenatløre af Katechisme: men de Børn «som Lyster och Næmme hafte» skulde «lære at læse udi Boeck och ocksaa att skriffue».

Efter Christian 6. Paabud om Confirmationstvang 1736 og de Krav, som da blev stillet kom i 1739 Landets første Skolelov: «Forordning om Skolerne paa Landet i Norge». Skolepligt 7 Aar: 12 Ugers Skole om Aaret. Fag: Religion, Læsning, Skrivning, Sang. «Den Lærer, som ikke kan synge, er ey efter mit Sind». (Luther). Saa kom Lov om Almueskolevæsenet paa Landet 1827 med Tillæg

og Forandring af 1854, hvorved Undervisningen tog udvidet og godt Tilløb; siden har Fremgangen været «upaaklagelig», kan man vel sige.

Omtrent ti Aar før Skoleloven af 1827 emanerede, var der i et stort Præstekald paa Landet samlet Stedets Præster og de betrede Mænd; vedkommende Biskop ledede Mødet. Af Forhandlingerne hidsættes:

«Det blev fundet nødvendigt at forhøie Skoleholderens Løn til 25 Spd. aarlig».

«Til Bøgers og Skrivematerialiers Indkjøb samt til Skoleholderens Dannelse, forsaauidt samme maatte behøves, 20 Spd.».

«Hvert Skoledistrikt skulde have 1 Bibel, 1 Bibelhistorie, Psalmebog, Catechisme (sic), Grundloven og Thiraas: «Første Næring for den sunde Forstand» ». Dette dengang forroste Værk var naturligvis tysk. Bogen var gennemgaaet efter den tyske Originals sjette Oplag, forandret og omarbeidet efter den norske Ungdoms Tarv med nogle Tillæg og «Forandringer» af M. R. Flor, Overlærer, 2. Oplag.

Indholdet havde ikke mindre end 65 Overskrifter og var yderst naivt i sine indifferente, næsten utaalelige, tildels urigtige og latterlige Smaatterier. Jeg skal gi' nogen Prøver fra dette forvirrede pædagogiske Værk. F. Ex. «Om Verden», som intimeres med den Oplysning «at Himmelen og Stierne kaldes Verden; derfor kaldes undertiden Stierne Verdenslegemer; disse dreie sig bestandig i Kreds; deraf ser man, at Himmelen maa være umaadelig stor, fordi saamange store Legemer kunne løbe omkring i den uden at komme hinanden for nære». Om Jorden — — «Paa Fieldene findes rundagtige Forhøininger, hvilke kaldes Knuder (Nuder), Koller, Knatter (Natter), Tinder. En Nedskiæring i Biergene kaldes Skar og Kleve». Om Luften: «Luften, som flyder omkring Jorden, er aldrig ganske reen, thi den uddunster bestandig saavel som mange andre Legemer. Disse Dunster svæve i Luften og kaldes Dunstkreds eller Dunst-Kugle. Dunsterne bevæge sig, støde og gnide sig bestandig paa hinanden, deraf fremkommer Veirligt og alle Slags Forandringer, som ofte se besynderlige ud». — — «Dunsterne indeholde ogsaa brændbare Dele. Naar disse antænde sig i Luften eller vise sig gloende, saa sige vi: det lyner, og Lynilden kan adsplitte Træer, antænde Huse og dræbe Mennesker og Dyr. Ogsaa Nordlysene (Veirlys) indtræffe. Undertiden flyve lysende Materier i Luften. Ere de smaa, kaldes de Stjerne-Skud, men større kaldes de Ildkugle, ogsaa undertiden «flyvende Drager». Lygtemænd er ogsaa lysende Dunster, som løber capriolisk frem og tilbage paa Jorden». Om Mineralier siges det: «de have ingen Organer; hvorved de kunne tage Næring

til sig og voxer . . . «Biergene gaar ind i Jordens Indre og række høiest op i Veiret f. Ex. Dovre. Mineralier findes i Leier (Lag), Gange (Aarer, Gaarer) og Klumper (Nyrer). Brændbare Mineralier opbrænder i Ilden med Lue (Flamme). Salte opvække en mærkelig Smag. Om det menneskelige Liv siges meget naalt; bl. andet: «Mennesket har en Stemme, hvormed det kan tale og ud-sige Ord. Dertil bruger det «Tungen, Luftrøret, Drøvelen, Ganen, Tænderne, Læberne og Næseborene. Disse Dele af Legemet kaldes derfor Taleredskaber (!) . . . Naar Bevægelsen standser i nogen Legemsdel, saa er Mennesket sygt. De sædvanlige Sygdomme ere: «Udslæt (Fnat), Snue, Hoste, Forkiølelse, Svindsot (Lungesot, Tæring), Gigt (Jigt, Værk), Slagg (Fang), Krampe, Mæslinger (Kriller), Koldfeber (Kolla), Durkløb (Mavesyge), Blodgang, Blodpis, Kolik («Magevrid»), Forstoppelse (haardt Liv «Bindsel»), Blodstyrting, Vatersot o. s. v. Da Mennesket kom til Verden kaldtes det Barn; naar dette efterhaanden forstørres, kaldes det Dreng, Pige, Yngling, Jomfrue og som fuldvoxt: Mand, Kone, Herre, Madame, Frue». Om det menneskelige Livs Fornødenheder: «Klæder gjøre Menneskene sig af Skind, Uld, Haar, Peltsvare, Silke, Hør og Bomuld. De sædvanlige Klædningsstykker er, for Hovedet: Hatten, Huen, Perruguen (Parykken); for Halsen: Tørklædet, Kalvekrydset, Kraven; for Kroppen: Skiorten, Kiolen, Vesten, Brystdugen eller Trøien, Kappen, Overkiolen, Kavaien, Beltet; for Armene og Hænderne: Ærmerne, Handskerne, Muffen; for Benene og Fødderne: Beenklæderne eller Buxerne, Strømpene, Snesokker, Støvletter, Støvler, Skoe og Tøfler. Disse Klædningsstykker be-fæstes paa Legemet ved Spænder, Knapper, Hægter og prydes med Manchetter, Fryndser, Snore, Dusker, Sløyfer og Baand. Hertil kan og regnes: Lømmetørklædet, Kaarden, Sabelen, Uhret, Ringen, Stokken, Daasen, Pengepungen og Sporerne paa Støvlerne . . . Fruentimmerne bruge ogsaa: Halsbaandet, Halstørklædet, Korsettet, Snørelivet, Snørebaandet, Forklædet, Viften, Soelskiærmen, Strikkeposen, Huen, Holleken, Hatten, Kappen, Perler, Armbaand, Knip-linger, Naale, Hægter, Ørenringe, Blomster og andre Prydelser . . . Til at klæde sig paa behøves: Klædebørsten, Skoebørsten, Kammen, Vandfadet, Vand, Sæbe, Haandklædet, Saxen, Støveknægten. Nogle behøve ogsaa Pudder, Sminke og Pomade. Voxne Mand-folk rage fra Tid til anden Skiægget. Mange Steder gaar dog de derboende Personer halv- eller ganske nøgne». Om Legemerne i Almindelighed siges bl. Andet: «Luft er en flydende gjennem-sigtig Materie. Den trænger overalt igjennem, hvor der findes et tomt Rum, omgiver alle Legemer. Man kan vel ikke se, men dog føle den. Naar Luften, som befinder sig inde i andre Legemer, sættes i Bevægelse, saa fremkommer en Gjæring. Men bliver den

frie Luft rystet, saa hører man en Lyd, Klang og Tone». Et Stykke om Gud er nærmest sindssvagt-realistisk . . . «Jeg kom ind i en Stue, der var et Uhr opsat og i Haugen en Mængde Træer opsatte i ordentlige Rækker. Jeg spørger: hvo har opsat Uhret og Træerne? og da jeg nu saa Soelen, Maanen og Stierne spurgte jeg: hvo har gjort disse? Min Lærer svarer: Vistnok har Nogen gjort dem; vi kalde ham Gud. Naar alle Mennesker gave sig Umage ogsaa at gjøre en Soel, en Stierne, en Jordklode, saa ville de det dog ikke kunne; deraf erkjender jeg, at Gud er stærkere end alle Mennesker. Paa den Jord, Gud har gjort, voxer Alt, hvad Menneskene behøve! og de kunne leve fornøiede paa Jorden; thi Gud giver dem hver Dag mange Ting, som de have Glæde af; deraf erkjender jeg, at Gud er god og haver Menneskene kier. Men fordi intet Menneske nogentid har seet denne Gud, saa troe vi, at man slet ikke kan see ham og kalde ham derfor usynlig».

Det faar være nok med disse uhyrlige Citater fra dette Værk, som er benævnt: «Næring for den sunde Fornuft»!!!

No. 533. Det blev altsaa forbi med mit tidligere ubændige Friluftsliv, men af og til kunde dog Trangen melde sig uimodstaeligt. I Sande fik jeg kun fattig Anledning til Skisport og Kjælkeagning, og senere som Skolegut i Drammens Latinskole kunde jeg kun snige mig til med mine meget gode Askeski med Viuherker, at forsøge de store og bratte Bakker i Strømsøaasen, f. Ex. den ikke ganske ufarlige, stupbratte Holding fra «Ankersen» paa Fjeld til lige ned i «Rundtom» paa selve Strømsø, og den endnu brattere «Sukkertophøide» i Kobberviksdalen. Onklerne og Tanterne paa Gullaug var heller ikke tilbøielige til at opmuntre Friluftslivet i Sportsretningen, men ogsaa der fik jeg imellem Anledning til lidt Skisport. En Vinter var der et «vældigt» østlandsk Snefald, som dækket alle Knauser, fyldte alle Sænkninger og Søk, og klædte Skov og Mark i sin bløde fantastiske Dragt — da fik jeg Kans til at «bruge mig» i de bratte Kneik, der fra Røkenhøiderne skraanede nedover mod Gullaugs Flatjorder: det var visselig farlig Leg for en saa uøvet Gut som jeg i disse «vrine Kneik, Stup og Sneiinger», men jeg lod det «til Bogger» staa til i den herlige Vinterdag, som bredte sin vidunderlige og tindrende Glans over Lierne, og jeg ved ikke mere end een Gang at ha' været nærpaa at knække Nakken og det i sjølve «Daumands-Skaret», som jeg ved Feilsyn kom «saa reint udfor». Den lægekyndige Tante Lisa helede mig dog i Hemmelighed ved Paalæg af Grød-Dekokter af helbredende Urter. Men jeg var ellers i længere Tid «stiv over Nakken», som havde faaet en stærk Paakjending af Vridning.

Min nethændte Far havde allerede i 1840-Arene lavet mig et

Par Ski af Thelemarktypen, og som jeg endog omkring Sørlandsbyen Arendal fik Lov til uhindret at tumle med; at bruge Ski var allerede i 1850-Aarene lovlig Sport i Drammen; men i den flausnobbende By Christiania blev «Ski-Rending» endog saa sent som ved 1860-Tiden «ugleseet som næsten ulovlig» — anmassende Gjærning. Nu vil man vist vægre sig for at tro det, men ikke-destomindre var det saa. — Da jeg i 1856 kom ind hertil for at tage Artium havde jeg mine Drammensski med; jeg forsøgte at prøve dem i Vestre Aker i Bakkerne bag Kirken. Men det blev et uheldigt Foretagende. Allerede i Veien opover Pilestrædet forbausede Øiekast af Ældre og haanende Tilraab fra Rampegutta. Værre blev det paa selve Aastedet. Hvor «Gutta» kom fra, er mig fast ubegribeligt, da det ellers da saa noksaa folketomt ud paa de Kanter; men i et Nu var der en stor maabende eller raakjæftet Mængde: den generede paa enhver Vis min Sport. Med Ungguttens Varhed for at være Gjenstand for deres Raabarkethed blev det med dette uheldige Forsøg, og jeg maatte opgive en Fri-luftsidræt, som kunde blevet mig til stor Hygge end sige til et sanitært gode. Det var ellers noksaa lang Tid inden den herlige Skisport vandt Indgang her i Byen. Det synes mig ogsaa, at Fremgangen nu udøves under mindre naturlige Former. Der er formegen Kunst, formegen Ostentation. Sporten er kommen væk fra sin mere naturlige Gjænge og drives nu — synes mig — efter kunstige og kunstneriske Formaal og tilsvarende Manerer. Tilslut kan dette ende i det rene akrobatiske Skuespil!

Et Lighedsbillede fra München, men ogsaa et Modbillede, fordi der ingen Raahed fandt Sted der i Tysklands Athen: Min Søn var i 1890-Aarene Elev af Malerakademiet der. Han var dengang en ganske god Skiløber og havde sine Ski med. Der blev et ypperligt Føre og han vil prøve Sporten i et gunstigt Terrain adskilligt udenfor Byen. I et Nu er der sort af Folk, der er en ren Ud-vandring af en beundrende Mængde med høilydte Hoch-Raab. Skjønt han altsaa blev tiljublet og prist i den stedlige Presse gjentog han, uagtet stærk Opfordring dog ikke Experimentet, da han er temmelig var af sig, maaske til Utidighed!

No. 534. Jørgen, som da gik paa Underofficersskolen herinde, var et Par Gange hen i 1860-Aarene oppe hos mig paa min Hybel. Han var ledsaget af sin yngste Bror, da Student, senere død som Overretssagfører; en meget flink Mand.

En Fætter af mig, en stram Lieutenant, var netop tilstede og Jørgen følte sig først noget generet, men det fortog sig snart ved Lieutenantens kloge og hyggelige, ligetille Optræden; vi todyrerede under gemytlig Prat.

No. 535. Forresten var den holstenske Adelsæt «v. Buchwald»

fuldkommen ligesaa god og gammel som «v. Ahn» om den end ikke var stor-tysk.

No. 536. Min Farfar (Majoren) var — sa' Schrøder — engang paa en Storjagt i Sande. Han var da Capit. von Ahnens Gjæst. De havde været Krigskammerater.

No. 537. Saadane Skoleforhold, Forbindelse med Uhygge i det saakaldte Hjem (Onkels smaaskaarne, ubeherskede Grættenhed) maatte lægge Grunden til Nervøsitet med dens mangeslags Phænomener: Ringhedsfølelsen (ikke den sande Ydmyghedstrang) eller en Slags Nedsættelses- og Opgivenhedstrang, en Utryghedsfølelse med dens Selvtilintetgjørelses-Tanker, medens Barndommen dog ellers er Umiddelbarhedens, Væsensegentlighedens, dens ligetille Følelses- og Begeistrings-Tid og burde være det; (thi tidnok kommer i Almindelighed Forstandens og Reflektionens kolde Haand og tvinger.) Latent sand, om end overfladisk, Naturfølelse og Romantik er dog en vis Modgift.

No. 538. Naar jeg nødes til at give et Slags Overblik (ikke udtømmende) over Drammens Latinskoles daværende Lærerpersonele, rinder mig ihu et af Goethes Tankesprog: «Intet er skrækeligere end Uvidenheden, naar den er virksom», men — denne (ellers sløve, slappe) Uvidenhed, naar den engang imellem ruskes op og nødes til at være virksom, er dog maaske vel endnu mere depraverende i sine uheldige Følger.

Forresten var det ikke netop alle Lærere, der med rette kunde bebreides Mangel paa de for Skolegjærningen tilstrækkelige Kundskaber, men alle manglede de i høieste Grad Forstaaelse af den rette Behandling af Gutter, og de var alle tilsammen aldeles blottede for ethvert pædagogisk Skjøn.

No. 539. Derimod hørte vi aldrig paapeget eller fastslaaet nogen greie, faste Regler, som kunde være en sikker Ledetraad i dette grammatiske Uføre — ikke engang som — for at ta' et Exempel — ved Comparisoner (hverken i Græsk eller Latin). Alting syntes saa flydende og gjorde os usikre: ingen store Træk, ingen faste, greie Regler, og det var saameget mere nødvendigt, som de Grammatiker, vi da brugte, var meget mangelfulde i den Henseende, de var temmelig rotete (f. Ex. i Latin: Madvigs Kjæmpe-Grammatik, hvem vel Ingen længere roser for at være grei og klar i Formlæren, f. Ex. 3. Declination), derfor maatte jo Rektor E. Schreiner ud med sin, som vel er noget bedre i Formlæren, skjønt langt fra «upaaklagelig». (Udsagn af en Rektor med Doctor-Graden.)

No. 540. Den slagternævede Adjunkt Elling H. Fridrichsen boede paa Strømsø ikke langt fra mit Hjem og ligeoverfor Toldboden i et Hus, som tilhørte hans Slægtning (Bror eller Fætter

af hans Far) Toldinspektør Chr. Fridrichsen, som jeg saa oftere. Det var en meget vakker, nobelt udseende, rask liden Herre, som trods sin Alder og Lidenhed endnu var en betydelig Mand at se til. Den fordums Søofficer Christian Fr. var omtalt meget, især for sin Kjærlighedshistorie med Baronesse Hildur Wedel-Jarlsberg, som elskede ham høit, derom vidner tilfulde hendes efterladte Dagbog. Standsfordomme skilte. Han giftet sig aldrig. Hun indgik et iøvrigt ikke paatvunget, men resigneret Standsparti med Landdrost i Oldenburg Baron Carl v. Marschalck, et godt, solid Menneske, som ikke gjorde hende ulykkelig, men kun skjæbnefattet. Den blonde Baronesse med de skønne blaa Øine gjorde megen Opsigt i hannoveranske Hofkredse, hvor hendes Roman blev bekjendt og respekteret med den for Tyskerne gjerne velvillige og følelsesfulde Sympathi med saadanne ægte Kjærlighedssorger. Selv om hun blev tilvant de nye Forhold, glemte hun aldrig sit Fædreland og sin elskede Løitnant. Han gjorde sig ellers fortjent af Marinen ved Opfindelsen af de meget rosende omtalte Sprængbomber (de «Fridrichsenske Bomber»), som dengang holdtes for dens kraftigste Vaaben.

Kort før sin Død skrev den gamle Baronesse følgende Linier i sin Dagbog:

«Sterb ich auch im fremden Land,
Das zur Heimath mir geworden,
Blieb die Seele unverwandt
Doch, bei dir, mein Land im Norden!»

Det er rart at tænke paa, at der var nært Slægtskab mellem Toldinspektøren, der saa ud som en Ædelfalk, og Adjunkten, der mest af Alt lignede en «mækrende Gjeit»; hvis han skulde significeres med nogen Slags Fugl maatte det bli' med en forpjusket Aalekraake.

Adjunkten havde en Søster, som under sit Ægteskabs tragiske Skjæbne ved Mandens Forgaelse, lagde en sjelden trofast og sand Sjælsstyrke for Dagen.

No. 541. Ved at referere forannævnte Fødselsdagsfest kommer jeg til at mindes, hvad en gammel Vingersokning af Storbondestanden mange Aar efter fortalte om Bryllupsfærd i gammel Tid i Odalen, hvor der var en Landhandler ved Navn Ole Hauge, som i 1793 fik Bevilling og Privilegium til at være Landkræmmer sammesteds. Han skulde efter Beretterens Sigende være Far eller Farfar til den rige Kjøbmand og Grosserer O. M. Hauge i Grændsen hersteds omtrent i Midten af 1800-Tallet. Landkræmmerens Øl og Brændevin, som han forhandlede baade ved Udskjækning og Afhæntning var bekjendt for sin «mærkelige» Styrke; thi der skulde ikke nydes saameget deraf førend det «mærkede» sin Mand, og

det var jo Hovedsagen. Hans kraftige Fluidum var derfor meget søgt ved festlige Anledninger, særlig Brylluper og særligt af velhavende Mænd, som derved sparede sin Husstand for det svare Stræv i Bryllupsgaarden med selv «at brænde og brygge», da der kunde være «Arbe» nok alligevel med al den andre «Pargassen», «aa ingen brændte hvassere Drammer end han Ola (Hauge) aa Kjærringa has som va'l utruglig til at lage det sammen». Vingersokningen fortalte endel om et «glupt» Bryllup i Odalen i 1796, som hans tilstedeværende Farfar havde bivaanet, og hvor Brændevinet var leveret af «han Ola Hauge og Mor Hauge hadde sat Smaken paa». Vingersokningens Fortælling begyndte med Indbydelsbrevet til hans Farfar.

Indbydelsbrev.

Velagtbare Mand N. N.

Hermed følger en flittig Hilsen til velærede Ven ifra os Samtlige, at være saa god at komme i vores Huus Fredagen den 14. Oktober og giøre os den Fornøjelse at være os følगतig til N. Kirke Løverdagen d. 15. Ditto at høre vores Copulation og efter samme gudelige Forretning er tilende, tilligemed andre gode Venner følge os til vores Brøllupshuus, igjen at nyde et tarveligt Maaltid Mad og end Gang (sic) Drikke, alt efter vores ringe Huuses Tilstand huad Kiøken og Kielder det kand formaac, da ingen Ting skal vorde sparet:

«Brændeviin i Dunker ock Øll i Kar,
Det skal gaa med Alt, som vi har!»

Jeg haaber gandske vist at have den Fornøjelse at se Vennen hos os samlet med andre gode Venner.

Jeg henlever med Høyagtelse velærede
Vens oprigtige Ven og Tiener

N. N. den 7. Oktober 1796.

N. N.

Fra alle Gaarder og Plasser i Bedningslaget blev sendt «Fonn» (Gaver) Kvellen før Bryllupet: «Fonn-Kvellen». Fra en stor Gaard kunde bli sendt 12 Kakur, $\frac{1}{2}$ Sau eller Kalv, Smørtop, Fløde og Ost.

Eftersom Gjæsterne kom (Dagen før) tilgaards, blev de skjænket med Brændeviin og Øl og saa bedt til Dugurds-Bordet, som bestod af Brød, Smør, Ost, koldt Kjød og Lungemos. Dertil Ølost. Om Morgenen (Bryllupsdagen) blev der en stor Opstilling: Spille-mændene (to Feler og eet Horn) kjørte i Spidsen for «Brurlia». Tutar-Mons (Mons Jonsen Hauge, en Bror-Søn af Landkræmmeren)

legede paa sit svære Horn en Slaat foran hver Gaard lige ved Veien. Der blev ogsaa affyret Skud, da «Brurlia» drog ud fra Bryllupshuset.

Da Brurlia kom tilbage fra Kirken, mødte «Skjænkeren» frem udenfor Bryllupsgaarden. Efter gammel Skik skulde Brudens Mor gi' Brudeparret «Skjænk» med Brød og Sukker, som der skulde være «læst» over.

Naar man nu skulde gaa tilbords, var der megen Stræv; thi Gjæsternes Beskedenhed tilsa' at Kjøgemesteren maatte lete op og trække tilbords de, som efter sin Rang og Værdighed skulde sidde øverst. To Brudekoner og to Brudepiger sad nærmest Bruden, to Brudemænd og to Brudesvende nærmest Brudgommen.

Menuen kunde være forskjellig; ved denne Leilighed var det Kjødsuppe og derpaa Steg stegt i Bagerovn og kogte Fremfjerdinger, smurt med Rømme og brunet i Panden. Til Kvellsværd var der Rømmegrøt i Potter af Tin eller Ler. Alle skulde smage Grøden fra de forskjellige Sendinger, og der var en svare Omsending og Bål. Saa blev endelig «Skaalen», hvori Gaverne skulde lægges, sat frem foran Bruden. Det var almindeligvis et stort udskaaet Træfad med Stet og en Tintalerken over. Kjøgemesteren holdt en Tale med vittig Opfordring til efter bedste Evne at give: Penge, om de saa havde «hvis ey, en Sau, som ikke er snau» eller «en Kalv som ey er halv». Gjæsterne reiste sig efter sin Rang, gik frem for Bruden, la' Seddel eller Sølv paa Skaalen, dem Kjøgemesteren lempet ned i Fadet, idet han raabte op høit og lydeligt, hvad der var git. De, som gav levende Gaver, nævnte disse: en Sau, et Lam. Brudefolkene reiste sig og takket og Spillemandene spillede en Stub for hver Gave, og særligt Tutar-Mons gav sit Horn kraftigere Støt ved de store Skjænk.

Mellem Eftasværd og Kvellsværd blev der danset baade af Unge og Ældre. En hel Del Gjæster — især langreisendes — blev i Bryllupsgaarden og sov lidt paa Fladsengene, men der var nok ikke saa faa, som begyndte «Andendagsturinga» uden at have faa't Blund paa Øinene.

Tidlig paa Formiddagen reiste Brudefolkene selv omkring i Bedningslaget med fornyet Indbydelse til Middag og ny Indbydelse til Ungdommen i Grannelaget, som rak langt. Ved Middagsbordet skulde nu den unge Kone sidde ved sit første Bordlag i «Kjærring-Kappe»; nu skulde hun baade være Værtinde og hjælpe med Opvartningen; den unge Mand skulde fungere som Skjænkesvend.

Ud paa Kvelden traadte baade Unge og Gamle Dansen i Menuet, Polskdans, Firetur, Ottetur og Feier. Saa trak de Gamle sig tilbage til de lange Borde og de udskaarne Trækrus, fyldte fra Ølsullen; de kortede Tiden med Samsnak og Fortællinger, (der blev

sjelden da spilt Kort). Saa kom Spillemandsskaalen og saa var det endelig Slut. Det var kun undtagelsesvis, at Bryllupet varede i «heile tri Dagur tilende»; men vilde Brudeparret det, saa var Middags-Menuen den 3die Dag ufravigeligt: Ærter, salt Kjød og Flesk med Kaalrabistappe til.

No. 542. Tante Rina (Anne Karine) var — ligesom hendes Søkende — meget klog om hun end ikke kunde staa paa Maal med sin efter mit Skjøn, særdeles opvakte og for Tidens alle humane Ideer begeistrede, forstaaelsesfulde Søster, Tante Lisa (Anne Elisabeth). Tante Rina var ogsaa meget liberal overfor de nymodens Ideer fra Juli-Revolutionen (den demokratiske Liberalisme), men tog bestemt Afstand fra Februarrevolutionens sociale Ideer eller Socialismen, der dengang manifesterede sig i Thraniterbevægelsen som hun betragtede som det rene Oprør mod alt Lovligt, (heri var nok Tante Lisa ikke saa ganske enig). Tante Rina, med sin Sands for Humor, indlod sig ogsaa ofte i Snak med en tidligere snurrig-forvirret Religionstifter og nu radikal Tussing, «Tussen» kaldet, som oftere drog paa Gjæsteri Gaardene imellem. Tussen var en fanatisk Thraniter, og han baade harmede og morede Tante! Den kvikke Thore havde derimod hendes fulde Sympathi. Thore sa' da ogsaa engang til Otto Galleberg: «Dennane Klokkerkjærringa er e overlæg hyggelig, klog og jemen (folkelig) Frue, aa hu' snakker saa endeframt med vors li'som hun skulle være vors's Jamliker, demsede hun ellers er af slik gammal «Adelbør» (Adelsbyrd).»

No. 543. «Publicisten», «Translatøren», «Journalisten», «Pamphletisten» (Smædeskriveren), Nordmanden Peter Andreas Heiberg, (f. 1758), blev gift med sin Lærerforelskede 16-aarige Elev Thomasine Buntzen, Datter af Dispachør B. i Kjøbenhavn. Heiberg blev af Landsfaderregjeringen dømt og 1799 landsforviist for sine skarpe, uhyre vittige og pikante «Gadeviser» («Vaudeviller»), gik til Frankrig og blev ansat i det franske Udenrigsministerium († 1841). Fruen lod sig efter Dommen skille og ægtede snart efter Kongemorderen, den svenske Baron K. F. Ehrensværd-Gyllembourg, paa hvis Konto der med Hensyn til Norge kan noteres følgende Bravourer (eller maaske rettere: «Bravader»): «Forslag til Grundlov for Norge», tilstillet Rigsforsamlingen paa Eidsvold og «til Høitideligholdelse af 17de Mai».

Heibergs og Thomasines Søn var Johan Ludvig Heiberg, den senere Direktør for det Kgl. Theater i Kjøbenhavn, Lystspilforfatter og historisk Skuespillaver men fremfor Alt næsten uindskrænket Smags-Domme og æsthetisk Kritiker († 1860).

Et Curiosum: Den store Æsthetiker og Theaterdirektør med sine mægtige Tituli og mange Ordensdekorationer blev af muntre og vittige Taffeltjenere gjerne kaldet «Après-Kæferten», ikke fordi

han netop var særligt «ruusig» anlagt, men fordi han altid maatte ha' en «Efterdrink efter Stormiddage» (og helst «solo, alene»), hvad ogsaa en høiere norsk Søofficer baade «for sikkert havde hørt» og endog med egne Øine seet efter et saadant Taffeldivertissement i Kjøbenhavn hos en Storgrosserer. Commandøren havde glemmt sine Nøgler ved sin Couvert og fór op i Salen for at hente disse, hvoraf een var særlig vigtig. Der staa Heiberg med en fuld Flaske for Munden — uden at bry sig om Tjenerne og styrter i sig en vældig Efterdrik. Flauehed over begge.

Det garanteres, at Sjømanden var en sandfærdig Herre og der er et Udsagn, at naar en saadan for een Gangs Skyld er troværdig, saa er han det ogsaa tilgavns.

No. 544. De skulde nok ellers været «fræsta» (fristet, paa-virket) af en radical Propagandist, som før havde vanket omkring med «Steffens- eller Stabell-Følget» eller et andet lignende Fante-Følge, der husede Tanker af den Sort, som senere aabenbarede sig som «kommunistiske».

No. 545. Dette kloge og vittige Paahit skulde være udspekuleret af den skarpsindige Provst Realf Ottesen selv eller maaske af hans ældste Søn, den kloge og meget europabereiste Hr. Peder Ottesen paa Eidsfoss (Jernværkseier).

No. 546. Bernt sa', at han Osmun' Kaateru' fortalte, «at engang han fiska i Svartstrømmen aa Snøre has falt i Bonnen, desformedelst han karva i Pipa si', aa han stras dro' op, saa va'l — Herren førsyne mei — Løfte' saa tongt, at han tømte de va'l minst et Skjeppun' paa Snøre'». Da han «glante ne', saa han noe stort Kvit aa blei saa utruli' fælen, at han tok Kniven aa kappa Snøre' for de' va'l nat'livis Ormen, som va'l paa Snøre'». Han vrikka Flaata si' brænnanes fort tebars aa flau aaste' aa akta haarken den els' Snøre'. Aa han Aasmun' va'l naa, maatru, lissom en helli' Man', som inte lau for han va'l en ta' Profetane tel han Tussen, som stifta dennane nye Rellion «me' Kvinfolka kring Hoggestabban», aa desmer' va'l Snøre' has de' fineste, En kunne sjaa for Aua sine.»

No. 547. End ikke den Snurrighed, at den særdeles i kritisk Henseende angribelige Glose «Skyder» (istedetfor Børse, Rife eller et andet Ord for Ildvaabenet) var anvendt formaaede at rokke ved det høitidelige Alvor, hvormed vi paahørte denne navnkundige Almue-Visé.

No. 548. Skal formentlig være Elysiums Ø'r.

No. 549. Jeg bruger her — og vist med rette — den paa engang skarpe og vittige Karakteristik, som min Farfar («Majoren») i «Syttenhundrede og den Tid» brugte om et Kjøb af en Gaard paa Eker, som hans Slægtning Capitaine J. B. Grønwoold saa tillids-

fuld fortalte om, at han havde gjort for sin Bror og som gjorde Capitainen (en Tordenstjerne-Grønwoold) saa «muggen» for lang Tid.

No. 550. Det viste sig senere, at jeg havde Ret dengang, det maatte Job med muggen Mine erkjende.

No. 551. En af deres Sønner, en overmaade behagelig Mand, har jeg for ca. 2 Aar siden gjort Bekjendtskab med; han var Marschal ved min Søsters Begravelse og var i den Anledning reist herind fra sin Bopæl i en af Christianiafjordens Byer paa Grund af hans Mors Venskabsforhold til min Søster.

No. 552. Onkel Christian Blom havde i sit første Ægteskab flere Døtre; en af disse var gift med en Infantericaptein Garben, ansat før Midten af forrige Aarhundrede i en eller anden civilmilitær Stilling ved Akershus Fæstning og formentlig død i Slutningen af 1860-Aarene. De var Forældre til de i sin Tid i Studenterverdenen bekjendte «Garbengutterne»: Johan og Baltazar, to muntre og kvikke Personligheder. Johan er død for flere Aar siden som Byfoged i Tønsberg. Baltazar er senere død som Skattefoged i Drammen.

No. 553. Denne idiotiske Sang skildrede i første Vers, «hvoredes Maanegudinden — efter en Regnbyge — majestætisk gled frem paa den opklarende, uraniske Hvælving, medens ækle Dyr kryber om paa den opblødte Jord». Verset begyndte og var oversat saaledes:

«Stolt Luna skrider over Himlen frem,
Mens fede Padder ned paa Jorden kræker» . .

Fay, der aldrig kunde lære ordentlig Norsk, men talte et selv-lavet Idiom af Tysk-Norsk som hverken var Fugl eller Fisk, og desuden havde vanskeligt for at udtale Bogstavet «r», som han derfor i Regelen aldeles udelod, sang omtrent saa:

«Stolz Lune skide offe' Himle fem,
Ment fette Patte nid po Jo'de kiike.» . .

No. 554. «Aa», sa' en Kapkjørerkonkurrent, en Bonde: «Ja, han Mayer liker naa best Hon'er (Hun'er) baee ta Dyreslækta aa ta Folkeslækta!»

No. 555. En Dag i min Studentertid skulde jeg søge en Mand i Statsekretariatet. En Slægtning af mig forklarede, hvorledes jeg skulde finde frem til det gamle Skjærerede. Denne skarpe Satiriker la' til: «Fæst nu din Opmærksomhed paa alle disse Departementsmænd, som løber ud og ind der som Rotter!»

«Som Rotter,» sa' en tredje Tilstedeværende og lo godt, «det er træffende, det at Departementsmændene ser ud som Rotter». «Ja,» la' min Slægtning til, der er kun den Forskjel, «at Rotterne ser betydelig klokere ud.»

No. 556. Peckelgaarden, nu Pilestrædet 18, en toetages adskilligt ombygget Gaard med afvalmede Gavlespidser, er opført af Apotheker Falchenberg paa en Løkke, da tilhørende Svaneapotheket ca. 1760. Navnet fik den efter en Række Medlemmer af Apothekerfamilien Peckel, som siden eiede den.

No. 557. For en vel 30 Aars Tid siden passerede jeg et saadant nyt Bygværk i en af Byens vel at mærke Vestkant-Gader (Welhavensgade). Jeg la' mærke til, at en Mursten strax ovenfor Grundmuren i det $\frac{3}{4}$ -færdige Hus stak noget frem fra Væggen og trykkede med Stokken paa Stenen med det Resultat, at den gled ind ligesom i en løs Lermasse: jeg spurgte da en af Arbejderne: «Hvad er det, I murer med?» «Med Drit, Far!» var det ligetille og oprigtige Svar. «Ja det kan jeg Skam tro!» De tog nemlig simpelt hen Leire fra den udgravede Kjælder og blandet den med Vand. Med denne let tilgængelige og billige Composition blev Gaarden opmuret istedetfor med Kalk. Gaarden staar vistnok endnu, men er skjæv og skak, kun støttet af Nabohusene, og holder paa at ramle sammen.

No. 558. Den nævnte «Søstersøn» var en høi Dommer og fornuftig frisindet. Han lod sig ikke hindre i at si' Sandheden af Sidehensyn som Slægtskab etc., især hvor den paa en morsom Maade illustrerede Datidens Forhold.

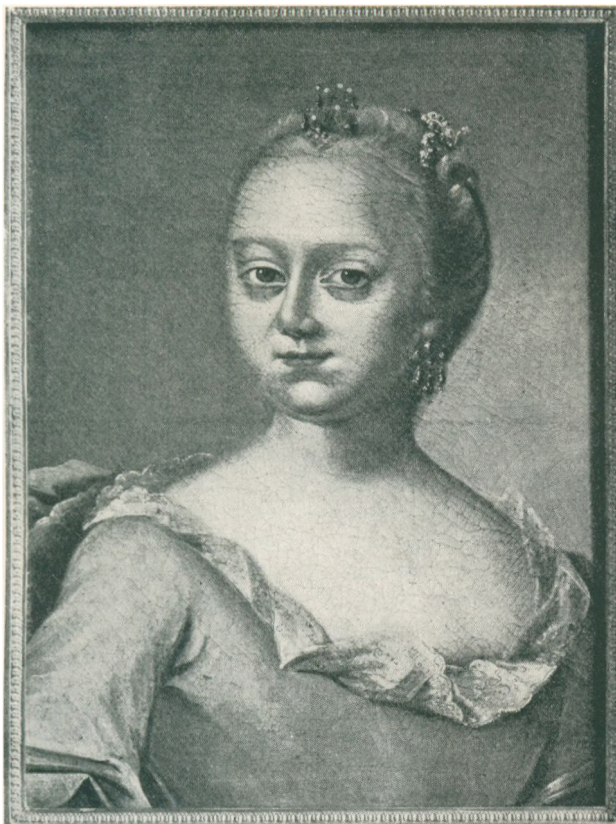
Han fortalte engang Følgende: «En Dag» — sa' han — «jeg som Gutunge spadserede med min Bedstefar (hin ovenomtalt Pengematador og Trælastgrosserer) mødte vi Chefen for et andet stort Trælastfirma hersteds. I Forbifarten ropte Bedstefar høit og ugenert til sin Handelsfælle: «Har Du naa igjen nyli' gifta bort no'en Formand?» hvortil den anden nikkede bejaende; «jeg skjønnte ikke da, hvad dette sigtede til» — sa' min Hjemmelsmand — «men siden . . . ja det var naturligvis det, at saadanne Matadorer giftede sine Husholdersker, naar de af en prægnant Grund var blit lei af dem, med de altid villige Tomteformænd, og derved arrangeredes adskillige Ægteskaber, heldige for alle tre Parter, thi der var altid 3 Agerende, og enhver af dem følte sig heldig og følgelig lykkelig, hver paa sin Vis.» Saa sa' jeg: «jeg har faaet Opfordring til at skrive Lidt (væsentlig om min Slægt og mit Vita), og da jeg om den fortæller «Løst og Fast» eftersom Sandheden byder, skulde jeg ha' Lyst til ogsaa at referere dette for de daværende Tidsforhold meget karakteristiske Culturtræk, som er saa harmløst-morsomt og desuden anonymt, et eller andet Sted hvor det passer.» «Ja gjør Du det; det er netop saadanne Træk som saa godt illustrerer de i mange Henseender gemytlige Forhold i de Dage!» «Du har min fulde Tilladelse,» sa Dommeren.

En Artiumskammerat, som ogsaa stammede fra Slægten, fortalte

om en Grandonkel, en Bror af Trælastgrosserereren, en Skipper, som han bedyrede var en langt mere velvillig og imødekommende Mand end Grosserereren, følgende fornøielige Træk: Datter af en Familie, som boede i samme Gaard som Skipperen, kom en Dag ned til denne og spurgte fra sin Mor, hvormeget Klokken nøiagtig var; thi ogsaa i dette «omtrentlige» Land i denne «omtrentlige» Tid kunde det hælde, at der engang imellem var Brug for sand Tid. Skipperen, som sad i sin Kubbestol et lidet Stykke fra Bordet, sa' temmelig bøs: «E' veit inte, for hu' ligger der grue paa Bo'le.» Dermed maatte Pigen gaa. Af dette kan man slutte sig til Graden af Skipperens omgjængelige Velvillie, og da denne Egenskab forsikredes at være tilstede hos ham i langt høiere Grad end hos Trælastgrosserereren — gjør — som man siger — Reflectionerne sig selv for den sidstes Vedkommende.

Oberstl. Bernt Chr. v. Grönvold,
f. 1729, † 1796. (Ulleberg-Gr.).

Anna Dorothea Petersen (van Deurs),
f. 1740, gift 1763 med Lieut. (Oberstl.) Bernt Grönwold
(1 kone † 1764). Mor af Krigsraad (Lieutn.) Fridrich
Johannes Grönwold.

Første Del af FR. GRØNVOLD: SLÆGTSKRØNIKER (1500—1800) udkom i 1924. Om dette Bind skriver *Mr. G. M. Gathorne Hardy*, Bibliothekar i «The House of Lords», følgende i «*The Times Literary Supplement*» for 16de Juli 1925:

AN OLD NORWEGIAN FAMILY.

«It is an ill wind that blows no one any good». The economic stringency of the present day and the high cost of printing have been the means of giving to the public a most remarkable book, which was intended by its author, in more fortunate circumstances, for private circulation among his friends and relations. Having thus been invited to share the intimacy of the family, we are, perhaps, hardly entitled to cavil at the defects of a work which was not compiled with any idea of facing public criticism. It has been written, as the author tells us, *currente calamo*, by a man in his eighty-sixth year; and he may well be excused if he occasionally forgets that he has told a particular story before, or if the notes, which occupy nearly half the volume, are indistinguishable in principle — and, one may add, in interest — from the matter included in the text, and are really afterthoughts, which the writer has not had the time or the inclination to insert in their natural context. Anecdotes not strictly germane to the subject are written down as they occur to the author's mind, ranging from the sagacity of a Skye terrier to the alleged behaviour of Lord Randolph Churchill in Stavanger. Above all, the writer's language has become so infected by the corrupt, old-fashioned German-Danish of his sources that it is often impossible to be certain whether a particular passage is quotation or original matter.

In spite of these faults, the book is of quite unusual interest both to the student of Norwegian history and to the general reader. The former will be chiefly attracted, no doubt, by the vivid picture which is provided of the life and morals of the Dano-Norwegian aristocracy during the greater part of the period when

Norway was subject to the control and influence of Denmark. The two families of Orning and Grønvold, which became connected by marriage in the course of the seventeenth century, and whose history is the subject of the volume, were both of extraneous origin. Otte Thomassøn Orning, with whom the story starts, seems to have been a typical specimen of the Danish nobleman «on the make». Having jilted the lady to whom he was engaged, he came to Norway in 1564, and acquired wealth and position by marrying a Norwegian heiress. His nephew, who publicly renounced his noble rank in order to wed the lady of his choice, presents a pleasing contrast. Having become naturalized in Norway, the Ornings, for several generations, played a distinguished part in the service of the Dano-Norwegian navy. The author's own family of Grønvold, or Grünwald, was also of foreign origin, coming from Scania, and originally, it appears, from the Baltic Provinces.

Apart from the light which is thrown on the atmosphere of the period, the book not infrequently brings the historian in touch with important events and personages. The great naval fight of Kolberger Heide is seen, for example, from a new angle; and King Christian IV. appears in a light not quite so flattering as that which is cast upon him by the prevailing tradition. We hear, too, of Bothwell and his deserted Norwegian wife (*Skottefruen*) — indeed Karen Mouatt, who married one of the Ornings, was connected with both the parties to this unsatisfactory union; and the story of a chain, originally the property of Bothwell, which came into the Orning family and seems invariably to have brought misfortune to its possessor, makes quite a little saga of its own. Other historical personages of whom incidental mention is made range from the celebrated Fru Inger of Østraat to Lord Bacon.

But it is by no means a book for the historical student alone. There is plenty in it to satisfy the tastes of the general reader; indeed, were it not for the obstacle of the language, we should be inclined to prophesy for it a considerable popularity with the English public. Few books of family memoirs contain so many good stories or, indeed, stories so admirably told. The author is frank and does not seek to extenuate, and the mixture of loose morals and high physical courage which characterized many of the family filled their lives with incident. There is a grim case of poisoning by an unfaithful wife, and, less discreditable, the incident of the Amazonian lady who killed an unwelcome suitor in a duel. There are other stories of duels, and a most attractive flavour of knight-errantry in the episode where the young officer Fridrich Christian Grønwald rescues a kidnapped peasant girl and returns to his regiment in time for parade. The saga

of the Bothwell chain, above referred to, contains *inter alia* a highly dramatic situation where the wearer is killed at Malplaquet by a fellow-countryman engaged on the other side, whose family, curiously enough, was afterwards connected by marriage with the Grønvolds.

Incidentally, the volume provides a striking instance of the fidelity of oral tradition, wherever the facts recorded are capable of being checked. This is the more surprising, since the environment is not at all that which we are accustomed to associate with this kind of thing. But it is a fortunate circumstance, since other sources have been mostly lost through the vandalism of the author's «Uncle Arild», who not only threw away a valuable collection of family documents which were accidentally discovered while the old house to which he had succeeded was being characteristically modernized, but deliberately destroyed the notes and papers belonging to his sister, the last of the family sagawomen, immediately after her death. In the circumstances, Mr. Grønvold is to be congratulated upon the amount which he has now managed to place on record; but when we see from what remains the richness of the original treasure, it is difficult to forgive «Uncle Arild».

Tvende cognatisk-vexlende Stamtavler (Stemmata).

Det bemærkes, at der i Nutiden naturligvis er en Mængde (tusindvis) Personer, som paa denne Maade stammer fra disse høie Drotter, men allerede i 1500-Tallet kom Ætten Orning og i 1600-Tallet Slægten Grønvold ind i disse hædrende genealogiske Forhold, og da var de fra saadanne Høider nedstammende Personers Antal ikke saamange. Dette er naturligvis det Slægtsinteressante ved Sagen.

1. **Harald Haarfager**, * Svanhild, Datter af Øistein Jarl.
 2. **Olaf Haraldsson (Digerbein)**, Konge over Viken, † 934.
 3. **Tryggve Olafsson**, Konge over Viken, † 963.
 4. **Aastrid Tryggvesdatter**, * Erling Skjalgsson af Sole.
 5. **Ragnhild Erlingsdatter**, * Thorberg Arnæsson af Giske.
 6. **Agsmund Thorbergsson** af Giske.
 7. **Skofte Agmundsson** af Giske, † 1103.
-
8. **Thora Skoftesdatter**, * Aasulf Skulesøn af Rein, Søn af Skule Tostigsson.
 9. **Guttorm Aasulfsson**, {
 - * 1. Eldrid Jonsdatter af Blindheim.
 - * 2. Bergliot.
 - * 3. Sigrid Thorkellsdatter af Sogn.
 10. **Baard Guttormsson**, * Ragnid Erlingsdatter, Datter af Lendermand Erling af Kviden.
 11. **Skule Baardsson**, Jarl og Hertug, † 1240, * Ragnhild, Datter af Nicolas af Giske.
 12. **Margreta Skulesdatter**, * Haakon Haakonsson Gamle, Konge af Norge, † 1263.
 13. **Magnus Lagabøter**, Konge af Norge, † 1280, * Ingeborg, Datter af Kong Erik Plogpenning.
 14. **Haakon Magnusson (V) Haalegg**, Konge af Norge, † 1319.
 15. **Agnes Haakonsdatter**, * Lendermand (Baron) Halthor Jonsson af Suderheim.
 16. **R. R. R. Sigurd Hafthorsson af Suderheim**, † 1393, * Ingeborg, Dtr. af Drotseten, Rigsforst. Erling Vidkumsson af Giske og Bjarkø.
 17. **Agnes Sigurdsdatter**, * R. R. R. Jon Marteinsson af Suderheim.
 18. **Cathrine Jonsdatter**, * 1400 R. R. R. Alf Haraldsson Bolt af Sandbu, † 1412.
 19. **Gro Alfsdatter Bolt**, R. R. R. Mathis Jacobsson Rømar.
 20. **R. R. R. Otte Mathisson Rømar**, * Ingeborg Lydersdatter Struds.
 21. **Ingierd Ottesdatter Rømar («Fru Inger til Austraatt»)**, † 1555, * Rigsforstander Niels Henriksson Gyldenløve, † 1523.
 22. **Margrete Nielsdatter Gyldenløve**, R. og Dr. Vincentius Lunge (Dyre).
 23. **Blancheflor Lunge**, * Daniel Knudsson Bildt til Abildgaard.
 24. **Knud Danielsson Bildt** til Morland og Lungegaard, † 1616, * Sidsel (Secille) Brun, Datter af R. Pedersen Brun (Bielke-Brun) af Brunsgaard.
 25. **Blancheflor Knudsdatter Bildt**, * Børge Mogensson Juul (Stjerne-Juel'er) til Halsnø, † 1653.
 26. **Cecilie (Sesille, Zizille) Børgesdatter Juel**, * Admiral, Skibshøvedsmand Bernt Eriksson Orningtil Vatne ca. 1660, f. 1613, falden foran Marstrand 1677.
 27. **Else Elisabeth (Bernts datter) Orning**, * Morten (Martinus) Grønwald (Grünwald), til Orninggaard, Lieutnant ved Søndre Søndhordl. Comp. ca. 1715. «Kom (fra Skaane) til Norge, da dette faldt til Sverige» (1658).
 28. **Fridr. Chr. Grønwald**, Dragon-Capitaine, se No. 33, * Justine Cathr. v. Reichwein (33).
-
1. **Karl den Store**, Keiser, † 814, * Hildegard.
 2. **Ludvig den Fromme**, Keiser, * Judith af Schwaben.
 3. **Karl den Skaldede**, Konge af Frankrig, † 877.
 4. **Judith**, † 880, * Balduin Jernarm af Flandern.
 5. **Balduin den Skaldede**, * Ethelswith, Datter af Kong Alfred den Store af England.
 6. **Arnulf den Store**, † 964, * Alice af Vermandois.
 7. **Balduin den Uge**.
 8. **Arnulf den Unge**, * Susanne, Datter af Kong Berengorus af Italien.
 9. **Balduin den Skjæggede**, * Eleonore, Dtr. af Hertug Richard af Normandie.
 10. **Balduin den Fromme**, Greve af Flandern, * Alice, Datter af Robert den Hellige, Konge af Frankrig.
 11. **Judith af Flandern**, * Tostig Jarl, Broder af Kong Harald Goodvinesson, Konge af England, † 1066 ved Standfordbro.
 12. **Skule Tostigsson (Kongsfostre)**, Jarl, * Gudrun Nefsteinsdatter.
 13. **Aasulf Skulesøn af Rein**, Lendermand, Thora Skoftesdatter af Giske. (O. s. v. se No. 8 i foranstaaende Linie, Harald Haarfagers Linie.)
- 14—28. (Se 9—24 paa *Harald Haarfagers Stamtavle*.)
29. **Otte Danielsson Bildt til Nes**, * Inger Vognsen eller Riigmand.
 30. **Vincentius Ottesson Bildt til Nes**, * Else Andersdatter Friis (Brordatter af Kantzler J. Friis).
 31. **Anders Bildt til Nes**, * Anne Eilersdatter Høeg.
 32. **Else Cathr. Bildt**, * Dragoncapt. Fr. Chr. v. Reichwein.
 33. **Justine Cathr. v. Reichwein**, * Dragoncapt. Fr. Chr. Grønwald, ca. 1720 (f. 1692, † 1757).
 34. **Oberstløjtnant Fridrich Martinus v. Grønwald**, f. 1721, † 1803, * Karen Hellesdatter Holtes.
 35. **Major Fridrich Helle v. Grønvold**, R. D. D. O., f. 1767, † 1834, * 1. Anne Karine v. Flor. * 2. Maren Lorentze v. Flor. O. s. v.

RETTELSER.

I Texten:

Side 24. 2 sidste Linjer i Motto:

læs: «Mann hätte sich gerne geherzt und geküsst —
Doch jagen von hinnen die Rosse». (Heine.)

- 49. 13 L. f. o. «Ich da sachte», *læs*: «Hundt da sachte».
- 97. 12 L. f. o. «Fryden-Luund», *læs*: «Fryden-Lund».
- 103. 4 L. f. o. «18de Aar», *læs*: «14de Aar».
- 103. 9 L. f. n. «13-14-aarige», *læs*: «14-15-aarige».
- 108. 6 L. f. n. «Kumeniske», *læs*: «økumeniske».
- 112. 15 L. f. n. «Børkrem», *læs*: «Birkrem».

I Noterne:

- Side 22*. 12 L. f. n. «døde i 1989», *læs*: «1833».
- 26*. 14 L. f. o. «Hirscholen», *læs*: «Hirschholm».
 - 33*. 1 L. f. n. «han sætter sig snart», *læs*: «fatter».
 - 70*. 5 L. f. n. «drypper», *læs*: «slipper».
-

RETTELSER.

Titelbladet. «Trykt som Manuskript» udgaar.

- Side 19. L. 16 nedenf. skal staa: «maaske en Tid (omkring 1834) const. Brigadechef»?
- 113. L. 13 nedenf. «F. M. og B. C. Grønwald» skal være: «Grønwald».
- 193. L. 3 nedenf. «Bernt Chr. Grønwald døde ^{10/11} 1797» tilføies: «som Oberstlieutenant».
- 209. L. 6 nedenf. «interessant» (!) skal være: «interesseret».

I Noterne:

- Side 30*. Noten 43's Binote, «efter», skal være: «cfr.».
- 31*. Note 43. «Kalvetienden kalditz», tilføies i Parenthes: («formentlig fordi Præstekandidaten brølte som en Oxekalv»).
- — — — «isolente», skal være: «insolente» (frække).
- 46*. — 65. «skiuler», tilføies i Parenthes: («en Taxtmands Udtalelse under en Taxtforretning»).
- 55*. — 74. efter «offerleffuede» skal staa «og».
- 65*. — 92. «μυδαξ» skal være: «μυσταξ» (mystax = Overlæbe).
- — — — «racken skulde» skal være: «r. schulte».
- 66*. — 97. L. 10 ovenf. efter «som» tilføies: «i Regelen ender paa -m a n n fremdeles».
- — — — L. 16 ovenf. efter «ældre» tilføies «tyske (schlesvigske)».
- — — — L. 18 ovenf. efter «yngre» tilføies «norske».
- 72* — 121. efter «2 Capt. des armes» skal staa «og altsaa var en af Landets ældste Officers-Ætter».
- 96* — 147. efter «paarørende Slægtning» tilføies: «paa sin Mors Side».
- 101* — 153. til «sit lurvete Skind» skal som en Binote staa: «Sigter til en Bergenshistorie der er udeladt (udtaget) for ikke at støde en eller anden af den noksaa ordinære Familie paa de usobre Manchetter».